

శ్రీ రస్తు.
కా ద మ్మ రీ

మహాకవినా బాణభట్టేన తత్తనయేన చ విరచితా.

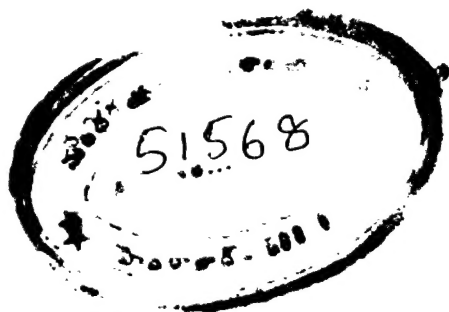
చెన్న పుర్యామ్:
నావిల్ల రామస్వామిశాస్త్రిలు అండ్ సన్స్

ఇత్యేతైః ప్రకాశితా.

1965

All Rights Reserved.

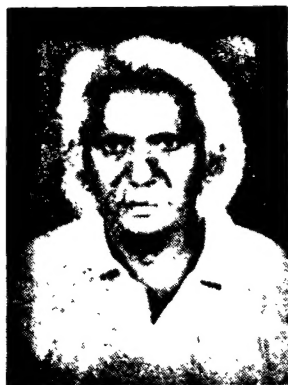
C-10523
891.22

Printed by

V. VENKATESWARA SASTRULU TRUST
For V. RAMASWAMY SASTRULU & SONS

AT THEIR 'VAVILLA' PRESS
MADRAS—1965.—1000 Copies.

DONOR
Prof. T.V. SATYANARAYANA
27-2-1936 – 5-4-1998

మంగళ శ్లోకాః

రజోజుషే జన్మని సత్త్వవృత్తయే
స్థితౌ ప్రజానాం ప్రళయే తమఃస్పృశే,
అజాయ స్థస్థిలినాశ హేతవే
త్రయీమయాయ త్రిగుణాత్మనే నమః. 1

జయంతి బాణాసురమాళిలాలితాః
దశాస్యచూడామణిచక్రచుమ్భిహః,
సురాసురాధీశశిఖాంతళాయినో
భవచ్ఛిద స్త్ర్యమ్భకపాదపాంసహః. 2

జయత్యుపేంద్ర స్స చకార దూరతో
బిభిత్సయా యః క్షణలబ్ధలక్ష్మయా,
దృశైవ కోపారుణయా రిపో రుర
స్వయం భయా ద్భిన్న మివాప్రపాటలమ్. 3

నమామి భర్వో శ్చరణాంబుజద్వయం
సశేఖరై ర్హృదిభిః కృతార్చనమ్,
సమస్తసామస్తకిరీటవేదికా
విటంకపీఠోల్లఠితారుణాంగులి. 4

— దుర్జననిందా నజ్జనస్తులిశ్చ —

అకారణావిష్కృత కోపదారుణా
దసజ్జనాత్ కస్య భయం న జాయతే,
విషం మహాహే రివ యస్య దుర్వచ
స్సుదుస్సహం సన్నిహితం సదా ముఖే. 5

కటు క్వణస్తో మలదాయకాః ఖలా
స్తుదంత్యలం బంధనశృంఖలా ఇవ,
మన స్తు సాధుధ్వనిభిః పదే పదే
హరంతి సంతో మఃశిసూపురా ఇవ.

6

సుభాషితం హరి విశత్యథో గలా
న్న దుర్జన ప్యార్కరిహో రి వామృతమ్,
త దేవ ధత్తే హృదయే తు సజ్జనో
హరి ర్హహరత్నమి వాతనిర్మలమ్.

7

— కథా ప్ర శం సా —

స్ఫురత్కలాలాపవిలాసకోమలా
కరోతి రాగం హృది కౌతుకాధికమ్,
రసేన శయ్యాం స్వయ మభ్యుపాగతా
కథా జనస్యాభినవా వధూ రివ.

8

హరంతి కం నోజ్వలదీపకోపమై
ర్నవైగి పద్మార్థై రుపపాదితాగి కథాః,
నిరంతరశ్లేషఘనా స్సుజాతయో
మహాస్రజ శ్చమ్పకకుట్టలై రివ.

9

— కవివంశవర్ణనమ్ —

బభూవ వాత్సర్యయనవంశసమ్భవో
ద్విజో బుధోద్ధీతగుణోఽగ్రణీ స్సతామ్,
అనేకభూపార్పితపాదపద్మజగి
కుబేరనామాంశ ఇవ స్వయంభువః.

10

ఉవాస యస్య శ్రుతిశాంతకల్పః
సదా పురోడాశపవిత్రితాధరే,

సంస్వతీసోమకషాయితోదరే
సమస్తశాస్త్రస్త్పరిబంధురే ముఖే. 11

జగుర్గృహే¹ భ్యస్తసమస్తనాజ్జయై
స్స² శారితైః పంజరవర్తిభిశ్శుకైః,
నిగృహ్యమాణా వటవగి పదేపదే
యజాంషి సామాని చ యస్య శక్కితాః. 12

హిరణ్యగర్భో భువనాండకా దివ
క్షపాకరః క్షీరమహర్ణవా దివ,
అభూత్సుప్త్యో వినతోదరా దివ
ద్విజన్తనా మర్థపతిగి పతిస్తతః. 13

వివృణ్వతో యస్య విసారి వాజ్జయం
దినేదినే శిష్యగణా నవానవాః,
ఉషస్సు లగ్నా శ్శ్రీవణే³ ధికాం శ్రియం
ప్రచక్రీరే చందనపల్లవా ఇవ. 14

విధాన సంపాదితదానశోభితై
స్సుభ్రున్తహవీరసనాథమూర్తిభిః,
మఖై రసంఖ్యై రజయత్సురాలయం
సుఖేన యో యూపకరై ర్గజై రివ. 15

స చిత్రభానుం తనయం మహాత్మనాం
సుతోత్తమానాం శ్రుతిశాస్త్రశాలినామ్,
అవాప మధ్యే స్ఫుటికోప⁴ లామలం
క్రమేణ కైలాస మివ క్షమాభృతామ్. 16

మహాత్మనో యస్య సుదూరనిర్గతాః
కళిङ్కముక్తేందుకలామలత్విషః,
ద్వి(ష)జన్తనగి ప్రావివిశుగి కృతాంతరా
గుణా నృసింహస్య సఖాంకురా ఇవ. 17

దిశా మలీకాలకభంగతాం గత
 స్త్రయీవధూకర్ణతమాలపల్లవః,
 చకార యస్మాధ్వరధూమసంచయో
 మలీమస శ్శుక్లతరం నిజం యశః. 18

సరస్వతీపాణిసరోజసంపుట
 ప్రమృష్టహోమశ్రమశీకరామృతః,
 యశోంశుశుక్లీకృతస్తవవిష్టపా
 త్రత స్సుతో బాణ ఇతి వ్యజాయత. 19

ద్విజేన లేనాక్షతకంఠకౌఠ్యయా
 మహామనోమోహమలీమసాంధయా,
 అలభవై దగ్ధవిలాసముగ్ధయా
 ధియా నిబద్ధేయ మతిర్వయీ కథా. 20

శ్రీ కా ద మ్బ రీ పూ ర్వ భా గః.

—● క థా ప్రా రం భః ●—

అసీదశేషనరపతిశిరస్సుమభ్యర్చితశాసనః పాకశాసన ఇవాపరః
చతురుదధిమాలామేఖలాయా భువో భర్తా ప్రతాపానురాగావనత
సమస్తసామస్తచక్రః చక్రవర్తిలక్షణోపేతః చక్రధిర ఇవ కరకమలోప
లక్ష్యమాణశంఖచక్రలాంఛనః హర ఇవ జితమన్నభః గుహ ఇవా
ప్రతిహతశక్తిః కమలయోని రివ విమానీకృతరాజహంసమండలః జలధి
రివ లక్ష్మీప్రసూతిః గంగాప్రవాహ ఇవ భగీరథపథప్రవృతః రవి రివ
ప్రతిదివసోపజాయమానోదయః మేరు రివ సకలభువనతలోపజీవ్య
మానపాదచ్ఛాయః దిగ్గజ ఇవానవరతప్రవృత్తదానార్ద్రీకృతకరః కర్తా
మహాశ్చర్యాణామ్ ఆహర్తా క్రతునామ్ ఆదర్శ స్సర్వశాస్త్రాణామ్
ఉత్పత్తిః కలానాం కులభవనం గుణానామ్ ఆగమః కావ్యామృతరసా
నామ ఉదయశైలో మిత్రమండలస్య ఉత్పాతకేతు రహితజనస్య
ప్రవర్తయితా గోష్ఠీబంధానామ్ ఆశ్రయో రసికానామ్ ప్రత్యాదేశో
ధనుష్పతామ్ ధౌరేయ శిస్సాహసికానామ్ అగ్రణీ ర్విదగ్ధానాం వైస
లేయ ఇవ వినతానందజననః వైన్య ఇవ చాపకోటిసముత్సారితసకలా
రాతికులాచలో రాజా శూద్రకో నామ.

నామైవ యో నిర్భిన్నారాతిహృదయో విరచితనరసింహ
రూపాడమృతమ్ ఏకవిక్రమాక్రాంతసకలభువనతలో విక్రమత్రయా
యా శిశితభువనత్రయం జహానేవ వాసుదేవమ్, అతిచిరకాలగ్న మతి
క్రాంతకున్యపతిసహస్రసమృక్కకలజ్జ మివ త్కళయంతీ యస్య విమలే
కృపాణధారాజలే చిర మువాస రాజలక్ష్మీః య శ్చ మనసి ధర్మేణ కో
పే యమేన ప్రసాదే ధనదేన ప్రతాపే వహ్నినా భుజే భువా దృశి

శ్రియా వాచి సరస్వత్యా ముఖే శశినా బలే మరుతా ప్రజ్ఞాయాంసుర
గురుణా రూపే మనసిజేన లేజసి సవిత్రా చ వసతా సర్వదేవమయస్య
ప్రకటితవిశ్వరూపాకృతే రమకరోతి భగవతో నారాయణస్య. యస్యచ
మదకలకరికుమ్భపీతపాటన మా¹చరతా లగ్నస్థూలముక్తాఫలేన దృఢ
ముష్టి నిష్పీడననిష్ఠూతథారాజలబిందుదంతరేణేవ కృపాణేనాకృ
ప్యమాణా సుభటోరహి²కవాటఘటితకవచసహస్రాంధకారమధ్యవర్తిసి
కరికరటతటగభితమదజలాసారదుర్ది³నా స్వభిసారికేవ సమరనిశాసుసమీ
ప మసకృదాజగామ రాజలక్ష్మీః. యస్య చ హృదయస్థితానపి పతీ⁴
దిధతు రివప్రతాపానలోవియోగినీనా మపి రిపుసుందరిణా మంతర్జన్విత
దాహోదివానిశంజజ్వాల, యస్మి⁵శ్చరాజనిజితజగతిపరిపాలయతిమహీం
చిత్రకర్తసు వర్ణసజ్జరా రతేషు కేశగ్రాహః కావ్యేషు ధృఢబంధాః
శాస్త్రేషు చింతా స్వప్నేషు⁶విప్రలంభాః ఛత్రేషు కనకదండాః ధ్వజేషు
ప్రకమ్పాః గీతేషు రాగవిలసితాని కరిషు మదవికారాః చాపేషు గుణ
చ్ఛేదాః గవాక్షేషు జాలమార్గాః శశికృపాణకవచేషు కళజ్జ్కారతికల
హేషుదూతసమ్ప్రేషణాని శార్యక్షేషు శూన్యగృహాః ప్రజానా మా
సకా. యస్య చ పరలోకార్థయమ్ అంతఃపురికాలకేషు భంగః నూ
పురేషు ముఖరతావివాహేషుకరగ్రహణమ్ అనవరతమఖ్యాన్నిధూమే
నాశ్రుపాతః తురగేషు కశాభిఘాతః మకరధ్వజే చాపధ్వని రభూత్.

తస్య చ రాజ్ఞః కలికాలభయపుంజీభూతకృతయుగానుకారిణీ త్రి
భువనప్రసరభూమిరివ విస్తీర్ణా మజ్జనాశవవిలాసినికుచతటాస్ఫాలనజ్వ
రితోర్తిమాలయా జలావగాహనా కీయాతజయకుంజర కుమ్భసిందూర
సంధ్యాయమానసలిలయా ఉన్నదకలహంసకులకోలాహలముఖరితకూల
యావేత్రవత్కా⁷సరితాఽరిగతావిదిశాభిధానానగరి రాజధాన్యాసీత్.

స తిస్యామవజితాశేషభువనమండలతయా విగతరాజ్యచిం
తాభారనిర్వృతోద్విపాంతరాగతానేక భూమిపాలమాలిమాలాలాలిత
చరణయుగళో వలయ మివ లీలయా భుజేన భువనభార ముద్వహా⁸

1. చరతో. 2. నిజేదనాన్ని. 3. కపాటవిఘటిక. 4. పావల. 5. విప్రలంభాః.
6. వతారక. 7. సంగతా. 8. తస్యాంచవిజితా.

అమరగురుమపి ప్రజ్ఞయోపహసద్భి రనేకకులక్రమాగతై రసకృదా
 లోచితసీతశాస్త్రనిర్మలమనోభి రలుప్తైః స్నిగ్ధైః ప్రబుద్ధై శాచమాత్యైః
 పరివృతః సమానవయోవిద్యాలజ్ఞానై రనేకమూర్ధాభిషిక్తైః పార్థి
 వకులోద్ధతై రఖలకలాకలాపాలోచనకఠోరమతిభి రతిప్రగల్భైః కాల
 విద్భిః¹ ప్రేమానురక్తహృదయై రగ్రామ్యపరిహాసనకుశలై రింగితాకా
 రవేదిభిః కావ్యనాటకాఖ్యానకాఖ్యాయికా లేఖ్యవ్యాఖ్యానాది
 క్రియానిపుణై రతికఠిరపీవరస్కంధోరుబాహుభి రస్పృహవదళితసమ
 దరిపుగజఘటాపీత బుద్ధైః కేసరికేశోరకై రివ విక్రమైకరసై రపి విన
 యవ్యాహరిభి రాత్తనఃప్రతిబిమ్బై రివ రాజపుత్రైః సహ రమమాణః
 ప్రథమే వయసి సుఖ మతిచిర మువాస. తస్య చాలివిజిగీషుతయా
 మహాసత్త్వతయా చ తృణమివ లఘువృత్తిస్త్రిణ మాకలయతః
 ప్రథమే వయసి వర్తమాన స్యాతిరూపవతోఽపిసంతానార్థిభి రమాత్యై
 రపేక్షితస్యాపి సురతసుఖస్యోపరిద్వేష ఇవాసీత్. స త్యపి రూపవిలా
 సోపహసితరతివిభ్రమే లావణ్యవతి వినయవ త్యన్వయవతి హృదయ
 హరిణి చావరోధజనే స కదాచిదనవరతడోలాయమానరత్న వలయో
 ఘర్షణికాస్ఫూలనప్రకమ్పయణ ఘృణాయమానమణికర్ణపూరః స్వయ
 మారబ్ధ మృదజ్జవాద్యః సజ్జీతకప్రసజ్జేన కదాచి దనిరళవిముక్తశరా
 సారకూన్యీకృతకాననో మృగయావ్యాపారేణ కదాచి దాబద్ధవిదగ్ధ
 మండలః కావ్యప్రబద్ధరచనేన కదాచిచ్ఛాస్త్రాలాపేన కదాచి దాఖ్యా
 నకాఖ్యాయికేతిహాసపురాణాకర్ణనేన కదాచిదాలేఖ్యసోదేనకదాచి
 ద్వీణాయా కదాచి ద్ధర్మనాగతమునిజనచరణశుశ్రూషయా కదాచి
 దక్షరచ్యుతకమాత్రాచ్యుతకబిందు శిష్యుతకాతిగూఢచతుర్థ పాదప్ర
 పేలికా ప్రదానాదిభి ర్వనితాసమ్భాగసుఖసరాజ్ఞుః సుహృత్పరి
 వృతో దివస మనయత్. యత్రైవచ దివస మేవమారబ్ధవివిధక్రీడాపరి
 హాసచతురైః సుహృద్భి రుపేతోనిశా మనైషీత్.

ఏకదా తు నాతిదూరోదితేనవనభినదళసంపుటభిది కించి దున్ముక్త
 పాటలిమ్ని భగవతి శిమరీచిమాలిని రాజాన మాస్థానమండపగత

మజ్జనాజనవిరుద్ధేన వామేపార్శ్వవలమ్బినా కాక్షేయకేణ సన్నిహిత విషధరేవ చందనలతా భీషణరమణీయాకృతి రవిరళచందనానులేపన ధవిలిత స్తన¹తటా ఉన్నజ్జడై రావతకుమ్భమండలేవ మన్దాకినీ² చూడా మణిసంక్రాంతప్రతిబిమ్బచ్ఛలేన రాజాజ్ఞేన మూర్తిమతీ రాజభి శ్చిరోభి రుహ్యమానా శర దివ కలహంసధవళామ్బురా జామదగ్న్యపరశుధా రేవ వశీకృతసకలరాజమండలా విన్ధ్యవనభూమి రివ వేత్రలతావలీ రా జ్యాధిదేవతేన విగ్రహిణీ ప్రతీహారి సముపసృత్య షీతలనిహితజాను కరకమలా సవినయ మబ్రవీత్. దేవ ద్వారస్థితా శిశురలోక మారో హత స్త్రీశజ్జోరివ కుపితశతమఖహంకారనివాతితా రాజలక్ష్మీరక్షిణాపథా దాగతా చణ్డాలకన్యకా పజ్జరస్థం శుక మాదాయ దేవం విజ్ఞాపయతి—“సకలభువనతలస్వరత్నానా మురధిరి వైకభాజనం దేవః విహంగమశ్చాయ మాశ్చర్యభూతో నిఖలభువనతలరత్న మితి కృత్వా దేవపాదమూల మాదాయాగతా³హ మిచ్ఛామి దేవదర్శనసుఖ మనుభవతు” మితి ఏత దాకర్ణ్య దేవః ప్రమాణమ్. ఇత్యుక్త్వా విర రామ. “తదాకర్ణ్య ఉపజాతమతూపాల స్తు రాజా సమీపప ర్తినాం రాజ్ఞా మవ లోక్య ముఖాని “కో దోషః ప్రవేశ్యతా” మిత్యాదిదేవ.

అథ ప్రతిహారి నరపతివచనానంతర ముత్థాయ తాం మాలంగ కుమారిం ప్రావేశయత్. ప్రవిశ్య చ సా నరపతిసహస్ర మధ్యవ ర్తినంతశ నిభయపుంజితకులశైలమధ్యగత మివ కనకశిఖరిణం అనేకరత్నాభరణ కిరణజాలకాంతరితావయవమ్ ఇంద్రాయుధసహస్రసంఛాదితాష్టదిగ్భాగ మివ జలధరసమయదివసమ్ ఆలమ్బితస్థూలముక్తాకలాపస్యకనకశృంఖలా నియమితమణిదండికాచతుష్టయస్య గగనసింధుఫేన పటలపాండురస్య నాలిమవాతో దుకులవితానస్యాధస్తా దిందుకాంతమణిపర్యజ్ఞికా నిషణ్ణం ఉద్ధూయమానకనకదండచామరకలాపమ్ ఉన్నయూఖముఖకాంతోజయపరాభవప్రణలే శశినీవ స్ఫాటికే పాదపీఠే విన్ధ్యస్తవామపాదమ్ ఇంద్రనీలమణికుట్టిమప్రభాసంపర్కశ్యామాయమానైః ప్రణతరిపు నిశ్వాసమలీనీకృతై రివ చరణసఖమయూఖ⁴జాలకై రుపశోభమానమ్.

1. తటాస్తజ్జల్. 2. చూడామణి ప్రతిబింబ. 3. ఆమర. 4. ఉపజాత. 5. విజిత. 6. కాలై.

ఆసనోల్లసితపద్మ రాగకిరణపాటలీకృతేనా చిరమృదితమధుకైటభరుధిరా
రుణేన హరి మివోరుయుగ శేన విరాజమానమ్ అమృతఫేనధవళే గోరో
చనాలిఖితహంసమిథునసనాథపర్యంతే ¹చామరపదనప్రసర్తి ²తదశే దు
కూలే వసానమ్ అతిసురభివద్దనానులేపనధవళితోరస్థలమ్ ఉపరివిన్య
స్తకుఙ్కుమస్థాసకమ్ అంతరానిపతితబాలాతపచ్ఛేద మివ కైలాసశిఖరి
ణమ్ అపరశశిశఙ్కయా ³(ఆగతయా) నక్షత్రమాలయేన హారలతయా
కృతముఖపరివేషమ్ అతిచపలరాజలక్ష్మీబంధన ⁴నిగళశశఙ్కాముపజన
యతేన్ద్రనీలకేయూరయుగ శేన మలయజరసగన్ధలుబ్ధేన భుజంగద్వయే
నేన వేష్టితబాహుశిఖరమ్ ఈషదాలమృగర్ణోత్పలమ్ ఉన్నతఘోణమ్
ఉత్కుల్లపుండరీకలోచనమ్ అమలకలఢాతఃపట్ట మష్టమీచంద్రశకలా
కార మశేషభువనరాజ్యాభిషేకసలిలపూత మూర్ధాసనాథం లలాటదేశ
ముద్వహంతమ్ ఆమోదితమాలతీకుసుమశేఖరం ఉపసీ శిఖరపర్యస్తతా
రకాపుంజ మివ పశ్చిమాచలమ్ ఆభరణప్రభాషితంగితాంగతయా లగ్న
హరనయనహుతాశ మివ మకరధ్వజమ్ ఆసన్నవర్తినీభిః సర్వతః ⁵సేవా
సంగతాభి రివ దిగ్విధూభి ర్వారవిలాసినీభిః పరివృతమ్ అమలమణికుట్టి
మసంక్రాంత ⁶ప్రతిబింబతయా పతిప్రేక్షా వసుంధరయా హృదయేనే
వోహ్యమానమ్ అశేషజనభోగ్యతాముపనీతయా ⁷వ్యసాధారణయా
రాజలక్ష్మ్య సమాలింగితమ్ ⁸అపరిమితపరివారజన మవ్యద్విలీయం అ
నంతగజతురగసాధన మపి ఖడ్గమాత్రసహాయమ్ ఏకదేశస్థిత మపి వ్యా
ప్తభువనమండలమ్ ఆసనగత మపి ధనుషి నిషణ్ణమ్ ఉత్సాదితాశేష
ద్విషదిన్ధన మపి జ్వలత్ప్రతాపానలమ్ ఆయతలోచన మపి సూక్ష్మదర్శ
నమ్ మహాదోష మపి సకలగుణాధిష్ఠానమ్ కుపతి మపి కళత్రచయవల్ల
భమ్ అవిరతప్రవృత్తదాన మవ్యమదమ్ అతిశుద్ధస్వభావ మపి కృష్ణచ
రితమ్ అకరమపి హస్తస్థితసకలభువనతలమ్ రాజాన మద్రాక్షీత్.

అలోక్య చ సా దూరస్థితైవ ప్రచలితరత్నవలయేన రక్తకువల
యదళకోమలేన పాణినా జర్జరితముఖభాగాం వేణులతా మాదాయ

1. చారుచామర. 2. తాన్తర్యే. 3. క్వచిన్నాప్త్యేకత్. 4. నిగళశకటక
శంకా. 5. పట్టయశం. 6. సేవార్థమాగతా. 7. నకలదేహప్రతిబింబ. 8. తదేహం.

నరపతి ప్రబోధనార్థం సకృత్ సభాకుట్టిమమాజఘన. యేన సకల
మేవ తద్రాజకమేకపదే వనకరియూథ మివ తాలశబ్దేన తేన వేణుల
తాధ్వనినా యుగపదావలితవదన మవనిపాలముఖా దాకృష్య చక్షు
స్తవభిముఖ మాసీత్.

అవనిపతి స్తు దూరా దాలోకయే త్యభిధాయ ప్రతీహార్యా
నిర్దిశ్యమానాం తాం వయగపరిణామసాంధురశిరసా రక్తరాజీవేక్షణా
పాక్లేనానవరతకృతవ్యాయామతయా యావనాపగమే¹ప్యశిధిలశరీర
సంధినా సత్యపి మాతజ్జల్వే నాతిన్యశంసాకృతినా అనుగృహీతార్య
వేషేణ ధవళవాససా పురుషేణాధిష్ఠితపురోభాగాం ఆకులాకులకాక
పక్షధారిణా కనకశలాకానిర్మిత మ ప్యస్త్యతశుకప్రభాశ్యామాయ
మానం మరకతమయ మివ పంజర ముద్వహతా చాండాలదారకేణాను
గమ్యమానాం అసురగృహీతామృతాపహరణకృతకపటపటువిలాసిని
వేషస్య శ్యామతయా భగవతో హరేరి వానుకుర్వతీం సజ్జారిణీ మి
వేంద్రనీలమణిపుత్రికాం ఆగుల్భావలమ్బినా నీలకఞ్చుకేనావచ్ఛన్న
శరీరాం ఉపరి రక్తాంశుకరచితావకుంతనాం నీలోత్పలస్థలీ మివ నిపతిత
సన్ధ్యాతపాం ఏకకర్ణావసక్తదంతపత్రప్రభాధవళితకపాలమండలాం ఉద్య
1. దిప్తులింగిరణ. 2. ఈశానుచరితకీరాతవేషామివ భవానీం ఉరఃస్థుల
నివాససంక్రాంతనారాయణదేహప్రభాశ్యామలితామివ శ్రీయం కుపిత
హరహుతాశనదవ్యామానమదనధూమమలినీకృతా మివ రతిం ఉన్న
దహలిహాలాపకర్ణణభయప్రసలాయితా మివ యమునాం అతిబహుల
పిండాలక్తకరసరాగపల్లవితపాదపంకజాం అచిరమృదితమహిషాసురరు
ధిర రక్తచరణా మివ కాత్యాయనీం ఆలోహితాఙ్గుళిప్రభాపాటలితనఖ
మయూఖాం అతికఠినమణికుట్టిమస్పర్శ మసహమానాం క్షీతితలే పల్లవ
భంగా నివ నిధాయ సంచరంతీం ఆపింజరేణోత్పర్జిణా నూపురమణీ
నాం ప్రభాజాలకే³నానురంజితశరీరతయా పావకే నేవ భగవతా⁴యా
వైకపక్షపాలినా ప్రజాపతి మప్రమాణీకుర్వతా జాతిసంశోధనార్థమా

1. దిప్తులింగిరణ. 2. ఈశానుచరితానురంజిత. 3. జాలేనరంజిత. 4. రూప
భ్రమత్.

లింగితదేహం అనంగవారణశిరోనక్షత్రమాలాయమానేన రోమరాజి
లతాలవాలకేన మేఖలాదామ్నా పరిగతభసునస్థలాం అతిస్థూలముక్తా
ఫలఘటితేన శుచినా హారేణ గజ్ఞా స్తోతనేన కాలిందీశంకయా
కృతకంఠగ్రహం శరదమివ వికసితపృష్ఠరీకలోచనాం ప్రావృష
మివ ఘనకేశజాలాం మలయమేఖలా మివ చందనపల్లవావతంసాం
నక్షత్రమాలా మివ చిత్రశ్రవణాభరణభూషితాం శ్రియ మివ హస్త
స్థితకమలశోభాం మూర్ఖా మివ మనోహరాం అరణ్యభూమి మివా
క్షతరూపసంపన్నాం దివ్యయోషిత మివాకులీనాం నిద్రా మివ లోచన
గ్రాహిణీం అరణ్యకమలినీ మివ మాతంగకులదూషితాం అమూర్తా
మివ స్ఫుర్నవర్జితాం ఆలేఖ్యగతా మివ దర్శనమాత్రఫలాం మధుమాస
కుసుమసమృద్ధి మివ విజాలిం అనంగకుసుమచాపలేఖా మివ ముష్టిగ్రా
హ్యమథ్యాం యక్షాధిపలక్ష్మీమివాలకోద్భాసినీం అచిరోపరూఢయావ
నాం అతిశయరూపాకృతిం అనిమిషలోచనో దదర్శ.

*(దృష్ట్యా చ తాం) సముపజాతవిస్తయస్యాభూ న్ననసి మహీ
పతే. 'అహో' విభాతు రస్థానే రూపనిష్పాదనప్రయత్నః. తథా హి
యది నామేయ మాత్మరూపాపహానితాశేషరూపసంపదత్వాదితా కిమ
ర్థమపగతస్ఫుర్నసంభోగసుఖేకృతం కులే జన్త. మనేయే చ మాతంగజాతి
స్ఫుర్నదోషభయా దస్పృశతేయ ముత్పాదితాప్రజాపతినా అన్యథా
కథ మియమక్లిష్టతా లావణ్యస్య. నహి కరతలస్ఫుర్నక్షేశితానా మవ
యవానా మీదృశే భవతి కాంతిః సర్వథా ధిగ్విథాతార మసదృశసం
యోగకారిణ మతిమనోహరాకృతిరపి క్రూరజాతిజా యేనేయ మసుర
శ్రీ రివ సతతనిందితసురతా రమణీయా పున్యద్వేజయతి.' ఇత్యేవమాది
చింతయంతమేవ రాజాన మీషదవగళితకర్ణపల్లవావతంసా ప్రగల్భ
వనితేవ కన్యకా ప్రణామ కృతప్రణామాయాం చ తస్యాం మణికుట్టి
మోప విష్టాయాం స పురుష స్తం విహంగ మాదాయ పంజరగత మేవ
కిం చి దుపసృత్యరాజ్ఞేన్యవేదయ దబ్రవీ చ్చ. 'దేవ! విదితసకలకాస్తా
ర్థో రాజనీతిప్రయోగకుశలః పురాణేతిహాసకథాలాపనిపుణో వేదితా

గీతశ్రుతీనాం కావ్యనాటకాఖ్యాని కాఖ్యానకప్రభృతీనా మపరిమితానాం సుభాషితానా మధ్యేతా స్వయం చ కర్తా పరిహాసాలాపవేశలః వీణావేణుమురజప్రభృతీనాం వాద్యవిశేషాణా మసమః శ్రోతా సృత్యప్రయోగదర్శననిపుణః చిత్రకర్తణి ప్రవీణః ద్యూతవ్యాపారే ప్రగల్భః ప్రణయకలహకుశితకామినీప్రసాదనోపాయచతురః గజతురగపురుషస్త్రీలక్షణాభిజ్ఞః సకలభూతలరత్నభూతోఽయం వై శంపాయనో నామశుకః, సర్వరత్నానా ముదధి రివ దేవో భాజన మితి కృత్యైవ న మాదా యాస్తత్స్వమిదుహితా దేవపాదమూల మాయాతా. త దయమాత్రియగక్రియతామ్' ఇత్యుక్త్వానరపతేఃపురో నిధాయ పంజరమసా వపససార.

అపసృతే చ తస్మిన్ సనిహంగరాజో రాజాభిముఖో భూత్వా సమున్నమయ్య దక్షిణం చరణ మతిస్పష్టవర్ణస్వరసంస్కారయా గిరా కృతజయశబ్దో రాజాన ముద్దిశ్యాన్యాయా మిమాం పపాత.

శ్లో. స్తనయుగ మశ్రున్నాతం సమీపతరవర్తి హృదయశోకాగ్నేః,
చరతి విముక్తాహరం వ్రత మివ భవతో రిపుస్త్రీణామ్.

రాజా తు తాం శ్రుత్వా సంజాతవిస్తయః సహర్ష మాసన్నవర్తినం అతి మహాగ్నాసనోపవిష్టం అమరగురు మివాశేషనీతిశాస్త్రపారగం అతివయస మగ్రజన్తాన మఖిలమన్త్రిమండలే ప్రధాన మమాత్యం కుమారపాలితనామాన మబ్రవీత్. 'శ్రుత్వాభవద్భి రస్య విహంగమస్య స్పష్టతా వర్ణోచ్చారణే స్వరే చ మధురతా. ప్రథమం తావదిద మేవ మహా దాశ్చర్యం య దయ మసజ్జీర్ణప్రవిభాగా మభివ్యక్తమాత్రానుస్వారస్వరసంయోగ విశేషసంయుక్తా మతిపరిస్ఫుటాక్షరాం గిర ముదీరయతి. తత్ర పున రపర మభిమత విషయే తిరశ్చోఽపి మనుజ స్యేవ సంస్కార వతో బుద్ధిపూర్వా ప్రవృత్తిః. తథాహి అనేన సముత్తిష్టదక్షిణచరణే నోచ్చార్య జయశబ్ద మియ మార్యామా ముద్దిశ్యాతి పరిస్ఫుటాక్షరం గీతా. ప్రాయేణ హి పక్షిణః శశవ శ్చ భయాహరమైథుననిద్రాసంజ్ఞామాత్రవేదినో భవన్తి. ఇద స్తు మహచ్చిత్రం."

ఇత్యుక్తవతి భూభుజి కుమారపాలితః కింతత్ స్థితవదనో నృప
మవాదీత్. “దేవ కి మత్ర చిత్రం ఏతే హి శుకశారికా ప్రభృతయో
విహంగవిశేషా యథాశ్రుతాం వాచ ముచ్చారయ స్తీ త్యధిగత మేవ
దేవేన. తత్రాప్యన్యజన్తోపాత్తసంస్కారానుబంధేన వా పురుష
ప్రయత్నేన వా సంస్కారాతిశయ ఉపజాత ఇతి నాతిచిత్రమ్. అన్య
చ్చ ఏతేషా మపి పురా పురుషాణామివాతిపరిస్ఫుటాభిధానా
వాగానీత్. అగ్ని శాపాదపరిస్ఫుటాలాపతా శుకానా ముపజాతా
కరిణాం చ జిహ్వపరివృత్తిః.” ఇత్యేవ ముచ్చారయత్యేవ తస్మిన్న
శిశిరకిరణ మంబరతలస్య మధ్యమారూఢ మావేదయన్ నాడికాచ్ఛేద
ప్రహతపటుపటహనాదానుసారీ మధ్యాహ్న శంఖధ్వనిరుదతిష్ఠత్. త
మాకర్ణ్య చ సమాసన్నస్నానసమయో విసర్జితరాజలోకః క్షీతిపతి
రాస్థానమండపా దుత్తప్తా.

అథ చలతి మహీపతావనోన్యస్య మతిరభససంఘటనచాలితాజ్ఞద
పత్ర భంగమకరకోటిపాటితానేకపటానాం ఆక్షేపదోలాయమాన
కంతదామ్నాం అంసస్థలోల్లసితకుఙ్కుమపటవాసధూళి పిఞ్జరితదిశాం
ఆలోలమాలతీకుసుమశేఖరోత్పతదళికదమ్బకానాం అర్ధావలమ్బిభిః
కర్ణోత్పలై శ్చుమ్బ్యమానగండస్థలానాం గమనప్రణామలాలసానా
మహామహామికయా వక్షస్థలప్రేంఖిదుల్లలితహారలతానాం ఉత్తిష్ఠతా
మానీదతి మహా సమ్భ్రమో మహీపతినామ్. ఇత శ్చేత శ్చ నిష్ప
తస్తీనాం స్కన్ధ దేశావసక్తచామరాణాం చామరగ్రాహిణీనాం కమల
మధుపానమత్తజరత్కలహంసనాదజర్జరేణ పదే పదే రణితమణీనాం
మణినూపురాణాం నినాదేన వారవిలాసినిజనస్య సంఘరతో జఘనస్థ
లాస్థాలనరసితరత్నమాలికానాం మేఖలానాం మనోహరిణా యుక్తా
రేణ నూపురరవాకృష్టానాం చ ధవళితాస్థానమండపసోపానఫలకానాం
భవనద్వీకాకలహంసకానాం కోలాహలేన రసనారసితోత్సుకానాం
చ తారతరవిరావిణా ముల్లిఖ్యమానకాంస్య క్రేజ్జూరదీర్ఘేణ గృహ
సారసానాం కూజితేన సరభసప్రచలితసామన్తశతచరణతలాభిహతస్య

చాస్తానమణ్డపస్య నిర్హితస్థిరోషగమ్భిరేణ కమ్పయతేవ వసుమతీం
 ధ్వనినా ప్రతీహారిణాం చ పుర సుసంభ్రమసముత్సారితజానపదానాం
 దండినాం సమారబ్ధహేల ముచ్చై రుచ్చాయతా 'మాలోకయ
 తాలోకయ' తేతి తారదీర్ఘేణ భవన్¹ప్రాసాదకుందకుంజేషూచ్ఛరిత
 ప్రతిశబ్దతయా శిర్ఛితరతాముపగతేనాలోకశబ్దేన రాజ్ఞాం చ సుసం
 భ్రమావర్జితమాళిలోలచూడామణీనాం ప్రణమతా మమలమణిశలా
 కాదస్తురాభిః కిరీటకోటిభి రుల్లిఖ్యమానస్య మణికుట్టిమస్య నిస్వనేన
 ప్రణామపర్యస్తానా మతికఠినమణికుట్టిమనిపతితరణరణాయితానాం చ
 మణికర్ణపూరాణాం నినాదేన మంగళపాతకానాం చ పురోయాయినాం
 చ 'జయజీ' వేతి మంగళమధురవచనాను శిపాతేన పతతాం దిగంతవ్యా
 పినాకలకలేన ప్రచలితజనచరణశతసంఘోభభయా దపహాయ కుసుమ
 ప్రకర ముత్పూతతాం చ మధులిహం హుంకృతేన సంఘోభా దతిత్సరిత
 పదం ప్రవృత్తైరవనిపతిభిః కేయూరకోటితాడితానాం క్వణితముఖరత్న
 దామ్నాం చ మణిస్తంభానాం రణితేన సర్వతః తుభిత మివ తదా
 స్థానభవన మభవత్.

అథ విసర్జితరాజలోకో "విశ్రమ్యతా" మితి స్వయ మే వాభి
 థాయ తాం చండాలకన్యకాం "వైశమ్పాయనః ప్రవేశ్యతా మ
 భ్యంతరం స్నానపానాశనాదినా చ సుఖన మేనం కార" యేతి తా
 మ్బాలకరజ్జువాహినీ మాదిశ్య కతిపయాస్తరాజపుత్రపరివృతో నర
 జతి రభ్యంతరం ప్రావిశత్. అపనీతాశేషభూషణ శ్చ దివసకర ఇవ
 విగళితకిరణజాలః చంద్రితారకాసమూహశూన్య ఇవ గగనాభోగః
 సముపాహృతసముచితవ్యాయామోపకరణాం వ్యాయామభూమి మ
 యాసీత్. స తస్యాం చ సమానవయోభిః సహ రాజపుత్రైః కృత
 మధురవ్యాయామ, శ్రమవశా దున్తిషస్తిభిః కపోలయో రీషదవ
 గోలితసితేసింధువారకుసుమమంజరీవిభ్రమాభిః ఉరసి నిర్దయరతిశ్రమ
 చ్ఛిన్న హరివిగళితముక్తాఫలప్రకరాసుకాణిణీభిః లలాటపట్టకేఽష్టమీ
 చంద్రిశకలతలోల్లసదమృతబిందువిడమ్బినీభిః స్వేదజలకణికాసంత తిభి

1. ప్రాసాదకుంజేషు. 2. శిర్ఛితాముపగతేన. 3. యాతేన. 4. తరమితి
 5. దళితబంధు.

రలంక్రియమాణమూర్తిః ఇత స్తతః స్నానోపకరణసమ్పాదనసత్వరేణ
పురః ప్రథావినా పరిజనేన తత్కాలం విరళితరేఽపి రాజకులే సము
త్సాహాధికార ముచిత మాచరద్భి ర్వంద్యభి రుపదిశ్యమానమార్గః
వితతసితవితానాం అనేకచారణగణాబధ్యమానమణ్డలాం గన్తోదక
పూర్ణకనకమయోద్రోణీసనాథమధ్యాం ఉపస్థాపితస్ఫాటికస్నానపీఠాం
ఏకాంతనిహితైః అతిసురభిగంధసలిలపూర్ణైః పరిమళావకృష్టమధుకర
కులాంధకారికముఖైః ఆతపభయా న్నీలకర్పటావకుణ్డితముఖై రివ
స్నానకలశైరుపశోభితాం స్నానభూమి మగచ్ఛత్.

అవతీర్ణస్య జలద్రోణిం వారవిలాసినికరమృదితసుగంధామలకోప
లిప్తశిరసో రాజ్ఞః సమంతాత్ సముపతస్థురంశుకోనిబద్ధస్తవపరికరాః
దూరసముత్సారితవలయబాహులతాఃసముత్త్రిప్త కిక్లాకణ్డోత్పన్నోత్సారి
తాలకాః గృహీతజలకలశాః స్నానార్థ మభిషేకదేవతా ఇవ వార
యోషితః తాభిశ్చ సమున్నతకుచకుమ్భమండలాభి ర్వారిమధ్యప్రవిష్టః
కరిణీభి రివ వనకరీ పరివృత స్తత్త్వణం రరాజ రాజా.¹ ద్రోణీసలిలా దుత్థాయ
చ స్నానపీఠ మమలస్ఫాటికధవళం పరుణ ఇవ రాజహంస మారురోహ.
తత స్తాః కాశ్చన మరకతకలశప్రభాశ్యామాయమానా నలిన్య ఇవ
మూర్తిమత్యః పత్రపుష్పైః కాశ్చి ద్రజతకలశహస్తా రజన్య ఇవ పూర్ణ
చంద్రమండలవినిర్గతేనజ్యోత్స్నాన్నిప్రవాహేనకాశ్చిత్ కలశోత్పత్తిమ
న్వేదార్ద్ర శిరరా జలదేవతాఇవ స్ఫాటికైః కలశై స్థిజలేన కాశ్చిత్
మలయసరిత ఇవ చందనరసమిశ్రేణ సలిలేన కాశ్చి దుత్తిప్తకలశ
పార్శ్వవిన్యస్తపల్లవాః ప్రకీర్యమాణనఖమయూఖజాలకాః ప్రత్యజ్ఞులి
వివరవినిర్గతజలధారాః సలిలయన్త్రదేవతా ఇవ కాశ్చి జ్ఞాద్య మప
నేతు మాక్షిప్తబాలాతపే నేవ దివసక్రయః కనకకలశహస్తాః కుంజుమ
జలేన వారాంగనాః క్రమేణ రాజాన మభిషిషిచుః. అనంతర ముద
పాది చ స్ఫోటయన్నివ శ్రుతిపథమనేకప్రహతపటుపటహర్షుల్లరీమృదంగ
వేణువీణాగీతవినాదానుగమ్యమానో వందిబృద్ధకోలాహలాకులోభువన
వివరవ్యాపీ స్నానశఙ్ఖానామాపూర్వమాణానాం అతిముఖరో ధ్వనిః.

1. వతా. 2. జనేఽపి. 3. ర్దండిభి. 4. జలద్రోణి. 5. నిబిడనిబద్ధ. 6. చరణా
ధరణా. 7. జలద్రోణి. 8. ముఖరో.

ఏవఱ్ఱ క్రమేణ నిర్వర్తితాభిషేకో విషధరనిర్దోకపరిలఘునీ
 ధవళే పరిధాయ ధౌతే వాసనీ శరదమ్బురైకదేశ ఇవ జలయోగనవిమలత
 నురతిధవళజలధరచ్చేదశుచినా దుకులపటపల్లవేన తుహినగిరిరివగగన
 సరితోస్త్రితసా కృతశిరోషేష్టనః సమ్పాదితపితృజలక్రియో మస్త్రపూతే
 నతోయాజ్ఞానినా దివసకర మభిప్రణమ్య దేవగృహమగమత్. ఉపరచిత
 పశుపతిపూజ శ్చ నిష్క్రమ్య దేవగృహాత్ నిర్వర్తితాగ్ని కారోగ్య విలే
 పనభూమా ఝజ్కారిభి రళికదంబకై రనుబధ్యమానపరిమళేన మృగ
 మదకర్పూర¹కుంజ్కుమపటవాససురభిణాచందనేనానులిప్తసర్వాంగో విర
 చితామోదిమూలతీకుసుమ శేఖరః కృతాంబరపరివర్తో రత్న కర్ణపూర
 మాత్రాభరణః సముచితభోజనైః సహ భూపతిభి రాహారమభిమతరసా
 స్వాదజాతప్రీతి రవనిహో నిర్వర్తయామాస.

పరిపీతధూపధూమనర్తిరుపస్పృశ్య చ గృహీతతాంబూల స్తస్మా
 త్ప్రేమృష్టమణికుట్టిమ ప్రదేశా దుత్థాయ నాతిదూరవర్తిన్యా ససం
 భ్రమప్రధావితయా ప్రతీహార్యా ప్రసారిత బాహుమవలంబ్యానవ
 రతవేత్తలతాగ్రహణ ప్రసంగా దతిజరతకీసలయానుకారి కరతల
 కరేణాభ్యంతరసంచారసముచితేన పరిజనేనానుగమ్యమానో ధవళాం
 శుకయవనికాపరిగతపర్యంతతయా స్ఫుటికమణిమయభిత్తిబద్ధ మివోప
 లక్ష్మ్యమాణం అతిసురభిణా మృగనాభిపరిగతేనామోదినా చందన
 వారిణా సిక్తశిశిరమణిభూమిం అవిరళవిప్రకీర్ణేన విమలమణికుట్టిమ
 గగనతలతారాగణేనేవ కుసుమోపహారేణ నిరంతరనిచితం ఉత్కిర్ణ
 సాలభంజికానివహేన సన్నిహితగృహదేవతేనేవ గన్ధసలిలయోగితేన
 కలధౌతమయేన స్తమ్భపఞ్చయేన విరాజమానం అతిబహులాగరు
 ధూపపరిమళం అఖిలవిగళితజలనివహాధవళజలధరశకలానుకారిణాకుసు
 మామోదవాసితప్రచ్ఛవపటేన షట్టోపధానాధ్యాసితశిరోధామ్నా
 మణిమయప్రతిపాదుకాప్రత్యీతపాదేన పార్శ్వస్థరత్నపీఠేన తుహిన
 గిరిశిలాతల సదృశేన శయనేన సనాథీకృతవేదికం భుక్తాన్వృత్తస్థాన
 ముటప మయాసీత్. తత్ర చ శయనతలనిష్ఠః క్షీతితలోపవిష్టయా

1. కుంకుమవాస. 2. కుట్టిమాత్ప. 3. ప్రసంగాదతిజరత...కరతలంకరేణ.
 4. పాదపీఠేన. 5. సదృశశయ.

శనై శ్శనై దుత్సంగనిహితాసిలతయా ఖడ్గవాహిన్యా నవనలిన
దళకోమలేన కరసంపుటేన సంవాహ్యమానచరణ స్తత్కాలోచిత
దర్శనై రవనిపతిభి రమాత్రైర్నిత్రై శ్చ సహ తాస్తాః కథాః కుర్వా
ముహూర్త మి వాసాంచక్రే తతో నాతిదూరవర్తినీ “మంత్రగపురా
ద్వైశంపాయన మాదాయాగ” ఛేతి సముపజాతతద్వృత్తాంతప్రశ్న
కుతూహలో రాజా ప్రతీహరీ మాదిదేశ. సా షీతితలనిహితజానుకర
తలా “యథాఽజ్ఞాపయతి దేవ” ఇతి శిరసి కృత్వాఽఽజ్ఞాం యథాదిష్ట
మకరోత్.

అథ ముహూర్తా దివ వై శంపాయనః ప్రతీహార్యా గృహీతపంజరః
కనకవేత్రలతావలంబినా కించి దవనతపూర్వకాయేన సీతకంచుకా
వచ్చన్నవపుషా జరాధవళితమాలినా గర్జనస్వరేణ మందమందసంచా
రిణా విహంగజాతిప్రీత్యాజరత్కలహంసేనేవ కంచుకినాఽనుగమ్యమా
నో రాజాంతిక మాజగామ. షీతితలనిహితకరతల స్తు కంచుకీ రాజానం
వ్యజ్ఞాపయత్. దేవ! దేవో! విజ్ఞాపయంతి—“దేవాదేశా దేషవై శం
పాయనః స్నాతః కృతాహార శ్చ దేవసాదమూలం ప్రతీహార్యా నీతః”
ఇత్యభిధాయ గతే చ తస్మిన్ రాజావై శంపాయన మప్యుచ్చత్—“కచ్చి
దభిమత మాస్వాదిత మభ్యంతరే భవతా కించి దశనజాత” మితి. సప్ర
త్యువాచ—“దేవ! కిం వా నాస్వాదితం? ఆమ త్తకోకిలలోచనచ్చనిర్మల
పాటలః కషాయమధురః ప్రకామ మాపీతో జంబూఫలరసః, హరినఖర
భిన్న మత్త మాతంగ కుంభము క్తరక్తార్ద్రముక్తాఫలత్వింషి ఖండితాని
దాడిమఫలబీజాని, నలినీదళహరింతి ద్రాక్షాఫలస్వాదూని చ దళితాని
స్వేచ్ఛయా స్రాచీనామలకీఫలాని, కిం వా ప్రలపితేన బహునా, సర్వ
మేవ దేవీభిః స్వయం కరతలోపనీయమాన మమృతాయత” ఇతి. ఏవం
వాదినో వచన మాక్షిప్య నరపతి రబ్రవీత్. “అస్తాం తావత్ సర్వ మే
వేదం, అపనయతు నః కుతూహలమ్, ఆవేదయతు భవా నాదితః
ప్రభృతి కాత్తేన్నై నాత్తనో జన్మ కస్మిన్ దేశే? భవాన్ కథం జాతః?
కేన వా నామ కృతం? కా మాతా? కస్తే పితా? కథం వేదానా
మాగమః? కథం శాస్త్రాణాం పరిచయః? కుతః కలాః సమాసాదితాః?

కిం జన్మాంతరానుస్మరణం ఉత వరప్రదానం? అథవా విహంగవేషధారి కశ్చి చ్ఛన్నం నివససి? క్వవా పూర్వ ముపితం? కియ ద్వావయః? కథం పంజరబంధః? 1 కథం చండాల కన్యకా హస్తగమనం? ఇహ వా తవ కథ మాగమన" మితి. వైశంపాయన స్తు స్వయ ముపజాతకుతూహలేన స బహుమాన మవసీపతనా పృష్టో ముహూర్త మివ ధ్యాత్వా సాదర మబ్రవీత్. "దేవ! మహతీ యం కథా యది కౌతుక మాకర్ష్యతామ్.

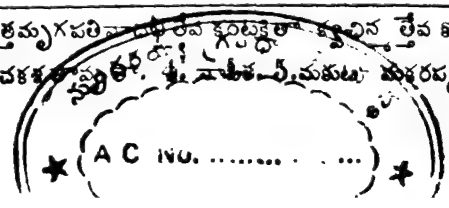
అస్తిపూర్వాపరజలనిధివేలావలగ్నా మధ్యదేశాలంకారభూతా మేఖలేన భువః వనకరికులమదజలనేకసంవర్ధితై రతిచితచధవశకుసుమనికర మత్యుచ్చతయా తారాగణ మివ శిఖరదేశలగ్న ముద్వహద్భిః పాదపై రుపశోభితా మదకలకురరకులదశ్యమాన మిమరిచల్లవాకిరికలభకర మృదితతమాలకిసలయామోదినీ మధుమదోపరక్త కేరళికపోలకోమల చ్ఛవినా సంచరద్వనదేవతాచరణాలక్తకరసంజితేనేవ పల్లవచయేన సంఛాదితా శుకకులదళితదాడిమీఫలద్రవార్దీ కృతదలైః అతిచపలకపి కులకంపితోకంపిల్లచ్యుతపల్లవఫలశబదైః అనవరతనిపతితకుసుమరేణు పాంసులైః ఋధికజనరచితలవంగపల్లవ శిసుస్తరైః అతికఠోర హేనాలిక్తకేతకీ పరిగతప్రాంతైః తాంబూలీలతావనద్ధపూగషండమండితైః వనలక్ష్మీ వాసభవనైరివ విరాజితా లతామంటపైః ఉన్నదమాతంగకపోలస్థలప్ర ప్రవణసలిసిక్తే నేవ నిరంతరమేలాలతావసేన మదగంధినాంధకారితా నఖముఖలగ్నేభకుంభముక్తాఫలలుబైః శబరసేనాపతిభి రభిహన్యమాన కేసరితా ప్రేతాధిపనగ రివ సదాసన్నిహితమృత్యుభీషణా మహిషాధిష్ఠితా చ సమరోద్యుతపతాకినీవ బాణాసనారోపితశిలీముఖా వివిక్త సింహనాదా చ కాత్యాయ నీవ ప్రచలితఖడ్గభీషణా రక్తచందనాలంకృతా చ కర్ణిసుతకథేవ సన్నిహితవిపులాచలా శశోపగతా చ కల్పాంతప్రదోష సుధ్యేవ ప్రసృత్యన్నిలకంఠా పల్లవారుణాచ అమృతమథనవేలేవ శ్రీద్రమోచశోభితా వారుణీపరిగతా చ స్రావ్య డివ ఘనశ్యామలా అనేకశతప్రదాలంకృతా చ చంద్రమూర్తి రివ

1. కథంచండాలుహస్త. 2. మరీచకరి. 3. కళాగల. 4. స్తస్తరైః. 5. నారి శక. 6. కరికేశర చరిగత. 7. గళిశమదసలి. 8. విముక్త. 9. వృక్షసీల.

సతత మృత్యుసార్థానుగతా హరిణాధ్యాసితా చ రాజ్యస్థితి రివ చమర
మృగవ్యాధివ్యజనోపశోభితా సమదగజఘటాపరిపాలితా చ గిరితన
యేన స్థాణుసంగతా మృగపతిసేవితాచ జానకీవ ప్రసూతకుశలవానిశా
చరపరిగృహీతా చ కామినీవ చందనమృగమదపరిమళవాహినీరుచిరా
గురుతిలకభూషితా చ సోత్కణ్ఠేన వివిధవల్లవానిలవీజితా సమదనా
చ బాలగ్రీవేన వ్యాఘ్రేనఖపంక్తిమంజితా గండకాభరణా చ పాన
భూమి రివ ప్రకటితమధుకోశకశితా ప్రక్షిప్తవివిధకుసుమా చ క్వచిత్ప్ర
ళయవేళేన మహావరాహదంష్ట్రాసముత్థాతధరణిమండలా క్వచిద్దశ
ముఖనగరివ చటులవానరబృందభజ్యమానతుంగళాలాకులా క్వచి
దచిరనిర్వృత్తవివాహభూమి రివ హరితకుశసమిత్కుసుమశమీపలాశ
శోభితా క్వచి దున్నతేన వాయువేగకృతతాలశబ్దా క్వచిద్విధవేన
ఉన్నక్తతాలపత్రా క్వచిత్ సమరభూమిరివ శరశతనిచితా క్వచి దమర
పతితనురివ నేత్రసహస్రసుకులా క్వచి న్నారాయణమూర్తి రివ
తమాలనీలా క్వచిత్ పార్థరథపతాకేన వానరాక్రాంతా క్వచి దవని
పతిద్వారభూమి రివ వేత్రలతాశతదుష్పవేళా క్వచి ద్వీరాటనగ రివ
కీచకావృతా క్వచిదంబరశ్రీ రివ వ్యాధానుగమ్యమానతరళతారకమ్ప
గా క్వచి ద్దృహీతవ్రతేన దర్భచీరజటావల్కులధారిణీ అపరిమిత
బహుళపత్రసంచయాఽపి సప్తపర్ణభూషితా క్రూరసత్త్వాఽపి మునిజన
సేవితా పుష్పవత్సవి పవిత్రా వింధ్యాటవీ నామ.

తస్యాం చ దండకారణ్యాంతరగతా సకలభువనఖ్యాతం ఉత్ప
త్తితే త్ర మివ భవగతో ధర్మస్య సురపతిస్థానానిపీతసకలసాగర
సలిలస్య మేరుమత్సరా దంబరతలప్రసారితవికటశిరఃసహస్రేణ దివస
కరరథగమనఽథ మపనేతు మధ్యస్య తేనావగణితసకలసురసమూహా
వచసా వింధ్యగిరిణాఽవ్యనుల్లంఘితాఙ్గస్య జతరానలజ్వలవాతాపిదాన
వస్య సురాసుర కుమకుటకుటితమరకతమకరపత్రభంగకోటిచుంబిత
చరణరజసో దక్షిణాశావధూముఖవిశేషకస్య సురలోకా దేకహుంకార

1. మంజితా. 2. దుద్వృత్తమృగపతివాహితా రివ క్వచిత్ క్వచిత్ ప్రేమ కోకిలు
త్రలాపిక్వచి దవ్రతేన 3. కీచకావృతా 4. సోత్కణ్ఠేన మకుటా మకరపత్రాఽఽ

నివరితనహుషప్రకటప్రభావస్య భగవతో మహామునే రగస్త్యస్య భా
ర్యయా లోపాముద్రయా స్వయముపరచితాలవాలకైః కరపుటసలిల
నేకసంవర్ధితైః సుతనిర్విశేషై రుపశోభితం పాదపైః తత్పుత్రేణ చ
గృహీతప్రతే నాషాధినా పవిత్రభస్మవిరచితత్రిపుండ్ర కాభరణేన కుశ
చీరవాససా ¹మాంజమేఖలాకలితమధ్యేన గృహీతహరితవర్ణపుటేన
ప్రత్యుటజ మటతా భిక్షుం దృఢదస్యనామ్నా పవిత్రీకృతం అతి
ప్రభూతేర్థాహరణా చ్చ యస్యే ²ద్ధావాహ ఇతి పితా ద్వితీయం
నామ చకార దిశి దిశి శుకహరితై శ్చ కదలీపనైః శ్యామలీకృతపరి
సరం సరితా చ కలశయోనిఃపీతసాగరమార్గానుగతయేవ బద్ధవే
ణికయా కావేర్యా పరిగత మాశ్రమపద మాసీత్.

యత్ర చ దశరథపచన మనుపాలయ న్నుత్సృష్టరాజ్యో దశ
వదనలక్ష్మీనిభ్రమవిరామో రామో మహాముని మగస్త్య మనుచ
రగ సహ సీతయా లక్ష్మణోపరచితరుచిఃపర్ణశాలగపంచవట్కాంకంచి
త్కాలం సుఖ మువాస. చిరశూన్యే³ద్యాపి యత్ర శాఖానిలీననిభృత
పాండుకపోతపజ్జుయః లగ్నతాపసాగ్నిహోత్రధూమరాజయ ఇవ
లక్ష్మ్యంతే తరవః. బలికర్తృకుసుమా న్యుద్ధరంత్యాః సీతాయాః కరతలా
దివ సంక్రాంతో యత్ర రాగః స్ఫురతీ తరులతాకిసలయేషు. యత్ర
చ పీతోద్గర్జం జలనిధిజలమివ మునినా నిఖిల మాశ్రమోపాంతవ ర్తిషు
విభక్తం మహాహ్రదేషు. యత్ర దశరథసుతనిశితశరనికరనిపాతనిహత
రజనీచరబలబహుళరుధిసిక్తమూలం అద్యాపి తద్రాగానువిద్ధనిర్గత
పలాశ మి వాభాతి నవకిసలయ మరణ్యం. ఆధునా⁴పీయత్రజలధీరసమ
యే గంభీర మభినవజలధరనివహానినాద మాకర్ణ్య భగవతో రామస్య
త్రిభువనవివరవ్యాపిన శ్చాపఘోషస్య స్తరంతో న గృహ్లాంతి శప్ప
కిబల మజస్త్ర మశ్రుజలలులితదీపదృష్టయో వీక్ష్య శూన్యా దశదిశో
జరాజర్జరిత విషాణోటయో జాగ్రీసంవర్ధితా జీర్ణమృగాః. యస్మి
న్నవరతమృగయానిహత శేషవనపారిణప్రోత్సాహిత ఇవ కృత
సీతావిప్రలంభగ కనకమృగో రాఘవ మతిదూరం జహార. యత్ర చ

మైథిలీవియోగదుఃఖదుఃఖితౌ దశవదనవినాశపిశునౌ చంద్రసూర్యా
వివ కబంధగ్రస్తౌ సము రామలక్ష్మణౌ త్రిభువనభయం మహా చ్చక్ర
తుః. అత్యాయత శ్చ యస్మిన్ దశరథసుతశరనిపాతితో యోజనబా
హో ర్భాహుః అగస్త్యప్రసాదనాగతనవమహాజగర కాయశంకా మ
కరో దృషిజనస్య జనకతనయా చ భర్తా విరహావినోదనార్థ ముటజా
భ్యంతరలిఖితా యత్ర రామనివాసవర్జనోత్సుకా పున రివ ధరణీ తలా
దుల్లసంతేవ వనచరై రద్యా ప్యాలోక్యతే.

తస్య చైవంవిధస్య సంప్రత్యపి ప్రకటోపలక్ష్యమాణపూర్వ
వృత్తాంత స్వాగస్త్యాశ్రమస్య నాతిదూరే జలనిధిపానప్రకుపితవరుణో
త్సాహితే నాగస్త్యమత్సరా త్తదాశ్రమసమీపవర్తి అపర ఇవ వేధసా
మహాజలనిధిరుత్పాదితః ప్రళయకాలవిఘ్న (టి) ట్టితాప్తదిగ్భాగసంధి
బంధం గగనతల మివ భువి నిపతితం ఆదివరాహసముద్భృతధరామం
డలస్థాన మివ సలిలపూరితం అనవరతమజ్జదున్దశబరకామినీకుచ
కలశేలులితజలం ఉత్ఫుల్లకుముదకువలయకష్టారం ఉన్నిద్రావించ
మధుబిందునిష్యందబద్ధచంద్రకం ఆళికులపటలాంధకారితశౌగంధికం
ఆరసితసముదసారసం అంబురుహమధుపానమత్తకలహంస కామినీకృత
కోలాహలం అనేకజలచరపతంగశతసంచలనచంచలితవాచాలవీచిమా
లం అనిలోల్లాపితకల్లోలశిఖరశీకరారబ్ధదుర్దినం అశంకితావతీర్ణాభి రంభః
క్రీడారాగిణీభిః స్నానసమయే వనదేవతాభిః కేశకుసుమైః సురభీ
కృతంవకదేశావతీర్ణముని జనాపూర్వమాణకమండలు శిలజలధ్వనిమనో
హరం ఉన్నిషదుత్పలవనమధ్యచారిభిః సవర్ణతయా రసితాను మేయైః
కాదంబకదంబకై రాసేవితం ఆభిషేకావతీర్ణపులీంద రాజసుందరీకుచ
చందనధూళిధవళితతరంగం ఉపాంతజాత కేతకీరజఃపటలబద్ధకూల పులినం
ఆసన్నాశ్రమాగతతాపస సంహృతితార్ద్రవల్కల కమాయపాటల (తట)
జలంఉపతటవిటపిపల్లవానిలవీచితం అవరళతమాఽవీధికాంధకారితాభిః
వానినిర్వాసితేన చ సంచరతా ప్రతీడిన మృశ్యమూకవాసినా సుగ్రీవే
ణావలు ప్తఫలపరిలఘులతాభిః ఉదవాసితాపసానాం దేవతార్చనోప

యుక్తకుసుమాభిః ఉత్పతజ్జలచరపతంగపక్షపుటవిగళితజలబిందునేక
సుకుమారకిసలయాభిః లతామంటపతలస్థితశిఖండిమండలారబృతాండవా
భిః అనేకకుసుమపరిమళవాహినీభిః వన¹దేవతానిశ్వాసవాసితాభి రివ
వనరాజిభిరుపరుద్ధతీరం ఆపరసాగరాశంకిభిః సలిల మాదాతు మవతీర్ణైః
జలధరై రివ బహులపంకమలినై ర్వనకరిభి రనవరతమాపీయమానం
అగాధ మనంత మప్రతిమ మపాం నిధానం పంపాభిధానం పద్మసః
యత్ర చ వికచకుసలయప్రభాశ్యామాయమానపక్షపుటాన్యద్యాపి
మూర్తిమద్రామశాపగ్రస్తానీవ వనమధ్యచారిణా మాలోక్యంతే చక్ర
నామ్నాం మిథునాని.

తస్మై నమః పద్మసః పశ్చిమే తీరే రాఘవశరప్రహారజర్జరితజ్జ
హీనాలతరుమండస్య చ సమీపే దిగ్దజకరదండానుకారిణా జరదజగరేణ
సతత మావేష్టిత మూలతయా బద్ధమహాలవాల ఇవ తుంగస్కంధావలం
బిభిరనిల వేల్లితై రహినిర్హితై ర్ధృతోత్తరీయ ఇవ దిక్పక్రవాళపరి
మాణ మివ గృహ్లాతా భువనాంతరాళ విప్రకీర్ణేన శాఖాసంచయేన ప్రళ
యకాలతాండవప్రసారితభుజపమాస్త్ర ముడుపతిశకలశేఖర మివ విడం
బయితు ముద్యతః పురాణతయా పతనభయా దివ గగనస్కంధలగ్నః
నిఖిలశరీర వ్యాపినీభి రతదూరోన్నతాభి ర్జిగ్గతయా సిరాభి రివ పరిగ
తో వ్రతతిభిః జరాతిలకబిందుభి రివ కంటకై రాచితతనుః ఇత స్తతః
పరిపీతసాగరసలిలై ర్గగనాగతైః పత్రరత్నై రివ శాఖాంతరేషు నీలీయ
మానైః క్షణమంబుభారాలనై రార్ధిక్రృతపల్లవై ర్జలధరపటలై రప్య
దృష్టశిఖరదేశః తుంగతయా నందనవన్మయ మివావలోకయితు
మభ్యుద్యతః సమీపవర్తినా ముపరిసంచరతా మంబరతలగమనభేదా
యాసితానాం రవిరథతురంగమాణాం స్పృక్పరిస్మృతైః ఘనపటలైః
సందేహితతూలరాశిభి ర్ధవచీకృతశిఖరశాఖః వనగజకపోలకండూయన
లగ్నమద నిలీనమత్తమధుకరమాలేన లోహశృంఖలాబంధనిశ్చలే

1. దేవతాభిః శ్వాస. 2. బహుల. 3. మానసలిలం. 4. లోక్యంతే...నామ్నాం.
5. ఏవం విధస్య. 6. తాలకదుఖండస్య. 7. రవిరత్నవల్లి. 8. వ్యాపిభిః. 9. పృక్పర.

నేవ కల్పస్థాయినా మూలేన సముపేతః కోటరాభ్యంతరనివిష్టైః స్ఫుర
ద్భిః సజీవ ఇవ మధుకరపటలైః దుర్యోధన ఇవోపలక్ష్మితశకునిమక్ష
పాతః నలిననాభ ఇవ వనమాలోపగూఢః నవజలధరవ్యూహ ఇవ
నభసి దర్శితోన్నతిః అఖిలభువనతలావలోకనప్రాసాద ఇవ వనదేవ
తానాం అధిపతి రివ దండకారణ్యస్య నాయక ఇవ సర్వవనస్పతీనాం
సఖేవ వింధ్యస్య శాఖా బాహుభి రుపగూహ్యేవ వింధ్యాటపీ
మవస్థితో మహాః జీర్ణః శాల్మలీవృక్షః.

తత్ర చ శాఖాగ్రేషు కోటరోదరేషు పల్లవాంతరేషు స్కంధ
సంధిషు జీర్ణనల్కలవివరేషు మహావకాశతయో విస్తృతవిరచితకులాయ
సహస్రాణి దురారోహతయా విగళితేవినాశభయాని నానాదేశసమా
గతాని శుకశకునికులాని ప్రతివసంతిస్త దైః పరిణామవిరళదళసంహతి
రపి స వసస్పతి రవిరళదళనిచయశ్యామల ఇవోపలక్ష్మితే దివానిశం
నిలీనైః. తే చ తస్మిన్ వనస్పతా వతివాహ్య రజసి మాత్మనీదేషు
ప్రతిదిన ముక్తామౌక్తాయాహారాన్వేషణాయ నభసి విరచితపచ్చి
యో మదకలహలధరహలముఖోత్తేపవికీర్ణబహుస్తోతస మంబరతలే
కలిందకన్యా మివ దర్శయంతః సురగజోన్ములితవిగళదాకాశగంగాక
మలినీశంకా ముజనయన్తః దివసకరరథతురగప్రభానులిప్త మివ గగ
నతల ముపసాదయంతః సంచారిణీ మివ మరకతస్థలీ విడంబయంతః
శైవలపల్లవావళి మి వాంబరసరసి ప్రసారయంతః గగనవితలైః పక్ష
పుటైః కదలీదళై రివ దివకరకరనికరపరిభేదితాన్యాశాముఖాని వీజ
యంతః వియతి విసారిణీ శప్పవీధీ మి వారచయన్తః సేంద్రాయుధ
మి వాంతరిక్ష మాదధానా విచరంతి స్త శుకశకుమయః. కృతాహారా
శ్చ పునః ప్రతినివృ త్యాత్మకులాయావస్థితేభ్యః శాబకేభ్యో వివిధా
ఫలరసా కలమమంజరీవికారాం శ్చ ప్రహతపారిణమధిరాసురక్త
శార్దూలనఖకోటిపాటలేన చంచుపుటేన దత్వా దత్వా అధర్మకృతస్య
న్నేహేనాసాధారణేన గురుణా అపత్యప్రేక్షా తస్మిన్నేన క్రోడాంత
ర్నిహితతనయాః క్షపాః క్షుపయంతి స్త.

ఏకస్మిం శ్చ జీర్ణకోటరే జాయమా సహ నివసతః పశ్చిమే వయసి
వర్తమానస్య కథ మపి పితు రహ మే వైకో విధివశాత్ సూను రభ
వమ్. అతిప్రబలయా¹ చాభి భూతా మమైవ జాయమానస్య ప్రసవే
దనయా జనసి మే లోకాంతర మగమత్. అభిమతజాయావినాశశోక
దుఃఖతోఽపి ఖలు తాతః సుతస్నేహదంత ర్నిగృహ్య పటుప్రసర మపి
శోక మేకాకీ మత్సంవర్ధనః పర ఏవాభవత్. అతపరిణతవయా శ్చ కుశ
చీరాను కారిణీ మల్పవశిష్టజీర్ణపిచ్చజాలజ్వరా మవస్త్రాంతదేశశిథిలా
మపగతోత్పతనసంస్కారాం పక్షసుహతి ముద్యహా² ఉపాదూఢకంప
తయా చ సంతాపకారిణీ మంగలగ్నాం జరా మివ విధున్వ³ అకరో⁴
శేఫాలికాకుసుమనాశపింజరేణ కలమమంజరిదళనమృణితక్షీణోపాంత
లేభేన స్ఫుటితాగ్రకోటినా చంచుపుటేన పరనీడనిపతితాభ్యః శాలి
వల్లరీభ్య స్తండులకణా నాదా యాదాయ తరుమూలనిపతితాని చ శుక
కులావదళితాని ఫలశకలాని సమాహృత్య పరిభ్రమితు మశక్తో మహ్య
మాహార మదాత్. ప్రతిదివస మాత్త నా చ మదుపయుక్తశేష మకరో
దశనమ్.

ఏకదాతు ప్రభాతసంధ్యా రాగలోహితే గగనతలే కమలినీమధు
రక్తపక్షిసంపుటే వృద్ధహంస ఇవ మందాకీనులినా దపరజలనిధితట
మవతరతి చంద్రమసి పరిణతరంకురోమపాండుని వ్రజతి విశాలతా మా
శాచక్రవాళే గజకుధిరరక్తహరిసటాలోమలోహినీభి రాతప్లాక్షిక
తంతుపాటలాభి రాయామినీభి రశిశిరకిరణదీధితిభిః పద్మరాగరత్నశలా
కాసమ్భార్జనీభి రివ సముత్సార్యమాణే గగనకుట్టిమకుసుమప్రకరే తా
రాగణే సంధ్యా ముపాసితు ముత్తరాశావలంబిని మానససర స్తీర మి
వావతరతి సప్తర్షిమండలే తటగతవిఘటితశుక్తిసంపుటవిప్రకీర్ణం అరుణ
కరప్రేరణాధోగళిత ముడుగణ మివ ముక్తాఫలనికర ముద్యహతి ధవ
ళితపులినీతల ముదన్వతి పూర్వేతరే తుషారబిందువర్షిణి విబు
ద్ధశిఖకులే విజృంభమాణకేసరిణి కరిణీకదంబక ప్రబోధ్యమానమదకరిణి
క్షుపాజలజడకేసరం కుసుమనికర ముదయగిరిఃఖరస్థితం సవితార

1. క్షమాభూతా. 2. అతికరో. 3. లట. 4. స్పష్టేచకాలే ప్రభాతేహిమ
జలజడ.

మి వోద్దిశ్య పల్లవాంజలిభిః సముత్స్రుజతి కాననే రాసభరోమధూ
సరాసు వనదేవతాప్రాసాదానాం తయాణాం శిఖరేషు పారావత
మాలాయమానాసు ధర్మపతాకాస్త్వివ సమున్మిషంతీషు తపో
వనాగ్నిహోత్రధూమలేఖాసు అవశ్యాయశీకరిణి లులితకమలవనే రతి
భిన్నశబరసీమంతినీన్వేదజలకణికాహారిణి వనమహిషరోమంధఫేనబిం
దువాహిని చలితఃపల్లవలతాలాస్యోదేశవ్యసనిని- విఘటమానకమల
పం(ఖం)దమధుశీక రాసారవర్షి కుసుమామోదతర్పితాభిజాలే నిశావసాన
జాతజఃషిమ్ని మందమందస్సంచారిణి ప్రవాతి ప్రాభాతికే మాతరిశ్వని
కమలవనప్రబోధమంగళపాతకానాం ఇభగండడిండిమానాం మధులిహం
కుముదోదరేషు శిఘనఘటమానదళేపుటనిబద్ధపక్షసంహతీనాం ఉచ్చ
రత్నువలంకారేషు ప్రభాతశిశిరమారుతాహతే ముత్తప్తజతురస్లాష్టి
పక్ష్యమూ(మా)ల మివ సశేషనిద్రాజిహ్వాతతారం చతురస్త్రిలయత్సు శనై
శ్శనై రూషరశయ్యాధూసక్రొడరోమరాజిషు వనమృగేషు ఇతిస్త
తః సంచరత్సు వనచరేషు విజృంభమాణే శ్రోత్రహారిణి పంపాసరకల
హంసకోలాహలే సముల్లసతి నర్తితశిఖండిమండలే మనోహరే వనగజక
ర్ణతాళశబ్దే క్రమేణ చ గగనమార్గ మవతరతో దివసకరవారణ స్వావ
ధూతావచూడచామర కఙ్కాప ఇవోపలక్ష్మ్యమాణే మంజిష్ఠారాగలో
హితే కిరణజాలే శనై శ్శనై రుదితే భగవతే సవితరి పంపాసరకవర్యంత
తరుశిఖరసంచారిణి అధ్యాసితగిరిశిఖరే దివసకరజన్తని హృతతారే పున
రివ కపీశ్వరే వన మభిసతతి బాలాతపే స్ఫుప్తే జాతే ప్రత్యూషసి న
చిరా దివ దివసాష్టమభాగభాజి స్పష్టభాసి భాస్వతి ధూతే ప్రయాతేషు
చ యథాభిమతాని దిగంతరాణి శుకకులేషు కులాయనీలీననిభృతశాబక
సనాథేఽపి నిశ్శబ్దతయా శూన్య ఇవ తస్మిన్వనస్పతౌ స్వనీడావస్థిత
ఏవ తాతే మయి చ శైశవాదసంజాతబలసముద్భిద్యమానపక్ష్య
పుటే తాతసమీపవర్తిని కోటగతే సహ సైవ తస్మిన్ మహావనే
సంత్రాసితసకలవనచరః సరభస ముత్పతత్పతత్రిపక్ష్యపుటశబ్దపంతతః భీత
కరిహోతచీత్కారపీవరః ప్రచలిత మత్తాలికులక్వణితమాంసలః పరిభ్ర
మదుద్ఘోణవనరాహరవఘర్షరః గిరిగుహాసుప్తప్రబుద్ధసింహనాదోప

బృంహితిః కంపయన్నివ తమా భగీరథావతార్యమాణగంగాప్రవా
వాకలకలబహుళః భీతవనదేవతాకర్ణితః మృగయాశోలాహలధ్వని
రుడచరత్. ఆకర్ణ్యచ త మహా మశ్రుతపూర్వ ముచజాతవేషభు రర్భక
తయా జర్జరితకర్ణనివరో భయవిహ్వలః సమీపవర్తినః పితుః ప్రతీ
కారబుద్ధ్యా జరాశిథిలపక్షపుటాంతర మవిశమ్.

ఆనంతరం చ సరభసం 'ఇతో గజయూథసతిలులితకమలినీపరిమ
ళః, ఇతః క్రోడకలవశ్యమానభర్త ముస్తానసామోదః, ఇతః కరికలభ
భజ్యమానసల్లక్తికమాయగంధః, ఇతో నివతతశుష్కపత్రమర్తరధ్వనిః,
ఇతో వనమహిషవిషాణకోటికులిశభిద్యమానవల్చికధూళిః, ఇతోమృగ
కవంబకం, ఇతో వనగజకులం, ఇతో వరాహయూథం, ఇతో వనమహి
షబృందం, ఇత శ్శిఖంపిముండలనిరుతం, ఇతః కపిజలకులకలకూడితం,
ఇతః కురకకులకర్వణితం, ఇతో మృగపతిపభిద్యమానమంభకుంజరసి
తం, ఇయ మార్ద్రసంజ్ఞమలినా వరాహకులపద్ధతిః, ఇయమభినవశమ్మక
బలరసశ్యామలా వారిణిరోమంభఫేనసంహతిః, ఇయ మున్నరగంధగజగం
డకంఢాయనసరిమఘాలీనముఖరమధుకరవిరుతిః, ఏషా శరనివతతరుధిర
బిందుస్త్రిక్తుశుష్కపత్రపాటలా రురుపవనీ, ఏత ద్ద్విరదచరణమృశితవిటప
పల్లవపటలం, ఏతత్తేక్షికులక్రీడితం, ఏష నఖకోటివిలిఖితవికటపత్రలేఖో
రుధిరపాటలః కరిమాక్తికదలదంతురో మృగపతిమార్ద్రః, ఏషా ప్రత్యగ్ర
ప్రసూతవనమృగీగర్భరుధిరలోహినీ భూమిః, ఇయ మటవీ వేషికానుకా
రిణీక్షపాచివరస్య యూథపతేర్తదజలమలినా సంచారవీధీ, చమరచక్రీ
రియ మనుగమృతాం, ఉచ్చుష్కమృగకరీషపాంసులా త్వరితతరమ
ధ్యాపృతా మియం వనస్థలీ, తరుణిభర మారువ్యాతాం, ఆలోక్యతాం
దిగియం, ఆకర్ణ్యతా మయం శబ్దః, గృవ్యాతాం ధనుః, అనహితైః
స్థీయతాం, విముచ్యంతాం శ్వానః' ఇత్యిన్యోన్య మభినవతో మృగ
యాసక్తస్య మహతో జనసమూహస్య తరుగహరాంతరితవిగ్రహస్య
క్షోభితకాసనం శోలాహల మశ్శిణవమ్.

అథ నాతిచిరాదేనానులేపనార్ద్రమృగంగధ్వనిధీరేణ గిరివివర
విజృంభితప్రతిపాదగంభీరేణ శబరశతతాపితానాం కేసరిణాం¹నినాదేన
సుశ్రస్త్తయూథముక్తానామేకాకినాం చ సంచరతా మనవరతకరా
స్ఫోటమిశ్రేణ జలధరరసితానుకారిణా గజయూథపతీనాం కంఠగర్జితేన
సరభససారమేయవిలుప్యమానావయవానా మాలోలకాతరతరశేతర
తారకాణా మేణకానాం చ కరుణకూడితేన నిహతయూథపతీనాం
వియోగినీనా మనుగతకలభానాం చ స్థిత్యాస్థిత్యా సమాకర్ణ్య కల
కల ముత్కర్ణ్యస్థలవానా మితస్తతః పరిభ్రమంతీనాం ప్రత్యగ్రపతి
వినాశశోకదీప్తేణ కరణీనాం చీత్కృతేన కితిపయదిమప్రసూతానాం చ
ఖడ్గిధేనుకానాం త్రాసపరిభ్రష్టపోతాన్వేషిణీనా ముష్టుక్తకంఠకరుణ
మారసంతీనా మాక్రందితేన తరుశిఖర ముత్పతితానా మాకులాకుల
చారిణాంచపత్రరథానాం కోలాహలేన రూపానుసారప్రభావితానాం
చ మృగయూనాం యుగపవతరభసపాదపాతాభివాతాయా భువః
కంప మివ జవయతా చరణశబ్దేన కల్లాంతాకృష్టజ్ఞానాం చ మరకల
కురకామినీకంఠకూడితకలేన శరనికరవర్షిణాం ధనుషాం నినాదేన పవ
నావాతిక్వణితధారాణా మసీనాం చ కితిరమహిషస్కంధపీతపాతీనాం
రణితేన శునాం చ సరభసవిముక్తఘర్షరధ్వనీనాం వనాంతరవ్యాపినా
ధ్వనేన సర్వతః ప్రచలిత మివ తవరణ్య మభవత్. అచిరాచ్ఛ ప్ర
శాంతే తస్మిన్ మృగయాకలకలే నిర్వృప్తమూకజలధరబృందాను
కారిణి మథనావసానోపశాంతవారిణి సాగర ఇవ స్తిమితతాముసాగరే
కాననే మందీభూతథయోహ ముపజాతకుతూహలాః పితు రుత్పక్ష్ణా
దీప దివ నిష్క్రమ్య కోటరస్థ ఏవ శిరోధరాం ప్రసార్య సంత్రాస
తరళతారక శ్చైశ్వరవాత్ కి మివ మితి సముపజాతవిష్టయో దిదృక్షు
స్తా మేవ దిశం చక్షుః ప్రాపిణవమ్.

అభిముఖ మాహతంతం చ తస్మాద్వనాంతరా దర్శనభుజదండపవా
ప్రవిప్రక్ష్ణ మివ నర్మదాప్రవాహం అనిలబలీచలిత మివ తమాలకా
ననం ఏకీభూతమివ కాలరాత్రీణాం యామసంఘాతం అంజనశిరా

స్తంభసంభార మివ ఊతికంపవిఘ్నార్జితం అంధకార¹పూర మివ రవికి
రణాకులితం అంతకపరివార మివ పరిభ్రమంతం అవదారితరసా²తలోద్భవ
మివ దానవలోకం అశుభకర్త సమూహ మివైకత్ర సమాగతం అశేష
దండకారణ్యవాసిమునిజనశాపసాగ్ధమివ సంచరితం అనవరతశర
నికరవర్షి రామనిహతఖరదూషణ³బల మివ తవపథ్యానాత్ పిశాచతా
ముపగతం కలికాలబంధువర్గ మివ ఏకత్ర సంగతం⁴ సలిలావగాహాత్రిత
ప్రస్థిత మివ వనమహిషయూథం అచలశిఖరస్థితకేసరిక రాకృష్టిపతనశీర్ష
మివ కాలమేఘుపటలం అఖిలరూపవినిశాయ ధూమకేతుజాల మివ
సముద్భవం అంధకారితాశేషకాననం అనేకసహస్రసంఖ్య మతిభయజనక
ముత్పాతవేతాళ వ్రాత మివ శబరనైన్య మద్రాక్షమ్.

మధ్యే చ తస్మాత్తి మహతః శబరనైన్యస్య ప్రథమే వయసి
వర్తమానం అతికర్మశత్యా⁵ దాయుస మివ నిర్జితం ఏకలవ్య మివ
జన్మాంతరగతం ఉద్భిర్యమాన శ్శత్రురాజితయా ప్రథమముద లేఖామం
డ్యమాన గండభిత్తి మివ గజయూథపతికుమారం అసితకువలయశ్యా
మలేనదేహప్రభాప్రవాహేణకాలిందీజలేనేన⁶ పూరయంత మరణ్యం
ఆకుటిలాగ్రేణ స్కంధావలంబినా కుంతలభారేణ కేసరిణ మివ గజమ
దమలినీకృతేన కేసరకలాపేనోపేతం ఆయతలలాటం అతితుంగ
ఘోరఘోణం ఏకకర్ణాభరణతాం ఉపనీతస్య భుజగఘణామణే రాపా
టలై రంశుభి రాలోహితీకృతేన పర్ణశమనాభ్యాసా ల్లగ్నపల్లవరాగే
ణేన వామపార్శ్వేన విరాజమానం అచిరాహతగజకపాలగృహీతేన
సప్తచ్ఛరపరిమళవాహినా కృష్ణాగురుపక్షేనేన సురభిణామదేన
కృతాంగరాగం ఉపరిపతత్పరిమళాంధేన కరిభ్రమతా మాయూర
పిచ్ఛాతపత్రానుకారిణా మధుకరకులేన తమాలపల్లవే నేన నివారితా
తపం ఆలోలకర్ణపల్లవవ్యాజేన భుజబలనిర్జితయా భయప్రయుక్తనేన
యా వింధ్యాటవ్యేన కరతలేనాపమృజ్యమానగండస్థలస్వేదలేఖం ఆ
పాటలయాహరిణ కులకాలరాత్రిసంధ్యాయమానయాశోణితార్ద్రయే
వ దృష్ట్యా రంజయంత మి వాళావిభాగా⁷ ఆజాను⁸లంబినా వనకుంజర

1. పుంజ. 2. కలాద్భూత. 3. బలనివహమివ. 4. అవగాహ ప్రస్థితమివ.
5. ఆయస మయ కులక్షయ. 6. పూరితారణ్యం 7. లుచేన.

కరప్రమాణ మివ గృహీత్వానిర్జితేన చంపికారుధిరబలిప్రదానార్థమన
కృన్విశితశస్త్రోల్లేఖనివమితశిఖరేణ భుజయుగళేనోపశోభితం అంతరాంత
రాలగ్నాశ్శాన్తహరిణరుధిరబిందునా స్వేదజలకణనిదితేన గుంజాఫల
మిత్రైః కరికుంభముక్తాఫలై రివ విరచితాభరణేన వింధ్యశిలాతలవిశాలేన
వక్షస్థలే నోద్భాసమానం అవరతశ్రమాభ్యాసా దుల్లిఖతోదరం ఇభ
మదమలిన మాలానస్తంభయుగళ ముపహసంత మివోరుదండద్వయేన
లాక్షలోహితకాశేయపరిధానం అకారణేఽపిక్రూరజాతితయోలలా
టస్థత్రిశూలాకారసిరాబద్ధత్రిపతాకోగ్రభుకుటికరాళే లలాటపట్టే
ప్రబలభక్త్యా రాధితయా మత్పరిగ్రహోఽయమితి కాత్యాయన్యా
త్రిశూలే నే వాఙ్మిత ముపజాతపరిచయై రనుగచ్ఛద్భి శ్శ్రీమవశా
ద్ధూరవినిర్గతాభిః స్వభావపాటలతయా శుష్కాభిరపి హరిణశోణిత మివ
క్షురంతీభి ర్జిహ్వభిరావేద్యమానభేదైః వివృతముఖతయా స్పష్టపృష్ఠ
దంష్ట్రాంశూకా దంష్ట్రాతాంతరాళలగ్న కేసరిసటా నివ కీస్యకృభాగా
నుద్వహద్భిః స్థూలవరాటికమాలికాపరిగతకంఠైః మహావరాహదంష్ట్రా
ప్రహారజ్వరైః అల్పకాయై రపి మహాశక్తిత్వా దనుసజాతకేసరై రివ
కేసరిశోరకైః మృగవధూవైధవ్యదీక్షాదానదక్షై రనేకవర్ణైః శ్వభిః అతి

ప్రమాణాభిశ్చ కేసరిణా మభయప్రదానయాచనార్థ మార్గతాభిః సిం
హీభిరివకాలేయకకుటుంబినీభిరనుగమ్యమానం కైశ్చి దాగృహీతచమర
వాలగజదంతభారైః కైశ్చిరచ్చిద్రపర్ణపుటబద్ధమధుపటలైః కైశ్చి
న్మృగపతిభి రివ గజకుంభముక్తాఫలనికరసనాథపాణిభిః కైశ్చి ద్యాతు
ధానై రివ గృహీతపిశితాహరైః కై శ్చి తృప్తిమథై రివ కేసరికృత్తథా
రిభిః కై శ్చి త్తపక్వాకై రివ మయూరపింఛవాహిభిః కై శ్చిచ్చిశుభి రివ
కాకపక్షధరైః కైశ్చిత్క్రొష్ణచరిత మివ దర్శ యద్భిః సముష్ఠాతవిధృత
గజదంతైః కై శ్చి జ్వలదాగమదివసై రివ జలధరచ్ఛాయామలినాంబరై
రనేకవృత్తాంతైః శబరబృందైః పరివృతం అరణ్యమివ సఖద్గధేనుకం అభి
నవజలధరమివ మయూరపింఛచిత్ర చాపధారిణం బకరాక్షస మివ గృహీ
తైకచక్రం అరుణానుజ మివోద్ధృతానేకమహానాగదశనం భీష్మమివ

1. కణికానితేన. 2. క్రూరతయా. 3. బద్ధత్రిపతాకోగ్రభుకుటి. 4. ఫలశే.
5. క్వ. 6. దచ్చిద్రపర్ణబద్ధమధుపటలైః. 7. కథాకైః.

శిఖండిశత్రుం నిదాఘుదివస మివ సతతావిద్యూతమృగతృష్ణం విద్యాధర
 మివ మానసవేగం పరాశరమివ యోజనగంధానుసారిణం ఘటోత్కచ
 మివ భీమరూపధారిణం అచలరాజకన్యకా కేశపాశమివ నీలకంఠ చంద్ర
 కాభరణం హిరణ్యాక్షదానవ మివ మహావరాహదంష్ట్రాభిన్నవక్షస్థలం
 అతిరాగిణ మివ కృతబంధీపరిగ్రహం పిశితాశన మివ రక్తలుబ్ధకం గీత
 కలావిలాస మివ నిషాదానుగతం అంబికాత్రిశూల మివ మహిషదుధి
 రార్ద్రాకాయం ఆభినవయావన మపి శీతయితబహువయసం కృతసార
 మేయసంగ్రహ మపి ఫలమూలాశనం కృష్ణ మప్యసుదర్శనం స్వచ్ఛంద
 ప్రచార మపి దుర్దై కశరణం తీతిభృత్పాదానువర్తిన మపిరాజసేవా
 నభిజ్ఞం అపత్య మివ వింధ్యస్య అంశావతార మివ కృతాంతస్య మహా
 దర మివ పాపస్య సార మివ కలికాలస్య భీషణ మపి మహాసత్త్వతయా
 గంభీర మివోపలక్ష్యమాణం అనభిభవనీయాకృతిం మూలంగకనామానం
 శబరసేనాపతి మపశ్యమ్. ఆభిధానం తు పశ్యాత్తస్యాహ మశ్రౌషమ్.

ఆరీ చ్చ మే మనసి - “ఆహా మోహస్థాయ మేషాం జీవితం
 సాధుజనవిగర్హితం చ చరితం తథా హి. పురుషపిశితోపహారే ధర్మబుద్ధిః,
 ఆహారః సాధుజనవిగర్హితో మధుమాంసాదిః, శ్రమోమృగయా,
 శాస్త్రం శివారుతం, ఉపదేష్టాః సదసతాం కాశికాః, ప్రజ్ఞా శకుని
 జ్ఞానం, పరిచితాః శ్వాసః, రాజ్యం శూన్యాస్వటవీషు, ఆపానక
 ముత్సయః, మిత్రాణి మూరకర్తసాధనాని ధనాంషి, సహాయా విషదిగ్ధ
 ముఖా భుజంగమా ఇవ సాయకాః, గీత ముత్సాదకారి ముగ్ధమృగాణాం,
 కళత్రాణి బంధీకృతాః పరయోషితః, మూరాత్తభిః శార్దూలై
 స్సహ సంవాసః, పశురుధిరే చైవ దేవతార్చనం, మాంసేన బలికర్ష
 చౌర్యేణ జీవనం, భూషణాని భుజంగ ఫణామయః, వనగజమదై రంగ
 రాగః, యస్తి న్నేవ కాననే నివసంతి త దే వోణాతమూల మశేషతః
 కుర్వతే” ఇతి చింతయత్కేవ మయి శబరసేనాపతి రటవీపరిభ్రమణ
 సముద్భవం శ్రమ మపనినీషు రాగత్య త సైన్యవ శాలలీతరో రథ
 శ్చాయాయా మవతారితకోదండ స్త్వరితపరిజనోపనీతే పల్లవాసనే

సముపావిశత్. అన్యతమస్తు శబరయువా సుసంభ్రమ మవతీర్య తస్మాత్ కరయుగళపరిక్షోభితాంభసః సరసో వైడూర్యవ్రవానుకారి ప్రళయ దివసకరకిణోపతాపా దంబరైకదేశ మివ విలీనం ఇందుమండలా దివ ప్రస్యందితం ద్రుత మివ ముక్తాఫలనికరం అత్యచ్ఛతయా స్పృశ్వా నుమేయం హిమజడం ఉత్కుల్లారవిందరజఃకషాయ మమృః కమలినీపత్ర సంపుటేన ప్రత్యగ్రోద్ధృతా శ్చ ధౌతవంకనిర్మలా మృణాలికాః సముపాహరత్. ఆపీతసలిల శ్చ శబరసేనాపతి స్తా మృణాలికాః శశికళా ఇవ సైంహికేయః క్రమేణాదశత్. అపగతశ్రమ శ్శీఘ్రాయ పరిపీతాంభసా సకలేన తేన శబరసై న్యే నానుగమ్యమాన శ్శనైశ్శనై రభిమతం దిగంతర మయాసీత్. ఏకతమస్తు జరచ్ఛబర స్తస్మాత్ పులింద బృందా దనాసాదితహరిణపిశితః పిశితాశన ఇవాతివికృతదర్శనః పిశితార్థితస్తిన్నేన తరుమూలే ముహూర్త మివ వ్యలంబత. అంతరితే చ తస్మిన్ శబరసేనాపతౌ సజ్జితశబరగి పిబన్ని వాస్తాక మాయూంషి రుధిరబిందుపాటలయా కపిలభ్రూకుటీలతాపరివేషభేషణయా దృష్ట్యా గణయన్నివ శుకకులకులాయస్థానాని శ్యేన ఇవ విహగామిషాస్వాద లాలసః సుచిర మారురుక్షు స్తం వనస్పతి మామూలా దపశ్యత్. ఉత్కృంత మివ తస్మిన్ క్షణే తదాలోకనభీతానాం శుకకులనా మసుభిః కిమివ హి దుష్కర మకరుణానాం. యతః స త మనేకతాల తుంగ మభ్రంకషశాఖాశిఖర మపి సోపానై రివాయత్నేనైవ పాదప మధిరుహ్య తా ననుపజాతోత్పతనశక్తీ కాం శ్చి దల్పదివస జాతా గర్భచ్ఛవిపాటలా శ్చాల్పలీకుసుమశంకా ముపజనయతః కాం శ్చి దుద్భిద్యమానపక్షతయా నభినీసంవ ర్తికానుకారిణః కాం శ్చి దర్కఫలసదృశా కాం శ్చి ల్లోహితాయమానచంచూకోటేనేషద్వి ఘటితదశప్రటపాటలముఖానాం కమలముకుళానాం శ్రీయముద్యహతః కాం శ్చి దనవరతశిరగంపవ్యాజేన నివారయత ఇవ ప్రతీకారాసమర్థా ఏకైకశిగఫలా నీవ తస్య వనస్పతే శ్చాఖాసంధిభ్యః కోటోరాంతరే భ్య శ్చ శుకశాబకా నగ్రహీత్. అపగతాసూం శ్చ కృత్వా క్షితా వపాతయత్.

తాత స్తుతం మహంత మకాండ ఏవ ప్రాణహర మప్రతీకార
ముపప్లవ ముపనత మవలోక్య ద్విగుణతరోపజాతవేపథుః మరణభయా
దుచ్ఛాంతతరళతారకాం విషాదశూన్యా మశ్రుజలఘ్నతాం దృశ మిత
స్తతో దిక్షు విక్షిపక ఉచ్చుష్కతాలు రాత్నప్రతీకారాక్షమః త్రాస
స్తస్తసంధిశిథిలేన పక్షపుటేనాచ్ఛాన్య మాం తత్కాలో¹చితంత
మేవ ప్రతీకారం మన్యమాన స్నేహపరవశో మద్రక్షాకులః కిం
కర్తవ్యతావిమూఢః క్రోడభాగేన మా మవప్తభ్య తస్థా. అసా వసి
పాపః క్రమేణ శాఖాంతరైః సంచరమాణః కోటరద్వార మాగత్య జిర్ణా
సితభుజంగభోగభీషణం ప్రసార్య వివిధవనవరాహవసావిస్త్రగంధి కర
తల మనవరతకోదండగుణాకర్షణవ్రణాంకితప్రకోష్ఠ మంతకదండాను
కారిణం వామబాహు మతినృశంసో ముహుర్ముహు ర్ద్దత్తచంచు
ప్రహర ముత్కూజంతం త మాకృష్య తాత మవగతాసు మకరోత్.
మాం తు స్వల్పశరీరత్వాత్ భయసుపీడితాంగత్వాత్ సావశేషత్వా
చ్ఛాయుషగ కథ మపి తత్పక్షిపుటాంతరగతం నాలక్షయత్. ఉపరతం
చ తాత మవనితలే శిథిలశిరోధర మధోముఖ మముంచత్. అహ మపి
తచ్ఛరణాంతరాశే ప్రవేశితశిరోధరో నిభృత మంకదేశనిలీన స్తే నైవ
సహాపతమ్. ²అవశిష్టపుణ్యతయా తు పవనవశాత్ పుంజితస్య మహత
శ్శుష్కపర్ణరాశే రుపరి నిపతిత మాత్మాన మపశ్యమ్. అంగాని మే
యేన నాశీర్యంత, యావచ్ఛాసా తస్మాత్తరుశిఖరా న్నావతరతి, తావ
దహ మవశీర్ణపర్ణసవర్ణత్వా దస్ఫుటోపలక్ష్యమాణమూర్తిః పితర ముప
రత ముత్సృజ్య నృశంస ఇవ ప్రాణపరిత్యాగయోగ్యో³ఽపి కాలేబాల
తయా కాలాంతరభువః స్నేహరసస్యానభిజ్ఞో జన్మసహభువా భయేనైవ
కేవల మభిభూయమానః కించి దుపజాతాభ్యాం పక్షాభ్యా మీషత్
⁴కృతగమనావప్తంభో లుత న్నిత స్తతః కృతాంతముఖ కుహరా దివ
వినిర్గత మాత్మానం మన్యమానో నాతిదూరవ ర్తిన శ్శబరసుందరీ కర్ణ
పూరరచనోపయు క్తపల్లవస్య సంకర్షణపట⁵నీలదశచ్ఛాయయోపహ
సత ఇవ గదాధరదేవాచ్ఛవి మ్మచ్చైః కాళిందీజలచ్ఛేదై రివ విరచితచ్ఛ
దస్య వనకరిమదసల్మలై రివ ⁶సంసిక్త కిసలయస్య వింధ్యాటవీకేశపాశ

1. చిత్రకారం. 2. ఆయుషోఽవశిష్టకృతయా. 3. తావప్తంభో. 4. నీల
చ్ఛాయయా. 5. ఉపసిక్త.

శ్రియ మున్వహతో దివాప్యంధకారితశాఖాంతరస్యాప్రవిష్ట సూర్య
కిరణ మతిగహన మపరస్యేవ పితృ రుత్సంగ మతిమహత స్తమాలవిట
పినోమూలదేశ మవిశమ్.

అవతీర్య చ స తేన సమయేన ఊతితలవిప్రకీర్ణా¹ సుహృత్స్య
శుకశిశూ ననేకలతాపాశసంయతా నాబధ్య పర్ణపుటే 2తిత్వరితగమన
స్సేనాపతిగతే నైవ వరనా తా మేవ దిశ మన్వగచ్ఛత్. మాం తు
లబ్ధజీవితాశంప్రత్యగ్రపిత్తృమరణ శోకశుష్కహృదయమతిదూరపాతా
దాయాసితశరీరం సంత్రాసోహతవేపథుం సర్వాంగోపతాపినీ బలవతీ
పిపాసా పరవశ మకరోత్. అనయా చ కాలకలయా సుదూర మతి
క్రాంత స్స పాపకృ దితి పరికలయ్య కించి దున్నమితకన్ధరో భయ
చకితయా దృశా దిశోఽవలోక్య తృణేఽపి చలతి పునః ప్రతినివృత్త
ఇతి త మేవ పదేపదే పాపకారిణ ముత్పేక్షమాణో నిష్క్రమ్య
తస్మా త్తమాలతరుమూలా త్సలిలసమీప ముపసర్తుం ప్రయత్న మక
రవమ్.

అనుపజాతపక్షితయా నాతిస్థిరచరణసంచారస్య ముహూర్తహు
రథోముఖే నాపతతో ముహు స్తిర్యజ్ఞేపతంత మాత్తాన మేకయా
పక్షపాల్యా సన్ధారయతః ఊతితలసంస్పర్శోశ్రమాతురస్యానభ్యాసవశా
దేక మపి దత్వా పద మనవరత ముస్తుభస్య స్థూల స్థూలం విశ్వసతో
ధూళిధూసరస్య సంస్పృతో మమాభూ న్ననసి-అతికష్టాసు దశా స్వపి
జీవితనిరపేక్షా న భవంతి ఖలు జగతి ప్రాణినాం ప్రవృత్తయః, నా స్తిజీవితా
దన్య దభిమతతర మిహ జగతి సర్వజంతూనాం, ఏవ ముపరతే సుగృ
హీతనామ్ని తాలేయ దహ మవికలేంద్రియః పున రేవ ప్రాణిమి, ధిక్షామ
కరుణ మతినిష్ఠురం, విసోధపిత్తమరణశోకదారుణం యేన మయాజీవ్యతే,
ఉపకృత మపి నా పేక్షతే, ఖలం హి ఖలు మే హృదయమ్. అహం
హి లోకాంతరముపగతాయా మంబాయాం నియమ్య శోకవేగ మా
ప్రసవదివసాత్ పరిణతవయసాఽపి సతా తాలేన తైస్సైరుపాయై స్సంవ

1. సుహృత్. 2. చాతా సర్వాంగోప. 3. అచార. 4. రుత్సంగ. 5.
భ్రమా. 6. అకృతజ్ఞః అహా! సోధ. 7. మయా...సతాతాలేన...రుపాయై.
8. క్షం...మేకపదేవిస్తృకమ్.

ర్థనక్షేప మతిమహంత మపి స్నేహవశాదగణయతా య త్పరిపాలిత స్త
త్స్వర్వ మేకపదే మయా విస్తృతమ్ అతికృపణాః ఖల్వమిప్రాణాః,
య దుపకారిణ మపి తాతామద్యాతగచ్ఛంతం నానుగచ్ఛంతి, స్వభా
న కిం చి న్నఖిలీకరోతి జీవితత్పష్టా, యదీదృగవస్థ మపి మామయ
మాయాసయతి జలాభిలాషః, మన్యే చాగణితపితృమరణశోకస్య నిర్ఘృ
ణత యైవ కేవల మియం మమ సలిలపానబుద్ధిః, అద్యాపి దూరత ఏవ
సర స్తీరమ్. తథాహి-జలదేవతానూపురరవాను కారి దూరేఽద్యాపి కల
హంసవిశ్రుతం, అస్ఫుటాని చ శ్రూయంతే సారససితాని, అయం చ
విప్రకర్షాదాశాముఖనిస్పృణవిరళః సంచరతి నలినీపండువరిమళః, దివస
స్యేయమతికష్టా చ దశా వర్తతే. తథాహి-రవి రంబరతల మధ్యవర్తి
శిస్ఫుటంత మాతప మనవరత మనలధూళినికర మివ వికిరతి కర్తైః,
అధికాముఃజసయతి చ తృషం, ఆతపస్పర్మసంత ప్తపాంసుపటలదుర్గమా
భూమిః, అతిప్రబలపిపాసావసన్నాని గంతు మల్ప మపి మే నాల మంగ
కాని, అప్రభు రస్త్వాత్తనః, సీరతి మే హృదయం, అంధకారతా ముప
యాతి చక్షుః, అపి నామ ఖలో విధి రనిచ్ఛతోఽపి మే మరణ మద్యై
వోపపాదయేత్.

ఇత్యేవం చింతయత్యేవ మయి తస్మా త్సరసో నాతిదూర వర్తిని
తపోవనే జాబాలి ర్నామ మహతపా మునిః ప్రతివసతిస్తత త్రవయశ్చ
హరితనామా మునికుమారః సకత్కుమార ఇవ స్వవిద్యావదాత
చేతా స్వమానవయోభి రపరై స్తపోధనకుమారై రనుగమ్యమానస్తే
నైవ పథా ద్వితీయ ఇవ భగవాన్ విభావసు రతితేజస్వితయా దుర్ని
రీత్యుమూర్తి రుద్యతో దివసకరమండలా ది వోత్కిర్ణ స్తఃపిర్భిరివ విర
చితావయవ స్తప్తకనకద్రవేణేవ బహి రుపలిప్తమూర్తిరాపిశంకావదా
తయా దేహప్రభయా సుధురంత్యా సబాలాతప మివ దివసం సదావాసల
మివ వనముపదర్శయన్నుత్తప్తలోహలోహినీనామనేతీర్థాభిషేకపూ
తానా మంసస్థలావలంబినీనాం జటానాం నికరే బోవేతః స్తంభితశిఖా
కలాపఃఖాండవవనదిధిక్షయా కృతకపటవటువేష ఇవ భగవాన్ పావక

1. అద్యాపిక్వాపి గచ్ఛంతం. 2. రుకమేశత్. 3. స్ఫురంశం. 4. వనభూమి
రియమ్. 5. తాపసకుమా.

స్తవోపనదేవతానూపురానుకారిణా ధర్మశాసనకటకే నేవ స్ఫూటికేనాత్మ
వలయేన దక్షిణ శ్రవణావలమ్బినా విరాజమాన స్ఫుకలవిషయోపభోగ
నివృత్త్యర్థముపపాదితేన లలాటపట్టకే త్రిసత్యేనేవ భస్మత్రిపుష్పాగ్రే
ణాలజ్జుతః గగనగమనోస్తుఖబలాకానుకారిణా స్వర్ణమార్గ మివ దర్శ
యతా సతత ముద్గ్రీవేణ స్ఫూటికమణికమణ్డలునాఽధ్యాసితవామకర
తలః స్కన్ధదేశావలమ్బినాకృష్ణాజినేనసీలపాణ్డభాసా తప స్తృష్ణానిపీతే
నాస్త¹రవగచ్ఛతా ధూమపటలేనేవ పరితమూర్తి రభినవశీబిససూత్ర
నిర్మితే నేవ పరిలఘుతయా పవనలోలేన నిర్మాసవిరళపార్శ్వపంజర
మివ గణయతా వామాంసావలంబినా యజ్ఞోపవీతేనోద్భాసమానః
దేవతార్చనార్థమాగృహీతవనలతాకుసుమపరిపూర్ణ పర్ణపుటససాభశిఖరే
ణామాఢదండేన వ్యాపుతసవ్యేతరపాణిః విహణశిఖరోఽఘ్నాతా ముద్వ
హతా స్నానమృద ముపజాతపరిచయేన నీవారముష్టిసంవర్ధితేన కుశ
కుసుమ శీలతోపాస్యమానలోలదృష్టినా తపోవనమృగేణానుగమ్య
మానః విటప ఇవ కోమలవల్కలావృతశరీరః గిరి రివ సమేఖలః రాహు
రివాసకృదాస్వాదితసోమః పద్మనికర ఇవ దివసకరమరీచిపః నదీతట
తరు రివ సతతజలక్షౌభనోవిరళజటః కరికరభ ఇవ వికచకుముదదళ
శకలసితదళనః ద్రాణి రివ కృపానుగతః సత్కృతరాశి రివ చిత్రమృగ
కృత్తికాశ్లేషోపశోభితః ఘర్తకాలదివస ఇవ శీతపితృబహుదోషః జలధర
సమయ ఇవప్రళమితరజగి ప్రసరః వరుణ ఇవ కృతోదవాసః హరిరివఅప
నీతనరకభయగి ప్రదోషారంభ ఇవ సుధ్యాపింగళతారకః ప్రభాతకాల
ఇవ బాలాతపకపిలః రవిరభ ఇవ దృఢనియమితాత్మచక్రః సురాజీవ
నిగూఢమంత్రసాధన శీతపితృవిగ్రహః జలధి రివ కరాళశంఖమండలా
వర్తనాభిగర్తః భగీరథ శివదృష్టగంగావతారఃమధుకర ఇవాసకృదను
భూతపుష్కరవనవాసః వనచరోఽపి కృతమహాలయప్రవేశః ఆసంయ
తోఽపి మోక్షార్థి సామప్రయోగపరోఽపి సతతావలంబితదండః
సుప్తోఽపి ప్రబుద్ధః సన్నిహితనేత్రద్వయోఽపి పరిత్యక్తవామలోచన
స్తదేవ కమలసర స్సిస్నాసు రుపాగమత్.

1. విష్ణుశతా. 2. విష. 3. లతాయాస్య. 4. గానుయాతో. 5. విమల.
6. క్షయికదోష. 7. క్షయిక. 8. ఇవాసకృద్వృష్ట.

ప్రాయేణాకారణమిత్రాణ్యతికరుణార్ద్రాణి సతాం ఖలుభవంతి
 సదా చేతాంసి; యత స్స మాం తదవస్థ మాలోక్య సముపజాత
 దయః సమీపతరవ ర్తిన మృషికుమారక మన్యతమ మబ్రవీత్. 'అయం
 కథ మపి శుకశిశు రసంజాతపక్షపుట ఏవ తరుశిఖరా దస్తా త్పురిచ్యుతః,
 శ్యేనముఖపరిభ్రష్టేన వాఽనేన ప్రాయో భవిష్యత్, తథాహి అస్యా
 ల్పశేషంజీవితమ్, అతిదవీయ స్తయా ప్రపాతస్య ఆయ మామీలిత
 లోచనో ముహూ ర్దుహూ రత్కుల్బణం నిశ్వసితి ముహూ ర్దుహూ ర్దుభేన
 పతతి ముహూ ర్దుహూ శ్చఙ్గుపుటం వివృణోతి, న శక్నోతి శిరోధరాం
 ధారయతుం, త దేహి యావ దే వాయ మసుభి ర్న వియజ్యతేతావ
 దేవ గృహః తైన మనతారయ చ సలిలసమీపమ్' ఇత్యభిధాయ తేన
 మాం సృ స్తీర మనాయయత్ ఉపసృత్య చ జలసమీప మేకదేశనిహిత
 దండకమండలు రాదాయ స్వయం మాం ముక్తప్రయత్న ముత్తానిత
 ముఖ మంగుళ్యా కతి చి త్సలిలబిందూనపాయయత్. అంభఃక్షోద
 కృతసేకంచ సముజాతప్రజ్ఞ ముపతటప్రయాధస్య నలినీపలాశస్య జల
 శిశిరాయాం ఛాయాయాం మాం నిధాయ కియథాసముచిత మక
 రోత్ స్నానవిధిమ్. అభిషేకావసానే చ అనేకప్రాణాయామపూతో
 జప స్సఘమ్నణాని ముత్రాణి ప్రత్యగ్ర భగై రుస్తుభో రక్తావంధైః
 నలినీపత్రపుటేన భగవతే సమిత్రే దత్వాఽఘ్న ముపతిష్ఠత్. ఆగృహీత
 (ధౌత) ధవళవల్కుల శ్చ సజ్యోత్సై ఇవ సుధ్యాతః కరతలనిర్ధూత
 విశదజటః కిమండలు మాపూర్య కమలకింజల్కసురభిణా శుచినా సరో
 వారిణా ప్రత్యగ్రస్నాన్ద్రాజితేన సకలేన తేన మునికుమారకకదంబకే
 నానుగమ్యమానో మాం గృహీత్వా తపోవనాభిముఖం శనై శ్శనై
 రగచ్ఛత్.

అవతిదూర మివ గత్వా దిశిదిశి సదా సన్నిహితకుసుమ(ఫలై)పట
 లై స్తాలతిలకతమాలహింతాలవకుళబహుళై రేలాలతాకులితోనారికేళ
 కలాపైః ఆలోలలోధ్రలవలీలవంగపల్లవై రుల్లసితచూతరేణుపటలై

1. విముచ్యతే. 2. సవీనప్రాణముప. 3. సముచిత. 4. రూపసవిశద. 5. నారి
 కరలాపైః.

రలికులయుంకారముఖరసహకారై రున్నదకోకిలకుల కలాలాఽకోలా
హలిభి శిరుత్కుల్లకుంకుమకేతకీకుసుమమంజరీరజఃపుంజంజరైః పూగీ
లతాడోలాధిరూఢ వనదేవతైస్తారకావర్తమివాధర్మవినాశపిశునంకుసు
మనికర మనిలచలిత మనవరత మతిథవళ ముత్సృజిద్భిః సంసక్తపాద
పైః కాననైరుపగూఢం అచకీతప్రచలితకృష్ణసారశతశబలాభి రుత్కుల్ల
స్థలకమలినీలోహినీభి ర్ధారీచమాయామృగావలూనప్రరూఢవీరుద్ద
భాభి ర్దాశరథిచాఽకోకిలతకందగర్తవిషమితలలాభిర్దండకారణ్యస్థలీభి
రుపశోభితప్రాంత మాగృహీతసమిత్కుశకుసుమమృద్భిరధ్యయనముఖర
శిష్యానుగతై స్సర్వతః శిప్రసరద్భిర్దునిభి రకూనోష్ఠకంఠ ముత్కంఠిత
శిఖంఽమండలస్రూయమాణజలకలశ పూరణధ్వానమనవరతాఽఽహుతి
ప్రీతైశ్చిత్రభానుభిస్సశరీర మేవ మునిజన మమరలోకం నిసీఘభిరుద్భూ
యమాన ధూమలేఖాచ్ఛలేనాబధ్యమానస్వర్గమార్గగమనసోపానసేతు
మివోపలక్ష్యమాణమానన్నవర్తినీ భిస్తపోధనసంపర్కాది వాపకతకా
లుష్యాభి స్తరంగపరంపరాసంక్రాంతరవిబింబపజ్జీభి స్తాపసవర్షనాగత
సప్తర్షిమాలావిగాహ్యమానాభిరివాతివికచకుముదవన మృషిజనముపా
సీతు మవతీర్ణం గ్రహగణ మివ నిశాసూద్యహంఠీభి ర్ద్విష్ణుకాభిః పరి
వృత మనిలావనమితోశిఖాభిః ప్రణమ్యమాన మివ వనలతాభి రనవరత
ముక్తకుసుమై రభ్యర్చ్యమాన మివ పాదపై రాబద్ధపల్లవపుటాంజలిభి
రుపాస్యమాన మివ విటపై రుటజాజిరప్రక్షీర్ణశుష్కచ్ఛాఽఽమృతాక ముప
సంగృహీతామలకలవలీలవంగ కర్కంధూకదలీలికుచమూతపనసతాళ
ఫల మధ్యయనముఖరవటుజన మనవరతశ్రవణగృహీతవషట్కూరవా
చాలశుకకుల మనేకశారీకోద్భుష్యమాణసుబ్రహ్మణ్య మరణ్యకుక్కుటో
ఽభుజ్యమానవైశ్వదేవబలిపిండమాసన్న వాపీకలహంసపోతభుజ్యమాన
నీవారబలి మేఘీతహ్వాపల్లవోపలిహ్యమానమునిబాలక మగ్నికారాన్విధ
దగ్ధనిమసిమాయమానకుశసమిత్కుసుమ ముపలభగ్నోనారికేళరసన్నగ
శిలాతల మచిరక్షుణ్ణవల్కలరసపాటలభూతలం రక్తచంద్రనోపలిస్తాదిత్య
మణ్డలనిహితకరవీరకుసుమమితస్తతో విక్షిప్తభస్మలేఖాలంకృతముని

1. కలాప. 2. ఉత్కుల్ల కేతకీరజః పుంజంజరైః. 3. ప్రవిశద్భిః. 4. శిఖరాభిః
5. నారికేర.

జనభోజనభూమి(పరిహారం)భాగం పరిచితశాఖామృగకరా¹కృష్టయష్టి
 నిష్కాస్య మానప్రవేశ్యమానజరదంధతాపస మిభకలభకార్థోపభుక్త
 పతితైస్సరస్వతీభుజలతావిగళితై శృంఖలయై రివమృణాళశకలైః కల్తా
 పితమృషిజనార్థ మేనాకై ర్విహాణశిఖరోత్సవమానవివిధకందమూల
 మంబు పూర్ణపుష్కరపుటై ర్వనకరిభి రాపూర్వమాణవిటపాలవాలక
 మృషికుమారకా కృష్ణమాణవనవరాహదంష్ట్రాంతరాళలగ్నశాలూక
 ముపజాతపరిచయైఃకలాపిభిఃపక్షపుటపవనసంధుత్యమాణమునిహోమహు
 తాశన మారభ్యామృతచరుచారుగంధ మర్ధపక్వపురోడాశపుణ్యపరిమ
 భామోదిత మపిచ్చిన్నాజ్యధారాహతిహిత శిభుగ్నాజ్ఞాకరముఖరిత
 ముపచర్యమాణాతిథివర్గం పూజ్యమానపితృదైవత మర్చ్యమానహరి
 హరపితామహ ముద్దిశ్యమానశ్రాద్ధకల్పం వ్యాఖ్యానమానయజ్ఞవిద్య
 మాలోచ్యమానధర్మశాస్త్రం శివత్యమానవివిధపుస్తకం విచార్యమాణ
 సకలశాస్త్రార్థ మారభ్యమాణపర్ణశాల ముపలిప్యమానాజీరముపమృజ్య
 మానోటజాభ్యంతర మాబధ్యమాన (ధ్యానం)ధాన్యం సాధ్యమాన
 మంత్ర మభ్యస్యమానయోగ ముపహ్రీయమాణవనదేవతాఽలిం నిర్వ
 ర్త్యమానముంజమేఖలం ప్రత్యశ్యమానవల్కల ముపసంగృహ్యమాణ
 సమిధం ఉప సంస్క్రియమాణకృష్ణాజినం గృహ్యమాణగవేధుకం శోష్య
 మాణపుష్కరబీజం గ్రథ్యమానాక్షమాలం గృహ్యమాణత్రిపుండ్రకం
 న్యస్యమానత్రీదండకం ఆపూర్వమాణకమండలుం అదృష్టపూర్వం కలి
 కాలస్యాః రిచిత మనృతస్య ఆశ్రుతపూర్వ మనంగస్య అబ్జయోని మివ
 త్రిభువనవందితం అసురారి మివ ప్రకటితవరాహనరసింహయాపం సాం
 ఖ్య మివ కపిలాధిష్ఠితం మధురోపవన మివ బలావలీహరద్వితధేనుకం
 ఉదయన మివానందితవత్సకులం కింపురుషాధిరాజ్య మివ మునిజన
 గృహీతజలకలశాభిషిచ్యమానద్రుమం నిదాఘసమయావసాన మివ ప్ర
 త్యాసన్నజలప్రసారం జలధరసమయ మివ వనగహనమధ్యసుఖప్రసు
 ప్తహరిం అనిలసుత మివ శిలాశకలప్రహారసఃచూర్ణితాక్షాస్థిసంచయం
 ఖాండవనినాశోద్యతార్జున మివ ప్రారభ్యాగ్నికార్యం సురభివిలేపనధర
 మపి సతతావిర్భూతహవ్యధూమగంధం మాతంగకులాధ్యాసిత మపి

1. కృష్టినిష్కాస్య. 2. భుగ్నంకార. 3. వాచ్యమాన. 4. సంస్క్రియమాణ
 పరివ్రజకమాతూర్య.

పవిత్రం ఉల్లసితధూమకేతుశత మపి ప్రశాంతోపద్రవం పరిపూర్ణద్విజ
పతిమణ్డలసనాథ మపి సదాసన్నిహిత తరుగహనానాథ కారం అతిరమణీయ
మపర మివ బ్రహ్మలోక మాశ్రమ మపశ్యమ్.

యత్ర చ మలినతా హవిరూపేషు న చరితేషః, ముఖరాగ శృ
కేషు న కోపేషు, తీక్ష్ణతా కుశాగ్రేషు న స్వభావేషు, చంచలతా కద
లీదశేషు న మనస్సు, చక్షూరాగః కోకిలేషు న పరకళత్రేషు, కణ్ఠగ్రహః
కమండలుషు న సురతేషు, మేఖలాబంధో వ్రతేషు నేర్వ్యాకలహేషు,
స్తనస్పర్శో హోమధేనుషు న వనితాసు, పక్షపాతః కృకవాకుషు నవి
ద్యావివాదేషు ¹భ్రాంతి రసల, ప్రదక్షిణేషు న శాస్త్రేషు, వసుసజ్జీర్ణ
సం దివ్యకథాసు న ధనతృష్ణాసు, గణనా రుద్రాక్షవలయేషు న శరీ
రేషు, మునిబాలనాశః క్రతుడిక్షయా న మృత్యునా, ²రామానురాగో
రామాయణే న యావనేన, ముఖభంగవికారో జరయా న ధనాభి
మానేన. యత్ర చ మహాభారతే శకునిసభః, పురాణే వాయుప్రలపితం,
వయఃపరిణామే ద్విజపతచం, ఉపనవచందనేషు జాడ్యమ్, అగ్నినాం
భూతిమలినత్వం, ఏకాకానాం ³గీతవ్యసం, శిఖండినాం సృత్యపక్షపాతః.
భుజంగమానాం భోగః, కపీనాం శ్రీఫలాభిలాషః, మూలానా మధో
గతిః.

తస్య చైవంవిధస్య మధ్యభాగ మలంకుర్వాణస్య అలక్తకాలో
హితలోలచల్లవస్యమునిజనావలంబిత కృష్ణాజనజలకరకసనాథ శాఖస్య తా
పసకన్యకాభి ర్మూలభాగదత్తపీతపిష్టాతకానేకపంచాంగుళస్య హరిణ
శిశుభిః పరిపీయమానాలవాలసలిలస్య మునికుమార కాబద్ధకుశచీరదా
మ్నః హరితగోమయోపాలిప్తవిక్తభూతలస్య తత్త్వణరచితకుసుమోప
హారరమణీయస్య నాతిమహతః పరిమండలతయా విస్తీర్ణావకాశస్య
రక్తాశోకతరో రథశ్చాయాయా ముచవిప్లవే అత్యుగ్రతపోభి ర్భవన
మివ సాగరైః కనకగిరి మివ కులూచలైః క్రతు మివవై తానవహ్నిభిః
కల్పాంతదివస మివ రవిభిః కాల మివ కలైః సస్యమంతా న్నహర్నిభిః పరి

1. ప్రదక్షిణాసు న శాస్త్రాగ్రేషు. 2. రామా...ణేనయావనే. 3. మత్స్యం.
4. గీతకవణవ్యసం. 5. లేదన...తలస్య.

వృతమ్ ఉగ్రశాపభయేవకంపితదేహయాప్రణయిన్యేవ విహితకేశగ్ర
హయా క్రుద్ధయేవ కృతభూభంగయా మత్తయే వాకులితగమనయా
ప్రసాధితయేవ ప్రకటితలిలకయా గృహీతవ్రతయేవ భస్మ¹ధవళయా
జరయా ధవళీకృతవిగ్రహం ఆయామినీభిః పలితపాండురాభిః తపోభి
ర్విజిత్య మునిజన మఖిలం ధర్మపతాకాభి రి వో²పార్జితాభిః అమరలోక
మారోధుం పుణ్యై రజ్జుభి రి వో³పసుగృహీతాభిః అతిదూరప్రవృద్ధస్య
శివస్తరోః కుసుమమంజరీభి రివో⁴గ్లాతాభి ర్జటాభి రుపశోభమానం ఉప
రచితభస్మత్రిపుండ్రకేణ తిర్యక్ ప్రవృత్తగంగాస్తోత్రస్త్రయేణ హిమగిరి
శిలాతలే నేవ లలాటపట్టేనోపేతమ్ అథోముఖచంద్రశకలా కారాభ్యా
మవలంబితపలిశిథిలాభ్యాం భూరితాభ్యా మవష్టభ్యమానదృష్టిమ్ అన
వరతమంత్రాక్షరాభ్యాసనివృతాధరపుటతయా నిష్పతద్భి రతిశుచిభిః
సత్త్వప్రరోహై రివ సామభి రివ స్వచ్ఛంద్రియప్రవృత్తిభి రివ విద్యా
గుణై రివ ధర్మప్రవాహై రివ కరుణారసప్రవాహై రివ దశనమయూతై
ర్ధవళితపురోభాగం ఉద్యమదమలగంగాప్రవాహ మివ జహ్నుం అవిరళ
సోమరసోద్ధారసుగంధినిశ్వాసావకృష్టై ర్హృత్తిమద్భి శ్వాపాక్షరై రివ
సదాముఖభాగస్సహితైః పరిస్ఫురద్భి రళిభిరవిరహితం అతికృతయా
నిమ్నతరగండగర్తం సమున్నతహనుఘోణం ఆకరాళతారకం అవశీ
ర్యమాణవిరళనయనపక్షమాలం ఉద్గతవీర్ఘ్యరోమదుర్ధ్రవణవివరం అనా
భిలంబితకూర్చకలాప మానన మాదధానం అతిచపలానా మింద్రియా
శ్వానా మంతస్సంయమనరజ్జుభి రి వాతతాభిః కంఠనాడీభి ర్నిరంతరా
వనద్ధకంఠరం ఉన్నతవిరళాస్థిపంజరం అంసావలంబితవళయజ్జోషవీతం
అనిలవశజనితతనుతరంగభంగ ముల్లవమాననవమృణాలమివ మందా
కినీప్రవాహ మకలుష మంగముద్వహంతం అమలస్ఫటికశకలఘటితాక్ష
వలయ ముజ్జ్వలస్థూలముక్తాఫలగ్రథితం సరస్వతీహార మివ చలదంగుళీ
వివరగత మావర్తయంతం అనవరతభ్రమితతారకాచక్ర మపర మివ
ధ్రువం ఉల్లసతా సిరాజాలకేన జరత్కల్పతరు మివ పరిణతలతాసంచ
యేన నిరంతరం నిచితం అమలేన చంద్రాంశుభి రివామృతఫేనై రివ గుణ
సంతానతంతుభి రివ నిర్మితేన మానససరోజలక్షోభనశుచినా దుకూలవ

ల్కలేన ద్వితీయేనేవ జరాజాలకేన సుఛాదితం ఆసన్నవర్తినా మందా
కినీసలిలపూర్ణేన త్రిదండోపవిష్టేన స్ఫాటికకమండలునా వికచ¹ పుండరీక
రాశిమివ రాజహంసేనోపశోభమానం² అవనేః స్థైర్యేణ సాగరాణాం
గాంభీర్యేణ తేజసా సవితుః ప్రశమేన తుషారరక్షేః నిర్మలతయా³ మృగ
తలస్య సంవిభాగ మివ కుర్వాణం వై నతేయ మివ స్వప్రభావోపాత్తసకల
ద్విజాధిపత్యం కమలాసంవివాశ్రమగురుం జరచ్ఛందనతరు మివ భుజగ
నిర్దోకధవళజటాకులం ప్రశస్తవారణ మివ ప్రలంబకర్ణ⁴ తాళం బృహ
స్పతి మివ ఆజన్మ సుందరీతకచం దివస మివోద్యదర్కబింబభాస్వరము
ఖం శరత్కాల మివ క్షీణవర్షం శంతను మివ ప్రియ⁵ దేవవ్రతం అంబి
కాకర తల మివ రుద్రాక్షవలయగ్రహణనిపుణం శిశిరసమయసూర్య
మివ కృతోత్తరాసంగం ఔర్వానల మివ సతతపయోభక్ష్యం శూన్య
నగర మివ దీనానాథవిపన్న శరణం పశుపతి మివ భస్మపాండురోమాశ్లిష్ట
శరీరం భగవంతం జాబాలి మసశ్యమ్.

అవలోక్య చాహా మచింతయమ్—‘అహో ప్రభావ స్తపసాం’
ఇయమస్య శాంతాపి మూర్తి రుత్తప్తకనకావదాతా పరిస్ఫురంతీ సౌదా
మినీవ చక్షుషః ప్రతిహంతి తేజాంసీ, సతత ముదాసీనాపి మహాప్రభావత
యా భయమివోపజనయతి ప్రథమోపగతస్య, శుష్కనలకాశకుసుమ
నిపతితానలచటులవృత్తి నిత్యమసహిష్ణు తపస్వినాం ప్రతనుతపసామపి
తేజః ప్రకృత్యా దుస్సహం భవతి-ఃముత సకలభువనవందితచరణానా
మనవరతోతపస్ఫలిలలహరితమలానాం కరకమలతలామలక ఫలవదఖిలం
జగదాలోకయతాం దివ్యేన చక్షుషా భగవతా మేవం విధానాం⁶ అఖ
క్షయకారిణామ్, పుణ్యాని భవంతి నామగ్రహణాన్యపి మహామునీనామ్,
కింపున ర్దర్శనాని, ధన్య మిద మాశ్రమపద మయ మధిపతి⁷ ర్యస్య అ
థవా భువనతలమేవ ధన్య మఖిల మనేనాధిష్ఠిత మవనితలకమల
యోనినా, పుణ్యభజః ఖల్వమీ మునయః, యదహర్నిశ మేన మపర
మివ సలినాసన మంగతాన్యవ్యాపారా ముఖఃమలావలోకననిశ్చలదృష్ట

1. కమలరాశి. 2. స్థైర్యేణాచలానాంసాగ. 3. తాలం. 4. సత్యవ్రతం.
5. అమః క్షీణకమలానాం. 6. అఖక్షయకారిణాం. 7. ర్యక్త.

యగి పుణ్యాః కథాః శృణ్వంతః పయ్యపాసతే, సుస్వత్వపి ధన్యా ¹యద
స్త్రికా సతత మతిప్రసన్నే కరుణారసనిష్యంతి న్యగాధగాంభీర్యేరుచిర్దివి
జకుల²పరిచరే ముఖకమలసంపర్కసుఖ మనుభవంతీనినసతిరాజహంసీవ
మానసే. చతుర్ముఖముఖకమలవాసీభి శ్చతుర్భు ర్వేదైః సుచిరా దిద
మహా ముచిత మాసాదితం స్థానం, ఏన మాసాద్య శరత్కాల మివ
కలికాలజలధరసమయకలుషితాః ప్రసాద ముపగతాః పున రపి జగతి
సరిత ఇవ సర్వవిద్యాః, నియత మిహ సర్వాత్మనా కృతావస్థినా భగ
వతా పరిభూతకలికాలవిలసితేన ధర్మేన ³విస్తర్యతే⁴ధికతా కృతయు
గస్య, ధరణీతల మనే నాధిష్ఠిత మాలోక్య న వహతి నూన మిదానీం
సప్తర్షిమండలనివాసాభిమాన మంబరతలం, ఆహా మహాసత్త్వేయం
జరా, యా⁵స్య ప్రళయరవి ⁶రనికరదుర్నిరీక్ష్యే రజనికరకరణపాంశురే
జటాభారే ఫేనపుంజధవళా గంగేన పశుపతేః క్షీరాచూతి రివ శిఖా
కలాపే విభావసో ర్నిష్పతంతీ న భీతా, బహుళాజ్యధూమపటలమలిసీ
కృతాశ్రమపదస్య అస్య భగవతః ప్రభావా ద్భీతభీత మివ రవికరణ
జాలక మపి దూరతః పరిహరతి తపోవనం, ఏతే చ పవనాలోలోపుంజిత
శిఖాకలాపాః రచితాంజలయ ఇవాత్రమంత్రపూతాని హవీంషిప్రతిగృ
హ్లాంత్యేత త్ప్రీత్యా⁷ల⁸శుశుక్షణయః, తరళితదుకూలవల్కులో⁹యం
చాశ్రమలతాకుసుమసురభిసరిమళో మందమందసంచారీ సశంక ఇవా
స్య సమీప ముపసర్పతి గంధవాహా, ప్రాయో మహాభూతానా మపి
దురభిభవనీయాని భవంతి మహాత్తనాం తేజాంసి ¹⁰యతః సర్వతేజస్వి
నామయం చాగ్రణీః, ద్విసూర్య మి వాభాతి జగదనేనాధిష్ఠితం మహా
త్తనా. నిష్కం పేవ క్షీతి రేత దవప్టంభాత్. ఏషప్రవాహః కరుణా
రసస్య సుతరణసేతుః సుసారసింధోః ఆధారః క్షమాంభసాం పరశుస్త్రు
ష్ణాలతాగహనస్యసాగర, స్సంతోషామృతస్య, ఉపదేష్టా సిద్ధిమార్గస్య
అస్తరి రసద్దోహస్య, మూలముపశమతరోః, నాభిః ప్రజ్ఞాచక్రస్య, ¹¹స్రానా
దో ధర్మధ్వజస్య, తీర్థం సర్వవిద్యావతారాణాం, బడబాసలో లోభార్ణ
వస్య, నీకపోపల శ్చస్త్రరత్నానాం, దావానలో రాగపల్లవస్య, మహా

1. యాస్యకు. 2. పరివారా. 3. విస్తర్యతే. 4. రక్షినికర. 5. పుంజ్యుత
6. భవాని. 7. సర్వతేజ. 8. క్షితివంశో.

మంత్రః క్రోధభుజంగమస్య, దివసకరో మోహాంధకారస్య, అర్ధభ
 బంధో నరకద్వారాణాం, కులభవన మాచారాణాం, ఆయతనం మం
 గళానాం, అభూమి ర్మదవికారాణాం, దర్శక స్పృహనాం, ఉత్పత్తిః
 సాధుతాయాః, నేమిరుత్సాహచక్రస్య, ఆశ్రయ స్పృహస్య, ప్రతిపక్షగ
 కలికాలస్య, కోశ స్తవసః, సఖా సత్యస్య, క్షేత్ర మార్జవస్య, ప్రభవః
 పుణ్యసంచయస్య, అదత్తావకాశో మత్సరస్య, అరాతి ర్విపత్తేః, ఆస్థానం
 పరిభూతేః, అననుకూలోఽభిమానస్య, అస్మత్తో దైన్యస్య, అనాయ
 త్తో రోషస్య. అనవకాశో విషయాణాం, అనభిముఖ స్సుఖానాం, అస్య
 భగవతః ప్రభావా దేవోపశాంతవైర మసగతమత్సరం ఏత దపి తపోవ
 నం, అహోప్రభావోమహత్తనాం, అత్ర హి కాశ్యపిక మ ప్యవహాయ
 విరోధముపశాంతాంతరాత్తా న స్తిర్యంచోఽపి తపోవనవసతిసుఖ
 మనుభవన్తి, తథాహి—ఏష వికచోత్పలవనరచనానుకారిణ ముత్పత
 చ్చారుచంద్రకశతం హరిణలోచనద్యుతిశబల మభినవశాద్వల మి వాధి
 వసతి శిఖనః కలాప మాతపాహతో నిశ్శంకమహిః, ఆయ ముత్సృజ్య
 మాతరమనుపజాతకేసరైః కేసరిశిశుభి స్సహాపజాతపరిచయః ప్రక్షి
 రత్ క్షీరధార మాపిబతి కురంగ శాబకస్సింహీస్తనం, ఏష మృణాల కలా
 పాశంకీభి (శశికర) శ్శిశిరధవళం సటాభార మామీలితలోచనో బహు
 మన్యతే ద్విరదకలభై రాకృష్యమాణం మృగపతిః, ఇద మిహ కపికులమప
 గతచాపల ముపవయతి మునికుమారకేభ్యః స్నాతేభ్యగిఫలాని, ఏతే
 చ న నివారయంతి మదాంధా అపి గండస్థలీభాంజి మదజలపాననిశ్చ
 లాని మధుకరకులాని జాతదయాః కర్ణతాళైః కరిణః, కిం బహునా
 తాపసాగ్నిహోత్రధూమలేఖాభిః సముత్సర్పంతీభి రహర్నిశముపపా
 దితకృష్ణాజినోత్తరాసంగశోభాగి ఫలమూలభృతోవల్కలితోనిశ్చేతనా
 స్తరవోఽపి సనియమా ఇవాస్య భగవత స్సమీపవర్తినోఽత్ర
 లక్ష్యంతే, కిం పున స్పచేతనాః ప్రాణినః.

ఇత్యేవం చింతయంత మేవ మాం త నైవ రక్షాశోకతరోశ్చా
 యాయా మేకదేశే స్థాపయిత్వా హరితగి పాదా పువగ్నవ్యా కృతాభి
 వాదనగి పితు రనతిసమీపవర్తిని కుశాసనే సముపావిశత్. అలోక్యతు

1. ఇవ లక్ష్యం చేఽస్యభగవతఃకీపునః.

మాంటే మునయః సర్వ ఏవ “కుతోఽయ మాసాదిత” ఇతి తమాసీ
 నమస్తుచ్చా. అసౌ తు తాన బ్రవీత్. ‘అయం మయా స్నాతు
 మితోగతేన కమలినీతీతమనీడనివతత శ్శుకశిశు రాతపజనితక్లాంతి
 రుత్తప్తపాంసుపటలమధ్యగతో. దూరసిఃపతితవిహ్వలతను రల్పావశే
 షాయు రాసాదితః తపస్విదురారోహతయా చ తస్య వనస్పతే ర్న శక్య
 తే స్వనీడ మారోపయితు మితి జాతదయే నానీతః, త ద్యావ దయమ
 ప్రరూఢపక్షతి రక్షమోఽంతరిక్షముత్పతితుం తావదత్రైవ కస్తిం
 శ్చి దాశ్రమతరుకోటరే మునికుమారకైరస్తాభి శ్చోషసీ తేననీవారకణ
 నికరేణ వివిధఫలరసేన చ సంవర్ధ్యమానోధారయతు జీవితం, అనాథపరి
 పాలనం హి ధర్మోఽస్తద్విధానాం, ఉద్భిన్నపక్షతి స్తు గగనతలసంచ
 రణసమర్థో యాస్యతి య త్రాస్తై రోచిష్యతే, ఇహైవ వాసముప
 జాతపరిచయః స్థాస్యతి.’ ఇత్యేవ మాదికమస్తత్సంబద్ధాలాపమాకర్ణ్య
 కించి దుపజాతకుతూహలో భగవాన్ జాబాలిరీషదావలితకంధరః.

పుణ్యజలైః ప్రక్షాళయన్నివ మా మతిప్రశాంతయా *దృష్ట్యా సుచిర
 మభిజాతప్రత్యభిజ్ఞ ఇవ పునః పున ర్విలోక్య ‘స్వస్తి వావినయస్య ఫల
 మనేనానుభూయత’ ఇత్యవోచత్. స హి భగవాన్ కాలత్రయదర్శి
 తపఃప్రభావా ద్దివ్యేన చతుషా సర్వమేవకరతలగత మివ జగదవలో
 కయతి. వేత్తి జన్మాంతరాణ్య యతీతాని. కథయత్యాగామిన మ ప్య
 ర్థం ఈక్షణగోచరగతానాం చ ప్రాణినామాయుషః ప్రమాణ మా
 వేదయతి. *తతః సర్వైవ తాపసరిపత్ శ్రుత్వా సా విదితతత్ప్ర
 భావాత్ కీదృశోఽనే నావినయః కృతః కీమర్థంవా కృతః క్వవా కృతో
 జన్మాంతరే వా కోఽయ మాసీ’ దితి కుతూహలిన్యభవత్. *అసక్య
 దుపయాచితవతి చ తం భగవంతం. సా‘ఆవేదయప్రసీదభగవన్ కీదృశ
 స్యావినయస్య ఫలమనేనానుభూయతే కశ్చాయమాసీ జన్మాంతరే
 విహగజాతౌ వా కథ మస్య సంభవః కి మభిధానోవాయం అపనయతు
 నః కుతూహలం ఆశ్చర్యాణాం హి సర్వేషాం భగవాన్ ప్రభవః.’ -

1. మాసాదితశ్శుకశిశురి. 2. చకన. 3. దృష్ట్యాదృష్ట్యా. 4. యతః. 5. ఈ
 నాథిక వతి; అనృదుపేత్యాధికవతి.

ఇత్యేవ ముపయాచిత స్తపాధనపరిషదా తయా స మహాముని
రవదత్ 'అతిమహా దివ మాశ్చర్య మాఖ్యాతవ్యమ్. అల్పశేష మహా,
ప్రత్యాసీకతి చ నః స్నానసమయః, భవతా మ ప్యతిక్రామతి దేవా
ర్చనవిధివేళా, త దుత్తిష్ఠంతు భవంతః సర్వ ఏవ, తావ దాచరంతు య
థోచితం దివసవ్యాపారం, ఆపరాహ్లాసమయే భవతాం పునః కృతఫల
మూలాశనానాం విస్త్రాభోపవిష్టానా మాదితః ప్రభృతి సర్వ మావేద
యిష్యా¹మః, యోఽయం, య చ్చ కృత మనేనాపరస్మిన్ జన్తని, ఇ
హలోకే చ యథాఽస్య సంభూతిః, అయం చ తావ దపగతక్లమః క్రి
యతా మాహారేణ, నియత మయ మప్యత్తనో జన్తాంతరవృత్తం స్వ
ప్నోపలబ్ధ మివ మయి కథయతి సర్వ మశేషతః స్మరిష్యతి.' ఇత్యభివధ
దేవోక్తాయ సహ తై ర్దునిభిః స్నానాదికం దివసవ్యాపార మకరోత్.

అనేన చ సమయేన పరిణతో దివసః స్నానోత్థితేన మునిజనే నా
ర్హ్య విధి ముపపాదయతా ²యః క్షితితలే ³దత్తః తమంబరతలగతః
సాక్షా దివ ర క్తచందనాంగరాగం రవి రుదవహత్. ఉద్భవముఖై రర్క
బింబనిహితవృష్టిభి రుష్ణపై స్తపాధనై రివ పరిపీయమానతేజః ప్రసరో
విరళాతపా దివస స్తనిమాన మభజత్. ఉద్యత్సప్తస్థిసార్థస్పర్శపరిణి
హీర్షయేన సంహృతపాదః పారావతచరణపాటలరాగో రవి రం
బరతేలా దలంబత. ఆలోహితాంశుజాలం జలశయనమధ్యగతస్య మధు
భిదో విగళనధుధార మివ నాభినలినం ప్రతిమాగత మపరార్ణవే సూ
ర్యమండల మాలక్యత విహాయ ధరాతల ముస్తుచ్య కమలినీవనాని
శకునయ ఇవ దివసావసానే తపోవనతరుశిఖరేషు పర్వతాగ్రేషు చ రవి
కిరణాః స్థితి మకుర్వత. ఆలగ్నరక్తాతపచ్ఛేదా మునిభి రాలంబితలోహిత
వల్కులా ఇ వాశ్రమతరవః క్షణ మశోభంత అస్త ముపగతే భగవతి
సహ స్రదీధితా వపరార్ణవతేలాదుల్లసంతీ విద్రుమలతేవాపాటలా
సంధ్యా సమదృశ్యత యస్యా మాబధ్యమానధ్యానం ఏకదేశదుహ్య
మానహోమధేనుదుగ్ధధారా ధ్వనిమనోహరం అగ్నిహోత్ర వేదివిప్ర
కిర్యమాణహరిత్కుశం ఋషికుమారికాభి రిత స్తతో విక్షిప్యమాణ

1. మ. 2. తపోదంతం. 3. యత్. 4. దత్తంతదా. 5. ధ్వనిధ్వజకరాచి
మనోహరం.

దిగ్దేవతార్చనబలిశోభిత మాశ్రమపద మభవత్. క్వాపివిహృత్యదివసా
వసానే లోహితతారకాతపోవనధేను రివ కపిలాపరివర్తమానాసంధ్యా
ముదితై స్తపోధనై రదృశ్యత. అచిరప్రాప్తితే చ సవితరి శోకవిధురా
కమలముకుళకమండలుధారిణీ హంససితదుకూలపరిధానా మృణాళధ
వళయజ్ఞోపవీతినీ మధుకరమండలాక్షమాలావలయ ముద్వహంతీ కమ
లినీ రవిసమాగమవ్రత మి వాచరత్. అపరసాగరాంభసి పతితే దివస
కరే పతనవేగోత్థిత మంభశ్శీకరనికర మివ తారాగణ మంబర మధార
యత్. అచిరాచ్ఛ సిద్ధకన్యకావిక్షిప్తసంధ్యార్చనకుసుమశబల మివ స
తారం వియదరాజత ఊణేన చోన్ముఖేన మునిజనేనోర్ధ్వవికీర్ణైః ప్ర
ణామాంజలిసలిలైః ప్రయశ్యమాన ఇవాగళ దళిలః సంధ్యారాగః

క్షయ ముపగతాయాం చ సంధ్యాయాం తద్వినాశదుఃఖితా
అంజననీలం కృష్ణాజిన మివ విభావరీ తిమిరోద్గమ మభినవ మవహత్.
అపహాయ మునిజనహృదయాని సర్వ మన్య దన్ధకారతాం తిమిర మన
యత్. క్రమేణ చ రవి రస్తముపాగత ఇత్యుదంత ముపలభ్య
సముపహతవై రాగ్యోజ్యోత్సన్నా ధౌతదుకూలవల్కలధవళాంబర స్స
తారాంతఃపురః పర్యంతస్థితతనుతిమిరతమాలవనలేఖం సప్తర్షిమండలా
ధ్యుషితం అరుంధతీసంచరణపవిత్రం ఉపాహితాషాఢం ఆలక్ష్మ్యమాణ
మూలం ఏకాంతస్థితచారు తారకమృగం అమరలోకాశ్రమ మివ గగన
మమృతదీధితి రధ్యతిష్ఠత్. చంద్రాభరణధృ(భృ)తస్తారకాకపాలశకలా
లంకృతాదంబరతలాత్ త్ర్యంబకోత్తమాక్లాదివ గంగాసాగరమాపూర
యంతీ హంసధవళా ధరణ్యామపతత్ జ్యోత్సన్నా. హిమకరసరసి వికచపుం
డరీకసితే చంద్రికాజలపాసలోభా దవతీర్ణో నిశ్చలమూర్తి రమృతపంక
లగ్న ఇవాలక్ష్మ్యత హరిణః తిమిరజలధరసమయాపగమానంతర మభి
నవసితసింధువారకుసుమపాండురై రర్ణవాగతైశ్చిరగృహ్యంత హంసై రివ
కుముదసరాంసి చంద్రపాదైః విగళితసకలోదయరాగం రజనికరబింబం
అంబరాపగావగాహధౌతసిందూర మైరావతకుంభస్థల మివ తత్త్వణమ
లక్ష్మ్యత శనై శ్శనై శ్శ దూరోదితే భగవతి హిమతతిస్రతిసుధాధూలి

పటలేనేవధవలీకృతేచంద్రాతవేనజగతిఅవశ్యాంజలబిందు 1 చతనశీలేషు
మందగలిషు విఘటమానకుముదవనకమాయపరిమళేషుసముపాధనిద్రా
భరాలసతారకై రనోన్యన్యగ్రధితపక్షపుటై రారబ్ధరోమంథమంథరముఖైః
సుఖాసీనై రాశ్రమమృగైరభినందితాగమనేషు ప్రవహత్సు నిశాముఖ
సమీరేషు అర్థయామమాత్రావఖండితాయాం విభావర్యాం హారితః
కృతాహారం మా మాదాయ సర్వైస్తైః సహ మునిభి రుపసృత్య చం
ద్రాతపోద్భాసిని తపోవనైకదేశే వేత్రాసనే సుఖోపవిష్ట మనతిదూర
వర్తినా జాలపాదనామ్నా శిష్యేణ దృఢపథవివ్రహణినా ధవిత్రహస్తేన
మందమంద ముపవీజ్యమానం పితరముఖీవాచ 'హేతాత సకలేయమా
శ్చర్మశ్రవణకుతూహలాకులితహృదయా సముపస్థితా తాపసపరిషదాబ
ద్ధమండలా ప్రతీక్షతే, వ్యపనీతశ్రమ శ్చ కృతోఽయం పతత్రిపాతః,
తదావేద్యతాం శిశి మనేన కృత మన్యస్థిజన్తని కో వాఽయ
మభూత్ భవిష్యతి చ' ఇత్యేవ ముక్తస్తు సమహాముని రగ్రతః స్థితం
మా మవలోక్య తాం శ్చ సర్వా నేకాగ్రా శ్రవణతత్పరా స్తునీ
బుభ్వా శ్చనై రబ్రవీత్ 'శ్రూయతాం యది కుతూహలమ్.

అస్తి సకలత్రిభువనలలామభూతా ప్రసవభూమి రివ కృతయు
 గస్య ఆత్మనివాసోచితా భగవతా మహాకాలాభిధానేన భువనత్రయ
 సర్వస్థితిసంహారకారణేన ప్రమథనాథేనాపరేవ పృథివీ సముత్పాదితా
 ద్విత్వీయపృథివీశబ్దయా జలనిధి నేవ రసాతలగంభీరేణ జలపరిఘావల
 యేన పరివృతా పశుపతినివాసప్రీత్యా గగనతలోల్లేఖశిఖరమాలేన
 తైలాసగిరిణేవ సుధాసితేన ప్రాకారమండలేన పరిగతా ప్రకట
 శంఖశుక్తిముక్తాప్రవాళమరకతమణి రాశిభిశ్చా మికరచూర్ణవాలుకా
 నికరనిచితై రాయామిభి రగస్త్యపరిపీతసఖిలైః సాగరై రివ మహావిపణి
 పథై రుపశోభితా సురాసురసిద్ధగంధర్వవిద్యాధరోరగాధ్యాసితాభిశ్చ
 త్రశాలాభిరవవరతోత్స 'వావలోకనకుతూహలాదంబరతలాదవనితలం
 అవతీర్ణాభిర్దివ్యవిమానపంక్తిభిరి వాలజ్జృతా మథనోద్ధతదుగ్ధసింధుఫే
 నధవళమందరద్యుతిభిః కనకమయామలకలశశిఖరైః అనిలఙ్డోలాయిత
 సితధ్వజై రుపరిపతదభ్రగంఘై రివ తుషారగిరశిఖరై రమరమందిరై
 ర్విరాజితశృంగాటకా సుధావేదికోపశోభితోదపానై రనవరతచలితజల
 ఘటియంత్రసివ్యమానహరితోఽవనానకారైః కేతకీఘాళి ధూసరై రుప
 శల్యకై రుపశోభితామధుమదముదితముఖరమధుకర పటలాన్ధకారితనిస్సృ
 టా స్ఫురదుపవనలతాకుసుమపరిమళసురభిసమీరణా రణితసౌభాగ్య
 ఘంటై రాలోహితాంశుకపతాకై రాబధర్మకచామరై ర్విద్రుమమయై రివ
 ప్రతిభవన ముచ్చితై ర్మకరాంకై ర్మదనయష్టికేతుభిః ప్రకాశితమర
 ధ్వజపూజా సతత ప్రవృత్తాధ్యయనధ్వనిధౌతకల్పమా స్తిమితమురజరవ
 గంభీరగర్జితేషు సలిలశీకరాసారశిచితదర్శితేషు పర్యస్తానకరకిరణ
 స్తబకరచితసురచాపచారుషు ధారాగృహేషు మత్తమయూరమండలై
 రామండలీకృతశిఖండై స్తాండవవ్యసనిభి రాబధ్యమానకేకారవకోలా
 హలా వికచకువలయకాంతై రుత్కుల్లకుముదధవళోదరై రనిమిషదర్శన
 రమణీయైః ఆఖండలోచనై రివ సహస్రసంఖ్యై రుద్భాసితా సరోభిః
 అపిరళకదలీవనకలితాభి రమృతఫేనపుంజపాండురాభి ర్దిశిదిశిత త్తకల
 హంసమృణాలశంకాభిః దంతపలభికాభి సౌధపంజ్జీభి ర్ధవలీకృతా

1. వప్రచుదావలూకన. 2. స్తబకరచిత. 3. దిశిదంతవలభికాభిర్ధవలీకృతా.

యావదనుమనమ త్రమాశ్రమీకుచకలశ¹తుభిరసలిలయా భగవతో మహా
కాలస్య శిరసి సురసరితమాలోక్య సముపజాత్యేన్ద్రయేన సతతాబద్ధ
తరంగభ్రుకుటీలేఖయా ఖ మివ త్తాశయన్త్యా శీప్రయా పరిక్షిప్తానిఖిల
భువనతలఖ్యాతయశసా హరజటాచంద్రేణేవ కోటిసారేణ మైనాకేనే
వావిదితపక్షపాతేన మందాకినీప్రవాహేణేవ ప్రకటితకనకపద్మరాశినా
స్ఫుతిశాస్త్రేణేవ సభావసథకూపప్రసారామ సురసననేతుయంత్రేప్రసర్త
కేన మందరేణేవోద్భృతసమస్తసాగరరత్నసారేణ సంగృహీతగారుడే
నాపి భుజంగసంగభీరుణా శివకలోపజీవినాఽపి ప్రణయిజనోపజీవ్యమాన
విభవేన వీరేణాపి వినయవతా ప్రియంవదేనాపి సత్యవాదినా అభిరూపే
ణాపి స్వదారసంతుష్టేన అతిథిజనాభ్యాగనూర్ధినా ఽపి పరప్రార్థనానభి
జ్ఞేన కామార్థపరేణాపి ధర్మప్రధానేన మహాసత్త్వేనాపి పరలోకభీరుణా
సకలవిజ్ఞానవిశేషవిద్యావిద్యాశీవదాతేన శీలేనాదీనేన దక్షేణ స్థిత
పూర్వాభిభాషిణా పరిహాసపేశలేనోజ్జ్వలవేషేణ శిక్షితాశేషదేశ
భాషేణ వక్రోక్తినిపుణేన ఆఖ్యాయికాఖ్యానపరిచయచతురేణ స్వల్పిసి
జ్ఞేన మహాభారతపురాణరామాయణానురాగిణా బృహత్కథాకుశలేన
ద్యూతాదికలాకలాపపారగేణ శ్రుతరాగిణా సుభాషితవ్యసనినా
ప్రశాంతేన సురభిమాసమారుతేనేవ సతతదక్షిణేన హిమగిరికాననే
నేవాంతస్సరణేన లక్ష్మణే నేన రామారాధననిపుణేన శత్రుఘ్నే నేవా
విష్ణుతథరత పరిచయేన దివసే నేన మిత్రానువర్తినా చౌదే నేన
శిష్యుదా నాస్తివాదకూరేణ సాంఖ్యేనేవ ప్రధానపురుషగుణోపేతేన
విలాసిజనేనాధిష్ఠితా సశైలేవ ప్రాసాదైః సశాఖానగరేవ మహాభవనై
స్సకల్పవృక్షేవ సత్పురుషైః దర్శితవిశ్వరూపేవ చిత్రభిత్తిభిః అమరాధిప
మూర్తి రివ మఖశతానలధూమపూతా పశుపతిలాస్యక్రీడేవ సుభాధవ
భాట్టహాసా వృద్ధేన జాతరూపక్షయాగరుడమూర్తిరివాచ్యుతసింహిరమ
ణీయా సంధ్యేవ పద్మరాగారుణా ప్రభాతవేళేవ ప్రబుద్ధస్వప్నలోకా
శబరవసతిరివ అవలంబితచారుచామరనాగదంతధవళగృహ శేషతను రివ

సదా సన్నవసుధాధరా జలనిధిమథనవేళేవ మహాఘోషపూరితదిగంతరా
ప్రస్తుతాభిషేక¹వేళేవ సదా సన్నిహితకనకలశసహస్రా గౌరీవ మహా
సింహాసనోచితమూర్తిః అదితి రివ దేవకులసహస్రసేవ్యా మహావరాహ
లీలేవ దర్శితహిరణ్యాక్షపాతా² ఆస్తికతనురి వానందితభుజంగలోకా
హరివంశకథే వానేకబాలక్రీడారమణీయా ప్రకటాంగనోపభోగాఽప్య
ఖండితచరిత్రా రక్తవర్ణాఽపి సుధాధవళా³ అవలంబితముక్తాకలాపాఽపి
విహారభూషణా బహుప్రకృతి రపి స్థిరా విజితామరలోకద్యుతిరవంతీ
ఘాజ్జయినీ నామ నగరీ.

యస్యా ముత్తుంగసాధోత్సంగసంగినీనా మంగనానా మతి
మధురేణ గీతరవేణాకృష్యమాణాథోముఖరథతురంగగి పురగి పర్యస్త
రథపతాకాపటః కృతమహాకాలప్రణామ ఇవ ప్రతిదివస మాలక్ష్మ్యతే
గచ్ఛా భగవాన్ దివసకరః. యస్యాం చ సుధ్యారాగాదుణా ఇవ
సింధూధూరమణికుట్టిమేఘ¹స్సారబ్ధనీలకమలినీపరిమళనాళా ఇవ మరకత
వేదికాసు గగనతలప్రస్థతా ఇవ వైడూర్యమణిభూమిఘ తిమిరపటల
విఘటనోద్యతా ఇవ కృష్ణాగురుధూమమండలేఘ అభిభూతతారకా
పక్షియ ఇవ ముక్తాఫలస్రాలమేఘ వికచకమలచుంబిన ఇవ నితంబినీ
ముఖేఘ ప్రభాతనంద్రికామధ్యపతితా ఇవ స్ఫటికమణిభిత్తిప్రభాసు గగన
సింధుతరంగాలంబి²గసంగిన ఇవ సితపతాకాంశుకేఘ పల్లవితా ఇవ³
సూర్యకాంతోపలేఘ రాహుముఖకుహరప్రవిష్టా ఇవ ఇంద్రనీలవాతా
యనవివరేఘ విరాజంతే రవిగభస్తయః యస్యాం చానుపజాతతిమిరత్వా
దవిఘటితచక్రవాకమిథునా వ్యర్థీకృతసురతప్రదీపాః సుజాతమదనానల
దిగ్ధా ఇవ యాంతి కామినీనాం భూషణమణిప్రభాభి ర్బాలాతపసింజరా
రజన్యః. యాం చ సన్నిహితవిషమలోచనా మనవరత మతిమధురో రతి
ప్రలాప ఇ(వ)తి ప్రతివాసంప్రసర్పా ముఖరీకరోతి మకరకేతుదాహ
హేతుధూతో భవనకలహంసకులకోలాహలః యస్యాం చ నిశి నిశి
పవనవళవిలోలై ర్దుకులపల్లవై రుల్లసద్భిర్దాళవీముఖకమలకాంతిలజ్జిత
స్యేందోః కలంక మి వాపనయంతో దూరప్రసారితోర్ద్వధ్వజభుజాః
స్రాసాదా లక్ష్మ్యంతే. యస్యాం చ సాధశిఖరోత్సంగకాయినీనాం పశ్యన్

1. భూమి రివ. 2. కద్రూపజుంది. 3. సారబ్ధకమలినీపరిమళనాళా ఇవ.

ముఖాని పురసుందరీణాం మదనపరవశ ఇవ పతితః ప్రతిమాచ్ఛలేన
 లుతతి బహుళచందనజలనేకశిశిరేషు మణికుట్టిమేషు మృగలాంఛనః.
 యస్యాం చ నిశావసానే ప్రబుద్ధస్య తారతరమపి పతతగి పంజరభాజః
 శుకశారికాసమూహస్య అభిభూతగృహసారస స్వరామృతేన విస్తా
 రిణా విలాసినిభూషణరవేణ చావిభావ్యమానా వ్యర్థి భవంతి ప్రభాత
 మంగళగీతయః. యస్యాం చాని (వృత్తి)వృత్తి ర్ణణిదీపానాం, తరళతా
 హారలతానాం, అస్థితిః సంగీతమురజధ్వనీనాం, ద్వంద్వవియోగశ్చ
 క్రనామ్నాం, వర్ణపరీక్షా కనకానాం, అస్థిరత్వం ధ్వజానాం, అసంగ
 తత్వమరీణాం, మిత్రద్వేషః కుముదానాం, కోశగుప్తి రసీనాం. కిం
 బహునా యస్యాం చ సురాసురచూడామణిమరీచిచయచుంబితచరణ
 నఖమయూఖో నిశితత్రిశూలదారితాంధకమహాసురో గౌరీనూపుర కోటి
 ఘృష్ట శేఖరచంద్రశకలః త్రిపురభస్మరజగకృతాంగరాగో మకర ధ్వజ
 ధ్వంసనిధురయా రత్యా ప్రసాదయంత్యా ప్రసారితకరయుగళ విగళిత
 వలయనిక రార్చితచరణః ప్రళయానలశిఖాకలాపకపిలజటాభార భ్రాంతా
 మరసింధురంధకారి ర్భగవా నుత్సృతకృష్ణకైలాసవాసప్రీతి ర్నహ
 కాలాభిధాన స్వయం ప్రతివసతి.

తస్యాం చైవంవిధాయాం నగర్యాం నృగనలనహుషయయాతి
 ధుంధుమారభరతభగీరథ శివమేజయాద్భుతప్రతిమో భుజబలోపారిత
 భూమండలః ఫలితశక్తిత్రయో మతిమా నుత్సాహసంపన్నో నీతిశా
 స్త్రాఖన్నబుద్ధిధీతధర్మశాస్త్రః తృతీయ ఇవ తేజసా కాంత్యా చ సూర్యా
 చంద్రమసోః అనేకసప్తతంతుపూతమూర్తిః ఉపశమితపకలజగ దుపప్లవో
 విహాయ కమలవనా న్యవిగణయ్య నారాయణమక్షస్థులవసతి సుఖ
 ముత్ఫుల్లారవిందహస్తయా శూరసమాగమైకవ్యసనిన్యా నిర్వాహ
 మాలింగితో లక్ష్మ్యా మహామునిజనసంసేవితస్య మధుసూదనచరణ ఇవ
 సురసరిత్ప్రవాహస్య ప్రభవః సత్యస్య శిశిర స్యాపి రిపుజనసంతాపకా
 రిణః స్థిరస్యా ప్యనవరతం భ్రమతో నిర్మలస్యాపి మలినీకృతారాతి
 పనితాముఖకమలద్యుతే రతిధవళ స్యాపి సర్వజనరాగకారిణ స్సుధా
 సూతే రివ జలనిధి రుద్భవో యశసః పాతాళ ఇవాశ్రితో నిజపక్షుతి

భీతైః క్షితిభృతాం కులైః గ్రహగణ ఇవ బుధానుగతో మకరధ్వజ
ఇవోత్సన్నవిగ్రహో దశరథ ఇవ సుమిత్రోపేతః పశుపతి రివ మహాసే
నానుగతో భుజగరాజ ఇవ క్షమాభరణగురుః సర్వదాప్రవాహ ఇవ
మహావంశ ప్రభవః అవతార ఇవ ధర్మస్య ప్రతినిధి రివ పురుషోత్త మస్య
పరిహృతప్రజాపీడో రాజా తారాపీడో నామాభవత్.

యస్తమగిప్రసరమలిసవపుషా ¹పాపబహుశేన కలికాలేన చా
లిత మామూలతో ధర్మం దశాసనేనేవ కైలాసం పశుపతి రి వావ
ప్రభ్య పున రపి స్థిరీచకార, యం చ రతిప్రలాపోపజనితదయార్ద్ర హృద
యహరనిర్మిత మపర మివ మకరకేతు మమంస్త లోకః. యం చ జల
నిధితరంగ ధౌతమేఖలాత్ పత్రాంతరవిచారితారాగణద్విగుణితతట
తరుకుసుమప్రకరాత్ ఉద్యదించుబింబవిగళదమృతబిందుజుర్ద్రినార్ద్రైరక్త
చందనాత్ అశిశికరరథతురంగఖరఖురశిఖరోల్లేఖనఖండితోల్లసల్లవం
గల్లవాత్ విరావతకరలూనలోద్ధ్రస్లగీకిసలయకబళా దాశైలా దుద
యనామ్నగకపిబలవిలుప్తవిరళలవలీలతాఫలాత్ ఉదధినిర్గతజల దేవ
తాభివంద్యమానరాఘవ ²పాదఃమలాంకితాత్ అచలనిపాతదళితశంఖ
కులశకలతారకీతశిలాతలాత్ నలకరతలాకలితశైలసహస్ర సంభూతాదా
నేతుబంధాత్ అచ్చనిర్గతజలధౌతతారకాసాధ్ధాత్ అమృతమథనోద్య
తవై కుంతకమత కేయూరపత్ర మకరకోటిఃషణమసృణితగ్రావ్యః సురా
సురహేలావలయితవాసుకి సమాకర్షణారంభ చలితచరణభరదళితనితం
బాత్ అమృతశీకరసిక్తసానో రామందరాచలాత్ నరనారాయణచర
ణముద్రాంకితబదరికాశ్రమరమణీయాత్ కుభేరపురసుందరీభూషణరవ
ముఖరశిఖరాత్ సప్తస్థిసంధ్యోపాసనాపూతప్రస్తవణాంభసో వృకో
దరోద్ధళితసౌగంధిః³మండసుగంధిమేఖలాదా గంధమాదనాత్ సేవాం
జలికమలముకుళదంతురైః శిరోభి శ్చరణనఖమయూఖాగ్రగ్రధితమకుట
మకరపత్రలతాగ్రంథయో భయచకితతరళతారకదృశో భుజబల
విజలాః ప్రణేము రవసీపతయః యేన చ అనేకరత్నాంశుజాల పల్ల
విలే వ్యాలంబిముక్తాఫలజాలకే దిగ్గజే నేవ కల్పతరా ఆక్రాంతే సింహ

సనే భరణ శిలీముఖవ్యతికరకంపితా లతా ఇవ ¹ఆనేము రాయామిన్య
స్సర్వాదిశః. యస్మై చ మన్యే ²(ఽనన్యసాధారణశక్తిసంపదే) సుర
పతి రసి స్పృహయాంచకార. యస్తా చ్చ ధవళీకృతభువనతల స్సకల
లోక హృదయానందకారీ క్రాంచా దివ హంసనివహా నిర్జగము గుణ
గణః. యస్య చ అమృతామోదసురభిసరిమళయా మందరోద్ధూతబహుళ
దుగ్ధింధుఫేనలేఖయేన ధవళీకృతసురాసురలోకయా దిశసు దిక్షు
ముఖరితభువన మశ్రమ్యత కీర్త్యా. యస్య చ అతిదుస్సహప్రతాప
సంతాపఖద్యమా నేవ త్నా మపి న ముమోచాతపత్రచ్ఛాయాం రాజ
లక్ష్మీః. తథా చ యస్య దిప్తివృద్ధి మివ శుశ్రావ ఉపదేశ మివ జగ్రహ
బహుమంగళ మివ మేనే మంత్ర మివ జజాప ఆగమ వదనమివ సస్తాచ
రితం జనః. యస్మిం శ్చ రాజని గిరిణాం విపక్షతా ప్రత్యయానాంపత్వం
దర్పణానా మభిముఖావస్థానం శూలపాణిప్రతిమానాం దుర్గాశ్లేషః
జలధరాణాం చాపధారణం పద్మానాం జలదివ్యం ప్రతీహారిణాం మసి
ధారణం త్రైక్ష్య మసిధారాణాం ధ్వజానా మున్నతిః ధనుషా మవనతిః
వంశానాం శిలీముఖతః దేవతానాం యాత్రా కుసుమానాం బంధన
స్థితిః ఇంద్రియాణాం నిగ్రహో వనకరిణాం వారిప్రవేశో గ్రహణాం
తులారోహణం అగస్త్యోనయే విషవిశుద్ధిః కేశనఖానా మాయతిభంగో
జలధరదివసానాం మలినాంబరత్వం రత్నోపలానాం సూచీభేదః మునీనాం
యోగధారణం కుమారస్తుతిషు తారకోద్ధరణం ఉష్ణరశ్మే ర్గ్రహణ
శంకా శశినో జ్యేష్ఠాతిక్రమో మహాభారతే దుశ్శాసనాఽఽరాధః వయః
పరిణామే దండగ్రహణం అసిధారాసు కోశగుప్తిః కామినీకుచపత్ర
భంగేషు నక్రతా కరిషు దానవిచ్ఛిత్తిః అక్షక్రీడాసు శూన్యగృహ
దర్శనం పృథివ్యా మాసీత్.

తస్య చ రాజ్ఞోనిఖిలశాస్త్రకలాకలాపావగాహనగభీరబుద్ధిః ఆశై
శవా దుపాదూహనిర్భరప్రేమరసో నీతిశాస్త్రప్రయోగకుశలో భువన
రాజ్యభారార్ణవైకనాకర్ణధారో మహ త్స్వపి కార్యసంకటే ష్వవిష
ణ్ణధిః ధామ ధైర్యస్య స్థానం స్థితేః ³సింధుః సత్యస్య గురు ద్దణానా

1. శేమరాయామిన్య. 2. వితన్నాప్తికవిత్. 3. రాధాకర్ణవం. 4. నీరు;

మాచార్య ఆచారాణాం ధాతా ధర్మస్య శేషాహి రివ సకలమహిభార
ధారణక్షమః సలీలనిధి రివ మహాసత్త్వనివాసః జరాసంధ ఇవ ఘటిత
సంధివిగ్రహః త్ర్యంబక ఇవ ప్రసాధితదుర్గః యుధిష్ఠిర ఇవ ధర్మప్రభవః
సకలవేదవేదాంగవిత్ అశేషరాజ్యమంగలైకసారో బృహస్పతిరివ
సునాసీరస్య కవి రివ వృషపర్వణః వసిష్ఠ ఇవ దశరథస్య విశ్వామిత్ర
ఇవ రామస్య ధౌమ్య ఇ వాజాతశ త్రోః దమనక ఇవ ¹(భీమస్య సముతి
రివ) నలస్య సర్వకార్యేష్వప్రతిహతమతి రమాత్యో బ్రాహ్మణః శుక
నాసో నామాభవత్.

యో నరకామరశస్త్రప్రహరభీషణే భ్రమన్తందరనితంబనిర్దయ
నిష్పేషకరినాంసపీతే నారాయణవక్షస్థస్సలేఽపి స్థితా మదుష్కర
లాభా మమన్యత ప్రజ్ఞాబలేన లక్ష్మీమ్. యం చ సమాసాద్య దర్శితా
నేకరాజ్యఫలా లతేవ మహాసాదపమనేకప్రతానగహనా విస్తారముప
యయా ప్రజ్ఞా. యస్య చానేకచారపురుషసహస్రసంచారనిచితే చతు
రుదధిపలయశీపరిభాప్రమాణే ధరణీతలే స్వభవన ఇ వావిదితమహారహః
సముచ్చసిత మపి రాజ్ఞాం నాసీత్.

స రాజా బాల ఏవ సురకుంజరకరపీచరేణ రాజలక్ష్మీలీలోపథా
నేన సకలజగదభయ శివదానశౌండేన రణయజ్ఞదీప్తాయూపేన స్ఫురద
సిలతామరీచిజాలజటిలేన నిఖిలారాతికలప్రళయధూమ శేతునా
బాహుదండేన విజిత్య సప్తద్వీపవలయాంకృతాం వసుంధరాం తస్మిన్
శుకనాసరామ్ని మంత్రిణి సుహృదీవ రాజ్యభార మారోప్య సుస్థితాః
ప్రజాః కృత్వా కర్తవ్య శేషమపరగుపశ్యన్ ప్రశమితాశేషవివక్షతయా
విగతాశంక శ్చిధిలితపృథ్వీవ్యాపారః స్తాయశో యశావససుఖ మను
బభూవ. తథాహి—కదాచిదుల్లసత్కరోరకపోలపులకజర్జరితకర్ణపల్ల
వానాం ప్రణయినీనాం చందనజలచ్ఛటాభి రివస్థితసుధాచ్ఛవిభి రభిషేచ్య
మానః కర్ణోత్పలై రివ లోచనాంశుభి స్తాడ్యమానః కుంకుమపటవాస
ధూరిభి రివ రత్నాభరణప్రభాభిరాకులీక్రియమాణలోలలోచనః ధవ

1. ఏకస్మాన్వికీర్ణత్. 2. ఛిక్షేచప్రమాణే. 3. ప్రదానయజ్ఞదీప్తాయూ
పేన. 4. శేతుదండేన బాహునా.

శాంశుకై రివ కరనఖరమయూఖజాలకై రాహస్యమానః చంపక కుసుమ
దళమాలికాభి రివ భుజలతాభి రాబధ్యమానః దష్టాధరధూతకరతలచల
న్నణివలయకలకలరవరమణీయం (అ) తిరభసదలితదంతపత్ర దళదంతురిత
శయనం ఉత్తి ప్రచరణతలగళదల క్తకరసర క్తశేఖరం సరభసకచగ్రహ
ఘూర్ణితమణిర్ణవూరం ఉల్లసితకుచకృష్ణాగురుక(ప)ంకపత్రలతాంకిత
ప్రచ్ఛదపటంబిచ్ఛశ్రమజలకణికాబలితగోరోచనాతిలకపత్రభంగంబనంగ
పరవశః సురత మాతతాన. కదాచి న కరకేతుకనకనారాచపరంప
రాభి రివ కామినీకరపుటవినిర్గతాభిః కుంకుమజలధారాభిః పింజరీక్రియ
మాణకాయో లాఘోజలచ్ఛటాప్రహారపాటలీకృతదుకూలో మృగ
మదజలబిందుశబలచదనస్థాసకః కనకశృంగకోశై శ్చిరం చిక్రీడ. కదా
చిత్ కుచచందనమార్ణవధవలితోర్ధ్విమాలం చటులతులాకోటివాచాల
చరణాల క్తకసి క్తహంసమిథునం అలకనిపతితకుసుమనికరశారం ఉత్
ప్లవమానకర్ణవూరకువలయదళం ఉన్నతనితంబసంక్షోభజరతితతరంగం
ఉద్దలితనాళపర్యస్తవలిననిపతితధూళిపటలం అనవరతకరతలస్థాలన
విస్ఫురతేనబిందుచంద్రకితం సావరోధజనో జలక్రీడయా గృహదీర్ఘ
కాణా మంభ శృకార. కదాచిత్ సంకేతవంచితాభిః ప్రణయినీభి రాబద్ధ
భంగురధూక్రుతిభి రారణితమణిపారిహార్యముఖరభుజలతాభిః వకుళే
కుసుమావలీమాలికాభి స్సంయతచరణో నఖిరణవిమిత్రైః కుసుమ
దామభిః కృతాపరాధో దివస మతాడ్యత. కదాచి ద్వకుళతరు రివ
కామినీగంధూషశీఘ్రధారాస్వాదముదితో వికాస మభజత కదాచిద
శోకపాదప ఇవ యువతిచరణతలప్రహారసంక్రాంతాల క్తకరసో రాగము
వాహ. కదా చిన్తుసలాయుధ ఇవ చందనధవళః కంతావస క్తలోలకుసుమ
మాలః పాన మనేవత. కదాచి ద్గంధగజ ఇవ మదర క్తకపాలఙ్గాలాయ
మానకర్ణపల్లవో మదకలః కాననం వికచవనలతాకుసుమసురభిపరిమళం
జగాహే. కదాచిత్ క్వణన్తణిసూపురనినాదానందితమానసో హం
స ఇవ కమలవనేషు రేమే. కదాచి స్మృగపతి రివ స్కంధావలంబితకే
సరమాలః క్రీడాపర్యతేషు విచచార. కదాచి న్నధుకర ఇవ విజృంభ
మాణకుసుమముకుళదంతురేషు లతాగృహేషు బభ్రామ. కదాచి న్నిల

పటరచితావకుంతనో బహుళనిశాప్రదోషదత్త 'సంకేతః సుందరీభి
స్ససార. కదాచి చ్చ విఘటితకనకకవాటప్రకటవాతాయ నేష్యనవరత
దహ్యామానకృష్ణాగరు²ధూసరై రివ పారావత్తైరధ్యాసితవిటంకేషు
మహాప్రాసాదకుక్షిషు కతిపయాప్తసుహృత్పరివృతో వీణావేణమురజ
మనోహర మంతగపురసంగీతకం దదర్శ. కిం బహునా—యద్యదతిరమ
ణీయ మభిమత మవిరుద్ధ మాయత్యాం తదాత్వే చ తత్తదనాక్షిప్త
చేతాః పరిసమాప్తత్వా దన్యేషాం పృథ్వీవ్యాపారాణాం సిషేవే న తు
వ్యసంతయా. ప్రముదితప్రజస్య హి పరిసమాప్తసకలమహీమండల
ప్రయోజనస్య నరపతే ర్విషయసంభోగలిలాభూషణ మితరస్య తు విడం
బనా ప్రజానురాగహేతో శ్చాంతరాంతర్దర్శనం దదౌ సింహాసనం చ
నిమిత్తే హ్యురురోహ.

శుకనాసో²పి మహాంతం తం రాజ్యభారమనాయాసేనైవ ప్రజ్ఞా
బలేన బభార. యతైవ రాజా సర్వకార్యాణ్య కార్షీత్ తద్వదసా వపి
ద్విగుణీకృతప్రజానురాగ శ్చకార. త మపి చలితమాడామఃశిమరీది
మంజరీ జాలిభి ర్తాలిభి రావర్జితకుసుమశేఖరచ్యుతమధుశీకర³సి క్తసభం
దూరావనతిప్రేంభితమణికుండలకోటిసంఘట్టితాంగదం రాజక మాన
నామ. తస్మిన్నపి చలతి చటులతురంగబలముఖరఖురవబధిరీకృతభువ
నాంతరాళా బలభరప్రచలవసుధాతలడోలాయమానగిరయో గళ
న్నదాంధగంధగజదానధారాంధకారాః సంసర్పదతిబహుళధూళిపటల
ధూసరితసింధవః ప్రచలపదాతబలకలకలరవస్ఫోటితకర్ణవివరాః సరభసో
ఘ్నష్యమాణజయశిబ్దోనిరంతరాః ప్రోద్ధూయమానధవళచామరసహస్ర
సంఘాదితాః పుంజితనరేంద్రబృందకనకదండాతపత్రసంఘట్టనఃప్రదివసా
దశ దిశో బభూవుః.

ఏవం తస్య రాజ్ఞో మంత్రినివేశితరాజ్యభారస్య యావనసుఖ
మనుభవతః కాలో జగామ. భూయసా చ కాలే నాన్యేషా మపి జీవ
లోకసుఖానాం స్త్రాయః సర్వేషా మంతం యయా. ఏకం తు తనయ
ముఖకమలదర్శనసుఖం న లేథే తథా సంభుజ్యమాన మపి నిష్ఫలపు

1. సంకేతాః సుందరీ రభిసార. 2. రక్షాః. 3. సిక్తవృషభం. 4. నిర్వరాః.

ష్టదర్శనం శరవణ మివాంతగిపుర మభవత్. యథా యథా చ యా
వనమతిచక్రామ తథా తథా విఫలమనోరథస్యానపత్యతాజన్తా
మహానవర్థతాస్య సంతాపః. విషయోపభోగసుఖేచ్ఛాభి శ్చ మనో
విజహే నరపతిసహస్రపరివృత మ ప్యసహాయ మివ చక్షుష్మంత మ
ప్యంధ మివ భువనావలంబిన మపి నిరాలంబన మి వాత్తాన మనపత్య
మమన్యత.

అథాస్య చంద్రలేఖేవ హరజటాకలాపస్య, కౌస్తుభప్రభేవకై
టభారాతివక్షస్థులస్య వనమాలేవ ముసలాయుధస్య, వేలేపసాగరస్య,
మదలేఖేవ దిగ్గజస్య, లతేవ కల్పపాదపస్య, కుసుమోన్నతి రివ సురభి
మాసస్య, చంద్రికేవ చంద్రమసః, కమలినీవ సరసః, తారకాపంక్తి
రివనభసః, హంసమాలేవ మానసస్య, చందనవనరాజి రివ మలయస్య,
ఫణామణిశేఖేవ శేషస్య, భూషణ మభూత్ త్రిభువనవిస్తయజననీ జన
నీవ వనితావిభ్రమాణాం సకలాంగపురప్రధానభూతా మహిషీ విలా
సవతీ నామ, ఏకదా చ స తదావాస ముపగత స్తాం చింతాస్తిమితదీన
దృష్టినా శోకమూకేన పరిజనేన పరివృతాం ఆరా దవస్థితై శ్చ
ధ్యానానిమిషలోచనైః కంచుకిభి రుపాస్యమానాం అనతిదూరవర్తినీభి
శ్చాంతగిపురవృద్ధాభి రాశ్వాస్యమానాం అవిరళాశ్రుబిందు పాతార్ద్రికృ
తదుకూలాం అనలంకృతాం వామకరతలవినిహితముఖకమలాం అసం
యతాకులాలకాం నిబిడపర్యంకోపవిష్టాం రుదతీం దేవీం దరశ్య. కృత
ప్రత్యభ్యుత్థానాం చ తాం తస్యా మేవ పర్యంకికాయా ముపవేశ్య స్వ
యం చోపవిశ్య అవిజ్ఞాతబాష్పవేగకారణో భీతభీత ఇవ కరతలేన
విగతబాష్పాంభగఃకౌ కుర్వక్ కపోలా భూమిపాల స్తా మవాదీత్.
'దేవి! కిమర్థ మంతర్గతగురశోకభారమంథర మశబ్దం రుదత్యతే! గ్రథ్నం
తి హి ముక్తాఫలజాలక మివ బాష్పబిందునికరమేతా స్తవ పక్ష్యపం
క్తయః! కిమర్థం చ కృశోదరి నాలంకృతాసి? బాలాతప ఇవ రక్తార
విందకోశయోః కి మితి నపాతిత శ్చరణయో రలక్తకరసః! కుసు
మశరసరగిలహంసకౌ కస్తాత్ పాదపంకజస్పర్శేన నానుగృహీతౌ
మణినూపురౌ! కినిమిత్త మయ మపగతమేఖలాకలాపమూఢో
మధ్యభాగః! కిమితి చ హరిణ ఇవ హరిణలాంఛనే న లిఖతః

కృష్ణాగురుపత్రభంగః పయోధరభారే? కేన కారణేన తస్మీయం
 వారమకుటచంద్రలేఖన గంగాస్తోతనా నభూషితా హారేణ వరోరు!
 శిరోధరా? కిం వృథా వహసి విలాసిని స్రవదశ్రుజలవలధౌత
 కుంకుమపత్రలతం కపాలయుగళమ్? ఇదం చ కోమలాంగుళిదళనికరం
 రక్తోత్పల మివ కరతలం కిమితి కర్ణపూరతా మారోపితమ్? ఇమాంచ
 కేన హేతునా మానిని! ధారయస్యసుమరచితగోరోచనాబిందుతిలకా
 మసంస్కృతాలకినీ మళినా మళికలేఖామ్? అయం చ తే బహుళప
 త్నప్రదోష ఇవ చంద్రలేఖావిరహితః కరభోరు! కరోతి మే దృష్టిభేద
 మతిబహుళతిమిరపటలాంధకారః కుసుమరహితః కేశపాశః, ప్రసీద,
 నివేదయ దేవి దుఃఖనిమిత్తమ్, ఏతేహి కల్లవ మివ సరాగం మమ
 హృదయం కంపయంతి తులీకృతస్తనాంశుకా స్తవాయతా నిశ్వాస
 మారుతాః, కిచ్చి న్నయా ఒపరాధ మన్యేన వా కేనచి దస్తదుపజీ
 వినా పరిజనేన? అతినిపుణ మపి చింతయ న్నపశ్యామి ఖలు స్థితి మల్ప
 మప్యాయాత్మన స్తద్విషయే, త్వదాయత్తం హి మే జీవితం రాజ్యం చ,
 కథ్యతాం సుందరి! శుచగ కారణమ్. ఇత్యేన మభిధీయమానాఽపి
 యదా న కించిత్ ప్రతివచనం ప్రతిపేదే విలాసవతీ తదా వివృద్ధబాష్ప
 హేతు మస్యాః పరిజన మపృచ్ఛత్.

అథ తస్యా స్తాంబూలకరంకవాహినీ సతతప్రత్యాసన్నా మక
 రికా నామ రాజాన మువాచ 'దేవ! కుతో దేవా దల్ప మపి పరిస్థలి
 తమ్, అభిముఖే చ దేవే కాశక్తిః పరిజనస్యాన్యస్య వా కస్య చిదప
 రాధుమ్, కిం తు మహాగ్రహగ్రస్తేన విఫలనరేంద్రసమాగమాస్తీత్య
 య మస్యా దేవ్యా స్సంతాప స్సుమహాం శ్చ కాల స్సంతప్యమానా
 యాః అతిక్రాంతః. ప్రథమ మపి స్వామినీ దాసవశ్రీ రివ సతతనిందిత
 సురతా శియనాసనస్నానభోజనభూషణపరిగ్రహాదిషు సముచితేషు
 దివసవ్యాపారేషు కథంకథ మపి పరిజనప్రయత్నా త్వేవ ర్త్యమానా
 సశోకేవాసీత్ దేవ హృదయపీడాపరిజిహ్నయా చ న దర్శితవతీ సా
 వికారమ్, అద్య తు చతుర్దశీతి భగవంతం మహాకాల మర్చితు మితో

గతయా ౭నయా తత్ర మహాభారతే వాచ్యమానే శ్రుతమ్' అపుత్రా
ణాంకిల గతి ర్నాస్తి న వా సంతి లోకాః శుభాః పున్నామ్నా సర
కా త్రాయత ఇతి పుత్ర' ఇతి 'ఏత చ్చృత్వా భవన మాగత్య పరిజ
నేన సశిః ప్రణామ మభ్యర్థ్యమానా ౭పి నాహర మభినందతి, న భూష
ణపరిగ్రహ మాచరతి, నోత్తరం ప్రతిపద్యతే, కేవల మవిరళబాష్ప
బిందుద్ధరినాంధకారితముఖ రోదితి, ఏతదాకర్ణ్య దేవగి ప్రమాణ'
మిత్యభిధాయ విరరామ.

విరతవచనాయాం తస్యాం భూమిపాల స్తుష్టిం ముహూర్తమివ
స్థిత్యా దీర్ఘ ముష్ణం చ నిశ్వస్య నిజగాత 'దేవి! కి మత్ర క్రియతాం
దైవాయ త్తే వస్తుని, అల మతి రుదితేన, న వయ మనుగ్రాహ్యః
ప్రాయోదేవతానాం, ఆత్మజపరిష్కం గామృతాస్వాదసుఖస్య మాన మభా
జనమస్తాకం హృదయమ్, అన్యస్త్వి జన్తని న కృత మవదాతం కర్త,
జన్తాంతర విరచితం కర్తృఫల ముపనయతి పురుషస్యేహ జన్తని, న
హి శక్యం దైవ మన్యథాకర్తుం అభియుక్తే నాపి, యావత్తు మాను
ష్యకే శక్య ముపపాదయితుం తావ త్సర్వ ముపపాద్యతామ్, అధికాం
కురు దేవి! గురుషు భక్తిమ్, ద్విగుణా ముపపాదయ దేవతాసు పూజామ్,
ఋషిజనపరిచర్యాసు దర్శితాదరా భవ, పరం హి దైవత మృషయః,
యత్నే నారాధితా యథాసమీహితఫలానామతిదుర్లభానామపి

వరాణాం దాతారో భవంతి, హ్రూయతే హి-పురా చణ్డకాశిక ప్రసాదా
న్తగఢేషు బృహద్రథో నామ రాజా జనార్దనస్య జేతార మతులబల
పరాక్రమం జరాసుధం నామ తనయం లేఖే, దశరథ శ్చ రాజా పరిణ
తవయా అపి విభండకమహామునిసుతస్య ఋశ్యశృంగస్య ప్రసాదాన్నా
రాయణభుజాని వాప్రతిహతాః ఉదధీనివాక్షోభ్యా నవాప చతురగి
పుత్రాః, అన్యే చ రాజర్ష యస్తపోధనా నారాధ్య పుత్రదర్శనామృ
తాస్వాదసుఖభాజో బభూవుః, ఆమోఘఫలా హి మహామునిజనసేవా,
అహ మపి ఖలు కదాసముపారూఢగర్భభరాలసా మాపాండురముఖి
మాసన్న పూర్ణచంద్రోదయా మివ పౌర్ణమాసీనిశాం దేవీం ద్రక్ష్యామి!

కదామే తనయజన్మ మహోత్సవానందనిర్భరో హరిష్యతి పూర్ణపాత్రం పరిజనః? కదా హరిద్రవససథారిణీ సుతసహాభోత్సంగా ద్యౌ రివోదిత రవిమండలా సబాలాతపా మా మానందయిష్యతి దేవీ! కదాసర్వాపది పింజరజటిల కేశో నిహితారక్షాఘృతమధుబిందుతాలుః లలాటవిన్యస్త గౌరసర్వపాన్తిశ్రభూః¹ లీఖోగోరోచనా చిత్రితకంఠసూత్రగ్రంథిరుత్తా నశయో దశనకూన్యస్థితాననః పుత్రకో జనయిష్యతి మే హృదయా హ్లాదమ్? కదాగోరోచనాకపిలద్యుతి రంతగిపురికాకరతలపరంపరాసంచా ర్యమాణమూర్తి రశేషజనాభినందితో మంగళప్రదీప ఇవ మే శోకాం ధకార మున్మలయిష్యతి చతుషోః? కదా చ ఊతితల రేణుధూసరో మండయిష్యతి మమ హృదయేన దృష్ట్యా చ సహ పరిభ్రమన్ భవనాం గణమ్? కదా కేసరికిశోరక ఇవ సంజాతజానుచంక్రమణారంభః సం చరిష్యతీతస్తతః స్ఫుటికమణిమయభిత్త్యంతరితాన్ భవనమృగశాబ కా నాడిఘృతుః? కదా²ంతగిపురికానూపురనినాదసంగతాన్ గృహ కలహంసకా ననుసరన్ కియ్యోన్తరప్రధావితః కనకమేఖలాఘంటికా రవానుసారణీ మానూసయిష్యతి ధాత్రీమ్? కదా కృష్ణాగరుపంకలిఖిత మదలేఖాలంకృతగండస్థలః కోమలముఖరవడిండిమధ్వనిజాతప్రీతి రూ ర్ధ్వకరవిప్రక్షీర్ణచందనమార్గధూళిధూసరః కుంచితాంగులిశిఖరాంకు శాకర్షణవిధూతశిరాగి కరిష్యతి మదమత్తగ జరాజీలీలామ్? కదా మా తు శ్చరణయుగ రాగోపయుక్తశేషేణ పిండాలక్తకరనేన వృద్ధకంచుకి నాం విడంబయిష్యతి ముఖాని? కదా కుతూహలలోలలోచనో మణి కుట్టిమే వ్యధోదత్తదృష్టి రనుసరిష్యతి స్థలగతి రాత్తనః ప్రతిబింబా ని? కదా నరేంద్రసహస్రప్రసారితభుజయుగళాభినంద్యమానాగమనో భూషణమణిమయాఖలేఖామలీక్రియమాణలోలదృష్టిః ఆస్థానస్థితస్య మమ పురః పర్యటిష్యతి సభాంతరేషు³త్యేతాని చాన్యాని మనోరథ శతాని చింతయతః అంతస్సంతప్యమానస్యప్రయాంతి రజన్యః, మామపి దహత్యే వాయ మహర్నిశ మవల ఇవానపత్యతాసముచ్ఛరః శోకః, శూన్య (మివ) మేవ ప్రతిభాతి జగత్, ఆఫల మివాఖిలంపశ్యామి దీవితం రాజ్యం చ, అప్రతివిధేయే తు విధాతరి కిం కరోమి, త స్తుచ్య తా మ-

1. రక్షాఘృతమిందునితాలుని. 2. శో. 3. కావ్యః. 4. లీలాక్రీడాః.

యం దేవి! శోకానుబంధః, ఆధీయతాం దైర్యే ధర్మేచ ధీః, ధర్మపరా
యణానాం హి సదా సమీక్షసంచారిణ్యః కల్యాణసంపదో భవంతి'
ఏవ మభిధాయ సలిల మాదాయ స్వయంకరతలేనాభినవపల్లవేనేవ
వికచకమలతుల్య మానస మస్యా స్సాశ్రు లేఖం మమార్జ. పునః పునః
శ్చ ప్రియశతమధురాభిః శోకాపనోదననిపుణాభి ర్ధర్మోపదేశగర్భాభి
ర్వాగ్భి రాశ్వాస్య సుచిరం స్థిత్యా నరేంద్రో నిర్జగామ.

నిర్గతే చ తస్మిన్ మందీభూతశోకవేగా విలాసవతీ యథాక్రియ
మాణాధరణపరిగ్రహాచికం సముచితం వాసరవ్యాపార 'మకరోత్'.
తతఃప్రభృతి సుతరాం దేవతారాధనేషు బ్రాహ్మణపూజాసు గురుజన
పరిచర్యాసు చ ఆదరవతీ బభూవ. యద్యచ్ఛుకిం చి త్కులేశ్చి చ్చు
శ్చానోచ్రతం తత్తదర్శకతృప్తతయా స్వస్తిం చకార స మహంత మపి
క్షేత్ర మజీగణత్. అనవరతదహ్యామానగుగ్గులుబహుళధూపాంధకారి
తేషు చండికాగృహేషు ధవళాంబరా శుచిమూర్తి రుపాషి తా హరిత
కుశోపచ్ఛన్నేషు శిభూతలశయనేషు సుష్మాప. పుణ్యసలిలపూరితై
ర్వివిధకుసుమఫలోపేతైః క్షీరతరుపల్లవలాంఛనైః స్వరత్నగర్భైః
శాతకుంభకుంభైః గోకులేషు వృద్ధగోపవనితాకృతమంగళానాం లక్ష
ణసంపన్నానాం గవా మధః సన్నా ప్రతిదివస ముత్తాయోత్థాయ
స్వరత్నోపేతాని హైమాని లిలపాత్రాణి బ్రహ్మణేభ్యో దదౌ. మ
హానరేంద్రలిఖితమండలమధ్యవర్తినీ వివిధబలిదానానందితదిగ్దేవతాని
బహుళచతుర్దశీనిశాసు చతుష్పథేషు స్నానమంగళాని భజే. సిద్ధాయ
తనాని కృతవివిధదైవతోపయాచితకాని సిషేవే దర్శితప్రత్యాజేశాని
సన్నిధానమాత్మభవనాని జగామ. ప్రసిద్ధేషు నాగకులప్రదేషు
మమజ్జ. ఆశ్శతప్రభృతీ నుపపాదితపూజా స్తహావనస్పర్శ కృతప్రదక్షి
ణా వపందే షోలాయమానమణివలయేనపాణియుగళేన కృతస్నానా
స్వయ మఖండిత శాలినితోసిక కుసుమసంపాదితం రజతపాత్రపరిగృహీతం
వాయనేభ్యో దధ్యోధనబలి మదాత్. అపరిమితకుసుమధూపవిలేపా
పూపఫలపాయసలాజకలితా మహారహః క్షేప్తాదేవీసపర్యా మార

1. మన్వతిష్ఠత్. 2. గర్భకృష్ణయూత కృష్ణర్వం. 3. ముసలశయనేషు.
4. కాలక్షణ. 5. ప్రత్యయాని. 6. సిక్థసంపాదితం.

తాన. స్వయముపాహితపిండపాత్రా భక్తిప్రవణేన మనసా సిద్ధాదే
శాన్మగ్నక్షుణకాకా పప్రచ్ఛ. విప్రశ్నికాదేశవచనాని బహుమేనే.
నిమిత్తజ్ఞానుపచచార. శకునజ్ఞానవిదా మాదర మదర్శయత్. అనేక
వృద్ధపరంపరాసమాగతాని రహస్యాన్యజ్ఞేచకార దర్శనాగతద్విజగణా
నాత్మజదర్శనోత్సుకా వేదశ్రుతీ రకారయత్. అనవరతవాచ్యమానాః
పుణ్యకథాః శుశ్రావ 'రక్షాప్రతిసరోవేతాన్యోపధీసూత్రాణి బబంధ.
పరిజనోఽపి చాస్యాః సతత ముపశ్రుత్యై నిర్జగమ. తన్నిమిత్తాని చ
జగ్రహ. శివాభ్యో నిశి మాంసబలిపిండ మనుదినం సముత్సరజ్జ. స్వప్న
దర్శనాశ్చర్యాణ్యాచార్యాణా మాచచక్షే. చత్వరేషు శివబలి
ముపజహార.

ఏవం గచ్ఛతి కాలే కదా చిద్రాజా ఊణభూయిషాయాం రజ
న్యా మల్పవశేషపాండుతారకే జరల్పరావతపక్షధూసరే నభసి స్వ
ప్నే సాధశిఖరస్థితాయా విలాసవత్యాః కరిణ్యా ఇవ బిసవలయ మాన
నే సకలకలాపరిపూర్ణమండలం శశినం ప్రవిశంత మద్రాక్షిత్. ప్రబుద్ధ
శ్లోత్థాయ హర్ష వికాసస్ఫీతతరేణ చతుషాధవలీకృతవాసభవన స్తస్మి
న్నేవ ఊణోసబహుమానం శుకనాస మాహూయ తం స్వప్న మకథో
యత్. సముపజాతహర్షస్తు స తం ప్రత్యువాచ. 'దేవ! సంపన్నాః సుచి
రా దస్తాకం ప్రజానాం చ మనోరథాః, కతిపయై రే వాహోభి రసంశ
య మనుభవిష్యతి స్వామీ సుతముఖకమలావలోకనసుఖం, అద్య
ఖలుమయాఽపి నిశి స్వప్నే ధౌతధవళవాససా ప్రశాంతమూర్తినా
దివ్యాకృతినా ద్విజేన వికచచంద్రకలావదాతదళశతం ఆలోలకేసర
సహస్రజటిలం మకరందబిందుసందోహవర్షి పుండరిక ముత్సంగే దేవ్యా
మనోరమాయా నిహితం చృష్టం, ఆవేదయంతి హి ప్రత్యాసన్న మా
నంద మగ్రజాతాని శుభాని నిమిత్తాని. కింవాఽన్యత్ప్రియతరంపరమా
నందకారణ మతోవిద్యతే. అవిరళఫలా హి ప్రాయో నిశావసాన
సమయే దృష్టా భవంతి స్వప్నాః. సర్వథా నచిరేణైవ మాంథాలారమివ
ధౌరేయం సర్వరాజ్విణాం భువనానంద పాతు మాత్మజం జనయిష్యతి

1. గోరోచనాలిఖిత భూర్జపత్ర గర్భా ముక్తకరండకానువాహ. 2. సమాహూ
య శుకనాసాయ తం. 3. పాతీని. 4. భవిష్యతి.

దేవీ. శరత్కాలకమలి నీవ త్వా మభినవకమలోద్గమేన గంధగజ మా
హ్లాదయిష్యతి దేవం. యేనేయందిగ్గజమవలేఖేవావిచ్ఛిన్న సంతానా ఊతి
భారధారణోచితా భవిష్యతి కులసంతతిః స్వామినోఽత్యేవ మభినవాన
మేవ తం కరేణ గృహీత్వా నరేంద్రః ప్రవిశ్యాభ్యంతర ముభాభ్యా
మపి తాభ్యాం స్వన్నాభ్యాం విలాసవతీ మానందయాంచకార.

కతిపయదివసాపగమే చ దేవతాప్రసాదాత్ సరసీ మివ ప్రతిమా
శశీ గర్భో వివేశ విలాసవతీం. యేన చ నందనవనరాజి రివ పారిజాతేన
మధుసూదనవక్షాస్థలీవ కౌస్తుభమణినా సుతరా మరాజత దేవీ. దర్పణ
శ్రీరివ చ గర్భచ్ఛలేన సంక్రాంత మవనిపాలప్రతిబింబ మువాహ సా.
శనై శ్చనై శ్చ ప్రతిదివస ముపచీయమానగర్భనిర్భరా పరిపీతసాగరసలిల
భరమంధరేవ మేఘమాలా మందంమందం సంచచార. ముహుర్ముహు
రనుబద్ధజృంభిక మాజిహితలోచనం సాలసం నిశ్శ్వాస. తథావస్థాం
చ తా¹ మనభినందితపానభోజనాం ప్రావృషమివ శ్యామాయమాన
పయోధరముఖం కేతకీ మివ గర్భపాండురా మాలోక్యేంగితకుశలః పరి
జనో విజ్ఞాతవాన్.

అథ తస్యాః సర్వపరిజనప్రధానభూతా సదా రాజకులసంవాస
చతురా సర్వదాచ రాజసన్నికర్షప్రగల్భా సర్వమంగళకుశలా కులవర్ధనా
నామమహత్తరికా ప్రశస్తే దివసే ప్రదోషవేళాయా మభ్యంతరాస్థాన
మండపగతం గంధతైలాభిషేకజ్వలితదీపికాసహస్రపరివృతం ఉడునికర
మధ్యవర్తిన మివ పౌర్ణమాసీశశనం ఉరగరాజఫణామణిసహస్రాంతరాళ
స్థిత మివ నారాయణం మూర్ధాభిషిక్తైః ప్రధాననరేంద్రైః పరిమితైః
పరివృతం అనతిదూరావస్థితపరిజనం అనంతర ముత్తుంగవేత్రాసనోప
విష్టేనధాతధవళాంబరపరిధానేన నాత్యుల్బణవేషేణ జలనిధినేవాగాధ
గాంభీర్యేణ సముపాదూధవిస్రంభనిర్భరా స్తా స్తాః కథాః శుకనాసేన
సహకుర్వాణం భూమిపాల ముపసృత్య రహః కర్ణమూలే విదితం విలాస
వతీగర్భవృత్తాంతమకాక్షిత్.

1. మహారహ స్వయ మనేకరసవాంఛితపాన. 2. వసేక.

తేన తు తస్యా వచనేనాశ్రుతపూర్వేణాసంభావ్యేనామృతరసే
నేన సిక్తపర్వాంగస్య సవ్యః ప్రకటనోమాంకురనికరకంటకితతనో
రానందరసేన విహ్వలీక్రియమాణస్య స్థితవికసితకపాలమూలస్య పరి
పూరితహృదయాతిరిక్తహర్ష మిద దశనాంశువితానచ్చలేన వికరతో
రాజ్ఞః శుకనాసముఖే లోలతారక మానందజలబిందుక్లిన్నపక్షమూలం
తత్త్వేణం పపాత చక్షుః. అనాలోకితపూర్వం తు తం హర్షప్రకన్నమభి
సంవీక్ష్యభూషితైః కులవర్ధనాం చ స్థితవికసితముఖీ మాగతాం దృష్ట్వా
తస్య చార్థస్య సతతం మనసి శివార్థమానత్వా దవిదితవృత్తాంతోఽపి
తత్కాలోచిత మపర మతిమహతో హర్షస్య కారణ మపశ్యత్ శుక
నాసః స్వయ ముత్పేక్ష్య సముత్సర్పితాసనః సమీపతర ముపసృత్య
నాతిప్రకాశ మాబభాషే. 'దేవ! కిమస్తి కిం చిత్తస్తి? స్వప్నదర్శనే
సత్యం, శిశుత్పల్లలోచనా హి కులవర్ధనా దృశ్యతే, దేవస్యా
వీరం ప్రియవచనశ్రవణకుతూహలాదివ శ్రవణమూలముపసర్పదుప
రచయ దివ నీలకువలయకర్ణపూరశోభా మానందజలపరిస్థితం తరళ
తారకం వికస దావేదయతి మహత్ప్రేహర్షకారణ మిక్షణయుగళమ్,
ఉపారూఢమహోత్సవశ్రవణకుతూహలముత్సుకం క్లామ్యతి మే మనః,
తదావేదయతు దేవః కిమిదమ్, ఇత్యుక్త వతి తస్మిన్ రాజా విహస్యా
బ్రవీత్. 'యది సత్య మనయా యథా కథితం తథా సర్వ మవితథం
స్వప్నదర్శనం, అహం తు న శ్రద్ధధే, కుతోఽస్తాక మియతీ
భాగ్యసంపత్, అభాజనం హి ధయ మిదృశానాం ప్రియవచన
శ్రవణానామ్, అవితథవాదినీ మప్యహం కులవర్ధనాం వీరం విధానాం
కల్యాణానా మసంభావిత మాత్మానం మన్యమానో విపరీతా మివాద్య
పశ్యామి, తదుత్తిష్ఠ స్వయ మేవ గత్వా కిమత్ర సత్య మితి దేవీం
దృష్ట్వా జ్ఞాస్యామి.' ఇత్యభిధాయ విసృజ్య సకలనరేంద్రలోకం ఉన్ముచ్య
స్వాం గేభ్యో భూషణాని కులవర్ధనాయై దత్వా తయా చ దత్త ప్రసా
దానంతర మననితలాశ్లిష్టలలాటలేఖయా శిరఃప్రణామేనాభ్యర్చితః
సహ శుకనాసేనోక్తాయ హర్షవిశేషనిర్భరేణ త్వర్యమాణో మనసా
పవనచలితనీలకువలయదళలీలావిడంబకేన దక్షిణేనాక్షౌ పరిస్ఫురతా
ఽభినంద్యమానగమన స్తత్కాలసేవాసముచితేన విరళేన పరిజనే నాను

గమ్యమానః పురస్సంసర్పిణీనామనిలలోలస్థూలశిఖానాం ప్రదీపి
కానా మాలోకేన సముత్సార్యమాణకత్యైన్తరతిమిర 1 మన్తకపుర
మయాసీత్.

తత్ర చ సుకృతరక్షాసంవిధానేన వసుధానులేపనధవలితే ప్రజ్వ
లితమంగళప్రదీపే పూర్ణకలశాధిష్ఠితద్వారపక్షే ప్రత్యగ్రలిఖితమంగ
ల్యాలేఖ్యజ్వలభిత్తిభాగమనోహరిణి సముపచితసితోవితానపర్యవ్రావ
బద్ధముక్తాగుణే మణిప్రదీపప్రహతతిమిరే వాసభవనే భూతిలిఖితపత్ర
లతాకృతరక్షాపరిక్షేపం శయనశిరోభాగవిన్యస్తరత్నధవళనిద్రామంగళ
కలశమ్ ఆబద్ధవివిధాషధిమూల 2 మంత్రమ్ అవస్థాపితరక్షాశక్తి వల
యమ్ ఇతస్తతో విప్రకీర్ణగౌరసర్వపమ్ అవలంబితబాలయోక్తగ్రధిత
లోహితపిష్పలపత్రమ్ ఆసక్తహరితారిష్టపల్లవం ఉత్తుంగపాదపీఠప్రతిష్ఠి
తం ఇందుదీధితిధవళప్రచ్ఛదపటం అచలరాజశిలాతలవిశాలం గర్భోచి
తం శయనతల మధిశయానాం కనకపాత్రపరిగృహీతైరవిచ్ఛిన్నవిరళా
వస్థితదధిలవైః జలతరంగతరళసితశాలిసిక్థనికరైః అగ్రధితకుసుమాంజలిస
నాదైః పూర్ణభాజనైః అఖండితాననమత్స్యపటలైశ్చ ప్రత్యగ్రపిశితపిండ
మిత్రైః అవిచ్ఛిన్నసలిలధారానుగమ్యమానమార్దైః పటలకప్రజ్వలితైశ్చ
శీతలప్రదీపైః గోరోచనామిత్రగౌరసర్వపైశ్చ సలిలాంజలిభిశ్చ ఆచార
కుశలేనాంతకపురజరతీజనేన క్రియమాణావతారణకమంగళాం ధవళాం
బరవివిక్తవేషేణ ప్రముదితేన ప్రస్తుతమంగళస్త్రాయాలాపేన పరిజనేనో
పాస్యమానాం ఉపారూఢగర్భతయాంతరతలకుశలైలామివక్షితిం సలిల
నిమగ్నైరావతామివ మందాకినీం గుహగతసీంహామివ గిరిరాజమే
ఖలాం జలధరపటలాంతరితదినకరామివ దివసక్రియం ఉదయగిరితిరో
హితశశిమండలామివ విభావరీమ్ అభ్యర్ణబ్రహ్మకమలవినిర్గమామివ
నారాయణనాభిం ఆసన్నాగస్త్యోదయామివ దక్షిణాశాం ఫేనావృతా
మృతకలశామివ క్షీరోదవేలాం గోరోచనాచిత్రితదశ మనుసహత మతి
ధవళం దుకులయుగళం వసానాం విలాసవతీం దదర్శ. ససుభ్రమ
పరిజనప్రసారితకరతలావలంబనావప్తంభేన వామజానువిన్యస్తవస్తపల్ల

వాం ప్రచలితభూషణమణిరవముఖర ముత్తిష్ఠంతీం విలాసవతీ 'మల
మలమత్యాదరేణ, దేవి! నోన్మాతవ్య' మిత్యభిధాయ సహ తయా తస్మి
శ్నేహ శయనీయే పార్థివ స్సముపావిశత్. ప్రమృష్టచామీకరచారు
పదే ధవళోపచ్ఛదే చా సన్నే శయనాంతరే శుకనానోఽపి న్యషీదత్.

అథ తాముపారూఢగర్భా మాలోక్యహర్షభరమథరేణః 'మనసా
ప్రస్తుతపరిహాసో రాజా 'దేవి శుకనాసః పృచ్ఛతి:—య దాహ మల
వర్ధనా కిమపి తత్కిం తథైవ' ఇత్యువాచ. అ థాత్యక్తస్మి తచ్చురితకపో
లాధరలోచనా లజ్జయా దశనాంశుజాలకవ్యాజే నాంశుకే నేవ ముఖ
మాచ్ఛాదయంతీ విలాసవతీ తస్మాణ మథోముఖ తస్థా పునక పున శ్చా
నురుధ్యమానా 'కిం నామ మా మతిమాత్రం త్రపాపరపశాం కరోషి
నాహం కించ దపి వేద్మి' ఇత్యభిదధానా సా తిర్యగ్వలితతారకేణ చక్షు
షా అపనతముఖ రాజానం సాభ్యసూయ మి వాపశ్యత్. అపరిస్ఫుట
హాసజ్యోత్స్నా విశదేన ముఖశశినా భూభుజాం పతి రేనాం భూయో
బభాక్ష. 'సుతను! యది మనీయేన వచసా తవ త్రపా వితన్యతే తదయ
మహం స్థితో నిభృతం, అస్య తు కిం ప్రతివిధాన్యసి విఘటమానదళ
కోశవిశద చంపకద్యుతేః సవర్ణతయా పరిమళానుమీయమానకుం
కుమాంగరాగస్య పాంశురతా మాపద్యమానస్య వర్ణస్య, అన
యోశ్చ గర్భసంభవామృతావనేకనిర్వాప్యమానహృదయశో కానల
ప్రభవం ధూమ మితి వమతోః గృహీతనీలోత్పలయో రివ చక్రవాక
యోః తమాలపల్లవలాంఛితముఖయో రివ కనకకలశయోః సకృది
జాలిఖతకృష్ణాగరుపంకపత్రలతయోః శ్యామాయమానచూచుకయోః
పయోధరయోః, అస్యచ ప్రతిదిన మతిగాఢతా మాపద్యమానేన కాంచీ
కలాపేన దూయమానస్య నశ్యత్ప్రివలిలేఖావలయస్య క్రశిమాన
ముజ్ఞతో మధ్యభాగస్య.' ఇ త్యేవం బ్రువాణ మవనిపాల మంతర్హుఖ
వినిగూఢహాసశ్శుకనాసః 'దేవ! కిమాయాసయసి దేవీం, ఇయ మనయా
కథయాఽపిలజ్జతే, త్యజకులవర్ధనాకథితవార్తాసుబద్ధమాలాప' మిత్యబ్ర
వీత్. ఏవంవిధాభిశ్చ నర్తప్రాయాభిః కథాభి స్సుచిరం స్థిత్యా శుకనాస

స్వభవన మయాసీత్. నరేంద్రోఽపి తస్మిన్నేవ వాసగృహే తయా
సహ తాం నిశా మత్యవాహయత్.

తతః క్రమేణ యథాసమీహితగర్భదోహదసంపాదనప్రము
దితా పూర్ణే ప్రసవసమయే పుణ్యేఽహని అనవరతగళన్నాడికాకలిత
కాలకలై ర్బహి రాగృహీతచ్ఛాయై ర్గణకై ర్గృహీతే లగ్నే ప్రశస్తా
యాం వేలాయా మిరమ్మద మివ జలధరమాలా సకలలోకహృదయా
నందకారిణం విలాసవతీ సుత మసూత. తస్మిన్ జాతే సరభస మితప్తతః
ప్రథావితస్య పరిజనస్య చరణశతసంక్షిభచలితక్షితితలో భూపా
లాభిముఖప్రసృతస్థలద్గతివికలకంచుకిసహస్రో జనసమ్మర్దనిష్పిక్త్యమాణ
పతితకుబ్జవామనకిరాతగణో విష్ణుర్యమాణాంతగిపురజనాభరణధుంకా
ర మనోహరః పూర్ణపాత్రాహరణవి¹లుత్యమానవసనభూషణస్సంక్షో
భితనగరో రాజకులే² దృష్టివృద్ధిసంభ్రమోఽతిమహా నభూత్. అనం
తరం చ మందరమథ్యమానజలనిధిఘోషగంభీరదుందుభిధాన్వనపురస్స
రేణప్రహతమృదుమృదంగశంఖకాహళానకనివహనినాదనిర్భరేణ మం
గళపటహపటురవసంవర్ధితే నా నేకజనసహస్రకలకలబహు శేన త్రిభువన
మాపూరయతా ఉత్సవకోలాహలేన ససామంతాః పాంతగిపురాః సప్ర
కృతయః శివబాలవృద్ధాః నన్యతు రాగోపాల మున్నతా ఇవ పార్షని
ర్భరాః ప్రజాః ప్రతిక్షణ మవర్ధత చంద్రోదయేనేవ జలనిధిః కల
కలముఖరో రాజసూనో ర్జన్త నా మహోత్సవః.

పార్థివ స్తు తనయాననదర్శనోత్సవహృదయోఽపి దివసవశేన
మాహుర్తికగణోపదిష్టే ప్రశస్తే ముహూర్తే నివారితనిఖిలకురిజశ
శ్శుకనాసద్వితీయో మణిమయమంగళకలశయుగళాశూన్యేన ఆసక్తజ
వలపుత్రికాలంకృతేన వివిధవనపల్లచనివహనిరంతరనిచితేన సన్నిహిత
కనకమయహలముసలయుగేన శివరగ్రధితసేతకుసుమమిత్రదూర్వాప్ర
వాళమాలాలంకృతేన ఆలంబితావిరళవ్యాఘ్నిచర్మణా వందనమాలాం
తరాళభుజితఘంటాగణేన ద్వారదేశేన విరాజమానం ఉభయత శ్చ

1. లుత్య. 2. దిప్తి. 3. సరాజలాకాః, సత్యాయువతయః. 4. వికల.

ద్వారపక్షకయోః మర్యాదానిపుణేన గోమయమయీభి రుత్తానవినిహితవరాటక ప్రకరదంతురాభిరంత రాబద్ధవివిధవర్ణ రాగరుచిర ¹కూర్పాసకు సుమలేశలాంఛితాభిః కుసుంభకేసరలవాక్లక్షేషలోహితాభి ర్లైఖాభి రా లిఖితస్వస్తికభక్తిజాల ముపరచయతాహరిద్రద్రవవిచ్ఛరణపరిపింజరాం బరదారిణిం భగవతీం పక్షిదేవీం కుర్వతా వికచపక్షపుటవికటశిఖండి పృష్ఠమండలాధిరూఢ మాలోలలోహితపటఘటితపతాక ముల్లసితశక్తి దండప్రచండకార్తికేయం సంఘట్టయతా విన్యస్తాలక్ష్మకపటలపాటలమ ధ్యభాగౌ సూర్యాచంద్రమసా వాబద్ధతా కుంకుమపంకపింజరీకృతా మూర్ధ్వప్రోతకనకమయయవనికరకంటకీతా మవరళలగ్నగౌరసిద్ధార్థక ప్రకరతయా కాంచనరసఖచితా మివ మృణ్మయగుటికాకదంబమాలాం విన్యస్తతా చ చందనజలధవళితేషు భిత్తిశిఖరభాగేషు పంచరాగ విచిత్రచేలచీరకలాపచిహ్నం ఆపీతపిష్టాతకపంకాంకితాం వర్ధమానకపరం పరాం అన్యాని చ ప్రసవగృహమండనమంగళాని సుపాదయతా పురం శ్రీవర్గేణ సమధిష్ఠితం ఉపద్వారోసయుతవివిధగంధకుసుమమాలా లంకృతజరచ్చాగం అఖిలప్రీతిమథ్యావస్థాపితార్యవృద్ధాధ్యాసీతశయ నశిరోభాగం అనవరతదహ్యామానాజ్యమిశ్రభుజగ శిరోశ్చగమేషవిషాణక్షోదం అనలప్లవ్యమాణారిష్టతరుషల్లవోల్లసితరక్షాధూమగంధం అధ్యయనముఖరద్విజగణవిప్రకీర్యమాణశాంతుదకలవం అభినవలిఖిత మాతృపటపూజావ్యగ్రధాత్రీజరం అనేకవృద్ధాంగనారబ్ధసూతికామం గళగీతికామనోహరం ఉపపాద్యమానస్వస్త్వయనం క్రియమాణశిశుర త్పాబలివిధానం ఆబద్ధమానధవళకుసుమదామశతం అవిచ్ఛిన్నవత్స మాననారాయణనామసహస్రం ఆమలహాటకయష్టిప్రతిష్ఠాపితై రంతశ్శుభశతానీవ నిశ్చలశిఖై ర్ధ్యాయద్భి ర్నంగళప్రదీపై రుద్భాసితం ఉత్సాహతానీలతాసనాభిపాణిభి స్సర్వతో రక్షాపురుషైః పరివృతం సూతికా గృహ మపశ్యత్. అంభః పావకంచ స్ఫుష్ట్యా వివేశ.

ప్రవిశ్య చ ప్రసవపరితామపాండుమూర్తే రుత్సంగగతం విలాస వత్యాః స్వప్రభాసముదయోపహతగర్భగృహప్రదీపప్రభం, అపరిత్యక్త

గర్భరాగత్వా దుదయపరిపాటలమండల మివ సవితారం, ఆపరసంభా
లోహితేంద్రమివ చంద్రమనం, అనుసజాతకాఠిన్య మివ కల్పతరుపల్లవం,
ఉత్కుల్లమివ రక్తారవిందరాశిం, అవనిదర్శనావతీర్ణమివ లోహితాంగం,
విద్రుమకిసలయదళై రివ బాలాతపచ్ఛేదై రివ పద్మరాగరశ్మి భరివ విరచి
తావయవం, అనభివ్యక్తముఖపంచకమివ మహానేనం, సురవనితాకరతల
పరిభ్రష్ట మి వామరపతకుమారం, ఉత్తప్తకల్యాణకార్తవ్యరభాస్వరయా
స్వదేహాప్రభయాపూరయంత మివ వాసభవనం, ఉద్భాసమానై స్సహజ
భూషణై రివమహాపురుషలక్షణై రుపేతమ్, ఆగామి కాలపాలన ప్రహృష్ట
యేవ శ్రియా సమాలింగితం, ఆహ్లాదహేతు మాత్మజందదర్శకించసరాజా
విగతనిమేషనిశ్చలపక్ష్యాణా చ ముహూర్తుహుః ప్రమృష్టసంఘట్టితానం
దబాష్పపటలప్లతతారకేణ దూరవిఘ్నరితేన స్నిగ్ధేన చక్షుషా పిబన్ని
వాలపన్నివ స్పృశన్నివ మనోరథసహస్ర¹ ప్రాప్తదర్శనం స్పృహమీ
క్షమాణ స్తనయాననం ముముదే. స కృతకృత్యం చాత్మానం మేనే.
తదానీం సమృద్ధమనోరథ శ్శుకనాసస్తు శనై రంగప్రత్యంగాన్య
స్య నిరూపయత్ ప్రీతివిస్తారితలోచనో భూమిపాల మవాదీత్ 'దేవ!
పశ్య పశ్యాన్య కుమారస్య గర్భసంపీడనవశా దపరిస్ఫుటావయవశోభ
స్యాపి మాహాత్మ్య మావిర్భావయంతి చక్రవర్తిచిహ్నాని, తథా హ్య
స్య సంధ్యాంశురక్తబాలశశికలాకారే లలాటపట్టే నవనలిననాళభంగ
తంతుతన్వీయ మూర్త్యా పరిస్ఫురతి, ఏతద్వికచపుండరీకధవళం కర్ణాం
తాయతం ముహూర్తుహు రున్తిషీతై ర్ధవళయతీవ వాసభవనం అరా
ళపక్ష్యలోచనయుగళం. విజృంభమాణకమలకోశఽరిమళమనోహర మి
య మస్య సహజమాననామోదమాజిఘ్రితీవ దూరాయతా
కనలేభేవ నాసికా, రక్తోత్పల² వికార ముద్వహ తీవ చాస్యాధరోకమ్,
రక్తోత్పలకలికాలోహితతలౌ భగవతో విష్టరశ్రవస ఇవ శంఖచక్ర
చిహ్నా ప్రశస్తలేఖాలాంఛితౌ కరౌ, అభినవకల్పతరుపల్లవకోమలం
లేఖామయైర్ధ్వజరథతురగాతపత్రకమలై రలంకృతం అనేకనరేంద్రసహ
స్రచూడామణిచక్రచుంబనోచితం చరణయుగళం, ఏష చ దుందుభే రి

వారిగంభీరః స్వర యోగోఽస్య రుదత శ్శూయతే.' ఇ త్యేవం కథయ
త్యేవ తస్మి స్సంభ్రమాపస్య¹తే రాజలోకేన ద్వారి స్థితేన దత్తమార్గ
స్త్వరితగతి రాగత్య ప్రహర్షోదయపులకితతనుః స్ఫూర్తిభవల్లోచనో మం
గళకనామా ప్రహృష్టవదనః పురుషః పాదయోః ప్రణమ్య రాజానం
వ్యజిజ్ఞపత్:—'దేవ! దిప్త్యా వర్ధనే, ప్రతిహతాస్తే శత్రవః, చిరం జీవ,
జయ పృథివీం, త్వత్ప్రసాదా దత్తభవతః శుకనాస స్యాపి జ్యేష్ఠాయాం
బ్రాహ్మణ్యాం మనోరమాభిధానాయాం రామ ఇవ రేణుకాయాం
తనయో జాతః, శ్రుత్వా దేవః ప్రమాణ' మితి.

అథ సృతి రమృతవృష్టిప్రతిమ మాకర్ణ్య తద్వచనం ప్రీతి
విషాగ్రితాక్షః ప్రత్యవదత్:—'అహో! కల్యాణవరంపరా, సత్యోఽ
యంజనప్రవాదోయద్విషద్విషదం సంప త్సంపద మనుబధ్నా²తీతి, సర్వ
థా సమానసుఖదుఃఖితాం దర్శయతా విధినా³పి భవతేన వయ మ
నువర్తితాః' ఇత్యభిధాయ ప్రీతివికసితముఖ స్సరభసమాలింగ్యవిహసక
స్వయ మేవ శుకనాససో⁴త్తరియం పూర్ణపాత్రం జహార. తస్మై చ
రాజా ప్రీతమనాః ప్రియవచనశ్రవణానురూపం పురుషాయాపరిమితం
పారితోషిక మాదిదేశ. ఉత్థాయ చ తథైవ తేన చరణవిఘట్టనక్వణిత
నూపురసహస్రముఖరితదిగంతరేణ సరభసో⁵త్తేప విలితమణివలయావలి
వాచాలితభుజలతేన ఉర్ధ్వీకృతైరుత్తానతలైః కరపుటై రనిలలులిన్ఢితా
రూకాశకవలినీ మివ దర్శయతా ఋగ్వైష్ణవదితకర్ణశల్లవేన పరస్ప
రాంగడకోటిసంఘట్టదప్తపాటితోత్తరీయాంశుకేన శ్రమజలధౌతాం
గరాగరంజిత వీచీనవాససా కిం చి దవశిష్టతమాలపత్రేణ విలసద్వారవి
లాసినీవాసితై రున్నిద్రకైరవవనానుకారం ప్రథయతా సరభసశల్లనస్థల
ల్లోలహారలతాస్ఫూలితకుచస్థలేన సిందూరతలకలులితాలకలేఖేన వి
ప్రకీర్ణవిష్టాతకపాంసుపుంజపింజరితకేశపాశేన ప్రసృత్యవికలమూకకుబ్జ
కిరాతవామనబధిరజసపురస్సరేణ ఉత్తరీయాంశుకగ్రీవాబద్ధావకృష్టవి
లంబితజగత్కంచుకీకదంబకేన వీణావేణుమురజకాంస్యతాలలయాను
గతేన కలమధుర ముద్గాయతా హర్ష నిర్భరతయా మత్తేనోన్నతే నేవ

గ్రహగృహీతేనేవ వ్యవగతవాచ్యావాచ్యవివేకేన నృత్తగీతక్రీడా ప్రసక్తేనాంతగిపురికాజనేన ప్రచలవణికుండలాహతకహాలభిత్తినా చ విఘ్నార్ణమానకర్ణోత్పలేనాథోగళితవిలోలశేఖరేణ డోలాయమాన వైకక్షికుసుమమాలేన నిర్దయప్రహతభేరిమృదంగమర్దలపటహనినా దానుగతకాహలీ శంఖరవజనితరభనేన చరణసన్నిపాతై ర్విదారయ లేన వసుధాం రాజపరిజనేన ప్రనృత్తనృత్యేన చ చారణగణేన వివిధ ముఖవాద్యకోలాహలేన పతతా¹వల్లతా చానుగమ్యమాన శృక నాసభవనం గత్వా రాజా ద్విగుణతర ముత్సవ మకారయత్.

అతిక్రాంతే చ షష్ఠీజాగరే ప్రాప్తే దశమేహని పుణ్యే ముహూర్తేగా స్సుచర్ణం చ కోటిశో బ్రాహ్మణసాతృత్వా మాతు రస్యమయా పరిపూర్ణమండల శృంగ్రః స్వప్నే ముఖకమల మావిశకా దృష్ట ఇతి స్వప్నానురూప మేవ రాజా సూనో శృంగ్రాపీడ ఇతి నామ చకార. అపరేద్యు శృకనాసోఽపి కృత్వా బ్రాహ్మణోచితా స్సకలాగ క్రియా రాజానుమత మాత్మజస్య విప్రజనోచితం వైశంపాయన ఇతి నామ చక్రే. క్రమేణ కృతమాడాకరణాదిబాలక్రియాకలాపస్య శైశ వమతిచక్రామ చంద్రాపీడస్య.

తారాపీడః క్రీడావ్యాసంగవిఘ్నార్థం బహి ర్నగరా దను శిప్రమర్ధక్రోశమాత్రాయాం అతిమహతా తుహినగిరిశిఖరాను కారిణా సుధాధవశేన ప్రాకారమండలేన పరివృతం అనుప్రాకార మాహితేన మహతా పరిఘావలయేన పరివేష్టితం అతిదృఢకవాటసూపుటం ఉద్ధృ టితై కద్వారప్రవేశం ఏకాంతో పరచితతురగ వాహ్యవీచిభాగం అధః కల్పితవ్యాయామశాలం అమరాగారాకారం విద్యామందిర మకార యత్. సర్వవిద్యాచార్యాణాం చ సంగ్రహే యత్న మతిమహంత మన్వతివత్.

తత్రస్థం చ తంకేసరికిశోరక మివ పంజరగతం కృత్వా ప్రతిషి ధ్ధనిర్గమం ఆచార్యకులపుత్రప్రాయపరిజనపరివారం అపసితా శేషశిశుజన క్రీడనవ్యాసంగం అనన్యమనసం అఖిలవిద్యోపాదానార్థ మాచార్యే

భ్య శ్చంద్రాపీఠం శోభనే దివసే వైశంపాయనద్వితీయ మర్పయాం
బభూవ. ప్రతిదినం చోఢామోఢాయ సహ విశాసవత్యా. విరళపరి
జనస్తత్రైవ గత్యైవ మాలోకయామాస రాజా.

చంద్రాపీఠో ౭ప్యనన్యహృదయతయా తథా నియంత్రితో
రాజ్ఞా అచిరేణైవ కాలేన యథాస్వ మాతృకాశలం ప్రకటయద్భిః
పాత్రవశా దుపజాతోత్సాహై రాచార్యై రుపదిశ్యమానో సర్వా
విద్యా జగ్రహ. మణిదర్పణ ఇవాతనిర్మలే తస్మిన్ సంచక్రామ సకలః
కలాకలాపః తథాహి పదే వాక్యే ప్రమాణే ధర్మశాస్త్రే రాజనీతిషు
వ్యాయామవిద్యాసు చాపచక్రచర్మకృపాణశక్తితో మరపరశుగదాప్ర
భృతిషు సర్వే మ్వాయుధవిశేషేషు రథచర్యాసు గజపుష్పేషు తురంగ
మేషు వీణావేణుమురజకాంస్యతాలదద్దురపుటప్రభృతిషు వాద్యేషు
భరతాదిప్రణీతేషు నృత్యశాస్త్రేషు నారదీయప్రభృతిషు గాంధర్వ
వేదవిశేషేషు హస్తీశిఖాయాం తురగవయోజ్ఞానే పురుషలక్షణేషు
చిత్రకర్తృణీయంత్రచ్ఛేద్యే పుస్తకవ్యాపారే లేఖ్యకర్తృణి సర్వాసు
దూతకలాసుగంధశాస్త్రేషు శకునిరుత్తజ్ఞానే గ్రహగణితే రత్నపరీక్షాసు
దారుకర్తృణీదంతవ్యాపారేవాస్తువిద్యాసు ఆయుర్వేదమంత్రప్రయోగే
విషాఃవారణే సురజ్ఞోపథేదే తరణే లజ్ఘనేఘ్రితిషు ఆరోహణేరతితస్త్రేషు
ఇంద్రిజాలే కథాసు నాటకేష్వాఖ్యానికాసు కావ్యేషు మహాభారత
పురాణేతిహాసరామాయణేషు సర్వలిపిషు సర్వదేశభాషాసు సర్వ
సంజ్ఞాసుశిల్పేషు ఛందస్సన్యేష్యసి కలావిశేషేషు పరంకాశలమవాప.

సిహజా శ్రమ మభ్యస్యతో వృకోదర స్త్యేవ శైశవ ఏవావిర్భ
భూచుస్త్వలోకవిస్తయజనీమహాప్రాణతా. యదృచ్ఛయా క్షీడతా౭ప్య
నేన కరతలాలంబితకర్ణపల్లవావనతాంగా సింహాకిశోరకక్రమాక్రాంతా
ఇవ గజకలభకా శ్చులితు మపి న శేకుః ఏకైకేన కృపాణప్రహారే
ణాయంబాల ఏవ తాళతరూః మృణాళదండా నివ లులావ. సకల
రాజన్యవంశవనదావానలస్య పరశురామస్త్యేవాస్య నారాచాః శిఖరి
శిలాతలభిదోబభూవుః దశపురుషసంవాహనయోగ్యేన చాయోదండేన

శ్రమ మకరోత్ బుతే చ మహాప్రాణతాయాః సర్వాభి రన్యభిః కలాభి
రనుచకార తం వై శంపాయనః. చంద్రాపీడస్య తు సకలకలాకలాపపరి
చయబహుమానేన శుకనాసగౌరవేణ సహ పాంసుక్రీడనతయా సహ
సంవృద్ధతయా చ సర్వవిస్రంభస్థానం ద్వితీయ మివ హృదయం వై శం
పాయనః పరం మిత్ర మాసీత్. నిమేషమపి లేన వినా స్థాతు మేకాకీ
స శతాక వై శంపాయనోఽపి తముష్ణకర మివ వాసరోఽనుగచ్ఛ న్న
క్షణమపి విరహాయాంచకార. ఏవం తస్య సర్వ విద్యాపరిచయమాచరత
శ్చంద్రాపీడస్య త్రిభువనవిలోభనీయోఽమృతరస ఇవ సాగరస్య సకల
లోకప్రాదయనయనానందజనన శ్చంద్రోదయ ఇవ ప్రదోషస్య బహు
విధరాగవికారభంగురః సురధనుగకలాప ఇవ జలధరసమయస్య మకర
ధ్వజాయుధభూతః కుసుమప్రసవ ఇవ కల్పపాదపస్య అభినవాభివ్యజ్య
మానరాగరమణీయః సూర్యోదయ ఇవ కమలవనస్య వివిధలాస్యవిలాస
యోగ్యః కలాప ఇవ శిఖండినో యావనారంభః ప్రాదుర్భవన్ రమ
ణీయస్యాఽపి ద్విగుణాం రమణీయతాం పుషోష. లభ్యావసరోఽను
నేవక ఇవ నికటిబధూవాస్య మన్తభః లక్ష్మ్య సహ వీతస్తార వక్షః
స్థలం. బంధుజనమనోరథైః సహపూర్వతోరుదండద్వయం. అరి
జనేన సహ తనిమానమభజత మధ్యభాగః. త్యాగేన సహ ప్రథిమాన
మాతతాన నితంబభాగః ప్రతాపేన సహారుహ రోమరాజి.
అపితకళత్రాలకలతాభిః సహ ప్రలంబతా ముపయయా భుజయు
గళం చరితేన సహ ధవళతా మభజత లోచనయుగళం. ఆజ్ఞయా
సహ గురు ర్భూషణశిఖరదేశః. సర్వేణ స హస్య గంభీరతా మా
జగామ హృదయం.

ఏవం చ క్రమేణ సమారూఢయావనారంభం పరిసమాప్త
సకలకలాపిజ్ఞాన మధీతాశేషవిద్యం చావగ మ్యానుమోదిత మాచా
ర్యై శ్చంద్రాపీడ మానేతుం రాజా బలాధిక్యతం వలాహకనామాన
మాహూయ బహుతురగబలపదాతిపరివృత మతిప్రశస్తేఽహని ప్రాహి
ణోత్. స గత్వా విద్యాగృహం ద్వారపైః సమావేదితః ప్రవిశ్య క్షితి

తలావిలంబితచూడామణినా శిరసా ప్రణమ్య స్వభూమిసముచితే రాజ సమీప ఇవ సవినయ మాసనే రాజపుత్రానుమతో న్యషీదత్. స్థిత్యా చ ముహూర్తమాత్రం వలాహక శ్చంద్రాపీడముపసృత్య దర్శితవినయో వ్యజిజ్ఞపత్ - 'కుమార! మహారాజః సమాజ్ఞాపయతి - పూర్ణా నో మనోరథాః, అధీతాని శాస్త్రాణి, శిక్షితాః సకలాః కలాః, గతోఽసి సర్వాయుధవిద్యాసు పరాం ప్రతిష్ఠాం, అనుమతోఽసి నిర్గ మాయ విద్యాగృహాత్ సర్వాచార్యైః, ఉపగృహీతశిక్షం గంధగజ కుమారక మివ వారిబంధా ద్వినిర్గతం అధిగతసకలకలాకలాపకం పౌర్ణ మాసీశశిన మి వోర్గతం పశ్యతు త్వాం జనః, వ్రజంతు నఫలతా మతి చిరదర్శనోత్కణ్ఠితాని లోకలోచనాని, దర్శనం ప్రతి తే సముత్సుకాన్య తీవ సర్వా ణ్యంతరిపురాణి, అయ మత్రభవతోదశమో వత్సరోవిద్యా గృహ మధివసతః, ప్రవిష్టోఽసి షష్ఠ మనుభవత్ వర్షం, ఏవం సంపిండితే 'నాథునా షోడశేన ప్రవర్ధనే, త దద్యప్రభృతి నిర్గత్య దర్శనోత్సుకా భ్యో దత్త్వా దర్శన మఖిలాభ్యో మాతృభ్యః అభివాద్య చ గుర్వా అపగతనియంత్రణో యథాసుఖ మనుభవ రాజ్యసుఖాని నవయావన లలితాని చ, సమూనయ రాజలోకం, పూజయ ద్విజాతీః, పరిపాలయ ప్రజాః, ఆనందయ బంధువర్గం, అయం చ తే త్రిభువనైకరత్న మసౌ గరుడసముజవ ఇంద్రాయుధనామా తురంగమః ప్రేషితో మహారాజేన ద్వారి తిష్ఠతి, ఏష ఖలు దేవస్య పారసీకాధిపతనా త్రిభువనాశ్చర్య మివ కృత్వా జలనిధిజలా దుత్థిత మయోనిజ మిర మశ్వీరత్న మాసా దితం మయా మహారాజాధిరోహణయోగ్యమితి సందిశ్య ప్రహితః, దృష్ట్వా నివేదితం చ లక్షణవిష్ఫిః, దేవ! యాన్యుచై శ్రవణశ్రూయంతే లక్షణాని తైరయ ముపేతో నైవంఃథో భూతో భావీ వా తురంగ మ ఇతి, త దయ మనుగృహ్యతా మధిరోహణేన, ఇదం చ మూర్ధాభి షిక్తపార్థివకులప్రసూతానాం వినయోపపన్నానాం గూరాణా మభి రూపాణాం కలావతాం చ కులక్రమాగతానాం రాజపుత్రాణాం సహస్రం పరిచారార్థ మను ప్రేషితం తురంగమాధిరూఢం ద్వారిప్రణామ లాలసం ప్రతిపాలయతి.

ఇత్యభిధాయ విరతవచసి వలాహకే చంద్రావీడః పితు రాజ్ఞాం శిరసి కృత్వా నవజలధరధ్వానగంభీరయా గిరా 'ప్రవేశ్యతా మింద్రాయుధ' ఇతి నిర్జగమిషు రాదిదేశ.

అథ వచనానంతరమేవ ప్రవేశిత ముభయతః ఖలీనకనక కటకా వలగ్నాభ్యాం పదేపదే కృతాకుంచనప్రయత్నాభ్యాం పురుషాభ్యా మవకృష్యమాణ మతిప్రమాణమూర్ధ్వకరపురుషప్రాప్త్యవృష్టభాగ మాపిబంత మివ సముఖాగత మఖిల మాకాశ మతినిష్ఠురేణ మహు ర్దుహుః ప్రకంపితోదరచంద్రేణ హేహారవేణ పూరితభువనోదరవివ రేణ నిర్భర్త్యంతమివాళీకవేగదుర్విదగ్ధం గరుత్మంతమతిదూరమవన మతాప్రతిక్షణ మతిదూర మున్నమతా చ జవనిరోధస్థితరోషఘురఘు రాయమాణఘోరఘోణేన శిరోభాగేన నిజజవదర్పనభా దుల్లఙ్ఘనార్థ మాకలయంత మివ త్రిభువన మసితపీతహరితపాటలాభి రాఖండలచా పాను¹ కారిణీభీ ర్దేఖాభిః కల్తాపితశరీర మాస్తీర్చకంబల మివ కుంజ రకలభం కైలాసతటాఘాతధాతుధూలిపాటల మివ హరవృషభ మసు రరుధిరపంక రేఖాలోహితసట మివ పార్వతీసింహం రంహస్సంఘాతమివ మూర్తిమంత మనవరతపరిస్ఫురతోష్ఠిభ పుటోస్తు క్షిపూత్కా రేణాతి జవాపీత మనిల మివ నాసికావివరే ణోద్వమంత మంతస్థ నిలితముఖర ఖలీనఖరశిఖరక్షోభజన్తనో లాలాజలభువః ఘనపల్లవాః ఉదధినివాస పరిపీతామృతరసగంధూషా నివోద్గిరంత మత్యాయతం నిర్తాంసతయా సముత్క్లిర్ణ మివ వదన ముద్వహంత మాననమండలనిహితారుణమణి సముద్గతైరంశుకలాపై రుపేతేనావసక్తరక్తచామరేణేవ నిశ్చలశిఖ రేణ కర్ణయుగళేన విరాజమాన ముజ్జ్వలకనకశృంఖలారచితరశ్మికలాప కలితయా లాక్షలోహితలంబలోలసటాసంతానయా జలనిధిసంచరణ లగ్నవిద్రుమపల్లవయేన శిరోధరయోపశోభిత మతికుటిలకనకపత్ర లతాప్రతానభంగురేణ పదే పదే రణితరత్నమాలేన స్థూలముక్తాఫల ప్రాయేణ తారాగణే నేవ సుధ్యారాగారుణేనాశ్వాలం కారేణాలం కృతం అశ్వాలంకారనిహితమరకతరత్నప్రభాశ్వామాయమానదేహత

యా గగనతలనిపతితదివసకరరథతురగశంకా మి వోపజనయంత మతి
 లేజస్వితయా జవనిరోధరోషవశా త్ప్రేతిరోమకూపా త్సముద్గతాని
 సాగరపరిచయలగ్నాని ముక్తాఫలా నీవ స్వేదజలలవజాలకాని వర్షంత
 మింద్రనీలమణిపాదపీతాను కారిభి రంజనశిలాఘటితై రివ అనవరతపత
 నోత్పతనజనితవిషమఖరముఖరవైః పృథుభిః ఖురపుటై ర్జర్జరితవసుంధరై
 ర్దురజవాద్య మి వాభ్యసంతు ముత్కిర్ణ మివ జంఘాసు విస్తారిత మి
 వోరసి శ్లక్షిక్వత మివ ముఖే ప్రసారిత మివ కంధరాయా ముల్లిఖిత
 మివ పార్శ్వయోః దిగుణీకృత మివ జఘనభాగే జవప్రతిపక్ష మివ
 గరుత్తతః త్రైలోక్యసంచరణసహాయ మివ మారుతస్య అంశావతారమి
 వోచైచ్ఛ్రివసః వేగసబ్రహ్మచారిణ మివ మనసగి హరిచరణ మివ సకల
 వసుంధరోల్లంఘనక్షమం వరుణహంస మివ మానసప్రచారం మధు
 మాసదివస మివ వికాసితాశోక పాటలం వ్రతిన మివ భస్మసితపుండ్ర
 కాంకితముఖం కమలవన మివ మధుపంక పింగకేసరం గ్రీష్మదివస మివ
 మహాయామ ముగ్రతేజసం చ భుజంగ మివ సదాగత్యభిముఖ మురధి
 పులిన మివ శంఖమాలికాభరణం భీత మివ స్తభకర్ణం విద్యాధర
 రాజ్య మివ చక్రవర్తినరవాహనోచితం సూర్యోదయ మివ సకల
 భువనార్ధార్హ మశ్వాతిశయ మింద్రాయుధ మద్రాక్షిత్.

దృష్ట్వా చ త మదృష్టపూర్వమమానుషలోకోచితాకార మఖిల
 త్రిభువనరాజ్యోచిత మశేషలక్షణోపపన్న మశ్వరూపాతిశయ మతిథీర
 ప్రకృతే రపి చంద్రావీడస్య పస్పర్శ విస్తయో హృదయం ఆసీ చ్ఛాస్య
 మనసి—‘సరభసవివ ర్తనవలితవాసుకిభ్రమితమందరేణ మథ్నతా జల
 నిధిజల మిద మశ్వరత్న మనుద్ధరతా పూర్వం కిం నామ రత్న ముద్ధృ
 తం సురాసురలోకేన, ఆనారోహతా చ మేరుశిలాతలవిశాల మస్య
 పృష్ఠమాఖండలేన కి మాసాదితం త్రైలోక్యరాజ్యఫలం, ఉచైచ్ఛ్రివ
 సావిస్తీతహృదయో వంచితః ఖలు జలనిధినా శతమఖః, మన్యే చా
 ౭హం భగవతో నారాయణస్య చక్షుర్గోచరతా మియతా౭పికాలేన
 నాయ ముపగతః, యేనాద్యాపి గరుడారోహణవ్యసనితాం న పరి

త్యజతి, అహో! ఖలు అతిశయితప్రిదశరాజసమృద్ధి రియం తాతస్య రాజ్యలక్ష్మిః, యదేవంవిధాన్యపి సకలత్రిభువనదుర్లభాని రత్నాన్య స్యుపకరణతా మాగచ్ఛంతి, అతితేజస్వితయా మహాప్రాణతయా చ సదైవతేవేదయ మస్యాకృతిః, యత్సత్య మారోహణే శంకా మివ మే జనయతి, న హి సామాన్యవాజినా మమానుషలోకోచితా స్సకలత్రిభు వనవిస్తయజనన్య ఈదృశో భవంత్యాకృతయః, దైవతా న్యపి హి మునిశాపవశా దుజ్జితనిజశరీరకాణి శాపవచనబలోపనీతాన్యేతాని శరీరాంతరాణ్యధ్యాసత ఏవ, స్రూయతేహి - పురా కింఘాలశిరా నామ మహాతపా ముని రఖిలభువనలలామభూతా మస్సరసం రంభాభి థానాం శశాప, సా సురలోక మహాహూశ్వహృదయే నివేశ్యాత్తాన మశ్వహృదయేఽతివిఖ్యాతా బడబా భూత్వా మృత్తికావత్యాం శత ధన్వానం నామ రాజాన ముపసేనమానా మర్త్యలోకే మహంతం కాల మువాస, అన్యే చ మహాత్మానో మునిజనశాపపరిపీతప్రభావా నానాకారా భూత్వా బభ్రుము రిమం లోకం, అసంశయ మనేనాపి మహాత్మనా కేనాఽపి శాపభాజా భవితవ్యమ్, ఆవేదయ తీవ మదంతగి కరణ మస్య దివ్యతాం.'

ఇతి విచింతయన్నే వారురుతు రాసనా దుదతిష్ఠత్. మనసా చ తం తురంగమ ముపసృత్య 'మహాత్మన్నర్వా! యోఽసి సోసి నమో ఽస్తుతే సర్వథా మర్షణీయో య మారోహణాతిక్రమోఽస్తాక మపరి గతాని దైవతా న్యస్యనుచితపరిభవభాంజి భవంతి' ఇత్యామంత్రయాం బభూవ. విడితాభిస్రాయ ఇవ స త మింద్రాయుధ శృటులశిరగి కేసర సటోహతిఘూర్ణితతారకేణ తిర్యక్పక్షుషా విలోక్య ముహు ర్ముహు స్తాడయతా ఊతితలముఖ్యతథూళిధూసరితక్రోడరోమరాజినా దక్షిణ ఖురేణారోహణా యాహ్వయన్నివసుభరితఘ్రాణవివరఘ్నరధ్వనిమిశ్రం మధుర మమరుషహలంకారపరంపరానుబద్ధ మతిమనోహరహేషారవ మకరోత్. అథానేన మధురహేషితేన దత్తారోహణాభ్యనుజ్ఞ ఇవ ఇంద్రాయుధ మారురోహ చంద్రావీడః, సమారుహ్య తం ప్రాదే

శమాత్ర మివ త్రైలోక్య మఖిలం మశ్యమానో నిర్గత్య ప్రళయజలధర
విముక్తోపలాసారపరుషేణ జర్జరయతేవ రసాతల మతినిష్ఠురేణ ఖర
పుటానాం రజేణ ఖురజోనిరుద్ధహ్నిఃసూరహ్నిషేణ చ హేషితేన
బధిరీకృతసకలభువనవివరమశిశిరకిరణవీధితి పరామర్శస్ఫురితవిమలఫలకేన
ఉద్ధీర్వకృతేన కుంతలతావనేనోన్నానీలోత్పలకలికాననగహనం సర
ఇవ గగనతలమలంకుర్వాణ ముద్దండమాయూరాతపత్రసహస్రాంధ
కారితాప్తదిబ్బుఖతయా స్ఫురితశతచున్మ్య చాపకలాపకల్తాషమివజలధర
బృంద ముద్వమత్సేనపుంజధవళితముఖతయా అనవరతవల్లనచటుల
తయా చ ప్రళయసాగరజలకల్లోలసంఘాత మివ సముద్గత మదృష్ట
వర్మంత మప్రమేయ మశ్వసైన్య మపశ్యత్. తచ్చ సాగరజల మివ
చంద్రోదయేనేవ చంద్రావీడనిర్గమేన సకల మేవ సంచచాలాశ్వీయం.
అహమహమికయా చ ప్రణామలాలసాః సరభసాపనీతాతపత్రశూన్య
శిరసః పరస్పరోత్పీడనకుపితతురంగమనీవారణాయాస్తా రాజ
పుత్రాస్తం పర్యవారయంత. ఏకైకశ శ్చ ప్రతినామగ్రహణ మావేద్య
మానా వలాహకేన విప్రచలితమకుటపద్మరాగకిరణోద్గమచ్ఛలేనాను
రాగ మి వోద్వమద్భిఃసంఘట్టితనేవాంజలిముకుళతయా యావరాజ్యాభి
షేకకలశావరితసలిలగ్నకమలైరివదూరావనతైః శిరోభిః ప్రణేమః.

చంద్రావీడస్తుతాః సర్వాః సమ్మానయిత్వా యథోచిత మన
స్తరంతురంగమాధిరూఢేనానుగమ్యమానోవై శంపాయసేన రాజలక్ష్మీ
నివాసయోగ్యపుండరీకాకృతినాసకలరాజన్యకులకుముదపండ చంద్ర
మండలే నేన తురంగమసేనాస్రవంతీపులినాయమానేన క్షీరోదఘనధవళిత
వాసుకిఘణామండలచ్ఛవినా స్థూలముక్తాకలాపజాలకావృతేనోపరి
చిహ్నికృతంకేసరిణ ముద్వహతాఽతిమహతా కార్తస్వరదండేన ద్రియ
మాణేనాతపత్రేణ నివారితాతపః ఉభయత స్సముద్ధూయమాన
చామరకలాపవననర్తితకర్ణపల్లవః పురః ప్రథావతా తరుణవీరపురుష
స్రాయేణానేకసహస్రసంఖ్యేన పదాతిపరిజనేన జయ జీవేతి చ మధుర

వచసా మంగళప్రాయ మనవరత ముచ్చైః పతతా వందిజనేన స్తూయ
మానో నగరాభిముఖః ప్రతస్థే.

క్రమేణ చ తం సమాసాదితవిగ్రహం అనంగ మి వావతీర్ణం
నగరమార్గ మనుప్రాప్త మనలోక్య స్వ ఏవ పరిత్యక్త సకలవ్యాపారో
రజనికరోదయపరిబుధ్యమానకుముదవనానుకారీ జనః సమజని. 'సత్యస్మిన్'
సంప్రతి ముఖకుముదకదంబకవికృతాకృతిః కార్తికేయో విడంబయతి
కుమారశబ్దమ్, అహో! వయ మతిపుణ్యభాజః, య దిమా మమానుషీ
మస్యాకృతిం అంతే సుమారూఢప్రీతిరసవిష్యందవిస్తారితేన కుతూ
హలోత్తానితేన లోచనయుగళేనానివారితాః పశ్యామః, సఫలానోఽద్య
జాతా జన్మవత్తా, సర్వథా నమోఽస్మై రూపాంతరధారిణే భగవతే
చంద్రావీడచ్ఛన్నే పుండరీకేక్షణాయ' ఇతి వదన్ ఆచిత ప్రణామాం
జలిర్నగరలోకః ప్రణామా సర్వత శ్చ సముపావృతకవాటపుటప్రకట
వాతాయనసహస్రతయా చంద్రావీడనదర్శనకుతూహలా న్నగర మపి
సమున్మీలితలోచననివహ మివాభవత్. అనంతరం చ సమాప్త సకల
విద్యో విద్యాగృహః నిర్గతోఽయ మాగచ్ఛతి చంద్రావీడ ఇతి సమా
కర్ణ్య ఆలోకనకుతూహలిన్య సుర్వస్మిన్నేవ నగరే ససంభ్రమ
ముత్సృష్టార్థపరిసమాప్త ప్రసాధనవ్యాపారాః కాశ్చి ద్వామకరతలగత
దర్పణా స్ఫురితసకలరజనికరమండలా ఇవ పార్జ్వమాఝీరజన్యః కాశ్చిత్
ఆర్ద్రాలక్తకరసపాటలిత చరణపుటాః కమలపరిపీతబాలాతపా ఇవ
నలిన్యగి కాశ్చి త్ససంభ్రమగతివిగళిత మేఖలాకలాపాకులితచరణకిసలయా
శ్శృంఖలాసందానమందమందసంచారిణ్య ఇవ కరిణ్యః కాశ్చి జ్వలధర
సమయదివసక్రియ ఇవేంద్రాయుధరాగరుచిరాంబరధారిణ్యః కాశ్చి
దుల్లసితధవళసఖమయూఖపల్లవా నూపురరవాకృష్టగృహకలహంసకా
నివ చరణపుటా నుద్వహంత్యః కాశ్చి త్కరతలస్థితస్థూఽహరయప్తయో
రితి మివ మదనవినాశశోక గృహీతస్ఫటికాక్షవలయాం విడంబయంత్యగి
కాశ్చి త్పయోధరాంతరాళగళితముక్తాలతాః తనువిమలస్రోతో జలాంత
రితచక్రవాకమిథునా ఇవ ప్రదోషక్రియగి కాశ్చి న్నూపురమణిసముత్థి
తేంద్రాయుధతయా పరిచయానుగతగృహమయూరికా ఇవ విరాజ

యంత్యగి కాశ్చి దర్శితోజ్జితమణిచషకాః స్ఫురితరాగై ర్నధురస
మివాధరపల్లవైః శ్చురంతోహ్య హర్ష్యతలాని లలనా స్సమూరురుహః
అన్యశ్చ మరకతవాతాయనవివరవినిర్గతముఖమండలా వికచకమలకోశ
పుటా మంబరతలసంచారిణీం కమలినీ మివ దర్శయంత్యో దదృశుః.

ఉదపాది చ సహసా సరభససంచలనజన్తా మధుర ¹సాధారణా
స్ఫూలితపీణారవకోలాహలబహుళో రశనారవాహూతగృహసారసరసిత
సమ్మిన్న స్థనిలితచరణతలతాడితసోపానజాతగంభీరధ్వని ప్రహృష్టానా
మవరోధశిఖండినాం కేకారవైరసుగమ్యమానో నవజలధరరవభయచకిత
కలహంసకులకోలాహలకోమలోమకరధ్వజవిజయఘోషణానుకారీ పర
స్పరవిఘట్టనారణితతారతరహారమణీనాం రమణీనాం శ్రోత్రహారీ హర్ష్య
కుక్షిఘ ప్రతినిర్వాదీ భూషణనినాదః.

ముహూర్తా దివ యువతిజననిరంతరతయా నారీమయా ఇవ
ప్రాసాదాః సాలక్తకపడకమలవిన్యాసైః పల్లవమయ మివ క్షితితలం
²అంగప్రభాప్రవాహేణ లావణ్యమయ మివ నగరం ఆననమండలనివ
హేన చంద్రబింబమయ మివ గగనతలం ఆతపనివారణాయోత్తాని తేన
కరతలజాలకేన కమలవనమయ మివ దిక్పక్రవాళం ఆభరణాంశు కలాపే
నేంద్రాయుధమయ ఇవాతపః లోచనమయూఖలేఖాసంతానేన నీలో
త్పలదళమయ ఇవ దివసో బభూవ కాతుకప్రసారితనిశ్చలలోచనానాం
చ పశ్యంతీనాం తాసా మాదర్శమయా నీవ సలిలమయానీవ స్ఫటిక
మయా నీవ హృదయాని వివేశచంద్రాపీడాకృతిః.

ఆవిర్భూతమదనరసానాం చాన్యోన్యతః సురిహసాః సవి
స్రంభాః సుసంభ్రమాః నేర్వాః సోత్సాహాః సాభ్యసూయాః సవి
లాసాః సమన్తథాః సస్పృహా శ్చ తక్షణ మతిరమణీయాః ప్రసస్మ
రాలాసాః తథాహి. — 'త్వరితగమనే! మామపి ప్రతిపాలయ,
దర్శనోన్మత్తే! గృహాణోత్తరీయమ్, చపలే! ఉల్లాసయాలకలతా
మాననావళిమ్మినీమ్, మాధే! చంద్రలేఖా ముపాహర, ఉప
హారకుసుమస్థలితచరణా పతసి మదనాంధే!, సంయమయ మద

నిశ్చేతనే! కేశవాశ్రమ, ఉత్తిప చంద్రావీడదర్శనవ్యసనిని! కాంచీదామకం, ఉత్సర్పయపాపే! కపోలఢోలాయితం కర్ణపల్లవమ్, అహృదయే! గృహాణ నిపతితం దంతపత్రమ్, యావన్నోస్తతే! విలోక్యనేజనేన స్థగయ పయోధరభారమ్, అపగతలజ్జే! శిథిలీభూత మాకలయ దుకూలమ్, అలీకముగ్ధే! ద్రుతతర మాగమ్యతామ్. కుతూహలిని! దేహి దర్శనాంతరమ్! అసంతుష్టే, కియదాలోకయనే, తరళహృదయే! పరిజన మపేక్షస్వ, పిశాచి! గభితోత్తరీయా'విహస్యనేజనేన, రాగావృతనయనే! పశ్యసి న సఖీజనమ్, అనేకభంగివికారపూర్ణే! దుఃఖిమకారణాయా సితహృదయా జీవసి, మిథ్యాపిసీతే! కిం వ్యపదేశవీక్షితై ర్విస్త్రభ మాలోకయ, యావనశాలిని! కింపీడయసిపయోధరభారేణ, అతిఘోషనే! పురతో భవ, మత్సరిణి! కి మే కాకినీ రుణత్పి వాలాయనం అనంగ పరవశే! మదీయ ముత్తరీయాంశుక ముత్తరీయతాం నయసి, రాగాసవ మత్తే! నివారయాత్తానమ్, ఉజ్జ్వితధైర్యే! కిం ధావసి గురుజనసమక్షం, ఉల్లసత్స్వభావే! కి మేవ మాకులీభవసి, ముగ్ధే! నిగూహస్య మదన జ్వరజనితపులకజాలకం, అసాధ్వాచరణే! కి మేవ ముత్తామ్యసి, బహు వికారే! వివిధాంగభంగవలనాయాసితమధ్యభాగా వృథా ఖద్యనే, శూన్యహృదయే! స్వభవనాన్నిర్గత మపి నాత్తాన మవగచ్ఛసి, కాతుకావిష్టే! విస్తృతాసి నిశ్వసితుమ్, అంతస్సంకల్పరచితసురతసమా గమసుఖరసనిమిలితలోచనే! సమున్మీలయ లోచనయుగళ మతిక్రామమ త్యయమ్, అనంగశరప్రహారమూర్ఛితే! రవికిరణనివారణాయ కురు శిర స్మత్తరీయాంశుకపల్లవం, అయి సతీవ్రతగ్రహగృహీతే! ద్రష్టవ్య ముపశ్యంతీ వంచయసి లోచనయుగళమ్, అధన్యే! హతాసి పరపురుష దర్శనపరిహారవ్రతేన, ప్రసీద ఉత్తిష్ట సఖ! పశ్య రతివిరహితం సాక్షా దివ భగవంత మగృహీతమకరధ్వజం మకరధ్వజమ్, అయ మస్యసీతాత పత్రాంతరేణ అలికులనీలే శిరసి తిమిరశంకానిపతిత ఇవ శశికర కలాపా మాులీకుసుమశేఖరోఽభిలక్ష్యతే, ఏత దస్య కర్ణాభరణ మరకతప్రభాశ్యామాయిత ముపరచితవికచశిరీషకుసుమకర్ణపూర మివ కపోలతల మాభాతి అయ మస్య హారాంతర్నివిష్టారుణమణికిరణకలా

పచ్చలేన హృదయం వివిక్షు రభినవయావనరాగ ఇవ బహిః పరిస్ఫు రతి. ఏత¹దలకచామరకలాపాంతరేరితవిరళవీక్షితమ్, ఏత త్క్రిమపి వైశంపాయనేన సహ సమా ముత్తయతో దశనమయూఖలేఖా ధవళీకృతదిక్పక్రవాళం హసితమ్. ఏషోఽస్య శుకపక్షతిహరిత రాగే ణోత్తరియాంశుఃప్రాంతేన వలాహక స్తురగఘురచలనజన్తాన మాలగ్న మగ్రకేశేషు రేణు మఃపరతి, అయ మనేన లక్ష్మీకరకమలకోమలతల స్సముత్తిష్ఠ్య తిర్యక్తురంగమస్కంధేనిక్షిప్త శ్చరణపల్లవః, సరీలం అయ మనేన చ తాంబూలయాచనార్థ ముత్తానితకరతలో కోమలదీప్తాంగులి రాతామ్రపుష్కరకోశశోభి గజేనేవ శైవాలకబలలాలసః ప్రసారితః కరః, ధన్యా సా యా లక్ష్మీ రివ నిర్జితకమలం కరతల మస్య వసుంధరా ససత్త్వి గ్రహీష్యతి, ధన్యా చ దేవీ విలాసనతీ సకలమహీమండలభార ధారణక్షమః కకుభా దిగ్దజ ఇవ గర్భేణ ²యయా చ పూర్వః.³

ఇత్యేవంవిదాని చాన్యాని చ వచంతీనాం తాసాం ఆపీయ మాన ఇవ లోచనపుటైః ఆహూయమాన ఇవ భూషణరవైః అను గమ్యమాన ఇవ హృదయైః నిబధ్యమాన ఇవాభరణరత్న రశ్మిరజ్జుభిః ఉపప్రియమాణ ఇవ నవయావనబలిభి శ్శిథిలభుజలతావిగళితధ్వజ వలయనికరైః పదేపదే వివాహానల ఇవ కుసుమమిశ్రై ర్లాజాంజలిభి రవ కీర్యమాణ శ్చంద్రాపీఠో రాజకులసమీప మాససాద. క్రమేణ చ యామావస్థితాభిః అనవరతకరటస్థలవిగళితమదమహింకకీరిభి రంజనగిరి మాలామలినాభిః కుఞ్జరఘటాభి రంధకారితదిబ్బుఖతయా జలధరదివ సాయమానం ఉద్దండధవళాతపత్ర సహస్రసంకటం అనేకద్వీపాంతరాగత దూతశతసమాకులం రాజద్వార మాసాద్య తురంగమా దవతతార.

అవతీర్య చ కరతలేన కరే వైశంపాయన మవలంబ్య పుర స్సవినయం ప్రస్థితేన వలాహకేనోపదిశ్యమానమార్గః త్రిభువన మివ పుండీభూత మాగ్నహీతకనకవేత్రలతైః సితవారవాణధారిభిః సితాంగ రాగైః సితకుసుమశేఖరైః సితోష్ణిషై స్సితవేషపరిగ్రహతయా శ్వేత ద్వీపసంభవై రివ కృతయుగపురుషై రివ మహాప్రమాణై ర్దివానిశ మాలి

భక్తై రివ ఉత్కిర్ణైరివ తోరణస్తంభ నిషణ్ణైర్ద్వారపాలైరనుష్ఠితద్వార
దేశం అనేక¹ సంయమనచంద్ర శాలికావిటజ్జవేదికాసుంకటశిఖరై రభ్ర
జ్జమై² రుపహసిత కైలాసకైలశోభై రమలసుధావదాతై స్సప్తాలేయ
కైల మివ మహాప్రాసాదై రనేకవాతాయనవివరవినిర్గతయువతిభూషణ
కిరణసహస్రతయా కనకశృంఖలాజాలకే నే వోపరి³ వితానేన విరాజ
మానం అంతర్గతాయుధనివహాభి రాశీవిషకులసంకులాభిః పాతాళ
గుహాభి రి వాతిగంభీరాయుధశాలాభి రుపేతం ఆబలాచరణాలక్తక
రసరక్తమణిశకలైః శిఖరనిలీనశిఖకులకృతకేకారవకలకలైః క్రీడాపర్వ
తకై రుపశోభితం ఉజ్జ్వలవర్ణకంబళావకుంతకనకపర్యాణాభిః ప్రలంబ
చామరకలాపచుంబితచలకర్ణపల్లవాభిః కులయువతీభి రి⁴వోపారూఢ
శిక్షావినయనిభృతాభి ర్భామక రేణుకాభి రశూన్యకక్ష్యంతరం ఆలాన
స్తంభవిషణ్ణేన చ నవజలధరఘోషగంభీర మనుగతవీణావేణురవరమృ
మాస్ఫాలితఘ్నరికాఘ్నర మనవరత⁵ మృదుమృదంగధ్వని మామీ
లితలోచనత్రిభాగేణ వామదశనకోటినిషణ్ణవాస్తేన నిశ్చలకర్ణతాళే
నాకర్ణయతా సలిల ముభయపార్శ్వాలమ్బితకంబళితయా వింధ్య
గిరిణీ వావిష్మతథాతుచిత్రితపక్షిసంపుటేనాధోరణగీతానందకృత
మంద్రకంఠగర్జితేన మదజలశబలశంఖశోభితశ్రవణపుటేనరజనికరబింబ
చుంబి⁶ తావర్తకాంబుదవిదంబకేన కర్ణాంతలంబినా కాంచనమయేన
కృతకర్ణపూర మి వాంకుశేన ముఖ ముర్వహతా మదజలమలినేన
ద్వితీయే నేన కర్ణచామరేణ కపోతలఢోలాయమానేనశుభ్రకరకులే
నాలంక్రియమాణేన ఆత్యుదగ్రతయా పూర్వకాయస్య ఆతివామన
తయా చ జఘనభాగస్య పాతాళతలా దివ ఉత్తిష్ఠతా నిశాసమయే నేన
పరిస్ఫురతాఽర్ధచంద్రనక్షత్రమా లేనశరదారంభణేన ప్రకటితారుణచారు
పుష్కరేణ వామరూపేణ కృతత్రిపదీవిలాసేన స్ఫుటికగిరితటే నేన
లగ్నసింహముఖప్రతిమేన ప్రసాధితేనే వాలోలకర్ణపల్లవాహత
ముఖేన గంధమాదననామ్నా గంధహస్తినా సనాథీకృతైకదేశ ముజ్జ్వల
పట్టకంబళపటప్రావారితపుష్పై శ్చ రసితమధురఘంటికారవముఖరకణై

1. నుజవన. 2. రుపహసిత. 3. వితలేన. 4. ఉపరూఢ. 5. నంగీకమృదంగ.
6. తమవర్తకాంబుద...పలందినా.

ర్నంజిష్ఠాలోహితస్కంధకేసరబాలపల్లవై ర్నిహతవనగజరుధిరపాటల
 పటై రివ కేసరిభిః పురో నిహితయవసరాశిఖిరోపవిష్టమందురాపాలై
 రాసన్న మంగళగీతధ్వనిద త్తక్తైరంతరికపాలధృతమధురసలవలులితలాజ
 కబలై ర్భూపాలవల్లభై ర్నందురాగతై స్తురంగమై రుద్భాసితం
 అధికరణమండపగతై శ్చావ్యవేషై రత్కుచ్చవేత్తాసనోపవిష్టై ర్ధర్మ
 మయై రివ ధర్మాధికారిభి ర్మహాపురుషై రధిష్ఠితం అధికతసకలగ్రామ
 ఖర్వటనగరనామభి రేకభవనమివ జగదఖిల మాలోకయద్భి
 రాలిఖితసకలభువనవ్యాపారతయా ధర్మరాజనగరవ్యతికర మివ దర్శ
 యద్భి రధికరణలేఖకై రాలిఖ్యమానశాసనసహస్రం అభ్యంతరావస్థిత
 నరపతినిర్గమప్రతీక్షణపరేణ చ స్థానస్థానేషు బద్ధమండలేన కనక
 మయార్ధచంద్రతారాగణశతశబలై శ్చర్మఫలకై ర్నిశాసమయ మివ
 దర్శయతా స్ఫురితనిశితకరవాలకరప్రరోహకరాలితాతపేన ఏకశ్రవణ
 పుటఘటితధవళదంతపత్రేణ ఊర్ధ్వబద్ధమాలికలాపేన ధవళచందనస్థా
 సకఖచితభుజోరుదండేన బద్ధాసిధేనుకేన ఆంధ్రద్రవిడసింహళప్రాయేణ
 సేవకజనేన ఆస్థానమండపగతేన చ యథోచితాసనోపవిష్టేన ప్రసార
 యతా దురోదరక్రీడాం అభ్యస్యతాఽష్టాపదవ్యాపారం ఆస్థుల
 యతా పరివాదినీం ఆలిఖతా చిత్రఫలకే భూమిపాలప్రతిబింబం ఆబ
 ధ్నతా కావ్యగోష్ఠీం ఆతన్వతా పరిహాసకథాం విందతా బిందుమతీం
 చింతయతా ప్రహేలికాం భావయతా నరపతికృతకావ్యసుభాషితాని
 పఠతా ద్విపదీం గృహ్లాతా కవిగుణాః ఉత్కిరతా పత్రభంగాః ఆలపతా
 వారవిలాసినిజనం ఆకర్ణయతా వైతాళిగీతం అనేకసహస్రసంభ్యేనధవ
 లోష్ఠీమవటాశ్చిష్టవికటకిరీటసంకటశిరసాసన్నిర్వరశిఖరాలగ్నబాలాతపమణ్డ
 లే నేన కులపర్వతచక్రవాళేన మూర్ధాభిషిక్తేన సామంతలోకేనాధిష్ఠితం
 ఆస్థానోత్థితభూమిపాలసంపర్తితానాం చ కుథానాం రత్నాసనానాం
 చ రాశిభి రనేకవర్ణై రింద్రాయుధపుంజై రివ విరాజితసభాపర్యంతం
 అమలమణిభూమిసంక్రాంతముఖనివహప్రతిబింబతయా వికచకమల
 పుష్పప్రకర మివ సంపాదయతా గతివశరణితనూపురపారిహర్యరశనా
 స్వనముఖరేణ స్కంధావసక్తకనకదండచామరేణ నిర్గచ్ఛతా ప్రవిశతా

చానవరతం వారవిలాసినిజనేనాకులితంఏకదేశనిషణ్ణచామీకరశృంఖ
 లాసంయతశ్వగణం ఇత స్తుతగి ప్రచలితపరిచితామితకస్తూరికాకురంగ
 పరిమళవాసితదిబ్బుఖం అనేకకుబ్జకిరాతవర్ష వరబధిరవామనక మూకసం
 కులం ఉపావృతకిన్నరమిథునం ఆనీతవనమానుషం ఆబద్ధమేషకుక్కు
 టకురరకపింజలలావకవ ర్తికాయుద్ధం ఉత్కూజితచకోరకాదంజహరిత
 కోకిలం ఆలప్యమానశుకశారికం ఇభపతిమదపరిమళామర్షజృంభితై శృ
 నిష్కూజద్భిః శిఖరిణాం జీవితై రివ గిరిగుహనివాసిభి ర్గృహీతైః పంజర
 కేసరిభి రుద్భాస్యమానం ఉత్త్రాస్యమానైః కాంచనభవనప్రభాజనిత
 దావానలశంకై ర్లోలతారకై ర్భ్రమద్భి ర్భవనహరిణకదంబకై ర్లోచన
 ప్రభయా శబలీకృతదిగంతరం ఉద్దామకేకావాసుమీయమానమర
 కతకుట్టమస్థితశిఖండిమండల మతిశిశిరచందనవిటపిచ్ఛాయానిషణ్ణ నిద్రా
 యమాణగృహసారస మంతగిపురేణచ బాలికాజనప్రస్తుతేకందుకపంచా
 లికాక్రీడేన అవిరతసంవాహ్యమాన డోలాశిఖరక్వణిత ఘంటాటంకార
 పూరితాశాముఖేన భుజగనిర్దోకశంకితమయూర ప్రాయమాణహరేణ
 సాధశిఖరావతీర్ణ ప్రచలితపారావతకులతయా స్థలొత్పలినీవనశోభితేనే
 వాంతగిపురికాజన ప్రస్తుతనరపతిచరితవిడంబనక్రీడేన ఆశ్వమందురాపరి
 భ్రష్టాగతై రవలుప్తభవనదాడిమీఫలై రాఖండితాంగణసహకారప్ల
 వైరభిభూతకుబ్జవామనకిరాతకరతలాచ్చిన్నానిభూషణానివికిరస్కైః కపిభి
 రాకులితేన శుకశారికాప్రకాశితసురతవిస్రంభాలాపలజ్జితావరోధజనేన
 ప్రాసాదసోపానసమారోహణచలితై రబలానాం చరణావసక్తై ర్శరణి
 మయై ర్విభూషణైః పదే పదే రణద్భి స్తులాకోటివలయై ర్ద్విగుణీకృత
 కూజితరుతాభిర్భవనకలహంసమాలాభిర్ధవళితాంగణే ధృతధౌతధవళ
 దుకూలోత్తరీయైః కలధౌతదండవలంబిభిః పలితపాకసాంధురమాలిభి
 రాచారమయై రివ వినయమయై రివ మర్యాదామయై రివ మంగళమ
 యై రివ గంభీరాకృతిభిః స్వభావధీరై రుష్ణీషిభి ర్వయగపరిణామేఽపి జర
 త్సింహై రివాపరిత్యక్తసత్త్వావప్తంభైః కంచుకిభి రధిష్ఠితేన సముపేతా
 భ్యంతరం జలధరసనాథ మివ కృష్ణాగరుధూమపటలై స్ససీహార మివ
 యామకుంజరఘటాకరశీకరై స్సనిశ మివ తమాలవీధికాంధకారై స్స

బాలాతప మివ రక్తాశోకై స్సతారాగణ మివ ముక్తాకలాపై స్సవర్షా
 సమయ మివ ధారా గృహై స్సతటిల్లత మివ హేమమయీభిర్నయూర
 యష్టిభి స్సగృహదైవత మివ సాలభంజికాభి శివభవన మివ ద్వారా
 వస్థితండపాణిప్రతీహరగణ ముత్కృష్టకవిగద్య మివ వివిధవర్ణశ్రేణీ
 ప్రతిపాద్యమానానే కాభివృద్ధసంచయ మస్సరోగణ మివ ప్రకటమ
 నోరమారంభం దివసకరోదయ మి వోల్లసత్పద్మాకరకమలామోద ము
 వ్లకిరణ మివ నిజలక్ష్మీకృతకమలోపకారం నాటక మివ ప్రకటపతాకాంక
 శోభితం శోణితపుర మివ బాణయోగ్యవాసోపేతం పురాణ మివ యథా
 విభాగావస్థాపితసకలభువనకోశం సంపూర్ణచంద్రోదయ మివ మృదుకర
 సహస్రసంవర్ధితరత్నాలయం దిగ్గజ మి వా విచ్ఛిన్నమహాదానసంతానం
 బ్రహ్మాండ మివ సకలజీవలోకవ్యవహారకారణోత్పన్నపీఠణ్యగర్భం
 ఈశానబాహువన మివ మహాభోగిమండలసహస్రాధిష్ఠితప్రకోష్ఠం
 మహాభారత మివానంతగీతాఃర్ణనానందితనరం యదువంశ మివ
 కులక్రమాగతసూరభీమపురోజోత్తమబలపరిపాలితం వ్యాకరణ మివ
 ప్రథమమధ్యమోత్తమపురుషవిభక్తిస్థితానే కాదేశకాఖ్యాతసంప్రదాన
 క్రియావ్యయప్రపంచసుస్థిత ముదధి మివ భయాంతరిప్రవిష్టసమక్ష
 భూమిభృత్సహస్రసంకులముహూనిరుద్ధసమాగమ మివ చిత్రలేఖాదర్శిత
 విచిత్రసకలభువనాకారం బలియజ్ఞ మివ పురాణపురుషవామనా
 ధిష్ఠితాభ్యంతరం శుక్లపక్షప్రదోషమివవితతశశికిరణకలాపధవళాంబర
 వితానం సరవాహనదత్తచరిత మివాంతస్సంవర్ధితప్రియదర్శనరాజ
 దారికాగంధర్వదత్తోత్కంఠం మహాతీర్థ మివ సద్యోనేకపురుషప్రాప్తాభి
 షేకఫలం ప్రాగ్వంశ మివ నానాసవపాత్రసంకులం నిశాసమయ మి
 వానేకనక్షత్రమాలాలంకృతం ప్రభాతసమయ మివ పూర్వదిగ్భాగరా
 గానుమేయమిత్రోదయం గాంధికభవన మివ స్నానధూపలేపనవర్ణకో
 జ్జ్వలం తాంబూలికభవన మివ కృతలవలీలవంగైలాతకోలకలక్రసం
 చయం ప్రథమవేశ్యాసమాగమ మి వావిదితహృదయాభిప్రాయచెష్టా
 వికారం కాముకజన మివ బహుచాటుసంలాపసుఖాపిఠరసాస్వాదదత్త
 తాళశబ్దం ధూర్తమండలమివ దీయమానమణితసహస్రాలంకరణ్యిత

లేఖ్యపత్రసంచయం ధర్మారంభ మివాశేషజనమనగిప్రహ్లాదనం మహా
 వన మివ వివిధశ్యాపదద్విజోపసుష్టం రామాయణ మివ కపికథాసమా
 కులం మాద్రీకుల మివ నకులాలంకృతం సుగీతభవన మి వానేకస్థా
 నావస్థాపితమృదంగం రఘుకుల మివ భరతగుణానందితం జ్యోతిష మివ
 గ్రహమోక్షకలాభాగనిపుం నారదీయ మివ ఆనన్యమానరాజభర్తం
 యంత్ర మివ వివిధశబ్దసలభ్యాస్వాదం మృదుకావ్య మి వాన్యచింతిత
 స్వభావాభిప్రాయావేదకం మహానదీప్రవాహ మివ సర్వదురితతాప
 హరం ధన మివ న కస్య చిన్న కాంక్షణీయం సన్ధ్యాసమయ మివ దృశ్య
 మానచంద్రాపీఠోదయం నారాయణవక్షస్థుల మివ శ్రీరత్నప్రభా
 భాసితదిగంతం బలభద్ర మివ కాచంబరీరసవిశేషవర్ణనాకులమతిం
 బ్రహ్మణ మివ పద్మాసనోపదేశదర్శితభూమండలం స్కంద మివ శిఖ
 క్రీడారంభచంచలం కులాంగనాప్రచార మివ సర్వదోషజాతశంకం
 వెశ్యాజన మివ ఉపచారచతురం దుర్జన మి వాపగతపరలోకభయ
 మంత్రేజన మి వాగమ్యవిషయాభిలాషం అగమ్యవిషయాసక్త మపి
 ప్రశంసనీయం అంతకథటగణ మివ కృత్యాతసుకృతచిచారనిపుణం
 సుకృత మి వాదిమధ్యావసానకల్యాణకరం వాసరారంభ మివ పరి
 స్ఫురత్పద్మరాగా రుణీక్రియమాణనిశాంతం దివ్యమునిగణ మివ కలాపి
 సనాథశ్వేతకేతు శోభితం భారతసమర మివ కృతవర్తశిలీముఖచక్ర
 సుభారభీషణం సాతాళ మివ మహాకంచుకిసహస్రాధ్యాసితం వర్షపర్వత
 సమూహ మి వాంతస్థితాపరిమాణశృంగిహేమకుటం మహాద్వార
 మపి దుష్ప్రవేశ మవంతివిషయగత మపి మాగధజనాధిష్ఠితం స్థిత
 మపి భ్రమన్నగ్నలోకం రాజకులం వివేశ.

ససంభ్రమోపగతైశ్చ కృతప్రణామైః ప్రతీహారమండలైరుప
 దిశ్యమానమార్గ స్సర్వతః ప్రచలితేన చ పూర్వ్యతావస్థానేన దూర
 చర్యస్తమాళిశిథిలతమాదామణిమరీచిచుంబితసమధాతలేన రాజలో
 కేన ప్రత్యేకశః ప్రతీహారనివేద్యమానేన సాదరం ప్రణమ్యమానః
 పదే పదే చాభ్యంతరవినిర్గతాభి రాచారకుశలాభి రంతఃపురవృద్ధాభిః

క్రియమాణావ(త)తారణమంగలో భువనాంతరాణీవ వివిధ ప్రాణిసహస్ర
సంకులాని సప్తకక్ష్యోంతరాణ్యతిక్రమ్య అభ్యంతరావస్థిత మనవరత
శస్త్రగ్రహణశ్యామికాలీధకరతలైః కరచరణలోచనవర్జమసితలోహ
జాలకావృతశరీరైః ఆలానస్తూభై రివ గజమదపరిమళలోభనిరంతర
నీలీనమధుకర పటలజటిలైః కులక్రమాగతై రుదాత్మాన్వయై రమరక్తై
ర్నహాప్రమా(ప్రా)ణతయాఽతికర్మశతయా చ దానవై రి¹వాతిశయా
కారం సంభావ్యమానపరాక్రమైః సర్వత శ్శరీరరక్షాధికారనియుక్తైః
పురుషైః పరివృత ముభయతో వారవిలాసి²నీభి శ్చానవరత ముద్ధూయ
మానధవళచామర మమల పులినతలశోభిని సురకుంజర మివ మందా
కినీవారిణి హంసధవళశయనతలే నిషణ్ణం పితర మపశ్యత్.

‘విలోకయ’ ఇతి చ ప్రతీహారవచనానంతర మతిదూరావసరేన
చలిత చూడామణినా శిరసా కృతప్రణామం ‘ఏహేహిహి’ ఇత్యభిద
ధానో దూరాదేవ ప్రసారితభుజయుగళః శయనతలా దీపదుచ్ఛ్వసిత
మూర్తి రానంద జలాపూర్యమాణలోచనః సముద్గతపులకకంటకతయా
నీవ్యన్ని వైకీకుర్వన్నివ తం పితా వినయావసరత మాలింగ ఆలింగి
తోస్తుక్త శ్చ పితౄ శ్చరణపీతసమీపే పిండికృత ముత్తరీయ మాత్మ
తాంబూలకరండవాహిన్యా సత్వర మాసనీకృతం అపనయేతి శనైర్వద
న్నగ్రచరణేన సముత్సార్య క్షీతితల ఏవ నిషసాద అనంతరనిహితే
చాస్యాసనే రాజ్ఞా సుతనిర్విశేష ముపగూఢో వైశంపాయనో న్యక్షి
దత్ మహారాత్త మివ విస్తృతచామరోత్క్షిపనిశ్చలానాం వారవిలాసి
నీనాం సాభిలాషై రనిలచలితకువలయదళదామదీర్ఘై రాజివ్భూతరళతర
తారశారైరవలప్యమాన ఇవ దృష్టిపాతైః స్థిత్యా ‘గచ్ఛ వత్స!
పుత్రవత్సలాం మాతర మభివాద్య దర్శనలాలసా యథాక్రమం సర్వా
జననీః దగ్ధనేనానందయ’ ఇతి విసరితః పిత్రా సవినయ ముత్థాయ
నివారితపరిజనో వై శంపాయనద్వితీయోఽంతఃపుర ప్రవేశయోగ్యేన
రాజపరిజనేనోప దిశ్యమానపర్వా అంతఃపుర మాయయా.

తత్ర ధవళకంచుకావచ్చున్న శరీరై రనేకశతసంఖ్యైః శ్రీయ
మివ క్షీరోదజలకల్లోలైః సమంతాత్పరివృతాం శుద్ధాంతాంతర్వంశితైః
అతిప్రశాంతాకారాభి శ్చ కమాయరక్తాంబరధారిణీభిః సంధ్యాభి రివ
సకలలోకవంద్యాభిః ప్రలంబశ్రవణపాశాభిః విదితానేకకథాలాప
వృత్తాంతాభిః భూతపూర్వాః¹ కథాః కథయంతీభిః వాచయంతీభి రితి
హాసపుస్తకాని దధతీభి ర్ధర్మోపదేశాన్ నివేదయంతీభిః పుణ్యాః కథాః
జరత్ప్రప్రవజితాభిర్నివోద్యమానాం ఉపరచితస్త్రీవేషభారేణ గృహీత
వికటప్రసాదనేన వర్షధరజనేన సంసేవ్యమానాం అనవరతవిధూయ
మానబాలవ్యజనకలాపాం అంగనాజనేన చ వసనాభరణకుసుమపట
వాసతాంబూలతాళవృంతాంగరాగభృంగారధారిణా మండలోపవి
ష్టేనోపాస్యమానాం పయోధరాంతరావలంబితముక్తాగుణాం అచల
ద్వయమధ్యప్రవృత్తగంగాప్రవాహ మివ మేదినిం అసన్నదర్పణపతిత
ముఖప్రతిబింబ మర్కటబింబప్రచిష్టశశిమండలా మివ దివం సముపస్మ
త్య మాతరం ప్రణామ.

సా తు తం ససంభ్రమ ముత్థా(ప్ర)య సత్యప్రజ్ఞాసంపాదనదక్షే
పార్శ్వపరివర్తిని పరిజ(నే)నై స్వయమేవ కృతావతరణమంగళా
ప్రసృత పయోధరక్షరత్నయోబించుచ్చలేన ద్రవీభూయ స్నేహకులేన
నిర్గచ్ఛలేన హృదయేన అంత శ్శుభశతానీవాభిధ్యాయంతీ మూర్ధన్యుపా
ఘ్రియ సుచిత మాశిక్లేష. అనంతరం చ తత్రైవ కృతయథోచితసముప
చార మాశ్లిష్టవైశంపాయనా స్వయ ముపవిశ్య వినయాదవనితలే
సముపావిశంత మాకృష్య బలాత్ అనిచ్ఛంతి మపి చంద్రాపీడ
ముత్సంగ మారోపితవతీ. ససంభ్రమపరిజనోపనీతాయా మాసంద్యా
ముపవిష్టే చ వైశంపాయనే చంద్రాపీడం పునఃపున రాలింగ్య లలాట
దేశే వక్షసి భుజశిఖరయో శ్చ ముహు ర్దుహః కరతలేన పరామృ
శంతి విలాసవతీ త మవాదీత్ 'వత్స! కఠినహృదయస్తే పితా యేనేయ
మాకృతి రీదృశీ త్రిభువనలాలనీయా క్లేశ మతమభాంత మియంతం
కాలం లంభితా, కథ మసి సోధవా నతిదీర్ఘమిమాంగురుజనయంత్రణామ్?

1. పుణ్యాః కథాః కథయంతీభి రితిహాసాత్ వాచయంతీభిః పుస్త. 2. భాషణ.
3. పర. 4. తరణకా ప్రస్తుత.

అహో! బాలస్యాఽపి సతః కఠోరస్యేవ తే మహద్దైర్యం, అహో!
విగతశిశుజనక్రీడాకాతుకలాఘవ మర్భకస్యాపి తే హృదయమ్,
అహో! గురుజన స్యోపరి భక్తిరసాధారణా. సర్వథా యథా పితుః
ప్రసాదాత్ సమస్తాభి రుపేతో విద్యాభి రాలోకితోఽపి ఏవ మచిరే
జైవ కాలేనానురూపాభి ర్వధూభి రుపేత మాలోకయిష్యా మి'
ఇత్యేవ మభిధాయ లజ్జాస్థితావనత మాత్మముఖప్రతిబింబగచ్ఛే వికచ
కమలకృతః పల్లవావతంస ఇవ కపోలే పర్యచుంబ దేవమ్. ఏవం చ
తత్రాఽపినాచిర మేవ స్థిత్యా చంద్రాపీడః క్రమేణ సర్వాంతరీపురాణి
దర్శనేన నీందయామాస, నిర్గత్య చ రాజకులద్వారావస్థిత మింద్రా
యుధమారుహ్య త్తథైవ తేన రాజపుత్రలోకేనానుగమ్యమానః శుక
నాసం ద్రష్టుమయాసీత్.

యామావస్థితవివిధగంధగజఘటాసుకట మనేకతురంగసహస్ర
సంబాధ మపరిమితజనసమూహానిమృద్ధంకుల మేకదేశోపవిష్టైః సహ
స్రశో నిబద్ధచక్రవాళై రనేకకార్యాగతై ర్దర్శనోత్సుకైః సమంతతో
వివిధశాస్త్రజ్ఞానోన్మీలతబుద్ధిలోచనై శ్చీచుచ్ఛన్నా వివయానురాగి
భిః ధర్మపతై రివావకుంతితై శ్చాక్యమునిశాసనాధధారేయైః క్ష
పతైః పాశుపతై ర్ద్విజై శ్చ దివానిశ మానేవ్యమాన మభ్యంతరప్రవి
ష్టానాం చ సామంతానాం జఘనోపవిష్టపురుషోత్సంగస్థితస్విగుణాకు
థాభిః అతిచిరావస్థాననిర్వేదప్రసుప్తాధోరణాభిః (లోపర్యాణాభిః) సహ
ర్యాణాభి శ్చ నిశ్చలవస్థానప్రచలాయితాభి శ్చతసహస్రశః కిరణీభి
రాకీర్ణం శుకనాసగృహద్వార మాసాద్య సత్త్వప్రథావితైర్ద్వారదేశా
వస్థితైః ప్రతీహారపూరుషై రనివార్యమాణోఽపి రాజకుల ఇవ రాజ
పుత్రబాహ్యంగణ ఏవ తురంగా దవతతార. ద్వారదేశావస్థాపిత
తురంగ శ్చ వై శంపాయన మవలంబ్య పురఃప్రథావితైః సముత్సరిత
పరిజనై స్తత్ప్రతీహారమండలై రుపదిశ్యమానమార్గ స్తథైవ చలితమ
కుటకోటిభి ర్న రేంద్రబృందైః సేవాసముపస్థితై రుత్థాయోజ్ఞాయ
ప్రణమ్యమాన స్తథైవ ప్రచండప్రతీహారహుంకారభయమూకీభవ

1. ణీ. 2. అనంద. 3. సహస్రసమృద్ధ. 4. కాస్త్రాంచనో. 5. వితన్నాస్త్వి
చిత్. 6. తథైవప్ర.

త్పరిజనాని ప్రచలితచేత్రలతాత్రాసనచకితసామంతచక్రచరణ శతచలిత
వసుంధరాణి కమ్యంతరాణి నిరీక్షమాణ స్తదైవవ నవనవసుధావదాత
ప్రాసాదసహస్రనిరంతరం ద్వితీయ మివ రాజకులం శుకనాసభవనం వివేశ.
ప్రవిశ్య చానేకనరేంద్రసహస్రమధ్యోఽవిష్ట మహరమివ పితర ముప
దర్శితవినయోదూరావనతేన మాలినా శుకనాసం వవందే.

శుకనాస స్తం ససంభ్రమ ముత్థాయానుపూర్వ్యేణోత్థితరాజలోకః
సాదర మభిముఖపత్తావరశంకరః ప్రహర్షవిస్ఫూరితలోచనాగతానందజల
కణః సహ వైశంపాయనేన ప్రేక్షా గాఢ మాలిలింగ. ఆలింగితో
స్తుక్తశ్చ సాదరోపనీతమపహాయ రత్నాసన మవనావేశ రాజపుత్రః
సముపావిశ త్తదను చ వైశంపాయనః. సముపవిష్టే చ రాజపుత్రే శుక
నాసవజ్జ మన్య దఖిల మవనిపాలచక్ర ముజ్జితనిజాసన మవనితల మభ
జత స్థిత్యా చ తూష్ణీ త్నా మివ శుకనాసస్సముద్గతప్రీతిపులకై రంగై
రాశ్చేద్యమానహృదయహర్షప్రకర్షస్త మబ్రవీత్.

‘తాత! చంద్రాపీడ! అద్య ఖిలు దేవస్య తారాపీడస్య సమాప్త
విద్య ముపారూఢయావన మాలోక్య భవంతం సుచిరా ద్భవనరాజ్య
ఫలప్రాప్తి రుపజాతా, అద్య సమృద్ధాః సర్వా గురుజనాశిషః, అద్య
ఫలిత మనేకజన్మాంతరోపాత్త మివదాతం కర్త, అద్య ప్రసన్నాః
కులదేవతాః, న హ్యపూజ్యభాజాం భవాదృశాః సకలత్రిభువనవిస్తయ
హేతవః పుత్రతాం ప్రతిపద్యంతే, క్షేదం వయః, క్షేయమమానుషీ
శక్తిః, క్వ చేద మశేషవిద్యాగ్రహణసామర్థ్యమ్, ఆహా! ధన్యాః
ప్రజాః యాసాం భరతభగీరథపుత్రమో భవా నుత్పన్నః పాలయితా,
కిం ఖిలు కృత మివదాతం కర్త వసుంధరయా యయాసి భర్తా సమాసా
దితః, హరివక్షఃఫలనివాసాసద్గ్రహవ్యసనినీ హతా ఖిలు లక్ష్మీః యా
విగ్రహవతీ భవంతం నో వసర్వతి, సర్వథా కల్పకోటి ర్హవరాహ ఇవ
దంష్ట్రావలయేన వహ బాహునా వసుంధరాభారం సహ పిత్రా’ ఇత్యభి
ధాయ స్వయ మాభరణవసరకుసుమాంగ రాగాదిభి రభ్యర్చ్య తం విస
ర్జయాం చకార విసర్జిత శ్చిత్తా యాంతగిపురం ప్రవిశ్యదృష్ట్వా వైశం
పాయనమాతరం మనోరమాభిధానాం నిర్గత్య సమారుహ్యేంద్రా

యుధం పితౄ హర్వకల్పితం ప్రతిచ్ఛందక మివ రాజకులస్య ద్వారా
వస్థితసితపూర్ణకలశం ఆబర్ధ¹హరిచందనమాలం ఉల్లసితసితపతాకా
సహస్రం అభ్యాహతమంగళతూర్యరవపరిపూరితదిగంతరముపరచితవికచ
కమలకుసుమప్రకర మచిరకృతాన్ని కార్యముజ్జ్వలవివిక్తపరిజన ముప
సాదితాశేషగృహప్రవేశమంగళం కుమారో భవనం జగామ. గత్వాచ
శ్రీమండపావస్థితే శయనే ముహూర్త ముపవిశ్య సహ తేన రాజపుత్ర
లోకేన అభిషేకాదిమశనావసాన మకరో ద్ధివసవిధిమ్. అభ్యంతరే చ
స్వశయనీయగృహ ఏవేంద్రాయుధ స్యావస్థాన మకల్పయత్.

ఏవం ప్రాయేణ చాస్యోదంతేన తదహః పరిణతి ముపయయా.
గగనతలా దవతరంత్యా దివసక్రియః పద్మరాగనూపుర మివ స్వప్రభాపి
హితరంధ్రం రవిమండల మున్ముక్తపాదం పసాత. సలిలప్రవాహ ఇవ రథ
చక్రమార్గానుసారేణ దివసకరస్య వాసరాలోకః ప్రతీచీం కకుభ
మగాత్. అభినవపల్లవలోహితతలేన కరేణే వాధోముఖప్రసృతేన
దివసకరబింబేన వాసరః కమలరాగ మశేషం మమార్జ. కమలినీపరిమళ
పరిచయాగతాళిమాలాకులితకంతం కాలసాశై రివ చక్రవాకమిథున
మాకృష్యమాణం విజఘటే. కరపుటై రాదినసాంత మాపీత మరవింద
మధురస మివ రక్తాతపచ్చలేన గగనగమనభేదా దివ దివసకరబింబం
వవామ.

క్రమేణ చ ప్రతీచీకర్ణపూరకొత్పలే లోకాంతరముపగలే
భగవతి గభస్తిమాలిని, సముల్లసితాయా మంబరతటాకవికచ కమ
లిన్యాం సంధ్యాయాం, కృష్ణాగరుపంకపత్రలతా స్వీవ తిమిరలేఖాసు
స్ఫురంతీషు దిశాం ముఖేషు, అళికులమలినేన కువలయవనే నేన రక్త
కమలాకరే తిమిరనికరేణోత్సార్యమాణే సంధ్యారాగే, కమలినీని
పీతమాతప మున్ములయితు శిమంధకారకరపల్లవే ప్షీవ విశత్సు రక్త
కమలోదరాణి మధుకరకులేషు, శనై శ్శనై శ్చ నిశావిలాసినిముఖా
వతంసపల్లవే గళితే సంధ్యారాగే, దితు విక్షిప్తేషు సంధ్యాదేవ
తార్చనబలిపిండేషు, శిఖరదేశలగ్నతిమిరాసు అనారూఢమయూరా

స్వపి మయూరాధిష్ఠితాస్త్వివ మయూరయష్టిషు, గవాక్షవివరనిలీ
నేషు ప్రాసాదలక్ష్మీకర్ణోత్పలేష్వివ పారావలేషు, విగత విలాసిని
సంవాహననిశ్చలకాంచనపీతాసు మూకీభూతఘంటారవా స్వంతకపుర
హోలాసు, భవనసహకార శాఖావలంబిత పంజరేషు విగతా
లావేషు శుకశారికానివహేషు, సుగీతకవిరామవిశ్రాంతరవాసూతా
ర్య మాణాసు వీణాసు, యువతినూపురశబ్దాపశమనిభృతేషు భవన
కలహంసేషు, అపనీయమానకర్ణశంఖచామరసక్షత్రమాలా¹మండలేషు
మధుకరకులశూన్యకపాలభిత్తిషు మత్తవారణేషు, ప్రదీప్యమానేషు
రాజవల్లభతురంగమమందురాప్రదీపేషు, ప్రవిశంతీషు ప్రథమయామకుం
జరఘటాసు, కృతరాజస్వస్త్రియనేషు నిష్క్రమత్సు పురోహితేషు, విస
ర్జితరాజలోకవిరళపరిజనేషు విస్తారిలేష్వివ రాజకులకఘ్నాంతరేషు, ప్ర
జ్వలితదీపికాసహస్రప్రతిబింబ చుంబితేషు కృతవికచచంపకదళోపహారే
ష్వివ మణిభూమికుట్టిమేషు, నిపతితదీపాలోకాసు రవివిరహార్తనలినీవి²
దనాగతబాలాతపా స్త్వివ భవవదీర్ఘికాసు, నిద్రాలనేషు పంజరకేసరిషు,
సమారోపితకార్తుకే గృహీతసాయకే యామిక ఇ వాంతకపురప్రవిష్టే
మకరకేతా, అవతంసపల్లవే ష్వివ సరాగేషు కర్ణేక్రియమానేషు సురత
దూతీవచనేషు, సూర్యకాంతమణిభ్య ఇవ సంక్రాంతానలేషు జ్వలత్సు,
మానినీనాం శోకవిధురేషు, హృదయేషు ప్రవృత్తేప్రదోషసమయే, చం
ద్రాపీడః ప్రజ్వలితదీపికాచక్రవాళపరివారశ్చరణాభ్యామేవ రాజకులం
గత్వా పితుః సమీపే ముహూర్తంస్థిత్యా దృష్ట్వా చ విలాసవతీ మా
గత్య స్వభవన మనేకరత్నప్రభాశబల మురగ రాజఫణామండల మివ
హృషీకేశః శయనతల మధిశిశ్యే.

ప్రభాతాయాం చ నిశీథిన్యాం సముత్థాయ సమభ్యనుజ్ఞాతః
పిత్రా అభినవమృగయాశౌతుకావకృష్యమాణహృదయో భగవత్యను
దిత ఏవ సహస్రరత్నా వారుహ్యేన్ద్రాయుధ మగ్రతో బాలేయప్రమా
ణా నాకర్షద్భి శ్చామీకరశృంఖలాభిః శౌలేయకా జరద్వ్యాఘ్ర
చర్మశబలవసనం చుకధారిభి రనేకవర్ణపట్టచీరకోద్బద్ధమాళిభి రుపచిత

శ్రుగహనముఖై రేకకర్ణావసక్తహేమతాలీపుటై రాబద్ధనిబిడకత్తై
 రనవరతశ్రమోచితోరుపిండకైః కోదండపాణిభిః శ్వపోష్ణకై రనవ
 రత కృతకోలాహలైః ప్రథావద్భిః ద్విగుణీక్రియమాణగమనోత్సాహా
 బహుగజతురగపదాతిపరివృతో వనం యయా. తత్ర చ కర్ణాంతావ
 కృష్ణముక్తైర్వికచకువలయపలాశకాంతిభిష్కల్పైః మదకలకలభకుంభభిత్తి
 భిదురై శ్చ నారాచైః చాపటంకారరవభయచకిత వనదేవతాద్ధాక్ష
 వీక్షితో వనవరాహాః కేసరిణః శరభాం శ్చమరా ననేకవిధకురంగ
 కాం శ్చ సహస్రశో జఘాన. అన్యాయం శ్చ జీవత ఏవ మహాప్రాణతయా
 స్ఫురతో జగ్రహ.

సమారూఢే చ మధ్య మహ్నః సవితరి వనాత్ స్నానోత్థితే
 నేవ శ్రమసలిలబిందువర్ష మనవరత ముజ్జితా ముచూర్తహర్షిత
 విఘట్టనైః ఘోషాఘోషాయితఖరఖలీనేన శ్రమశిథిలముఖగళితఘోషిలరుధిర
 లవేన పర్యాణపట్టకానుసారోత్థితఘోషేనరాజినా కర్ణావతంసీకృతముత్కుల్ల
 కుసుమశబల మళిపటలర్పుంకారరవముఖరం వనగమనచిహ్నం పల్లవస్త
 బక ముద్వహ తేన్ద్రాయుధే నోహ్యమానః సముద్గతస్వేదతయాఽంత
 రాంతర్దార్శీకృతమండలేన మృగరుధిరలవశతబలేన వార వాణేన
 ద్విగుణతర ముఽజనితకాంతిః అనేకరూపానుసారసంభ్రమపరిభ్రష్టచ్ఛ
 త్రధారతయా ఛత్రికృతేన¹వనపల్ల వేన నివార్యమాణాతపో వివిధవన
 లతాకుసుమరేణుధూసరో వసంతభవ విగ్రహవా నశ్వఖురరజోమలిన
 లలాటాభివ్యక్తావదాతస్వేదశేఖో దూరవిచ్ఛిన్నేనపదాతిజనేనశూన్య
 కృతపురోభాగః ప్రజవతురంగమాధిరూడై రల్పావశిష్టై స్సహ రాజ
 పుత్రైః 'ఏవం మృగపతిః ఏవం వరాహః ఏవం వనమహిషః ఏవం
 శరభః ఏవం హరిణః' ఇతి త మేన మృగయావృత్తాంత ముచ్చారయన్
 స్వభవన మాజగామ.

అవతీర్య చ తురంగమా త్సంభ్రమప్రథావితపరిజనోపనీతే
 సముపవిశ్యాసనే వారవాణ మవతార్య అపనీయచా శేషం తురంగా
 ధిరోహణోచితం వేషపరిగ్రహ మిత స్తతః ప్రచలితతాశవృంతపనావ

నీయమానశ్రమో ముహూర్తం విశ్రామ్య విశ్రమ్య చ మణిజత
కనకకలశశతసనాథా మంతర్విన్యస్తకాంచసీతాం స్నానభూమిమగాత్.
నిర్వర్తితాభిషేకవాగ్దారస్య చ వివిక్తసనపరిమృష్టవపుషః స్వచ్ఛ
దుకూలపల్లవాకలితమాశే గృహీతవాససః కృతదేవతార్చనస్యాం
గరాగభూమా సముపవిష్టస్య రాజ్ఞా విసర్జితా మహాప్రతీహారాధిష్ఠితా
రాజకులపరిచారికాః కులవర్ధనాసనాథా శ్చ విలాసవతీదాస్యః సర్వా
న్తగిపురస్తేషితా శ్చాంతగిపురపరిచారికాః పటలకవినిహితాని వివిధా
న్యాభరణాని మాల్యాన్యంగరాగాణాం వాసాంసి చాచాయ పురతస్త
స్యోపతఃః ఉపనిన్య శ్చ యథాక్రమమ్. ఆదాయ చ తాభ్యః ప్రథ
మం స్వయం ముపలిప్య వైశంపాయన ముపరచితాంగరాగో దత్వా చ
సమీపవర్తిభ్యో యథార్హమాభరణవసనాంగరాగకుసుమాని వివిధ
మణిభాజనసహస్రశారం శారద మంబరతలమివ స్ఫురితతారాగణ
మాహారమండప మగచ్ఛత్.

తత్ర చ ద్విగుణీకృతకుథాసనోపవిష్టః సమీహోపవిష్టేన తద్గణో
పవర్ణనపరేణ వైశంపాయనేన యథార్హభూమిభాగోపవేశితేన రాజ
పుత్రలోకేన 'ఇద మనై దీయతామ్' ఇతిప్రసాదవిశేషదర్శనసంవర్ధితనే
వారనేన చ సహహోవిధిమకరోత్. ఉపస్పృశ్య చ గృహీతతాం
బూల స్తస్మిన్ ముహూర్త మివ స్థిత్యా ఇంద్రాయుధసమీప మగమత్.
తత్ర చానుపవిష్ట ఏవ తద్గణోపవర్ణనప్రాయాలాపాః కథాః కృత్వా
సత్య పాఠ్యాప్రతిక్షణోన్ముఖే సార్వపరివర్తిని పరిజనే తద్గణాపహృత
హృదయః స్వయమేవేంద్రాయుధస్య పురో యవన మాకీర్య నిర్గ
త్య రాజకుల మయాసీత్ తేనైవ చ క్రమేణావలోక్య రాజానమా
గత్య నిశా మనై షీత్.

అపరేద్యు శ్చ ప్రభాతసమయ ఏవ సర్వాంతగిపురాధిక్యత మనని
పతేః పరమస్మృతం అనుమార్గాగతయా చ ప్రథమే వయసి వర్త
మానయా రాజకులసంవాసప్రగల్భయా పృథున్ద్రితవినయయా కించి
దుపారాధయావనయాశక్రగోపకాలోహితరాగేణాంకుకేన రచితావ
కుంతనయా సబాలాతపయేన పూర్వయా కకుభా ప్రత్యగ్రదభితమనః

శిలాచూర్ణవల్లేనాంగ లావణ్యప్రభాప్రవాహేణామృతరసనదీపూరే
 ణేవ భవన మాపూరయంత్యా బ్యోత్సన్నయేవ రాహుగ్రాసభయా
 దపహాయ రజనికరమండలం గా మవత్సరయా రాజకులగృహదేవత
 యేవ మూర్తిమత్యా క్వణితమణినూపురాకలితచరణయుగళయా కూజ
 త్కలహంసాకులితకమలయేవ కమలిన్యా మహర్షిహేమమేఖలా
 కలాపకలితజఘనస్థలయా నాతనిర్భరోద్భిన్నపయోధరయా మందమంద
 భుజలతావిక్షేపప్రేఖితనఖమయూఖచ్ఛలేవ థారాభి రివ లావణ్యరస
 మనవరతం త్మరంత్యా దిద్దుఖవిసర్పిణి హారలతానాం రశ్మిజాలే నిమ
 గ్నశరీరతయా తీరసాగరోన్తగ్నవదనయేవ లక్ష్మ్యా బహుళతాం
 బూలకృష్టి కాంధకారితాధరలేఖయా సమసువృత్తతుంగనాసికయా విక
 సితపుండరీక ధవళలోచనయా మణికుండలమరకతమకరపత్రభంగకోటి
 కిరణాతపాహతకపోలతయా సకర్ణపల్లవ మివ ముఖ ముద్వహంత్యా
 పయ్యపితఘాసరచందనరసతిలకాలంకృతలలాటశట్టయా ముక్తాఫలస్త్రా
 యాలంకారయా రాధేయరాజలక్ష్మ్యేవోపపాదితాంగ రాగయానవన
 లేఖయేవ కోమలతనులతయాత్రయ్యేవ సుప్రతిష్ఠితచరణయా మఖ
 శాలయేవ వేదిమధ్యయా మేఘవనలతయేవ కనకపత్రాలంకృతయా
 మహాసుభావాకారయా అనుగమ్యమానం కన్యకయా కైలాసనామా
 నం కంచుకిన మాయాంత మసశ్యత్.

స కృతప్రణామః సముపసృత్య తీతితలనిహితదక్షిణకరో విజ్ఞాప
 యామాస 'కుమార! మహాదేవీ విలాసవతీ సమాజ్ఞాపయతి—ఇయం
 ఖలు కన్యకా మహారాజేన పూర్వం కులూతరాజధానీ మవజిత్య
 కులూతేశ్వరదుహితా పత్రలేఖాభిధానా బాలికా సతీ వందిజనేన స
 హానీయాంతకపురపరిచారికామధ్యముపసీతా, సా మయా విగత
 నాథా రాజదుహితేతి చ సముపజాతస్నేహయా దుహితృనిర్విశేష
 మియంతం కాల ముపలాలితా సంవర్ధితా చ, త దియ మిదానీ ము
 చితా భవత స్తాంబూలకరంకవాహినీత కృత్వా మయా ప్రేషితా,
 న చాస్యా మాయుష్షతా పరిజనసామాన్యదృష్టినా భవితవ్యం, బా
 లేవ లాలనీయా, స్వచిత్తవృత్తి రివ చాపలేభ్యో నివారణీయా, శిష్యేవ
 ద్రవ్వవ్యా, సుహృ దివ సర్వవిస్రంభే ష్యభ్యంతరికరణీయా, దీర్ఘకాల

సంవర్ధితస్నేహతయా స్వ సుతాయా మివ హృదయ మస్యా మస్త్రీ మే, బలవా నస్యాం పక్షపాతః, మహాభిజనరాజవంశప్రసూతా చార్వతీయ మేవంవిధాని కర్తాణి, నియతం స్వయ మేవేయ మతివినీతతయా కలిపయై రేవ దివస్తైః కుమార మారాధయిష్యతి, కేవల మతిచిరకా లోపచితా బలవతీ మే ప్రేమప్రవృత్తి రస్యామ్, అవిదితశీలశ్చాస్యాః కుమార ఇతి సందిశ్యతే, సర్వథా తథా కల్యాణినా ప్రయతితవ్యం యథేయ మతిచిర ముచితా పరిచారికా తే భవతి.' ఇత్యభిధాయ విరతవచసి కైలాసే కృతాభిజాతప్రణామాం పత్రలేఖాం అనిమిషలో చనం సుచిర మాలోక్య చంద్రాపీఠో 'యథాజ్ఞాపయత్యంబా' ఏవ ముక్త్యా కంచుకినం ప్రేషయామాస.

పత్రలేఖా తు తతః ప్రభృతి దర్శనే నైవ సముపజాతనేవారసా న దివా న రాత్రే న సుప్తస్య నాసీనస్య నోత్థితస్య న భ్రమతో న రాజ కులగతస్య ఛాయేవ రాజసూనోః పార్శ్వం ముమోచ. చంద్రాపీఠస్యాః ౭పి తస్యాం దర్శనాదారభ్య ప్రతిక్షణ ముపచీచుమానా మహతీ ప్రీతిరాసీత్. అభ్యధికం చ ప్రతిదివసమస్యాః ప్రసాదమకరోత్. ఆత్మహృదయా దవ్యతిరిక్తా మివ చైనాం సర్వవిప్రంభే ష్యమన్యత.

ఏవం సమతిక్రామత్సు కేషు చి ద్దీవనేషు రాజా చంద్రాపీఠస్య యావరాజ్యాభిషేకం చికిర్షుః ప్రతీహారాః ఉపకరణసంభారసంగ్రహార్థ మాదిదేశ. సముపస్థితయావరాజ్యాభిషేకం చ తం కదాచి ద్దర్శనార్థ మాగతం ఆరూఢవినయ మపి వినీతతర మిచ్ఛన్ శుకనాస స్ఫులిస్తర మువాచ.

'తాత! చంద్రాపీఠ! విదితవేదితవ్యస్యాధీతస్వశాస్త్రస్య తే నాల్ప మ ప్యుపదేప్తవ్య మస్త్రీ, కేవలం చ నిసర్గత ఏవ అభానుభేద్య మ రత్నాలోకోచ్ఛేద్యమప్రదీపప్రభాపనేయ మతిగహనం తమో యావన ప్రభవమ్, అపరిణామోపశమో దారుణో లక్ష్మీ మదః, కష్ట మనం జనవ ర్తి సాధ్య మపరమైశ్వర్యసిమిరాం ధత్వమ్, అశిశిరోపచారహారోఽ ౭తివో' దర్పదాహజ్వరోష్ణా, సతత మమూలమంత్రగమ్యోవిషమో

విషయవిషాదాస్వాదమోహః, నిత్య మన్నానశోచబాధోఽ బలవాణ్ రా
 గమలావలేషః, అజస్ర మక్షపావసానప్రబోధా సూరాచ రాజ్యసుఖ
 స్నిహిత నిద్రా భవతి, ఇత్యతో విస్తరేణాభిధీయసే, గర్భేశ్వరత్వ
 మభినవయావనత్వ మప్రతిమరూపత్వ మమానుషశక్తిత్వం చేతి మహా
 తీయం ఖల్వనర్థపరంపరా, సర్వావినయానా మేకైక మవ్యేషా
 మాయతనం, కిముత సమవాయః, యావనారంభే చ ప్రాయః శాస్త్ర
 జలప్రక్షాళననిర్వలాపి కాలుష్య ముపయాతి బుద్ధిః, అనుష్ఠితధవళతా
 పి సర్గాగైవ భవతి యూనాం దృష్టిః, అపహరతి చ వాత్సేవ శుష్క
 పత్రం సముద్భూతరజోభ్రాంతి రతిదూర మాత్మేచ్ఛయా యావనస
 మయే పుగుషం ప్రకృతిః, ఇంద్రియహరిణహారిణీ చ సతత మతిదురంతే
 య ముపభోగమృగతృష్ణికా, నవయావనకమాయితాత్మన శ్చ సలిలా
 నీవ తాన్యేవ విషయ స్వరూపా న్యాసాద్యమానాని మధురతరా న్యా
 పతన్తి మనసః, నాశయతి చ దిబ్బోహ ఇవోన్మార్గప్రసర్తకః పురుష
 మత్యాసజ్ఞో విషయేషు, భవాదృశా ఏవ భవంతి భాజనాన్యపదే
 శానామ్, అపగతమలేహీ మనసి స్ఫుటికమణా విభ రజనికరగభస్తయో
 విశంతి సుఖ ముపదేశగుణాః, గురువచన మమల మపి సలిల మివ మహా
 దుపజనయతి శ్రవణస్థితం హూల మభవ్యస్య, ఇతరస్య తు కరిణ ఇవ
 శంఖాభరణం ఆననశోభాసముదయ మధికతర ముపజనయతి, అపహ
 రతి సకల మతిమలిన మపి అంధకార మివ దోషజాతం ప్రదోషసమ
 యనిశాకర ఇవ గురూపదేశః, ప్రశమహేతుః వయఃపరిణామ ఇవ పలిత
 రూపేణ శిరసిజ్జాల మమలీకుర్వన్ గుణరూపేణ త దేవ పరిణామ
 యతి, ఆయ మేవ చానాస్వాదితవిషయరసస్య తే కాల ఉపదేశస్య,
 కుసుమశరశరప్రహరజర్జుర్ధ్వరితేహృదయే జలమివ గళత్కుపదిప్తమ్,
 అకారణం చ భవతి దుష్ప్రకృతే రన్వయః శ్రుతం వా వినయస్య, చందన
 ప్రభవో న దవతి కిమనలః?, కింవా ప్రశమహేతునాఽపి నప్రచండతరీ
 భవతి బడబానలో వారిణా! గురూపదేశశ్చ నామ పురుషాణా మఖిల
 ప్రక్షాళనక్షమజలం స్నానం - అనుపజాతపలితాదివైరూప్యమజరం
 వృద్ధత్వం-అనారోపితమేదోదోషం గురూకరణం-అనువర్ణవిరచన మగ్ర

దివసాంతకముల మివ సముపచితమూలదండకోశ మండల మపి ముంచిత
 భూభుజం, లతేవ విటపకానధ్యారోహతి, గంగేవ వసుజనస్యపి
 తరంగబుద్బుదచంచలా, దివసకరగతి రివ ప్రకటిత వివిధసంక్రాంతిః
 పాతాళగుహేవ తమోబహుళా, హిడింబేవ భీమసాహసై కహార్య
 వృదయా, ప్రాన్య డివ అచిరద్యుతికారిణీ, దుష్టపిశాచీన దర్శితానేక
 పురుషోచ్చాయా, స్వల్పసత్వ మున్నతీకరోతి, సరస్వతీ పరిగృహీత
 మీర్ష్యాయేవ నాలింగతి జనమ్, గుణవంత సుపవిత్ర మివ న స్పృశతి,
 ఉదారసత్వ మమంగళ మివ న బహుమన్యతే, సుజన మనిమిత్త మివ న
 పశ్యతి, అభిజాత మహి మివ లంఘయతి, శూరం కంటక మివ పరిహరతి,
 దాతారం దుస్వప్న మివ న స్తరతి, వినీతం పాతకిన మివ నోపస్పృశతి,
 మనస్విన మున్నత మివ హసతి, పరస్పరవిరుద్ధం చ ఇంద్రజాల మివ
 దర్శయంతీ ప్రకటయతి జగతి నిజం చరితం, తథా హి—సతతముష్టానా
 మారోపయంత్యపి జాడ్య ముపజనయతి, ఉన్నతి మాదధానాఽపి నీచ
 స్వభావతా మావిష్కరోతి, తోయరాశిసంభవాఽపి తృష్ణాం సువర్ధ
 యతి, ఈశ్వరతాం దధానాప్యశివప్రకృతిత్వ మాతనోతి, బలోపచయ
 మాహరం త్యపి లఘుమాన మాపాదయతి, అమృతసమోదరాఽపి కటు
 విపాకా, విగ్రహవత్ప్యపి అప్రత్యక్షదర్శనా, పురుషోత్తమరతాఽపి ఖల
 జనప్రియా, రేణుమయీవ స్వచ్ఛ మపి కలుషీకరోతి.

యథా యథా చేయం చపలా దీప్యతే తథా తథా దీపశిఖేవ
 కజ్జల మలిస మేవ కర్త కేవల ముద్వమతి, తథాహి—ఇయం సువర్ధన
 వారిధారా తృష్ణావిషవల్లీనాం, వ్యాధగీతి రింద్రియమృగాణాం, పరా
 మర్షధూమలేఖా సచ్చరితచిత్రాణాం, విభ్రమశయ్యా మోహార్ఘ
 నిద్రాణాం, నివాసజీర్ణవలభీ ధనమదపిశాచికానాం, తిమిరోద్గతిః శాస్త్ర
 దృష్టీనాం, పురస్కరపతాకా సర్వావినయానాం, ఉత్పత్తి నిమ్నగా
 త్రోథావేగగ్రాహణాం, అపానభూమి ద్విషయమధూనాం, సంగీతశాలా
 భూవికారనాట్యానాం, అవాసదరి దోషాశీవిషాణాం, ఉత్సాహవేత్ర
 లతాసత్పురుషవ్యాహారాణాం, అకాలప్రావృట్ గుణకలహంసకానాం,
 విపర్వభూమి క్లోకాపవాదవినిష్ఠానాం, ప్రస్తావనా కపటనాటకస్య

కదళికా కామకరిణః, వధ్యశాలా సాధుభావస్య, రాహుజిహ్వ ధర్మే
దుమండలస్య.

న హి తం పశ్యామి యో హ్యపరిచితయా . ౭నయా న నిర్భర
ముపగూఢో యో వా న విప్రలభః, నియతే మియ మా లేఖ్యగతాఽపి
చలతి, పుస్తకమయ్యపి ఇంద్రజాల మాచరతి, ఉత్కిర్తాఽపి విప్రలభ తే,
శ్రు(తా)త్వాప్యభిసంధ త్రేచింతితాఽపివంచయతి, ఏవంవిధయాఽపి చాన
యా దురాచారయా కథ మపి దైవవశేన పరిగృహీతా విక్లబ్ధవంతి
రాజానః, సత్త్వావినయాధిష్ఠానతాం చ గచ్ఛంతి, తథా హి—అభిషేక
సమయ ఏవ చైషాం మంగళకలశజలై రివ ప్రత్యక్ష్య తే దాక్షిణ్యం, అగ్ని
కార్యధూమే నేవ మలినీభవతి హృదయమ్, పురోహితకుశాగ్రసమ్భూ
ర్జనీభిరివాపనీయతే త్సంతః, ఉష్ణీషపట్టబంధేనేవావచ్ఛాద్య తే
జరాగమనస్త రణమ్, ఆతపత్రమండలేనే వాపవార్య తేపరలోక దర్శనమ్,
చామరపవనైరి వాప హ్రీయతే సత్యవాదితా, వేత్రదండై రివ ఉత్సా
ర్యం తే గుణాః, జయశబ్దకలకలై రివ తిరస్క్రియంతే సాధువాదాః,
ధ్వజపటపల్లవై రివ పరామృశ్యతే యశః, తథా హి,— కేచి చ్ఛ్రీమవ
శశిధిలశకునిగళపుటచపలాభిః ఖద్యోతోన్మేషమువలూర్తమనోహరాభి
ర్నన్విజనగర్హితాభిః సంపద్భిః ప్రలోభ్యమానా ధనలవలాభావలేప
విస్తృతజన్మానోఽనేకదోషాపచితేన దుష్టాస్పృజేవ రాగావేశేన బా
ధ్యమానా వివిధవిషయరసగ్రాసాలసైః పంచభి ర ప్యనేకసహస్రసం
ఖ్యైరివేంద్రియై రాయాస్యమానాః ప్రకృతిచంచలతయా లభ్యప్రసరే
ణైకే నాపి శతసహస్రతా మివోపగతేన మనసాఽఽకులీక్రియమాణాః
విహ్వలతా ముపయాంతి, కిం చ—గ్రహైరివగృహ్యంతే, భూతైరివా
భిభూయంతే, మంత్రైరివాపవష్టభ్యంతే, వాయు నేవ విడంబ్యంతే, పిశా
చైరివ గ్రస్యంతే, మదనశలై ర్నర్హాభిహతా ఇవ ముఖభంగసహస్రాణి
కుర్వతే, ధనోష్ణణాపచ్యమానా ఇవ విచ్ఛేష్టంతే, గాఢప్రహారాభిహ
తా ఇవాంగాని న ధారయంతి, కులీరా ఇవ తిర్యక్పరిభ్రమంతి,
అధర్మభగ్నుగతయః పంగవ ఇవ పరేణ సంచార్యంతే, మృషావాదవిష
విపాకసంజాతముఖరోగా ఇవాతికృచ్ఛ్చేణ జల్పంతి, సప్తచ్ఛద తరవ

ఇవ కుసుమరజోవికారై రాసన్నవర్తినాం శిరశ్శూల ముత్పాదయంతి, అసన్నమృత్యవ ఇవ పురః స్థితం బంధుజన మపి నాభిజానంతి, ఉత్కుపితలోచనా ఇవ లేజస్విన్ నేత్రులే, కాలదష్టా ఇవ మహామంత్రై రపి న ప్రతిబుధ్యన్తే, 'జాతుమా ఇవ సోష్టాణం న సహంతే, దుష్టవారణా ఇవ 'మహా నల స్తుంభనిశ్చలీకృతా అపి నగృష్టాం త్యుపదేశమ్, అతి తృష్ణావిషవేగమూర్చితాః కనకమయ మివ స్వం పశ్యంతి, 'అనయ ఇవ పానవర్ధితైర్జ్వల్యః పరప్రేరితాః వినాశయంతి, దూరస్థితాన్యపి ఫలా నీవ దండవిక్షేపై ర్హామలూని శాతయంతి, అకాల కుసుమ ప్రసవా ఇవ మనోహరా కృతయోఽపి లోకవినాశహేతవః, శ్శశానా గ్నయ ఇ వాతిరౌద్రభూతయః, లైమిరికా ఇ వాదూరదర్శినః, ఉప సృష్టా ఇవ తుద్రాధిష్ఠితభవనాః, హ్రూయమాణా అపి ప్రేతపటహా ఇ వో ద్వేజయంతి, చింత్యమానా అపి మహాపాతకాధ్యవసాయా ఇవ ఉపద్రవముఃజనయంతి, అనుదివస మాపూర్యమాణాః పాపేనేవా ధ్మాతమూర్తయో భవంతి, తదవస్థా శ్చ వ్యసవశతశరవ్యతా ముప గతా వల్లీకృతాగ్రావస్థితా జలబిందవ ఇవ పతిత మ ప్యాత్తానం నావగచ్ఛంతి.

అపరే తు స్వార్థనిష్పాదనపరై ర్ధనపితృగ్రాసగృహై రాస్థాన
 "నలీనిధూర్తబక్తైః ద్యూతం వినోద ఇతి-పరాదారాభిగమనం వైదగ్ధ్య
 మితి-మృగయా శ్రమ ఇతి-పానం విలాస ఇతి-ప్రమత్తతా శౌర్య మితి
 స్వదారః-రిత్యాగోఽవ్యసనితేతి-గురువచనావధీరణ మపరప్రణేయత్వ
 మితి-ఽజితభృత్యతాసుఖోపసేవ్యత్వ మితి-నృత్యగీతవాద్య వేశ్యాభిసక్తీ
 రసికేతేతి - మహాచారాధానాకర్షణం మహానుభావతేతి - పరిభవసహ
 త్వం క్షమేతి-స్వచ్ఛందతా ప్రభుత్వ మితి-దేవావమాననం మహాస
 త్వ తేతి-వందిజనఖ్యాతిర్యశ ఇతి-తరళతా ఉత్సాహ ఇతి-అవిశేషజ్ఞతా
 అపక్షపాతిత్వ మితి-దోషా నపి గుణపక్షమధ్యారోపయద్భిః అంతః
 స్వయ మపి విహసద్భిః ప్రతారణకుశలై ర్ధూర్ధ్వార్ధూతైరమానుషోచితాభిః
 స్తుతిభిః ప్రతార్యమాణావిత్తమదమత్తచిత్తా నిశ్చేతనతయా తథేత్యా

1. జాతుమాభరణానీవ. 2. మహామానస్తుంభ. 3. ఇవవఇవ. 4. నలీనిధుకైః.
5. రాధావకర్ష.

త్వన్యారోపితాలీకాభిమానాః మర్త్యధర్మానోఽపి దివ్యాంశావతీర్ణ
మివ సదైవత మి వాతిమానుష మాత్మాన ముత్పేక్షమాణాః ప్రార
బ్ధివ్యోచితచేష్టానుభావాః సర్వజన స్యోపహాస్యతా ముపయాంతి, ఆత్మ
విడంబనాం చానుజీవినా జనేన క్రియమాణా మభినందంతి, మనసా
దేవతాధ్యారోపణప్రతారణాసంభూతసంభావనోపహతా శ్చాంతః ప్ర
విష్టా షరభుజద్వయ మి వాత్మ బాహుయుగళం సంభావయంతి. త్వగం
తరితత్పతీయలోచనం స్వలలాట మాశంకంతే, దర్శనప్రదాన ముప్య
నుగ్రహం గణయంతి, దృష్టిపాత ము ప్యుపకారపక్షే స్థాపయంతి, సం
భాషణ మపి సంవిభాగమధ్యే కుర్వంతి, ఆజ్ఞామపి వరప్రదానాం మన్యం
తే, స్పర్శమపి పావన మాకలయంతి, మిథ్యామాహాత్మ్యగర్వనిర్భరా
శ్చ న ప్రణమంతి దేవతాభ్యః, కించ—న పూజయంతి ద్విజాతీః, న
మానయంతి మాన్యాన్, నార్చయంత్యర్చనీయాన్, నాభివాదయంత్యభి
వాదనార్హాన్, నాభ్యుత్తిష్ఠంతి గురూన్, అనర్థకాయాసాంతరితవిషయో
పభోగసుఖ మి త్యుపహసంతి విద్వజ్జనం, జరావైక్లబ్యప్రలపితమితి
పశ్యంతి వృద్ధజనోపదేశమ్, ఆత్మప్రజ్ఞాపరిభవ ఇత్యసూయంతి సచివో
పదేశాయ, కుప్యంతి హితవాదినే, సర్వథా తమభినందంతి త మాల
పంతి తం పార్శ్వే కుర్వంతి తం సంవర్ధయంతి తేన సహ సుఖ మవ
తిష్ఠంతే తస్మై దదత తం మిత్రతా ముపజనయంతి తస్య వచనం శృ
ణ్వంతి తత్ప్రవర్తంతి తం బహుమన్యంతే త మాప్తతా మాపాదయంతి
యోఽహర్నిశ మనవరతముపరచితాంజలి రధిదైవత మివ విగతాన్య
కర్తవ్యః స్త్రీతి యో వామాహాత్మ్య ముద్భావయతి.

కింవా లేహం సాంప్రతం యేషా మతిస్సశంసప్రా యోపదేశని
ర్మణం కౌటిల్యశాస్త్రం ప్రమాణమ్-అభిచారక్రియాక్రూరైకప్రకృత
యః పురోధసో గురవః-పరాభిసంధానపరామంత్రిణఉపదేష్టరః-నరపతి
సహస్రభుకోఽన్యైతాయాం లక్ష్మ్యే మాసక్తిః-మారణాత్తకేషు శాస్త్రే
ష్యభియోగః. సహజప్రేమార్ద్రహృదయామరకాభ్రాతర ఉచ్ఛేద్యాః.

తదేవం ప్రాయేతతికుటిలకష్టచేష్టాసహస్రదారుణేరాజ్యతంత్రే
అస్తిన్ మహామోహాంధకారిణి చ యావనే కుమార! తథా ప్ర

యతేభాః యథా నోపహస్యనే జనైః-న నింద్యనే సాధుభిః-న ధిక్కి-
యనే గురుభిః-నోపాలభ్యనే సుహృద్భిః-న శోచ్యనే విద్యద్భిః- యథా
చ 1న ప్రతార్యనే విప్రైః-న ప్రహస్యనే కుశలైః-నాస్వాద్యనే భుజంగైః-
నావలుప్యనే సేవక వృత్తైః-న వంచ్యనే ధూర్జైః-న ప్రలోభ్యనే వనితాభిః-
న విడంబ్యనే లక్ష్మ్యైః-న నర్త్యనే మదేన-నోన్మత్తీక్రియనే మదనేన-
నాశ్మ్యనే విషయైః-నావకృష్యనే రాగైః-నాఽహ్రియనే సుఖేన-కామం
భవాన్ ప్రకృత్యైవ ధీరః, పిత్రా చ మహతా ప్రయత్నేన సమారో
పిత సంసారః, తుల్యహృదయ మప్రతిబుద్ధం చ మదయంతి ధనాని, త
థాపి-భవద్గుణసంతోషో మా మేవం ముఖరీకృతవాన్, ఇద మేవ చ
పునఃపున రభిధీయనే, 'విద్వాంస మపి సచేతన మపి మహాసత్త్వమ
ప్యభిజాత మపి, ధీర మపి ప్రయత్నవంత మపి పురుష మియం దుర్విసీ
తా ఖలీకరోతి లక్ష్మీ' రితి, సర్వథా కల్యాణైః పిత్రా క్రియమాణ
మనుభవతు భవాన్ నవోయావన రాజ్యాభిషేకమంగళమ్, కులక్ర
మాగతా ముద్వహా పూర్వపురుషై రూఢాం ధురమ్, అవనమయ
ద్విషతాం శిరాంసి, ఉన్నమయ బంధువర్గమ్, అభిషేకానంతరంచ
సారథ్యదిగ్విజయః పరిభ్రమన్ విజితా మపి తవ పిత్రా సప్తద్వీప
సముద్ర భూషణాం పున ర్విజయస్య వసుంధరామ్, అయం చ తేకాలః
ప్రతాప మారోపయితుమ్, ఆరూఢ ప్రతాపో రాజా త్రైలోక్యదర్శివ
సిద్ధాదేశో భవతి.' ఇ త్యేతావ దభిధాయోపశశామ.

ఉపశాంతవదసి శుకనానే చంద్రాపీడ స్తాభి రమలాభి రుపదేశ
వాగ్భిః ప్రత్యుళిత ఇవ ఉన్నీలత ఇవ స్వచ్ఛీకృత ఇవ అభిషిక్త ఇవ అభి
లిప్త ఇవ నిర్మలప్త ఇవ అలంకృత ఇవ పవిత్రీకృత ఇవ ఉద్భాసిత ఇవ
స్త్రీతహృదయో ముహూర్తం స్థిత్యా స్వభవన మాజగామ.

తతః కలిపయదివసాపగమే చ రాజా స్వయ ముత్తీప్తమం
గళకలశః సహ శుకనానేన పుణ్యే ౭హని పురోధనా సంపాదితాశేష
రాజ్యాభిషేకమంగళం అనేకనరపతిసహ స్రవణవృతః సర్వభ్య స్తీర్థ
భ్యః సర్వాభ్యో నదీభ్యః సర్వభ్య శ్చ సాగరభ్యః సమాహృతేన

సర్వాపధిభిః సర్వఫలైః సర్వమృద్ధిః సర్వతైః శ్చ పరిగృహీతేన
 ఆనందబాష్పజలమిశ్రేణ మంత్రపూతేన వారిణా సుత మభిషేషేచ.
 అభిషేకసలిల్వార్ద్రదేవాం చ తం లతేన పాదపాంతరం నిజపాదప
 మముంచత్యపి తారాపీడం తత్త్వణమేవ సంచక్రామ రాజలక్ష్మీః,
 అనంతర మఖిలాంతగిపురపరివృతయూ చ ప్రేమార్ద్రహృదయయా
 విలాసవత్స్యా స్వయ మాపాదతలా దామోదినా చంద్రాతపధవళేన
 చందనే నానులిప్తమూర్తిః అభినవవికసితసితకుసుమకృతశేఖరః గోరో
 చనాచ్ఛురితదేహః దూర్వాప్రవాలరచితకర్ణపూరో దీర్ఘదశ మనుప
 హత మిందుధవళం దుకూలయుగళం వసానః పురోహితప్రతిబద్ధప్రతి
 సరప్రసాధితపాణిః అభినవరాజలక్ష్మీకమలినీమృణాలేనాభిషేకదర్శనార్థ
 మాగతేన సప్తర్షిమండలేనేవ హరేణాలింగితవక్షఃస్థలః సితకు
 సుమగ్రధితాభి రాజానులంబినీభి రిందుకరకలాశకోమలాభి రైవకక్షక
 స్రగ్భిర్నిరంతరనిచితశరీరతయా ధవళవేషపరిగ్రహతయా చ సరసింహ
 ఇవ విధృతకేసరనికరః కైలాస ఇవ స్రవత్ ప్రోతస్వినీప్రోతోరాశిః
 విరావత ఇవ మందాకినీమృణాలజలజటిలః క్షీరోద ఇవ స్ఫురితఫేన
 లవాకులః తత్కాలప్రతిపన్న వేత్రదండేన పిత్రా స్వయం పురః ప్రా
 రబ్ధసముత్సరణ సుఖామండప ముపగమ్య కాంచనమయం శశీవ
 మేనుశృంగం చంద్రాపీడః సింహాసన మాయరోహః.

ఆయాధస్య చాస్య కృతయథోచితసకలరాజలోకసమ్మానస్య ము
 హూర్తం స్థిత్యా దిగ్విజయప్రయాణశంసీ ప్రళయఘనఘటాఘోష
 ఘర్జరధ్వజః ఉదధి రివ మందరఘా(పా)తైః వసుంధరాపీత మివ యుగాంత
 నిర్ఘాతైః ఉత్పాతజలధర ఇవ తటిద్దండపాతైః పాతాలకక్షి రివ మహా
 వరాహఘోణాభిఘాతైః కనకకోదై రభిహన్యమానః ప్రస్థానదుందుభి
 రామంధరం దధ్వాన. యేన ధ్వనతా సమాధ్వాతా నీవ ఉన్మీలితా
 నీవ ముఖరికృతా నీవ పృథక్కృతా నీవ విస్తారితా నీవ గర్భిక్రృతా నీవ
 ప్రదక్షిణీకృతా నీవ బధిరికృతానీవ రవేణ భువనాంతరాణి. విశ్లేషితా
 ఇవదిశా మనోన్యన్యబంధసంధయః. యస్య చ భయవశవిషమచలితోత్తాన
 ఫణాసహస్రేణ ఆలింగ్యమాన ఇవ రసాతలే శేషేణ ముహూర్తహురభి
 ముఖదత్తదంతోర్ధ్వఘాతై రాహూయమాన ఇవ దిక్షు దిక్కుంబరైః

సన్తాపనచిత్రచేతమండలైః ప్రదక్షిణీక్రియమాణ ఇవ నభసి దివసకర
 భతుర్గైః అపూర్వశర్వాట్టహాసశంకాహర్ష హుజ్జుతేన (1) అశ్రుత
 పూర్వ) ఆభాష్యమాణ ఇవ కైలాసశిఖరిణి త్ర్యంబకవృషభేణ కృత
 గంభీరకంఠగర్జితేన ప్రతుష్టమ్యమాన ఇవ² మేగావైరావతేన అశ్రుత
 పూర్వరవజనితరోషావేశతర్యగవనమితవిషాణమండలేన ప్రణమ్యమాన
 ఇవ యమస్తనని కృతాంతమహిషేణ సుత్రస్తలోకపాలాకర్ణితో బభ్రామ
 త్రిభువన మఖిలం నినాదః తతో దుందుభిరవ మాకర్ణ్య జయ జయేతి
 చ స్వతః సముద్ఘృష్యమాణజయశబ్దః సింహాసనాత్ సహ ద్విషతాం
 శ్రియా సంచచాల చంద్రాపీడః సమంతాత్ ససుభ్రమోత్థితై శ్చ పరస్పర
 సంఘట్టనిఘటితహాసూత్రవిగళితాః అనవరత మాశావిజయప్రస్థాన
 మంగళలాజా నివ ముక్తాఫలప్రకరాః క్షరద్భిః పారిజాత ఇవ సిత
 కుసుమ ముకుళపాతీభిః కల్పపాదపైః విరావత ఇవ విముక్తకరశీకరై
 రాశాగజైః గగనాభోగ ఇవ తారాగణవర్షిభి ర్దిగంతరైః జలదకాల
 ఇవ స్థూల జలలవాహరస్యందిభి ర్జలధరైః అనుగమ్యమానో నరపతి
 సహస్రైః ఆస్థానమండపాన్నిరగాత్.

నిర్గత్య చ పూర్వార్వాధాయా పత్రలేఖయా సమధ్యాసితాంత
 రాసనా ముపపాదితప్రస్థానసముచితమంగల్యాలంకారాం ససుభ్రమా
 ధోరణోపనీతాం కరేణుకా మధిబుహ్య అచల రేచకచక్రీకృతక్షీరో
 దావర్తపాండురేణ దశ వదనబాహుదండావస్థితకైలాసకాంతనా ముక్తా
 ఫలజాలినా శతశలాకేన ఆతపత్రేణ నివార్యమాణాతపో నిర్గతు
 మారేఖే నిర్గచ్ఛం శ్చ అభ్యంతరావస్థిత ఏవ ప్రాకారాంతరితర్జునా
 నాం ద్వారావస్థితానాం ప్రతిపాలయతాం రాజ్ఞా మున యూఖానాం
 చూడామణీనా మలక్తకర్తవద్యుతిముహూహుళేనాలోకబాలాతపేన
 రాజ్యాభిషే కానంతరప్రసృతేన స్వప్రతాపవహ్నినే వాత్సర్థం పింజరి
 క్రియమాణా దశ దిశో యశావరాజ్యాభిషేకజన నా నిజానురాగే ధేవ
 రజ్యమాన మవనితల శిమాపన్నరిపువినాశపిశునేన దిగ్దాహేనేవపాటలీ
 క్రియమాణ మంబరతల మభిముఖాగతభువనతలలక్ష్మీచరణాలక్తక
 రసే నేవ లోహితాయమానాతపం దివసం దదర్శ.

వినిర్గత శ్చ సమస్తమప్రచలితగజఘటాసమానైః అన్యోన్యసంఘట్ట
జ్ఞు రితాతపత్రమండలైః ఆకరావనతమాళిశిథిలమణిమకుటపంక్తిభిః
అవర్జితరత్నకర్ణపూరైః కపోలస్థలస్థలితరత్నకుండలైః ఆజ్ఞప్తసేనాపతి
నిర్దిశ్యమాననామభిరవనిభుజాం చక్రవాలైః ప్రణమ్యమానః బహుళ
సిందూరరేణుపాటలేన క్షితితలడోలాయమానస్థూలముక్తాకలాపావ
చూడేన సితకుసుమమాలాజాలశబలశిరసా సంలగ్నసంధ్యాతపేన తిర్య
గావర్జితశ్వేతగంగాప్రవాహేణ తారాగణదంతురితశిఖరశిలాతలేన
మేదుగిరిణేన గంధమాదనేనానుగమ్యమానః కనకాలంకారప్రభా
ప్రతానకల్తాపితావయవేన చ దత్తకుంకుమస్థానకేనే వాక్యమ్యమాణే
నేంద్రాయుధేన సనాథీకృతపురోభాగః శనై శ్శనైః ప్రథమమేవ శాత
కృతపీమాశామభిప్రతేనే.

అథ చలితగజఘటాకంపితధవళాత¹పత్రవనం అనేకకల్లోలపరం
పరావతిత చంద్రమండలప్రతిబింబసహస్రం మహాప్రళయజలధిజలమివ
స్థావితమహీతల మద్భుతోద్భూతకలకల మఖిలం సంచచాల బలమ్.

ఉచ్చలితస్య చాస్య స్వభవనా దుపపాదితప్రస్థానమంగళో ధవళ
దుకూలవాసాః సితకుసుమాంగరాగో మహతా బలసమూహేన నరేం
ద్రబృందైశ్చానుగమ్యమానో ధృతధవళాతపత్రోద్వితీయ ఇవ యువ
రాజః త్వరితపదసంచారిణ్యా కరిణ్యా వైశంపాయనః సమీప మాజ
గామ. అగత్య చ రజనికర ఇవ రవే రాసన్నవర్తీ బభూవ. అనంతరమిత
శ్వేత శ్చ నిర్గతో యువరాజ ఇతి సమాకర్ణ్య ప్రథావతాం బలానాం
భరేణ చలితకులశైలకీలతజలధిజలతరంగగతేన తత్త్వణ మాచకమ్పే
మేదిని. సముఖాగతై రన్యైశ్చాన్యైశ్చ ప్రణమద్భిర్భూమిపాలైః
అంశులతాజాలజటిలచూళికానాం మణిమకుటానా మాలోకేనోన్మిషిత
బహుళరోచిషాం చ పత్రభంగిణీనీనాం కేయూరమండలీనాం ప్రభా
సంతానేన క్వచి ద్వికీర్యమాణచాపపక్షిణీదా ఇవ క్వచి దుత్పతిత
శిఖికులచలచ్చంద్రకశతశారా ఇవ క్వచి దకాలజలధరతటిత్తరభా

ఇవ క్వచి త్సకల్పతరుపల్లవా ఇవ క్వచిత్ శతయజ్ఞచాపా ఇవ క్వచి
 త్సబాలాతపా ఇవాక్రియంత దశ దిశః. ధవళా న్యపి వివిధమణినికర
 కల్పామై రుత్సర్పిభి శ్చూడామణిమరీచిభి ర్తాయూరాణీ వారాజంత
 రాజ్ఞా మాతపత్రాణి క్షణేన చ తురగమయ మివ మహీతలం కుంజర
 మయ మివ దిక్పత్రవాళ మాతపత్రమండలమయ మి వాంతరిక్షం ధ్వజ
 వనమయ మి వాంబరతల మిభమదగంధమయ ఇవ సమీరణః భూపాల
 మయీవ ప్రజాసృష్టిః ఆభరణాంశుమయీవ దృష్టిః కిరీటమయ ఇవా
 తపః చామరమయ ఇవ దివసః జయశబ్దమయ మివ త్రిభువన మభవత్.
 సర్వత శ్చకులపర్వతాకారైః ప్రచలద్భి ర్మత్తవారణైః ఉత్పాతచంద్ర
 మండలనిభైశ్చ ప్రేంఖద్భి రాతపత్రైః సంవర్తకాంభోదగంభీరభీమ
 నాదేన చ ధ్వనతా దుందుభినా తారకావర్షసదృశేన విసర్పతా గజశి
 కరనికరేణ ధూమకేతుధూసరై శ్చోల్లసద్భి రవనిరజోదండకైః నిర్ఘాత
 పాతపరుషగంభీరఘోషై శ్చ కరికంఠగర్జితైః క్షుతశక్తీణవర్ష బభ్రుణా
 చ భ్రుచుతా మతంగజనుంభసిందూరరేణునా సంక్షుభితజలధిజలకల్లోల
 చంచలాభి శ్చ విసర్పంతేభి స్తురంగమాలాభిః అంధకారితదిగంతరేణ
 చానవరతం క్షురతా గజమదజలధారాదుర్ద్ధినేన కలకలేన చ భువనాం
 తరవ్యాపినా మహాప్రళయకాల ఇవ సంజజ్ఞే.

బహుళబలకోలాహలభీతా ఇవ ధవళధ్వజనివహనింతరావృతా
 యయుః క్వాపి దశ దిశః. మలినావనిరజః సంస్పర్శశంకిత మివ సముద
 గజఘటావచూలసహస్రసంరుద్ధ మతిదూర మంబర మపససార. *ప్రచలిత
 వేత్రలతాసముత్సాన్యమాణా ఇవ తురగఖురరజోధూసర *మర్క
 కిరణా ముముచుః పురోభాగం. ఇభకరశీకరనిర్వాపణత్తస్త ఇవాతపత్ర
 సంచాదితాతపా దివసా ననాశ. బహుళబలభరజ్వరీకృతా మదకలకరి
 చరణశతతాడితా ద్విలీయేవ ప్రయాణభేరీ ధైరవం భూమీ రరాస.
 గుల్ఫద్వయనే చ తురంగముఖవినిస్సృతసితఫేవపల్లవితే మదపయసి
 మదస్త్రుతాం కరిణాం ప్రచస్థలుః పదే పదే పదాతయః. హరితాళ
 పరిమళనిభేన చాతిపటునాగజమదామోదే నానులిప్తస్య సమా జన్యేన

1. కణవషణవర్ష. 2. బహుళకోలాహలధూసరతాభీతా ఇవార్క. 3. ప్రబల
 వేత్రివేత్త. 4. తాభీతాఇవార్క.

సముపయయా¹ లిఖితాన్యగంధగ్రహణసామర్థ్యం ధూళేంద్రియస్య. క్రమేణ చ ప్రసవతో బలస్య పురః ప్రభావతాం జనకదంబకానాం కోలాహలేన తారతర్యచ్ఛేదో చ కాహళానాం నినాదేన ఖరరవవిమిశ్రేణ చ వాదినాం హేమరవేణ అనవరతకర్ణతాళ స్వనసంపృక్తేన చ దంతినా² మాడంబరరవేణ క్రైవేయకకిక్కిణీక్వణితానుసృతేన చ గతివశా ద్విషమమీవిరాచితేనాం ఘంటానాం టంకృతేన మంగళశంఖశబ్దసంవర్ధితధ్వనీనాం చ ప్రయాణపటహానాం నినాదేన ముహూర్తము రితస్తతస్తాద్యమూనానాం చ డిండిమానాం నిస్సృనేన జ్వరీకృతశ్రవణపుటస్య మూర్ఛే వాభవత్ జనస్య.

శనై శ్చనై శ్చ బలసంహోభజన్తా ఊతేరనేకవర్ణతయా క్వచి జ్జీర్ణశఫరక్రోడధూమ్రః క్వచి తక్రమేళకసటాసన్నిభః క్వచి త్వరితరేఖకరోమపల్లవమలినః క్వచిత్పత్నోర్ణతంతుపాండూః క్వచి జ్వరతమృణాళదండధవళగి క్వచిజ్వరత్కపిక్వేసర(కేశ)కపిలః క్వచి ధ్వరవృషభరోమంథఫేన పిండపాండూగి త్రిపథగాప్రవాహ ఇవ హరిచరణ ప్రభవః కుపిత ఇవ ముంచ్ క్షమా మూర్ఖబుధురహాస ఇవ రుంధన్నయనాని విత్పక్షిత ఇవ పిబ్ కరివరశీకరజలాని పక్షవానివోత్పతా గగనతల మలీనివహ ఇవ చుంబ న్నదలేఖాం మృగపతి రివ రచయ్ కరికుంభస్థశీషు పద ముపాత్తవిజయ ఇవ గృహ్లా పతాకాః జరాగమ ఇవ పాండరీకుర్వ శిరాంసి ముద్రయన్నివపత్తా గ్రసంస్థితో దృష్టిమా జిఘ్రిన్నీవ మకరందమధుబిందులగ్నః కర్ణోత్పలాని మదకలకరికర్ణతాళ తాడనత్రస్త ఇ వావిశ్వా కర్ణశంఖోదరవివరాణి పీయమాన ఇవ ఉస్తుభిభిరవనిపతిముకుటమణిభంగమకరికాభిః అభ్యర్చ్యమాన ఇవ తురగముఖవిక్షేపవిఘ్నైః ఫేనపల్లవకుసుమస్తబకైః అనుగమ్యమాన ఇవ మత్తగజఘంటాకుంభ భిత్తిసంభవేన ధాతుధూళివలయేన ఆలింగ్య మాన ఇవ చలచ్ఛామరకలాపవిధుతేన పటవాసపాంసునా ప్రోత్సాహ్య మాన ఇవ నరపతిశేఖరసహస్రపరిచ్ఛయైః కుసుమకేసరరజోభిః ఉత్పాత రాహు రివ దివసకరమండల మకాండ ఏవ పిబ్ నృపప్రస్థానమంగళ

ప్రతిసవలయమాలికాసు గోరోచనాచూర్ణాయమానః క్రకచక్రత
చందనక్షోదధూసరో రేణు రుత్పపాత. అపరిమాణబలసంఘట్టసముప
చీయమాన శ్చ శనై శ్చనై స్సంహరన్నివ విశ్వ మశేష మకాలకాల
మేఘపటలమేదో విస్తార ముపగంతు మారేఖే.

తేన చ క్రమేణోపచీయమానబహుళమూర్తినా దిగ్విజయ
మంగళధ్వజేన రిపుకులకమలప్రళయనీహారేణ రా(జ్య)లక్ష్మీవిలాసపట
వాసమూర్తేన అహితాతపత్రపుండరీకపండతుషారేణ నేనాభరపీడిత
మహితలమూర్చాంధకారేణ చలద్బలజలదకాలకదంబకుసుమోద్గమేన
దివసకరికరిణకమలవనోద్దళనద్విపయూధేన గగనమహితలప్లావనప్రళయ
పయోధిపూరేణ త్రిభువనలక్ష్మీశిరోవకుంతనపటేన మహావరాహకేసర
నికరకర్బురేణ ప్రళయానలధూమరాజిమాంసలేపపాతాశతలాదివోత్తి
ష్ఠతా, చరణేభ్య ఇవ నిర్గచ్ఛతా, లోచనేభ్య ఇవ నిష్పతతా, దిగ్భ్య
ఇవాగచ్ఛతా, నభస్తలా దివ పతతా, పవనా దివోల్లసతా, రవికరిణేభ్య
ఇవ సంభవతా, అనపహృతచేతనేన నిద్రాగమేన అనుదితతారాగణనివ
హేన బహుళనిశాప్రదోషేణ ఆపతితసలిలేన జలధరసమయేన అభ్రాంత
భుజంగేన రసాతలేన హరిచరణేనేవ సంవర్ధమానేన త్రిభువన మలం
ఘ్యుత రజసా.

వికచకువలయవన మివ నవోదకేన గగనతల మవష్టభ్యమాన
మలక్ష్మ్యత క్షణాత్ క్షీరోదధేనపాండునా క్షితిక్షోదేన. బహుళరజో
ధూసరిత మశిశిరకిరిణబింబ మవచూడచామర మివ నిష్పృథ మభవత్.
దుకూలపట్టధవళా కదలికేవ కలుషతా మాజగామ గగనాపగా నరపాల
బలధర మతిగురు మసహమానా పున రివ భారావతారణార్థ మమర
లోక మారురోహారజోమిషేణ మహీ. నిశ్శేషనిపీతాతప మంతర్దహ్య
మాన మివ జలధి జలేషు ధూసరితరవిధ్వజపట మపత దవనిరజః.
ముహూర్తేన చ గర్భవాస మివ సంహారసాగరజల మివ కృతాంతజతర
మివ మహాకాలముఖ మివ నారాయణోదర మివ బ్రహ్మాండమివ వివేశ

పృథివీ. మృణ్మయ ఇవ బభూవ దివసః 'ప్రస్థమయ్య ఇవ చకాశిరే కకుభః. 'ఏకమహాభూతమయ మివ త్రైలోక్య మాసీత్.

అథ నిజమదోష్టసంతప్తానాం దిశి దిశి కరవివరవినిస్సృతైః క్షర ద్భిః క్షీరోదక్షోదధనశ్చైః శీకరాసారైః కన్దకల్లవప్రహతి విస్మయతేన చ విసర్పతా దానజలబిందుదుర్ధినేన హేమారవవిప్రక్షీరైశ్చ వాజినాం లాలాజలలవజాలకై రుపశమితే రజసి పునరుపజాతాలోకాసు దిక్షు సాగరసలిలాదివోన్మగ్నమాలోక్య తదపరిమాణం బల ముపజాతవి స్తయః సర్వతో దత్తవృష్టి రైవశంపాయనశ్చంద్రాపీడమాబభాషే.

'యువరాజ! కిం న జితం దేవేన మహారాజాధిరాజేన తారాపీడేన యజ్ఞేష్యసి, కా దిశో న వశీకృతా యా వశీకరిష్యసి, కాని దుర్గాణి న ప్రసాధితాని యాని ప్రసాధయిష్యసి, కాని ద్వీపాంతరాణి నాత్మీకృతాని యా న్యాత్మీకరిష్యసి, కాని రత్నాని నోపాజ్ఞితాని యా న్యుపా ర్జయిష్యసి, కేవా న ప్రణతా రాజానః, కైర్న విరచితః శిరసి బాలక మలకుట్టలకోమలః సేవాంజలిః, కైర్న మసృణీకృతాః ప్రతిబద్ధహేమ పట్టైర్లలాటైస్సభాభువః, కైర్న ఘృష్టాః పాదపీతే చూడామణయః, కైర్న ప్రతిపన్నా 'వేత్రయష్టయః, కైర్నోద్ధూతాని చామరాణి, కైర్నోచ్చారితా జయశబ్దాః, కేహం న పీతాః కిరీటపత్రమకరైః సలిల థారా ఇవ నిర్మలా స్త్వచ్ఛరణనఖమయూఖరాజయః, ఏతేహి లే చక్రు రుదధిజలావగాహ దుర్గలితబలమవావలిప్తాః పృథ్వీరథగగీరథభరతదీర్ఘి పాలర్కమాంధాత్మప్రతిమాః కులాభిమానశాలిరః సోమపాయినోమూ ర్ధాభిషిక్తాః పృథివ్యాం సర్వపార్థివా రక్షాభూత మివాభిషేకపయః పాతపూతైః చూడామణిపల్లవైరుద్యహంతి మంగల్యాం భవచ్ఛరణరజ స్సంహంతి, ఏభి రియ మాదిపర్వతై రి నాపరై ర్ధృతా ధరిత్రీ, ఏతాని చా ప్యమీమా మాస్థావితదశదిగంతరాళాని సై న్యాని భవంత ముపా సతే, తథాహి—పశ్యపశ్య యస్యాం యస్యాం దిశి విక్షిప్యతే చక్షుః తస్యాం తస్యాం రసాతలమివోద్ధిగత వసుధేన సూతేకకుభ ఇవ వమంతి

2. పుష్తమయ్య. 2. శేజురూపేణేన పరిణత ముబరతలం ఏకమహ. 3. విస్మయతే. 4. వేత్రలతాః. కాదం—8

గగనతల మివ వర్షతి దివస్థావ సృజతి బలాని, అపరిమితబలభరాక్రాంతా మన్యే స్థరతి మహాభారత సమరసంక్షోభస్యావ్యక్షితిః, ఏష శిఖర దేశేషు పరిస్థితమండలో ధ్వజాః గణయన్నివ కుతూహలాచ్ఛ్రమతి కదళికావనాస్తరేషు మయూఖమాళీ, సర్వతశ్చ మదజలముచాం కరిణా మేలాపరిమళసురభిః వేణికావాహిని మదవారిణి నిరంతరమగ్నాని పతితమధుకరకులకలకలకలితా కాలిందీజలకల్లోలకలితేన భాతి భూత థాత్రీ—నైస్యభరసంక్షోభ భయాత్ సరిత ఇవ గగనతలముత్పతితాః సంఘాదయంత్యేతాః దిక్పక్రవాళమిందుధవళా ధ్వజపంక్తయః, సర్వథా చిత్రం యన్నాద్య విఘటితసకలకులశైలసంధిబంధా సహస్రశః శకలీ భవతి బలభరేణ ధరిత్రీ యద్వా బలభరపీఠివసుధాధారణవిధురా న చలంతి ఫణినాంఽతుః ఫణాభిత్తయః'

ఇతి ఏవంవదత ఏవ తస్య యువరాజః సముచ్చితానేక లోరణాం తృణమయప్రాకారమందీరసహస్రసంబాధా ముల్లాసితధవళపటమండప శతశోభినీ మావాసభూమి మవాప తస్యాం చావతీర్య రాజవ త్వర్వాః క్రియా శ్చకార సర్వైశ్చ తై స్సమేత్య నరపతిభి రమాత్యైశ్చ వివిధాభిః కథాభిర్విద్యమాన స్తం దివస మశేష మభినవపితృవియోగ జన్తనా శోకావేగేనాయాస్యమానహృదయో దుఃఖేనాత్యవాహయత్. అతివాహితదివసశ్చ యామినీ మపి స్వశయనీయస్య నాతి దూరే నిహితశయననిషణ్ణేన వైశంపాయ నేన అన్యతశ్చ సమీపే ఊతి తలవిన్యస్తకుభప్రసుప్తయా పత్ర లేఖయా సహ అంతరాపితృసక్తి మంతరా మాతృసంబంధమంతరా శుకనాసమయం కుర్వన్నాలాపం నాత్యుపజాతనిద్రః ప్రాయేణ జాగ్ర దేవ నిన్యే. ప్రత్యుషసిచోఽథాయ తేనైవ క్రమేణానవరతప్రయాణకైః ప్రతిప్రయాణక ముపచీయమానేన సేనా సముదాయేన జగత్ప్రస్థరయో వసుంధరాం, ఆకంపయగిర్జి, ఉత్పించో సరితః, ర(రి)క్తీకుర్వో సరాంసి, చూర్ణయ కాననాని, సమీకుర్వో విషమాణి, దళయో దుర్గాణి, పూరయన్నిమ్నాని, నిమ్నయో ఫలాలాని ప్రాతిష్ఠత. శనై శ్శనై శ్చ స్వేచ్ఛయా పరిభ్రమో, ఉన్నతో

నమయ్య ఉన్న తానున్న మయన్న తాన్, ఆశ్వాసయ్య భీతా, రక్షా శరణాగతా, ఉన్నలయ్య విటపకా, ఉత్సరయ్య కట్టకా, అభిషించ స్థానస్థా నేమ రాజపుత్రా, సమార్జయ్య రత్నాని, ప్రతీచ్ఛన్ను పాయనాని, గృహ్య కరా, ఆదిశ దేశవ్యవస్థాః, స్థాపయన్ స్వచిహ్నాని, కుర్వ కీర్తనాని, లేఖయ్య శాసనాని, పూజయన్న గ్రంథాని, ప్రణమన్ మునీ, పాలయన్నాశ్రమా, జనయన్ జనానురాగం, ప్రకాశయన్ విక్రమం, ఆరోపయన్ ప్రతాపం, ఉపనిన్వయశః, విస్తారయన్ గుణా, ప్రఖ్యాతయన్ సచ్చరితం, ఉద్యోతయన్ పాపపం, ఆమృతయన్ వేలావనాని, బలరేణుభి రాధాసరికృతసకలసాగరసలిలః పృథివీం విసచార. ప్రథమం ప్రాచీం తత స్త్రిశంకుతిలకాం తతో వరుణలాంఛనా మనంతరం చ సప్తరితారాశబలాం దిశం విజగ్మ్యే. వర్షత్రయేణ చాత్మికృతాశేషద్వీపాంతరం సకల మేన చతురంభోధిభాతవలయపరిభాప్తమాణం బభ్రామ మహిమండలమ్. తతః క్రమేణ నిర్జితసకలభువనతలః ప్రదక్షిణీకృత్య వసుధాం పరిభ్రమన్ కదా చి లైలాససమీపచారిణాం 'హేమజటనామ్నాం కిరాతానాం సువర్ణపురం నామ నివాసస్థానం నాతివిప్రకృష్టం పూర్వజలనిధే ర్జిత్యా జగ్రాహ తత్ర చ నిఖిలధరణితలపర్యటనఖన్నస్య నిజబలస్య విశ్రామహేతోః కతిపయా దివసా నతిష్ఠత్.

ఏకదా తు తత్రస్థ ఏవేంద్రాయుధమారుహ్య మృగయా నిర్గతో విచరన్ కాననం శైలశిఖరా దవతీర్ణం యదృచ్ఛయా కిన్నరమిథున మద్రాక్షిత్. అపూర్వదర్శనతయా తు సముపజాతకుతూహలః కృతగ్రహణాభిలాషః తత్సమీప మాదరా దుపస్పృతతుగగ స్సముపసర్ప అదృష్టపూర్వపురుషదర్శనత్రాసప్రధావితం చ తత్సలాయమాన మవవరతపార్ణి ప్రహరద్విగుణీకృతజవేనేంద్రాయుధేన ఏకాకి నిర్గత్య నిజబలసమూహ త్సుదూర, మనుససార. 'అత్ర గృహ్యతే అత్ర గృహ్యతే, ఇదం గృహీత మిదం గృహీత' మిత్యతిరభసాశ్చుప్తచేతా మహాజవతయా తురంగమస్య ముహూర్తమూర్తేణైకపద మి

వాసవాయ స్తస్మా త్ప్రదేశా త్పంచదశయోజనమాత్ర మధ్వానం
జగామ. తచ్చానుబధ్యమానం కిన్నరమిథున మాలోకయత ఏవాస్య
సముఖావతత మచలతుంగశిఖర మారురోహ. ఆరూఢే చ తస్మిన్
శనై శ్శనై స్తదనుసారిణీం నిర్వర్త్య దృష్టి మచలశిఖరప్రస్తరశకల
ప్రతిహతగతిప్రసరో విధృతతురంగ శృంధ్రావీడ స్తస్మిన్ కాలే సము
పారూఢశ్రమస్వేద్దాద్రిశరీర మింద్రాయుధ మాత్మానం చావలోక్య
క్షణ మివ విచార్య స్వయ మేవ విహస్యాచితయత్. 'కి మితి నిర్ధక
మయ మాత్మా మయా శిశు నే వాయాసితః, కి మనేన గృహీతేనా గృహీ
తేన వా కిన్నరయుగళేన ప్రయోజనమ్? యది గృహీత మిదం తతఃకిం?
అథ న గృహీతం తతోఽపి కిమ్? ఆహో మే మూర్ఖతాయాః ప్రకారః!
అహో య త్కించనకారితాయా నూదరః! అహో నిర్ధకవ్యాపారే
ష్వభినివేశః! అహో బాలిశచరితేష్వాసక్తిః! సాధుఫలం కర్తవ్యం
మాణం వృథా జాతమ్, అవశ్యకర్తవ్యా క్రియా ప్రస్తుతా విఫలీభూ
తా, సుహృత్కార్య ముపసాద్యమానం నోపపన్నం, రాజధర్మః ప్రస
ర్తితో న నిష్పన్నః, గుర్వర్థః ప్రారభో న పరిసమాప్తః, విజగీషు
వ్యాపారయత్నో న సిద్ధః, కస్తా దహ మావిష్ట ఇవోత్సృష్టనిజపరి
వార ఏతావతీం భూమి మాయాతః? కస్తాచ్చ మయా నిష్ప్రయో
జనమిదమనుసృత మశ్వముఖద్వయమ్?' ఇతి విచార్యమాణే సత్య
యమా త్రైవ మే పర ఇవ హాస ముపజనయతి, న జానే కియతాఽధ్వనా
విచ్ఛిన్న మితో బల¹ మనుయాయ మే, మహాజవో హింద్రాయుధో
నిమిషమాత్రేణాతిదూరమతిక్రామతి, న చాగచ్ఛతా మయా
తురగవేగవశా త్కిన్నరమిథునే బద్ధదృష్టినా అస్మి న్నవిరళతరుశత
శాఖాగుల్మలతాసంతానగహనే నిరంతరనివృత్తిశుష్క పల్లావక్షీర్ణతలే
మహావనే పంథా నిరూపితః యేన ప్రతినివృత్య యాస్యామి,
న చాస్మిన్ ప్రదేశే ప్రయత్నేనాపి పరిభ్రమతా మర్త్యధర్తా కశ్చి
దాసాద్యతే య స్సువర్ణపురగామినం పంథాన ముపదేక్ష్యతి, శ్రుతం
హి మయా బహుశః కథ్యమానముత్తరేణ సువర్ణపురం సీమాంత
లేఖా పృథివ్యాః సర్వజనపదానాం తతః పరతో నిర్మానుషమరణ్యం

తచ్చాతిక్రమ్య కైలాసగిరి రితి, ఆయం చ కైలాసః, త దిదాసిం
ప్రతినివృత్త్యైకాకినా స్వయ ముత్పేక్ష్యోత్పేక్ష్య దక్షిణామాశాం
కేవలమంగీకృత్య గంతవ్యం, ఆత్మకృతానాం హి దోషాణాం నియత
మనుభవితవ్యం ఫల మాత్మనైవ, ఇత్యవధార్య వామకరతలవలితరశ్మి
పాశ స్తురంగం వ్యావర్తయామాస.

వ్యావర్తితతురంగశ్చ పునశ్చింతితవా. 'ఆయ ముద్భాసిత
ప్రభాభాస్వరో భగవాన్ భాను రధునా దివసశ్రియో రశనామణిరీవ
మధ్య మలంకరోతి, పరిశ్రాంత శ్చాయ మింద్రాయుధః, త దేనం తావదా
గృహీతకతిపయదూర్వాప్రవాళకబలం కస్తింశ్చిత్సరసి శిలాప్రస్తవణే
వా సరిదంభసి వా స్నాతపీతోదక మపనీతశ్రమం కృత్వా స్వయం చ
సలిలం పీత్వా కస్య చిత్తరోరథశ్చాయాయాం ముహూర్తమాత్రం
విశ్రమ్య తతో గమిష్యామి' ఇతి చింతయిత్వా సలిల మ(న్వేషయన్)
న్విష్యన్ ముహూ ర్దుహూ రిత స్తతో దత్తదృష్టిః పర్యటన్ నలినీ జలాశ
గాహాంభిత స్నాచిరాపక్రాంతస్య చ మహతో గిరిచరస్య వనగజాయూ
ధస్య 'చరణోత్థరితైః పంకపటలై రాద్ధిక్రృతం కరావకృష్టై శ్చ సమృ
ణాశమూలనాళైః కమలకలాపైః కల్తాపితం ఆర్ధార్ధైశ్చ శైవల
ప్రవాళైః శ్యామలితోద్దేశ ముద్దళితై శ్చ కమలకుముదకువలయకల్హార
కుట్టలై రంతరాంతరా విచ్ఛురిత ముఖైశ్చ శ్చ సకర్దమైశ్చాలూకకందై
రాకీర్ణం ఖండితై శ్చ కుసుమస్తంభకసారై ర్వనపల్లవై రాచ్ఛాదిత
మాలూనాభిశ్చ కుసుమోపవిష్టనిష్పిష్టోచ్ఛ్వితృ పటపదాభి ర్వన
లతాభి రాకులిత మభినవవకుళకుసుమపరిమళవాసినా చ తమాలపల్లవ
రస శ్యామేన మదజలేన సర్వతః సిక్తం మార్గ మద్రక్షత్.

ఉపజాతజలాశయశంకశ్చ తం ప్రతీప మనుసర్జ ఉద్గ్రీవ
దృశ్యై రుపరి ఛత్రమండలాకారైః సరళసాలసల్లకీప్రాప్తై రవిరళై రపి
నిశ్శాఖితయా విరళై రి వోపలక్ష్మ్యమాణైః పాదపై రుపేతేన స్థూల
కపిలవాలుకేన శిలాతలబహుళతయా విరళతృణోలుపేన వనద్విపదశన

దలితమనశ్శిలాధూచికపిలేన ఆభంగినీభిరుత్తీర్ణాభిరవ పత్రభంగకుటి
 లాభిః పాషాణభేదకమంజరీభి ర్జటిలీకృతశిలాంతరాళేన అనవరతగళ
 ధుగ్గులుద్రుమద్రవార్దీ క్రికృతదృషదా శిఖరస్తుతశిలాజతురసపిచ్చిలోప
 లేన టంకనఖరఖురఖంఢితహరితాళక్షోదపాంసులేన ఆఖునఖరోత్థాత
 బిలవిప్రక్షీర్ణ కాంచనమూర్ణేన సికతానిమగ్న చమరకిస్తూరికామృగీఖుర
 పంక్తిసా సంశీర్ణజీర్ణరంకురల్లకరోమప్రకరనిచితేన విషమశిలాచ్ఛేదోప
 విష్ట ¹జీవంజీవకయుగ లేన వనమానుషమిథునాధ్యాసితటగుహాముఖేన
 గంధపాషాణపరిమళామోదినా వేత్రలతాశీత్రతానవతాప్రరూఢ వేణు
 కైలాసతలేన కంచి దధ్వానం గత్వా తస్యైవ కైలాసశిఖరిణః
 పూర్వోత్తరే దిగ్భాగే జలభారాలసజలధరపూహా మివ బహుళపక్ష
 యుపాంధకార మివ పుండీకృత మత్యాయతం తరుషండం దదర్శ ²తం చ
 సమ్ముఖా దాగతేన కుసుమరజఃకషాయామోదినా జలసంసర్గశిరేణ
 శీకరిణా చందనరసస్పర్శేనాలింగ్యమాన ఇవ ³జలతరంగమారుతేన
 కమలమధుపానమత్తానాంచ శ్రోత్రహారిభిః కలహంసానాం కోలాహలై
 రాహూయమాన ఇవ ప్రవివేశ.

ప్రవిశ్య చ తస్య తరుషండస్య మధ్యభాగే మణిరర్పణ మివ
 త్రైలోక్యలక్ష్మ్యైః స్ఫుటికభూమిగృహ మివ వసుంధరా దేవ్యాః నిర్గ
 మనమార్గ మివ సాగరాణాం నిష్యంధ మివ దిశోమవతార మివ జలా
 కారం గగనతలస్య కైలాస మివ ద్రవతా మాసన్నం తుషారగిరి మివ
 విలీనం చంద్రాతప మివ రసతా ముపేతం హరాట్టహాస మివ జలీధూతం
 త్రిభువనపూర్వరాశి మివ సరోరూపేణావస్థితం వైడూర్యగిరిజాల మివ
 సలిలాకారేణ పరిణతం శరదభ్రబృంక మివ ద్రవీభూయైకత్ర నిష్యం
 దితం ఆదర్శభవన మివ ప్రచేతనః స్వచ్ఛతయా మునిమనోభి రివ సజ్జన
 గుణై రివ హరిణలోచనప్రభాభి రివ ముక్తాఫలాంశుభి రివ నిర్మిత మా
 పూర్ణవ్యంత మపి అంతస్పృష్టవృష్టపకలవృత్తాంతతయా రిక్త మివోప
 లక్ష్మ్యమాణం అనిభోద్ధూతజలతరంగశీకరధూళీజన్మభిస్సర్వత స్సము

1. టంకనహయఖుర. 2. జీవజీవక. 3. ప్రతానప్రరూఢవేణునా కైలాస.
 4. తచ్చ. 5. జలకరుంగదులేన. 6. మంకావతార మివ గగనతలస్య.

త్రితై స్సంరక్ష్యమాణ మి వేంద్రచాపసహస్రైః ప్రతిమానిభే నాంతః
 ప్రవిష్టం సకలకాననశైలనక్షత్రగ్రహచక్రవాళం త్రిభువనముద్భిన్నపం
 కజే నోదరేణ నారాయణ మివ బిభ్రాణ మాసన్నకైలాసావర్తస్య చ
 శతశో భగవతః ఖండపరశో ర్జజ్జనోజ్జనక్షోభచలితమాదామణి చంద్ర
 ఖండచ్యుతే నామృతరసేన జలక్షోభితవామార్ధకపోలగళితలావణ్య
 ప్రవాహానుకారిణా సమ్మిశ్రితజల ముపకూలతమాలవన ప్రతిబింబాం
 ధకారితాభ్యంతరైర్దృశ్యమానరసాతలద్వారైరివ సలిప్తదేవైర్గంభీ
 రతరం దివాపుష్పజాతనిశాశంకై శ్చక్రవాకమిథునైః పరిహీయమాణ
 నీలోత్పలవనగహన మసకృత్ప్రతామహపరి పూరితకమండలుపరిపూతజల
 మనేకశో వాలఖిల్యకదంబకకృతసంధ్యోపాసకం బహుశః సలివావతీర్ణ
 సావిత్రిభగ్న దేవతార్చనకమలసహస్రం సహస్రశ స్సప్తర్షిమండలస్నాన
 పవిత్రీ కృతం సర్వదా సిద్ధపథాధౌతకల్పలతావల్కలపుణ్యకృతోదక
 మురక క్రీడాదోహదాగతానాం చ గుహ్యకేశ్వరాంతగిపురకామినీనాం
 మకరకేతుచాపచక్రాకృతిభి రతివికటైరావర్తిభి ర్నాభిమండలై రాపీత
 సలిలం క్వచిద్వరుణాహంసాక్రాంతవికచకమలవనమండం క్వచి ద్దిగ్జశుజ్జన
 జ్వరతజనస్తృణాలజాలవండం క్వచిత్త్ర్యంబకవృషభవిమాణకోటిఖండితట
 శిలాఖండం క్వచి ద్యమమహిషశృంగశిఖరవిక్షిప్తఫేనపిండం క్వచి దై
 రావతదశనముసలఖండితకుముదఽపండం యావన మి వోత్కలికా
 బహుళ ముత్కంతితమివ మృణాలవలయాంకృతం మహాపురుషమివ
 మీనమకరకూర్చచక్రప్రకటలక్షణం పణ్డఖచరితమివ శ్రూయ
 మాణక్రాంచవనితాస్రలాహ భారతమివ పాండుధార్తరాష్ట్రకుల
 పక్షకృతక్షోభమమృతమథనసమయ మివ తీరావస్థితశిలికంతపీయమాన
 నిపం కృష్ణబాలచరితమివ తటకదంబశాఖాధిరూఢపారికృతజలప్రపాత
 క్రీడం మదనధ్వజమివ మకరాధిష్ఠితం దివ్యమివానిమిషలోచన రమ
 ణీయ మరణ్య మివ విజృంభమాణపుండరీక మురగకుల మి వానంత
 శతప్రతపద్మోద్భాసితం కంసబలమివ మధుకరకులోపగీయమాన కువల
 యాపీడం కద్రూస్తవయుగళ మివ నాగ సహస్రపీతశయోగండా

మం మలయ మివ చందనశిశిరవనమసత్సాధన మి వాదృష్టాంత మతి
మనోహర మాహ్లాదనం దృష్టే రచోఛదం నామ సరో దృష్టవాన్.

ఆలోకమాత్రే జై వాపగతశ్రమో దృష్ట్యా ¹మన స్యకరో దూ
హం. 'ఆహా! నిష్ఫల మపి మే తురగముఖమిథునానుసరణ మేత దా
లోకయత స్సర స్సఫలతా ముపగతం, అద్య పరిసమాప్త మీక్షణయు
గశస్య ద్రష్టవ్యదర్శనఫలమ్, ఆలోకితః ఖలు రమణీయానా మంతః,
దృష్ట ఆహ్లాదనీయానా మవధిః, వీక్షితా మనోహరాణాం సీమాంత
లేఖా, ప్రత్యక్షీకృతా ప్రీతిజననానాం పరిసమాప్తిః, విలోకితా దర్శనీ
యానా మవసానభూమిః, ఇదముత్పాద్య సరస్వలీలం అమృతరస ము
త్పాదయతా వేధసా పున రుక్తతామివ నీతా స్వస్పృష్టిః, ఇద మపి
ఖల్వమృత మివ సర్వేంద్రియాహ్లాదనసమర్థమ్, అతివిమలతయా చక్షుషః
ప్రీతిముపజనయతి, శిశిరతయా స్పర్శసుఖ ముపాహరతి, కమలసుగంధిత
యాఘ్రాణ మాప్యాయయతి, హంసముఖరతయా శ్రుతి మానందయతి,
స్వాదుతయా రసనా మాహ్లాదయతి, నియతం చాస్మైవ దర్శనత్పప్ల
యా న పరిత్యజతి భగవాన్ కైలాస ²నివాసన ముమాపతిః, న ఖలు
సాంప్రత మాచరతి. జలశయనదోహదం దేవో రథాంగపాణిః, యది
ద మమృతరససురభిసలిల మపహాయ లవణరసపరుషపయస్యవన్వతి
స్వపితి, సూనం చేదం న ప్రథమ మాసీ త్సరః, యేనప్రళయే వరాహ
ఘోణాభిఘాతభీతా భూతధాత్రి కలశయోనిపానపరికలితసకలసలిలం
సాగరమవతీర్ణా, అన్యథా యద్య త్రాగాథానేకపాతాళగంభీరాంభసి
నిమగ్నా భవే న్నహాసరసి కి మేకేన మహావరాహసహస్రై రపి నాపా
దితా భవేత్, సూనం చాస్తాదేవ సలిలలేశమాదాయాదాయ మహా
ప్రళయేషు ప్రళయపయోదాః ప్రళయద్ది నాంధకారితదశదిశః స్లావ
యంతి భువనాంతరాణి మన్యేచోయత్త త్వలిలమయం బ్రహ్మాండ రూప
మాదా భువన మభూ త్తదిదం పిండిభూతం సరోవ్యపదేశేనావ స్థితమ్.'

ఇతి విచారయ న్నేవ తస్య శిలాశకలకర్కశవాలుకాప్రాయం
విద్యాధరోద్ధృతసనాశకుముదకలాపార్పితానేకచారునైకతలింగమరుం
ధరీద త్తదినకర్కార్యుపయఃపర్యస్తర క్తకమలశోభిత ముపకూలశిలాతలో
పవిష్టజలమానుషనిషేవ్యమాణాతపమభ్యర్ణతయా చ కైలాసస్య
స్నానాగతమాతృమండలపద 'పంక్తిముద్రాంకితమవకీర్ణ భస్మసూచిత
మగ్నోత్థితగణబృందోద్ధూలనమవగాహవత్కీర్ణగణపతిగండస్థలగళిత మద
ప్రస్తవణసీక్తమతిప్రమాణపాదానుమీయమానతృప్తిత కాత్యాయనీ
సింహవతారమార్గం దక్షిణం తీర మాసాద్య తురగా దవతతార. అవ
తీర్య చ వ్యవసీతపర్యాణమింద్రాయుధమకరోత్. ఊతితలఽతితోత్థితం
చ గృహీతకతిపయయవసగ్రాసం సరోఽవతార్య పీత సలిల మిచ్ఛయా
స్నాతం చోక్త్యా అన్యతమస్య సమీపవ ర్తినస్తరోద్ధూల శాఖాయా
మపగతఖలీనం హస్తపాశశృంఖలయా కనకమయ్యా¹ చరణౌ బద్ధ్వా
కృపాణికావలూనాః ఊత్వా చాగ్రతః కతిచి త్వరస్తీరప్రయాథ
దూర్వాప్రవాళకబలాః స్వయ మపి సలిల మవతతార. తత శ్చ
ప్రత్యోలికిరచరణయుగళశ్చాతక ఇవ కృత్వా జలమయ మాహారం చక్రా
హ్వయ ఇ వాస్యా మృణాళశకలాని శిశిరాంశు రివ కరాగ్రైః స్పృష్ట్యా
కుముదాని ఘణీవాభినంద్య జలతరంగవాతా ననంగశరప్రహారాతుర
ఇ వోఽసి నిధాయ నలినదలోత్తరీయ మరణ్య గజ ఇవ శీకరార్ద్ర
పుష్కరోపశోభితకరః సరస్వలిలా దుదగాత్. ప్రత్యగ్రభగ్నశిశిరైశ్చ
సమృణాళకై ర్జలకణికాచితైః కమలినీపలాశై ర్గతామండపరిక్షిప్తే
శిలాతలే సంస్తర మాస్తీర్య నిధాయ శిరిసి పిండికృత ముత్తరీయం
సిషసాద. ముహూర్తం విశ్రాంతశ్చ తస్య సరస ఉత్తరే తీరప్రదేశే
సముచ్ఛరంత మున్దుక్తకబలేన నిశ్చలశ్రవణపుటేన తస్య భూతేనోద్గీ
వేణేంద్రాయుధేన ప్రథమ మాకర్ణితం శ్రుతిసుభగం వీణాతంత్రీయం
కారమిశ్రమమానుషం గీతశబ్ద మశృణోత్. శ్రుత్వాచ కుతోఽత్ర
విగతమర్త్యసంపాతే ప్రదేశేగీతధ్వనేః సుభూతి రితి సముపజాతకాతుకః
కమలినీపత్రోస్సంస్తరా దుత్థాయ తామేవ గీతసంపాతసూచితాం దిశం
చక్షుః ప్రాపిణోత్. అతిదవీయ స్తయా తు తస్య ప్రదేశస్యప్రయత్న

వ్యాప్యతలోచనోఽపి విలోకయన్ న కించి ద్దదర్శ. త మేవ కేవల మన
వరతం గీత శబ్దం శుక్రావ. కుతూహలవశా చ్చ గీతధ్వనిప్రభవజ్ఞానయా
కృత గమనబుద్ధి ర్ద్వైతసర్వాణ మింద్రాయుధమాయుష్యా ప్రియగీతైః
ప్రథమ ప్రస్థితైః 'రపి వనహరిణై రుపదిశ్యమావవర్త్య సప్తచ్ఛవకులై
లాలవంగలవలీలతాలోలకుసుమసురభిరమళయా అలీకులవిరుతిముఖ
రితయా తమాలనీలయా దిక్షాగమదవీధ్యేన పశ్చిమయా సరస్తీర
వనలేఖనా నిమిత్తకృత్య తం గీతధ్వని మభిప్రతేభే.

క్రమేన చ సమ్ముఖాగతైః అచ్చనిర్దురజలకణజాలజనితజపిమ
భిః జ్వరితభూర్జవల్మలైః ధూర్జటివృషభరోమంథఫేనబిందువాహిభిః
షణ్ముఖశిఖండిశిఖాచుంబిభిః అంబికాకర్ణపూరఃపల్లవోల్లాసరదర్శలై
రుత్తరకురుకామినీకర్ణోత్పలప్రేంభోలనదోహదిభిః ఆకంపిత శితకృ
తైః నమేరుకుసుమపాంసుపాతిభిః పశుపతిజటాబంధార్తవాసుకిరపీత
శైవై రాష్ట్రాదిభిః పుణ్యైః కైలాసమాయుతై రభినంద్యమానో గత్వా
చ తం ప్రదేశం సర్వతో మరకతహరితైః హరిహరితరుతిరమణీయైః
భ్రమద్భ్రుంగరాజనఖరజర్జరితజరతకుట్టలైః ఉన్నదకోకిలకులకబళీకృత
సహకారకోమలాగ్రపల్లవైః ఉన్నదషట్పురణచక్రవాళవాచాలితవికచ
చూతకల్పితైః అచకితచకోరచంచు చుంబితమరీచాంకురైః చంపకపరాగ
పుంజపింజరకపింజలజగ్ధిపృలీఫలైః ఫలభరనికరగీషీడితనిబిడదాడిమీ
నీడప్రసూతకలవింకైః ప్రక్రీడితచఫలకపికులకరతలతాడనతరళితతాళీ
పుటైః అన్యోన్యకలహకుపితకపోతపోత సుహృతలోలపక్షపాలీచాతీత
కుసుమైః కుసుమరజోరాశిశారశారికాశ్రితశిఖరైః శుకశతముఖనఖశిఖర
శకలితఫలస్సీతైః జలధరజలుబువిప్రలభముగ్ధచాతకధాన్వనముఖరితత
మాలీషండ్లైః ఇభకలభకోల్లాసపల్లవపేల్లితలవలీవలయైః ఆలీయమాన
నవయావనమదమత్తపారావత పక్షక్షేపవర్జ్యస్తకుసుమస్తబ్ధకైః తను
పవనకంపితకోమలకదలీదళవీజితైః అవిరళఫలనికరావనతనాలికేరవనైః
ఆకరోరపత్రపుటపూగవిటపీఠవృతైః అనివారితవిహంగతుండఖండిత
పిండఖర్జూరజాలకైః మదముఖరమయూరీమధురరవవిరావితాంతరైః ఆ

కలితకలికాకలాపదంతురైః అంతరాంతరా కై లాసితరంగితనై కత శీతల
 భూమిభాగైః వనదేవతా కరతలనివహనిభ మలక్తకజలలవసిక్త మివ
 కిలయనికర మతిసుకుమార ముద్వహద్భిః గ్రంథివర్ణక గ్రాససముదిత
 చమరీకులనిషేవితమూలైః కర్పూరాగరుప్రాప్తైః. ఇంద్రాయుధై రివ
 ఘనావస్థానైః కుముదై రివాద త్తదినకరశరప్రవేశశిశిరాభ్యంతరైః దాశ
 రథిబలై రివాంజననీలనలపరిగతప్రాంతైః ప్రాసాదై రివ సపారావతైః
 భవనతాపనై రివ సన్నిహితవేత్తాసనైః రుద్రై రివ నాగలతాబద్ధపరికరైః
 ఉదధికులపులినై రివ నిరంతరోద్భిన్న ప్రవాలలతాం కురజాలకైః అభి
 షేకసలిలై రివ సర్వాషధికుసుమఫలకిలయసనాథైః ఆలేఖ్యగృహై
 రివ బహువర్ణచిత్రశత్రశకునిశతశోభితైః కురుభి రివ భారద్వాజద్విజోప
 నేవితైః మహాసమరముఖై రివ పున్నాగసమాకృష్టశిలీముఖైః మహా
 కరిభిరివ ప్రలంబబాలపల్లవస్పృష్టభూతలైః అప్రమత్త పార్థివై రివ
 పర్యంతావస్థితబహుగుల్మకైః దంశితై రివ భ్రమరీసంపాత కవచావృత
 కాయైః ప్రయాణాభిముఖై రివ వానరకరాంగులీ స్పృష్టగుంజైః అవని
 పాలశయనై రివ సింహపాదాంకితతలైః ఆరభ్యపంచతపఃక్రియై రివోచ్ఛిఖ
 శిఖిమండలపరివృతైః దీప్తితై రివ కృతకృష్ణసారవిషాణకండూయనైః
 జరద్వహమునిభింవ జటాలవాలకమండలుధరైః ఇంద్రజాలికై రివ
 దృష్టిహారిభిః పాదపైః పరివృతం చంద్రప్రభనామ్నః తస్య సరసః పశ్చిమే
 తీరే కై లాసపాదస్య జ్యోత్స్నావదాతయా ప్రభయా ధవళయతస్తం
 ప్రదేశం భూతలభాగసన్నివిష్టం భగవతః శూలపాణేః శూన్యం సిద్ధాయ
 తన ముశ్యత్.

తచ్చ పవనోద్ధూతై రిత స్తతః సమావతస్థిః కేతకీ గర్భధూళిభి
 ర్ధవలీక్రియమాణకాయః పశుః తిదర్శన హేతో ర్భలా దివ ప్రతిపాద్య
 మానం భస్మవ్రత మాయతనప్రవేశపుణ్యై రివ పరిగృహ్యమాణః
 ప్రవిశ్యాద్రాక్షత్. చతుస్తంభస్ఫటికమండపికాతలప్రతిష్ఠిత మచిరో
 ధృతై రాద్ధాత్మై శిఖరగళజలబిందుభిః ఉద్ధృవిపాటితచంద్రబింబదలై

రివ నిజాట్టహాసావయవై రివ శేషఫణాశకలై రివ పాంచజన్యసహోదరై
 రివ ఊరోదవృదయాకారై రుపపాదితమాక్తికమకుటవిభ్రమైః శుచిభి
 ర్నందాకినీపుండరీకైః కృతార్చనమమలముక్తాశిలాఘటితలింగమశేష
 త్రభువనవందితచరణం చరాచరగురుంచతుర్ముఖం భగవంతం త్ర్యంబకమ్.

తస్య చ దక్షిణాం మూర్తిమాశ్రిత్యాభిముఖమాసీనా ముపర
 చితబ్రహ్మసామతివిస్తారిణా సర్వదిబ్బుఖిలావకేన ప్రళయవిప్లవక్షీర
 పయోధిపయగి పూరపాండురేణ ఆతిదీర్ఘకాలసంచితేన తపోరాశినేవ
 స్వతో విసర్పతా పాదపాంతరైః త్రిస్తోతో జలనిభేన పిండిభూయ
 వహతేన దేహప్రభావితానేన సగిరికాననం హతభయ మివ తం ప్రదేశం
 కుర్వతీ మన్య తైవ ధవళయంతీ కైలాసగిరి మంతర్ద్రష్టు రపి లోచనపథ
 ప్రవిష్టేన శ్వేతిమానమివ మనో నయంతీ మతిధవళప్రభాపరిగతదేహ
 తయా స్ఫటికగృహగతా మివ దుగ్ధసలిలమగ్నామివ విమలచీనాం
 శుకాంతరితామివ ఆదర్శతలసంక్రాంతా మివ శరదభ్రమటలతిస్కృతా
 మివ అపరిస్ఫుటవిభావ్యమానావయవాం పంచమహాభూతమయమప
 హాయ ద్రవ్యాత్మకమంగళనిష్పాదనోపకరణకలాపం ధవళగుణే నేవ
 కేవలేనోత్పాదితాం దక్షాధ్వరక్రియా మివోద్ధతగణకచగ్రహభయోప
 నేవిత త్ర్యంబకాం నిరంతరభస్మోల్లుంతనసితాంగీం రతి మివ మననదేహ
 నిమిత్తం హరప్రసాదనార్థ మాగృహీతహారారాధనాం ఊరోదధిదేవతా
 మివ సహవాసపరిచితహరచంద్రలేఖోత్కంఠాకృష్టా మింద్రమూర్తి మివ
 స్వర్ణానుభయకృత త్రినయనశరణగమనా మైరావతదేహచ్ఛవి మివ
 గజాజినావకుంతనోత్కృతితతికంతచింతితోపనతాం పశుపతిదక్షిణముఖ
 హాసచ్ఛవిమివ నిర్గత్య కృతావస్థానాం శరీరిణీ మివ రుద్రోద్ధూలనవిభూతి
 మావిర్భూతాం జ్యోత్స్నా మివ హరకంఠాంధకారవిఘట్టనోద్యమ
 ప్రాప్తాం గౌరీ తపస్సిద్ధి మివ కృతదేహపరిగ్రహం కార్తికేయకౌమార
 వ్రతక్రియా మివ మూర్తిమతిం గిరిశవృషభదేహద్యుతిమివ పృథ
 గవస్థితా మాయతనతరుకుసుమసమృద్ధిమివ శంకరాభ్యర్చనాయ స్వయ

ముద్యతాం పితామహతపస్సిద్ధిమివ మహీతల మవతీర్ణామాది యుగ
ప్రజాపతికీర్తిమివ సప్తలోకభ్రమణభేదవిశ్రాంతాం త్రయీ మివ
కలియుగధ్వస్తధర్మశోకగృహీతవనవాసా మాగామికృతయుగ బీజ
కలామివ ప్రమదాయాపేణావస్థితాం దేహవతీమివ మునిజన ధ్యాన
సంపద మమరగజవీధీ మివాభ్రగంగాభ్యాగమవేగపతితాం కైలాస
శ్రీయ మివ దశముఖోన్మూలనక్షోభనిపతితాం శ్వేతద్వీపలక్ష్మీ మి
వాన్యద్వీపాంతరావలోకనకుతూహలాగతాం కాశకుసుమ వికాస
కాంతి మివ శరత్సమయముదీక్షమాణాం శేషశరీరచ్ఛాయా మివ
రసాతల మపహాయ నిర్గతాం ముసలాయుధ దేహప్రభా మివ మధుమద
విఘూర్ణనాయాసవిగళితాం శుక్లపక్షపరంపరామివ పుండీకృతాం
సర్వహంసై రివ ధవలతయా కృతసంవిభాగాం ధర్మహృదయా దివ
నిర్గతాం శంఖాది వోత్కిర్ణాం ముక్తాఫలాదివాక్యప్రాం మృణాలై
రివ విరచితావయవాం దంతవల్లై రివ ఘటితా మిందుకరకూర్పకై
రివ ప్రక్షాలితాం వర్ణసుధాచ్ఛటాభిరివాచ్ఛురితాం అమృతఫేన పిండై
రివ పాండురీకృతాం పారదరసధారాభి రివ ధౌతాం రజతద్రవే
ణేవ నిర్మలప్రాం చంద్రమండలాది వోత్కిర్ణాం కుటజకుండసింధువార
కుసుమచ్ఛునిభి రి వోల్లాసితామియతా మివ ధవలిమ్నుః స్కంధావ
లంబినీభి రుదయతటగతా దర్శింబా దుద్భృత్య బాలరశ్మిప్రభాభి రివ
నిర్మితాభిః ఉన్నిషత్తపిత్తసుతరళతేజస్తామ్రాభిః ఆచిరస్నానావస్థితవిరళ
వారికణతయా ప్రణామలగ్నపశుపతిచరణభస్మచూర్ణాభిరివ జటాభి
రుద్భాసితశిరోభాగాం జటాపాశగ్రధిత ముత్తమాంగేన మణి
మయం నామాంక మీశ్వరచరణద్వయ ముద్వహంతీం 'రవిరథతురగ
ఖురముఖక్షుణ్ణనక్షత్రక్షోదవిశదేన భస్మనా లంకృతలలాటపట్టికాం
శిఖరశిలాశ్లేష్టశళాంకకలామివ శైలరాజమేఖలా మతులభక్తిప్రసాధి
తయా లక్ష్మీకృతలింగయా ద్వితీయయేవ పుండరీకమాలయా
దృష్ట్యా సంభావయంతీం భూతనాథ మనవరతగీతపరిస్ఫురితాధరపుట
వశా దతిశుచిభిః శుద్ధహృదయమయూతై రివ గీతగుణై రివ స్వరై
రివ స్తుతివర్ణై రివ మూర్తిమద్భి ర్ముఖాన్నిష్పృతద్భి ర్దశనాంశుభిః పున

రివ స్వపయంతీం గౌరీపతి మలివిమలైశ్చ వేదార్థైరివ సాక్షాత్పితా
 మహాముఖాదాకృష్టైః గాయత్రీవర్ణైరివ గ్రంథనా(గ్రంథనతా)ముపగతైః
 నారాయణనాభిపుండరీకబీజై రివోద్భృతైః సప్తర్షిభి రివ కరతలస్పర్శ
 పూత మాతాన మిచ్ఛస్మి స్తారకారూపేణాగతైః ఆమలకీఫలస్థూలై
 ర్నక్షాపై రుపరచితేనాక్షవలయేనాఘ్నితకంఠభాగాం పరివేషపరిగత
 చంద్రమండలా మివ పార్థమూసీమధోముఖహారశిరగకపాలమండలాకా
 రేణమోక్షపురద్వారకలత కాంతినా స్తవయుగళేన ఏకహంసమిళునసనా
 థామివ శ్వేతగంగాం గౌరీసింహసటామయేనేవ చామరదుచిరాకృతినా
 స్తవయుగళమధ్యనిబద్ధగ్రంథినా కల్పతరులతావల్కులేన కృతోత్తరీయ
 కృత్యా మయుగ్మలోచనసకాశాత్ ప్రసాదలభేన మాదామశిచంద్ర
 మయూఖజాలే నేవ మండలీకృతేన బ్రహ్మసూత్రేణ పవిత్రతరీకృతకా
 యా మాప్రపదీనేన చ స్వభావసితేనాపి బ్రహ్మసనబంధోత్తానచరణ
 తలప్రభాపరిష్వంగా ల్లోహితాయమానేన దుకూలవటేన ప్రావృత
 నితంబాం యావనే నాఽపి స్వకాలోపసర్పిణా నిర్వికారవినీతేనశిష్యే
 జేవోపాస్యమానాం లావణ్యేనాపి కృతపుణ్యేనేవ స్వచ్ఛాత్తనాపరిగృ
 హీతాం రూపేణాపి రుచిరలోచనేన విగతచాపలే నాయతనమృగే
 జేవ నిషేవితా ముత్సంగగతాం చ స్వసుతామివ సూక్ష్మశంఖఖండి
 కాంగులియకపూరితాంగుళినా త్రిపుండ్ర కావశేషభస్మపాండురేణ
 ప్రకోష్ఠబద్ధశంఖఖండకేన నఖమయూఖదంతురతయాగృహీతవంత 13ోశే
 నేవ దంతమయీం దక్షిణకరేణ వీణామాస్ఫలయంతీం ప్రత్యక్షా
 మివ గంధర్వవిద్యాం మణిమండపికాన్ఠంభలగ్నాభి రాత్తానురూపాభిః
 సహచరీభి రివ ససీణాభి ర్విలాసనతీభిః ప్రతిమాభి రుపేతాం స్వపనా
 ద్ద్రీలింగసంక్రాంతప్రతిబింబతయాఽతి ప్రబలభక్త్యాఽఽరాధితస్య హృద
 య మివ ప్రసిష్టాం హరస్య హారలేఖ యేవ స్తాప్తకంఠయోగయా గ్రహ
 పంక్త్యేన ధృవప్రతిబద్ధయా క్రుద్ధ యేవ రక్తముఖవర్ణయా మత్త
 యేవ ఘూర్ణితమందతారయా ఉన్మత్త యే వానేకకృతతాళయా
 మీమాంస యే వానేకభావనానువిధయా గీత్యా దేవం విరూపాక్ష

ముపవీణయంతీ మతిమధురగీతావకృష్టైర్ధ్యాన మివాభ్యస్యద్భి ర్నిశ్చలకరపుటై ర్మృగవరాహవానసవారణశరభసిహప్రభృతిభి ర్వనచరై రాబద్ధమండలై రాకర్ణ్యమానగీతానునిద్ధవిపంచీఘోషామమరాపగామినభ సోఽచరీర్ణాం దీక్షితవాచ మి వాస్రాకృతాం త్రిపురారిశరశలాకామిన తేజోమయీం పీతామృతా మిన విగతతృష్ణా మీశానశిరశ్శశికళా మి వానుపజాతరాగా మమథితోదధిజలసంపద మి వాంతఃప్రసన్నా మసమస్తపదవృత్తి మి వాద్వంద్యాం బౌద్ధబుద్ధి మిన నిరాలంబనాం వైదేహీమిన స్తాప్తజ్యోతిశిప్రవేశాం ద్యూతకలాకుశలామిన వశీకృతాక్షహృదయాం మహీ మిన జలావృతదేహం హిమసమయ దివసముఖలక్ష్మీ మిన పరిపీతభాస్కు రాతపా మార్యా మిన సముపాత్తయతి(గ)గుణోచితమాత్రా మాలిఖితా మివాచలావస్థానా వంశుమయీమిన తనుచ్ఛాయానులిప్తభూతలాం నిర్మలాం నిర్మమాం నిరహంకారాం నిర్మత్సరా మమానుషాకృతిం దివ్యత్వా దఽరిజ్ఞాయమానవయః ప్రమాణా మ ప్లష్టాదశవర్ష దేశీయామివోపలక్ష్యమాణాం ప్రతిపన్న పాశుపతవ్రతాం కన్యకాం దదర్శ.

తతోఽవతీర్య తరుళాఖాయాం బద్ధ్యా తురగముపపుత్య భగవతే భక్త్యా ప్రణమ్య త్రిలోచనాయ తామేవ దివ్యయోషిత మనిమేష పక్షిణా నిశ్చలనిబద్ధలక్ష్మ్యేణ చతుషా పున ర్నిరూపయామాస ఉదపాది చాస్య తస్యా రూపసంపదా కాంత్యా ప్రశాంత్యా చావిర్భూతవిస్తయస్య మనసి వితర్కః. 'అహో! జగతి జంతూనా మసమృద్ధి'తోపసతాన్యాయతంతి వృత్తాంతాంతరాణి, తథాపిః—మయా మృగయాయాం యదృచ్ఛయా నిర్ధృత మనుబద్ధతా తురగముఖమిగుసమయ మతి మనోహరో మానవానా మగమ్యో దివ్యజనసంచరణోచితః ప్రదేశో వీక్షితః, అత్ర చ సలిలమన్వేషమాణేన హృదయహః సిద్ధజనోపస్ఫుష్టజలం సరో దృష్టమ్, తత్తీరలేఖావిశ్రాంతేన చామానుషంగీత మాకర్ణితమ్, తచ్ఛానుసరతా మానుషదుర్లభదర్శనా దివ్యకన్య

శ్రీ య మాలోకితా, న హి మే సుశీతి రస్యా దివ్యతాం ప్రతి, ఆకృతి
రేవానుమాపయ త్యమానుషతాం, కుతశ్చ మర్త్యలోకే సంభూతిరేవం
విధానాం గంధర్వధ్వనివిశేషాణాం, త ద్యది మే సహసా దర్శనపథా
న్నాపయతి నారోహతి వా కైలాసశిఖరం నోత్పతతి వా గగనత
లం తతః కా త్వం కి మభిధానా వా కిమర్థం వా ప్రథమే వయసి ప్రతిప
న్నా వ్రత మితి సర్వమే వైతదేనా ముపసృత్య పృచ్ఛామి, అతిమహా
నయ మవకాశ ఆశ్చర్యాణామ్, ఇత్యవధార్య తస్యామేవ స్ఫటికమండ
పికాయా మన్యతమం స్తంభమాశ్రిత్య సముపవిష్టో గీతసమాప్త్య
వసరం ప్రతీక్షిమాణస్తస్థా.

అథ గీతావసానే మూకీభూతవీణా ప్రశాంతమధుకరమధుర
రులేన కుముదినీ సా కన్యకా సముత్తాయ ప్రదక్షిణీకృత్య కృతహర
ప్రణామా పరివృత్య స్వభావధవలయా తపగిప్రభావప్రగల్భయా దృ
ష్ట్యా సమాశ్వాసయంతీ పుణ్యై రివ స్పృశంతీ తీర్థజలై రివ ప్రతౌళ
యంతీ తపోభి రివ పావయంతీ శుద్ధి మివ కుర్వాణా వరదాన మివోప
పాదయంతీ పవిత్రతామివ నయంతీ చంద్రాపీడ మాబభాషే. 'స్వాగత
మతిథయే, కథ మిమాం భూమి మనుప్రాప్తో మహాభాగః, తదుత్తి
ష్ఠాగమ్యతామ్, అనుభూయతా మతిథిసత్కారః' ఇతి. ఏవముక్తస్తు
తయా సంభాషణమాత్రేణైవానుగృహీత మాత్మానం మన్యమానః
ఉత్థాయ భక్త్యా కృతప్రణామో 'భగవతి యథాఽఽజ్ఞాపయసి' ఇత్యభి
ధాయ దర్శితవినయః శిష్యున తాం వ్రజంతీ మనువవ్రాజ వ్రజంశ్చ
సమర్థయామాసః—'హంత తావన్నేయం మాం దృష్ట్వా తిరోభూతా,
కృతం హి మే కుతూహలేన ప్రశ్నాశయా హృది పదమ్, యథా చేయ
మస్యాస్తపస్విజనదుర్లభదివ్యరూపాయా అపి దాక్షిణ్యాతిశయాత్
ప్రతిపత్తి రభిజాతా విభావ్యతే తథా సంభావయామి, నియత మియ
మఖిల మాత్మోదంత మభ్యర్థ్యమానా మయా కథయిష్యతి' ఇత్యేవం చ
కృతమతిః పదశతమాత్ర మివ గత్వా నిరంతరై ర్దివాఽపి రజనీసమయ
మివ దర్శయన్చి స్తమాలతరుభి రంధకారితపురోభాగాం ఉత్ఫుల్లకుసు
మేషు లతానికుంజేషు కూజతాం మంద్రం మదమత్తమధు

లిహం విరుతిభి ర్ముఖీకృతపర్యంతా మతిదూరపాతిసీనాం చ భవశ్చ
శిలాతలప్రతిఘాతోత్పతన ఘేనిలానామపాం ప్రస్తవనైరుత్కోటి
గ్రావవిటంకవిపాట్యమూనై రుచ్చరధ్వనిభిరవశీర్యమాణతుమార
శిశిరశీకరాసారై రాబధ్యమాన నీహరాం హిమహఃపారహఃసభవతై
శ్చోభయతః క్షురద్భి ర్నిర్ఘరై ర్ద్వారావలంబితచారుచలచ్ఛామర
కలాపామివో పలక్ష్యమాణామంతఃస్థాపిత మణికమండలుమండలా
మేకాంతావలంబితయోగపట్టికాం విశాఖకాశిఖరనిబద్ధ నాలికేరీఫల
వల్కలమయథో తోపానద్యుగోపేతా మవశీర్ణాంగ భస్మధూసరవల్కల
శయనీయసనాక్షై కదేశామిందుమండలేనేవ టంకోత్కిర్ణైవ శంఖ
మయేన భిక్షోకపాలేనాధిష్ఠితాం సన్నిహితభస్మలాబుకాం గుహా మద్రా
క్షీత్. తస్యాశ్చ ద్వారి శిలాతలే సముపవిష్టో వల్కలశయనశిరోభాగ
విన్యస్తనీణాం తతః పల్లపుటేన నిర్ఘరా దాగృహీత మర్ఘ్యసలిల మా
దాయ తాం కన్యకాం సముచస్థితామల మతియంత్రణయా కృతమ్,
అతిప్రసాదేన భగవతి! ప్రసీద, విముచ్యతామయమత్యావరః,
త్వదీయ మాలోకన మపి సర్వపాపప్రశమనమఘమర్చణ మివ పవిత్రీ
కరణాయాలమాస్యతా' మి త్యబ్రవీత్. అనుబధ్యమాన శ్చ తయా
తాం సర్వామతిధిసపర్యా మతదూరావన లేన శిరసా సప్రశ్రయంప్రతి
జగ్రాహ.

కృతాతిథ్యయా చ తయా ద్వితీయశిలాతలోపవిష్టయా క్షణ
మివ తూష్ణీం స్థిత్యా క్రమేణ పరిపృష్టో దిగ్విజయా దారభ్యకిన్నర
మిఘనానుసరణప్రసంగే. నాగమన మాత్మనః సర్వమాచచక్షే విదిత
సకలవృత్తాంతా చోక్తాయ సా కన్యకా భిక్షోకపాల మాదాయ లేషా
మాయతన తరూణాం తలేషు విచచార ఆచిరేణ చ తస్యాః స్వయం
పతితైః ఫలై రవూర్యత భిక్షోభాజనమ్. ఆగత్య చ లేహం ఫలానా
ముపయోగాయ నియుక్తవతి చంద్రావీడమ్. అసీ చ్చ తస్య చేతసి:—
'నాస్తిఖల్వసాధ్యం నామ తపసామ్. కి మతః పర. మాశ్చర్యం య దత్ర
వ్యవగతచేతనా అపి సచేతనా ఇవాన్యై భగవత్యై సమతిసృజంతః
ఫలాన్యాత్తానుగ్రహ ముపపాదయంతి వాస్పతయః, చిత్ర మిద మా
లోకిత మస్తాభి రదృష్టపూర్వమ్.' ఇత్యధికతరోపజాతవిస్తయ శ్చోక్తాయ

త మేన ప్రదేశ మింద్రాముఖ మానీయ వ్యవసీతపర్వాణం నాలి
దూరే సుయమ్య నిర్భజలనిర్వర్తితస్సానవిధిస్తా న్యమృతరసస్వాదూ
న్యవయుజ్య ఫలాని పీత్వా చ తుషారశిశిరం ప్రస్తవణజల ముప
స్పృశ్య చైకాంతే తావ దవతన్తే యావ త్తయాఽపి కన్యయా కృతో
జలఫలమూలమయే ష్వాహారేషు ప్రణయః.

ఇతి పరిసమాపితాహారాం నిర్వర్తితసంధ్యోచితాచారాం శిలా
తలే విస్త్రబ్ధ ముపవిష్టాం నిభృత ముపస్పృత్య నాలిదూరే సముపవిశ్య
ముహూర్త మివ స్థిత్యా చంద్రప్రీడః సవినయ మవాదీత్. 'భగవతి!
త్వత్ప్రసాదప్రాప్తి ప్రోత్సాహితేన కుతూహలేనాకులీక్రియమాణో
మానుషతాసులభో లఘుమా బలా దనిచ్ఛంత మపి మాం ప్రశ్నకర్తృణి
నియోజయతి, జనయతి హి ప్రభుప్రసాదలవో ఽపి స్రాగల్భ్య మధీర
ప్రకృతేః స్వల్పాఽప్యేకదేశావస్థాన కాలకలాపరిచయ ముత్పాదయతి,
అణు ర పుష్పచారపరిగ్రహః ప్రణయ మారోపయతి, త ద్యది నాతిభేద
కర మివ శతః కథనే నాత్తాన మనుగ్రాహ్య మిచ్ఛామి, అతిమహాశ్చలు
భవద్దర్శనాత్ ప్రభృతి మే కాతుక మస్తి విషయే, కతర న్నరుతా
మృక్షీణాం గంధర్వాణాం గుహ్యాకానా మప్సరసాం వా కుల మను
గృహీతం భగవత్యా జన్తనా?, కి మర్థం వాస్తి కుసుమసుకుమారే
నవే వయసి వ్రతగ్రహణం?, క్వేదం వయః?, క్వేదం తపః?, క్వే యమా
కృతిః?, క్వ చాయం లావణ్యాతిశయః?, క్వేయ మింద్రియాణా ముప
శాంతిః? త దద్భుత మివ మే ప్రతిభాతి, కిం నిమిత్తం వా అనేకసిద్ధసాధ్య
సంబాధాని సురలోకసుభగా న్యవహాయ దివ్యాశ్రమపదాని ఏకా
కీనీ వన మివ మమానుష మధివససి?, క శ్చాయం ప్రకారో యత్యై
రేవ పంచభి ర్నహాభూతై రారబ్ధ మీదృశీం ధవళతాం ధత్తే శరీరమ్?,
నే ద మస్తాభి రన్యత్ర దృష్టశ్చుతపూర్వం, అపనయ తు నః కాతుకమ్,
అవేదయతు భవతీ సర్వ మిదం.' ఇ త్యేవ మభిహితా సా కి మ
ప్యంతర్ధ్యాయంతీ తూష్ణీ ముహూర్త మివ స్థిత్యా నిశ్చస్య ఘోల
ఘోలై రంతర్గతాం హృదయశుద్ధి మి వాదాయ నిగచ్ఛిభిః ఇంద్రియ
ప్రసాద మివ వర్షిభిః తపోరసవిష్యంద మివ స్రవణిభిః లోచన

విషయం భవభూతానాం మిష ద్రవీకృత్య పాతయద్భిః అచ్చాచ్చై రమల
కపాలస్థలస్థలితైః అవశీర్ణహారము క్తముక్తాఫలతరళపాతైః అనుబద్ధబిం
దుభిః వల్కలావృతకుచశిఖరజ్వరతశీకరైరశ్రుభిరామిలితలోచనా
నిశ్శబ్దం రోదితు మారేఖే.

తాం చ ప్రరుదితాం దృష్ట్వా చంద్రాపీడ స్తత్తణమనిత
యత్:—‘అహో! దుర్ని వారతా వ్యసనోఽనిపాతానాం యదీదృశీ మ
ప్యాకృతి మనభిభవనీయా మాత్మీయాం కుర్వంతి, సర్వభా న న కం
చన స్ఫుశంతి శరీరధర్మాణముపతాపాః, బలవతి హి ద్వంద్వనాం
ప్రచృత్తిః, ఇర మపర మధికతర ముపజనిత మతిమహా ననసి మే
కౌతుక మస్యా బాష్పసలిలపాతేన, న హ్యల్పీయసా శోకకారణేన
క్షేత్రీక్రియంతే ఏవం విధా మూర్తయః, సహి తుద్రనిర్ఘాతపాతా
భిహతా చలతి వసుధా.’ ఇతి సువర్ధితకుతూహల శ్చ శోకిస్తరణహే
తుతా ముపగత మపరాధిన మి వాత్సానమవగచ్ఛన్నుత్థాయ ప్రస్త
వణా దంజలినా ముఖప్రత్యక్షనోదక ముపనిన్ద్య సా తు తదనురోధా
దవిచ్ఛిన్న బాష్పజలధారాసంతానాఽపి కించిత్కషాయితోదరే ప్రత్య
శ్య లోచనే వల్కలోపాంతేన వదన ముపమృజ్య దీప్తముష్ణం చ
నిశ్చస్య శనైః ప్రత్యవాదీత్:—‘రాజపుత్ర! కిమనే నాతినిర్ఘృతాహృద
యాయా మమ మందభాగ్యాయాః పాపాయా జన్మనః ప్రభృతి వైరా
గ్యవృత్తాన్తే నాశ్రవణీయేన శ్రుతేన, తథాఽపి యది మహాత్ముతూ
హలం త త్కథయామి శ్రూయతామ్.

ఏతత్ప్రాయేణ కల్యాణాభినివేశినః శ్రుతివిషయమాపతిత
మేవ యథా విబుధసద్వ న్యపురసో నామ కన్యకాః సంతీతి, తాసాం
చతుర్దశ కులాని, ఏకం భగవతః కమలయోనే ర్చనసః సముత్పన్నమ్,
అన్య ద్వేదేభ్యః సంభూతమ్, అన్య దగ్నే రుదూభతమ్, అన్య త్వవనా
త్ప్రసూతమ్, అన్యదమృతా న్తథ్యమానా దుత్థితమ్, అన్యజ్జాజ్ఞాతమ్,
అన్య దర్క కిరణేభ్యో నిర్గతమ్, అన్యత్ సోమరక్తిభ్యో నిష్పృతమ్,
అన్యదూభమే రుదూభతమ్, అన్యత్సేదామినీభ్యః ప్రచృత్తమ్, అన్య
సృత్యునా నిర్మితమ్, అపరం మకరకేతునా సముత్పాదితమ్, అన్యత్తు

దక్షిణ్యప్రజాపతే రతిప్రభూతానాం సుతానాం మధ్యే ద్వే సుతే ముని
 రతిష్టాచబధూవతుః-తాభ్యాం గంధర్వైః సహ కులద్వయం జాతం, ఏవ
 మేతాన్యేకత్ర చతుర్దశ కులాని, గంధర్వాణాం తు దక్షాత్తజాద్విత
 యసంభవం త దేవ కులద్వయం జాతమ్, తత్ర మునే స్తవయ శ్చిత్ర
 సేనాదీనాం పంచదశానాం భ్రాతృణా మధికో గుణైః పోడశ శ్చిత్ర
 రథో నామ సముత్పన్నః, స కిల సకలత్రిభువనప్రఖ్యాతపరాక్రమో
 భగవతా సమస్తసురమాలిమాలాలాలితచరణనలినేనాఖండలేన సుహృ
 చ్చుబ్ధేనోపబృంహితప్రభావః సర్వేషాం గంధర్వాణా మాధిపత్య
 మసిలతావరిచినిచయమేచకిలేన బాహునా సముపార్జితం శైశవ ఏ
 వాప్తవాః, ఇతశ్చ నాతిదూరే తస్యాస్తా ద్భారతవర్షా దుత్తరే
 ణానంతరే కింపురుషనామ్ని వర్షే వర్ష పర్వతో హేమకూటో నామ
 నివాసః. తత్ర చ తద్భుజయుగళపరిపాలితా న్యనేకాని గంధర్వశతసహ
 స్రాణి ప్రతివసుతి, తే నైవ చేదం చైత్రరథం నామాతిమనోహరం
 కాననం నిర్మితమ్, ఇదం చా చోదాభిధాన మతిమహా త్వరో నిఖా
 నితమ్, అయం చ భవానీపతి రుపరచితో భగవాన్, అరిష్టాయా స్తు
 పుత్రస్తుంబురుప్రభృతీనాం సోదర్యాణాం షణ్ణాం జ్యేష్ఠో హంసో నామ
 జగద్విదితో గంధర్వః తస్మిన్ ద్వితీయే గంధర్వకులే గంధర్వరా
 జేన చిత్రరథే నై వాభిషిక్తోబాల్య ఏవ రాజ్యపద మాసాదితవాన్,
 అపరిమితగంధర్వబలపరివారస్య తస్యాపి స ఏవ గిరి రధివాసః యత్తు
 తతోమమయూఖిసంభవమప్సరసాం కులం - తస్మాత్ కిరణజాలాను
 సారగళితేన సకలే నేవ రజనికరకలాపలావణ్యేన నిర్మితా త్రిభువన
 నయనాభిరామా భగవతీ ద్వితీయేవ గౌరీ గౌరీతినామ్నా హిమకరకి
 ణావదాతపల్లా కన్యకా ప్రసూతా. తాం చ ద్వితీయగంధర్వకులాభి
 పతి ర్హంసో మందాకినీ మివ క్షీరసాగరః ప్రణయినీ మకరోత్, సాతు
 భగవతా మకరకేతనేనేవ రతిః శరత్సమయే నేవ కమలినీహం సేన
 సుయోజితా సదృశసమాగమోపజనితా మతిమహతీం ముదముపగత
 వతీ, నిఖిలాంతఃపురస్వామినీ చ తస్యాభవత్.

తయో శ్చ తాదృశయోర్హత్యనో రహమీదృశీ విగత
లక్షణా శోకాయ కేవల మనేకదుఃఖసహస్రభాజన మే కై వాత్సజా
సముత్పన్నా, తాత స్త్వనపత్యతియా సుతజన్మాతిరి క్తేన మహాత్మవేన
మమ జన్మాభినందితవా, అవాప్తే చ దశమేహని కృతయథోచితసమా
చారో మహాశ్వేతేతి యథార్థమేన నామ కృతవా, సాహం పితృ
భవనే బాలతయా కలమధురప్రలాపినీ వీణేన గంధర్వాణామంకా
దంకం సంచరంతీ అవిదితస్నేహశోకాయాసమనోహరం శై శవమతీతవతీ,
క్రమేణ చ కృతం మే వపుషి వసంత ఇవ మధుమాసేన మధుమాస ఇవ
నవపల్లవేన నవపల్లవ ఇవ కుసుమేన కుసుమ ఇవ మధుకరేణ మధుకర
ఇవ మదేన నవయావనేన పదమ్.

అథ విజృంభమాణనవనలినవనేషు ఆకరోరచూతకలికాకలాప
కృతకాముకోత్కలికేషు కోమలమలయమారుతావతారతరంగితానంగ
ధ్వజాంశుకేషు మదకలితకామినీగండూపశీధునేకపులకితవకులేషు
మధుకరకులకలంకకాలీకృతకాలేయకకుసుమకుట్టలేషు ఆశోకతరుతాడ
నారణితరమణీయమణినూపురఝంకారసహస్రముఖలేషు వికసన్తుకుళ
పరిమళపుంజితాలిజాలమంజుశింజితసుభగసహకారేషు అవిరళకుసుమ
ధూళివాలుకాపులితధవలీతధరాతలేషు మధుమదవిడంబితమధుక(ర)రి
కదంబకసంవాహ్యమానలతాడోలేషు ఉత్కుల్లపల్లవలవలీలీయమాన
మత్తకోకిలోల్లాసితమధుశీకరోద్గమదుర్దినేషు ప్రోషితజనజాయాజివోప
హారహృష్టమన్తలేషు మన్తథాస్ఫాలితచాపరవభయస్ఫుటితఃఖికహృదయ
రుధిరార్ద్రమాన్దలేషు కింశుకసమాక్షిల్లేషు అవిరతపతత్కుసుమశర
పతత్రిపత్రసూత్కారబధిరీకృతదిజ్జులేషు దివాపి ప్రవృత్తాంతర్దనరా
గాంధాభిసారికాసార్థసంకులేషు ఉద్వేలరతిరససాగరపూర్ణావతేషు
సకలజీవలోకహృదయానందశీకేషు మధుమాసదినశీకేషు ఏకదాహ
మంబయా సహ మధుమాసవిస్తారితశోభం ప్రోత్కుల్లనవనలినకుముద
కువలయకన్లార మిద మచ్ఛోదం సరః స్నాతు మభ్యాగమమ్, అత్ర చ
స్నానార్థ మాగతయా భగవత్యా పార్వత్యా తటశిలారతలేషు విలిఖ
తాని సభృంగిరిటీని పాంసునిమగ్నకృతపదమండలానుమితమునిజన
ప్రణామప్రదక్షిణాని త్యక్తంబక ప్రతిబింబకాని వందమానా భ్రమరభర

భుగ్గుగర్భకేసరజర్జరకుసుమోఽహారరమ్యోఽయం లతామండపః - ప
భృతనఖశోటిపాటితకుట్టలనాళవివరగళితమధునికరధారః సుపుష్పితో
ఽయం సహకారతరుః - ఉష్ణదమయూరకులకలకలభీతభుజంగము క్షతలా
శిశిరేయం చందనవనవీధికా - వికచకుసుమపుంజపాతసూచితవనదేవతా
ప్రేంభోలనశోభనేయం లతాఙ్గోలా-బహుళకుసుమరజః పటలమగ్న కల
హంసపదలేఖ మతిరమణీయ మిదం తీరతరులలమ్ - ఇతి స్నిగ్ధ మనోహర
తరోద్దేశదర్శనలోభాక్షిప్తహృదయా సహ సఖజనేన వ్యచరమ్.

అ దై కస్మిం శ్చ ప్రదేశే ఝటితి వనానిలే నోఽనీతం నిర్భరవిక
సితేఽపి కాననే ఆభిభూతాన్యకుసుమఽరిమళం. విసర్పంత మతిసురభి
తయా ఆనులింపంత మివ పూరయంత మివ తర్పయంత మివ ఘ్రాణే
త్రియ మహామహామికయా మధుకరకులై రనుబధ్యమాన మనాఘ్రాత
పూర్వ మమానుషలోకోచితం కుసుమగంధ మభ్యజిఘ్రమ్, కుతో
ఽయ మిత్యూపారూఢకుతూహలా చాహం ముకుళితలోచనా లేన
కుసుమగంధేన మధుకరీ వాక్యష్యమాణా కౌతుకతరళాభ్యధికతరోప
జాతనూపురమణిర్ఘంకారాకృష్టపరః కలహంసాని కతిచి త్వదానిగత్వా
హరనయనహతాశ నేంధనీకృతమదనశోకివిధురం వత్సంత మివ తపస్యంత
మఖిలమండలప్రాప్త్యర్థ మిశానశిరశ్శశాంక మివ ధృతవ్రత మయుగ్మ
లోచనం వశీకర్తుకామం కామ మివ సనియమ మతితేజస్వితయా ప్రచల
తటిల్లతాంజరమధ్యగత మివ గ్రీష్మదివసదివసకరమండలోదరప్రసిష్ట
మివ జ్వలనజ్వాలాకలాపమధ్యస్థిత మివ విభావ్యమాన మున్దిపంత్యా
బహుళబహుళయా దీపకాలోకపింగళయా దేహప్రభయా కపిలీ
కృతకాననం కనకమయ మివ తం ప్రదేశం కుర్వాణం రోచనారసలు
లిత ప్రతిసరసమానసుకుమారపింగళజటం పుణ్యవతాకాయమానయా
సరస్వతి సమాగమోత్కంఠాకృతచందనలేఖయేన భస్మలలాటికయా
బాలపులినలేఖ యేన గంగాప్రవాహ ముద్భాసమాన మనేకశాప
భ్రంకుటిభవనతోరణేన భ్రూలతాద్వయేన విరాజిత మత్యాయతతయా
లోచనమయీం మాలా మివ గ్రధితా ముద్వహంతం సర్వ
హరిణై రివ దత్తలోచనశోభాసంవిభాగ మాయతోత్తుంగఘ్రాణవంశ

మస్తాప్తహృదయప్రవేశేన నవయావనరాగేణేవ సర్వాత్మనా పాటలీ
కృతాధరరుచకమనుష్ఠిన్నశ్చశ్రురాజిత్యా దనాసాదితమధుకరావలివ
లయపరిక్షేపవిలాస మివ బాలకమల మానసం దధాన మనంగకార్దుక
గుణేనేవ కుండలీకృతేన తపస్తటాకకమలినీమృణాళేనేవ యజ్ఞోపవీతే
నాలంకృత మే కేన సనాళవసుళఫలాకారం కమండలు ముపరేణ మకర
కేతువినాశశోకరుదితాయా రతే రివ బాష్పజలబిందుభి రారచితాం
స్ఫటికగుళికాక్షమాలికాం కరేణ కలయంత మనేకవిద్యాపగాసంగ
మావర్తనిభయా నాభిముద్రయోఽపశోభమానమంతర్జ్ఞాననిరాకృతస్య
మోహాంధకారస్యాపయానపదవీ మివాంజనరజో రేఖాశ్యామలాం
రోమరాజి ముదరేణ తనీయసా తనీయసేం బిభ్రాణమాత్మ తేజసా విజిత్య
సవితారమాగృహీతేన పరివేషమండలేనేవ మాంజీమీఖలాగుణేన పరి
క్షిప్తజఘనభాగ మభ్రగంగాస్తోతోజలప్రక్షాళితేన జరచ్ఛకోరలోచన
పుటపాటలకాంతినా మందారవల్కులే నోపసాదితామ్బురప్రయోజన
మలంకార మివ బ్రహ్మచర్యస్య యావన మివ ధర్మస్య విలాప మివ సర
స్వత్యాః స్వయంవరపతి మివ సర్వవిద్యానాం సంకేతస్థాన మివ సర్వ
శ్రుతీనాం నిదాఘకాల మివ సామాధం హిమసమయకానన మివ స్ఫుటిత
ప్రియంగుమంజరీగౌరం మధుమాస మివ కుసుమధవళతిలకభూతిభూషిత
ముఖ మాతానురూపేణ సవయసా అపరేణ దేవతార్చనకుసుమా
న్యుచ్చిన్వతా తాపసకుమారేణానుగత మతిమనోహరం స్నానార్థ
మాగతం మునికుమారక ముశశ్యమ్.

తేన చ కర్ణావతంశీకృతాం వసంతదర్శనానందితాయాః స్త్రిత
ప్రభామివ వనశ్రియః మలయమారుతాగమనార్థలాజాంజలి మివ మధు
మాసస్య యావనలీలా మివ కుసుమలక్ష్మ్యాః సురతపరిశ్రమశ్యేవ జల
కణజాలకాపలీ మివ రతేః ధ్వజబిహ్నా చామరపిచ్చికా మివ మనోభవ
గజస్య మధుకరకాము కాభిసారికాం కృత్తికాతారాస్తబకానుకారిణీం
అమృతబిందునిష్యంధినీ మదృష్టపూర్వాం కుసుమమంజరీ మద్రాక్షమ్,
అస్యాః పరిభూతాన్యకుసుమామోదో న న్వయం పరిమళ ఇతి మనసా
నిశ్చిత్య తం తపాధనయువాన మీక్షిమాణాఽహ మచింతయమ్.—

కౌ ద మ్భ రీ

‘అహో! రూపాతిశయనిష్పాదనోపకరణ! కాశలస్యాక్షీణతావిభాతుః,
యత్ త్రిభువనాద్భుతరూపసంభారం భగవంతం కుసుమాయుధ
ముత్పాద్య తదాకారాతిరిక్తరూపరాశి రయ మసరో మునిమాయా
మయో మకరకేతురుత్పాదితః, మన్యే చ సకలజగన్నయనానందకరం
శశిబింబం విరచయతా లక్ష్మీలీలాధివాసభవనాని కమలాని సృజతా
ప్రజాపతినా ప్రథమ మేతదాననాకారకరణకౌశలాభ్యాస ఏవ కృతః,
అన్యథా కిమివ హి సదృశవస్తువిరచనాఽయాః కారణమ్, అలీకంచేదం
యథా కిల సకలాః కలాః కల్పా(వ)పతో బహుళపక్షే క్షీయమాణస్య
సుషుమ్నానామ్నా రశ్మినా రవి రాపిబతీతి, తః ఖ ల్వస్య గభస్తయః
సమస్తావపు రిద మా(విశ)వసంతీతి, కుతోఽన్యథా రూపాఽహరిణీ క్లేశ
బహుళే తఽసి వర్తమాన స్వేదం లావణ్యమ్’ ఇతి విచింతయంతీమేవ
మా మవిచారితగుణదోషవిశేషో రూపై కపక్షపాతీ నవయావనసులభః
కుసుమాయుధః ౧ కుసుమాసవమద ఇవ మధుకరీం పరవశా మకరోత్.

ఉచ్చస్మితైః సహ విస్మృతనిమేషేణ కిం చి దాముకుళితపక్షణా
అజిహ్వితతరళతరతారశారోదరేణ దక్షిణేన చతుషా సస్పృహ మా
పిబంతివ కి మపి యాచమానేన త్వదాయ త్తా స్తీతి వదంతీవ అభి
ముఖం హృదయ మర్చయం తీన సర్వాత్మ నాఽనుప్రవిశం తీన తస్య
తామివ గంతు మీహమానా మనోభవాభిధూతాం త్రాయ స్వేతి శరణ
మి వోపయాంతి దేహిమేహృదయేఽవ కాశ మిశ్యర్థితా మివ దర్శయంతీ
హహా! కి మిద మసాంప్రత మలిప్రేషణ మకులకుమారిజనోచిత
మిదం మయా ప్రస్తుత మితి జానానా వ్యప్రభవంతీ కరణానాం స్తుభి
లేన లిఖితేన ఉత్క్లిష్టేన సుయతేన మూర్ఛితేన విధృతేన నిష్పంద
సకలావయవా తత్కాలావిర్భూ తే నావప్తంభవ అకథితశిక్షీ లేన అనా
భ్యేయేన స్వసంవేద్యేన కేవలమ్ న విభావ్యతే కిం తద్రూపసంపదా
కిం మనసా కిం మనసిజేన కి మభినవయావనేన కిమనురాగేణో వోపదిశ్య
మానా కి మన్యే నైవ వా కేనాపి ప్రకారేణ అహ మపి నజానామి
కథం కథ మితి త మలివిరం వ్యలోకయమ్, ఉత్తిప్య నీయమానేవ

1. కౌషస్య. 2. యం. 3. కుసుమనమయమద. 4. పక్షణాజిహ్విత.

తత్సమీప మింద్రియైః పురస్తా దాకృష్యమాణేన హృదయేన పృష్ఠతః
 ప్రేర్యమాణేన పుష్పధన్వనాః కమపి ముక్తప్రయత్న మాత్మాన మధార
 యమ్, అనంతరం చ తస్య దనేనావకాశమివ దాతు మాహితసుతానా
 నిరీయుః శ్వాసచరుతః, సాభిలాషం హృదయ మాఖ్యాతుకామ మివ స్ఫు
 రితముఖమభూత్ కుచయుగళమ్, స్వేదసలిలవలేఖామాలితే వాగళ
 ల్లజ్జా, మకరధ్వజనిశితశరనికరనిపాతత్రస్తేవాకంపత గాత్రయష్టిః,
 తద్రూపాతిశయం ద్రష్టు మివ కుతూహలా దాలింగనలాలసేభ్యోఽం
 గేభ్యో నిరగా ద్రోమాంచజాలకమ్, అశేషతః స్వేదాంభసా ధౌత
 శ్చరణయుగళా దివ హృదయ మవిశ ద్రాగః.

అసీ చ్చ మమ మనసి:—‘శాంతాత్మని దూరీకృతసురతవ్యతికరే
 అస్తిజా జనే మాం నిక్షిప్తా కిమివ మనార్యేణాసస్యశ మారభం మన
 సిజేన, ఏవం చ నా మాతిగూఢం హృదయ మంగనాజనస్య, య దమ
 రాగవిషయయోగ్యతా మపి విచారయితుం నాలమ్, క్షేద మతిభా
 స్వరం ధామ తేజసాం తపసాం చ, క్వ చ ప్రాకృతజనాభినందితాని
 మన్తధరిష్పందితాని, నియత మయం మా మేవం మకరలాంఛనేన
 విడంబ్యమానా ముఃహసతి మనసా, చిత్రం చేదం య దహ మేవ మవ
 గచ్ఛంత్యపి న శక్నో మ్యాత్మనో వికార ముపసంహర్తుమ్, అన్యాయా
 కన్యకా స్త్రపా ముఃహసయ స్వయ ముపయాతాగిపతీక, అన్యాయవ్యనేన
 దుర్బిణీతేన మన్తథే నోన్మత్తతాం నీతా నార్యః, న పున రహ మేకా
 యథా, కథమనేన క్షణేనాకారమాత్రాలోకనాకులీభూతమేవ మస్య
 తంత్రతా ముపై త్యంతశరణం, కాలోహి గుణా శ్చ దుర్నివార
 తామారోపయంతి మదనస్య సర్వథా, యావదేన సచేతనాఽస్తియావ
 దేన చ న పరిస్ఫుటమనేన విభావ్యతే మే మదనదుశ్చేష్టితలాఘవ
 మేతత్ తావదే వాస్తాత్ ప్రదేశాదపసర్పణం శ్రేయః, కదాచి
 దనభిమతస్తరవికారరర్చనకుపితోఽయం శాపాభిజ్ఞాం కరోతి మామ్,
 అదూరకోపా హి మునిజనప్రకృతిః. ఇత్యవధార్యాపసర్పణాభిలాషి
 ణ్యహమభవమ్, అశేషజనపూజనీయా చేయం జాతిరితి కృత్వా తద్య

దనాకృష్టదృష్టిప్రసర మచలితపక్షమాలం అదృష్టభూతలమ్ ఈషదు
ల్లసీతకర్ణపల్లవోస్తు క్షకపోలమండలం ఆలోలాలకలతాలసత్కుసుమా
వతంస మంసదేశ డోలాయితమణికుండలమస్తై ప్రణామమకరవమ్.

అథ కృతప్రణామాయాం మయి దుర్లంఘ్యశాసనతయా భగ
వతో మనోభువః మదజననతయా చ మధుమాసస్య అతిరమణీయ
తయా చ తస్య ప్రదేశస్య అవినయబహుళతయా చాభివయావనస్య
చంచలప్రకృతతయా చేంద్రియాణాం దుర్నివారతయా చ విషయాభి
లాషాణాం చపలతయా చ మనోవృత్తేః తథాభవితవ్యతయా చ తస్య
వస్తుఃకిం బహునా మమ మద్భాగ్యదౌరాత్మ్యా దస్య చేదృశస్య క్లేశస్య
విహితత్వాత్తమపి మద్వికారదర్శనాహృతధైర్యం ప్రదీపమివ పవన
స్తరళతా మనయ దనంగః, తదా తస్మాపి అభివవాగతం మదనం
ప్రత్యుద్గచ్ఛన్నివ రోమోద్గమః స్తాదురభవత్, మత్సకాశ మభిప్రస్థి
తస్య మనసో మార్గమివోపదిశద్భిః పురః ప్రవృత్తం శ్వాసైః, వేఘ
గృహీతా వ్రతభంగభీతేవాకంపత కరణలగతాక్షమాలా, ద్వితీయేవ
కర్ణావసక్తకుసుమమంజరీకపోలతలాసంగినీ సమదృశ్యత స్వేదసలిల
శీకరజాలికా, మద్దర్శనప్రీతివిస్తారితస్య చోత్తానతారకస్య పుండరీక
మయమివ తముద్దేశముపదర్శయతో లోచనయుగళస్య విసర్పిభి రంశు
సంతానై ర్యదృచ్ఛయాఽఛ్ఛోదసలిల మపహాయ వికచకులయవనై
రివ గగనతలసముత్పత్తైదరుధ్యంత దశ దిశః, తయా తు తస్మాత్ప్రక
టయా వికృత్యా ద్విగుణీకృతమదనావేశా తత్త్వణమహమవర్ణన
యోగ్యాం కామ ప్యవస్థా మన్వభవం, ఇదం చ మనస్యకరవమ్:—
'అనేకసురతసమాగమలాస్యలీలోపదేశోపాధ్యా యో మకరకేతురేవ
విలాసానుపదిశతి, అన్యథా వివిధరసాసంగలలితేష్విదృశేషు వ్యతికరేష్వ
ప్రవిష్టబుద్ధేరస్య జనస్య కుత ఇవేయమనభ్యస్తాకృతీ రతిరసనిష్యంధ
మివ క్షరంతీ అమృతమివ వర్షంతీ మదముకుళితేవ భేదాలసేవ నిద్రా
జడేవ అనందభరమంధరతరళతరసంచారిణీ అనిభృతభూతిలతాలాసినీ
దృష్టిః, కుతశ్చేద మతివైపుణ్యం య చ్చక్షు మై వానక్షర మేనమంత
ర్గతో హృదయాభిలాషః కథ్యతే.'

ప్రాప్తప్రసరా చోపస్సత్య, తం ద్వితీయ మస్య సహచరం ముని
బాలకం ప్రణామపూర్వక మప్పచ్చమ్:—‘భగవత్! కి మభిధానః కస్య
వాఽయం తపోధనస్య యువా! కిన్నామ్నశ్చ తరో రియ మనే నావ
తంసీకృతా కుసుమమంజరీ!, జనయతి హి మే మనసి మహత్ కౌతుక
మస్యాగి సముత్సర్పన్న సాధారణసౌరభోఽయ మనాఘ్రాతపూర్వో
గంధః’ ఇతి. స తు మామీష ద్విహస్యాబ్రవీత్:—‘బాలే! కి మనేన
పుష్టేన ప్రయోజనమ్! అథ కౌతుక మావేదయామి, శ్రూయతామ్.

అస్తి ఖలు సకలత్రిభువనప్రఖ్యాతకీర్తిరత్యుదారోతపాః సుర
సిద్ధబృందవందితచరణయుగళో మహాముని ర్దివ్యలోకనివాసీ శ్వేతకేతు
ర్నామ. తస్య భగవతః సురాసురలోకసుందరీహృదయానందకరం
అశేషత్రిభువనసుందర మతిశయితనలకూబరం రూపమాసీత్. స కదాచి
ద్దేవతార్చనకమలాన్యుద్ధర్తుమైరావతమదజలబిందుబద్ధచంద్రకళత ఖచిత
జలాం హరహానితస్రోతసం మందాకినీ మనతతార ఆవతరంతం చ తం
తదా కమలవనేషు సతతంనిహితా వికచసహస్రపత్రపుండరీకోప
విష్టా దేవీ లక్ష్మీ ర్దదన్ తస్యాస్తు తమవలోకయంత్యాః ప్రేమమంద
ముకుళితేనానందబాష్పభరతరంగతరళతారేణ లోచనయుగళేన రూప
మాస్వాదయంత్యాః జృంభికారంభమంధరముఖవిన్యస్తహస్త పల్ల
వాయాః మన్తభవికృతం మన ఆసీత్. ఆలోకనమాత్రేణ చ సమా
సాదితసురతసమాగమసుఖాయా స్తస్మి న్నేవాసనీకృతే పుండరీకే
కృతార్థతా ఆసీత్ తస్మా చ్చ కుమార స్సముదపాది. తతస్త ముత్సంగే
నాదాయ సా ‘భగవత్! గృహాణ తవాయ మాత్మజ’ ఇ త్యుక్త్వా తస్మై
శ్వేతకేతవే దదా అసా వపి బాలజనోచితాగి సర్వాః క్రియాః కృత్వా
తస్య పుండరీకసంభవతయా త దేవ పుండరీక ఇతి నామ చక్రే. ప్రతి
పాదితవ్రతం చ త మాగృహీతసకలవిద్యాకలాప మకార్షీత్, సోఽయమ్.

ఇయం చ సురాసురైర్నర్తకమానాత్ కీరసాగరాదుగ్ధతః
పారిజాతనామా పాదపః తస్య మంజరీ, యథా చైషా వ్రతవిరుగ్ధ

మస్య శ్రవణసంసర్గ మాసాదితవతీ త దపి కథయామి, అద్య చతుర్దశీతి భగవంత మంచికాపతిం కైలాసగత ముపాసితు మమరలోకా న్తయా సహ నందనవనసమీపేనాయ మనుసర నిర్గత్య చ సాక్షా న్నధుమాస లక్ష్మీ దత్తలలితహస్తావలంబయా వకుళమాలికామేఖలయా పారిజాత కుసుమపల్లవగ్రథితాభి రాజానులంబినీభిః కంఠమాలికాభి ర్నిరంతారా చ్ఛాదితవిగ్రహాయా నవచూతాంకురకర్ణపూరయా పుష్పాసహసాన మత్తయా నందనవనదేవతయా పారిజాతకుసుమమంజరీ మిమా. మాదాయ ప్రణమ్యాభిహితః—‘భగవన్! సకలత్రిభువనదర్శనాభిరామాయా స్తవాకృతే రస్యాః సదృశోఽయ మలంకారః ¹ప్రసాదీక్రియతామ్, ఇయ మవతంస విలాసదుర్లలితా సమారోప్యతాం శ్రవణశిఖరం, వ్రజతు సఫలతాం జన్త పారిజాత స్య’ఇతి. ఏవ మభిదధానాం చ అయ మాత్త రూపస్తుతివాద త్రపావనమితవిలోచన స్తామనాదృత్యైవ గంతుం ప్రసృతః, మయా తు తా మనుయాంతీ మాలోక్య ‘కో దోషః సఖే! క్రియతామస్యాః ప్రణయపరిగ్రహ’ ఇ త్యభిధాయ బలాదియ మనిచ్ఛ తోఽప్యస్య కర్ణపూరీకృతా. తదేత త్కర్తృస్త్విన యోఽయం యస్యచాయం యా చేయం యథా చాస్య శ్రవణశిఖరం సమారూఢా తత్సర్వ మావేదితమ్.’

ఇత్యుక్తవతి తస్మిన్ స తపోధనయువా కించిదుపదర్శితస్తో మామవాదీత్—‘అయి! కుతూహలిని! కి మనేన ప్రశ్నాయాసేన? యది రుచితసురభిసరిమళా గృహ్యతా మియం’ ఇ త్యుక్త్వా సముపస్మ త్యాత్మీయా చ్ఛ్రీవణా దపనీయ కలై రభికులక్వణితైః స్త్రాభరతిసమా గమ స్తాథనా మివ మదీయే శ్రవణపుటే తామకరోత్. మమ తు తత్కరతలస్పర్శలోభేన తత్త ణమసురమివ పారిజాతకుసుమమనంతసప్తానే శివులక మానీత్. స చ మత్కేహోలతలస్పర్శసుఖేన తరళీకృతాంగుళి జాలకాత్కరతలాదక్షమాలాం లజ్జయా సహ గళితామపి నాజ్ఞానీత్. అథాఽహం తా మసంప్రాప్తామేన భూతలమక్షమాలాం గృహీత్వా సలీలం తద్భుజపాశసందానితకంఠగ్రహసుఖ మివాసుభవంతీ దర్శితా పూర్వహారలతాలీలాం కంఠాభరణతా మనయమ్.

ఇత్యంభూతే చ వ్యతికరే ఛత్రగ్రాహిణీ మా మవోచత్:—‘భర్తృదారికే! స్నాతా దేవీ, ప్రత్యాసీదతి గృహగమనకాలః, తస్మిన్ తాం మజ్జనవిధిః’ ఇతి. అహం తు తేన తస్యా వచనేన నవగ్రహః కరిణీన ప్రథమాంకుశపాతేన అనిచ్ఛయాఽపి కథం కథ మపి సమాకృష్యమాణా తన్ముఖా ల్లావణ్యామృతపంకమగ్నామివ కపాలపులక కంటక బాలక లగ్నామివ మదనశరశలా కాశీలితామివ సౌభాగ్యగుణసూతామివ అతికృచ్ఛ్రిణ దృష్టి మాకృష్య స్నాతు ముదచలమ్ ఉచ్చలితాయాం చ మయి ద్వితీయో మునిదారక స్తథావిధం తస్య ధైర్య స్థలిత మాలోక్య కిం చి త్ప్రకటితప్రణయఃకోప ఇవావాచీత్.

‘సఖే! పుండరీక! నైత దనురూపం భవతః, తుద్రజసత్తుణ్ణ ఏష మార్గః, ధైర్యధనా హి సాధవః కిం యః క శ్చి త్ప్రాకృత ఇవ విక్ల బీభవంత మాత్మానం న రుణత్సి! కుత స్త వాపూర్వోఽయ 1మద్యేం ద్రియోపస్థవః యేనాప్యేవం కృతః! క్వ తే త ద్ధైర్యం! క్వ స ఇంద్రియ జయః! క్వ త ద్వశిత్వం చేతసః! క్వ సా ప్రశాంతిః! క్వ తత్ కులక్ర మాగతం బ్రహ్మచర్యం! క్వ సా సర్వవిషయనిరుత్సుకతా! క్వ. తే గురూ పదేశాః! క్వ తాని శ్రు తాని! క్వ తా వై రాగ్యబుద్ధయః! క్వ త దుపభో గవిద్యేషిత్వం! క్వ సా సుఖపరాజ్ఞుభతా! క్వ ఽపి తపస్యభినివేశః! 2(క్వ సా సంయమితా) క్వ సా భోగానా ముపర్యరుచిః! క్వ త ద్యౌవ నానుశాసనమ్! సర్వథా నిష్ఫలా ప్రజ్ఞా, నిర్గుణో ధర్మశాస్త్రాభ్యాసః, నిరర్థకః సంస్కారః, నిరుపకారకో గురూపదేశవివేకః, నిష్ప్రయోజనా ప్రబుద్ధతా, నిష్కారణం జ్ఞానం, య దత్ర భవాదృశా అపి రాగాభిషం గైః కలుషక్రియంతే ప్రమాదైశ్చాభిభూయంతే. కథం కరతలా ద్గ తా మపహృతా మక్షమాలా మపి న లక్షయసి! అహో! విగతచేతన త్వమ్, అపహృతా నామేయమ్, ఇదమపి తావ దప్రహీయమాణ మనయా అనార్యయా నివార్యతాం హృదయమ్.’

ఇత్యేవమభిధీయమాన శ్చ తేన కిం చి దుపజాతలజ్జ ఇవ ప్రత్యవాచీ త్:—‘సఖే! కపింజల! కిం మా మన్యథా సంభావయసి! నాహమేవ

మస్యా దుర్విసీతకన్యకాయా మర్షయామ్యక్షమాలాగ్రహణాపరాధమి
 మమ్, ఇత్యభిధాయ అలీకకోపకాంతేన ప్రయత్న విరచితభేషణభుక్కుటిభూ
 పణేన చుంబనాభిలాషస్ఫురితాధరేణ ముఖేందునా మామవశతః:—
 'చపలే! ప్రదేశాదస్తా దిమామక్షమాలామదత్త్వా పదాత్పద మపి న
 గంతవ్య'మితి. తచ్చ శ్రుత్వాఽహ మాత్తకంఠా దుస్తుచ్య మకరధ్వజలా
 స్యారంభలీలాపుష్పాంజలి మేకావలీం 'భగవత! గృహ్యతా మక్షమా'
 లేతి మన్యుఖాస క్తవృష్టేః శూన్యహృదయస్యాస్య ప్రసారితపాతౌ నిధా
 య 'స్వేదసలిలస్నాతాఽపి పునః స్నాతు మవాతరమ్. ఉత్థాయ చ కథ
 మపి ప్రయత్నేన నిమ్న గేవ ప్రతీపం నీయమానా సఖీజనేన బలాదంబ
 యా సహ త మేవ చింతయంతీ స్వభవన మయాసిషం. గత్వాచ ప్రనిశ్చ
 కన్యాంతకపురం తతః ప్రభృతి తద్విరహవిధురాకి మాగతాఽస్తి? కిం త
 త్రైవస్థితాస్తి? కిం పరివృతాస్తి? కి మే కాకి న్యస్తి? కిం, తూష్ణీ మస్తి? కిం
 ప్రస్తుతాలాపాస్తి? కిం జాగర్తి? కిం సుప్తాస్తి? కిం రోదిమి? కిం సరోదిమి?
 కిం దుఃఖి మిరం? కిం సుఖి మిరం? కి ముత్కంఠేయం? కిం వ్యాధిరయం?
 కిం వ్యసన మిరం? కి ముత్సవోఽయం? కిం దివస ఏషః? కిం నిశేయం? కాని
 రమ్యాణి? కా న్యరమ్యాణి? ఇతి సర్వంనావాగచ్ఛమ్. అవిజ్ఞాతమరనవృ
 త్తాంతా చ క్వగచ్ఛామి? కింకరోమి? కిం శృణోమి? కిం పశ్యామి? కి
 మాలపామి? కస్య కథయామి? కోఽస్య ప్రతీకారః? ఇతి సర్వం చ నాజ్ఞాసి
 షమ్. కేవల మూఢహ్య కుమారీపురస్రాసాదం విసర్జ్య చ సఖీజనం ద్వారి
 నివారితాశేష పరిజనప్రవేశా సర్వవ్యాపారానుత్సృజ్య ఏకాకినీ మణి
 జాలగవాక్షునిక్షీప్తముఖీ తా మేవ దిశం తత్సనాథతయా ప్రసాధితా
 మివ కుసుమితా మివ మహారత్ననిధానాధిష్ఠితామివ అమృతరససాగర
 పూరస్థావితామివ పూర్ణచంద్రోదయాలంకృతామివ దర్శనసుఖగామిక్ష
 మాణా తస్మాద్దిగంతరా దాగచ్ఛంత మనిల మపి వనకుసుమపరిమళ
 మపి శకునిధ్వని మపి తద్వార్తాం ప్రప్టు మీహమానా తద్వల్లభతయా
 తఃకఃకర్ణే శాయాపి స్పృహయంతీ తత్ప్రీత్యేన గృహీతమానవ్రతా
 స్తరజనిత పక్షపాతా చ తత్పరిగ్రహస్తునివేషస్యాగ్రమ్యతాం తదాస్ప
 దత యా యావదస్య చారుతాం తచ్ఛ్రవణసంపర్కాత్పరిజాతకుసుమ
 స్య మనోహరతాం తన్ని వాసా త్సురలోకస్య రమ్యతాం తద్రూపసు

పదా కుసుమాయుధస్య దుర్జయతా మధ్యారోపయంతీ ¹దూరస్థాఽపి
కమలినీవ సవితూః సాగరవేలేన చంద్రమః మయూరీన జలధరస్య త
స్యైవాభిముఖ త దైవ తాం తద్విరహాతురజీవితోద్గమరక్షావలి మివా
క్షావలీం కంఠే నోద్వహంతీ తక్షావ చ తయా ప్రస్తుతతద్రహస్యాలాప
యేన కర్ణలగ్నయా పారిజాతమంజర్యా తక్షావచతేన తత్కరతలస్పర్శ
సుఖజన్తనా కదంబముకుళకర్ణపూరాయమాణేన రోమాంచజాలేన కంట
కైకకపోలఫలకా నిష్పృంద మతిష్ఠమ్.

అథ తాంబూలకరంకవాహినీ మదీయా తరళికా నామ మయైవ
సహ గతా స్నాతు మానీత్, సా చ పశ్చాచ్చిరాదివాగత్య తథావస్థి
తాం శనై ర్తా మవాదీత్:—‘భర్తృదారికే! యా తా తాపసకుమార
కా దివ్యాకాగా వస్తాభి రచ్చోదసర స్తీరే దృష్టే-తయో రోకోయేన
భర్తృదుహితం రియ మవతంసీకృతా సుకతరకుసుమమంజరీ స తస్మా
ద్ద్వితీయా దాత్తనోరక్షా దర్శన మతినిభృతపదః కుసుమితలతాసంతాన
గహనాంతరే ణోపసృత్య మామూగచ్ఛంతీం పృష్ఠతో భర్తృదారికా
ముద్దిశ్యాస్తాక్షీత్:—‘బాలికే! కేఽయం కస్యకా! కస్య వాపత్యం?
కి మభిధానా? క్వ వాగచ్ఛతీతి. మ యో క్తమ్:—‘ఏషా ఖలు భగవత
శ్చైత్రభానో రంభుసంభూతాయామపూరసి గౌర్యాం సముత్పన్నా
దేవస్య సకలగంధర్వకులమకుటమణిశలాకాశిఖరోల్లేఖమ సృణితచరణ
సఖచక్రస్య ప్రణయప్రసుప్తగంధర్వకామినీకపోలపత్రలతాలాంఛిత
భుజతమశిఖరస్య పాదపీకీకృతలక్ష్మీకరకమలస్య గంధర్వాధిపతేర్హంసస్య
దుహితామహాశ్వేతా నామ గంధర్వాధివాసం హేమకూటమచలవర
మభిప్రస్థితా’ ఇతి. కథితేచ మయా కిమపి చింతయన్ ముహూర్త
మివ తూక్ష్ణిం స్థిత్యా విగతనిమేషేణ చతుషా చిర మభివీక్షమాణో
మాం సానునయమర్థితా మివ దర్శయన్ పునరావా:—‘బాలికే! కల్యాణి
తవావిసంవాదిన్యచలబాలభావేఽప్యాకృతిరియం, తత్కరోషి మే
వచన మేకమభ్యర్థ్యమా’ నేతి తతో మయా సవినయ ముపరచితాం
జలిపుటయా దర్శితాదరమభిహితః:—‘భగవత్! కస్తాదేవమభిధత్సే?
కాహం? మహాత్మానః సకల త్రిభువనపూజనీయాస్తా వృక్షాః పుద్యైర్గిరినా

నిఖిలకల్పపాపహరిణీమస్తద్విధేః దృష్టి మపి న పాతయంతి కిం పున
రాజ్ఞాం, తద్విస్త్రభ మాదిశ్యతాం కర్తవ్యం, అనుగృహ్యతా మయం
జనః' ఇతి. ఏవముక్తశ్చ మయా సన్నేహయా సఖి మి వోపకారిణీ మివ
ప్రాప్తదా మివ దృష్ట్యామా మభినంద్య నికటవర్తిస్తమాంసాదపాత
పల్లవ మాదాయ నిష్పీడ్య తటశిలాతలే తేన గంధగజమదసురభిః
మళేన రణేన ఉత్తరీయవల్కలైకదేశాద్విపాట్య పట్టికాం స్వహస్త
కమలకనిష్ఠికానఖిఖరేణాభిలిఖ్య 'ఇయం పత్రికా త్వయా తస్యైకస్య
కాయై ప్రచ్ఛన్న మేకాకన్యై దే' యేత్యభిధాయార్పితవాన్' ఇత్యు
క్త్వా చ సా తాంబూలభాజనాదాకృష్య తామదర్శయత్. అహం
తు తేన తత్సంబంధినా ఆలాపేన శబ్దమయే నాపి స్పర్శసుఖ మివాంతర్జన్య
యతా శ్రోత్రవిషయేణాపి రోమోద్గమానుమితసర్వాంగాను ప్రవేశేన
మదనావేశమంత్రేణేవావేశ్యమానా తస్యాః కరతలా దాదాయ తాం
వల్కలపట్టికాం తస్యమిమామభిలిఖతామార్యామవశ్యమ్.—

శ్లో. దూరం ముక్తాలతయా బిససితయా విప్రలోభ్యమానో మే,
హంస ఇవ దర్శితాశో మానసజన్తా త్వయా నీతః.

అనయా చ మే!దృష్టయా దిజ్జోహభాగ్నిత్యేన ప్ర(స)ంప్ర
వర్తనో బహుళనిశయేవాంధస్య జిహ్వోచ్ఛిత్యేన మూకస్య ఇంద్ర
జాలీకాపింఛికయే వాతత్త్వదర్శనః జ్వరప్రలాపప్రచృత్యే వాసంబధ
భాషిణః దుష్టనిద్ర యేన విషవిహ్వలస్య లోకాయతీకవిద్యయేవాధర్మ
రుచేః మదియే వోన్మత్తస్య దు(ష్టా)రావేశక్రియయేన పిశాచగ్రహస్య
దోషవికారోపచయః సుతరా మక్రియత స్తరాతురస్య మే మనసః, యే
నాకులీక్రియమాణా సరిదివ పూరేణ విహ్వలతా మభ్యాగమమ్, తాం
చ ద్వితీయదర్శనేన కృతమహాపుణ్యా మివ అనుభూతసురలోకవాసా
మివ దేవతాధిష్ఠితా మివ లబ్ధవరా మివ పీతామృతా మివ సమా
సాదితత్రైలోక్యరాజ్యాభిషేకా మివ మన్యమానా సతతస్నిహితా
మపి దుర్లభదర్శనా మివ అతిపరిచితా మ ప్యపూర్వా మివ సాదర
మాభాషమాణా వార్షన్ధి మపి సర్వలోకస్యోపర్యవస్థితా మివ

పశ్యంతీ కపోలయో రలకలతాభంగేషు చ సోపగ్రహం స్పృశంతీ విప
రీతమివ పరిజనస్వామిసంబంధముఁదర్శయంతీ 'తరలికే! కథయ కథం స
త్వయా దృష్టః కిం కి మభిహితాసి తేన కియంతం కాల మవస్థితాసి
తత్ర కియ దనుసర న్నస్తా ససా వాగతే' ఇతి పునః పునః పర్యపుచ్ఛమ్.
అనయైవ చ కథయా తయా సహ తస్మి న్నేవ ప్రాసాదే తదైవ ప్రతి
షిద్ధాశేషపరిజనప్రవేశా దివస మత్యవాహయమ్.

అథ మనీయేనేవ హృదయేన కృతరాగసంవిభాగే లోహితా
యతి గగనతలోపాంతావలంబిని రవిబింబే సరాగదివసకరదర్శనాను
రక్తాయాం కృతకమలశయనాయా మనంగాతురాయా మివ పాండుతాం
నృజంత్యామాతలక్ష్యైః గైరికగిరిసలిలప్రసాతపాటలేషు కమల
వనేభ్యః సముత్థాయ వనగజయూధేష్వివ పుణిభవత్సు భాస్కరకర
జేషు గగనావతారవిశ్రామలాలసానాం రవిరథవాజినాం హర్ష హేమా
రసప్రతిశబ్దకేన సహ విశతి మేరుగిరిగహ్వరం వాసరే ముకుళితర క్తపం
కజ పుటప్రవిష్టమధుకరావలీషు రవివిరహమూర్ఛాంధకారితహృదయా
స్వీన ప్రార్థనిమిలనాసు పద్మినీషు గ్రాసీకృతసామాన్యమృణాలతా
వివరసంక్రామితానీవ పరస్పరహృదయాన్యాయ విఘటమానేషు
రథాంగనామ్నాం యుగళేషు సా ఛత్రగ్రాహిణీ సమాగత్యాకథ
యతః:—'భర్తృదారికే! తయో ద్దనికుమారయోరన్యతరో ద్వారి
తిష్ఠతి కథయతి చాక్షుమాలా ముసయాచితు మాగతోఽస్మి' తి.

అహం తు మునికుమారనామగ్రహణాదేవ స్థానస్థితాఽపి గ
తేన ద్వారదేశం సముపజాతతదాగమనాశంకా సముహచాయాన్యత
మం కంచుకినం 'గచ్ఛ ప్రవేశ్యతా' మి త్యాదిశ్య ప్రాహింశమ్. అథ
ముహూర్తా దివ తం తస్య రూపస్యేవ యావనం యావనస్యేవ
మకర కేతనం మకరకేతనస్యేవ వసంతసమయం వసంతసమయస్యేవ దక్షి
ణానిల మనురూపం సఖాయ మృషికుమారకం కపింజలనామానం జరా
ధవళస్య కంచుకినోఽనుమార్గేణ చంద్రాతపస్యేవ బాలాతపమాగ
చ్ఛంత మపశ్యమ్. అంతకముపగతస్య చాస్య పర్యాకులమివ స

విషాద మివ శూన్య మి వార్థిన మి ¹వాంతర్గతాకూతమాకారమలక్షయం, ఉత్థాయ చ కృతప్రణామా సాదరం స్వయ మాసన ముపాహరం, ఉపవిష్టస్య చ బలా దనిచ్ఛతోఽపి ప్రక్షాళ్య చరణా వుపమృజ్య చోత్తరీయాంశుకపల్లవే నావ్యవధానాయాం భూమావేవ తస్యాంతికే సముపావిశం. అథ ముహూర్త మివ స్థిత్యా కి మపి వివక్షు రివ స తస్యాం మత్సమీపాపవిష్టాయాం తరళికాయాం చక్షు రపాతయత్. అహం తు విదితాభిప్రాయా దృష్ట్యైవ భగవన్న వ్యతిరిక్తేయ మస్య చ్ఛరీరాత్ అశంకిత మ్, ధీయతామిత్యవోచమ్.

ఏవ ముక్తశ్చ మయా కపింజలః ప్రత్యవాదీతః—‘రాజపుత్రి! కిం బ్రవీమి? వాగేవ మే నాభిధేయవిషయ మవతరతి త్రపయా. క్వ కంద మూలఫలాశీ శాంతో వనవాసనిరతో మునిజనః? క్వ వాఽయ మనుష శాంత జనోచితో విషయోపభోగాభిలాషకలుషో మన్తభవివిధలాసం కటో రాగప్రాయః ప్రపంచః? సర్వమే వానుషపన్నమ్ ఆలోకయ కి మారబ్ధం దైవేన అయత్నేనైవ ఖిలూపహాసాస్పదతామీశ్వరో నయతి జనమ్. న జానే కి మిదం వల్కలానాం సదృశ ముతాహా జటానాం సముచితం! కిం తపసోఽనురూప మాహోస్విన్ధర్మోపదేశాం గమినమ్? ఆపూర్వేయం విడంబనా, కేవల మవశ్యకభనీయ మిదం, అపరఉపాయో నదృశ్యతే, అన్యాప్రతిక్రియా నోపలభ్యతే, అన్య చ్ఛరణం నాలోక్యతే, అన్య గతి ర్నాస్తి, అకథ్యమానే చ మహానన్ధోప నిసాతో జాయతే, ప్రాణపరిత్యాగే నాపి రక్షణీయాః సుహృదసవ ఇతి కథయామి. అస్తి భవత్కాః సమక్షమేవ స మయా తథా నిష్ఠుర ముప దర్శితకోపే నాభిహితః, తథా చాభిధాయ పరిత్యజ్య తం తస్మా త్ప్రదేశాదుపజాతమన్య రుత్సృష్టకుసుమాపచయోఽన్యం ప్రదేశే మగ మమ్. అపయాతాయాం భవత్కాః ముహూర్త మివ స్థిత్యా ఏకాకీ కిమయ మిదానీ మాచరతీతి సంజాతవితర్కః ప్రతినివృత్య విట పాంతరితవిగ్రహ స్తం ప్రదేశం వ్యలోకయమ్. యావ త్తత్ర తం నా ద్రాక్షం ఆసీ చ్చ మే మనన్వేషం వితర్కః—‘కి న్ను మదనపరాయత్త

చిత్తవృత్తి స్తా మే వానుసర్క గతో భవేత్? గతాయాం చ తస్యాం
 లబ్ధచేతనో¹ లజ్జయా న శక్నోతి మే దర్శనపథ ముపగంతుం! ఆహాస్వి
 త్కుపితః పరిత్యజ్య మాం గతః! ఉతాన్వేషమాణో మామేవ ప్రదేశ
 మన్య మితగ సమాశ్రిత స్సాన్య'దితి. ఏవం వికల్పయన్ కం చి త్కాల
 మతిష్ఠం. తేన తు జన్త(న)తః ప్రభృ త్యనభ్యస్తేన తస్య క్షణ మప్యదర్శ
 నేన దూయమానగ పున రచింతయమ్:—'స కదా చి ధ్ధైర్వ్యస్థలనవిలతుః
 కించి దనిష్ట మపి సమాచరేత్—న హి కించిన్న క్రియలేప్రియా—
 తన్నయుక్త మేన మేకాకినం కర్తు' మిత్యనభార్యాన్వేష్టు మాదరమకర
 వమ్. అన్వేష(యంశ్చ)మాణశ్చ యథా యథా నాపశ్యం తం తథా
 తథా సుహృత్సేనాకాతరేణ మనసా తత్తదశోభన మాశంకమానః
 తరులతాగహనాని చందనవీధికాః లతామండపాన్ సరఃకులాని చ వీక్ష
 మాణో నిపుణ మిత స్తతో ద త్తదృష్టిః సుచిరం వ్యవరమ్.

అతైకస్త్రిన్ సరస్వమీపవర్తిని నిరంతరతయా కుసుమమయ
 ఇవ మధుకరమయ ఇవ పరభృతమయ ఇవ మయూరమయ ఇవాతి
 మనోహరే వసంతజన్తభూమిభూతే లతాగహనే కృతానస్థానముత్సృప్త
 సకలవ్యాపారతయా లిఖితమివోత్కిర్ణమివ స్తంభితమివోపరతమివ
 ప్రసుప్తమివ యోగసమాధిస్థమివ నిశ్చలమపి స్వవృత్తాచ్ఛలిత
 మేకాకినమపి మన్తథాధిష్ఠితం సానురాగమపి పాండుతా మావ
 హంతం శూన్యాంతగకరణమపి హృదయనివాసీదయితర తూష్ణీక
 మపి కథితమదన వేదనాతిశయం శిలాతలోపవిష్టమపి మరణే వ్యవస్థితం
 శాపప్రదానభయాది వాద త్తదర్శనేన కుసుమాయుధేన సుతప్యమాన
 మతినిష్పందతయా హృదయనివాసినీం ప్రియాం ద్రష్టు మతః ప్రనిష్ఠై
 రివాసవ్యాసంతాపసంత్రాసప్రలీనై రివ మనఃక్షోభప్రకుపితై రివ ఉన్మచ్చ
 గతై రింద్రియై శూన్యీకృతశరీరం నిష్పందనిమిలితేనాంతర్జ్వల
 న్న దనదహనధూమాకులితాభ్యంతరేణేవ పక్ష్యాంతవివరవాంతానేకధార
 మనవరతమీక్షణయుగళేన బాష్పజలదుర్దిన ముత్సృజంత మాలో

హిసీ మధరప్రభా మనంగాగ్నేః ప్రదహతో హృదయ మూర్ధ్వ
 సంసర్పిణీ శిఖా మివాదాయ నిష్పతద్భి రుచ్చాప్వసై స్తరభీకృతాసన్న
 లతాకుసుమకేసరం వామకపోలశయనీకృతకర¹తలతయా సముత్సర్పద్భి
 రమలై ర్నఖాంశుభి ర్విమలీకృతమచ్చాచ్ఛచందనరసరచితలలాటిక
 మివ లలాట ముద్వహంత మచిరాపనీతపారిజాతకుసుమమంజరీకర్ణపూర
 తయా సశేషపరిమళామోదలోభోపసర్పిణా కలవిరుతచ్ఛలేన మదన
 సమ్మోహనమంత్రమివ జపతా మధుకరకులేన సనీలోత్పలమివ సతమాల
 పల్లవమివ శ్రవణదేశం దధాన ముత్కంఠాజ్వరరోమాంచవ్యాజేన
 ప్రతీరోమకూఃనిపతితానాం మదనశరాణాం కుసుమశరకేసరశల్య శకల
 నికర మివాంగలగ్నం బిభ్రాణం దక్షిణకరేణ చ స్ఫురిత నఖకిరణనికరాం
 కరతలస్పర్శసుఖకంటకితామివ ముక్తావలీమవినయపతాకా ముసిధార
 యంతం మదనవశీకరణమూర్ణేనేన కుసుమరేణునా తరుభిరాహన్యమాన
 మాత్మరాగమివ సంక్రామయద్భిరాసన్నైరనిల²వలితైరశోకపల్లవైః
 స్పృశ్యమానం సురతాభిషేఃసలిలై రివాభినవపుష్పస్తబకమధుశీకరై
 ర్వనశ్రియాభిషిచ్యమానమభినవహనిపీయమానపరిమళైరుపరిపతద్భి
 శ్చంపకకుట్టలైస్తప్త³శల్యకైరివ సధూమైః కుసుమశరేణ తాడ్యమాన
 మతిబహుళవనామోద మత్తమధుకరనికరఘంకారస్వనైర్ఘంకారైరివ
 దక్షిణానిలేన నిర్భర్తమానం మదకలకోకిలకులకోలాహలైర్వసుత
 జనుశబ్దకలకలైరివ మధుమాసే నాకులీక్రియమాణం ప్రభాతచంద్రమివ
 పాండుతయా పరిగృహీతం నిదాఘగంగాప్రవాహమివ క్రశిమాన
 మాగత మంతర్గతానలం చందనవిటపమివ మ్లూయంత మన్యమివాదృష్ట
 పూర్వ మివాపరిచితమివ జన్మాంతర మివోపగతం రూపాంతరేణేన పరి
 ణతం ఆవిష్టమివ మహాభూతాధిష్ఠితమివ గ్రహగృహీత మివోన్మత్తమివ
 ఛలిత మివాంధమివ బధిరమివ మూకమివ విలాసమయమివ మదనమయ
 మివ పరాయత్తచిత్తవృత్తిం పరాం కోటిమధిరూఢం మన్మథావేశస్య
 అనభిజ్ఞేయపూర్వాకారం తమహ మద్రాక్షమ్.

అపగతనిమేషేణ చతుషా తదవస్థం చిర ముద్వీక్ష్య సముపజాత విషాదో వేషమానేన హృదయేనాచింతయమ్:—‘ఏవం నామాయ మతిదుర్విషహవేగో మకరకేతుః, యేనానేన తుణేనాయ మీదృశ మవస్థాంతర మప్రతీకారముపనీతః, కథమేవమేకపదే వ్యర్థీభవే దేవం విధోజ్ఞానరాశిః? అహో! బత మహచ్ఛిత్రమ్. తథా నామాయ మాశైశవా దీరప్రకృతిరస్థలితవృత్తిర్నమ చాన్యేషాం చ మునికుమార కాణాం స్పృహణీయచరితఆసీత్. అద్య తు ఇతర ఇవ పరిభూయ జ్ఞాన మవిగణయ్య తపఃప్రభావముస్తూల్య గాంభీర్యం మన్త భేన జడీకృతః, స్వభా దుర్లభం యావన మస్థలిత’ మితి, ఉపసృత్య చ తస్మిన్నేవ శిలాతలైకపార్శ్వే సముపవిశ్య అంసదేశావసక్తపాణి స్తమనునీలిత లోచన మేవ ‘సఖే! పుండరీక! కథయ కిమిర’ మి త్యపృచ్ఛమ్. అథ సుచిరసమ్మీలనాలగ్న మివ కథమపి ప్రయత్నేనానవరత రోదనవశా దుపజాతారుణభావమశ్రుజలపూరస్థావితముత్కు పిత మివ సవేదనమివ స్వచ్ఛాంశుకాంతరితర క్తకమలవనచ్ఛాయం చతు రున్నీల్య మంథరయా దృష్ట్యా సుచిరం విలోక్య మామాయతతరం నిశ్వస్య లజ్జావిశీర్యమాణ విరభాతురం ‘సఖే! కపింజల! విదితవృత్తాంతోఽపి కిం మాం పృచ్ఛసీ’తి కృచ్ఛేణ శనైశ్శనైరవదత్. అహం తు త దాకర్ణ్య తదవస్థ యైవా ప్రతీకారవికారోఽయం తథాపి సుహృదా సుహృదసన్తాగప్రసృతో యావచ్ఛక్తితః సర్వాత్తనా నివారణీయ ఇత మనసాఽవధార్యాఽ-
బ్రవమ్.

‘సఖే! పుండరీక! సువిదిత మేత న్నమ, కేవలమిర మేవ పృచ్ఛా మి, యదేతదారబ్ధం భవతా కిమిరం గురుభి రుపదిష్టమ్, ఉత ధర్మ శాస్త్రేషు పఠితమ్, ఉత ధర్మార్జునోపాయోఽయమ్, ఉతాపర స్తపసాం ప్రకారః, ఉత స్వర్గమనమార్గోఽయమ్, ఉత వ్రతరహస్యమిదమ్, ఉత మోక్షప్రాప్తియక్తియమ్, అహోస్విదన్యో నియమప్రకారః, కథ మేత ద్యుక్తం భవతో మనసాఽపి చింతయితుం కిం పున రాఖ్యాతు మీక్షి తుం వా కథయ, కిమప్రబుద్ధ ఇ వానేన మన్తధహతకే నోఽహసా స్పృహతాం నీయమాన మాత్మానం నావబుద్ధసే? మూఢో హి మరనే నాయాస్య తే, కా వా సుఖాశా సాధుజననిందితేష్వేవం విధేషు

ప్రాకృతజనబహుమతేషు విషయేషు భవతః, సఖిలు ధర్మబుద్ధ్యా
 విషలతావనం సించతి కువలయమాలేతి నిస్త్రింశలతామాలింగతి
 కృష్ణాగురుధూమలేభేతి కృష్ణసర్ప మవగూహతే మహారత్నమితి
 జ్వలంత మంగార మభిస్పృశతి మృణాళ మితి దుష్టవారణదంతముసల
 ముస్తూలయతి, మూఢో విషయోపభోగే ష్వనిష్టానుబంధిషు యః
 పరిణతివిరసేషు సుఖబుద్ధిమారోపయతి, అధిగతవిషయతత్వోఽపి
 కస్తా త్థద్యోత ఇవ జ్యోతి ర్నిర్వీర్య మిదం జ్ఞాన ముద్యహసి, యతో
 న నివారయసి ప్రబలరజఃప్రసరకలుషితాని స్తోతాంసీవాన్తార్గప్రస్థితా
 సింద్రియాణి, న నియమయసి వా శుభితం మనః, కోఽయ మనంగో
 నామ, ధైర్యమవలంబ్య నిర్భస్తస్యతా మయం దురాచారః' ఇత్యేవం
 వదతేవ మే వచన మాక్షిప్య ప్రతిపక్షాంతరాళ ప్రవృత్తబాష్పవేణిః
 ప్రమృజ్య చక్షుః కరతలేన పాతౌ మామవలం-బ్యావోచత్:—
 'సఖే! కిం బహునోక్తేన, సర్వథా సుస్థోఽసి, ఆశీవిషవిషవేగవిషమాణా
 మేతేహం కుసుమచాపసాయకానాం పతితోఽసి న గోచరే, సుఖ
 ముపదిశ్యతే పరస్య, యస్య చేంద్రియాణి సంతి మనో వా విద్య తేయః
 పశ్యతి వా శృణోతి వా శ్రుత మవధారయతి వా యో వా శుభ మిదం
 న శుభ మిద మితి వివేక్తు మలు స ఖిలూపదేశ మర్హతి, మమ తు
 సర్వమేవేవమతిదూరా వేతమే, అవప్తంభో జ్ఞానం ధైర్యం ప్రతిసం
 ఖ్యాన మి త్యస్తమి తైషా కథా, కథ మ ప్యేవమే వాయత్నవిధృతా
 స్తిష్ఠంత్యుపహః, దూరాతీతః ఖిలూపదేశ కాలః, సమతీక్రాంతో ధైర్యా
 వసరః, గతా ప్రతిసంఖ్యానవేలా, ఆతీతో జ్ఞానావప్తంభసమయః, కేన
 వాన్యేనాస్తి? సమయే భవంతమపహాయోపదెష్టవ్యమున్తార్గప్రవృత్తి
 నివారణం వా కరణీయం?, కస్యాన్యస్య వా వచసి మయా స్థాతవ్యం?
 కోవాపర స్త్వత్సమో మే జగతీ బంధుః? కిం కరోమి? య న్నశకోమి
 నివారయితు మాత్తానమ్, ఇయ మనే నైవ త్తణేన భవతాదృష్టాదృష్టా
 వస్థా తద్గత ఇదానీ ముపదేశ కాలః, యావత్ ప్రాణిమి తావ దస్యకలాప్నో
 దితద్వాదశదినకరకేణాతపతీవ్రస్య మదనసంతాపస్య ప్రతిక్రియాంక్రీ
 యమాణా మిచ్ఛామి, పచ్చంత ఇవ మేఽంగాని, ఉత్కృష్టభృత ఇవ హృ

దయం, ప్లవ్యత ఇవ దృష్టిః, ప్రజ్వలతీవ శరీరం, అత్ర యత్ప్రాప్త
కాలం తత్కరోతు భవాత్, ఇత్యభిధాయ తూష్టి మభవత్ .

ఏవ ముక్తోఽప్యహమేనం ప్రాబోధయం పునఃపునః, యదా
శాస్త్రోదేశప్రాయః సనిదగ్భనైః సేతిహస్తైశ్చ వచోభిః సానునయం
సోపగ్రహం చాభిధీయమానోఽపి నాకరోత్ కర్ణే, తదాఽహ మచిం
తయ 'మతిభూమి మయం గతో న శక్యతే నివర్తయితుమ్, ఇదానీం నిర
ర్థకాః ఖలూపదేశాః, తత్ప్రాణపరిగ్రహణేఽపి తావదస్య యత్నమాచ
రామ్' ఇతి కృతమతి దుష్టాయ గత్వా తస్మా త్పరస్య సుసామ్యణాళికా
స్సముద్భృత్య కమలినీపలాశాని జలలవలాంఛితాని చాదాయ గర్భధూళి
కషాయపరిమళమనోహరాణి చ కుముదకువలయకమలాని గృహీత్వా
గత్య తస్మిన్నేవ లతాగ్రహశిలాతలే శయన మ స్యాకల్పయం తత్రచ
సుఖనిషణ్ణస్య ప్రత్యాసన్నవర్తినాం చందనవిట(పాదీ)పినాం మృదూని
కిసలయాని నిష్పిద్య తేన స్వభావసురభిణా తుషారశిశిరేణ రసేన
లలాటికామకల్పయమ్ ఆచరణతేలాదంగచర్చాం చారచయమ్: అభ్యర్థ
పాదస్ఫుటితవల్కలవివరశీర్ణేన చ కరసంపుటచూర్ణితేన కర్పూరరేణునా
స్వేదప్రతికార మకరవమ్. ఉరోనిహితచందనద్రవార్ద్రవల్కలస్య
స్వచ్ఛవలీలశీకరనికరస్రావిణా కదలీదళేన వ్యజనక్రియా మన్వతిష్ఠమ్.
ఏవం చ ముహూర్తుహు రన్య దన్య స్సలీనీదళశయన ముపకల్పయతో
ముహూ శ్చందనచర్చా మారచయతో ముహూర్తుహుశ్చ స్వేద
ప్రక్రియాం కుర్వతః కదలీదళేన చానవరతం వీజయతే స్సముదభూన్తే
మనసి చింతా:—'నాస్తి ఖల్వసాధ్యం నామ భగవతో మనోభువః,
క్వాయం హరిణ ఇవ వనవాసనిరతః స్వభావముగ్ధో జనః? క్వ చ వివిధ
విలాససరాశిర్గంధర్వరాజపుత్ర మహాశ్వేతా? సర్వథా నహి కించిదన్య
దుర్ఘటం దుష్కర మనాయత్త మకర్తవ్యం వా జగతి, దురుపపాదే
ష్య ప్యర్థే ప్షయ మవజ్జయా విచరతి, నచాయం కే నాపి ప్రతికూల
యితుం శక్యతే, కా వా గణనా సచేతనేషు, అపగతచేతనాన్యపి సంఘట
యితు మలం య ద్యస్తై రోచతే, తత్ కుముదిన్యపి దినకరకరాను
రాగిణీ భవతి, కమలన్యపి శశికరద్వేష ముజ్జుతి, నిశాపి వాసరేణ
సహ మిశ్రతామేతి, జ్యోత్స్నా ప్యంధకార మనువర్తతే, ఛాయాపి

ప్రదీపాభిముఖ మనతిష్ఠతే, తడిదపి జలదే స్థిరతాం న్రజతి, జరాపి యా
 వనేన సంచారిణీ భవతి, కిం వాతస్య దుస్సాధ్య మపరమ్, ఏవంవిధోయే
 నాయ మగాధగాంభీర్యసాగర స్తృణవల్లఘుతా ముపసీతః, క్వ త త్తపః!
 క్వేయ మనస్థా! సర్వథా నిష్ప్రీతికారేయ మాప దుష్స్థితా కిమిదానీం
 కర్తవ్యం? కింవా చేష్టితవ్యం? కాం దిశం గంతవ్యం? కిం శరణం? కశ్చ
 ఉపాయః? క స్సహాయః? కః ప్రకారః? కాయుక్తిః? కస్సమాశ్రయః?
 యేనాస్యాపహః సంధార్యంతే? కేనవా కౌశలేన? కతమయా వా యు
 క్త్యా? కతరేణ ప్రకారేణ? కేనవాఽనష్టంభేన? కయాప్రజ్ఞయా? కతమేన
 వాసమాశ్వాసనేనాయంఽపి? ఏ త్యేతేచాన్యేచమే విషణ్ణహృదయస్య
 సంకల్పాః స్తామరాసః. పునశ్చాచింతయం:—‘కిమనయాత్మంతాయ
 తయా నిష్ప్రయోజనయా చింతయా? ప్రాణా స్తావ దస్య యేన కేన చిదు
 పాయేన¹ శుభేనవా రమణీయాః, తేషాం చ తత్సమాగమ మేక మప
 హాయ నా స్త్యపరః సుగతుణోపాయః, బాలభావాదప్రగల్భతయా చ
 తపోవిరుద్ధ మనుచిత ముపసత ముపహాస మి వాత్తనో మదనవ్యతిఃకం
 మన్యమానో నియత మేకోచ్ఛాసావశేషజీవితోఽపి నాయం తస్యాః
 స్వయ మభిగమనేన పూరయతి మనోరథమ్, అకాలాంతరక్షమ శ్చాయ
 మస్య మదనవికారః, సతత మతిగర్హితేనాకృత్యేనాపి పరిరక్షణీయా
 మన్యంతే సుహృదసూతా సాధవః, తవతీప్రేషణ మకర్తవ్య మ ప్యేత
 దస్తాః మనశ్శక్తిః కర్తవ్యతా మాపతితం, కిం చాన్యత్ క్రియతే?, కావా
 న్యా గతే?, సర్వథా ప్రయామి తస్యా స్వకాశమ్, అవేదయామి ఏతా
 మనస్థామ్’ ఇతి చింతయిత్వా చ కదాచి దనుచితవ్యాసారప్రవృత్తం
 మాం విజ్ఞాయ సంజాతలజ్జో నివార యేతిత్యనివేద్యైవ తస్మై తత్ప్రీ
 దేశా త్సవ్యాజ్ఞముత్థాయాగతోఽహమ్ త దేవ మనస్థితేయ
 దత్రావసరప్రాప్త మీదృశస్య చానురాగస్య సర్వశ మన్నదాగమనస్య
 చానురూపమాత్తనో వా సముచితం తత్ర ప్రభవతీ త్యభిధాయ
 కిమియం వత్స్యతీతి మన్తుఖాస క్తవృష్టి స్థూష్ణి మాసీత్.

అహంతు తదాకర్ణ్యసుఖామృతమయే వ్రాద ఇవ నిమగ్నా రతి
 రసమయ ముదధిమివావతీర్ణా సర్వానందానా ముపరి వర్తమానా
 స్వమనోరథానామగ్రమివాధిరూఢా సర్వోత్సవానామతిభూమిమి
 వాధిశయానా తత్కాలోపజాతయా లజ్జయా కించిదవన మ్యనూనవ
 దనత్వాదస్పృష్టకపోలోదరైః గ్రథితైరివోపద్యుపరి పతనానుబంధ
 దర్శితమాలాక్రమైః అప్రాప్తపక్షసంశ్లేషతయోపజాత ప్రథిమభరై
 రమలై రానందబాష్పజలబిందుభిః స్రవచ్ఛి రావేద్యమాన ప్రహర్ష
 ప్రసరా తత్క్షణ ముచితయమ్:—‘దిష్ట్యా తావ దయ మనంగో మా
 మివ త మన్యనబద్ధాతి, య త్సత్య మనేన మే సుతాపయతాఽపి
 కియతా ఽన్యంకేన దర్శితాను కూలతా, యది చ సత్య మేవ త స్యేదృ
 శీ దశావర్తతే తతః కి మివ నోపకృత మనేన, కిం వా నోపపాదితం,
 కోవాఽనే నాపర స్సమానో బంధుః, కథం వా కపింజలస్య స్వప్నేఽపి
 వితథా భారతీ ప్రశాంతాకృతే రస్తా ద్వందనాన్నిష్కామితి, ఇత్థం
 భూతే కిం మయాఽపి ప్రతీచితవ్యం! తస్యవాపురః కిమభిధాతవ్యమ్!
 ఇత్యేవం విచారయంత్యా ఏవ ప్రవిశ్య సుమృష్మా మా ప్రతీహారి మా
 మకథయత్:—‘భర్తృదారికే! త్వ మస్వస్థశరీరతి పరిజనా దుపలభ్య
 మహాదేవీ ప్రాప్తా’ ఇతి, తచ్చ శ్రు త్యా కపింజలో మహాజనసమ్మర్దభీరుః
 సత్వర ముక్తాయ ‘రాజపుత్రి! మహానయ ముపసితః కాలాలపాతః, భగ
 వాంశ్చ భువన త్రయచూడామణి రస్తముపగచ్ఛతి దివసకరః, తద్గచ్ఛామి
 స్వభాఽభిమతసుప్రాత్సాగరతాదక్షిణార్థమ్, అయ ముపరచితోఽం
 జలిః, ఏవ మేపరమో విభవః, ఇత్యభిధాయ ప్రతివచనకాల మప్రతీ
 త్యైవ పురోయాయినా అంబాయాః ప్రవిశతా కనక వేల్లలతాకరణ
 ప్రతీహారి జనేన కంచుకోకేన గృహీతతాంబూలకుసుమపటవాసాంగ
 రాగేణ చామరవ్యగ్రపాణినా కుబ్జకిరాతబధిరవామనోవర్షధరవికలమూ
 కాను గతేన పరిజనేన సర్వత స్సంబుద్ధే ద్వారదేశే కథ మ ప్యవాప్త
 నిర్గమః ప్రయయా, అంబా తు మత్సమీప మాగత్య సుచిరం స్థిత్యా
 స్వభవన మయాఽత్, తయా తు తత్రాగత్య కిం కృతం కి మభిహితం కి
 మాచేష్టిత మితి శూన్యపాదయా సర్వం నాలక్షయమ్.

గతాయాం చ తస్యా మస్త ముపగతే భగవతి హారితహరిత
వాణిని సరోజినీదీపితేశ్వరే చక్రవాకసుహృది సవితరి లోహితాయ
మానే పశ్చిమాశాముఖే హరితాయమానేషు కమలవనేషు నీలాయ
మానే పూర్వదిగ్భాగే సాతాళపంకకలుషేణ మహాప్రళయజలధివయః
పూరణేన తిమిరేణావప్తభ్యమానే జీవలోకే కింకర్తవ్యతామూఢా
తా మేవ తరళికా మపుచ్ఛమః—‘అయి తరళికే! కథం న పశ్యసి దృశ
మాకులం మేహృదయమప్రతిపత్తివిహ్వలాని చేంద్రియాణి, న స్వయమ
ణ్వపి కర్తవ్య మల మస్మి జ్ఞాతుమ్, ఉపదిశతు మే భవతీ య దత్రసాం
ప్రత మయ మేవం త్వత్సమక్ష మే వాభిధాయ గతః కపింజలః, యది
తావ దితరకన్యకేన విహాయ లజ్జా ముత్సృజ్య ధైర్యముస్తుచ్ఛవినయ
మచింతయిత్వా జనాపవాదమతీక్రమ్య సదాచార ముల్లంఘ్య శీల
మవగణయ్య కుల మంగీకృత్యాయశో రాగాంధవృత్తి రననుజ్ఞాతా
పిత్రా అననుమోదితా మాత్రా స్వయముపగమ్య గ్రాహయామి
పాణి మేవం గురుజనాతిక్రమా దధర్తో మహాన్, అథ ధర్తాసురోధా
దితరపక్షావలంబనద్వారేణ మృత్యు మంగీకరోమ్యేవ మపి ప్రథమం
తావ త్వయ మాగతస్య ప్రథమప్రణయిన స్తత్రభవతః కపింజలస్య
ప్రణయప్రసరభంగః, పున రవరం యది కదా చిత్తస్య జనస్య మత్కృ
తా దాశాభంగాత్ ప్రాణవిపత్తి రుపజాయతే త దపి మునిజనవధ
జనితం మహాదేనో భవే దిత్యేనముచ్చారయంత్యా మేవ మయి ఆస
న్న చంద్రోదయజన్తనా విరళవిరళే నాలోకేన వస స్తవనరాజి రివ కుసు
మరజసా ధూసరతాం వాసవీ దిగయాసీత్.

తతః శశికేసరికరనఖరవిదార్యమాణతమః కరికుంభసంభవేన ము
క్తాపలఙ్కోదే నేవ ధవళతాముపనీయమాన మదయగిరిసిద్ధసుంధరీ
కుచచ్యుతేన చందనచూర్ణరాశి నేవ పాండుర్నిక్రియమాణం చలితజల
నిధిజలకల్లోలానిలోల్లాసితేన వేలాపులినసికేతోద్గమేనేవ పాండుతా
మాపాద్యమానం పశ్చిమేతరదిందుధామ్నా దిగంతర మదృశ్యతే,
శనై శ్చనై శ్చుండదర్శనా న్నందమందస్థితాయా దశనప్రభేవ జ్యో
త్సన్ని నిష్పుతంతి నిశాయా ముఖశోభా మకరోత్, తదను రసాతలా
దవనీ మవదార్యోద్గచ్ఛతా శేషఫణామండలేనేన రజనికరబింబే నా

రాజత రజనీ, క్రమేణ చ సకలజీవలోకానంద¹కరకామినీజనవల్లభేన
కించి దుస్తుక్తబాలభావేన మకరధ్వజబంధుభూతేన ఉపారూఢరాగేణ
సురతోత్సవోపభోగైకయోగ్యేన అమృతమయేన యశావనే నే వారో
హతా శశినా రమణీయతా మనీయత యామినీ.

అథ తు ప్రత్యాసన్న సముద్రవిద్రుమప్రభాపాటలిత మిద ఉద
యగిరిసింహకరతలాహతనిజహరిణశోణితశోణీకృతమివ రతికలహకుపిత
రోహిణీచరణాలక్ష్మకరసలాంభిత మి వాభిసవోదయలోహితం రజని
కర ముదితం విలోక్య అంతర్జ్వలితమదనానలాఽప్యంధకారితహృదయా
తరళికోత్సంగవిధృతశరీరాఽపమస్తభహస్తైర్ని చంద్రగతనయనాఽపి
మృత్యు మాలోకయంతీ తత్తణ మచింతయమ్:—‘ఏకత్ర ఖలు మదనమ
ధుమాసమలయమారుతప్రభృతయ స్సమస్తాః, ఏకత్ర చాయం పాప
కారీ చంద్రహతకో న శక్యతే సోఘమ్, ఇద మతిదుర్విషహమదనవేద
నాతురం చ మే హృదయమ్, అస్య చోద్గమసమిరం సదాహాజ్వర
స్యాంగారవర్షః శీతార్తస్య తుషారపాతః విషసోఘటమూర్ఛితస్య కృష్ణ
స్పదంశః’ ఇత్యేవం విచింతయంతీమేవ చంద్రోదయోఽనీతా కమల
వశ్శ్లానినిద్రేవ మూర్ఛా మాం నిమిలితలోచనా మకార్షీత్,
అచిరేణ చ సంభ్రాంతతరళికోఽనీతాభి శ్చందనచర్పాభి స్తాలవృంతా
నిలై శ్చోపలబ్ధసంజ్ఞా తా మేవాకులాకులాం మూర్తే నేవాధిష్ఠితాం
విషాదేన మల్లలాటవిధృతస్రవచ్చంద్రకాంతమణిశలాకా మవిచ్ఛిన్న
బాష్పజలధారాంధకారితముఖం రుదంతీం తరళికా మపశ్యమ్, ఉనీలి
తలోచనాం చ మాం సా కృతపాదప్రణామా చందనపంకార్ధ్రేణ
కరయుగళేన బద్ధాంజలి రవాదీత్:—‘భర్తృదారిణీ! కిం లజ్జయాగురు
జనాపేక్షయా వా, ప్రసీద ప్రేషయ మామ్, ఆనయామి తే హృద
యదయితం జనమ్, ఉత్తష్ట స్వయంవా తత్ర గమ్యతామ్, అతఃపరమస
మర్థాఽపి సోఘమిమం ప్రబలచంద్రోదయవిజృంభమాణోత్కలికా
శత ముదధి మివ మకరచిహ్నమ్, ఇత్యేవం వాదినీం తా మహా మవో
చమ్:—‘ఉన్నతే! కిం మన్నథేన, నన్వయం సర్వవికల్పా నపహరణ స
ర్వోపాయదర్శనా న్యుత్సరయన్ సర్వాసంతరాయా సంతరయన్ సర్వ

సందేహః నపనయక సర్వశంకా స్తీరస్కుర్వక లజ్జా మున్దులయక
స్వయ మభిగమనలాఘవదోష మావృణ్వక కాలాలిపాతం పరిహరక
ఆగత ఏవ మృత్యో స్తస్మై శివ వా సకాశం నేతా కుముదబాంధవః.
త దుత్తిష్ఠ యథాకథంచి¹ దనుర్గతజీవితా సంభావయామి హృదయ
దయిత మాయాసకారిణం జనమ్' ఇత్యభిదధానా మదనమూర్ఛాభేద
విహ్వలై రంగైః కథం చి దవలంబ్య తా మే వోదతిష్ఠమ్, ఉచ్చలితా
యాశ్చ మే దుర్నిమిత్తనివేదక మస్పందత దక్షిణం లోచనమ్, ఉపభా
తశంకా చాచింతయ 'మివ మపరం కి మ పున్యపక్షిప్తం దైవే' నేతి.

అథ నాతిదూరోద్గతేన త్రిభువనప్రాసాదమహాప్రణాలాను
కారిణా సుధాసలిలపూరా నివ వహతా చందనరసనిర్ఘరనికరా నివ
క్షీరతా శ్వేతగంగాప్రవాహసహస్రాణీన వమతా అమృతసాగర
పూరా ని వోద్ధితా చంద్రమండలే నాస్లావ్యమానే జ్యోత్స్నయా
భువనాంతరాళే శ్వేతద్వీపనివాస మివ సోమలోక దర్శనసుఖ మి వాను
భవతి జనే మహావరాహదంష్ట్రామండలనిభేన శశినా క్షీరసాగరోదరా
దివోద్ధ్రియమాణే మహీమండలే ప్రతిభవన మంగనాజనేన వికచకుము
దగంధై శృందనోదకై రుపహ్రియమాణేషు చంద్రోదయాన్లరేషు కామి
నీప్రహితసురతదూతీసహస్రసంకులేషు రాజమార్గేషు నీలాంశుకరచి
తావకుంతనాసు చంద్రాలోకభయచకిలాసు కమలవనలక్ష్మీప్వీన
నీలోత్పలప్రభాపిహితాసు ఇత స్తతః పలాయమానా స్వభిసారికాసు
ప్రతికుముద మాబద్ధమధుకరమండలాసు ప్రబుధ్యమానాసు భవనద్విర్జ్వి
కాకుముదినీషు స్ఫుటితకుముదవనబహుళ ధూళిధనళితోదరే నిశానదీ
పులినాయమానేఽంతరిక్షే² చంద్రోదయమానందనిర్భరే మహోదధా
వివ రతిరసమయ ఇవ ఉత్సవమయ ఇవ విలాసమయ ఇవ ప్రీతిమయ
ఇవ జీవలోకే శశిమణిప్రణాళనిర్ఘరే ప్రమోదముఖరమయూరరవ
రమ్యే ప్రదోషసమయే గృహీతనివిధకుసుమతాంబూలాంగరాగపట
వాసచూర్ణయా తరళికయాఽనుగమ్యమానా తే నైవ మూర్ఛాసిహ
తేన కిం చి దాశ్శ్యానచందనలలాటికాలగ్నధూసరాకులాలకేన చందన
రసచర్పజ్వరాగవేషేణాద్ధార్ద్రేణ తథైవ చ తయా కంఠస్థిత

యాఽక్షమాలయా శ్రవణశిఖరచుంబిన్యా చ పారిజాతమంజర్యా పద్మ
రాగరత్న రశ్మినిర్మితే నేన రక్తాంశుకేన కృతశిరోవకుంతనా కేన చిదా
తీయే నాపి పరిజనే నానుపలక్ష్మమాణా తస్మా తస్మాసాదశిఖరా దవా
తరమ్.

అవతీర్య చ పారిజాతకుసుమమంజరీపరిమళాకృష్టేన రిక్తికృతో పవ
నేన కుముదవనాన్యఃపహాయ ధావతామధుకరజాలేన నీలఘటావకుంతన
1. విభ్రమా నివ సంపాదయతాఽనుబధ్యమానా ప్రమదావనపక్షద్వా
రేణ నిర్గత్య తత్సమీప ముదచలమ్, ప్రయాంతీ చ తరళికాద్వితీయ
మంజరీన మాత్తాన మాలోక్యాచితయమ్:—‘ప్రియతమాభిసరణ
ప్రచృత్తస్య జనస్య కి మివ కృత్యం బాహ్యేన పరిజనేన, న న్వేత
ఏన పరిజనలీలా ముపదర్శయంతి, తథా హి, సమారోపితశరాసనా
సక్తసాయకోఽనుసరతి కుసుమాయుధః, దూరప్రసారితకరః కర మివ
కర్షతి శశీ, ప్రస్థలనభయాత్పదే పదేఽవలంబతే రాగః, లజ్జాం పృష్ఠతః
కృత్వా పురః స హేంద్రియై ర్ధావతి హృదయం, నిశ్చయమారోప్య
నయ త్యుత్కంఠా’ ఇతి, ప్రకాశం చావదమ్:—‘అయి తరళికే! అపి
నామ మా మివాయ మిందుహతక స్తమపికరేణ కచగ్రహాకృష్ట మభి
ముఖ మానయేత్’ ఇత్యేవం వాదినీం చ మా మసౌ విహస్యా
బ్రవీత్:—‘భర్తృదారికే! ముగ్ధాసి, కి మస్య తేన జనేన, అయమాత్మ
నైవ తావ న్దనాతుర ఇవ భర్తృదారికాయాం తా స్తా శ్చేష్టాః
కరోతి, తథా హి:—ప్రతిబింబచ్ఛలేన స్వేదసలిలకణికాచితం చుంబతి
కపోలయుగళం, లావణ్యవతి పయోధరభారే నివతతి ప్రస్ఫురితకరః,
స్పృశతి రశనావలిమణీ, నిర్మలనఖలగ్నమూర్తిః పాదయోః పతతి, కిం
చాస్య మదనాతుర స్వేవ వపుస్తాపా చ్ఛుష్కచందనానులేపపాండురా
ముద్యవతి, మృణాళవలయధవళా క రా క థత్తే, ప్రతిమావ్యాజేన
స్ఫటికమణికుట్టిమేషు నివతతి, కేతకీగర్భకేసరధూళిధూసరపాదః కుముద
సరాంస్యవగాహతే, సలిలశీకర్దారా శశిమణీ కరై రామృతతి,
ద్వేష్టి విఘటితచక్రవాకమిథునాని కమలవనాని ఏతై శ్చాన్వైశ్చ
తత్కాలోచితై రాలాపై స్తయా సహ త ముద్దేశ మభ్యుపాగమమ్,

తత్ర చ మార్గలతాకుసుమరజోధూసరం చరణయుగళం కైలాసతటా
 చ్చంద్రోదయస్రుతచంద్రకాంతమణిప్రసవణే ప్రత్యుళయంతీ యస్మిన్
 ప్రదేశే ఆస్తే తస్మిన్నేవ చాస్య సరసః పశ్చిమే తతే పురుష స్త్యేవ
 రుదితధ్వనిం విప్రకర్షా న్నాతివ్యక్త ముపాలక్షయమ్, దక్షిణేక్షణ
 స్ఫురణేన చ ప్రథమ మేవ మన స్యాహితశంకా తేన సుతరా మవదీర్ణ
 హృదయేన కి మ ప్యనిష్ట మంతః కథయతేన విషణ్ణేనాంతరాత్తనా
 'తరలికే! కి మిద' మితి సభయ మభిదధానా వేషమానగాత్రయస్త్రి
 స్తవభిముఖ మతిత్వరిత మగచ్ఛమ్.

1. అథనిశీఢప్రభావా ద్వారా దేవ విభావ్యమానస్వర మున్నుక్తార్త
 నాదం 'హ హతోఽస్మి! హ దగ్ధోఽస్మి! హ వంచితోఽస్మి! హ కి
 మిద మాపతితం? కిం వృత్తముత్పన్నోఽస్మి? దురాత్మక! మదన
 విశాచ! పాప! నిర్ఘృణ! కి మిద మకృత్యమనుష్ఠితమ్? ఆ(ః)పాపే!
 దుష్కృతకారిణి! మహాశ్వేతే! దుర్వినితే! కిమనేన తేఽపకృతమ్?
 ఆపాప దుశ్చరిత! చంద్రచండాలు! కృత్యోసి ఇదానీమ్, అపగతదాక్షిణ్య
 దక్షిణానిః హతక! పూర్ణాస్తే మనోరథాః కృతం కర్తవ్యం వహేదానీం
 యథేష్టం, హ! భగవన్! శ్వేతకేతో! పుత్రవత్సల! నవేత్సిముషిత
 మాత్మానమ్, హ! ధర్మ! నిష్పరిగ్రహోఽసి, హ! తపః! నిరా
 శ్రయమసి, హ! సరస్వతి! విధవాఽసి, హ! సత్యమ్! అనాథమసి,
 హ! సురలోక! శూన్యోఽసి, సఖే! ప్రతిపాలయ మామ్, అహనుపి
 భవంత మనుయాస్యామి, న శక్నోమి భవతా వినా త్మణ మప్యవస్థాతు
 మేకాకీ, కథ మపరచిత ఇవాదృష్టపూర్వ ఇవాద్య మామేకపదే
 ఉత్సృజ్య ప్రయాసి? కుతస్త వేయ మతి నిష్ఠురతా?, కథయత్వదృతే
 క్వ గచ్ఛామి? కం యాచే? కం శరణ మువైమి? అంధోఽస్మి సంవృత్తః,
 శూన్యా మే దిశోజాతాః, నిర్ధకం జీవితం, అప్రయోజనం తపః, నిస్స
 భాశ్చ లోకాః, కేన సహ పరిభ్రమామి?, క మాలపామి? ఉత్తిష్ఠ
 దేహి మే విలపతః ప్రతివచనం, క్వ తన్న మోపరి సుహృత్ప్రేమ?, క్వ సా
 స్తిత పూర్వాభిభాషితా చ' ఇత్యేతాని చాన్యాని విలపంతం కపింజల
 మశ్రౌషమ్.

తం చ శ్రుత్వా పరితై రివ ప్రాజ్ఞైర్దూరా దేవ ముక్తకతా
 రాక్రందా సర స్తీరలతానైః క్రమేనానాం కౌశ్మీంద్రీయా యథాశక్తి
 త్వరితైః క్షణతః సమవిషమభూమిభాగవిన్యస్తైః సావప్రక్షేపైః ప్రస్థలయే
 పదేపదే కేనాప్యత్యిక్ష్ణ్య నీయమానేన తం ప్రవేశం గత్వాప
 స్తీరసమీపవర్తిని శిశిరశీకరాసారస్రావిణి శశిమణిశిలాతలే విరచితం
 కుముదకువలయ కమలవివిధనమసుమ సుకుమారం మృగాళమయం కుసు
 మశరసాయకమయ మివ శయన మధిక యానం ఆలనిష్ఠుంకరయూ మత్స
 దశద్ధ మి వాకిర్ణయంత మంతరి కోశశమితమనసంతాపతయా తన్మణ
 లభ్యసుఖప్రసూప్తమివ మనఃకోభ ప్రాయశ్చిత్తప్రాణాయామా
 వస్థిత మివ ఆలీస్ఫురితప్రళేప త్వత్కృతే మమేయమనస్తేతి కథ
 యంతమివాధరేణ ఇందుద్వేషవరిన ర్తితదేహతయా పృష్ఠభాగవిపరితై
 ర్నదనదహనవిహ్వలహృదయన్యస్తహస్తనఖయయాఖచ్చలేన చిత్రిత
 మివ శశికిరణైరుచ్చుష్కసాంఘరయా స్వవినాశోత్పాతోత్పన్నయామ
 దనచంద్రకళ యేన చందనలేఖకయా రచితోలలాటికం మత్తఃప్రియతర
 స్తవాపరో జనో జాత ఇతికుపితే నేనదీవితేనరిత్యక్తమన్తభన్యభయా
 స హైతా నసూ న్వయ మి వోత్సృజ్యచిశ్చేతనతామఖమనుభవంతం
 ఆనంగయోగవిద్యా మివ భ్యాయంత మపూర్వప్రాణాయామ మి వా
 భ్యసన్యంత ముపపాదితాస్తదాగమనేన ప్రణయా ది వాపహృతప్రాణ
 పూర్ణసాత్ర మనంగేన రచితచందనలలాటికాత్రిపుండ్రకం ధృతిమరస
 బిససూత్రయజ్ఞోపవీత మంసావసక్తకదలీగర్భవత్ర చారుచీర మేకావలీ
 పికాలాక్షమాల మవరభామలకర్పూరకోదభస్మధనశం ఆబద్ధమృగాళ
 వలయరమ్యప్రతిసరమనోహరం మనోభవవ్రతపేష మాస్థాయ మత్స
 మాగమమంత్ర మివ సాధయంతమ్ శిఃప్రవరతోదనాతామ్రేణాశ్రుక్ష
 యా దాగతరుధిరేణేన మనశరశ్శల్యవేదనాకుడికృత త్రిభాగేనఃకవ
 హృదయే! దర్శనమాత్రకేణాపి న పున రమగృహీతోఽయ మమగతో
 జన ఇతి సప్రణయం మా ముషలభమాన మివ చక్షుషా కించిద్విన్య

1. లలాటికం ఈమదాలక్ష్మ్య చిన్మృతతారకేణానవరతోదనాతామ్రేణ ప్రాణో
 త్వరోహతాశ్రుక్షయశయాదుధిర మివ కరతా మనశరశ్శల్యవేదనాకుడికృతి
 భాగేణ నానిమిలిలేన లోచనయుగళేన మత్తః ప్రయతరు. 2. ఏకస్మాద్యిచ్ఛిత్.

తాధరతయా జీవిత మపహర్తు మంతః ప్రవిష్టై రి వేందుకరణై ర్నిర్గ
చ్ఛస్థి ర్దశనాంశుభి ర్ధరళితపురోభాగం మన్తధవ్యధయా విఘటమాన
హృదయనిహితేన వామేన పాణినా ప్రసీద ప్రాణై స్సమం ప్రాణ
సమేన గంతవ్య మితి హృదయస్థితాం మామిన ధారయంత మిత
రేణ చ నఖమయూఖదంతరతయా చందన మిన స్తవతా ఉత్తానీకృ
తేన చంద్రాతప మివ నివారయంత మంతికిన్ధితేన చ అచిరోద్గతజీవిత
మార్గ మి వోద్గ్రీవేణ విలోకయతా తపస్సుహృదా కమండలునాసము
పేతం కంఠాభరణీకృతేన చ మృణాళవలయేన రజనికరకిరణపాశే నేవ
సంయమ్య లోకాంతర ముపనీయమానం కపింజలేన మద్భర్తనా దబ్ర
హ్మణ్య మి త్యూర్ధ్వహస్తేన ద్విగుణీభూతబాహ్వో ద్గమేనాక్రోశతాకం
తే పరివృక్తం తక్షణవిగతజీవితం త మహం పాపకారిణీ మందభాగ్యా
మహాభాగ మద్రాక్షమ్.

ఉద్భూతమూర్ఛాంధకారా చ పాతాళతల మి వావతీర్ణా తదా
క్వాహ మగమం కి మకరవం కిం వ్యలఽమితి సర్వమేవ నాజ్ఞాపిషమ్,
అసవ శ్చ మే తస్మిన్ ఊణే కిమతికఠినతయాఽస్య మూఢహృదయ
స్య కిమనేక దుగిఖసహస్రసహిష్ణుతయా హతశరీరకిస్య కిం విహిత
తయా దీర్ఘశోకస్య కిం భాజనతయా జన్మాంతరోపాత్తస్య దుష్కృతస్య
కిం దుగిఖదాననిపుణతయా దగ్ధదైవస్య కి మేకాంతవామతయా దురా
త్మనో మన్తధహతకస్య కేన హేతునా నోద్గచ్ఛంతి స్త తదపి న
జ్ఞాతవతీ కేవల మతిచిరా ల్లబ్ధచేతనా దుగిఖభాగినీ వహ్ని వివ పతిత
మసహ్యశోక దహ్యామానమాత్మాన మననో విచేష్టమాన మపశ్యమ్,
అశ్రద్ధధానా చాసంభావనీయం తత్తస్య మరణ మాత్మన శ్చ జీవిత
ముత్థాయ 'హా! హా! కిమిద ముపనత'మితి ముక్తార్తనాదా 'హా! అంబ!
హా! తాత! హా! సఖ్యః! ఇతి వ్యాహరంతి మహా! నాథ! జీవితనిబంధన!
ఆచ త్వ క్వమా మే కాకినీ మశరణా మకరుణ! విముచ్య యాసి! సృష్ట
తరళికాం త్వత్కృతే మయా యాఽనుభూతావస్థా, యుగసహస్రాయ
మాణః కృచ్ఛ్రేణ నీతో దివసః, ప్రసీద సకృ దప్యాలప, దర్శయ భక్త
వత్సలతామ్, ఈష దపి విలోకయ, పూరయ మే మనోరథమ్, ఆర్తాఽ
స్మి, భక్తాఽస్మి, అనురక్తాఽస్మి, అనాథాఽస్మి, బాలాఽస్మి, అగతికాఽస్మి,

దుఃఖతాఽస్తి, అనన్యశరణాఽస్తి, మదనపరిభూతాఽస్తి, కిమితి నక
 రోపి దయాం, కథయ, కిమపరాధం కిం వా నానుష్ఠితం మయా?
 కస్యాం వా నాజ్ఞాయా మాదృతం? కస్మిన్ వా త్వననుకూలే నాభిరతం?
 యేన¹ కుపితోఽసి, దా(స)పిజన మకారణా త్పురిత్యజ్య వ్రజన్న బిభేషి,
 కాలీనా దలీకానురాగ ప్రతారణకుశలయా కిం వామయా వా మయా
 పాపయా?,² హి! యా అహ మద్యాపి ప్రాణిమి, హా! హతాఽస్తి మంద
 భాగినీ, కథం మే న త్వం న జాతో న వినయో న బంధువర్గో న పర
 లోకః, ధి జ్ఞాం దుష్కృతకారిణీం యస్యాః కృతే తవేయ మీదృశీ
 దశా వర్తతే, నాస్తి మత్సృశీ సృశంసహృదయా యాహ మేనందిధం
 భవంత ముత్సృజ్య గృహం గతవతి, కిం మే గృహేణ? కిమంబయా?
 కిం వా తాతేన? కిం బంధుభిః? కిం పరిజనేన? హా! క ముపయామి
 శరణమ్!, అయి దైవ! నిర్భూ! దర్శయ దయాం, విజ్ఞాపయామి
 త్వాం దేహి దయిత! దక్షిణాం, భగవతి! భవితవ్యతే కురు కృపాం
 పాహి వనితా మనాథాం, భగవతో వసదేవతాః ప్రసీదత ప్రయచ్ఛ
 తాస్య ప్రాణాన్, (అవ) అంబ! వసుంధర! సకలలోకానుగ్రహజనని! కిమ
 ర్థం నానుకంపసే?, తాత! కైలాస! శరణాగతాఽస్తి తే దర్శయ
 దయాభుతా మి త్యేతాని చాన్యాని చ వ్యాక్రోశంతి కియ ద్వాస్తరా
 మి గ్రహగృహీతే వావిష్టే వోన్తతేవ భూతోపహతేవ వ్యలపమ్,
 ఉపన్యూహరి పతితనయనజలధారానికరచ్ఛలేన విలీయమానేన ద్రవ
 తామివ నీయమానా జలాకారేణై వాత్మక్రియమాణా ప్రలాపాత్మరై
 రపి దశనమయూఖశిఖానుగతతయా సాశ్రుధారై రివ నిష్పతద్భి శ్శిరో
 రుహై ర వ్యవీరభవిగళితకుసుమతయా ముక్తబాష్పజలబిందుభి రివ
 ఆభరణై రపి ప్రసృతవిమలమణికిరణాశ్రుతయా ప్రగుద్వితై రి వోపేతా
 తడ్జీవితాయై వాత్సమరణాయ స్పృహయంతీ మృతస్యాపి సర్వాత్మనా
 హృదయం ప్రవేష్టు మివేచ్ఛంతీ కరతలేన కపాలయో రాశ్యానచంద
 నశ్చేతజటామూలే చ లూటే నిహితసరసవిషయో శ్చాంసయోః
 మలయజరసలవలితకమలినీపలాశావకుంతితే చ హృదయే పరామృ
 శంతి 'ఘండరీక! నిష్ఠురోఽసి ఏవమప్యార్థాం న గణయసి మా'

1. కుపితోదాహరణం. 2. యాహం. 3. విలీయమానేన.

మిత్రులాలభమానా ముహు ర్దుహు లేన మ స్వనయం ముహుః
 పగ్యచుంబం ముహు ర్దుహుః కంఠే గృహీత్వా వ్యాక్రోశమ్ 'అః!
 పాపే! త్వయాఽపి మత్ప్రేత్వాగమనకాలం యావ ద స్యాసవో న
 రక్షితాః' ఇతి తా మేకావలీ మగర్హయమ్, 'అయి భగవత్! ప్రసీద
 ప్రత్యుజ్జీవ యైవ' మితి ముహు ర్దుహుః కపింజలస్య పాదయో రప
 తమ్, ముహుః ముహు శ్చ తరళికాం కంఠే గృహీత్వా ప్రారుదమ్,
 అథ్యాపి చింతయంతీ నా జానామి తస్మిన్ కాలే కుత స్తా న్యచింతితాన్య
 శిక్షితా న్యనుపదిష్టా న్యవృష్టపూర్వాణి మే హతపుణ్యానాః కృపణాని
 చాటుసూప్రాణి ప్రాదురభవన్, కుత స్తే సులూపాః కుతస్తాన్యతికరు
 ణాని వైక్లబ్యరుదితాని, అన్య ఏన స ప్రకారః, ప్రళయోర్తయ ఇవోద
 తిష్ఠ న్నంతర్భాష్యవేగానాం, జలయంత్రాణి వాముచ్యం తాశ్చ ప్రవా
 హాణాం, ప్రరోహా ఇవ నిరగచ్ఛన్ ప్రలూపానాం, శిఖరశతానాం వావ
 ర్ధంత దుఃఖానాం, ప్రసూతయ ఇవోదపాద్యంత మూర్ఛానామ్'.

ఇత్యేవమాత్మవృత్తాంత మావేదయంత్యా ఏవచ తస్యాః సమ
 తిక్రాంతం కథ మప్యతికష్ట మవస్థాంతర మనుభవంత్యా ఇవ చేతనాం
 జహర మూర్ఛా. వేగాన్నిష్పతంతీం చ శిలాతలే తాం సుభ్రమ
 ప్రసారితకరః పరిజన ఇవ జాతపీడ శ్చుద్రాపీడో విధృత వాన్. అశ్రుజ
 లార్ద్రేణ చ తపీయే నైవోత్తరీయవల్కలప్రాంతేన శనై శ్చనై ర్వీజ
 యన్ సంజ్ఞాం గ్రాహితవాన్. ఉపజాతకారుణ్యశ్చ బాష్పసలిలోత్పీ
 డేన ప్రక్షోభ్యమానకపోల 'యుగళాం లబ్ధచేతనామవాతీః—'భగ
 వతి మయా పాపేన తవాయం పునరభినవతా ముపసీతః శోకః యేనే
 దృశీం దశా ముపసీతాఽస్మిన్, తదల మనయా కథయా, సుహృదీయతా
 మియమ్, అహ మప్యసమర్థః శ్రోతుమ్, అతిక్రాంతాన్యపి హి సుకీ
 ర్త్యమానాని 'అనుభవసమాం వేదనా 'ముపజనయంతి సుహృజ్వస్య
 దుఃఖాని, తన్నార్హసి కథంకథ మపి విధృతాని మానసులభానసూ
 పునఃపున స్మరణశోకానలేంధనతా ముపనేతుమ్'.

ఇత్యేవ ముక్తా దీర్ఘముష్ణం చ నిశ్చస్య బాష్పాయమాణలోచనా సనిర్వేదమవాచీతః—'రాజపుత్ర! యా తదా తస్యా మతిదారుణాయాం హతనిశాయా మేభి రతివృశంనై రసుభిర్న పరిత్యక్తా సేదానీం పరిత్యజ్యత ఇతి దూరావేత మేతత్, నూన మపుణ్యోపహతాయాఃపాపాయా మమ భగవా నంతకోఽపి పరిహరతి దర్శనమ్, కుతశ్చ మే కఠినహృదయాయాః శోకః, సర్వమికమలీకమస్య దురాత్మనశ్శతహృదయస్య, సర్వథాఽహ మనేన త్యక్తత్రపేణ నిరపత్రపాణా మగ్రే సరీకృతా, యయా¹చాధిగతమదనయా వజ్రమయ్యే వేద మనుభూతం తస్యాః కా గణనా కథనం ప్రతి?, పి వా పర మతఃకష్టతర మాభ్యేయమస్య ద్భవిష్యతి? యన్న శక్యతే శ్రోతుమాభ్యాతుం వా, కేవలమస్య వజ్రసాత స్యానంతర మాశ్చర్యం యదభూత్త దావేదయామి, అత్తన శ్చ స్త్రాధారణకారణలన ఇవాన్యక్తో య స్సముత్పన్నః తంచ కథయామి, యయా దురాశామృగతృష్ణికయా గృహీతాఽహ మిద ముపరతకల్పం పరకీయ మివ భారభూత మప్రయోజన మకృతజ్ఞం చ హతశరీరం వహామి తదలం శ్రూయతామ్.

తత శ్చ తథాభూతే తస్మి న్నవస్థాంతరే మరణైకనిశ్చయా తత్తద్భవం విలప్య తరళికా మబ్రుబ్రువమ్:—'అయి! ఉత్తిష్ట నిఘరహృదయే! కియి²ద్రోదిమి, కాష్టాన్యహృత్య విరచయ చితాం, అనుసరామి జీవితేశ్వర' మితి, అత్రాంతరే ఝటితి చంద్రమండలవినిర్గతోగగనాదవతీర్య కేయూరకోటిగ్నమమృత ఫేవపిండపాంశురం పవనతరళ మంశుకోత్తరీయ మాకర్షన్నుభయకర్ణాంవోభితకుండల మణిప్రభారక్త గండఘటః స్థూలముక్తాఫలతయా తారాగణ మివ గ్రధిత మతితారహార మురసా దధానో ధవళదుకులపల్లవోకంపితోష్ణిషగ్రంధిః అభికులనీల కుటిలకుంతలనికరవికటమాళిః ఉత్ఫుల్లకుమురకర్ణపూరః కామినీకుచకుంకుమ పత్రలతాలాంభితాంసదేశః కుమురధవళదేహో మహాప్రనూణః పురుషో మహాపురుషలక్షణోపేతో దివ్యాకృతిః స్వచ్ఛవారిధవశేన దేహప్రభావితానేన క్షుద్రయన్నివ దిగంతరాణి ఆమోదినాచశరీరతః క్షరతా శిశిరేణ శీతజ్వరమివ జవయతా అమృతశీకరనికరవ(ర్షణ)ర్జన

తుమారపటలేనేవానులింపఁ గోశీర్షచందనరసచ్చటాభిరి వాసించఁ
విరావతకరపీవరాభ్యాం బాచుభ్యాం మృణాళధవళాంగుళిభ్యా మలి
శీతలస్పర్శాభ్యాం త ముపరత ముత్తిప్య దుందుభినాదగంభీరేణ స్వరేణ
వత్సే 'మహాశ్వేతే! న పరిత్యాజ్యాస్త్యయా ప్రాణాః పునరపి త
వానేన సహ భవిష్యతి సమాగమః' ఇత్యేవ మాదృతః పితే వాభిధాను
సత్తా వానేన గగనతల ముదపతత్, అహం తు తేన వ్యతికరేణ సభయా
సవిస్తయా సకాతుకా చోన్ముఖ 'కిమిద'మితి కపింజల మప్పచ్చమ్, అసౌ
తు ససంభ్రమ మదత్తై వోత్తర ముదతిష్ఠత్, 'దురాత్మః! అంతక! క్వ
మే వయస్య మపహృత్య గచ్ఛసి' ఇత్యభిధాయోన్ముఖః సంజాతకోపో
బద్ధౌ సవేగ ముత్తరియవల్కలేన పరికరం ఉత్పలంతం తమేవానుసర
న్నంతరిక్ష ముదగాత్, పశ్యంత్యా ఏవ చ మే సర్వ ఏవ తే తారా
గణమధ్య మవిశే.

మమ తు తేన ద్వితీయేనేవ ప్రియతమమరణేన కపింజలగమనేన
ద్విగుణీకృతశోకాయాః సుతరా మదీయత హృదయమ్, కింకర్తవ్యతా
మూఢా చ తరళికా మబ్రువమ్ 'అయి! జానాసి కథయ కి మేత'దితి,
సాతు త దవలోక్య స్త్రీస్వభావకాతరతయాఽస్తి క్షణే శోకాభిభావి
భయేనాభిభూతా వేదమానాంగయప్తి ర్మమ మరణశఙ్కయా చ
వరాకీ విషణ్ణహృదయా సకరుణ మవాదీత్:—'భర్తృదారికే! నజానా
మిసాపకారిణీ, కింతుమహదిదమాశ్చర్యం, అమానుషాకృతిరేష పురుషః,
సమాశ్వాసితా చానేన గచ్ఛతా సానుకంపం పిత్రేన భర్తృదా
రికా, ప్రాయేణ చైవంవిధా దివ్యా స్వప్నేప్యపిసంవాదినోఽభవం
త్యాకృతయః, కి ముత సాక్షాత్, న చాల్ప మపి విచారయంతీకారణ
మస్య మిథ్యాభిధానే పశ్యామి, అతో యుక్తం విచార్యాత్సాన మస్తా
త్ప్రాణపరిత్యాగవ్యవసాయాన్నివర్తయితుమ్, అతి మహత్
ఖల్విద మాశ్వాసస్థానమస్యామవస్థాయామ్, అపి చ త మనుసర
గత ఏవ కపింజలః, తస్మా చ్చ కుతోఽయం కోవాఽయం కిమర్థం చానే
నాయ మపగతాసురుత్తిప్య నీతః క్వ వా నీతః కస్తాచ్ఛాసంభావ
నీయేనామునా పునః సమాగమాశాప్రదానేన భర్తృదారికా సమా

శ్వాసితేతి స్వమిద ముపలభ్య జీవితం వా మరణం వా సమాచరిష్య
సి, అదుర్లభం హి మరణ మధ్యవసితం, పశ్చాత్తప్త్యేతద్భవిష్యతి, న చ
జీవన్ కపింజలో భర్తృదారికా మదృష్ట్యా ప్లాస్యతి, తేన తత్ప్రీత్యా
గమనకాలావధయోఽపి తావత్ ధ్రియం తా మమీ ప్రాణాః' ఇత్యభి
దధానా పాదయోరై న్యపతత్, అహం తు సకలలోకదుర్లఃఖ్యతయా
జీవితత్వప్రాయాః క్షుద్రతయా చ స్త్రీస్వభావస్య తయా చ తద్వచనో
పసీతయా దురాశామృగత్వస్థికయా కపింజలప్రత్యాగమన కాంక్షయా
చ తస్మిన్ కాలే తదేవ యుక్తం మన్యమానా నోత్సృష్టవతీ జీవితమ్,
అశయా హి కి మివ న క్రియతే?, తాం చ పాపకారిణీం కాలరాత్రి
ప్రతిమాం వర్షసహస్రాయమాణాం యాతనామయీ మివ దుఃఖమయీ
మివ సరకమయీమివ అగ్నిమయీమివ ఉత్పన్ననిద్రా తతైవ క్షీతి
తలే విచేష్టమానా రేణుకణధూసరై రశ్రుజలార్ద్రకపోలసందానితై
ర్విముక్తవ్యాకులై శ్శిరోరుహై రుపరుద్ధముఖి నిర్దయాక్రందజర్జరస్వ
రక్షయతూ మేణ కంఠేన తస్మిన్నేవ సరస్త్వై తరళికాద్వితీయా క్షపాం
క్షయితవతీ.

ప్రత్యూషసి తూత్థాయ తస్మిన్నేవ సరసి స్నాత్వా కృత
నిశ్చయా తత్ప్రీత్యా మేవ కమండలు మాదాయ తాన్యేవ చ వల్క
లాని తా మే వాక్షమాలాం గృహీత్వా బుద్ధ్యా నిస్సరతాం సరసా
రస్య జ్ఞాత్వా చ మందపుణ్యతా మాత్తనః నిరూప్య చాప్రతీకారదారు
ణతాం వ్యసనోపనిపాతానాం ఆకలయ్య దుర్నివారతాం శోకస్య దృ
ష్ట్యా చ నిష్ఠరతాం దైవస్య చింతయిత్వా చాతిబహుళదుఃఖతాం
స్నేహస్య భావయిత్వా చానిత్యతాం పర్వభావానా మవధార్య చా
కాండభంగురతాం సర్వసుఖానా మవిగణయ్య తాత మంబాం చ పరి
త్యజ్య సహ పరిజనేన మనసా సకలబంధువర్గం నివర్త్య విషయసుఖేభ్యో
మన స్సంయమ్యేంద్రియాణి గృహీతబ్రహ్మచర్యా దేవం త్రైలోక్య
రాథ మనాథశరణ మిమం శరణార్థినీ స్థాణు మాశ్రితవత్యస్మి, అపరే
ద్యు శ్చ కుతోఽపి సముపలబ్ధవృత్తాంత స్తాతః సహంబయా సహ బం

ధువర్గేణాగత్య సుచిరం కృతాక్రంద స్తైరుపాయై రభ్యర్థనాభి శ్చ
 బహుభి రుపదేశై శ్చానేక ప్రకారైః పరిసాంత్యనై శ్చ నానావిధై ర్గృ
 హాగమనాయ మే మహాంతం యత్న మకరోత్, యదా చ నేయ మస్తా
 ద్వ్యవసాయాత్ కథం చి దపి శఃశ్యతే వ్యావర్తయితు మితి నిశ్చయ
 మధిగతవా తదా నిరాశోఽపి దుస్త్వజతయా దుహితృస్నేహ
 స్య పునః పున ర్తయా విసృజ్యమానోఽపి బహూ దివసా స్థిత్యా
 సశోక ఏవాంతర్దవ్యామానహృదయో గృహా నయాసీత్, గతే చ తా
 తే తతః 'ప్రభృతి దేవస్య కృతే అశ్రు మోక్షమాత్ర కేణ కృతజ్ఞతాం
 దర్శయంతీ తదనురాగకృశమిదమపూజ్యబహుళమ స్తమితలజ్ఞ మ
 మంగళభూత మనేకక్షే శాయాసపహస్రనివాసు దగ్ధశరీరకం బహు
 విధై ర్నియమశతై శ్శోషయంతీ వనైశ్చ శ్చ ఫలమూలవారిభి ర్విర్త
 మానా జపవ్యాజేన తద్గుణగణానివ గణయంతీ త్రిసంధ్య మత్ర
 సరసి స్నాన ముపస్పృశంతీ ప్రతిదినమర్చయంతీ దేవం తస్మింబక
 మస్యామేవ గుహాయాం తరళికయా సహ దీర్ఘం శోక మనుభవంతీ
 సుచిరం న్యవసమ్, సాఽహ మేవంవిధా పాపకారిణీ నిర్లక్షణా నిర్లజ్జ
 క్రూరా చనిః స్నేహా నృశంసా చ గర్హణీయా నిష్ప్రయోజనోత్పన్నా
 నిష్ఫల జీవితా నిర్నాథా నిరవలంబనా నిస్సుఖా చ, కిం మయా
 దృష్టయా పృష్టయా వా కృత బ్రాహ్మణవధమహాపాతకయా కరోతి
 మహాభాగః' ఇత్యుక్త్వా పాండునా వల్కలౌపాంతేన శశిన మివ శరస్తే
 ఘశకలే నాచ్ఛాద్య వదనం దుర్నివారేభాష్పవేగమపారయంతీ నివార
 యితు మున్ముక్త క్షంత మతిచిర ముచ్చైః ప్రారోదీత్.

చంద్రాపీడ స్తు ప్రథమమేవ తస్యా 'రూపేణ వినయేన దాక్షి
 ణ్యేన మధురాలాచతయా నిస్సంగతయా చాతితపస్వితయా ప్రశాంత
 త్వేన చ నిరభిమానతయా చ మహానుభావత్వేన, చ శుచితయా చ ఉపా
 రూఢగౌరవోఽభూత్. తదానీంతు తేనాపరేణ దర్శితసద్భావేన స్వవృ
 త్తాంతకథనేన తయా చ కృతజ్ఞతయా హృతహృదయః సుతరా మారో
 పితప్రీతి రభవత్ ఆర్ద్రీకృతహృదయశ్చ శనై శ్చనై రేనా మభాషత్.

‘భగవతి! క్షేత్రభీరు రకృతజ్ఞః సుఖాసంగలభో లోకస్నేహసదృశం
కర్తానుష్ఠాతు మశక్తో నిష్ఫలే నాశ్రుపాతమాత్రేణస్నేహముపదర్శయన్
రోదితి, త్వయాతు కర్తవ్యైవ సర్వ మాచరంత్యా కిమివ న ప్రేమోచిత
మాచేష్టితం, యేన రోదిషి తదర్థ మాజన్యనఃప్రభృతి సముపచితపరిదయః
ప్రేయా నసంస్తుత ఇవ పరిత్యక్తో బాన్ధవజనః, సన్నిహితా అపి తృణావజ్ఞ
యాఽవధీరితా విషయాః, విముక్తాన్యతిశయితసునానీరసమృద్ధీనైశ్చశ్వర్య
సుఖాని, మృణాళినీవాతితనీయస్యపి నితరాం తనిమాన మనుచితై
స్సంక్షేపై రుపసీతా తనుః, గృహీతం బ్రహ్మచర్యమ్, ఆయోజితస్తవసి
మహత్యాత్మా, వనితాజనదుష్కర మతికష్టమంగీకృత మరణ్యావస్థానమ్,
అపి చ అనాయాసే నైవాత్మా దుఃఖాభిహృతైః పరిత్యజ్యతే, మహీ
యసా తు యత్నేన గరియసి క్షేత్రే నిక్షిప్యతే కేవలమ్, య దేత దను
మరణం నామ తదనిష్ఫలమ్, అవిద్యజ్ఞనాచరిత ఏషమార్గః, మోహ
విలసిత మేత దజ్ఞానపద్ధతిరియం రభసాచరితమిదం త్సుద్రదృష్టి రేషా
అతిప్రమాదోఽయం మోక్షార్థస్థలిత మిదం యదుపరతే పితరి భ్రాతరి
సుహృది భర్తరి వా ప్రాణాః పరిత్యజ్యంతే, స్వయం చేన్న జహతి
న పరిత్యాజ్యాః, అత్ర హి విచార్యమాణే స్వార్థవేష ప్రాణపరిత్యా
గోఽయమసహ్యాశోక వేదనాప్రతీకారత్వాదాత్మనః, ఉపరతస్య తు
న కమపి గుణ మావహతి, న తావత్త స్థాయం ప్రత్యుజ్జీవనోపాయః,
న ధర్మోపచయకారణం, న శుభలోకోపార్జనహేతుః, న నిరయపాత
ప్రతీకారః, న దర్శనోపాయః, న పరస్పరసమాగమనిమిత్తమ్, అన్య
మేవ స్వకర్మఫలపరిపాకోపచితా మసా వవశో నీయతే ¹భూమిమ్, అసా
వప్యార్తఘాతినః కేవల మేనసా సంయుజ్యతే, జీవంస్తు జలాంజలిదానా
దినా బహూపకరో త్యుపరత స్థాత్తన శ్చ, మృతస్తు నోభయస్యాపి,
స్తర తావ త్ప్రియా మేకపత్నీం రతిం భగవతి భర్తరి మకరకేతో సక
లాబలాజనహృదయహారిణి హరనయనహారభుజాదగ్ధేవ్యవిరహితా
మనుభిః - పృథాం చ వార్ణేయీం శూరసేనసుతా మభిరూపే సావజ్ఞ
విజితసకలరాజకమాలికుసుమవాసిత ²పాదపీతే పత్యా వఖిలభువనబలి

భాగభుజి సాండ్ కిందమునునిశాపానలేంధనతా ముపాగతేఽప్యపరి
త్యక్తజీవితామ్ - ఉత్తరాం చ విరాటదుహితరం బాలాం బాలశశినీవ
నయనానందహేతా వినయవతి విక్రాంతే చ పంచత్వ మభిమన్యా పుషగ
తేఽపి ధృతదేహం - దుశ్శూలం చ ధృతరాష్ట్రదుహితరం భాతృ
శతోత్సంగలాలితాం అతిమనోహరే హరవరదానవర్ధితమహిమ్ని
సింధురాజే జయద్రథే ఽర్జునేన లోకాంతర ముపనీతేఽప్యకృతప్రాణ
పరిత్యాగామ్, అన్యశ్చ రక్షస్సురాసురముసిమనుజసిద్ధగంధర్వకన్యకా
భర్తృరహితాః శ్రూయంతే.

సమాగమో యది స్యాత్, భగవత్యా తు తతః పునః స్వయ
మేవ సమాగమసరస్వతీసమాకర్ణితా, అనుభవే చ కో వికల్పః?, కథం వా
తాదృశనామప్రాకృతాకృతీనాం మహత్తనా మవితథగిరాం గరియ
సాపి కారణేన గిరివైతభ్య మాస్పదం కుర్యాత్?, ఉపరతేన చ సహజీ
వంత్యాః కీర్తనీ సమాగతః?, అతోనిస్సంశయ మసా పుషజాతకారుణ్యో
మహత్తా పునః ప్రత్యుజ్జీవనార్థ మేవైన ముత్తివ్య సురలోకం నీతవాన్,
అచింత్యో హి మహత్తనాం ప్రభావః, బహుప్రకారా శ్చ సంసార
ప్రవృత్తయః, చిత్రం చ దైవమ్, ఆశ్చర్యాతిశయయుక్తాశ్చ తపస్సిద్ధయః,
అనేకవిధా శ్చ కర్మణాం శక్తయః, అపి చ సునిపుణ మపి విమృశస్థిః
కమి వాన్య త్తవహుణే కారణ మాశంక్యేత జీవితప్రదానా దృతేన
చాసంభావ్య మిరమవగంతవ్యం భగవత్యా చిరప్రవృత్త ఏష పంథాః,
తథా హి.—విశ్వావసునా గన్ధర్వరాజేన మేనకాయా ముత్పన్నాం ప్ర
మద్వరాం నామకన్యా మాశీవిషవిలుప్తజీవితాం స్థూలకేశాశ్రమే భార్గ
వస్య(చ్యవస్య)నప్తా ప్రమతితనయో మునికుమారకోరురు ర్నామ
స్వాయుషోఽర్ఘేన యోజితవాన్, అర్జునంచాశ్వమేధతురగాను సారిణ
మూర్తజేన బభ్రువాహననామ్నా సమరశిరసి శరాఃవృత ప్రాణములూపీ
నామ నాగకన్యకా సోఽఛ్ఛాసమకరోత్, అభిమన్యుతనయం చ పరీక్షిత
మశ్వత్థామాస్త్రసావకవిక్లప్త ముదరా దుపరత మేవ నిర్గత ముత్త

1. శ్రూయంతే సహస్రకో విభృతజీవితాః. 2. ప్రాప్తవ్యేతాపి జీవితంబుదిగ్ధోఽ
వ్యభ్య సమాగమో యది స్యాత్.

రాప్రలాపోఽజనితకృపో భగవాన్ వాసుదేవో దుర్లభా నసూకా
ప్రాపితవాన్, ఉజ్జయున్యాం చ సాందీపనిద్విజతనయ మంతకపురా
దాహృత్య త్రిభువనపందితచరణస్స ఏవానీతవాన్, అత్రాపి కథం
చి దేవమేవ భవిష్యతి, తథాపి కిం క్రియతే!, క ఉపాలభ్యతే!, ప్రభ
వతి హి భగవాన్ విధిః, బలవతీ చ నియతిః, ఆత్మేచ్ఛయా న శక్య
ముచ్ఛ్వసితు మపి, అతిపిశునాని చాన్యై కాంతనిష్ఠురస్య దైవపాత
కస్య విలసితాని, న క్షమంతే దీర్ఘకాల మవ్యాజరమణీయం ప్రేమ,
ప్రాయేణ చ నిస్సత ఏవ అనాయతస్వభావభంగురాణి సుఖాని ఆయతస్వ
భావాని చ దుఃఖాని, తథా హి, కథ మప్యేకస్మిన్ జన్మ ని సమాగమో
జన్మాంతఃసహస్రాణి చ విరహః ప్రాణివామ్. అతో నార్హ స్యనింద్య
మాత్మానం నిందితుమ్, ఆపతంతి హి సంసారరథమరిగహన మవతీర్ణా
నామేతే వృత్తాంతాః, ధీరా హి తరంత్యాపదమ్ ఇత్యేవం విధౌ రన్యై
శ్చ మృదుభి రుపసాంత్యనై స్సృష్టాప్య తాం పుర రపి నిర్మలజలేనాంజ
లిపుటోపనీతే నానిచ్ఛంతి మపి బలాత్ప్రేక్షాళితముఖ మకారయత్ .

అత్రాంతరే చ శ్రుతమహాశ్వేతావృత్తాంతోపజాతశోక ఇవ
సముత్స్పృష్టదివసవ్యాపారో రవిరపి భగవాన్ ధోముఖతా మయాశీత్ .
అథ క్షీణే దివసే చరిణతప్రియంగుమంజరీరజోనిభేన పింజరిష్ణూ రజ్య
మానే విలంబిని బ్రధ్నమండలే అవిరళకుసుంభకుసుమరసరక్తదుకూల
కోమలేన చాస్తాతేవేన ముచ్యమానేషు దిబ్బుభేషు చకోరసయనతార
కాకాంతినా చ పింగళిమ్నా విలిన్యమానే తిరోహితనీలిమ్ని వ్యోమ్ని
కోకిలిలోచనచ్ఛనిబభ్రుణి చారుణయతి సాంధ్యే భువన మర్చిషి
యథాప్రధానమున్మిషత్సు గ్రహగ్రామేషు వనమహిషమలీమసవప్రషి
లోచనముషి ముషితతారకాపథప్రథిమ్ని కాలిమాన మాతన్వతి
శార్వరే తమసి అతనుతమిరతరోహితోహరితభాను గహనతాంయాంతి
షు తిరురాజిషు రజనీజలబిందుజాలజనితజషిమ్ని బహుళవనకుసుమచరి
మళానుమితగమనే చ చలితలతావిటపగహనేప్రన్యత్రే చ సవనేనిద్రా
నిభృతపత్రేణిత్రియామాముఖే మహాశ్వేతా మందం మంద ముత్థాయ

భగవతి ముపాస్య పశ్చిమాం సంధ్యాం కమండలుజలేన ప్రక్షాళిత
చరణా వల్కులశయనీయే సఖేర ముష్ణం నిశ్శవ్వస్య నిషసాద. చంద్రా
పీఠోఽప్యుత్థాయ సకుసుమం ప్రస్తవణజలాఽజలిమవకీర్యకృతసంధ్యా
ప్రణామః తస్మిన్ ద్వితీయే శిలాతలే మృదుభి ర్లతాపల్లవైశ్శయ్యా
మకల్పయత్. ఉపవిష్టశ్చ తస్యాం పునఃపున స్త మేవ మనసా
మహాశ్వేతావృతాంత మన్వభావయత్. ఆసీచ్ఛాస్య మనసి.—‘ఏవం
నామాయ మప్రతీకారదారుణో దుర్విషహ వేగః కష్టః కుసుమాయుధః
య దనే నాభిధూతా మహంతోఽప్యేవ మన పేక్షితకాలక్రమా స్సము
త్సరితధైర్యా సుద్యోజీవితం జహాః, సర్వథా నమో భగవతే త్రిభు
వనాభ్యర్చితశాసనాయ మకరకేతనాయే’తి పునః పప్రచ్ఛ చైనాం
‘భగవతి! సా తవ పరిచారికా వనవాసవ్యసనమిత్రం దుగళసబ్రహ్మ
చారిణీ తరలికా క్య గతేతి.

అథ సా కథయత్:—‘మహాభాగ! య త్త స్తయా కథిత మమృ
తసంభవం ఆస్సరసాం కులం తస్మా స్తదిరేతి నామ్నా మదిరాయతేక్ష
ణా కన్యకాఽభూత్, తస్యా శ్చాసా సకలగంధర్వకులమకుటకుట్టల పీఠ
ప్రతిష్ఠితచరణో దేవ శ్చిత్రరథః పాణి మగ్రహీత్, అపరిమితగుణగణా
కృష్టహృదయ శ్చాన్యవనితాదుర్లభేనాధః కృతాశేషాంతగిరురేణ హే
మపట్టలాంఛనేన ఛత్రవేత్రచామరచిహ్నాన మహాదేవీశబ్దేన పరం స
ప్రీతః ప్రసాద మకరోత్, ఆనోన్యస్యప్రేమసంవర్ధనపరయోశ్చ తయో
ర్యావనసుఖాని సేవమానయోః కాలే నాశ్చర్యభూత మేక జీవిత మివ
పిత్రోః అథవా సర్వ సైన్య గంధర్వకులస్య వా జీవలోకస్య దుహితృ
రత్న ముదపాది కాదంబరీతి నామ్నా, సా చ మే జన్మతః ప్రభృత్యే
కాసనశయనపానాశనా పరం ప్రేమస్థాన మఖిలవిస్రంభధామ ద్వితీయ
మివ హృదయం బాలమిత్ర మేకత్ర తయా మయా చ నృత్యగీతాది
కలాసు కృతాః పరిచయాః, శిశుజనోచితాభి శ్చ క్రీడాభిరనియంత్రణ
నిర్భరమపనీతో బాలభావః, సా చామునైవ మదీయేన హతవృత్తాం
తేన సముపజాతశోకా నిశ్చయ మకార్షీత్:—‘నాహంకథం చిదపి

సశోకాయాం మహాశ్వేతాయా మాత్రస్య పాణిం గ్రాహయిష్యామితి
సఖజనస్య పురత స్సశపథమభిహితవతి, 'యది కథమపి మా మనిచ్ఛంతి
మపి బలాత్తాతః కదాచి త్కన్తే చిద్దాతు మిచ్ఛతి తదాహ మనశనేన
వా హుతాశనేన వా రజ్జావా విషేణ వానియత మాత్తాన ముత్సృ
త్యోమితి, సర్వం చ త దాత్మదుహితః కృతనిశ్చయం నిశ్చలభాషితం
కర్ణపరంపరయా పరిజనసకాశా ద్గంధర్వరాజ శ్చిత్తరథః స్వయ మశృ
ణోత్, గచ్ఛతి కాలే సముపారూఢనిర్భరయావనా మాలోక్య
'సుతాం బలవదుపతాపపరవశః క్షణ మపి న ధృతి మలభత, ఏకావత్య
తయా చాతిప్రియతయా చ న శక్తః కిం చి దపి తా మభిధాతు మితి
అపశ్యం శ్చాన్వసదుపాయాంతర మివ మిత్ర ప్రాప్తకాల మితి
మత్వా తయా మహాదేవ్యా మదిరయా స హావధార్య క్షీరోదనామా
నం కంచుకినం 'వల్సే! మహాశ్వేతే! త్వద్వ్యతిరేకేణైవ దగ్ధహృదయా
నా మిద మపర మస్తాక ముఃస్థిత మిదానీం తు కాదంబరీ మసునేతుం
త్వంశరణ' మితి సందిశ్యమత్సమీప మ ద్వైవ ప్రత్యుపసీప్రేషితవాః,
తతో మయా గురువచనగౌరవేణ సఖప్రేష్టా చ క్షీరోదేన సార్థం
సాతఃలికా 'సఖ కాదంబరి! కిం దుఃఖిత మపి జన మతితరాం దుఃఖయసి
జీవంతీ మిచ్ఛసి చేన్నాం త త్కురు గురువచన మవితథ'మితి సందిశ్య విస
ర్జితా, నాతిదిరం గతాయాం చ తస్యా మంతరమేవేమాం భూమి
మనుప్రాప్తో మహాభాగః' ఇ త్యభిధాయ తూష్ణీ మభవత్.

అత్రాంతరే లాంఛనచ్ఛలేన విడంబయ న్నివ శోకానలదగ్ధమ
ధ్యం మహాశ్వేతాహృదయ ముద్వహ న్నివ మునికుమారవధమహాపాత
కం దర్శయ న్నివ చిరకాలలగ్నం దక్షిణాపానలదాహాచిహ్నం అవిరళ
భస్మాంగరాగధరళః కృష్ణమృగాజనప్రావృతార్థో వామస్తన ఇ వాంబి
కాయాః ధూర్జటిజటామండలచూడామణి ర్భగవా నుదగా త్రారకా
రాజః క్రమేణ చోద్ధతే గగనమహాపయోధిపులినే సప్తలోకనిద్రామం
గళకలశే కుముదబాంధవే విఘటితకుముదవనే ధవలితదశదిశి శంఖ
శ్వేతే శ్వేతాతపత్రాయమాణే మానసీమానశత్రౌ శుచిశోచిషి

శశాంకమండలే శశికరకలితాసు ప్రజంతీషు క్రశిమాన మాడవీషు ప్ర
భాసు ప్రసవత్ను చ కైలాసశశిమణిశిలానాం స్వత స్సోతస్సాస్పిషు
ప్రసవణేషు మృణాళకందళిని చావస్కంధపతితచంద్రకర ఇవ విలుప్తక
మలవనశోభే భాత్యచ్ఛదసరగపయసి సముపాధమోహనిద్రే చ
ద్రాఘీయోవీచీచలితవపుషి విరుదతి విరహిణి చక్రవాకచక్రవాళే
నిర్వృతే చ చంద్రోదయే విద్రుతే హర్షనయనజలకణినీహారిణి వియ
ద్విహారిణి మనోహారిణి విద్యాధరాభిసారికాజనే చంద్రాపీడ సుస్తామా
లోక్య మహాశ్వేతాం పల్లవశయనే శనై స్సముపావిశత్. 'అస్యాంవేలా
యాం కిం ను ఖలు మా మంతరేణ చింతయత్వైశంపాయనః? కిం వావ
రాకీ పత్రలేఖా? కిం వా రాజపుత్రలోక'ఇతి చింతయన్నేవ నిద్రాం
యయా.

అథ ఊణాయాం ఊపాయాముషసి సంధ్యాముపాస్య శిలాత
లోపవిష్టాయాం పవిత్రాణ్యఘమర్షణాని జపంత్యాం మహాశ్వేతా
యాం నిర్వర్తితప్రాభాతకవిధౌ చంద్రాపీడే తరళికా షోడశవర్షవయసా
సావప్తంభాకృతినా మదభేదాలసగజరాజగమనగురూణి పదాని నిఘ్నీ
పతా పర్యుషితవర్షనాంగరాగధూసరోరుదణ్డద్వయేన కుంకుమరాగ
పింజరారుణేన చామీకరశృంఖలాకలాపనిబిడనియమితం కింబంధా
తిరిక్త ప్రేంఖత్పల్లవ మధరవాస ఏవ కేవలం వసానేన నిరుదరతయా
విభక్తమధ్యేన విపులవక్షసా దీర్ఘానువృత్తపీనబాహునా వామప్ర
కోష్ఠఙ్డోలాయమానమాణిక్యవలయేన కర్ణాభరణమణేర్విప్రకీర్య మాణ
మథోముఖకిరణేంద్రాయుధజాలం వర్ణాంశుకోత్తరియ మి వైకస్కంధ
క్షిప్త ముద్వహతా చూరపల్లవకోమల మనవరత తాంబూల బద్ధరా
గాంధకారమధరం దధతా కర్ణాంతాయతస్య స్వభావధవళస్య ధవళమ్నా
లోచనయుగళస్య ధవళయతేవ దిగంతరాణి కుముదవనానీవ పర్వ
తా పుండరీకమయ మివ దివసం కుర్వతా కనకకట్టపుఘలలాటేన
అలికులనీలసరళశిరిసిజేన అగ్రామ్యాకృతినా రాజకులసంహర్కచతు
రేణ గంధర్వదారకేణ కేయూరకనామ్నా ఽనుగమ్యమానా ప్రత్యు

షణ్మేవ స్రాదురాసీత్. అగత్య చ కోఽయ మి త్యుపజాతకుతూహలా
చంద్రావీడం సుచితమాలోక్య మహాశ్వేతాయాస్సమీపముఃసృత్య
కృతప్రణామా నవినయ ముపావిశత్. అనంతరం చ అతిదురానతే
నోత్తమాంగేన ప్రణమ్య కేయూరకోఽపి మహాశ్వేతాదృష్టినిసృష్టం
నాతసమీపవర్తి శిలాతలం భేజే సముపవిష్ట శ్చ తత్ర త మదృష్టపూర్వ
మధః కృతకుసుమాయుధ ముపహసితసురాసురగంధర్వవిద్యాధరరూపం
రూపాతీతయం చంద్రావీడస్య దృష్ట్వా విస్మయ మావేదే.

పరిసమాప్తజపా తు మహాశ్వేతా వప్రచ్ఛ తరళికాం—‘కి
త్వయా దృష్టా ప్రియసఖ కాదంబరీ కుశలినీ? కరిష్యతి వా! తవ సర్వచ
చ’ మితి. అథ సా తరళికా వినయావనతమాళి రీషదాలంబితకర్ణపాశ
మతీమధురయాగిరా చ్యుజ్జ్వలత్—‘భర్తృదారికే! దృష్టా ఖలుమయా
భర్తృదారికా కాదంబరీ సర్వతః కుశలినీ విజ్ఞాపితా చ నిఖలం భర్తృ
దుహితు స్సందేశమ్, ఆన్ల్య చ యత్తయా సంతతము క్తముక్తాసూలా
శ్రుచిందువన్దం దుదిత్వా ప్రతీసందిష్టం తదేష తమైవ విఘ్నైః తస్యా
ఏన వీణావాహకః కేయూరకః కథయిష్యతి’ ఇత్యుక్త్యావిరరామ విరత
వచసి తస్యాం కేయూరకోఽబ్రవీత్—‘భర్తృదారికే! మహాశ్వేతే!
దేవీ కాదంబరీ దృగ్దశ త్రకంఠగ్రహ త్యాం విజ్ఞాపయతి—‘యది యమా
గత్య మా మవదత్ తరళికా త త్కథయ కిమయం గురుజన వచనాను
రోధః? కి మిదం మచ్చిత్రపరీక్షణం? కిం గృహనివాసాపరాధ నిఘ్నో
పాలంధః? కింప్రేమవిచ్ఛేదాభిలా(ష)ః? కిం భక్తజనపరిత్యాగోపాయః?
కిం వా ప్రకోః? జానాన్మేవ మే సహజప్రేమని(ష్ఠం)ష్ఠంపనిష్ఠం
హృదయమేవమతీనిష్ఠం సందిశంతీ కథ మసి న లజ్జితా, తథా
మధురభాషిణీ కేనాసి శఙ్కితా వక్తు మస్మియం పరుష మభిధాతుం వా?
ఛ్యుష్టోఽపి తావత్ క ఇవ సహృదయః కనియస్యవపానపిరనే కర్తవీ
దృశే మతీ ముపసృప్యేత? కిముతాతిదగిభాభిహతహృదయోఽస్య
ద్విధో జనః? సుహృద్దుఃఖభేదితే హి మనసి కైవ సుఖాకా? కైవ
స్వీతి? కిదృశా స్పంభోగాః? కాని వా హసితాని? యే నే దృశీం
దశా ముపసీతా ప్రియసఖ కథ మతీదారుణం త మహం విష మివా

ప్రియకారిణం కామం సకామం కుర్యామ్!, దివసకరాస్తమయవిధు
రాసు నలినీషు సహవాసపరిచయాచ్చక్రవాకయవతి రపి సమాగమ
సుఖాని పరిత్యజతి, కి ముతనార్యః!, అపి చ యత్ర భర్తృవిరహవిధురా
అపహృతపరపురుషదర్శనా దివానిశం నివసతి ప్రియసఖి కథ మివ తన్నయ
హృదయ మపరః ప్రవిశే జ్ఞః, యత్ర చ భర్తృవిరహవిధురా తీవ్ర
వ్రతకర్మితాంగీ ప్రియసఖి మహా త్కృచ్ఛ మనుభవతి తత్రాహ
మవగణ యైశితీ కథ మాత్మసుఖార్థినీ పాణిం గ్రాహయిష్యామి!,
కథం వా మమ సుఖం భవిష్యతి!, త్వత్ప్రేక్షా చాస్మి న్వస్తుని కుమా
రికాజనవిరుద్ధం స్వాతంత్ర్య మాలంబ్యాంగీకృత మయశ ససమవధీరితో
వినయః గురువచన 'మతిక్రమితం న గణితో లోకాపవాదః పనితా
జనస్య సహజ మాభరణ ముత్సృష్టా లజ్జా, సా కథయ కథ మివ పున
రత్రప్రవర్తతే!, తదయ మంజలి రుపచితః ప్రణామోఽయ మిదంచ
పాదగ్రహణమ్, అనుగృహణ మాం, వన మితో గతాసి మే జీవితేన
సహ, ఇతిమా కృథాః స్వప్నేఽపి పున రిమ మగ్ధం మనసి' ఇత్యభిధాయ
తూష్ణిమభూత్.

మహాశ్వేతా తు తచ్చుత్వా సుచిరం విచార్య 'గచ్ఛ స్వయ
మే వాహ మాగత్య యథార్హ మాచరిష్యా' మీ త్యుక్త్వా కేయూ
రకం ప్రాహిణీత్. గతే చ కేయూరకే చంద్రావీడ మువాచ:—'రాజ
పుత్ర! రమణీయో హేమకూటః, చిత్రాచ చిత్రరథరాజధానీ, బహు
కుతూహలః కింపురుషవిషయః. వేశలో గంధర్వలోకః, సరళహృదయా
మహానుభావా చ కాదంబరీ, యది నాతిభేదకర మివ గమనం కలయసి.
నావసీదతి వా గురు ప్రయోజనం. అదృష్టచరవిషయకుతూహలివాచేతః.
మద్వచన మనురుధ్యతే వా భవన్తతిః, మితి సుఖదాయ వా అస్తచ్చిర
(ఆశ్చర్య)దర్శనం. అర్హసి వా ప్రాయ మిమం. అప్రత్యాఖ్యానయోగ్యం
వాజనం మన్యసే. సమారూఢో వా పరిచయలేశః, అనుగ్రహ్యో వా
ఽయం జనః. తతో నార్హసి సింఖలాం కర్తుమభ్యర్థనామిమాం, ఇతో
మయైవ సహ గత్వా హేమకూటమతిరమణీయతానిదానం తత్ర దృష్ట్వా

చ మన్నిర్విశేషాం కాదంబరీమసనీయ తస్యాః కుమతీమనోమోహ విల
సిత మేక మహా విశ్రమ్య శ్లోభూతే ప్రత్యాగమిష్యసి, మమ హి
నిష్కారణబాంధవం భవంతమాలోక్త్యైవ దుఃఖాంధకారభారా
క్రాంతేన మహతః కాలా దుచ్ఛ్విసిత మివ చేతనా శ్రావయిత్వా
స్వప్నతాంత మిమం సహ్యాతా మివ గత శ్శోకః, దుఃఖిత మపి జనం
రమయంతి సజ్జనసమాగమాః, పరసుఖోపపాదనపరాధీన శ్చ భవా
దృశాం గుణోదయః' ఇ త్యుక్తవతీం చైనాం చంద్రాపీఞ్ఞోబ్రవీత్.
'భగవతి! దర్శనా త్ప్రభృతి పరవా నయం జనః కర్తవ్యేషు యథేష్ట
మశంకితయా నియుజ్యతా'మి త్యభిధాయ స హై వోదచలత్.

క్రమేణ చ గత్వా హేమకూట మాసాద్య గంధర్వరాజకులం
సమతీత్య కాంచనతోరణాని సప్తకమ్యంతరాణి కన్యాంతగపురద్వార
మవాప. మహాశ్వేతా దర్శన ప్రధాచితేన దూరాదేవ కృతప్రణామేన
కనకవేత్రలతావాస్తేన ప్రతిహారజనేనోపదిశ్యమానమార్గః ప్రవిశ్య
అనుభ్యోయనారీశతసహస్రసంబాధం, స్త్రీమయ. మపరమివ జీవలోక
మియతాం 'గృహీత, మేకత్ర త్రైలోక్యస్త్రైణమివ సంహృత మపు
రుష మివ సర్గాంతర, మంగనాద్విపమివాపూర్వ ముత్పన్నం, పంచమ
మివ నారీయుగావతార, మపర మివ పురుషద్వేషిప్రజాపతినిర్మాణ మ
నేక కల్పకలనార్థ ముత్పాద్య స్థాపిత మి వాంగనాకోశ, మతివిస్తారిణా
యువతీజనలావణ్యప్రభాపూరేణ స్థావితదిగంతరేణ సింహలేవామృత
రసవిసరేణ దివస మార్ద్ర కుర్వతేవ భువనాంతరాళం, బహుళప్రభావర్షి
ణామరకతమణిమయేన స్వతః పరిగతతయా లేజోమయ మివ, చంద్ర
మండలసహస్రైరివ నిర్మితసంస్థానం, జ్యోత్స్నయేవ ఘటితసన్ని
వేశ, మాభరణప్రభాభి రివ నిష్పాదితదిగంతరం, విభ్రమైరివ కృత
సర్వోపకరణం, యావనవిలాసై రివోత్పాదితావయవం, రతివిలసితై
రివ విరచితసంచయం, మన్మథచరితై రివ కల్పితావకాశ, మనురాగే దే
వానులిప్తసకలజనప్రదేశం, శృంగారమయ మివ సౌందర్య మయ మివ
సురతాధిదై వతమయ మివ కుసుమశరమయ మివ కుతూహలమయ

మీన ఆశ్చర్యమయమీన సౌకుమార్యమయమీన ప్రేమమయమీన
కుమారః కుమారీపురాభ్యంతరం దదన్ము.

అతిబహుళతయా చ తస్య కన్యకాజనస్య సమంతాదానన
ద్యుతిభి రిందబింబవృష్టి మివ పతంతీ మహంగవిక్షేపై శ్చలితకున
లయ వనమయీమీన క్రియమాణామవనీమనిభృతభూ¹లతావిభ్రమైః
కామకార్డుక¹విలాసశతానీన ప్రచలితాని శిరసిజకలాపాంధకారై
ర్బహుళపక్షప్రదోషసాధానిన సంబద్ధతః స్థితప్రభాభి రుత్కుల్ల
కుసుమధవళానిన వసంతదీపసా² సంచరతశ్చస్థితానిలపరిమళై
ర్నలయమారుతానిన పరిభ్రమతః కపాలమండలాలోకై ర్దాణిక్య
దర్పణసహస్రాణీన సుధితాని కరతలరాగేన రక్తకమలవనవర్షిణ
మీన జీవలోకం కరరుహకిరణస్ఫురణేన కుసుమాయుధశరసహస్రైరిన
సంఛాదితదిగంతరాణి ఆభరణకిరణే³ద్రాయుధజాలకై రుడ్డియమానా
నీన భవనమయూరబృందాని యశావనవికారై రుత్పాద్యమానా నీన
మన్తధసహస్రాణి అద్రక్షీత్. ఉచితవ్యాపారవ్యవదేశేన కుమారి
కాణాం సఖిహస్తావలంబేషు పాణిగ్రహణాని, వేణు వాద్యేషు చుంబన
వ్యతికర్తా, వీణాసు కరరుహవ్యాపారా⁴, కందుకక్రీడాసు కరతల
ప్రహారా⁵, భవనలతానేక కలశకంఠేషు భుజలతాపరిష్కంగా⁶, లీలా
దోలాసు నితంబస్తనప్రేంభితాని, తాంబూలవీ⁷కావఖండనేషు దశ
నోపచారా⁸, వకుళవిటపేషు మధుగంధూషప్రచారా⁹, ఆశోకతరు
తాడనేషు చరణాభిఘాతా¹⁰, ఉపహారకుసుమస్ఫులనేషు సీత్కారా¹¹,
అతిరిక్తం సురతమివాభ్యస్థంతీనా మపశ్యత్.

యత్ర చ కన్యకాజనస్య కపాలతలాలోక ఏవ ముఖ ప్రకృశనం,
లోచనాన్యేనకర్ణోత్పలాని, హసితచ్ఛవయ ఏవ అంగ రాగాః, ని(నిః)శ్వాసా
ఏవాధివాసగంధప్రయుక్తయః, అధరద్యుతి రేవ కుంకుమానులేపనమ్,
అలాపా ఏవ తంత్రీనినాదాః, భుజలతా ఏవచంపకమాలాః, కరతలాన్యేవ
లీలాకమలాని, స్తనా ఏవ దర్పణాః, నిజదేహప్రభై వాంశుకావకుం

రసం, జఘనస్థలాన్వేష విలాసమణిశిలాతలాని, కోమలాంగుళిరాగ
 ఏవ చరణాలక్ష్మకరణః, నఖమణిమరీచయ ఏవ కుట్టిమోచహారకుసుమ
 ప్రకరాః. యత్ర చాలక్ష్మకరణోఽపి చరణాతిభారః, వకుళమాలికా
 మేఖళాకలన మపి గమన విఘ్నకరమ్, అంగరాగకౌరవ మప్యధిక
 శ్వాసనిమిత్తం. అంశుకభారోఽపి గ్లానికారణం, మంగళప్రతిసవల
 యవిధృతి రపి కఠిన్విధృతిహేతుః, అవతంసకుసుమధారణ మపి
 శ్రమః, కర్ణపూర్వమధుకరపక్షపవనోఽపి ఆయాసకరః. తథాచ యత్ర
 సఖీరసనేష్యకృతహస్తావలంబన ముత్థాన మతిపాహసం, ప్రసాధనేషు
 హారభారసహిష్ణుతాస్తనకార్కశ్యప్రభావహః, కుసుమాపచయేషు
 ద్విత్తియకుసుమగ్రహణమప్యయువతిజనోచితం, కన్యకావిజ్ఞానేషు
 మాల్యగ్రధన మసుకుమారజనవ్యాపారః, దేవతాప్రణామేషు మధ్య
 భాగభంగో నాతివిస్తయకరః.

తస్య చైవంవిధస్య కించిదభ్యంతరమతిక్రమ్య ఇతశ్చేత శ్చ
 పరిభ్రమతః కాదంబరీప్రత్యాసన్నస్య పరిజనస్య శుశ్రావ తాం స్తా నతి
 మనోహరా నాలాపాః. తథాహి:—‘లవలికే! కల్పయ కేతకీధూళిభి
 ర్లవలీలతాలవాల మణ్డలాని, సాగరికే! గంధోదకకనకదీర్ఘ కాసు వికిర
 రత్న వాలుకాం, మృణాళికే! కృత్రిమకమలినీషు కుంకుమరేణుముష్టిభి
 శ్చూరయోచక్రవాకమిధునాని, మకరికే! కర్పూరపల్లవరసేనాధివాసయ
 గంధపాత్రాణి, రజనికే! భవనదీర్ఘికాతమాలినీధికాంధకారేషు నిధేహి
 మణిప్రదీపాః, కుముదికే! స్థగయ శక్వనికులరక్షణాయ ముక్తాబాలై ర్దాడి
 మీఘలాని, నిపుణికే! లేఖయ (లేఖ) మణిపాలభంజికాస్తనేషు కుంకుమ
 రసవత్ప్రభంగాః, ఉత్పలికే! పరామృశ కనకసమ్పూర్ణనీభిః కదలీగృహ
 మరకతవేదికాః, కేసరికే! సింహ మదిరారసేన వకుళకుసుమమాలా
 గృహాణి, మాలతికే! పాటలయ సింధూరేణునా కామదేవగృహ
 దంతవలభికామ్, నలినికే! పాయయ కమలమధురసం భవనకలహంసాః,
 కదళికే! నయథారాగృహం గృహమయూరాః, కమలినీకే! ప్రయచ్ఛ
 చక్రవాకశాబకేభ్యో మృణాళక్షీరరసం, చూతలతికే! దేహి పంజర
 పుంసోక్తిలేభ్య శ్శూతకలికాంకురాహారమ్, పల్లవికే! భోజయ మ(రి)రి

చాగ్రపల్లవదళాని భవనహారీతాః, లవంగికే! విక్షిప్త చకోరపంజరేషు
విప్పలీతండులశకలాని. మధుకరికే! విరచయ కుసుమాభరణాని,
మయూరికే! సుగీతశాలాయాం విసర్జయ కిన్నరమిథునాని, కందళికే!
సమారోహయ క్రీడాప్రవృత్తిభరం జీవంజీవమిథునాని, హరిణికే! దేహి
పంజరశుకసారిణోపదేశమ్.

ఇత్యేతాన్యన్యాని చ పరిహాసజల్పితాన్యశ్రౌషీత్. తథాహి.—
'చామరికే! మిథ్యాముగ్ధతాం ప్రకటయంతీ క మభిసంధాతు)ర్తు మిచ్ఛసి!,
అయియావనవిలాసై రున్నత్తికృతే! విజ్ఞాతాఽసి యా త్వం స్తనకలశ
భారావనమ్యమానమూర్తి ర్నణి స్తంభమయూరా నవలంబనే. పరిహాస
కాంతీణి! రత్నభిత్తిపతితమాత్మ ప్రతిబింబమాలపసి, పవనహృతో త్తరి
యాంశుకే! హాసప్రభామాయాసితకరతలా సుకలయసి మణికుట్టిమేషు,
ఉపహారకమలస్థులనభీతే! నిజముఖప్రతిబింబకాని పరిహరసి, జాలవాతా
యనసతిపద్మరాగాలోకం ప్రతి బాలాతపశంకయా కరతల మాతపత్రీ
కరోషి, భేదగ్రస్తప్రహస్తగళితచామరే! నఖమణిమయూఖకలాప
మాధునోషి' ఇత్యేతాన్యన్యాని చ శృణ్వన్నేవ కాదంబరీ భవన
సమీపమాయయా.

పులినాయమాన ముచవనలతాగళితకుసుమరేణుపటలైః, దుర్ది
నాయమాన మనిభృతపరభృతనఖిక్షతాంగ సహకారఫలరసవరైః, నీహ
రాయమాణమనిలవిప్రక్షీర్ణైర్వకుళనేక సీధుధారాధూళిభిః, కాంచనద్వీ
పాయమానం చంపశోపహారైః, నీలాశోకవనాయమానం కుసుమప్రకర
పతితమధుకరబృందాన్ధకారైః, తథా చ సంచరతః స్త్రీజనస్య రాగసా
గరాయమాణం చరణాలక్ష్మకరసనిసరైః, అమృతోత్పత్తిదీపసాయమాన
మంగరాగామోదైః, చంద్రలోకాయమానం దంతపత్రప్రభామండలైః,
ప్రియంగువనాయమానం రోచనాతిలకభక్తిభిః, నీలాయమానంకృష్ణా
గరుపత్రభంగైః, లోహితాయమానం కర్ణపూరాశోకపల్లవైః, భవళాయ
మానం చందనరసనిలేపనైః, హరితాయమానం శిరిషకుసుమాభరణైః,
అథ నేవార్థ మాగతేనోభయతడిర్ధస్థితేన స్త్రీజనేన ప్రాకారేణైవ
లావణ్యమయేన కృతతిర్గురథ్యాముఖాకారం మార్గ మద్రాక్షిత్. తేన

చాంతర్ని పతిత మాభరణకిరణాలోకం సుపిండితం నదీవేణికాజలప్రవాహమివ వహంత మపశ్యత్. తస్య ధ్యే చ ప్రతిస్తోత ఇవ గత్వా ప్రతీహారీ మణ్డలాధిష్ఠితపురోభాగం శ్రీమండపం దదన్య.

తత్ర చ మధ్యభాగే పర్యంతరచితముండలోపవిష్టేన చానేక సహస్రసంఖ్యేన పరిస్ఫురదాభరణసమూహేన కల్పలతానివహేనేవ కన్యకాజనేన పరివృతాం, నీలాంశుకప్రచ్ఛనపటప్రావృతస్య 'మహతః పర్యజ్ఞ స్తోపాశ్రయే ధవలోపథానన్యస్తన్విగుణభుజలతావప్తంథేనా వస్థితాం మహావరాహదంష్ట్రావలంబినీ మివ మహీం విస్తారిణి దేహాస్ర భాజాలజలే, భుజలతావిక్షేపపరిభ్రమైః శివతరంతీభిరివ చామరగ్రాహిణీభి రుపవీజ్యమానాం నివతితప్రతిబింబితయా అధస్తా న్నణికుట్టిమేషు నాగై రివాపహ్నియమణాముపాంతే చ రత్నభిత్తిషు దిక్పాలై రివ పృథక్ నీయమానాముపరి మణిమండపేష్వమనైరివోత్తిష్టమాణాం హృదయమివ ప్రవేశితాం మహామణిస్తంభైః ఆపీతా మివ భవన దర్శణైః ఆధోముఖేన శ్రీమండఃమధ్యోత్కిర్ణైవ విద్యాధరలోకేన గగనతలమివారోఽప్యమాణాం చిత్రకర్తృచ్ఛలేనావలోకనకుతూహలేన సుపుంజితేన త్రిభువనేనేన పరివృతాం భూషణరవప్రవృత్తశిఖిత శివిత్రచంద్ర కేణ భవనేనాపి కౌతుకోత్పాదితలోచన సహస్రేణేన దృశ్యమానామాత్మపరిజనేనాపి దర్శనలోభా దుపార్జితస్య చక్షుషే వానిమిషనయనేన నిర్వర్ణ్యమానాం, లక్షణై రపి రాగావిష్టై రివాధిష్ఠితసర్వాంగామ్, అకృతపుణ్య మివ ముంచంతీం బాల భావా మదత్తా మపి మన్తభావేశపరవశేనేన గృహ్యమాణాం యశావనేన, అవిచలితచరణరాగదీధితిభిరివ నిర్గతాభిః అలక్తకరస పాటలితలావణ్యజలవేణికాభి రివ గలితాభిః నివసితరక్తాంశుకదళా శిఖాభి రి వావలంబితాభిః పాదాభరణత్నాంశులేఖాసుదేహదాయినీభిః అతికోమలతయా నఖవివరేణ వసుంతీభిరివ రుధిరధారావర్ష మణ్దులిభిరుపేతాభ్యాం క్షితితలతారాగణమివ నఖమణిమండలముగ్వ హద్భ్యాం విద్రుమరససదీ మివ చరణాభ్యాం ప్రవర్తయంతీం, నూపురమణికిరణచక్ర వాళేన గురునితంబభరణన్నోరుయుగళసహాయతా

మివ కర్తు ముద్గచ్ఛతా స్పృశ్యమానజఘనభాగాం, ప్రజాపతికర ధృగ్ని
 (పీఠ) పీఠమధ్యభాగగళితం జఘనశిలాతలప్రతిఘాతాల్లావణ్య జల
 స్రోత ఇవ ద్విధాగత మూరుద్వయం దధానాం, స్వతః ప్రసారిత
 దీర్ఘమయూఖమండలేన ఈర్ష్యయా పరపురుషదర్శన మివ నిరుంధతా
 కుతూహలేన విస్తార మివ తన్వతా స్పృశ్యసుఖేన రోమాంచమివ
 ముంచతా కాంచీదామ్నా నితంబబింబస్య విరచితపరివేషాం, నిపతిత
 సకలలోకహృదయ భరణేవాతిగురునితంబాం, ఉన్నతకుచాంతరిత
 ముఖదర్శనదుఃఖభేదేన క్షీయమాణమధ్యభాగాం, ప్రజాపతేః స్పృశత
 స్సౌకుమార్యా దంగుళిముద్రా మివ నిమ్నగాం నాభిస్థలీ మావర్తి
 నీ ముద్వహంతీ, త్రిభువనవిజయప్రశస్తిరల్లావలీ మివ లిఖితాం మన్త
 థేన రోమరాజిమంజరీం బిభృణాం, అంతః ప్రవిష్టకర్ణపల్లవప్రతిబింబే
 భరణిర్యమానహృదయకరతలప్రేర్ణమాణేనేవ నిష్పతతా మకరకేతు
 పాదపీఠేన స్తనభరణ భూషితాం, అధోముఖకర్ణాభరణమయూ
 ఖాభ్యా మివ ప్రసృతాభ్యా మమలలావణ్యజలమృణాళకాండాభ్యాం
 బాహుభ్యాం సఖికిరణవిసరవర్షిణా చ మాణిక్యవలయగౌరవశ్రమవ
 శాత్ స్వేదజలధారాజాలక మివ ముంచతా కరయుగళేన సముద్భా
 సితాం, స్తనభారావసమ్యమాన మానస మి వోన్నమయతా హరణ
 డార్ధ్యైః కరై ర్గృహీతచుబుకదేశా, మభినవయావసవనక్షోభితస్య
 రాగసాగరస్య తరంగాభ్యా మి వోద్గతాభ్యాం విద్రుమలతాలోహి
 తాభ్యా మధరాభ్యాం రక్తావదాతస్వచ్ఛకాంతినా చ మదిరారసపూర్ణ
 మాణిక్య శుక్తిసంపుటచ్ఛవినా కపాలయుగళేన రతిపరివాదినిరత్నకోణ
 చాయణా నాసాఽంశేన చ విరాజమానాం, గతిప్రసరనిరోధిశ్రవణ
 కోపా దివ కించిదారక్తాపాంగేన నిజముఖలక్ష్మీనివాసదుగ్ధోదధినా
 లోచనయుగళేన లోచనమయ మివ జీవలోకం కర్తు ముద్యతాం, ఉన్న
 దనవయావసకుంజరమదరాజిభ్యాం భూలతాభ్యాం మనశ్శిలాపంక
 లిఖితేన చ రాగావిష్టేన మన్తభహృదయేనేవ వదనలగ్నేన తిలకబిం
 దునా విద్యోతితలలాటకట్టాం, ఉత్కృష్టహేమతాచీఽట్టాభరణమయ
 మాముక్తకర్ణోత్పలచ్యుతమధుధారాసందేహకారిణం కర్ణపాశం డో

లాయమానపత్రమరకతమాణిక్యకుండలం దధతీం, పాటలీకృత¹లలా
 తేన సీమంతచుంబినశ్చూడామణేః క్షురతాఽంశుజాలేన మదిరారసే
 నేన ప్రయోగ్యమాణదీర్ఘకేశకలాపాం, దేహార్థప్రవిష్టహరగర్వితగౌరీ
 విజిగీషయేన చ సర్వాంగానుప్రవిష్టమన్నభదర్భితసౌభాగ్యవిశేషా
 మురస్సమారోపితై కలక్ష్మీముదితనారాయణావలేపహరణాయ ప్రతిబింబ
 కైర్నిజరూపతో² లక్ష్మీశతానీన సృజంతీం, ఉత్తమాంగవిహీ
 తైకచంద్రవిన్దితహంభిమాననిరసనాయ విలాసన్తి³తైశ్చంద్ర సహ
 స్రాణీన దిక్షు ఊపంతీం, నిర్దయదగ్ధైకమన్నభప్రమథనాథరోషేణేవప్రతి
 హృదయం మన్నభాయుతాన్యూత్పాదయంతీం, రజనీజాగరఖన్నస్య పరి
 చితచక్రవాకమిథునస్య స్వప్నం క్రీడానదీషు కమలధూళివాలుకాభి
 ర్బాలపులినాని కారయంతీం, 'పరిజననూపురరవప్రస్థితం⁴ శివల్లభం
 చ హంసమిథునం మృణాళనిగళకేన బద్ధ్వాన' యేతి హంసపాలీ
 మాదిశంతీం, ఆభరణమరకతమయూఖా⁵ లిహతే చ భవనహరిణశాబ
 కాయ సఖశ్రవణా దపనీయ యవాంకురప్రసరం ప్రయచ్ఛంతీం, ఆత్మ
 సంవర్ధితలతాప్రథమకుసుమనిర్గమనివేదనాగతాముద్యానపాలీ మశేషా
 భరణదానేన సమూనయంతీం, ఉపనీతవివిధవనకుసుమఫలపూర్ణపత్ర
 పుటాం, అవిజ్ఞాయమానాలాపతయా హంసహేతుం పునఃపునః క్రీడా
 పర్వతకశీపత్రశబరీ మాలాపయంతీం, కరతలవినిహతై ర్దుహలు ర్దుహలు
 రుత్పతచ్ఛి శ్చ ముఖపరిమలాంధై ర్నీలకందుకై రివ మధుకరైః
 క్రీడంతీం, పంజరహారితకరుతశ్రవణకృతదుష్పస్థితాం చామరగ్రాహిణీం
 విహస్య లీలాకమలేన శిరసి విఘట్టయంతీం, ముక్తాఫలఖచితచంద్ర
 లేఖకాప్రతిమస్వేదజలబిందుజాలచితనఖపదాభిస్రాయేణ తాంబూలకరంక
 వాహినీం పయోధరే పటవాసముష్టినా తాడయంతీం, రత్నకుండల
 ప్రతిబింబసాంద్రదత్తనవనఖపదమండలాశంకయా చామరగ్రాహిణీం
 విహస్య కపోలే ప్రసాదవ్యాజరత్నేనాత్మకర్ణపూరపల్లవేనాచ్ఛాద
 యంతీం, పృథీవీమివ సముత్సరితమహాకులభూభృతవ్యవృత్తి⁶ కరశేష
 భోగేషు నిషణ్ణాం, మధుమాసలక్ష్మీమివ పట్టపటలాపహ్రియమాణా
 కుసుమజోధూసరపాదపరాగాం, శిరద మి వోత్పాదితమానసజన్మపక్షి

రవాసీతనీలకంతమదాం, గౌరీ మివ శ్వేతాంశుకరచితోత్తమాంగా
భరణాం, ఉదధివేలావనలేఖామివమధుకరకులనీలతమాలకాననాం, ఇందు
మూర్తి మి వోద్దామమన్తభవిలాసగృహీతగురుకిశ్రాంతాం, వనరాజి మివ
సాండుశ్యామలవలీలతాలంకృతమధ్యాం దినముఖలక్ష్మీ మివ భాస్వ
న్తుక్తాంశుభిన్నపద్మరాగప్రసాధనాం, ఆకాశకమలినీమివస్వచ్ఛాంబర
దృశ్యమానమృణాళకోమలోరుమూలాం, మయూరావలీ మివ నితంబ
చుంబిఃఖండభారవిస్ఫురచ్ఛంద్రకాంతాం కల్పతరులతామివకామఫల
ప్రదాం, శయనసమీపే 'సమ్ముఖోపవిష్టం 'కోఽసా? కస్య వాఽపత్యం?
కిమభిధానోవా? కీవృశం తస్య రూపం? కియద్వాచయః? కి మభిధత్తే
భవతా? కిమభిహితం? కియ చ్చిరం దృష్ట స్త్వయా? కథం చాస్య
మహాశ్వేతయా సహ పరిచయ ఉపజాతః? కి మయ మత్రాగమిష్య'తితి
ముహుర్ముహు శృంధ్రాపీడసంబద్ధ మే వాలాపం తద్రూపవర్ణనాముఖం
కేయూరకం పృచ్ఛంతిం, కాదంబరిం దదర్శు.

తస్య తు దృష్టకాదంబరివదనచంద్రలేఖలక్ష్మీకస్య సాగరస్యేవా
మృతముల్లలాసహృదయమ్. ఆసీచ్ఛాస్య మనసి:—'శేషేంద్రియాణ్యపి
మే వేదినా కి మితి లోచన మయాన్యేవ న కృతాని?, కిం వానేన కృత
మవదాతం కర్త చక్షుషా? యదనివారితమేనాం పశ్యతి, అహో! చిత్ర
మేత దుత్పాపితం వేదినా సర్వరమణీయానామేకం ధామ, కుత ఏతే
రూపాశిశయపరమాణవః సమాసాదితాః, తన్నూన మేనా ముత్పాద
యతో విధేః కరతలపరామర్శక్లేశేన యే విగళితా లోచనయుగళా దశు
జలబిందవస్తేభ్య ఏతాని జగతి కుముదకిమలకువలయసౌగంధికవనా
న్యూత్పన్నాని.' ఇత్యేవం చింతయత ఏవాస్య తస్యా నయనయుగళే
నిపసాత చక్షుః. తదా తస్యా 'అపి నూన మయం స కేయూరకేణ
వేదితః?' ఇతి చింతయంత్యా రూపాతశయవిలోకన విస్తయస్తేరనిశ్చల
నిబద్ధలక్ష్మ్యం చక్షు స్తస్మిన్ సుచిరం పసాత లోచనప్రభాధివళితస్తు
కాదంబరీ దర్శనవిహ్వలోచల ఇవ తత్తణుమరాజత చంద్రాపీడః.
దృష్ట్వా చ తం ప్రథమం రోమోన్మదుః తతో భూషణారవః తరమ

కాదంబరీ సముత్తప్తా. అథ తస్యాః కుసుమాయుధ ఏవ స్వేద మజన
యత్. సంభ్రమాభ్యుత్థానశ్రమో¹ వ్యపదేశో² భవత్. ఊరుకంపవచ
గతిం రురోధ. నూపురరవాకృష్టహంసమండలమయశో³ లేఖే. నిశ్వాస
ప్రవృద్ధిరే⁴ వాంశుకం చలం చకార. చామరానిలో నిమిత్తతాం య
యా. అంతఃప్రవిష్టచంద్రావీడస్పర్శలోఖే నైవ నిపపాత హృదయే హస్త
పల్లవః, సవనస్తనావరణవ్యాజో బభూవ. ఆనంద ఏవాశ్రుజలమపాత
యత్. చలితకర్ణా⁵ వతంసకుసుమరజో⁶ వ్యపదేశతా మమా⁷ లీత్. లజ్జైవ
వక్తుం న దదా గిరమ్. ముఖకమలపరిమళాగతాలిబృందం ద్వారతా
మగాత్. మదనశరప్రథమప్రహారవేద నైవ సీతాకర మకరోత్. కుసు
మప్రకరకేతకీకంటకక్షితిః సాధారణతా మవాఘ. వేషభురేవ కరతల
మకంపయత్. నివేదనోద్యతప్రతీహరీనివారణం కపట మభూత్. తథా
చ కాదంబరిం విశతో మన్తథ స్యాపి మన్తథ ఇ వాభూత్ ద్వితీయః⁸
తయా సహ యో వివేశ చంద్రావీడహృదయమ్. తథా హి. — అసా
వపి తస్యా రత్నాభరణద్యుతమపి తిరోధానమమంస్త. హృదయప్ర
వేశమపి పరిగ్రహ మగణయత్. భూషణరవ మపి సంభాషణ మమన్యత.
సర్వేంద్రియావారణ మపి ప్రసాద మచింతయత్. దేహప్రభాసంపర్క
మపి సురతసమాగమసుఖ మకల్పయత్.

కాదంబరీ తు కృచ్ఛా⁹ దివ దత్తకతిపయపదా మహాశ్వేతాంస్నే
హనిర్భగం చిరదర్శనజాతోత్కంఠాం సోక్తంతం కంఠే జగ్రహ. మహా
శ్వేతా¹⁰ విద్యుత్తరదత్తకంత గ్రహ తా మవాదీత్: — 'సఖ! కాదంబరి!
భారతే వర్షే రాజాఅనేకవరతురగభురముఖోల్లేఖితత్తచతుస్సముద్రము
ద్రోరక్షితప్రజావీడ స్తారావీడో నామ, తస్యాయం నిజభుజాలాస్తంభ
విశ్రాంతవిశ్వంభరావీడ శ్చంద్రావీడో నామ సూనుర్ద్విగ్విజయ ప్రసంగే
నానుగతో భూమి మిమామ్, ఏష చ దర్శనా తృప్తిభృతప్రకృత్యా మేని
ష్ఠారణబంధుతాం గతః, పరిత్యక్తకసకలసంగస్థురామపి మే సవిశేషైః స్వ
భావసరైర్గుణై రాకృష్య చిత్తవృత్తిం వర్తతే, దుర్లభో హి దాక్షిణ్య
పరపశో నిర్నిమిత్తమిత్త మకృత్రిమహృదయో విదగ్ధజనః - యతో

1. వ్యపదేశనాథవత్. 2. ప్రవృత్తి. 3. వ్యాజ అసీత్. 4. ప్రవృద్ధి. 5. వ్యాజ అసీత్. 6. వ్యాజ అసీత్. 7. వ్యాజ అసీత్. 8. ద్వితీయః. 9. కృచ్ఛా. 10. వ్యాజ అసీత్.

దృష్ట్యే మమహామివ త్వమపి నిర్మాణకౌశలం ప్రజాపతేః నిస్సృతృతాం చ రూపస్య స్థానాభినివేత్యం చ లక్ష్యైః సర్వభృతృతాసుఖం చ పృథివ్యాః సురలోకాతిరిక్తతాం చ మర్త్యలోకస్య సఫలతాం చ మానుషీలోచనానా మేకస్థాన సమాగమం చ సర్వకలానా మైశ్వర్యం చ సౌభాగ్యస్య అగ్రామ్యతాం చ మనుష్యాణాం జ్ఞాన్యసీతి బలా దానీతోఽయమ్. కథితా చాస్య మయా బహుప్రకారం ప్రియసఖీ, తదపూర్వదర్శనోఽయ మితి విముచ్య లజ్జా మనుషజాతః పరిచయ ఇత్సుతృప్త్య అవిప్రసంభతా మవిజ్ఞాతశీల ఇత్యపహాయ శంకాం యథా మయి తథాఽత్రాపి వర్తితవ్యమ్, ఏష తే మిత్రం చ బాంధవ శ్చ పరిజన శ్చ ఇద్యావేదితే తయా చంద్రాపీడగ ప్రణామ మకరోత్ కృతప్రణామం చ తం తదా కాదంబర్యాస్తీర్య గ్వీలోకయంత్యా సున్నేహ మతిదీర్ఘలోచనాయాః అపాంగభాగం గచ్ఛత స్తారతారంస్య లోచనస్య శ్రమసలిలవనిసర ఇవానందబాష్పజల విందునికరో నిపపాత త్వరిత మభిప్రస్థితస్య హృదయస్య భూలి రివ సుధాధవళా స్థితజ్యోత్స్నా విససార. 'సమ్మాన్యతా మయం హృదయ రుచిరో జః ప్రతిప్రణామే' నేతి శిరో వక్తు మి వై కా భూలతాసమున్ననామ. అంగుళివివరవినిస్సృతమరకతాంగుళీయకమయూఖ! లేఖావిప్రచుగృహీతతాంబూలవీటిక ఇవ కరో జృంభారంభమంభరం ముఖ ముత్సరన్. స్రవత్స్వేదజలధౌతలావణ్యసిర్స లేఖు చాస్యాః సుక్రాంత ప్రతిబింబతయా సుచఃస్తూర్తి ర్నకరకేతు రి వావయవే వ్యదృశ్యత చంద్రాపీడః. తథా హిః—శంజన్తణిసూపురపుటేన మణిభవమాలిఖతా అంగుష్ఠే నావచాత ఇవ చరణసఖేషు నిపపాత. దర్శనాతిరభసప్రథావితేన గత్వా హృదయే నానీత ఇవ స్తనాభ్యంతరే సమదృశ్యత. వికచకువలముదామదీర్ఘయా చ దృష్ట్యా నివీత ఇవ కపోలతలే సమలక్ష్యత సర్వాసా మేవ చ తదా తాసాం కన్యకానాం తిర్యక్పశ్యంతీనాం తం కుతూహలా దపాంగచుంబినోన్య నిగ్గంతుకామా ఇవ కర్ణపూరమధుకరైః సమం బభ్రము స్తరళా స్తారకాః.

కాదంబరీ తు సవిభ్రమకృతప్రణామా మహాశ్వేతయా సహ
 పంక్తింకే నిషసాద. సంభ్రమపరిజనోపనీతాయాం చ శయనశిరోభాగ
 నివేశితాయాం ధనశాంశుకప్రచ్ఛదపటాయాం హేమపాదాంకితా
 యాం పీఠికాయాం చంద్రాపీఠ స్సముపావిశత్. మహాశ్వేతానురోధే
 న చ విదితకాదంబరీచిత్రాభిప్రాయాః సంవృతముఖన్యస్తహస్తకత్తిశబ్ద
 నివారణసంజ్ఞాః ప్రతిహార్యో వేణురవాణ వీణాఘోషా గీతధ్వనీక
 మాగధీయశబ్దాంశ్చ సర్వతో నివారయించక్రుః. త్వరితపరిజనోపనీతే
 నచ సలిలేన కాదంబరీ స్వయ ముత్థాయ మహాశ్వేతాయా శ్చరణౌ ప్ర
 త్తాలోత్యంతరాయాంశుకే నాపమృజ్య పునః పర్యంక మానురోహ. చంద్రా
 పీఠస్యాపి కాదంబర్యా స్పృశియాపానురూపా. జీవితనిర్విశేషా సర్వ
 విస్రంభ భూమిర్దలేభేతి నామ్నా బలాదనిచ్ఛతోఽపి ప్రత్యాలిత
 వతీ చరణౌ. మహాశ్వేతా తు కర్ణాభరణప్రభావర్షిణ్యంసదేశే సప్రేమ
 పాణినా స్పృశంతీ మధుకరభరపర్యస్తాం చ కర్ణావతంస ముత్తిపంతీ
 చామరపవనవిధుతిపర్యస్తాం బాలవల్లరీ మనుష్యజమానా కాదంబరీ
 మనామయం ప్రప్రచ్ఛ సా తు సఖిప్రేష్టా గృహనివాసేన కృతాపరా
 ధేన అనామయే నైవ లజ్జమానా కృచ్ఛాద్వి దివ కుశల మాచచక్షే.
 సముపజాతశోకాఽపి చ తస్మిన్ కాలే మహాశ్వేతాముఖనిరీక్షణ తత్పు
 రాఽపి ముహూర్తమూ రహంగవిక్షేప్తచలితతరళతరతారశారోదరం
 చక్షుర్తండలితచాపేన భగవతా కుసుమధన్వనా బలాన్నీయమానం
 చంద్రాపీఠపీఠనాయేన న శశాక నివారయితుమ్. తే నైవ క్షణేన
 తేనాసన్నసఖిపాలసంక్రాంతేన ఈర్ష్యాం రోమాంచభిద్యమానకుచ
 తటనశ్యత్ప్రేరిబింబేరవిరాన్యథాన్యేదాద్ధ్రువక్షుప్తలఘుచిహ్నాల భంజి
 కాప్రతిమేన ససత్నీరోపం నిమిషతా దౌర్భాగ్యశోక మానందజల
 తిరోహి తే నాంధతాడుగిఖ మభజత సా ముహూర్తాపగమే చ తాం
 బూలదానోద్యతాం మహాశ్వేతా తా మభాషతః—సఖి! కాదంబరీ!
 'సర్వాభి రే వాస్తాభి రభినవాగత శ్చంద్రాపీఠ ఆరాధనీయః, త దస్తై
 తావద్దీయతాం తాంబూలమ్' ఇత్యుక్తా చ కిం చిద్వివర్తితావస
 మితముఖి శనై రవ్యక్త మివ 'ప్రియసఖి లజ్జేహ మను జాతపరిచయా

ప్రాగల్భేనానేన గృహణ త్వ మేవాన్యై ప్రయ' చేతువువాచ.
 కాదంబరి తు పునః రభిధీయమానా చ తయా కథమపి గ్రామ్యేన చిరా
 ద్దానాభిముఖం మనశ్చక్రే. మహాశ్వేతాముఖా దనా కృష్ణదృష్టిరేవ
 వేషమానాంగయష్టిరాముకులితలోచనా స్థూలం స్థూలం నిశ్వసంతి నిజ
 శరప్రహారమూర్ఛితా మన్నథేన స్పృశితేవ స్వేద జల విసరై స్వేదజల
 విసరనిమజ్జనభయేన చ హస్తావలంబన మివ యాచ మానా సాధ్వసర
 వశా పతామితి లగితుమివ కృతప్రయత్నా ప్రసారయామాస
 తాంబూలగర్భ హస్తపల్లవమ్. చంద్రాపీడ స్తు జయకుంజర కుంభ
 స్థలాస్ఫులనసంక్రాంతసిందూరమివ స్వభావపాటలం ధనుర్దుణాకర్షణ
 కృతకేణ శ్యామలం కచగ్రహాకృష్టిరుచితారిక్ష్యలోచనపరామర్శ లగ్నాం
 జనబిందుమివ విసర్పన్న ఖకిరణతయాఽతరభనేన ప్రథావితాభి రివ వివర్ధి
 తాభిరివ ప్రహసితాభిరివాంగులీభిరువేతం స్ఫుర్కలోభాచ్చ తత్కాల
 కృతసన్నివేశా సురాగాః పంచాపీంద్రియవృత్తి రి వాంగులీ రుద్వ
 హంతం ప్రసారితవాః పాశిమ్. తత్ర చ సా తత్కాలసులభ విలాస
 దర్శనకుతూహలిభిరివ కుతోఽప్యాగత్య సర్వరనైరధిష్ఠితా తేనానిబద్ధ
 లక్ష్మ్యతయా శూన్యప్రసారితేన చంద్రాపీడహస్తాన్వేషణాయేవ పునః
 ప్రస ర్జితసఖాంశునివహేన వేషధుచలితవలయావలీవాచా లేన సంభాష
 ణమివ కుర్వతా హస్తేన 'స్వేదసలిలపాతపూర్వకం గృహ్యతామయం
 మన్నథేన దత్తో దాసజన' ఇత్యాత్తానమివ ప్రతి గ్రాహయంతి 'అద్య
 ప్రభృతి భవతో హస్తే వర్తత' ఇతి జీవిత మివ స్థాపయంతి తామ్బూల
 మదాత్. ఆకర్షంతి చ కరకిసలయం భుజలతానుసారేణ స్పృశ్యత్పద్మాగత
 మనంగళరభిన్నమధ్యం హృదయ మివ హరిశ మపి రత్న నలయం నాజ్ఞా
 సీత్. గృహీత్వా చాచరం తాంబూలం మహాశ్వేతాయై ప్రాయచ్ఛత్.

అథ సహ నై వ త్వరితగతిః త్రివర్ణరాగ మింద్రాయుధ మివ
 కుండలీకృతకణ్ఠేన వహతా విద్రుమాంకురానుకారిచంచుపుటేన
 మరకతద్యుతిపక్షతినా మంథరగతేన శుకేనానుబద్ధమానా కుముద
 కేసరపింజరతయా చరణయుగళస్య చంపకకలికాకారతయా చ ముఖస్య

కువలయదశనీలతయా చ పక్షద్యుతీనాం కుసుమచూర్యావగత్య
 శారికా సక్రోధ మవాదీత్:—'భర్తృవారికే! కాదంబరి! కస్తాన్న నివారయన్యేన మభీకసుభగాభిమానిన మతిదుర్విసీతం మా మనుబద్ధంతం విహంగాపశవమ్! యది మా మనేన పరిభూయమానా ముపేక్షసే తతోఽహం నియతమాత్మానముత్సృజామి సత్యం శపామి తే పాద పంకజస్పర్శేచ' ఇత్యేవ మభిహితా చ తయా కాదంబరీ సీత మకరోత్ అవిదితవృత్తాంతా తు మహాశ్వేతా 'కిమియం వద' తీతి మదలేఖాం పప్రచ్ఛ సా చాకథయత్:—'ఏషా భర్తృదుహితూః సఖి కాదంబర్యాక కాళిందీతి నామ్నా శారికా, 'ఏతస్య పరిహాసనామ్న శుక్లస్య భర్తృ దారిక యైవ పాణిగ్రహణపూర్వకం జాయాపదం గ్రాహితా, అద్య చాయ మనయా ప్రత్యుపసి కాదంబర్యా స్తామ్బూలీకరండవాహిని మిమాం తమాలికా మే కాళిందీ కిమపి పాటయన్ దృష్ట్వా యతః తతః ప్రభృతి సంజాతేర్వ్యా కోపపరాజ్ఞుభి నైవ ముపసర్పతి నాలపతి న స్పృశతి న విలోకయతి సర్వాభిరస్తాభిః ప్రసాద్యమానాఽపి న ప్రసీద' తీతి. ఏత దాకర్ణ్య స్ఫుటస్ఫురితకపాలోదర శృంధ్రాపీఠో మందం మందం విహస్యాబ్రవీత్:—'అస్మేషా కథా శ్రూయతి ఏవైతద్రాజ కులే కర్ణపరంపరయా పరిజనోఽప్యేవం మంత్రయ(తే)తి-ఏవం బహిరపి జనాః కథయంతి - ఏవం దిగంతరేష్వప్యయమాలాపా వర్తతే - ఏవ మస్తాభిరప్యేతదాకర్ణితమేవ - యథా కిల 'దేవ్యాః కాదంబర్యా స్తామ్బూలీదాయినీం తమాలికాం కామయమానః పరిహాసనామా శుకో మదనపరవశో గతాస్యపి దినాని న వే'త్తితి, 'తదయ మాస్తాం తావ ద్వామాచారః పరిత్యక్తనిజకళత్రో'నిస్త్రపయాఽనయాసహ, దేవ్యా స్తు కాదంబర్యాః కథ మేత ద్యుక్తం య స్మనివారయ తీమాం చపలాం దుష్టదాసీ, అథవా దేవ్యాపి కథి తైవ నిస్సేహితా ప్రథమ మేవ వరాకీ మిమాం కాళిందీమిదృశాయ దుర్విసీతాయ విహంగాయ ప్రయచ్ఛంత్యా, కిమిదానీ మియం కరోతు! య దేత త్సాక్షాత్కరణం నారీణాం ప్రధానం కోపకారణ మగ్రణీ ర్వి(రాగ) వాద హేతుః పరం పరిభవస్థానం, ఇయ మేవ కేవల మతిథీరా య దన

1. ఇయ మస్య చ. 2. కరం. 3. వాహిని. 4. యదయం. 5. నిస్త్రపాఽనయా.

యాఁన నేన దౌర్భాగ్యగరిష్టా జాతవై రాగ్యయా విషం వా నాస్వాదిత
మనలో వా నాసాదితోఁనశనం వా నాంగీకృతం, న హేయవిధ
మపర మస్తి యోషితాం లఘిమ్ముః కారణం, యది చేయ మీద్యతే
ఁపరాధేఁనునీయమానాఁన ప్రత్యాసత్తిమేష్యతి తదా ధిగిమాం,
అల మనయా దూరతో వర్జనీయేయ మభిభవనిరస్యా, క ఏనాంపున
రాలాపయిష్యతి? కో వాఁవలోకయిష్యతి? కో వాఁస్యా నామ
గ్రహీష్యతి? ఇత్యేవ మభిహితవతి తస్మి స్పర్వాస్తా స్పహ కాదంబర్యా
క్రీడాలాపభావితా జహాసు రంగనాః పరిహాస స్తు తస్య నర్తభాషిత
మాకర్ణ్య జగాదః—‘ధూర్త! రాజపుత్ర! నిపుణేయం న త్వయాఁనై
న వా లోలా(పి) ప్రతారయితుం శక్యతే, ఏషాపి బుధ్యత ఏ వైతా
వతీ ర్వక్రోక్తీః, ఇయ మపి జానాత్యేవ పరిహాసజల్పితాని, అస్యా అపి
రాజకులసంపర్కచతురా మతిః, విరమ్యతామ్, అభూమి రేషా భుజంగ
భంగిభాషితానామ్, ఇయ మేవ హి వేత్తి మంజుభాషిణీ కాలం చ
కారణం చ ప్రమాణం చ విషయం చ ప్రస్తావం చ కోపప్రసాదయోః’
ఇతి.

అత్రాంతరే చాగత్య కంచుకీ మహాశ్వేతా మవోచత్:—‘అయ
ష్యతి! దేవ శ్చిత్రరథో దేవీ చ మదిరా త్వాం ద్రష్టు మాహ్వాయ(తే)త’
ఇత్యేవ మభిహితా చ గంతుకామా ‘సఖ! చంద్రాపీడః క్వాస్తా’ మితి
కాదంబరీమపుచ్చత్. అశా తు ‘న పర్యాప్తమనేఃస్త్రీహృదయసహ
స్రావస్థానే’నేతి మనసా విహస్య ప్రకాశమవదత్:—‘సఖ మహాశ్వేతె!
కిం త్వమేవ మభిదధాసి? దర్శనా దారభ్య శరీరస్యాఽన్యయమేవ
ప్రభుః కిముత భవనస్య విభవస్య పరిజనస్య వా, యత్రాస్తై రోచతే
ప్రియసఖిహృదయాయ వా తత్రాయ మాస్తా’ మితి తచ్చుశ్వా
మహాశ్వేతాఁవదత్:—‘అత్రైవ త్వత్ప్రసాదసమీపవర్తిని ప్రమద
వనే క్రీడాపర్యతకమఃశివేత్ న్యాస్తామ్’ ఇత్యభిధాయ గంధర్వరాజం
ద్రష్టుం యయా. చంద్రాపీడోఽపి తయా సహృదవ నిర్గత్య చివోద
నార్థం వీణావాదినీభిశ్చ వేణువాద్యనిపుణాభిశ్చ గీతకలాకుశలాభిశ్చ
దురోదర క్రీడారాగిణీభిశ్చాప్తాపదపరిచయ చతురాభిశ్చ చిత్రకర్త

కృతశ్రమాభిశ్చ సుఖాపితపారికాభిశ్చ కాదాబరీసమాదిష్టప్రతిహరి
ప్రేషితాభిః కన్యాభి రనుగమ్యమానః పూర్వదృష్టేన కేయూరకేహోప
దిశ్యమానమార్గః క్రిడాపర్వతముఃశిమంశిర మగాత్. గతే చ తస్మిన్
గంధర్వరాజపుత్రీ విసృజ్య సకలం సఖజనం పరిజనం చ పరిమితపరిచారి
కాభి రనుగమ్యమానా స్తాసాద మాకురోహ. తత్ర చ శయనీయే నిజే
నిసత్య ఆదూరస్థితాభి ర్విసయోవిధృతాభిః పరిచారికాభి ర్విసోద్య
మానా కుతోఽపి ప్రత్యాగతచేతనా చై కాఙీ తస్మిన్ కాలే 'చపలే!
కి మిద మారబ్ధ' మితి నిగృహీతేన లజ్జయా, 'గంధర్వరాజపుత్రీ! కథ
మేత ద్యుక్త' మి త్యుపాలభ్యేన వినయేన, 'అసావప్యత్యనో' బాలభావః
క్వ గత' ఇ త్యుప వాసితేన ముగ్ధతయా, 'పైర్విరిణి! మా కురు యథేష్ట
మేకాఙీన్య వినయ' మి త్యామంత్రి తేన కుమారభావేన, 'భీరు! నాయం
కులకన్యకానాం క్రమ' ఇతి విగర్హితేన మహత్త్వేన, 'దుర్విసితే! రక్షా
వినయ' మితి తజ్జితేవాచారేణ, 'మూఢే! నిగృహ్యతాం మదనేన
లఘుతాం నీతా' నీ త్యనుశాసితే వాభిజాత్యేన, 'కుత స్తవేయం తరళ
హృదయ' తేతి ధిక్ప్రతేన ధైర్యేణ, 'స్వచ్ఛందచారిణి! అప్రమాణీ
కృతాఽహం త్వ' యేతి నిందితేన కులస్థిత్యా అతిగుర్వీం లజ్జా మువాహ.

సమచింతయ చై వవమ్—'అగణితసర్వశంకయా తరళహృదయ
తాం దర్శయంత్యాఽన్య మయా కిం కృత మిదం మోహంధయా హతా
శయా? తథాహి—అదృష్టపూర్వోఽయ మితి సాహసికయా మయా
నశంకితం, లఘుహృదయాం మాం లోకః కలయిష్యతీతి స్మిన్ కయానా
కలితం, కాన్య చిత్తవృత్తిరీతి మూఢయా న పరీక్షితం, దర్శనాను
కూలాఽహ మస్య నేతి వా తరళయా న కృతో విచారక్రమః, ప్రత్యా
భ్యానవైలక్ష్యాన్నభీతం, గురుజనాన్న త్రస్తం, లోకాపవాదాన్నో
ద్విగ్నమ్, తథా చ. మహాశ్వేతా దశఖితేతి నిర్దాక్షిణ్యయానాపేక్షితమ్,
ఆసన్నవర్తిసఖజనోఽప్యపలక్షయతీతి మందయా న లక్షితం, పార్శ్వ
స్థితః పరిజనః పశ్యతీతి నష్టచేతనయా న దృష్టమ్, స్థూలబుద్ధయో
ఽపితాదృశీం వినయచ్యుతిం విభావయేయుః కి ము తానుభూతమదన

వృత్తాంతా మహాశ్వేతా సకలకలాకుశలాః సఖ్యో వా రాజకులసంచార
చతురో వా నిత్య మింగితజ్ఞః పరిజనః, ఈదృశే ష్వతినిపుణతరదృష్టయో
ఽంతఃపురదాస్యః, సర్వథా హతాస్తి మందపుణ్యా, మరణం మేఽద్య
శ్రేయో న లజ్జాకరం జీవితం, శ్రుత్వైతం వృత్తాంతం కిం వక్ష్యత్యంబా
తాతో వా గంధర్వలోకో వా? కిం కరోమి? కోత్ర ప్రతీకారః?
కేనోపాయేన స్థలిత మిదం ప్రచ్ఛానయామి? కస్య వా చాపల మివ
మేతేషాం దుర్విసీతానా మింద్రియాణాం కథయామి? క్వ వానేన దగ్ధ
హృదయేన ¹(సంచబాణేన న ఖలు జానామి) గృహీతా గచ్ఛామి?
తథా మహాశ్వేతా న్యతికరణ ప్రతిజ్ఞా కృతా, తథా ప్రియసఖీనాం
పురో మంత్రితం, తథా చ కేయూరకస్య హస్తే సందిష్టం, న ఖలు
జానామి మందభాగినీ శతవిధినా వా ఉత్పన్నమన్తధేవ వా పూర్వకృతా
పుణ్యసంచయేన వా మృత్యుహతకేన వా అన్యేన వా కేనాప్యయ
మానీతో మమ విప్రలంభక శ్చంద్రాపీడః, కోఽపి వా న కదాచి
ద్దృష్టో నానుభూతో న చ శ్రుతో న చింతితో నోత్ప్రేక్షితో మాం
విడంబయితు ముపగతః? యస్య దర్శన మాత్రే చైవ సుయమ్య దత్తే
వేంద్రియైః, శరపంజరే నిక్షిప్త సమర్పితేవ మన్తధేవ దానీకృత్యోపనీతే
వాసురాగేణ నిర్యాతితేవ గృహీత మూలేన గుణగణేన విక్రీతేవ
హృదయేన ఉపకరణీభూతాఽస్తి. న మే కార్యం తేన చపలేన' ఇతి ఊణ
మివ సంకల్ప మకరోత్. కృతసంకల్పా 'చాంతర్గతేన మిథ్యావినీతే!
యది మయా న కృత్య మేష గచ్ఛా'మితి హృదయోత్కంఠచలితేవ పరి
హసితేవ చంద్రాపీడేన తత్పరిత్యాగసంకల్పసమకాలప్రస్థితేన కంఠలగ్నేన
పృష్టేన జీవితేన 'అవిశేషజ్ఞే! పునరపి ప్రక్షాళితలోచనయాదృశ్యతా
మసా జనః ప్రత్యాఖ్యానయోగ్యో న'వేతి తత్కాలాగ తేనాభిహితేవ
'బాష్పేణ అపనయామి తే సహసుభి ర్ధైర్యావలేప' మితి నిర్భర్తనీతేవ
మనోభువా పునరపి తచైవ చంద్రాపీడాభిముఖహృదయా బభూవ.
త దేవ మత్తమితప్రతిసమాధానబలాత్ప్రేమావేశేనాస్వతంత్రీకృతా
పరవశేవోత్థాయ జాలవాతాయనేన త మేవ క్రీడాపర్వత మవలోక

యం త్యతిష్ఠత్. తత్రస్థా చ సా త మానందజలవ్యవధానోద్విగ్నేన
స్పృత్యా దదర్శ న చక్షుషా. అంగులీగళితస్వేదపరామర్శభీతేన చింత
యా లిలేఖ న చిత్రతూలికయా. రోమాంచరిరోధానశంకి లేవ హృద
యే నాలిలింగ న వక్షసా తత్సంగమకాలాతిపాతాసహేవ మనోగ
మాగమాయ నియుక్తవతీ న పరిజనమ్.

చంద్రాపీఠోఽపి ప్రవిశ్య శిష్యచ్ఛంగం కాదంబరీహృదయ మివ
ద్వితీయం మణిగృహం శిలాతలా స్తీర్ణాయా ముఖయత ఉపర్యుపరి నివే
శితబహుపథానాయాం కుఠాయాం నిపత్య కేయూరకేణోత్సంగే
గృహీతచరణయుగళః తాభి ర్యథావిష్టేషు భూమిభాగే షూషవిష్టాభిః
కన్యకాభిః పరివృతో ధోలాయమానేన చేతసా చింతాం వివేశః—‘కిం
తావ దన్యో గంధర్వరాజదుహితుః కాదంబర్యా సృహభువ ఏతే విలా
సా ఏవేద్యతాః సకలలోకహృదయ హారిణః? అహో స్వి దనారాధిత
ప్రసన్నేన భగవతా మకరకేతునా మయి నియుక్తాః! యేన మాం సా
స్త్రేణ శివరాగేణాకూడితత్రిభాగేణ హృదయాంతగిహతత్ స్వరశర
కుసుమరజోరూపితే నేవ చక్షుషా తిర్యగ్విలోకయతి, మద్విలోకతా
చ ధవళేన స్థితాలోకేన దుకూలే నేవ లజ్జయాఽఽత్నాన మావృణోతి,
మల్లజ్జావివర్తమానవదనా చ ప్రతిబింబప్రవేశలోభే నేవ కపోలదర్పణ
మర్పయతి, నుదవకాశదాయినోహృదయస్య ప్రథమావినయ లేఖామివ
కరదుహేణ శయనాంకే లిఖతి, మత్తాంబూలవీటికోపనయనభేదవిధులేన
రక్తోత్పలభ్రమభ్రమద్భ్రమరబృందేన కరతలేన స్విన్నం ముఖ మివ
గృహీతతమాలపల్లవేనేవ వీజయతి.’ పునశ్చాచింతయత్.—‘ప్రాయేణ
మానుష్యకసులభా లఘుతా మిథ్యాసంకల్పసహస్రైరేవ మాయాస్య
మాం విప్రలభతే, బుద్ధవివేకో యావనమదో మదనో వా, యత
స్తిమిరోహతేన యూనాం దృష్టి రల్ప మపి కలుషం మహ త్వశ్యతి,
స్నేహలవోఽపి వారిణేన నవయావనమదేన దూరం విస్తార్యతే, స్వయ
ముత్పాదితానేకచింతాశతాకులా కవిమతి రివ తరళతా న కిం చి న్నో
త్ప్రేక్షతే, నిపూమన్మథగృహీతా చిత్రవర్తికేన తరుణచిత్రవృత్తి ర్న
కించి న్నా లిఖతి, సంజాతరూపాభిమానా కులచేవాత్మసంభావనా న కన్యచి

న్నా తాన మర్పయతి, స్వప్న ఇవాననుభూత మపి మనోగఢో దర్శ
యతి, ఇంద్రజాలపిచ్చికేవాసంభావ్యమపి ప్రత్యాశా పురః స్థాపయతి.¹
భూయశ్చ చింతితవాః—‘మనసే వృథైవ మనసా భేదితే? యది
సత్య మే వేయం ధవళేక్షణా మయ్యేవం జాతవృత్తి స్తదా న చిరాత్
స ఏ వైనా మప్రాథితానుకూలో మన్తథః ప్రకటికరిష్యతి, స ఏవాస్య
సంశయస్య ఛేత్తా భవిష్యతి’ ఇత్యవధారోఽన్యథాయోపవిశ్య చ తాభిః
కన్యకాభిః సహత్యైర్లయైశ్చ విపంచీవాద్యైశ్చ పాణవికైశ్చ స్వర
సందేహవివాదైశ్చ సుభాషితకౌఠ్ఢీభి శ్చాన్వైశ్చ తైస్తై రాలాపైః
సుకుమారైః కలావిలాపైః క్రీడన్నాసాంచక్ర ముహూర్తం చ స్థిత్యా
నిర్లమ్యాపవనాలోకనకుతూహలక్షిప్తచింతః క్రీడాపర్వతకశిఖరమా
దురోహ.

కాదంబరీ తు తం దృష్ట్వా చిరాయతీతి మహాశ్వేతాయాః కిల
వరావలోకయితుం విముచ్య తం గవాక్ష మనంగక్షిప్తచిత్తా సాధస్యో
పరోతలంకై లాస శిఖరమివ గౌర్యాయరోహ తత్ర చ విరళపరిజనా సకల
శశిమండలవాండురేణాతపత్రేణ హేమవండేన నివార్యమాణాతపా
చతుర్భిర్వాల్వజనైశ్చ ఫేనశుచిభి రుద్ధూయమానై రుపవీజ్యమానా
శిరసికుసుమగంధలుభేన భ్రమతా భ్రమరకులేన దివాఽపి నీలావకుంఠ
నేన చంద్రావీడాభిసరణవేషాభ్యాస మివ కుర్వతీ ముహూర్తామర
శిఖాం సమాసజ్య ముహూర్తత్రదండ మవలంబ్య ముహూర్తస్తమాలికా
స్కంధే కరౌ విన్యస్య ముహూర్తదలేఖాం సఖం పరివ్యజ్య ముహూః
పరిజనాంతరితసకలదేహా నేత్రత్రిభాగేణ ముహూర్తావలితత్రినవీల
యా పరివృత్య ముహూః ప్రతీహరీ వేత్రలతాశిఖరే కపాలం నిధాయ
ముహూర్తిశ్చలకరవిధృతా మధరపల్లవే వీటికాం వినివేశ్య ముహూః
రుద్ధూర్ణకర్ణోత్పలప్రహరపలాయమానపరిజనానుసరణదత్త కతిపయ
పదా విహస్య తం విలోకయంతీ తేన చ విలోక్యమానా మహంత
మపి కాల మతిక్రాంతం నాజ్ఞానీత్. ఆరుహ్య చ ప్రతీహార్యా నివేదిత
మహాశ్వేతా ప్రత్యాగమనా తస్మాదవతతార స్నానాదిషు⁷మందరాఽపి

1. సహత్యైర్లయైశ్చ. 2. చిత్తః. 3. తనశిఖరమారురోహ. 4. కుర్వతీకైలాస
శిఖర ఇవ గౌరీముహూర్తా. 5. కావలొక్య. 6. దుర్గిష్ణోత్పల. 7. మందారరాపి.

మహాశ్వేతానురోధేన దివసవ్యాపార మకరోత్. చంద్రాపీఠోఽపి తస్మా
దవతీర్య ప్రథమవిసర్జితే నైవ కాదంబరీపరిజనేన నిర్వర్తితస్మానవిధి
ర్నిరుపహతశిలార్పితాభిమతదైవతః క్రీడాపర్వతక ఏవ సర్వమాహా
రాదిక మహాగర్భ చక్రే.

క్రమేణ చ కృతాహారః క్రీడాపర్వతకస్రాగ్భాగభాజి మనోహ
రిణి హరీతహరితే హరిణీరోమంథఫేనశీకరాసారే సీరాయుధహలభ
యనిశ్చలకాళిందీజలత్పిష్టి తరుణీచరణాల క్షకగసశోణశోచిషి కుసుమ
రజస్సికతిలతలే లతామండపాపగూఢే శిఖండితాండవసంగీతగృహే
మరకతశిలాలతలే సముపవిష్టో దృష్టవాన్ సహనై వాతిబహుళధామ్నా
ధవళేనాలోకేన జలేనేవ నిర్వాప్యమానం దినసం మృణాళధవళే
నేవ పీయమాన మాతపం క్షీరోదే నేవ స్లావ్యమానాం మహీం
చందనరసవర్షేణేవ సిచ్యమానాన్ దిగంతాన్ సుధ యేవ విలిప్య
మాన మంబరతలమ్. ఆసీ చ్చాస్య మనసి:—‘కము ఖలు భగవానోపధి
పతి రకాండ ఏవ శీతాంశు రుదితో భవేత్? ఉత యంత్రవిక్షేపవిశీర్య
మాణపాండురజలధారాసహస్రాణి ధారాగృహాణి ముక్తాని! ఆహా
స్విదనిలవిశీర్యమాణశీకరధవళితభువనాంబరసింధుర్ధరాతలమవతీర్ణా’ ఇతి.

కుతూహలాచ్చాలోకానుసారప్రహితచక్షురద్రాక్షీత్ అన
ల్పకన్యకాకడంబపరివృతాం ద్రియమాణధవళాతపత్రాముద్ధాయమాన
చామరద్వయాం కాదంబరీ ప్రతీహార్యావామపాణినా వేత్రిలతాగర్భే
ణార్ద్రస్వప్తశకలావచ్చన్నముఖం చందనానులేపనసనాథం నారికేళ
సముద్గక ముద్వహంత్యా దక్షిణకరేఽదత్తహస్తావలంబాం కేయా
రకేణ చ నిశ్వాసహార్యే నిర్హోకశుచినీ ధాతే కల్పలతాదుక్కులే
దధతా నివేద్యమానమార్గాం మాలతీకుసుమదామాధిష్ఠితకరతలయా
చ తమాలికయాఽనుగమ్యమానా మాగచ్ఛంతీం మదలేఖామ్ తస్యా
శ్చ సమీపే తరళికామ్. తయా చ సీతాంశుకోపచ్చదే పటలకే
గృహీతం ధవళతాకారణమివ క్షీరోదస్య సహభువ మివ చంద్ర
మసుః మృణాళదండ మివ నారాయణనాభిపుండరీకస్య మందరక్షీ

భవిష్యే మివామృతఫేనపిండనికరం వాసుకినిర్దోక మివ మథనశ్ర
మోక్ష్యతం హాసమివ శ్రియః కులగృహవియోగగళితం మందర
మథనపిఖండితాశేషశశికలాఖండసంచయ మివ సంహృతం ప్రతిమా
తారాగణ మివ జలధిజలాదుద్భృతం దిగ్గజకరశీకరా ¹సారపుంజీ
భూతం నక్షత్రమాలాభరణమివ మదనద్విషస్య శరస్తేఘశకలై రివ
కల్పితం కాదంబరీరూపవశీకృతమునిజనహృదయై రివ నిర్మితం గురు మివ
సర్వరత్నానాం యశోరాశి మి వైకత్త్ర ఘటితం ప్రతిపక్ష మివ చంద్ర
మనః జీవిత మివ జ్యోత్స్నాయాః లక్ష్మీహృదయ మివ నశినీదళగళజ్జ
లబిందువిలాసతరళ ముత్కంఠిత మివ మృణాల వలయధవళకరం శరచ్ఛ
శిన మివ ఘనముక్తాంశునివహధవళేతదిబ్బుఖం మందాకీప్రవాహ మివ
సురయువతికుచపరిమళవాహినం ప్రభావర్షిణ మతితారం హాసమ్.
దృష్ట్వా 'చాయ మస్య చంద్రాపీడః చంద్రాతపద్మ్యతిముషో ధవళిమ్నుః
కారణ' మితి త మ్మనసా నిశ్చిత్త్య దూరాదేవ ప్రత్యుత్థానాదినా
సముపచిత్తోపచారక్రమేణ మదలేఖామాపతంతీం ప్రతిజగ్రాహ. సాతు
తస్మిన్నేవ మరకతగ్రావణి ముహూర్త ముపవిశ్య స్వయ ముత్థాయ
తేన సందనాంగరాగేణానులిప్య తే చ ద్వే దుకూలే పరిధాప్య తై
శ్చ మాలతీకుసుమదామభి రారచితశేఖరం కృత్వా తం హాస మాదాయ
చంద్రాపీడ మువాచః—'కుమార! తవేయ మపహస్తినితాహం
కారకాంతావేశలతా ప్రీతిపరవశం జనం శిక మివ న కారయతి? ప్రశ్ర
య ఏవ తే దదాత్యవకాశమేవంవిధానామ్, అనయా చాకృత్యా
కన్యాసి న జీవితస్వామీ, అనేన చాకారణావిష్కృతవాత్సల్యేన చరి
తేన కస్య న బంధుత్వ మధ్యారోపయసి, ఏహ చ తే ప్రకృతిమధురా
వ్యవహృతిః కస్య న వయస్యతా ముత్పాదయతి? కిం(కం)వా నశీసమా
వాసయంత్యమీ స్వభావసుకుమారవృత్తయో భవద్గుణాః? త్వన్మూర్తి
రే వాత్మోపాలంభ మర్హతి యాప్రథమదర్శన ఏవ విస్రంభ ముప
జనయతి, ఇతరథా హి త్వద్విధే సకలభువనప్రథితమహిమ్ని ప్రయు
జ్యమానం సర్వమేవానుచితమివాభాతి, తథాహిః—సంభాషణ మస్య
ధఃకరణ మి వాపతతి, ఆదరోఽపి ప్రభుతాభిమాన మి వానుమాస

యతి, స్తుతి రహిత్యోత్సేక మివ సూచయతి, ఉపచారోఽపి చపలతా
 మివ ప్రకాశయతి, ప్రీతిరహిత్యనాత్మజ్ఞతామివ జ్ఞాపయతి, విజ్ఞాపనాపి
 ప్రాగల్భ్య మివ జ్ఞాయతే, నేవాపి చాపలమివ దృశ్యతే, దాన మపి పరి
 భవ ఇవ భవతి, అపి చ స్వయంగృహీతహృదయాయ కిం దీయతే!,
 జీవితేశ్వరాయ కిం ప్రతిపాద్యతే!, ప్రథమకృతాగమనమహోపకారస్య
 కా తే!, ప్రత్యుపక్రియా దర్శనదత్తజీవితఫలస్య సఫల మాగమనంకేన
 తే ¹క్రియతే!, ప్రాయితాం చానేన వ్యపదేశేన దర్శయతికాదంబరీ న
 విభవం, అప్రతిపాద్యాహిపరస్వతా సజ్జనవిభవానామ్, అస్తాం తావ
 ద్విభవః, భవాదృశస్య దాస్య మహ్యంగీకుర్వాణా నాకార్య కారిణీతి
 నియుజ్యతే, దత్తాపైత్యాన మపి వంచితా న భవతి, జీవిత మహ్యర్ప
 యిత్యా న పశ్చాత్తప్యతే. ప్రాయజనప్రత్యాఖ్యానపరాజ్ఞుభవ దాక్షి
 ణ్యపరవతీ మహత్తా సతామ్, న చ తాదృశీ భవతి యాచనానాం యా
 దృశీ దదతాం లజ్జా, యత్సత్య మమునా వ్యతికరేణ కృతాపరాధమివ
 త్వయ్యాత్తానమవగచ్ఛతి కాదంబరీ తదయ మమృతమథసముదృఘ
 తానాం సర్వరత్నానా మేకః శేష ఇతి శేషనామా హరోఽము నైవ
 హేతునా బహుమతో భగవతాంభసాం పత్యా గృహ ముపగతాయ
 ప్రచేతనే దత్తః పాశభృతాఽపి గంధర్వ రాజాయ గంధర్వరాజేనాపి
 కాదంబర్యై తయాఽపి త్వద్వపు రస్యానురూప మాభరణస్యేతి విభావ
 యంత్యా నభస్ఫుల మేవోచితంసుధాసూతే ర్ధామ నధరే' త్యవధార్యా
 నుప్రేషితః, యద్యపి నిజగుణగణాభరణభూషితాంగయష్టయో భవా
 దృశాః క్లేశ హేతు మితరజనబహుమత మాభరణభార మంగేషు నారో
 పయంతి తథాపి కాదంబరీప్రీతిరత్ర కారణమ్, కిం న కృత మురసి
 శిలాశకలం కౌస్తుభాభిధానం లక్ష్మ్యైః సహజ మితి బహుమాన మావి
 ఘ్నూర్వతా భగవతా శార్ఙ్గపాణినా?, న చ నారాయణోఽత్ర భవంత
 మతిరిచ్యతే, నాపి కౌస్తుభమణి రణునాపి గుణలవేన శేష మతిశేతే, న
 చాపి కాదంబరీ మాకారానుకృతికలయాఽహ్యశ్రీయస్యా లక్ష్మీ రను
 గంతు మలమ్, అతోఽర్హతీయ మిమం బహుమానం త్యేత్తః, న చా

భూమి రేషా క్రీతి ప్రసరస్య, నియతం చ భవతా భగ్న ప్రణయా మహా శ్వేతా ముపాలంభసహస్రైః భేదయిత్వాఽఽత్తాన 'ముత్సక్తి' కృతి, అత ఏవ మహాశ్వేతా తరళికా మ పీమం హార మాదాయ త్వత్సకాశం ప్రేషితవతి, తయాపి కుమారస్య సందిప్త మేవ, న ఖలు మహాభాగేన మనసాఽపి కార్యః కాదంబర్యాః ప్రథమప్రణయప్రసరభంగః' ఇత్యుక్త్వా చ తారాచక్రమినచామికరాచలస్య తతే తం తస్య వక్షఃస్థలే బబంధ.

చంద్రాపీడ స్తు విస్తయమానః స బహుమానం ప్రత్యవాదీల్ 'మదలేఖ! కి ముచ్యతే!, నిపుణాసి!, జానాసి గ్రాహయితుం; ఉత్తరా వకాశ మపహరంత్యా కృతం వచసి కాశలమ్, అయి ముగ్ధే! కే వయ మాత్మనః!, కేవా వయంగ్రహణస్యాగ్రహణస్యవా?, గతా ఖ ల్వియ మస్తం కథా, సాజన్యశాలినీభి ర్భవతీభి రుపకరణీకృతోఽయం జనో యథేష్టమిష్టే శిష్యనభీష్టేషు వా వ్యాపారేషు వినియుజ్యతా మతిరక్షిణాయాఃఖలు దేవ్యాః కాదంబర్యా నిర్దాక్షిణ్యాణ్య మపి గుణా న కించి న్న దాసీకుర్వంతి' త్యుక్త్వా చ కాదంబరీసంబద్ధాభిరేవ కథాభి స్సుచిరంస్థిత్యా విసర్జయాంబభూవ మదలేఖామ్. అనతిదూరం గతాయాం చ తస్యాం క్రీడాపర్వతకగత ముదయగిరిగత మివ చంద్రమసు చందనదుకుల హారధవళం చంద్రాపీడం ద్రష్టు ముత్సారితవేత్రచ్ఛత్ర చామరచిహ్న నిషిద్ధాశేషపరిజనానుగమనా తమాలికాద్వితీయా చిత్ర రథసుతా పున రపి త దేవ సాధశిఖరమారురోహ తత్రస్థా చ పున స్తథైవ వివిధవిలాసతరంగితై ర్విలోకితైర్జహారాస్యమనః. తథాహి:— ముహుర్నితంబబింబన్యస్తవామహ స్తపల్లవా అంసప్రావృతాంశుకాను సార ప్రసారితదక్షిణకరా నిశ్చలతారకా లిఖితేవ ముహుర్జ్వంభికారంభ దత్తోత్తానకరతలతయా తద్దోత్రస్థలనభియా నిరుద్ధవదనేవ ముహు రంశుకపల్లవతాడితనిశ్వాసామోదలుబ్ధమధుకరముఖరతయా ప్రస్తుతా హ్య నేవ ముహు రనిలగళితాంశుకసంవరణసంభ్రమద్విగుణీకృతభుజ యుగళప్రావృతపయోధరతయా దత్తాలింగనసంజ్ఞేవ ముహు : కేశ

పాశాకృష్టకుసుమపూరితాంజలిసమాఘాతలీలయా కృతనమస్కారేవ ముహురుభయతర్జనీభ్రమితముక్తాప్రాలంబతయా నివేదితహృదయోత్కలికోద్గమేవ ముహురుపహారకుసుమస్ఫులనవిధుతకరతలతయా కథితకుసుమాయుధశరప్రహారవేదనేవ ముహుర్గళితరశనా నిబిడనియమితచరణతయా సంయమ్యార్పితేవ మస్తథేన ముహుశ్చలితోరువిధృతశిథిలదుకూలాక్షితితలఁడోలాయమానాంశుకైకదేశాచ్ఛాదితకుచాచకితపరివర్తనత్రుట్యుత్త్రివలీలతా అంసస్తస్తవికురకలాపసంకలనాకులకరకమలాకటాక్షతేవధవలీకృతకర్ణోల్పలం విలక్ష్యస్థితసుధాధూళిధూసరితకపోలం సాచీకృత్యవదనమనేకరసభంగిభంగురం విలోకయంతీతావదవతస్థేయావదుపసంహృతాలోకోలోహితోదివసోబభూవ.

అథ హృదయస్థిసితకమలినీరాగేణేవ రజ్యమానే రాజీవజీవితే శ్వరే సకలలోకచక్రవాళచక్రవర్తిని భగవతి పూష్టిక్రమేణ చ దినఃకరిలంబనరోషరక్తాభిః కామినీదృష్టిభిరివసంక్రమితశోణిమ్ని వ్యోమ్ని సంహృతశోచిషి జాతే జరతహారితహరితహయే హరితవాజిని రవివిరహమీలితసరోజసంహతిషు హరితాయమానేషు కమలవనేషు శ్వేతాయమానేషు కుముద(ఖం) పండేషు లోహితాయమానేషు దిబ్బుభేషు నీలాయమానే శర్వరీముఖే శనైః శనైశ్చ పునర్ద్వినశ్రీసమాగమాశాభిరవానురాగిణీభిః సహైవ దీధితిభిరదర్శనతాముపగతే భగవతి గభస్తిమాలిని తత్కాలవిజృంభితేన చ కాదంబరీహృదయరాగరససాగరేణేవాపూరితే సంధ్యారాగేణ జీవలోకే కుసుమాయుధానలదహ్యమానచక్రవాకహృదయసహస్రధూమ ఇవ జనితమానినీనయనాసారవారిణి విస్తీర్ణమాణే తరుణ తమాలివ్విషితిమితే దిక్కరికరాక్షిర్ణశీకరాసార ఇవ శ్వేతాయమాన తారాగణే గగనే జాతాయాం చాదర్శనమాయాం శిషాధశిఖరాదవతతార కాదంబరీ క్రిడాపర్వతకనితంబాచ్చ చంద్రాపీడః తతో న చిరాదివ గృహీతపాదః ప్రసాద్యమాన ఇవ కుముదినీభిః కలుషముఖః కుపిత ఇవ ప్రసాదయన్నాశాః ప్రబోధాశంకయేవ పరిహరణ సుప్తాః

కమలినీ: లాంఛనచ్చ లేన నిశా మివ హృదయేన సముద్వహా రోహిణీ
చరణతాడనలగ్న మల క్షకరస మి వోదయరాగం దధానః తిమిరనీలాం
బరాం దివ మభిసారికా మి వోషస్పర్శ అతివల్లభతయా వికిర న్నివ
సౌభాగ్య ముదగాత్ భగవా నీక్షణోత్సవః సుధాసూతిః. ఉచ్చితే చ
కుసుమాయుధాధిరాజ్యైకాతపత్రే కుముదినీ(వధూ)వరే విభావరివిలాస
దంత పత్రే శ్వేతభానౌ ధవళితదిశి దంతిదంతా ది వోత్కిర్ణే భువనే చం
ద్రాపీడ శృంగద్రాతఃనిరంతరత యైవ కుముదమయ్యా ఇవ గృహ
కుముదిన్యాఃకల్లోల ధౌతసుధాధవళసోపానేతనుతరంగతాళవృంతవాత
వాహిని సుప్తహంసమిథునే విరహవాచాలచక్రవాకయుగళే తీరే
కుముదదళావలీభిః పర్యంతలిఖితపత్రాలత మవదాతసింధువారదామో
పహారం హరిచందనరసైః ప్రక్షాళితం కాదంబరీపరిజనోపదిష్టం ముక్తా
శిలాపట్టం చంద్రశీతలమధిశిష్యే. తత్రస్థస్య చాస్యాగత్యాకథయత్
కేయూరకః 'దేవీ కాదంబరీ దేవం ద్రష్టు మాగతే'తి.

అథ చంద్రాపీడః ససంభ్రమ ముత్థాయాగచ్ఛంతీం అల్పసఖీ
జనపరివృణాం అపనీతాశేషరాజచిహ్నం ఇతరా మి వై కావలీమా
త్రాభరణాం ఆచ్ఛాచ్ఛేన చందనరసేన ధవళీకృతతనులతాం ఏక
కర్ణావసక్తదంతపత్రా మిందుకళాకలికాకోమలం కర్ణపూరికృతం కుముద
దళం దధానాం జ్యోత్స్నాశుచినీ కల్పద్రుమదుకూలే బిభ్రతీం
తత్కాలరమణీయేన వేషేణ సాక్షా దివ చంద్రోదయదేవతాం మద
లేఖయా దత్తహస్తావలంబాం కాదంబరీ మవశ్యతే. అగత్య చ సా
ప్రీతివేశలతాం దశ్యంతీ ప్రాకృతేన పరిజనోచితే భూతలే సము
పావిశత్. చంద్రాపీడోఽపి! కుమార 'అధ్యాస్యతాం శిలాతల మే' వే
త్యసక్రవనుబధ్యమానోఽపి మదలేఖయా భూమి మే వాభజత. అథ
సర్వాసు చాసినాసు తాసు ముహూర్త మివ స్థిత్యా వక్తుముపచక్రమే
చంద్రాపీడః—'దేవి! దృష్టిపాతమాత్రప్రీతే దాసజనే సంభాషణాదిక
స్యాపి ప్రసాదస్య నాస్త్యవకాశః, కిము తై తావతోఽనుగ్రహస్య,
సఖిలు చింతయ న్నపి నిపుణం త మాత్తనో గుణలవ మవలోక యామి

యస్యామనుష్యాపాఽనుగ్రహాచరేకః, అతిసరళతా తవేయ మప
గతాభిమానమధురాసుజనతాయదభినవ సేవకజనేఽప్యేవ మనురుధ్యతే,
ప్రాయేణ మాముపచారహార్య మదక్షిణం దేవీ మన్యతే, ధన్యః ఖలు
పరిజన స్తే యస్యోపరి నిమంత్రణా స్యాత్, ఆజ్ఞాసం విభాగ
కరణోచితే భృత్యజనే క ఇ వాదరః!, పరోపకారోపకరణం శరీరం తృణ
లవలఘు చ జీవితమ్, ¹అత్రయేత్వత్ప్రతిపత్తిభిరుపాయనీకర్తు మాగతా
స్తే వయ మేతే శరీర మిద మేత జీవిత మేతా నీంద్రియాణి ఏతేషా
మన్యతర దారోపయ పరిగ్రహేణ గరియ స్త్వ' మితి. అ క్షైవం
వాదినోఽస్యవచన మాక్షిప్య మదలేఖా సస్థితమవాదీత్. — 'కుమార!
భవతు అతియంత్రణయా, ఖద్యతే ఖలు సఖ సస్త్రి డా కాదంబరీ, కి మర్థం
చైవ ముచ్యతే!, సర్వ మిద మంతరేణాపి వచనమనయా పరిగృహీతం
కిం పున రము నోపచారఫల్లనా వచసా సుదేహాడోలా మారోఽప్యతే'
ఇతి. స్థిత్యాచ కంచి త్కాలం కృతప్రస్తావా 'కథం రాజా తారావీడః!
కథం దేవీ విలాసవతీ! కథ మార్యః శుకనాసః! కీదృశీ చోజ్జయినీ!
కియత్యధ్వని సా చ! కీదృ గాభరతం వర్షం! రమణీయో వా మర్త్య
లోకః' ఇత్యశేషం పప్రచ్ఛ. ఏవంవిభాభి శ్వాన్యాభిః కథాభిః సుచిరం
స్థితోఽథాయ కాదంబరీ కేయూరకం చంద్రావీడసమీపశాయినం సమా
దిశ్య పరిజనం చ శయనసౌధశిఖర మారురోహ తత్ర చ సిత దుకూల
వితానతలా స్తీర్ణం శయనీయ మలంచకార. చంద్రావీడోఽపి తస్మి న్నేవ
శిలాతలే నిరభిమానతా మభిరూపతా మతిగంభీరతాం చ కాదంబర్యాః
నిష్కారణవత్సలతాం చ మహాశ్వేతాయాః సుజనతాం చ మద
లేఖాయాః మహానుభావతాం చ పరిజనస్య అతిసమృద్ధిం చ గంధర్వరాజ
లోకస్య రమ్యతాం చ కింపుషుషదేశస్య మనసా భావయన్ కేయూర
కేణ సంవాహ్యామానచరణః క్షణాదివ క్షణదాం క్షిపితవాన్.

అథ క్రమేణ కాదంబరీదర్శన ప్రజాగరభిన్నః స్వప్న మివ తాల
తమాలతాళీకదళీకందళినీం ప్రవిరళకల్లోలానిలశీతలాం వేలావనరాజ
మవతతార తారాపతిః. అభ్యర్థ్యవిరహవిధురస్య చ కామినీజనస్య

నిశ్చయింపఁజేరిపోయెదరానిమనీయత చంద్రికా. చంద్రాపీఠవిలోకనారూఢ
మదనేవ కుముదదళోదరనీతనిశా పంకజేషు నిపపాత లక్ష్మీః. క్షణదాప
గమే చ స్ఫుత్వా కామినీకణ్ణోత్పలప్ర(హ)కారాణా ముత్కంఠితే
షివ యోమతాం వ్రజత్సు పాండుతనుషు వాసగృహప్రదీపేషు ఆనవ
రతశరత్పక్షిణానంగనిశ్వాసవిభ్రమేషు వహత్సు తరులతాకుసుమ
పరిమళేషు ప్రభాతమాతరిశ్వాసు మందరగిరిలతాగృహగహనాని చ భి
యేవ భజంతీ ష్వరుణోదయోఽష్టవసీషు తారకాసు క్రమేణ చ
సముద్గతచక్రవాకహృదయనివాసలగ్నానురాగమివాలోహితం మండల
ముద్వహతి సవితరి చంద్రాపీఠః శిలాతలా దుష్టాయ ప్రక్షాళితముఖ
కమలః కృతసంధ్యాసమస్కృతి ర్గృహీతతాంబూలః 'కేయూరక! విలో
కయ-దేవీ కాదంబరీ ప్రబుద్ధా నవా-క్వవా తిష్ఠ తీ'త్యవోచత్. గతప్రతి
నిష్పత్తే చ తేన 'దేవ! మందరస్తాసాద స్యాధస్తా దంగణసాధవేదికాయాం
మహాశ్వేతయా సహవతిష్ఠత' ఇత్యావేదితే గంధర్వరాజతనయా
మాలోకయితు మాజగామ దదర్శ చ ధవళభస్మకృతలలాటికాభి రక్ష
మాలికాపరివర్తనప్రచలకరతలాభిః సాశుపతప్రతిచారిణీభిరాతురాగా
రుణాంబరాభి శ్చ పరివ్రాజికాభిః పరిణతతాలఫలవల్కలలోహితవస్త్రాభి
శ్చ రక్తపటవ్రతవాహినీభిః సీతవసనవిడిదనిబద్ధస్తనపరికరాభిశ్చ వ్యేత
పటవ్యంజనాభి ర్జటాజినమాంజీవల్కలాషాఢధారిణీభి ర్వర్ణచిహ్నాభి
స్తాపనీభిః సాక్షాదివ మంత్రదేవతాభిః షతంతీభి ర్భగవతః శౌద్ధోదనే
స్త్రియంబకస్యాంబికాయాః కార్తికేయస్య విష్ణుశ్రవసో జినస్యాస్య
విలోకితేశ్వరస్యార్హతో వైశ్వదేవస్య మార్తండుస్య విరించస్య పుణ్యాః
స్తుతీ రుపాస్యమానాం అంతరిపురాభ్యర్చితా శ్చ సాదరం సమ
స్కారై రాభాషణైరభ్యుత్థానై రాసన్నవేత్తాసనదానై శ్చ దర్శనాగత
గంధర్వరాజబాంధవవృద్ధాః సమూనయంతీం మహాశ్వేతాం పృష్ఠత శ్చ
సముపవిష్టేన కిన్నరమిథునేన 'మధురాభ్యాం వంశాభ్యాం దత్తే' తాలే
కలగిరా గాయంత్యా నారదదుహిత్రా షత్యమానే చ సర్వమంగళ
వహీయసి మహాభారతే దత్తావధానాం పురోధృతే చ మణిదర్పణే

తాంబూలరాగబద్ధకృష్ణికాంధకారితాభ్యంతరం దశన జ్యోతిస్సీ క్త
మున్నుప్త మధూచ్ఛిప్తపట్టపాటల మధరం విలోకయంతీం శైవలత్పప్త
యా చ కర్ణపూరశిరిషప్రేషితోత్తానవిలోచనేన బద్ధమండలం భ్రమతా
భవనకలహంసేన ప్రభాతశశినేవ క్రియమాణగమనప్రణామప్రదక్షిణాం
కాదంబరీం చ సముపసృత్య కృతనమస్కార స్తస్యామేవ సుధా
వేదికాయాం విన్యస్త మాసనం భేజే. స్థిత్యాచ కంచి త్కాలం మహా
శ్వేతాయా వదనం విలోక్య స్ఫురితకపోలోదరం మందస్థిత మకరోత్.
అసౌ తు తావ తైవ విదితాభిప్రాయా కాదంబరీ మబ్రవీత్. — 'సఖ!
భవత్యా గుణై శ్చంద్రాపీడ శ్చంద్రకాంత ఇవ చంద్రమయూఖై రా
ద్ద్రిక్పతౌ న శక్నోతి వక్తుం, జగమిషతి ఖలు కుమారః, పృష్ఠతో దుగళి
మవిదితవృత్తాంతం రాజవక్త్ర మాస్తే, అపిచ యువయో ద్వార స్థితే
య మిదాసీం కమలినీకమలబాంధవయో రివ కుముదినీకుముదనాథయో
రివ ప్రీతి రా ప్రళయాత్, అతోఽభ్యను జానాతు భవతీతి.

అథ కాదంబరీ 'సఖ! మహాశ్వేతే! స్వాధీనోఽయం సపరిజనః
కుమారస్య స్వ ఇవాంతరాత్మా క ఇవా త్రాసురోధ' ఇ త్యభిధాయ గంధ
ర్వకుమారానాహూయ 'ప్రాసయత కుమారం స్వాం భూమి' మిత్యా
దిదేశ. చంద్రాపీడోఽప్యుక్తాయ ప్రణమ్య ప్రథమం మహాశ్వేతాం
శతః కాదంబరీం తస్యా శ్చ ప్రేమస్మి గ్ధేన చతుషా మనసా చ గృహ్య
మాణో 'దేవి! కిం బ్రవీమి? బహుభాషిణో న శ్రద్ధధాతి లోకః, స్తర్త
వ్యోఽస్తి పరిజనకథాసు' ఇ త్యభిధాయ కన్యకాంతగిపురా నిర్జగము
కాదంబరీవర్జ మశేషః కన్యకాజనో గుణగౌరవాకృష్టః పరవశ ఇవ తం
వ్రజస్తమా బహిస్తోరణా దనువవ్రాజ నివృత్తే చ కన్యకాజనే కేయూ
రకే జోషనీతం వాజిన మారుహ్యగంధర్వకుమారకై స్తై రనుగమ్యమా
నో హేమకూటాత్ ప్రవృత్తో గంతుమ్. గచ్ఛత శ్చాస్య చిత్రరథతన
యానకేవల మంతర్బహి రపిస్తేవ సర్వాశానిబంధన మాసీత్. తథాహి
తన్నయేన మానసేనాసహ్య విరహదుగళానుశయలగ్నా మివపృష్ఠతః కృత
మార్గగమననిరోధామివ పురస్తాత్ ని(వి)యోగములహ్యుత్పత్తి

కావేశోత్థిప్తామివ నభసి సమ్యగాలోకయితం వదనం విరహాతుర మాన
సామివావస్థితా మురఃస్థలే తా మేవ మృగలోచనాం దదర్శ. క్రమేణ
చ ప్రాప్య మహాశ్వేతాశ్రమం అచ్ఛోకసరస్తీరేసన్నివిష్ట మింద్రా
యుధిరుపుటానుసారేణై వాగత మాత్మస్కంధావార మపశ్యత్
నివర్తితాశేషగంధర్వకుమార శ్చ సానందేన సకుతూహలేన సవిస్తయేన
చ స్కంధావారవర్తినా జనేన ప్రణమ్యమానః స్వభవనం వివేశ
సమ్మానితప్రత్యక్షీకృతాశేషరాజలోక శ్చ వైశంపాయనేన పత్ర
లేఖయా చ సహ 'ఏవం మహాశ్వేతా ఏవం కాదంబరీ ఏవం మదలేఖా
ఏవం తమాలికా ఏవం కేయూరక' ఇ త్యన యైవ కథయా ప్రాయో
దివస మనైషీత్ కాదంబరీరూపదర్శన¹ద్విష్టేన నాస్య పురేవ ప్రీతి
మకరోత్ రాజలక్ష్మీః. తా మేవ చ ధవళేక్షణామాబద్ధరణకేన చేతసా
చింతయతో జాగ్రత ఏ వాస్య సా జగామ రాత్రిః అపరేద్యు శ్చ
సముత్థితే భగవతి రవా అస్థానమండపగతః తద్గతే నైవ మనసా సహ
నైవ ప్రతీహారేణ సహ ప్రవిశంతం కేయూరకం దదర్శ దూరా దేవ
చ ఊతితలస్పర్శినా మాలినా కృతపాదపతనం 'ఏ హ్యేహి' ²
త్కుక్త్వా ప్రథమ మపాంగవిసర్పిణా చక్షుషా తతో ³రోమార్దమేన
వశ్చా ద్భుజాభ్యాం ప్రధావితః ⁴ప్రసృత మాలిలింగ గాఢమ్. ఉపా
వేశయ చ్చైవ మాత్మనః సమీప ఏవ పప్రచ్ఛ చ స్థితసుఖాధవలీ
కృతాక్షరం క్షరత్ప్రీతిద్రవమయ మివ వచన మాదృతః 'కేయూరక!
కథయ కుశలినీ దేవీ ససఖజనా కాదంబరీ భగవతి మహాశ్వేతా'
చేతి. అసౌ తు లేన రాజసూనోః ప్రీతిప్రకర్షజన్తనా స్థితేనైవ
స్సపిత ఇ వానులిప్త ఇవ సద్య ఏ వాపగతాధ్వభేదః ప్రణ మ్యావృత
తర మవోచత్:—'అద్య కుశలినీ యా మేనం దేవః పృచ్ఛ తీ' త్యభి
ధాయ అపసీయార్ద్ర కర్పటావకుంతం 'విషసూత్ర సంయతముఖి
మార్ద్రచందనపంకనన్యస్త బాలమృణాలవలయముద్రం నభిసవత్రపుట
మదర్శయత్ ఉడ్ఘాట్య చ తత్ర కాదంబరీ ప్రహితాన్యభిజ్ఞానా
న్యదర్శయత్. త ద్యథా మతకతివారింతి వ్యపసితత్వేషి చారుమజ్జరీ
భాంజి ఊరీణిపూగీఫలాని శుక కామినీకపోలపాండుని తాంబూలీ

దళాని హరశిశ్చంద్రఖండస్థూలశకలం చ కర్పూర మతిబహుళమ్
గమదామోదమనోహరం చ మలయజవిలేపనమ్. అబ్రవీచ్చ—
'చూడామణిచుంచినాకోమలాంగులివివరవినిర్గతలోహితాంశుజాలేనాం
జలినా దేవ మర్చయతి దేవీ కాదంబరీ - మహాశ్వేతా చ, సకంఠ
గ్రహేణకుశలవచసా-పర్యస్తశిఖండమాణిక్యజ్యోతిస్సపితలలాటే
న చ నమస్కారేణ మదలేఖా - క్షీతితలఘటితసీమంతమకరికాకోటికో
ణేనసకలకన్యాలోక శ్చ-సనరణనజసస్పృశ్యేనచ పాదప్రణామేన తమా
లికా, సందిప్టం చ తవ మహాశ్వేతయా 'ధన్యాగి ఖలు తే యేషాం
గతోఽసి చతుజ్ఞో ర్విషయం, తథా నామ సమక్షం భవత స్తే తుహి
నశీతలా శ్చంద్రమయా ఇవ గుణా విరహే వివస్వన్తయా ఇవ సున్వ
త్తాః, స్పృహయంతి ఖలు జనాః కథ మపి దైవోపపాదితాయామ్మ
తోత్పత్తివాసరాయే వాతీతదివసాయ, త్వయా విముక్తం వినివృత్త
మహోత్సవాలస మివ వర్తతే గంధర్వరాజనగరమ్, జానాసి చ మాం
కృతసకలపరిత్యాగాం, తథా లక్ష్మకారణపక్షిపాతినం భవంతం ద్రష్టు
మిచ్ఛతి అనిచ్ఛంత్యా అపి మే బలా దివ హృదయమ్, అపి చ బలవ
దస్వస్థశరీరా కాదంబరీ, స్మరతి చ స్తేరాననం స్మరకల్పం త్వామ్, అతః
పున రాగమనగౌరవేణార్హసి మాం గుణవదభిమానినీం కర్తుం,
ఉదారజనాదరో హి బహుమాన మారోపయతి, అవశ్యం నోధవ్యా
చేయ మస్తద్విధజనపరిచయకదర్శనా కుమారేణ, భవత్సుజన లైవ
జనయ త్యనుచితం సుదేశప్రగల్భ్యమ్, ఏష దేవస్య శయనీయే
విస్తృతః శేషో హరః ప్రహితః ఇ త్యుత్తరీయపటాంతసంయతం సూక్ష్మ
సూత్రవివరనిస్సృతై రంశుసంతానై స్సంసూచ్యమానం విముచ్య
చామర గ్రాహిణ్యాః కరే సమర్పితవాన్.

అథ చంద్రాపీఠో 'మహాశ్వేతాచరణారాధనతపః ఫలమిదం
యదేవం పరిజనేలక్ష్మనుస్మరణాదికం ప్రసాదభార మతిమహంత మారో
పయతి దేవీ కాదంబరీ' ఇత్యుక్త్వా తత్సర్వం శిరసి కృత్వా స్వయ
మేవ జగ్రాహ. తేన చ కాదంబర్యాః కపోలలావణ్యేనేవ గళితేన
స్థితావలోకేనేవ రసతాముపనీతేన హృదయేనేవ ద్రుతేన గుణ

గణేనేవ ని(స్య)ష్యుందితేన స్పర్శవతాఽఽహ్లాదినా సురభిణా చ విలేపనేన
 విలిప్య త మేవ కణ్ఠే హృ మకరోత్ ఆగృహీతతాంబూలశ్చ ముహూ
 రా దివోత్థాయ వామబాహునా స్కుంభదేశే సమవలంబ్య కేయూ
 రకమూర్ధస్థితవ కృతయథాక్రియమాణసమ్మానముదితం ప్రధానరాజ
 లోకం విసృజ్య శనై శ్చనై ర్గంధమాదనం కరిణం ద్రష్టు మయాశీత్.
 తత్ర చ స్థిత్యా త్మణ మివ తస్మై స్వయమేవ నిజసఖాంశుజాలజటిలం
 సమృణాశ మివ శిష్యకబల మవకీర్య వల్లభతురంగమమందురాభిముఖః
 ప్రతస్తే గచ్ఛం శోభయతః కించిత్కించి దివ తిర్యగ్వలితవదనః పరిజనం
 విలోకయాం బధూవ అథచిత్తజ్ఞః ప్రతీహరైః ప్రతిషిద్ధానుగమనేనిఖలే
 సముత్సరితే పరిజనే కేయూరకద్వితీయవ మందురాం ప్రవివేశ. ఉత్సా
 రణభయసంభ్రాంతలోచనేషు ప్రణమ్యాఽస్పృలేషు మందురాపాలేషు
 ఇంద్రాయుధస్య పృష్ఠావకుణ్ఠనపటం కించి దేకపార్శ్వగళితం సమీకుర్వ
 న్ముత్సారయంశ్చ 'కోణితనేత్రప్రిభాగస్య దృష్టినిరోధినీం కుంకు
 మకపిలాం కేసరసటాం ఖుర - 2 ధోరణీవిన్యస్తచరణో లీలామన్దం మన్దు
 రాదారుడ త్తదేహభరః సకుతూహల మువాచః—'కేయూరక! కథయ
 మన్నిర్గమా దారభ్య కో వా వృత్తాంతో గంధర్వరాజకులే! కేన వా
 వ్యాపారేణ వాసరమతినీతవతీ గంధర్వరాజపుత్రీ! కిం వాఽకరో న్నహః
 శ్వేతా! కి మభాషత వా మదలేఖా! కేవాఽభవ న్నాలాపాః పరిజనస్య!
 భవతో వా కోవ్యాపార ఆసీత్! ఆసీద్వాకాచి దస్త దాశ్రయణీ కథా!
 కేయూరకస్తు సర్వ మాచచక్షేః—'దేవ! శ్రూయతాం, నిర్గతే త్వయి
 హృదయసహస్రప్రయాణపటహాకలకల మివ నూపురచక్ర క్వణితేన కన్య
 కాంతకపురే కుర్వతి దేవీ కాదంబరీ సపరిజనా సాధశిఖర మారుహ్య
 తురగధూళిరేఖాధూసరం దేవస్యైవ గమనమార్గ మాలోకితవతీ,
 తిరోహితదర్శనే చ దేవే మదలేఖాస్కుంభనిత్యైష్టముఖ ప్రీత్యా తం
 దిగంతం దుగ్ధోదధిధవళైః స్థావయంతీవ దృష్టిపాతై స్థితాతపత్రా
 దేశేన శశినేవర్షయా నివార్యమాణరవికరస్పర్శా సుచిరం తత్రైవ
 స్థితవతీ, తస్మా చ్చ కథ మపి సఖేర మవతీర్య త్మణ మివాస్థానమండపే

స్థితోన్మథాయ స్థలనభియేవ నివేద్యమానోపహారకుసుమా శబ్దాయ
మానై ర్మధుకరైః జలధారాధవళనఖమయూఖోన్ముఖానా మనుగళం
గళద్భి ర్వలయైః కంఠబంధానివోపపాదయంతి కేశారవోద్విగ్నా
భవనశిఖండినాం పదే పదే చ కుసుమధవర్ణా కరణ గృహలతా
పల్లవా మనసా చ దేవస్య గుణగణా నవలంబమానా తమేవ క్రిడా
పర్వతక మాగతవతి యత్ర స్థితవా దేవః, త ముపేత్య చ 'దేవేనాత్ర
మరకతశిలామకరికాప్రణాళప్రసవణసిన్ధ్యమానహరితల తామం డ పే
శీకరిణి శిలాతలే స్థితమ్ - అత్ర గన్ధోదకపరిమళలీనాలిజాలజటిలశిలా
ప్రదేశేన్నాతమ్ - అత్ర కుసుమధూళికలితే గిరినదీకాననతల తే భగవా
నర్చిత శృంగలపాణిః - అత్ర ప్రాపితశశధరరోచిషి స్ఫాటికతలే భుక్తమ్ -
అత్ర సుక్రాంతచందనసరసలాంఛనే ముక్తాశైలశిలాపట్టే సుప్తమ్, ఇతి పరి
జనేన పునరుక్తం నివేద్యమానాని దేవ సైన్యవ స్థానచిహ్నాని పశ్యంతి
క్షపితవతి దివసమ్, దివసావసానే చ కథ మపి మహాశ్వేతా ప్రయత్నా
దనభిమత మపి తస్మిన్నేవ స్ఫటికమణివేశ్మన్యాహార మకరోత్, అస్త
ముపగతే చ భగవతి రవా పురితే చంద్రమసి తత్రైవ కంచితక్రాలం
స్థిత్యా చంద్రకాంతమయీవ చంద్రోదయే ప్రత్యాద్రిక్యతతనుః చంద్ర
బింబప్రవేశభయేనేవ కరౌ కపోలయోః కృత్వా కి మపి చింతయంతి
ముకుళితేక్షణా క్షణమాత్రం స్థితోన్మథాయ విమలనఖనిపతితశశిప్రతిమా
భరగురూణీవ కృచ్ఛా దుత్క్షిప్తం లీలామంధరగమనపటూని పదాని
శయ్యాగృహ మగాత్, శయనక్షిప్తగాత్రయష్టి శ్చ తతః ప్రభృతి
ప్రబలయా శిరోవేదనయా పిచేష్టమానా దారుణేన చ దాహరూపిణా
జ్వరేణ ఆభిభూయమానా కేనా ప్యాధినా మంగళప్రదీపైః కుముదా
కరై శ్చ సార్థ మనిమిలితలోచనా దుఃఖదుఃఖభేన క్షణదా మనై షీత్,
ఉషసి చ మామావళాయ దేవస్య వార్తావ్యతికరోపాలంభాయ సోపా
లంభ మాదిష్టవతి.'

చంద్రాపీడస్త దాకర్ణ్య జిగమిషుః 'అశ్వోత్తమ' ఇతి వదన్
భవనాన్నిర్యయా. ఆరోపితపర్యాణం చ త్వరితతురగపరిచారకోపనీత

మింద్రాయుధ మారుహ్య పశ్చా దారోహ్య పత్ర లేఖాం స్కంధా
 వారే స్థాపయిత్వా వైశంపాయన మశేషం పరిజనం నివర్త్య చ అన్య
 తుర గారూఢేనైవ కేయూర కేణానుగమ్యమానో హేమకూటం యయా.
 అసాద్య చ కాదంబరీభవనద్వార మవతతార తురగాత్. అవతీర్య చ
 ద్వారపాలార్పితతురంగః కాదంబరీ ప్రథమదర్శనకుతూహలిన్యా చ
 పత్ర లేఖయా చానుగమ్యమానః ప్రవిశ్య 'క్వ దేవీ కాదంబరీ తిష్ఠతి?'
 ఇతి సమ్ముఖాగత మన్యతమం వర్ణవ(ధ)ర మస్తాక్షీత్. కృతప్రణామేన చ
 తేన 'దేవ! మత్తమయూరస్య క్రీడాపర్వతకన్యాధస్తాత్కమలవన
 దీర్ఘ కాతీరే విరచితం హిమగృహ మధ్యాస్తే' ఇ త్యావేదితే కేయూర
 కేణోపదిశ్యమానవర్త్యా ప్రమదవనమధ్యేన గత్వా కిం చి దధ్యానం
 మరకతహరితానాం కదలీవనానాం ప్రభయా శక్ష్మీకృతరవికిరణం హరి
 తాయమానం దివసం దదర్శ. తేషాం చ మధ్యే నిరంతరనభినీ దళచ్ఛర్మం
 హిమగృహ మపశ్యత్. తస్మా చ్చ నిష్పతంత మాద్ధ్యాంశుకచ్ఛలే
 నాచోఽర్చజలేనేవ సంవీతం బాహులతావిధృతై ర్మృణాళవలయై రాభ
 రణకై రివ ధవళితావయవ మాపాండుభి శ్చైవ శ్రవణా శ్రయై స్తాటకీ
 కృతైః కేతకీగర్భవళై రుపహసితచంతపత్ర మాల్లిఖితచందనలలాటి
 కాని ముఖారవిందాని బద్ధసౌభాగ్యోపదానీవ దధానం కృతచందన
 బిందువిశేషకాం శ్చ దివాపి స్పర్శలోభస్థితేందుప్రతిబింబా నివ కపోలా
 నుద్వహంత మసహృతా శేషశిరిషసౌభాగ్యాభిః శైవలమంజరీభిః కృత
 కర్ణపూరం కర్పూరధూళిధూసరేషు మలయజరసలవలీలితేషు వకుళా
 వళీవలయుషు స్తనేషు న్యస్తనభినీపత్రప్రావరణమనవరతచందనచర్పా
 ప్రణయనపాండురైః సంతాపరోషమృదితచంద్రకరై రివ కరైః కల్పిత
 మృణాళదండాని బిసతంతుమయాని చామరాణి బిభ్రాణ మున్నాశ్చైశ్చ
 కమలైః కుముదైః కువలయైః కదలీదళైః కమలినీపలాశైః కుసుమస్త
 బకై శ్చాతపత్రీకృతై ర్నివారితాతపం జలదేవతానా మివ సమూహం
 వరుణశ్రీయా మివ సమాగమం శరదా మివ సమాజం సరసీనా మివ
 గోష్ఠీబంధం శిశిరోపచారనిపుణం కాదంబర్యాః శరీరపరిచారకం శరీర
 ప్రాయం పరిజన మద్రాక్షీత్.

తేన చ ప్రణమ్యమానః పాదాలపతనభయా దివ త్వరితాపస్య
 తేన దీమమానమార్గః చందనపంకకృతవేదికానాం పుండరీకలికాఘ
 టితఘంటికానాం వికసితసింధు)ను వారకుసుమమంజరీచామరాణాం లం
 బిత స్థూలమల్లి కాముకుళహారాణా మాబద్ధలవంగ(వల్లవ)చందనమాలి
 కానాం డోలాయమానకుముద దామధ్వజానాం మృణాలవేత్రహస్తాభి
 ర్దృఢీకృత రుచిరకుసుమాభరణాభి ర్ద్ధులక్ష్మీప్ర(తి)కృతభి రివద్వా రపాలి
 కాభి రధిష్ఠితానాం కదళీతోరణానాం తలేన ప్రవిశ్య సర్వతో నిస్పృష్ట
 దృష్టి ర్దృష్టవాః.—క్వచిదుభయశితటాంతర్నిఖాతతమాలపల్లవకృత
 వన లేఖాః కుముదధూళివాలుకాపులినమాలినీ శృంధనరసేన ప్రవర్త్య
 మానాగృహనదికాః, క్వచిన్ని చుళమంజరీచితర క్తచామరాణాం జలార్ద్ర
 వితానకానాం తలేషు ససిందూరకుట్టి మేషు ఆస్తీర్యమాణాని రక్తపంకజ
 శయ నాని, క్వచి దేలారసేన సిచ్యమానాని స్పర్శానుమేయభి త్తీని స్ఫటిక
 భవనాని, క్వచిచ్చిరీషపక్ష్యకృతశాద్యలానాంమృణాలభారాగృహణాం
 శిఖరమారోఽప్యమాణానాం ధారాకదంబధూళిధూసరితానాం యంత్రమ
 యూరకాణాం కదంబకాని, క్వచి త్సహకాతతరుశీరసీకై ర్జ్వంబూషల్లవై
 రాచ్ఛాద్యమానాభ్యంతరాః పర్ణశాలాః, క్వచి త్కీర్తిదైత్యత్రిమకరికల
 భయూథకాకులీక్రియమాణాః కాంచనకమలినీకాః, క్వచి ద్దంధోదక
 కూపేషు బద్ధకాంచనసుధాపంకకామపీలేషు స్థూలబిసలతాదండఘటిత
 దండారకాణి శిశుకేతకదళజలద్రోణికాని కువలయావలీరజ్జుభి ర్గ్రాహ్య
 మానాని కమలపత్రపుటఘటితఘటియంత్రకాణి, క్వచి త్స్ఫటికబలాకా
 వలీ ర్వాంతవారిధారా లిఖితేంద్రాయుధాః సంచార్యమాణా మాయా
 మేఘమాలాః, క్వచిదుపాంత ప్రరూఢపాండుయవాంకురాసుతరుణమా
 లతీకుట్ట లదంతరితతరంగాసు హరిచందనద్రవవాపికాసు శిశిరీక్రియ
 మాణా హారయష్టిః, క్వచి న్దుక్తాఫలఙ్గోదరచితాలవాలకాః ఆనవరత
 స్థూలజలబిందుదుర్దిన ముత్సృజితః పత్రవృక్షకాః క్వచి ద్విధుతపక్ష
 నిక్షిప్తశీకరానీతనీహారా భ్రమంతీ ర్యంత్రమయీః పత్రశకునిశ్రేణీః,
 క్వచి న్నధుకరకింకిణీసంక్షిప్తతులరరవాబధ్యమానాః కుసుమదామడో

1. నఖపతన. 2. తటనిఖాత. 3. తరుశక్తేః. 4. కృక. 5. వలీవాంః.
6. కరత్రుణ. 7. యంత్రవృక్ష. 8. బాధ్యమానాః.

లాః, క్వచిదుదరాహుధనిర్గతోన్నాలనలీనీచ్చదచ్చానితముఖాః ప్రవే
 శ్యమానాః శాతకుంభకుంభాః క్వచిద్భుజిత కదలీగర్భస్తంభదండాని
 బధ్యమానచారువంశాకృతీని కుసుమస్తంభకాతపత్రాః, క్వచి త్కర
 మృదితకర్పూరపల్లవరసే నాధివాన్యమానాని బిసతంతుమయా న్యంశు
 కాని, క్వచిల్లవలిఫలద్రవేణాద్రిక్రియమాణాం స్త్రుణశూకమంజరీకర్ణ
 పూర్వా, క్వచిదంభోజినీదళవ్యజనై ర్వీజ్యమానా నుపలభాజనభాజః
 శీతాషధిరసాః, అన్యం శైచనంప్రకారాః శిశిరోపచారోపకరణ
 పరికల్పనావ్యాపారాః పరిజనేన కృతాః క్రియమాణాం శ్చ వీక్షమా
 ణో హిమగృహకస్య మధ్యభాగం హృదయ మివ హిమవతః జలక్రీడా
 గృహ మివ ప్రచేతసః జన్తభూమి మివ సర్వచంద్రకలానాం కులగృహ
 మివ సర్వచందనవనదేవతానాం ప్రభవమివ సర్వచంద్ర మణీనాం
 నివాస మివ సర్వమాఘమాసమామినీనాం సుకేతసరసమివ సర్వప్రా
 వృషాం గ్రీష్మష్టాపనోదోద్దేశ మివ సర్వనిమ్నగానాం బడబానలసం
 తాపాపనోదననివాస మివ సర్వపాగరాణాం వైద్యుతదహనదాహప్రతీ
 కారస్థాన మివ సర్వజలధరాణా మిందువీరహదుస్సహదీవసాతివాహన
 స్థాన మివ కుముదినీనాం హరహుతాశననిర్వాపణక్షేత్రమివ మకరధ్వ
 జస్య దినకరకరై రపి సర్వతో జలయంత్రధారాసహస్రసముత్సారితై
 రతిశీతస్పర్శభయనివృత్తై రివ పరిహృత మునిలైరపి కదంబకేసరోత్కర
 వాహిభిః కంటక్తిలైరివానుగతం కదలీవనై రివ పవనచలితదలై ర్జాడ్య
 జనితవేపకుభి రివ పరివారిత మళిభి రపి కుసుమామోదమదముఖై
 రాబద్ధదంతవీణైరివవాచాలితం లతాభి రపి నిరంతరమధుకరపటలజటి
 లాభి ర్గృహీతనీలస్రావరణకాభి రివ విరాజిత మాససాద క్రమేణ చ
 తత్రాంత ర్భూషాశ్చుతిబహుళేన పిండహార్యేణేవోపలిప్యమానోఽతి
 శీతలేన స్పర్శే నామన్యత ఆత్మనో మనశ్చంద్రమయం కుముదమయా
 నీంద్రియాణి జ్యోత్స్నామయాన్యంగానిమృణాలికామయీం ధియమ్.
 అగణయ చ్చ శీహారమయానర్క కిరణాః చందనమయ మాతఃసం
 కర్పూరమయం పవనముదకమయం కాలం తుషారమయం త్రిభువనం.

ఏవంవిధస్య చ తస్యైకదేశే సభకదంబకపరివృతా మఖిలసరి
 త్పరివారా మివ భగవతీ గంగాం హిమవతో¹ గుహతలగతాం కుల్యా
 భ్రమిభ్రమితేన కర్పూరరస్సప్రోతసా కృతఃరివేషాయా మృణాళదండ
 మండపికాయా స్తలే కుసుమశయన మధిశయానాం హారాంగద
 వలయరశనా నూపురైర్మృణాళమయై ర్నిగళై రివ సుయతామీర్ష్య
 యా మన్మథేన చందనధవళే స్ఫుష్టా మివ లలాటే శశలాంధనేన
 బాష్పవారివాహిని చుంచితా మివ చక్షుషి వరుణేన వర్ధితనిశ్వాస
 నురుతి² దృష్టా మివ ముఖే మాతరిశ్వనా సంతాపప్రతప్తేష్వధ్యాసితా
 మి వాంగేషు పతంగేన కందర్పదాహదీపితే గృహీతా మివ హృదయే
 హాతభుజా స్వేదిని పరిష్కృతా మివ వపుషి జలేన దైవతై రపి విలుప్య
 మానసౌభాగ్యా మివ సర్వశః హృదయేన సహ ప్రియతమసమీప మి
 వోపగతై రంగై రుపజనితదౌర్బల్యాం ఆశ్వాసచందనపాండురం చ
 రోమాంచ మవవరతహారస్పర్శలగ్నం ముక్తాఫలకిరణపుంజ మి వోద్వ
 హంతీం స్వేదశీకరిణీం చ కపాలపాలీం పక్షుపవనేన వీజయద్భిరనుకంప్య
 మానా మివావతంసకుసుమమధుకరైః³ ఆవతంసకుసుమమధుకరరస
 దవదహనదగ్ధ మివ శ్రోత్ర మపాంగనిర్గతేనాశ్రుప్రోతసా సింహంతీ
 మతిప్రవృత్తిస్య చాశ్రుణో నిర్వాహప్రణాళికామివ కర్పూరకేతకీలి
 కాం కణ్ఠే కలయంతీ మాయతశ్వాసవిధుతితరళితేన చ సంతాపభయ
 పలాయమానేన దేహప్రభావితానే నేవాంశుకేన విముచ్యమానకుచక
 లశామాపతత్ప్రబలచామరప్రతిబింబం కుచకలశయుగళం ప్రియాంతిక
 గమనౌత్సుక్యకృతపక్షమివ కరతలేన నిరుంధంతీ ముహూర్తమూర్భుజ
 లతయా తుషారశిలాసాలభంజికా మాలింగంతీ ముహూః కపాలఫల
 కేన కర్పూరపుత్రికా మాశ్లిష్యంతీం ముహూశ్చరణారవిందేన చందన
 పంక ప్రతియాతనా మామృశంతీం స్తనసంక్రాంతే నాత్యముఖేనాపి
 కుతూహలి నేవ పరివృత్య విలోక్యమానాంకర్ణపూరఃపల్లవేనాపిస్వప్రతి
 బింబపల్లవశాయినా సోత్కణ్ఠే నేవ చుంబ్యమానకపాలఫలకాం హరై
 రపి ముక్తాత్పథి ర్నదనపరవశై రివ ప్రసారితకరై రాలింగ్యమానాం
 మణిదర్పణ మురసి నిహితోనోదేతవ్యమద్య త్వయేతిజీవితస్సర్పమయం

1. గృహచల. 2. దప్తామివ. 3. ఆవతంసమధుకర. 4. మాస్పృశంతీం. 5. నోది
 కవ్యమద్యేతి.

శపథం శశిన మివ కారయంతీం కరిణీ మివ సముఖాగతమప్రదవనగంధ
వారణప్రసారితకరాం ప్రస్థితా మి వాసభీష్టవక్షిణనాతమృగాగమనాం
మదనాభిషేకవేదికా మివ కమలావృతచందనధవళపయోధరకలకావ
ప్రబంధసార్వామాకాశకమలినీమివ స్వచ్ఛాంబరతలదృశ్యమానమృణాళ
కోమలోరుమూలాం కుసుమచాపచాపలేఖామివ మదనారోపితగుణ
కోటికాంతతరాం మధుమాసదేవతా మివ శిశిరహారిణీం మధుకరీ మివ
కుసుమమార్గణాకులాం చందనవిలేపనా మనంగరాగిణీం చ బాలాం
మన్తధజననీం చ మృణాలినీ మభ్యర్థితతుషారస్పర్శాం చ కాదంబరీం
వ్యూహకయత్.

అథ సా యథాదర్శన మాగత్యాగత్య చంద్రాపీఠాగమన
మావేదయంతం పరిజన ముత్తరళతారకేణ చక్షుషా కథయ కిం సత్య
మాగతః? దృష్టస్వయాఽయ త్యధ్వని? క్వాసౌ? ఇతి ప్రతిముఖం నితీ
ప్తనానాక్షరం ప్రప్రచ్ఛ ప్రవర్ధమానధవళిమ్నా చక్షుషా దృష్ట్వా చ
సముఖ మావతంతం దూరాదేవ వరారోహ సవగ్రాహ కరిణీ
వోరుస్తంభవిధృతా విచేష్టమానాంగీ కుసుమశయనపరిమళోపకరైః
పరవశా ముఖరైః మధుకరకులై రి వోణాప్యమానా సంభ్రమచ్యుతో
త్తరియాంశుకా హరకిరణా నురసి కర్తు మిచ్ఛంతీ మణికుట్టిమనిహితేన
వామకరతలేన హస్తావలంబనం నిజప్రతీమా మివ యాచమానా స్తస్త్
కేశకలాపసంయమనశ్రమితేన గళత్సేవసలిలేన దక్షిణకరేణ అభ్యు
క్ష్యే వాత్సాన మర్పయంతీ వలితత్రికతామృత్రివళీతరంగితరోమరా
జితయా నిష్పీడ్యమానేన స్వరసా ననంగేన అంతఃప్రవిష్టలలాటికా
చందనరసమిశ్ర మివ చక్షుషా క్షరంతీ శిశిర మానందజల మానంద
వారిబిందువేణికయా శిఖితావతంసధూళిధూసరం ప్రియప్రతిమా
ప్రవేశలోభేనేన కపాలఫలకం ప్రక్షాళయంతీలలాటికాచందనభరణేన
కించిదధోముఖ తత్క్షణమపాంగభాగపుంజితతారకయా తస్తుఖలగ్న
యేన దీర్ఘయా దృష్ట్వా కృష్యమాణా కుసుమశయనాదుత్తఫ్తా.
చంద్రాపీఠస్థ సముపసృత్య పూర్వవదేవ తాం మహాశ్వేతాం ప్రణామ
పూర్వగం దర్శితవినయః ప్రణామ. కృతప్రతిప్రణామాయాం చ

తస్యాం పున స్తస్మిన్నేవ కుసుమశయనే సముపవిష్టాయాం ప్రతీ
హార్యా సముపసీతాం జాంబూనదమయీ మాసందికాం రోచిష్ఠురత్న
ప్రత్యుప్తపాదాం పాదేనైవోత్సాహ్య ఊతావేవోపావిశత్. అథ
కేయూరతో 'దేవి' దేవస్య చంద్రాపీడస్య ప్రసాదభూమి రేహ పత్ర
లేఖా నామ తాంబూలకరంకవాహినీ' ఇత్యభిధాయ పత్ర లేఖా మదర్శ
యత్. అథ కాదంబరీ దృష్ట్వా తాం 'అహో మానుషీషు పక్షపాతక
ప్రజాపతే' ఇతి చింతయాంబభూవ కృతప్రణామాం చ తాం సాదర
'మే హ్యేహి' త్యభిధా యాత్తనః సమీపే సకుతూహలం పరిజనదృశ్య
మానాం పృష్ఠతః సముపావేశయత్ దర్శనాదేవోపారూఢస్త్రీత్యతి
శయా చ ముహూర్తుహు రేనాం సోపగ్రహం కరకిసలయేన పస్పృశ.

చంద్రాపీడస్తు సపది కృతసకలాగమనోచితోపచారః తదవస్థాం
చిత్రరథతనయా మాలోక్యాచింతయత్:—'అతిమర్దిదగ్ధం హి మే
హృదయ మద్యాపి న శ్రద్ధభాతి, భవతు పృచ్ఛామి తావ దేనాం నిపు
ణాలాపేన' ఇతి. ప్రకాశమబ్రవీత్:—'దేవి! జానామి కామరతనిమిత్తి
కృత్య ప్రచృత్తోఽయ మవిరళసంతాపతీవోక్త్యాధిః, సుతను! సత్యం న
తథాత్వామేష వ్యథయతి యథాఽస్తాత్. ఇచ్ఛామి దేహదానేనాపి
స్వస్థా మత్రభవతీం కర్తుం, ఉత్కంపినీ మనుకంపమానస్య కుసుమేషు
పీడయాః తితా మవేక్షమాణస్య పతతీవ హృదయమ్, ¹అనంగదే
తనుభూతే తే భుజలతే, గాఢసంతాపయా చ దృష్ట్వా వహసి స్థలకమ
లినీ మివ రక్తతామరసామ్, ²అపి చ అనవరతకృతాశ్రుబిందుపాతేన
వర్తతే ముక్తాభరణతా, గృహాణ స్వయంవరాహ్లాశే మంగళప్రసాద
నాని, సకుసుమశలీముఖా హి శోభతే నవా లతా' ఇతి. అథ కాదంబరీ
బాలతయా స్వభావముగ్ధాఽపి కందర్పేణోపదిష్టయేవ ప్రజ్ఞయా తమ
శేష మస్యా వ్యక్తవ్యాహరసూచిత మర్థం మనసా జగ్రాహ. మనో
రథానాం తు తావతీం భూమి మసంభావయంతీ శాలినతాం చావలంబ
మానా తూష్ణిమేవాసీత్. కేవల ముత్పాదితాన్యన్యపదేశా తత్క్షణం
తమాననామోదమధుకరరూపలాంధకారితం ద్రష్టుమివ స్త్రితాలోకమక
రోత తతో మదలేఖా ప్రత్యవాదీత్:—'కుమార! కిం కథయామి?

దారుణోఽయమకథనీయగి ఖలు సంతాపః, అపి చాసుకుమారభావో
వేతాయాగి కిమివాస్యా యన్న సంతాపాయ? తథాహి.—మృణా
లిన్యాః శిశిరకిసలయమపి హంతాశనాయతే, బోధ్యతాన్నఽప్యాతపా
యతే, నను కిసలయతాలవృంతవత్తై ర్ననసి జాయమానం కిం న పశ్యసి
భేదం? ధీరత్వమేవ ప్రాణసంధారణహేతు రస్యాః' ఇతి. కాదంబరీ
హృదయేన త మేవ మదలేఖాలాప మస్య ప్రత్యుత్తరీచకార. చంద్రా
పీఠోఽప్యుభయథా ఘటమానార్థతయా సందేహాదోలారూఢేనైవ.
చేతనా మహాశ్వేతయా సహా ప్రీత్యుపచయచతురాభి ర్నధురాలాప
గర్భాభిః కథాభి ర్నహంతం కాలం చ స్థిత్యా తథైవ మహతా
యత్నేన మోచయిత్వాఽఽత్తానం స్కంధావారగమనాయ కాదంబరీ
భవనాన్నిర్యయా.

నిర్గతం చ తురంగ మారురుక్షంతం పశ్యా దాగత్య కేయూర
కోఽభిహితవాః.—'దేవ! మదలేఖా విజ్ఞాపయతి, దేవీ కాదంబరీ
ప్రథమదర్శనజనితప్రీతిగి పత్రలేఖాం నివర్త్యమానా మిచ్ఛతి పశ్యా
ద్యాస్యతీతి-శ్రుత్వా దేవః ప్రమాణ'మితి. ఏతదాకర్ణ్య చంద్రాపీఠః
'కేయూరక! ధన్యా స్పృహణీయాచ పత్రలేఖాయామేవ మను
బధ్నాతి-దుర్లభో దేవీప్రసాదః-ప్రవేశ్యతా' మిత్యభిధాయ పునః
స్కంధావార మేవ జగाम ప్రవిశన్నేవ పితుస్సమీపాదాగత మభి
జాతతరమాలేఖహరక మద్రాక్షీత్ ధృతతురంగమశ్చ ప్రీతివిఘ్నరీతేన
చక్షుషా దూరా దేవాపృచ్ఛత్.—'అంగ! కచ్చిత్ కుశలీ తాత స్సహ
సర్వేణ పరిజనేన అంబా చ సర్వాంతగి పురైః?' ఇతి. అథాసావ్రప
సృత్య ప్రణామానంతరం 'దేవ! యథాజ్ఞాపయ సీ' త్యభిధాయ లేఖ
ద్వితయమర్పయాంబధూవ యువరాజస్తు శిరసి కృత్వా స్వయమేవ చ
త దున్ముచ్య క్రమశః పపాత.

'స్వస్తుజ్ఞయినీతః సకలరాజన్యశిఖండశేఖరీకృతచరణారవిందః పర
మమాహేశ్వరో మహారాజాధిరాజో దేవ స్తారాపీఠ స్సర్వసంపదా
మాయతనం చంద్రాపీఠ ముదంచచ్చారుమాడామణిమరీచిచక్రచుంది

న్యూత్నమాంగే చుంబన్నందయతి, కుశలిన్యః ప్రజాః, కింతు కియానపి
కాలో భవతో దృష్టస్య గతః, బలవచుత్కంఠితం నో హ్యురయం, దేవీ
చ సహంతగపురై ర్దాని ముపనీతా, అతో లేఖవాచనవిరతి రేవ
ప్రయాణకాలతాం నేతవ్యా' ఇతి శుకనాసప్రేక్షితే ద్వితీయేఽప్యము
మేవార్థం లిఖిత మవాచయత్. అస్మిన్నేవావసరే సముప సృత్య వైశం
పాయనోఽపి లేఖద్వితయ మపర మాత్మీయ మస్తా దభిన్నార్థమేవా
దర్శయత్. అథ 'యథాఽఽజ్ఞాపయతి తాతః' ఇత్యుక్త్వా తతైవ తుర
గాధిరూఢః ప్రయాణపటహ మవాదయత్. సమీపే స్థితం చ మహతా
శ్వేతాశ్వేయేన పరివృతం మహాబలాధిక్యతం బలాహకపుత్రం మేఘ
నాదనామాన మాదిదేశః— 'భవతా పత్ర లేఖయా సహగంతవ్యం,
నియతం చ కేయూరకస్తామాదాయైతావతీం భూమిమాగమిష్యతి,
తన్తుభేన విజ్ఞాప్య ప్రణమ్య దేవీ కాదంబరీ, నన్వియం సా త్రిభువన
నిందనీయా నిరనురోధా నిష్పరిచయా చ దుర్బాహ ప్రకృతి ర్నర్త్యానాం
యేషామకాండపిసంవాదిన్యః ప్రీతయో న గణయంతి నిష్కారణ
వత్సలతామ్, ఏవం గచ్ఛతా మయాఽఽత్తనో నీతః స్నేహః కపట
కూటజాలికతాం ప్రాపితా భక్తి రళికకాకురణకుశలతాం పాతిత
ముపచారమాత్రమధురం భూర్తతాయామాత్సార్పణం ప్రకటితం
వాఙ్మానసయో ర్భిన్నార్థత్వమ్, అస్తాం తావ దాత్తా, అస్థానాహిత
ప్రసాదా దివ్యయోగ్యా దేవ్యపి వక్తవ్యతాం నీతా, జనయంతి
హి పశ్చాద్వైలక్ష్య మభూమిపాతితా వ్యర్థాః ప్రసాదామృత
దృష్టయో మహతామ్, న ఖలు తథా దేవీం ప్రత్యే ప్రబల లజ్జాతిభార
మంధం మే హృదయం యథా మహాశ్వేతాం ప్రతి, నియతే మేనా
మలీకాధ్యారోపణవర్ణితాస్తద్గుణసంభారా మస్థానపక్షపాతినీ మసక్య
దుపాలస్యతే దేవీ, తత్కిం కరోమి? గరీయసీ గురోరాజ్ఞా ప్రభవతి
హి దేహమాత్రకస్య, హృదయేన తు హేషకూటనివాసవ్యసనినా
లిఖితం జన్మాంతర సహస్రస్య దాస్య'ఽట్టం దేవ్యాః, న దత్త మస్యాట
వికగౌర్వకే నేవ దేవీప్రసాదేన గంతుం, సర్వథా గతోఽస్మి పితు రాదే
శా దజ్ఞయినీం, ప్రసంగతో సజ్జనకథా కీర్తనేషు స్మరవ్యః ఖలు చంద్రా

పీడ చండాలుఁ, మా చైవం 'మంస్థాః యథా జీవన్ పునర్దేవీచరణార
వింద వందనానంద మననుభూయ స్థాస్యతి చంద్రాపీడ ఇతి, మహాశ్వేతా
యాశ్చ స ప్రదక్షిణం శిరసా పాదౌ వందనీయా, మరలేఖాయా శ్చ
కథనీయః ప్రణామపూర్వ మశిథిలగి కంఠగ్రహః, గాఢ మాలింగనీ
యాచ తమాలికా, అపి చ అస్తన్యచనా దశేషగి ప్రప్యవ్యః కుశలం
కాదంబరీఽరిజనః, రచితాంజలినా చ భగవా నామంత్రణీయో హేమ
కూటః' ఇతి.

ఏవమాదిశ్చ తం 'సుహృదాదిసాధనమక్లేశయతా శనైశ్శనై
గ్గంతవ్య'మిత్యుక్త్వా వైశంపాయనం స్కంధావారభారే న్యయుంక్త.
స్వయమపిచ తథాకూఢ ఏవ గమనహేలాహర్ష హేషారవకంపిత
కైలాసేన శిఖరపతనతాండవఖండితభూమండలేన తురగప్రాయేణాశ్చ
నై న్యేన ఆనుగమ్యమానః తమేన లేఖహారకం పర్యాణలగ్న మభినవ
కాదంబరీవియోగశూన్యేనాపి హృదయేనోజ్జయినీ(మార్గం)వార్తాం పృ
చ్ఛన్ ప్రతస్థే. క్రమేన చాతిప్రచృఢప్రకాండపాదపప్రాయయా మాలినీ
లతామండపైర్నందలితతరుషం(ఖం)డయా గజపతిపాతితపాదఽరిహార
వక్రీకృతమార్గయా జనజనితతృణాన్త కాష్ఠకోటికూటప్రకటితవీరపురుష
ఘాతస్థానయా మహాపాదపమూలోత్కిర్ణ కాంతారదుర్గయా తృప్తితఽధిక
జనఖండితదలో జ్ఞితామలకీఫలనికరయావికసితకరంజమంజరీరజోవిచ్ఛు
రితతతైశ్చిత్తబద్ధపటచ్చరకర్పటధ్వజచిహ్నైః ఇష్టకాస్థితశుష్కపల్లవ
విష్టరానుమితఽధికవిశ్రామైః పిశ్రాంతకార్పటికప్రసోఢితచరణధూళి
ధూసరకీసలయలాంఛితోపకణ్ఠైః పత్రసంకరా సురభీకృతాశిశిరఃకీల
వివర్ణా స్వాదజలైః న్రతతిగ్రంధిగ్రధితఽర్ణపుటతృణపూలీవిహ్న సుమే
యైర్జ్వరతాంతారకూపై రసులభసలలతాయా మధుబిందుస్యందిసింధు
వారవనరాజరజోధూరితతీరాభిశ్చ కుబ్జకలతాజాలకైర్జటిలీకృతసైక
తాభిః ఆధ్వగోఽతవాలుకాకూఢకోపలభ్యమానకలుషస్వల్పసలిలాభిః
శుష్కగీరినదీకాభి ర్విషమీకృతాంతరాళయా కుక్కుటకాలేయక

1. సంస్థాః. 2. ఖురతాండవభువా కాంశకుంజలతావన వాహినా తరుణ
తురగ. 3. కటకలద్ధ. 4. యానభిలషితోద్దేశయా మధుబిందు.

రక్షితానుమీయమానగుల్లగహనగ్రామకటికయా శూన్యయా దివస
మటవ్యాగత్యాపరిణతే రవిబింబేబింబారుణాతపవిసరే వాసరే నిశ్శాఖ
కృతకదంబశాల్మలీపలాశబహుళైః శిఖరశ్చేషైకపల్లవవిడంబితాతపత్రైః
పాదపై 'రథోన్మతప్రరోహన్మూలస్థూలస్థాణుగ్రంథిజటిలై శ్చ పారి
తాశకపిలపక్వవేణు విటపమటలరచితచృత్తిభిః మృగభయకృతతృణపురు
షకైః విపాకపాండుభిః శిఖరైః ప్రియంగుప్రాప్తై రటవీక్షేత్రై
ర్విరళీకృతవనప్రదేశే చిరప్రయాశస్య రక్తచందనతరో దుపరి బద్ధం
సరసశితపిండసిద్ధై రలక్తకై రభివశోణితారుణేన రక్తచందనరసేన ఆర్ద్ర
జిహ్వలతాలోహినీభిః రక్తపతాకాభిః కేశకలాపకాంతినా చ కృష్ణచా
మరావమాలేన ప్రత్యగ్రవిశసితానాం జీవానామివావయవై రుపరచిత
దండమండనం పరిణాన్ధవరాటకఘటితేబుద్బుదార్కచంద్రఖండ ఖచితం
సుతమహిషరక్షణావలీన్ద్రదినకరావతారితశశి నేవ విరాజితశిఖరం డోలా
యితశృంగసంగిలోహశృంఖలావలంబమానఘర్షరవఘోర ఘంటయా
చ ఘటితకేసరిసటూరుచిరచామరయా కాంచనత్రశూలికయాలిఖితనభస్మ
లమితస్తతః పథికపురుషోపహారమార్గమివాలోకయంతం మహంతం రక్త
ధ్వజం దూరత ఏవ దదర్శ.

తదభిముఖశ్చ కిం చి దధ్యానం గత్వా కేతకీసూచీపండపాండు
రేణ వనద్విరదదంతకవాతేన పరివృతాం లోహతోరణేన చ రక్తచామ
రావలిపరికరాం కాలాయసదర్పణమండలమాలాం శబరముఖమాలా
మివ కపిలకేశభీషణాం బిభ్రాణేన సనాథీకృతద్వారదేశామభిముఖ ప్రతి
ష్ఠితేన చ వినిహితరక్తచందనహస్తకతయా రుధిరారుణమయ (యమ)
కరతలాస్ఫాలితేనేవ శోణితలవలోభలోలశివాలిహ్యమానలోహిత
లోచనేన లోహమహిషేణాధ్యాసితాంజనశిలావేదికాం క్వచిద్రక్తో
త్పలైశ్శబరనిపాతితానాం వనమహిషాణామివ లోచనైః క్వచిదగస్తీ
కుసుమకుట్టలైః కేసరిణా మివ కరజైః క్వచిత్కింశుక కుసుమకుట్టలై శ్చా
ర్దూలానామివ సరుద్ధిరైర్నఖైః కృతపుణ్యపుష్ప ప్రకరోపహారామస్య

1. రుద్ధస్థితప్రరోహన్మూలస్థాణుమూలగ్రంథి. 2. ఫలితైః. 3. ఖండపాం
దురేణ. 4. ప్రకరామస్త్ర.

త్రాంకురితామివ కుటిలహరిణివిమాణకోటికూటైః పల్లవితామివ సుస
 జిహ్వచ్ఛేదశతైః కుసుమితామివ రక్తనయనసహస్రైః ఫలితామివ
 ముండమండలైః ఉపహరహింసాం దర్శయంతీం శాఖాంతరాళనింతర
 నిలీనగక్తకుక్కుటకులైః శ్వభయాదకాలదర్శితకుసుమస్తబక్తైరివ రక్తా
 శోకవిటవైర్విభూషితాంగణాం బలిరుధిరపాసతృష్ణయా సమాగతైశ్చ
 తేతాశ్చైరివ తాలై ర్దీయమానఫలముండోపహారాం శంకాజ్వరకంపితై
 రివ కదళికావనైర్భయోత్కంటకైశ్చైరివ శ్రీఫలతృషండైః స్త్రాస్తోర్ధ్వకే
 శ్చైరివ ఖడ్జూరవనైః స్సమంతా ద్గహనీకృతాం (విదళిత) వనకరికుల కుంభ
 వి(గ)దళితముక్తాఫలాని (నవ) రుధిరారుణాని బలిసిక్కుటభ్రముగ్ధకృకవాకు
 గ్రస్తముక్తాని వికీర్ణిరంబికాపరిగ్రహదుర్లభితైః క్రీడచ్ఛిః కేసరిశోర
 కైరహనోద్దేశాం ప్రభూతరుధిరదర్శనోద్భూతమూర్ఖాపతేనేవ
 ప్రతిబింబితే నాస్తతామ్రేణ సవిత్రా తామ్రతరికృతైః క్షతజడలప్రవా
 హైః పిచ్చిలీకృతాశిరా మవలంబమానదీప్యధూపరక్తాంశుకేన గ్రధిత
 శిఖగళవలయావలినా పిష్టపిండపాండురితఘనఘంటామాలభారిణా త్రా
 పుష సింహముఖమధ్యస్థితస్థూలలోహశింకుకదత్తదంతదండార్ద్రశం గళ
 త్పీతనీలలోహితదర్పణస్ఫురితబుద్బుదమాలం కవాటపట్టద్వయం దధా
 నేన గర్భగృహద్వారదేశేన దీప్యమానా మంతరిపిండికాపీతపాతిభిశ్చ
 సర్వపశుజీవితైరివ శరణ ముపాగతై రలక్తకరసరక్తపటై రవిరహిత
 చరణమూలాం పతతకృష్ణచామరప్రతిబింబానాం చ శిరశ్చేదలగ్నకేశ
 జాలకానామివ పరశుపట్టప్రభృతీనాం జీవవిశసశస్త్రాణాం ప్రభాభి
 ర్మృద్ధఙ్మాళాంధకారతయా పాతాళనివాసినీ మివోపలక్ష్మమాణాం
 రక్తచందనఖచితస్ఫురత్ఫలపల్లవకలితైశ్చ బిల్వదామభిః బాలకముండ
 ప్రాలంబైరివ కృతోమండలాం శోణితాతామ్రకదంబస్తబకకృతార్చనై
 శ్చ పశూపహారపటపాపటురతితరసోల్లసితరోమాంచైరివ చాంగైః కూ
 రతా ముద్వహంతీం చారుచామీకరపట్టప్రావృతేన చ లలాటేన
 శబరసుందరీరచితసిందూరతిలకబిందునా దాడిమీకుసుమకర్ణపూరప్రభా
 నేకలోహితాయమానకపోలభిత్తినా రుధిరతాంబూలారుణితాధరపు
 టేన భృకుటికుటిలబభ్రునయనేన ముఖేన కుసుంభపాటలితదుకూల

కలితయాచే దేహలతయా మహాకాలాభిసారికావేషవిభ్రమం బిభ్రతీం
 సంపిండితనీలగుగ్ధలుధూపధూమారుణీకృతాభిశ్చ ప్రచలంతీభిర్గృగృ
 హదీపికాలతాభి రంగులీభి రివ మహిషాసురశోణితలవాలోహినీభి
 స్కుంధపీతకంఠాయనచలిత త్రిశూలదండకృతాపరాధంవనమహిషమివ
 తర్జయంతీం ప్రలంబకూర్పుధరై శ్చాగై రపి ధృతవ్రతై రివ స్ఫురదధర
 పుటై రాఖుభి రపి జవహరై రివ కృష్ణాజినస్త్రావృతాంగైః కురంగై రపి ప్రతి
 శయితై రివ జ్వలితరోహితమూర్ధ్వరత్నరశ్మిభిః కృష్ణసరై రపి శిరో
 ధృతమణిదీపకై రి వారాధ్యమానాం సర్వతః కఠోరవాయుసగణేనచారు
 వతా స్తులిపరేణేవస్తూయమానాం స్థూలస్థూలై స్పిరాకాలకైః కిగోధార
 గోధికాకృకలాసకులై రివ దగ్ధస్థాన్వాశంకయా సమాదూర్ధై ర్గవాక్షితేన
 అత్తీసముఖాతలక్షణస్థానై రివ విస్ఫోటవ్రణబిందుభిః కల్తాపితసకల
 శరీరేణ కర్ణావతంససంస్థాపితయా చ చూడయా రుద్రాక్షమాలికాం
 దధానేన అంబికాపాదవతనశ్యామలలాటవర్ణమానార్భుదేన కువాదిక
 దత్తసిద్ధాంజనదాసస్ఫుటితై కలోచనతయా త్రికాల మితరలోచనాంజన
 దానాదరశ్లక్షీకృతదారుశలాకేన ప్రత్యహం కటుకాలాబున్దేనస్త్రా
 రబ్ధదంతూర్తాప్రతీకారేణ కథంచి దస్తానద త్లేష్టకాప్రహరతయా శుష్కై
 కభుజోపశాంతమద్దనవ్యసనేన ఉపర్యవిశ్రాంతకటుకవర్తి ప్రయోగ
 వర్ధితతిమిరేణ అశ్వభేదసంగృహీతవనవరాహదంష్ట్రేణ ఇంగునీరోశ
 కృతౌషధాంజనసంగ్రహేణ సూచీస్యూతసిరాసంకోచితవామకరాం
 గుళినా కాశేయకకోశావరణక్షిప్తప్రణితచరణాంగుష్ఠకేన అసమ్య
 క్కృతరసాయనానీతాకాలజ్వరేణ జరాం గతే నాపి దక్షిణాపథాధి
 రాజ్యవర్షాధనాకదర్శితదుర్గేణ దుశ్శిక్షితశ్రమణాదిష్టతిలకాబద్ధవిభవ
 ప్రత్యాశేన హరితపత్రరసాంగారమహిమలినశంబూకవాహినా పట్టికా
 లిఖితదుగ్ధాస్త్రేణ ధూమరక్తాలక్ష్మకాక్షర తాలపత్రకుహకతంత్ర
 మంత్రపుస్తికాసంగ్రహిణా జీర్ణమహాపాశుపతోపదేశలిఖితమహాకాల
 మతేన ఆదిరూఢినిధివాదవ్యాధినా సంజాతథాతువాదవాయునా
 లగ్నాసురవివరప్రవేశపిశాచేనప్రవృత్త యక్షకన్యకాకామిత్యమనోరథ
 వ్యామోహేనవర్ధితాంతర్ధానమంత్రసాధనసంగ్రహేణశ్రీసర్వతాత్పర్య

1. రటతా, 2. నోధానోలికాకృకలాస. 3. ఉపర్యుర్యుప్రి.

వార్తాసహస్రాభిజ్ఞేన అసకృదభిమంతితసిద్ధార్థకప్రహతి ప్రీథావితైః
 విశాచగృహీతకైః కరతలతాడనచిహితీకృతశ్రవణపుటేన అవిముక్త
 శైవాభిమానేన దుర్లభీతాలాబువీణావాదనోద్వేజితపథికఃపరిహృ
 లేన దివసమేవ మశకకవ్యణితానుకారి కి మపి కంపితోత్తమాంగం
 గాయతా స్వదేశభాషానిబద్ధభాగీరథీభక్తిస్తోత్రవర్తనేన గృహీతతురగ
 బ్రహ్మచర్యతయా అన్యదేశాగతోపితాసు జరత్సృప్తజితాసు బహు
 కృత్వః సంప్రయుక్తస్త్రీవశీకరణచూర్ణేన అతిరోషణతయా కదా చిద్దు
 ర్ముస్తాప్తపుష్పికాపాతోత్పాదితక్రోధేన చండికా మపి ముఖభంగి
 వికారైర్భృశ ముపహసతా కదా చిన్నివార్యమాణావాసరూపితా
 ధ్వగారబబహుబాహుయుద్ధపాతభగ్నపృష్ఠకేన కదా చిత్కృతాప
 రాధబాలకపలాయనా మర్షపశ్చాత్పృథాపితస్థలతాథోముఖపాతస్ఫుటి
 తశిరగకపాలభగ్నగ్రీవేణ కదా చిజ్జనపదకృతనవాగతాపరధార్మికా
 దరమత్సరోద్భృద్ధాత్మసా నిస్సంస్కారతయా యత్కించనకారిణా ఖంజ
 తయా మందమందసంచారిణా బధిరతయా సంజ్ఞావన్యనహారిణా
 రాత్ర్యంధతయా దివావిహారిణా లంబోదరతయా ప్రభూతాహారిణా
 అనేకశః ఫలపాతనకుపితవానరనఖోల్లేఖచ్చిద్రితనాసాపుటేన బహుశః
 కుసుమాపచయచలితభ్రమరసహస్రదంశశీర్ణీకృతశరీరేణ సహస్రశశ్మ
 యనీకృతాసంస్కృతహృదయదేవకులకాలసర్పదప్తేన శతతః శ్రీఫలతరు
 శిఖరచ్యుతి చూర్ణితోత్తమాంగేన అసకృదుత్సన్నదేవమాతృగృహ
 వాసిఋక్షనఖజర్జరితకపోలేన సర్వదా వసంతక్రీడినాజనేనోత్తీప్తఖండ
 ఖట్వారోపితవృద్ధదాసీవివాహప్రాప్తవిడంబనేన అనేకాయతనప్రతిశయి
 తనిష్ఠులోత్థానేన దౌస్థిన్యత్య మపి వివిధవ్యాధిపరివృతంస్వకుటుంబ
 మివోద్వహతా మూర్ఛితా మపి బహువన్యసనానుగతాం ప్రసూతానే
 కాపత్యా మివ దర్శయతా క్రోధమన్యనేకదండాఘాతనిర్మితబహు
 గాత్రగండకం ఫలిత మివ ప్రకాశయతా క్లేశమపి సర్వావయవజ్వలిత
 దీప్తికాదాహవ్రణవిభావితం బహు!సుఖ మివ ప్రకటయతా పరిభవమపి
 నిష్కారణాకృష్టజనపదదత్తపదాకృష్టిశతం సప్రవాహమివ దధానేన
 శుష్కవనలతావినిర్మితస్పృహత్కుసుమకరండకేన వేణులతారచితపుష్ప

సాతనాంకుశితేన త్తేనామప్యాముక్తకాలకంబభిఖండ¹కోలేన జరద్ద² విడ
ధార్మికే తాధిష్ఠితాం గండికా ముశ్యత్. తస్యా మేవ చ వాసో³ మరో
చయత్.

అథావతీర్య తురగాత్ ప్రవిశ్య భక్తిప్రవణేన చేతసా తాం
ప్రణామ. కృతప్రదక్షిణ శ్చ పునః ప్రణమ్య ప్రశాంతోద్దేశదర్శనకు
తూహలేన పరిభ్రమన్నుచైచరారటంత మాక్రోశంతంచ కుపితం ద్రవిడ
ధార్మిక మేకదేశే దదర్శ దృష్ట్వా కాదంబరీవిరహోత్కంఠోద్వేగదూ
యమానోఽపి సుచింత జహాస. న్యవారయ చ్చ తేన సార్థం ససంభ్రమ
సంరభజలహా ముహూసత స్పృన్దనైనికాత్. ఉపసాంత్యనైశ్చ కథ మపి ప్రి
యాలాపశతానువయైః ప్రశమ ముపనీయ క్రమేణ జన్మభూమిం జాతం
విద్యాం చ కళత్ర మపత్యాని విభవం వయఃప్రమాణం ప్రవ్రజ్యాయా
శ్చ కారణం స్వయ మేవ పప్రచ్ఛ పృష్ట శ్చాసా వవర్ణయ దాత్మానమ్.
అతీతస్వశౌర్యరూపవిభవవర్ణనవాచాలేన తేన సుతరా మరజ్యత రాజ
పుత్రః. విరహాతురహృదయస్య వినోదనతా మి వాగాత్. ఉపజాతః పరి
చయ శ్చాస్తై తాంబూల మదాపయత్. అస్త ముపగతే చ భగవతి
సత్తసప్తా ఆవాసితేషు యథాసంపన్న పాదపతలేషు రాజసూనుషు శా
ఖాసోనక్తాపనీతపర్యాజేషు తీతితలలుంతసపాంసులసటావధూననాను
మితోత్సాహేషు గృహీతకలిషయశప్పకబలేషువీతోదకేషు స్నానార్ద⁴
పృష్టతయావిగతశ్రమేషు పురోనిఖాతకుంతయష్టిషు సంయ తేషు వా
జిషువాజిసమీపవిచితః క్షప్తస్తరే చ దివసగమనఖన్న పరికిల్బితయా
మికే సుషుప్తి నైనికజనే కృతబహుపావకప్రభావీతమసి దివస ఇవ
విరాజమానే నేనానివేశే చంద్రావీడః పరిజనేనైక దేశసంయతశ్శీంద్రా
యుధస్యపుంపరికిల్బితం ప్రతీహరనివేదితం శయనీయమగాత్ నిష్కలస్య
చాస్య తక్షణ మేవ పస్పర్శ దుగిఖాసికా హృదయం. అరతగృహీతశ్చ
విసర్జయాంబభూవ రాజలోకమ్. అతివల్లభానపి నాలలాపవార్షస్థాత్.
మీలితలోచనో ముహూర్తహుర్త ససా జగామ కింపురుషవిషయమ్. అన
న్యచేతా స్పృహార హేమకూటస్య రమ్యతాం. నిష్కారణబాంధవతా
మచింతయ స్వహాశ్వేతాపాదానాం. జీవితఫలమభిలంష పునఃపునః

1. భోలేన. 2. మరచయత్. 3. సత్తకచీయపర్యాజేషు. 4. ప్రసాదానాం.

కాదంబరీదర్శనమ్. అపగతాభిమానవేశలాయ నితరా మస్పృహయ
న్మదలేఖాపరిచయాయ తమాలికాం ద్రష్టుమూచకాంతే. కేయూరకాగ
మనముత్రైత్తుత. హిమగృహక మవశ్యత్. ఉష్ణముష్ణమాయతం పున
రుక్తం నిశశ్వాస బబంధచాధికాం ప్రీతిం శేషహారే పశ్చాత్ స్థితాం
పుణ్యభాగినీ మమన్యత పత్రలేఖామ్. ఏవం చానుపజాతనిద్ర ఏవ తా
మనయన్ని శామ్ ఉషసి చోక్తాయ తస్య జరద్ద్రవిడధారి కస్యేచ్ఛయా
నిస్సృజైర్ధనవిసరైః పూరయిత్వా మనోరథ మభిమతేష్వతిరమణీయేషు
ప్రదేశేషు నివసన్మలైః రేవాహాభిరుజ్జయినీ మాజగామ.

ఆకస్మికాగమనప్రహృష్టసంభ్రాంతానాం పౌరాణా మర్ఘకమలా
నీవ సమస్కారాంజలినహస్రాణి ప్రతీచ్ఛన్మతర్కిత ఏవ వివేశ సగ
రీమ్. అహమహమికయా చ ప్రధావితా దతిహర్షరసవిహ్వలాత్పరి
జనాత్ 'దేవ! ద్వారించంద్రాపీడో వర్తతే' ఇ త్యుపలభ్య పితాఽస్య నిర్భ
రానందమందగమనో మందర ఇవ క్షీరోదజలము త్తరియాంశుక మమల
మాగళిత మాకర్షక ప్రహర్షనేత్రజలబిందు (ర్షి)ర్న ముక్తాఫలాసార
ఇవ కల్పపాదః ప్రత్యాసన్నవర్తిభిః జరాపాండురమాళిభి శ్చందనవిలే
పనై రనుపహతక్షౌమధారిభిః కేయూరిభిః రుక్మీషిభిః కిరీటిభి శ్చేఖరిభి
ర్బహుకైలాసా మివ బహుక్షీరోదా మివ క్షీతిం దర్శయద్భిః ప్రతిప
న్నాసివేత్రచ్ఛత్రకేతుచామరై రనుగమ్యమానో రాజసవాస్త్రై శ్చర
ణాభ్యా మేవ ప్రత్యుజ్జగామ. చంద్రాపీడోఽపి దృష్ట్వా చ పితరం
దూరాదేవావతీర్య వాజస శ్చుడామణిమరీచిమాలినా మాలినా
మహీ మగచ్ఛత్. అథ ప్రసారితభుజేన 'ఏహ్యేహీ' త్యాహవాయ
పిత్రాగాఢ ముపగూఢ స్సుచిరం శరిష్యజ్య తత్కాఽస్మి హితానాం చ
మానసీయానాం కృతనమస్కారః కరే గృహీత్వావిలాసవత్తీభవనమనీ
యత రాజ్ఞాతయాపి తతైవ సయ్యంతకపురశరిఫారయా ప్రత్యుద్గమ్య
భినందితాగమనః కృతాగమనమంగళాచారో దిగ్విజయసంబద్ధాభి రేవ
కథాభిగ కంచి త్కాలం స్థిత్యా శుకనాసం ద్రష్టు మాయయా. తత్ర
ప్రము నైవ క్రమేణ సుచిరం స్థిత్యా నివేద్య నైశంపాయనం స్కంధా

వారవర్తనం కుశలిన మాలోక్య చ మనోరమా మాగత్య విలాసవతి
భవన ఏవ సర్వా స్నానాదికాః పరవశ ఇవ క్రియా నిర్వర్తయ న్నప
రాష్ట్రా నిజ మేవ కుమారభవన మయాసీత్. తత్ర చ రణరణ(క)ఖద్య
మానమానసగి కాదంబర్యా వినా న కేవల మాత్మానం స్వభవన మవంతి
నగరం వా సకలమేవ మహిమండలం శూన్య మమన్యత. తతో గంధర్వ
రాజపుత్రీ వార్తాశ్రవణోత్సు(కశ్చ)కం చ మహోత్సవ మివ ఈప్సితవర
ప్రాప్తికాల మివ ఆమృతోత్పత్తిసమయ మివ ప్రత్యపాలయత్.

తతః కలపయదివసాపగమే మేఘనాదః పత్రలేఖా మాదాయా
గచ్ఛ దుపాసయ చైచనాం కృతనమస్కారాం చ దూరాదేవ స్నిగ్ధేన
ప్రకాశితప్రీతి శ్చంద్రాపీడః ప్రకృతివల్లభా మపి కాదంబరీసకాశాత్ప్ర
సాదలభ్యాపరసౌభాగ్యా మివ వల్లభతరతా ముపాగతా ముత్థాయాతి
శయదర్శితాదర మాలింగిగ పత్రలేఖాం. మేఘనాదం చ ప్రణతం పృష్ఠే
కరకిసలయేన పస్పర్శ. సముపావిష్టాం చ తా మబ్రవీత్.—‘పత్రలేఖే!
కథయ తత్ర భవత్యా మహాశ్వేతాయా సుమదలేఖాయా దేవ్యాః
కాదంబర్యా శ్చ కశలం, కుశలీ వా బాహ్య సుకల స్తమాలికా
కేయూర కాదిసరిజనః!’ ఇతి. సాబ్రవీత్.—‘దేవ! యథాజ్ఞాపయసి భద్రం,
త్వామర్చయతి శేఖరీకృతాంజలినా ససఖిజనా సపరిజనా దేవీ కాదం
బరీ’ ఇత్యేన ముక్తవతీం పత్రలేఖా మాదాయ మందిరాభ్యంతరం
విస్మితరాజలోకో వివేశ తత్ర చోత్తామ్యతా మనసా ధారయితు
మపారయన్ కుతూహల మతిప్రీత్యా దూర ముత్సారితపరిజనః ప్రవిశ్య
అగారప్రరూఢాయా స్థిలకమలిన్యాః పృథుభి రున్నాఢైః పలాశైరుప
రచితాతపత్ర కృత్య స్యాధ్యాస్య మధ్యభాగమన్యతరస్య మరకతపతా
కాయమానస్య పత్రమండపస్య తలే చరణారవిందేన సముత్సార్య సుఖ
ప్రసూప్తహంసమిథున ముపవిశ్యాప్రాక్షీత్.—‘పత్రలేఖే! కథయ
ఆగతే మయి కథమపి స్థితా? కియంతి వా దినాని? కీదృశో వా దేవీ
ప్రసాదః? కావా గోష్ఠ్యసమభవన్? కీదృశో వా కథా సుమజా
యంత? కోవాతిశయే నాస్తాన్ స్మరతి? కస్య వాగరియసీ ప్రీతిః?’ ఇతి.

1. పత్రలేఖాగమనంప్రశ్న. 2. సముపావిష్టాబ్రవీత్. 3. అగారమచిర
ప్రరూఢాయా. 4. కృత్యాయా అధ్యాస్య.

మనం కృష్ణా చ వ్యజ్ఞః — 'దేవ! దత్తావధానేన సూర్యతాం యథా
స్థితాస్తియావంతి వా దినాని యాదృశో వా దేవీప్రసాదః యథా వా
గోష్ఠ్య స్సమభవత్ యాదృశ్యశ్చ కథా స్సమజాయంత యోవాఽతిశ
యేన తవ స్మరతి యస్య వా త్వయి గరియసీ ప్రీతి ర' స్తీతి.

తతః ఖల్వాగతే దేవే కేయూరకేణ సహ ప్రతినివృత్త్యాహమ్
త తైవ కుసుమశయనీయ సమీపే సముపావిశమ్, అత్యంతం చ సుఖం
నవనవా ననుభవంతీ దేవీ ప్రసాదాత్, కిం బహునా!, ప్రాయేణ మమ
చక్షుషి చక్షు ర్వపుషి వపుః కరే కరః పల్లవో నామూక్షరేషు వాణీ
ప్రీతా హృదయం దేవ్యా స్సకల మేవం తద్దీవస మభవత్, అపరాశ్లే
చ మా మే వావలంబ్య నిష్క్రమ్య హిమగృహాకా త్సంచరంతీ యదృ
చ్ఛయా నిషిద్ధపరిజనా వల్లభబాలోద్ధ్యానం జగామ, తత్ర సుధా
ధవళాం కాళిందీజలతరంగమయ్యేన మరకతస్రోపానమాలయా ప్రమద
వనవేదికామధ్యారోహత్, తస్యాం చ మణిస్తంభావప్తంభస్థితా.
స్థిత్యా చ ముహూర్త మివ హృదయేన సహ దీప్తకాల మవధార్య కి
మపి వ్యాహర్తు మిచ్ఛంతీ నిశ్చలధృతతారకేణ నిష్పందఃక్షణా చక్షుషా
ముఖం మే సుచిరం వ్యలోకయత్. విలోకయంత్యేన చ కృతసంకల్పా
మదనాగ్నిం ప్రవేష్టు మిచ్ఛంతీ సన్నావివ స్వేదాంభస స్సోత్తసి స్రోత
నేవ తరలీకృతా సమకంఠ, కంపితాంగీచ పతనభయేవాగ్రహ్యత
విషాదేన.

అథ నుయా విదితాభిప్రాయయా తన్ముఖవినివేశితనిష్కంప
నయనదత్తావధానయాజ్ఞాపయేతి విజ్ఞాపితే నిజావయవైరపి వేపథుమద్భి
ర్నివార్యమాణేన రహస్యశ్రవణజ్ఞయాఽఽత్తప్రతిమా మపి లిఖిత
మణికుట్టమేన చరణాంగుష్ఠేనాప్రకమామీయ వ్యామృశంతీ భవన
హంసాత్ కుట్టిమోల్లేఖముఖరనూపురేణ చరణారవిందేన విసర్జయంతీ
కర్ణోత్పలమధుక రాసస్విద్యద్యదసోవ్యజనక్షిప్తేనాం శుకపల్లవేనోత్సార
యంతీ తాంబూలవీటికాశకలముతోచ మివ దంతఖండితం శిఖండినే
దదతి వనదేవతాశ్రవణశంకితేన ముహుర్దుహు రితస్తతో విలోక
యంతీ వక్తుకామాఽపి న శక్నోతి స్త కించిదపి లజ్జకలితగర్గదా గది

తుమ్, ప్రయత్నతోఽపి చాస్యా నిశ్చేషంజ్వలతా మదనానలేనేవ దగ్ధా
అజస్రం ప్రసహతా నయనోదకే నే వోధా ప్రవిశద్భిర్ద్వకథై రివాక్రాం
తాపతద్భిః సుమచాపశరై రివ శకలీకృతా నిష్పతద్భి ర్నిశ్వసిత్తై రివ
నిర్వాసితా హృదయవర్తిభి శ్చింతాశలై రివ విధృతా నిశ్వాసపాయభి
ర్నధుకరకులై రివ నిపీతా న ప్రావర్తత వాణీ, కేవలం దుఃఖసహస్రగణ
నాయ ముక్తాక్షమాలికా మివ కల్పయంతీ గలద్భిరస్పృష్టకపోలస్థలైశ్శు
చిభి రథోముఖి నయనజలబిందుభి ద్దర్శిన మదర్శయత్, తదా చ తస్యా
స్సకాశా దశిక్షితేన లజ్జాపి లజ్జాలోలాం వినయోఽపి వినయాతిశయం
ముగ్ధతాపి ముగ్ధతాం వైదగ్ధ్య మపి వైదగ్ధ్యం భయ మపి భీరుతాం
విభ్రమోఽపి విభ్రమితాం విషాదోఽపి విషాదితాం విలాసోఽపి విలా
సమ్, తథాభూతా చ 'దేవి! కి మివ? మితి విజ్ఞాపితా మయా ప్రమృజ్య
లోహితాయమానోదరే లోచనే దుఃఖప్రకర్షేణాత్తన స్సముద్బంధ
నా యేన మృణాళకోమలయా బాహులతయా వేదికాకుసుమపాలి
కాగ్రధితకుసుమమాలామవలంబ్య సమున్నతైక భ్రూలతా మృత్యుపాశ
మి వావలోకయంతీ దీర్ఘ ముష్ణం చ నిశ్వసితవతీ, తద్దుఃఖ ముత్పేక్ష
మాణయా చ కథనాయ పునః పున రనుబధ్యమానా మయా వ్రీడయా
నఖముఖలిఖితకేతకీదళా లిఖిత్యేవవక్తవ్య మర్పయంతీ వివక్షాస్ఫురితా
ధరా నిశ్వాసమధుకరా ని వోపాంశు సందిశంతీ క్షితితలనిహితనిశ్చల
నయనా సుచిత మతిష్ఠత్.

క్రమేణ చ భూయో మస్తుభే నిధాయ దృష్టిం పునః పున
రప్యార్థమాణలోచనచ్యుతైర్న దనానలధూమధూసరాం వాచ
మివ ప్రయోజయంతీ బాష్పజలబిందుభిః బాష్పజలబిందువ్యాజేనచ విల
క్షుస్థితస్ఫురితైర్దశనాంశుభి స్సాధ్యసవి స్పృతాః 'పూర్వా నభిధేయవ
న్తానిన గ్రథ్యంతీ కథమపి వ్యాహారాభిముఖ మాత్తానమకరోత్, అబ్ర
వీచ్ఛ మామ్. - 'పత్రలేఖ! వల్లభతయా తస్మిన్ స్థానే న తాతో నాం
బా న మహాశ్వేతా న మదలేఖా న జీవితం యత్ర మే భవతీ, దర్శనా
త్ప్రేభృతి ప్రియోఽసి, న జానే కేనాపి కారణేన అపహసితసకలసఖజనం

త్వయి విశ్వసితీ మే హృదయమ్, క మపర ముపాలభే?, కస్య వాఽన్యస్య
 కథయామి పరిభవం?, కేన వాన్యేన సహ సాధారణీకరోమి దుఃఖం!,
 దుఃఖభార మిమ మసహ్య మద్య నివేద్య భవత్యా స్త్యక్త్యామి జీవి
 తం, జీవితే నై వ శసామి తే, స్వహృదయే నాపి విదితవృత్తాంతే నాము
 నా జిప్రామి కిము తాపరహృదయేన?, కథ మివ మాదృశీ రజనీకరకిర
 ణావదాతం కాలీనేన కలంకయిష్యతి కులం, కులక్రమాగతాం చ లజ్జాం
 పరిత్యక్యతి, 'ఆకన్యకోచితేవా చాపలే చేతః ప్రసర్తయిష్యతి, సాహం
 న సంకల్పితా పిత్రా న దత్తా మాత్రా నానుమోదితా గురుభిః న
 కిం చి త్సందిశామి న కించి త్ప్రేషయామి నాకారం దర్శయామి, కాత
 రేవ అనాథేన నీచేన బలా దవశిల్పిస్తేన గురుగర్హణీయతాం నీతా
 కుమారేణ చంద్రాపీడేన, కథయ మహతాం కి మయ మాచారః?, కింపరి
 చయ న్యేనం ఫలం?, య దేవ మభినవబిసలయతంతసుకుమారం మే
 మనః పరిభూయతే, పరిభవనీయో హి కుమారికాజనో యూనాం, ప్రా
 యేణ ప్రథమం మదనానలో లజ్జాం వహతి తతోహృదయమ్, ఆదౌ
 వినయాదికం కుసుమేషు శరాః ఖండయంతి పశ్చా న్నర్హణి, త దా
 మంత్రయే భవతీం పున ర్జన్మాంతరసమాగమాయ, న హి మే త్వత్తోఽ
 న్యా ప్రియతరా, ప్రాణపరిత్యాగప్రాయశ్చిత్తాచరణేన ప్రత్యుభయా
 మ్యాత్మవః కలంకమ్' ఇత్యభిధాయ తూష్టి మభూత్.

ఆహం తు యత్సత్య మవిదితవృత్తాంతతయా హీ లేవ భీలేవ
 విలక్షేవ విసుజ్ఞేవ సవిషాదం విజ్ఞాపితవతిః—'దేవి! శ్రోతు మిచ్ఛా
 మ్యా జ్ఞాపయ కిం కృతం దేవేన చంద్రాపీడేన? కో వా పరాధ స్సమజని?
 కేన వా ఖ ల్వవినయేన భేదిత మభేదనీయం దేవ్యాః కుసుమకోమలం
 మనః?, శ్రు త్యా ప్రథమ ముత్సృష్టజీవితాయాం మయిపశ్చా త్సముత్సృ
 త్యసి. దేవీ జీవితమ్' ఇత్యేవ మభిహితా చ పున రవదత్—'ఆవేదయా
 మితే, అవహితా శృణు, స్వప్నేషు ప్రతిదిన మాగత్యాగత్యమే రహస్య
 సందేశేషు నిపుణో ధూర్తగ పంజరశుకశారికా దూతః కరోతి, సుప్తా
 మూః శ్రవణదంతప్రతోదరేషు వ్యర్థమనోరథమోహితమానస స్సం

కేతస్థానాని విఖితి, స్వేదప్రక్షాళితాక్షరానపి నివతతసాంజనాశ్రు
 బిందుపక్షిఃకథితాత్వానస్థాన నోహరాన్యచైహాశానువర్తితో మదన
 లేఖా ప్రేషయతి, నిజానురాగేణేవ బలా ¹ద్రంజయ త్యలక్త
 కరసేన చరణౌ, అవినయనిశ్చేతనో నఖప్రతిబింబిత మాత్మానం బహు
 మన్యతే, ఉపవనేష్వేకాన్యా గ్రహణభయపలాయమానాయాః
 పల్లవలగ్నాంశుకదశాప్రతిహతగమనాయా గృహీత్యేన లతాసఖిభి
 రప్నితాయా మిథ్యాప్రగల్భాః ²పరాజ్ఞుఖపరిష్వంగ మాచరతి, స్తన
 స్థలే మే విఖి పత్రలతాం కుటిలతా మివాన్యజప్రకృతిక ప్రకృతి
 ముగ్ధం మన శ్శీతయతి, హృదయోత్కలికాతరంగవాలై రివ శీతలై
 ర్ముఖమరుద్ధి శ్చమజలశీకరతారకీతావళీకచాటుకారః కపాలా వీజ
 యతి, స్వేదసలిలశిథిలితగ్రహణగలితోత్పలకూన్యే నాపి కరేణ య
 వాంకురా నివ నఖకిరణా శుద్ధా దుర్విరగ్ధః కర్ణపూరికరోతి, నల్లభ
 తరబాలవకుళనేక కాలకబళీకృతా సురాగంధూషా సకచగ్రహ మస
 కృత్ ధృష్టో మాం పాయయతి, భవనాశోకతరుతాడనోద్యతా పాద
 ప్రహారా దుర్బుద్ధివిడంబిత శ్చిసా ప్రతీచ్ఛతి, మన్తభ్రమాధమానస
 శ్చ కథయ హే పత్రలేఖే! కేవ ప్రకారేణ నిశ్చేతనోనిషిధ్యతే, ప్రత్యా
 ఖ్యాన మపీర్ష్యాం సంభావయతి, ఆక్రోశ మపి పరిహస మాకలయతి,
 అసంభాషణ మపి మానం మన్యతే, దోషసంకీర్తన మపి స్వరణోపాయ
 మవగచ్ఛతి. ³అవజ్ఞాన మప్యనియంత్రణప్రణయ ముత్పేక్షితే, లోకాప
 వాదమపి యశో గణయ తి'ఇతి.

తామేవం వాదినీ మాకర్ణ్య ప్రహర్షరసనిర్భరా మనస్యక
 రవమ్.—‘అహో! చంద్రాపీడ ముద్దిశ్య సుదూర మాకృష్టా ఖల్వియం
 మకరకేతునా, యది చ సత్య మేవ కాదంబరీవ్యాజేన సాక్షాన్తనో భవ
 చిత్తవృత్తిః ప్రసన్నా దేవస్య చంద్రాపీడస్య, తతః సహజైః సాదరం సం
 వర్ధితైః ప్రత్యుపకృత మస్య గుణైః యశసా ధవలితాః కకుభః యావ
 సేన రతిరససాగరతరంగైః పాతితా రత్నసృష్టిః యావనవిలాసైర్లిఖితం

1. దరంజయత్. 2. పరాజ్ఞుఖాయాః పరి. 3. అవజ్ఞా మప్యనియంత్రణం.
 కాదం—13

నామ శశిని సౌభాగ్యేన ప్రకాశితా నిజశ్రీః లావణ్యేన విందవీభి రివవృష్ట
మమృతం శలాభిః, తథా చ చిరాల్లభః కాలో మలయానిలేన సమా
సాదితోఽవసర శ్చంద్రోదయేన స్తాప్త మనురూపం ఫలం మధుమాస
కుసుమసమృద్ధ్యా గతో మదిరా మదదోషో గుణతాం దర్శితం ముఖం
మన్తథయుగావతారేణో ఐతి, అథా హం ప్రకాశం విహస్యాబ్రువం—
'దేవి! య ద్యేవ ముత్సృజ కోపం ప్రసీద, నార్హాసి కామాపరాధై ర్దేవం
దూషయితుం, ఏతాని ఖలు ఖలస్య కుసుమచాపస్య చాపలాని శతస్య న
దేవస్య' ఇత్యేవ ముక్తవత్సం-మాం పునః సకుతూహలా సా ప్రత్యభాష
త—'యోఽయం కామో వా కోపి వా కథయ కాని కాన్యస్య
భూపాణి' ఇతి, తామహం వ్యజిజ్ఞపం—'దేవి! కుతోఽస్య రూపమ్!
అతను కేషహతాశనః, తథాహి—అప్రకాశయన్ బాలావలిః సంతాపం
జనయతి, అప్రకటయన్ భూమపటల మశ్రు పాతయతి, అదర్శయన్
భస్మరజోనికరం పాండుతా మావిర్భావయతి, న చ తద్భూత మేతా
వతి త్రిభువనే అస్య శరవ్యతాం యన్నయాతం యాతి యాస్యతి వా,
కో వాస్యభ్రశ్యతి!, గృహీతకుసుమకార్తుకో బాణై ర్భవంత మపి
విధ్యతి, అపి చ అనేనాధిష్ఠితానాం కామినీనాం పశ్యంతీనాం చింతయా
ప్రియముఖ చంద్రసహస్రాణి సంకట మంబరతలం-లిఖంతీనాం దయితా
కారా అవిస్తీర్ణం మహీమండలం-గణయంతీనాం వల్లభగుణా అల్పీ
యనీ సంఖ్యా-శృణ్వంతీనాం ప్రియతమకథా మబహుభాషిణీ సరస్వతీ.
ధ్యాయంతీనాం ప్రాణసమసమాగమసుఖాని హ్రసీయా కాలో
హృదయ స్యాపతతి' ఇతి.

ఏత దాకర్ణ్య చ క్షణం విచింత్య చావాదీత్—'పత్రలేఖ!
యథా కథయసి తథా జనోఽయంకారితః కుమారే పక్షపాతం సంఘ
షణా, యాస్య స్యైతాని రూపాణి సమధికాని వా తాని మయి వర్తంతే,
హృదయాదవ్యతిరిక్తా నీదానీం భవతీ మేవ పృచ్ఛామి, ఉపదిశయదత్ర
మే సాంప్రత మేవంవిధానాం వృత్తాంతానా మనభిజ్ఞాఽస్మి, గురుజన
వక్తవ్యతాం నీతాయా నితరాం లజ్జితాయా జీవితాన్తరణ మేవ శ్రే

యః పశ్యతి మే హృదయమ్' ఇత్యేవంవాదినీ ధూయస్తా మహా మేవ
 మవోచమ్:—'అల మల మిదానీం దేవి! 1 మనే నాకారణమరణాను
 బంధేన! అనారాధితప్రసన్నేన కుసుమశరేణ భగవతా తే వరో దత్తః,
 కా చాత్ర గురుజనవక్తవ్యతా యదా ఖలు కన్యకాం గురు రివ పంచ
 శర స్సంకల్పయతి మా తే వానుమోదతే భ్రాతేవ దదాతి సఖి
 వోత్సంతాం జనయతి ధాత్రీన తరుణతాయాం రత్యుపచారం శిష్య
 యతి, 2 కతి వా కథయామి తే యాః స్వయం వృతవత్యః పతీ, 3 యది
 చ నైవ మవర్థక ఏవ తస్మి ధర్మశాస్త్రోపదిష్టః స్వయంవరవిధిః, తత్ప్ర
 సీదదేవి! అల మమునా మరణానుబంధేన శపామి తే పాదపంకజస్పర్శేన,
 4 సందిశ మాం, యామి ఆనయామి తం దేవం చంద్రావీడం తే హృదయ
 దయితమ్' ఇత్యేవముక్తే మయా ప్రీతిద్రవాద్వాయా దృష్ట్యా పిబంతీవ
 మాం నిరుధ్యమానై రపి మకరకేతుశరశతజర్జరితాం భిత్వేన లజ్జాం
 లభాంతరైః నిపతస్థి రనురాగవిభ్రమై రాకులీక్రియమాణా ప్రియ
 వచనశ్రవణప్రీత్యా చ స్వేదశ్లిష్ట ముత్తిప్య రోమాంచజాలకేన దధ
 తీన ఉత్తరీయాంశుకం ప్రేఖిత్కుండలమాణిక్యచత్రమకరతోటి లగ్నం
 చ శశికిరణమయం మరణపాశ మివ మకరకేతునా నిహితం కణ్ఠే హార
 మున్తోచయంతీ ప్రహర్షవిహ్వలాంతగికరణాఽపి కన్యకాజననహజాం లజ్జా
 మి వావలంబ్య శనై రవదత్.

'హనామి తే గరియసీం ప్రీతిం, కేవల మకరోరశిరీషపుష్పమృదు
 ప్రకృతేః కుతః ప్రాగల్భ్య మేతావ న్నారీజసస్య విశేషతో బాలభావ
 భాజః కుమారిలోకస్య?, సాహసకారిణ్య స్తా యాః స్వయం సందిశంతి
 సముపసర్పంతి వా, స్వయం సాహసు సందిశంతీ బాలా జిప్రేమి, కిం
 వా సందిశామి?, అతిప్రియోఽసీతి పానద్యుక్తం, తవాహం ప్రియాత్నేతి
 జడప్రశ్నః, త్వయి గరియా ననురాగ ఇతి వేశ్యాలాపః, త్వయా వినా
 న జీవామి త్యనుభవవిరోధః, పరిభవతి మా మనంగ ఇత్యాత్మదోషా

పాలంభః, మనోభవే నాహం భవతే దత్తే త్యుపసర్పణోపాయః, బలా
 ధృతోఽసి మయేతి బంధకీఢార్ప్రయమ్, అవశ్యమాగంతవ్యమితి
 సౌభాగ్యగర్వః, స్వయ మాగచ్ఛామితి స్త్రీచాపలమ్, అనన్యరక్తో
 ఽయం పరిజన ఇతి స్వభక్తినివేదనలాఘవం, ప్రత్యాఖ్యానశంకయా న
 సందిశామిత్యబుద్ధబోధనమ్, అనవేక్షితానుజీవిదుఃఖదారుణా స్యా
 మిత్యతిప్రణయితా, జ్ఞాన్యసి మరణేన ప్రీతి మిత్యసంభావ్య¹మేవ.

ఇతి శ్రీబాణభట్టకవీంద్రవిరచితః కాదమ్మరీ

పూర్వభాగః

శ్రీరస్తు కాదమ్బరీ

శ్రీబాణభట్టతనయవिरचितः

ఉత్తరభాగః.

దేహద్వయార్థఘటనారచితం శరీర
మేకం యయో రనుపలక్షితసన్నిభేదమ్,
వందే సుదుర్ఘటకథాపరిశేషసిద్ధ్యై
సృష్టేర్గుహా గిరిసుతాపరమేశ్వరా తా.
వ్యాధూతకేసరసటాఠికరాశవక్త్రం
హస్తాగ్రవిస్ఫురితశంఖగదానిచక్రమ్,
ఆవిష్కృతం సపది యేన నృసింహరూపం
నారాయణం త మపి విశ్వసృజం నమామి.

2

ఆర్యం య మర్చతి గృహే గృహ ఏవ లోకః
పుణ్యైశ్చ కృత శ్చ యత ఏవ మయాఽఽత్తలాభః,
సృష్టైవ యేన చ కథేయ మనన్యశః(కాన్య)క్త్యై
వాగీశ్వరం పితర మేవ త మానతోఽస్మి.

3

—● కవః స్వాహంకారబహురణం ●—

యాతే దివం పితరి తద్వచ సైవ సార్థం
విచ్ఛేద మాప భువి య స్తు కథాప్రబంధః,
దుఃఖం సతాం తదసమాప్తికృతం విలోక్త్యై
ప్రారభ విష చ మయా న కవిత్వదర్పాత్,

4

గద్యే కృతేఽపి గురుణా తు తథాక్షరాణి
యన్నిర్గతాని పితు రేవ స మేఽనుభావః,
ఏకస్థవామృతరసాస్పదచంద్రపా(ద)దైః
సంపర్కషవ హి మృగాంకమణే ర్ద్రివాయ. 5

గంగాం ప్రవిశ్య భువి తన్వయతా ముపేత్య
స్థితాః సముద్ర మితరా అపి యాంతి నద్యః,
ఆసింధుగామిని పితు ర్వచనప్రవాహే
క్షిప్తా కథానుఘటనాయ మయాఽపి వాణీ. 6

కావంబరీరసభరేణ సమస్త ఏవ
మత్తో న కించి దపి చేతయతే జనోఽయమ్,
భీతోఽస్తి యన్న రసవర్ణవివర్జితేన
తచ్ఛేష మాత్మవచసాఽప్యనుసందధానః. 7

వీజాని గర్భితఫలాని వికాసభాంజి
వస్త్రేవ యా న్యుచితకర్తబలా త్కృతాని,
ఉత్క్లష్టభూమినితతాని ¹గతాని హాపం
తాన్యేవ తస్య తనయేన తు సంహృతాని. 8

అపి చ ఇదానీ మానీతస్యాపి కుమారస్య న దదాతి తరళతా
ఽజ్జితా లజ్జైవ దర్శనం, మనోభవవికారవేదనావిలక్షం వైలక్ష్య మేవ
న పురస్తిష్ఠతి, అప్రతిపత్తిసాధ్యసజడా జడలైవ నోపసర్పతి, స్వయముప
సర్పణలఘు లాఘవ మేవ తత్ప్రతిపత్తిస్థైర్యం నావలంబతే, బలాత్తదా
నయనాపరాధభీతా భీతి రేవ న సమ్ముఖీభవతి, అథ కథం చిద్గురుజన
త్రపయా వా రాజకార్యానురోధేన వా చిరావలోకితసహసంవర్ధిత
బంధుజనదర్శనసుఖేన వా సుహృన్ముఖకమలావలోకనోత్కంఠయావా
పునరాగమనభేదపరిణిహీర్షయావానిజగృహవస్థానరుచ్యావాజన్త భూమి
న్నేహేన వా అనిచ్ఛయా వా అస్య స్వజనస్యాపరి పాదపతనేనాపి

నాను నేతు మేవ పారితో యదా మయి స్నేహాత్ కృతప్రయత్న¹యా
 ప్రియసఖ్యా తదా సుతరా మేవ న కించిత్, కించాధునా²భ్యధికము
 పయోతం, సై వాహం కాదంబరీ యానేన కుమారేణ మధుమతముఖర
 మధుకరకులకలకోలాహలాకులితకోక కామినీకరుణకూజితజనిత విరహీ
 జనమనో దుఃఖే వికచదళారవిందబృందనిష్యందానందితమందగంధవహ
 సు గంధ దళదిశి వికసితవివిధకుసుమామోదముకుళితమానినీమాన
 గ్రహాన్తోచనదక్షకుసుమాయుధే కర్పూరతోదమిశ్రచందనపంకపిండే
 కుపిత కామినీవినోదదక్షగేయముఖరపరిజనే పురుక్షదర్శనాభ్యుత్థాన
 ప్రీడితకంచుకిజనే ప్రదోషసరుయే జరతశరకాండవిపాండునిబిడకుండ
 లోద్భుప్తులడహాయువతిగండస్థలాన్యఖండమండలే విడంబయతి మండ
 యతి గగనంచలనవరతవిస్ఫురద్విశదకరనికరనిర్భరావర్ణితబోధితాన్ని
 జలాసారవర్షిణి చంద్రమసి దూరవిక్షిప్తదళనివహకుముదకాననామో
 దవాసితదిగంతాయాః కుముదిన్యాస్తటే చంద్రకరస్పర్శప్రసృతశశిమ
 ణిశిఖరనిర్ఘరఝంకారిణీక్రీడాపర్వతకనితంబే హృద్య హరిచందనరసక
 ణికాజాలకచ్చ లేనత త్కరస్పర్శసుఖసంభవస్వేదజలనివహమివ వహతి
 తత్కాలహరిణి ముక్తాశిలాపట్టశయనే కుసుమామోదసురభితదళదిశి
 తుమారకీరణనికరనీహరిణ్యపి బహి రేవ దేహదాహమాత్రకాపహ
 రిణి సర్వరమణీయానాం సందోహభూతే హిమగృహే కుసుమప్రస్త
 రావలంబినీ వీక్షితా, మమాపి చాపునరుక్షతద్దర్శనస్పృహే తే ఏ
 వైతే లోచనే యయోరాలోకనవధమసౌ యాతః, త దేవ చేద
 మప్రతిపత్తిరూన్యం హతహృదయం యేనాంరగప్రసిష్టోఽపి న పారితో
 ధారయితుం, తదేవ చైతచ్ఛరీరంయేన చిరంతస్సమీపేఽప్యదాసీనేష
 స్థితం, స ఏవ చాయంపాణిర్యోఽలీక గురుజనాపేక్షీనాత్తానంపరిగ్రాహిత
 వాఙ్మలనపేక్షితపరపీడ శృంధ్రాపీహోఽపి స ఏవ యోఽత్రవారద్యయ
 మాగత్య ప్రతిగతః, మ య్యేవోపక్షీణమార్గణతయాః చా కించిత్క
 రోఽన్యత్ర పంచశరోఽపి స ఏవ య స్త్వయా వేదితో మే.

ప్రతిజ్ఞాతంచ మయా మహాశ్వేతాయాః 'త్వయి దుఃఖితాయాం
 నాహ మాత్మనః పాణిం గ్రహాయిష్యా' మితి, ³ తా మహం పునరప్య

1. దూషి. 2. అప్యధిక ముదాతం. 3. త్కరతలస్పర్శ. 4. కణికిర. 5. సాకుడేవి! మైవంశ.

వదం 'దేవి! మైనంస్త మనసి కరోః కుమతి రయ మతిదాగణోఽయం
 పాపకారి మకరకేతుః కదా చిత్ అదృశ్యమానే ప్రియజనే హృదయా
 నురాగాజ్జీవిత మవ్యవహరతేఽతిసాత్వబ్రవీత్.—'తదపినా స్త్యేవమే,
 మదనేన వాదై వేన వావిరహేణ వాయావనేన వాలనురాగేణవామ
 దేన వాహృదయేన వాలన్యేన వాకేనాపిదత్తః సంకల్పమయః కుమా
 రో జనసన్నిధా వపికేన చి దవిభావ్యమానః సిద్ధ ఇవ సర్వదామేదదాతి
 దర్శనమ్, అపి చాసా వివ నాయమకాండఃకర్త్యాగ నిష్ఠురహృదయః, అ
 యమేవాస్తద్విరహకాతరః, నాయంన క్తం దివం లక్ష్మీసమాకులః, నృపథి
 వ్యాః పఠః. న సుస్వతి మపేక్షతే, న కీర్తిశబ్దవర్ధయతి. పశ్యామిచాహర్ని
 శమాసీనా ఉత్థితా భ్రామ్యంతీశయానా జాగ్రతీ నిమిలితలోచనా చ
 లంతిస్వప్నాయమానాచ శయనేశ్రీమండపే గృహకమలినీఘడిద్యానేఘ
 లీలాదిర్లు కాసుక్రీడాపర్వతకే బాలగిరినదికాసు చ యథాత మజ్జజన
 విడంబనై క హేతుం విప్రలంభకం కుమారం, తేతథా కథితమేవ మయా,
 తదలమనయా తదానయనకథయా' ఇత్యభిదధానాఅతర్కితాగతమూ
 ర్ఘవ నిమిలితాక్షీ పక్షాగ్రసంపింఠితయనజలవర్షిణీ విలీయమానే
 వొత్పడ్యమానేవ చాంతర్జాతమన్యువేగేన తదైవ వేదికావితాననాభి
 దామాంశుకావలంబిన్యాం బాహులతికాయామచ్ఛసలిలస్రోతసిప్రసూ
 తాయాం మృణాళికాయా మివ జలాహతిశ్యామారుణతామరస మివా
 సనఃమవా జ్యేవేశ్య తూక్ష్ణీ ముత్కర్ణైవ తస్మా.

అహంతు తత్ శ్రుత్వా సమచింతయం—'సత్యమేవ గరియః
 ఖలు జీవితాలంబన మిరం (వినోదశ్చ)వియోగినీనాం య దుత సంకల్ప
 మయః ప్రియో నితరాం కులాంగనానాం విశేషతః కుమారికాణాం,
 తథా హి—అనేన సార్థమకృతదూతికాపాదపతనదైన్యాని ప్రతీక్షణం
 సమాగమశతాని అకాలరమణీయాని స్వేచ్ఛాభిసరణసౌఖ్యాని అదూ
 షిత కన్యాభావాని సురతాని, సురతేషుచ అకృత స్తనవ్యవధానదశఖాని
 అలింగనాని-అజనిత వ్రణదర్శనవీడాని నఖదంతోపదాని-అనాకులితకేశ
 పాశాః కచగ్రహమహోత్సవాః - శబ్దవిహీనాని¹చుంబనాని అనుత్పా

దితగురుజనవిభావితక్షణవైలక్ష్యణ్యధరఖండనవిలసితాని నైన నుంధ
కారరాశి రంతరయతి న జలధరధారాపాతః స్థగయతి న నీహఃనికరస్తి
రోదధాతి' ఇత్యేవం చింతయంత్యా ఏవమే అనురాగకథారసప్లవేనేవ
రక్తతా మగాద్ధివసః, తత్క్షణప్రకటితరాగం హృదయ మివ కాదంబ
ర్యాస్త్రపయా పలాయమాన మదృశ్యత రవిమండలమ్, పల్లవశయన
మివ సంధ్యారాగ మరచయ ద్యామినీ, పరిచారక ఇవ చంద్రమణిశిలా
తల (తల్ప) మకల్పయ త్పదోషః, అత్రాంతరే చాగత్య స్వనియోగ
మశూన్యం కుర్వాణా దూరతో దీపికాధారిణ్యోగంధత్రైలావసీక్తసుర
భిగంఘోద్ధారిణీభి ర్దీపికాభి ర్వీరచితచక్రవాలికా బాలికాః పర్యవ
రయన్, అథ నిర్మలలావణ్యలక్ష్మితాని దీపికా ప్రతిబింబాని జ్వలితాని
మదనసాయక శల్యా నీ వాంగలగ్నాని సముద్వహంతీం నవనిరంతరకలి
కాచితాం చంపకలతా మినీచస్థితాం తాం పువర్యజిజ్ఞాపమ్.—'దేవి!
ప్రసీద, నార్హస్య భేదార్హా హృదయభేదకారిణం సన్తాప మంగీకర్తుం,
సంహర మన్యువేగం, ఏషాఽహ మాదాయ చంద్రావీడ మాగతై' వేతి,
అథానేన దేవ నామగ్రహణగర్భేణ మద్వచసా విషాపహరణమంత్రేణ
విషమూర్ఛితేన యుటిత్యున్మీల్య నయనే సప్సృహం మా మవలోక్య
'ఈ ప్రదేశేఽస్తి' న్నితి పరిజన మప్పచ్చత్.

అథ ధవళవసరోల్లాసితగాత్రయష్టయో ద్వారప్రదేశప్రవేశసం
పిండితాంగ్యః పరశురామశరవివరనిర్గతా ఇవ కలహంసపక్తయఃకల
హంసకలాలాపమధురరవైః ప్రతివాచ మివ ప్రయచ్ఛస్మి ర్నూపురైః
పతత్కర్ణపూర్వల్లవోల్లాస్థితై శ్వాజ్ఞాశ్రవణాయ థావద్భి రివ శ్రవణై
ర్హృదకుండలాంశుజాలకాని స్కుంధదేశనిక్షిప్తాని చామరాణీన వహం
త్యః సమాహతకపోలస్థలైః కుండలై ర్భలా దివ వాహ్యమానా వా
చాలైః కణ్ఠోత్పలమధుకర్తైః సమాజ్ఞాప యేతి వ్యాహరంత్యః కన్యకాః
సమధావన్, అజ్ఞాప్రతీక్షాసు చ ముఖకమలావలోకినీషు తాసు క్రమేణ
దృష్టిం పాతయంతి *మరకతశిలాతలే న్యషీదత్, ఆబ్రవీచ్ఛ- 'పత్ర
లేభే! (న) ఖలు ప్రియ మితి బ్రవీమి, త్వా మేవ పశ్యంతీ సంధారయా
మ్యేవ జీవిత మహం, తథాపి య ద్యయంతే గ్రహ స్త తానధయ స

మీహితమ్ ఇత్యభిధాయ అంగస్పృష్టనివసనాభరణతాంబూల ప్రదాన ప్రదర్శితప్రసాదాతిశయాం మాం వ్యసజ్జయత్.

ఇత్యావేద్య చ కించి దివ సమితముఖ శనైః పున ర్వ్యజ్ఞః పత్:— 'దేవ! ప్రత్యగ్రదేవీ ప్రసాదాతిశయాహితప్రాగల్భ్యా దుగళితా చ విజ్ఞాపయామి, దేవేనాప్యేతదవస్థాం దేవీం దూరికు ర్వతా కి మివ మాపన్నవత్సలాయాః స్వప్రకృతే రనురూపం కృత' మితి. చంద్రాపీడ స్తు త(యో)భోపాలంభగర్భం విజ్ఞప్తః పత్రలేఖయా తం చ కాదంబర్యాః స్నేహోక్తిపురస్కరం గంభీరం చ సంతాపం చ సురిహాసం చ సాభ్యర్థనం చ సాభిమానం చ సావహేలం చ సప్ర సాదం చ సనిర్వేదం చ సానురాగం చ సనిర్విశేషం చ 'సావప్తం భం చ సకోపం చ సాత్కార్యణం చ ససద్భావం చ సోత్పాసించ సోపాలంభం చ సానుక్రోశం చ సస్పృహం చ సావధారణం చాపి మధుర మపి దుఃశ్రవం సరస మపి శోషహేతుం క్రోమల మపి కఠోరం సమ్ర మ పున్సతం పేశల మ ప్యహంకృతం లలిత మపి ప్రాధం ఆలాప మాకర్ణ్యాకర్ణ్య ఉత్పేక్ష్య 1 చ స్తిమితపక్ష్యతయా దుర్విషహదుగళ బాహ్వపపుతాయతాక్షం తన్దుఖం స్వభావధీరప్రకృతి రపి నితరాం పర్యాకులో2భవత్.

అథ కాదంబరీ శరీరాదివాలాపపదై రేవ స హాగత్య యుగ ప ద్ధృషీతో హృదయే మన్యునాకణ్ఠే జీవితేన అధరపల్లవే వేషధునా ముఖే శ్వసితేన నాసాగ్రే స్ఫురితేన చతుషి బాష్పేణ తుల్యవృత్తి ర్భూత్వా కాదంబర్యాః ఊరద్భాష్యవిక్షేపపర్యాకులాక్షర ముచ్చైష్ఠిః ప్రత్యువాచ 'పత్రలేఖ! కిం కరోమి అనేన దురాత్తనా దుశ్శిక్షితేన జ్ఞానాభిమానినా పంకితమన్యేన దుర్విదగ్ధేన దుదృద్ధినా అలీకధీరేణ స్వయంకృతమిథ్యావికల్పశతసహస్రభరితేన అశ్రద్ధధానేన మూఢ హృదయేన య ద్య దేవానేకప్రకారం శృంగార సృత్యాచార్యేణ భగ వతా మనోభవేన అంతర్గతవికారావేదనాయ మా ముద్దిశ్య బాహు బలా త్కార్య తేతత్తదేవాదృష్టపూర్వత్వాద్ధి దివ్యకన్యకానాం రూపా నురూపలీలాసమాభవనయా చ తావతో మనోరథస్య ఆత్మన ఉప

ర్యసమ్భావనయాచ స్వం సహజ మేవ ఏత దస్యా ఇతి వికల్పసంశయ
 డోలాధిరూఢం మాం గ్రాహయ తైవ మిదృశస్య దేవ్యా దుగిభిస్య
 తవ చోపాలంభస్య హేతుతాం నీతోఽస్తి, మన్యే చ మమాపి మనో
 వ్యామోహకారీ కోఽపి శాప ఏవాయమ్, అన్యథా అప్రబుద్ధబుద్ధే రపి
 యేషు న సందేహ ఉపపద్యతే తేష్వతిస్సుతేషు మదనచిన్తేషు కథం
 మే ధీ ర్వాణముహ్యేత, తప్తంత్యే తావదతిసూక్ష్మతయా దుర్విభావ్య
 వృత్తిని తాని స్థితావలోకితకథితహృతలీలాజ్ఞాయితాని యాన్య
 న్యథాఽపి సంభవంతి, చిరానుభూతాత్ కంతసంస్కరసుభగంహారమిమ
 మకృతపుణ్యస్య మే తత్ క్షణ మేవ కణ్ఠే కారయన్త్యా కి మివ నావేది
 తమ్, అపి చ హిమగృహకవృత్తాంత స్తు తవాపి ప్రత్యక్ష ఏవ, తత్కి
 మత్ర ప్రణయకోపాక్షిప్తయాఽప్యన్యథా వ్యాహృతం దేవ్యా, స్వ
 ఏవాయం విపర్యయా న్నమ దోషః, త దధునా ప్రాణై ర పుణ్యపయుజ్య
 మాన స్తథా కరోమి యథా నేదృశ మేకాంతనిష్ఠురహృదయం జానాతి
 మాం దేవీ'. ఇత్యేవం వదత్యేవ చంద్రాపీడే శ్రావి తైవ ప్రవిశ్య
 వేత్రహస్తా ప్రతీహారి కృతప్రణామూ వ్యజ్ఞాపయత్.—'యువరాజ!
 ఏవం సమాదిశతి దేవీ విలాసవతీ, 'కృతజల్పాత్పరిజనతః శ్రుతం
 మయా యథా కిల పృథ్వతః స్థితః స్థితాఽద్యపత్ర లేఖాబ్రత్ర పునః పరాగ
 తేతి, నచమేత్వ య్యస్యాం చ కశ్చి దపి స్నేహస్య విశేషో విలసతీతి
 మయైవేయం సంవర్ధితా, అపి చ కాఽపి తవాపి మహతీ వేలా వర్తతే
 అదృష్టస్య, తదనయా స హై వాగచ్ఛ, మనోరథశతలబ్ధ మతిదుర్లభం
 త్వన్ముఖకమలావలోకన' మితి.

చంద్రాపీడస్తు తదాకర్ణ్య చేత స్యకరోత్.—'అహో! సందేహ
 డోలారూఢం మే జీవితమ్, ఏవ మంబా నిమేష మపి మా మపశ్యంతీ
 దుగిభి మాస్తే, పత్ర లేఖాముఖేన చైవ మాజ్ఞాపిత మాగమనాయ మే
 నిష్కారణవత్సలేన దేవీప్రసాదేన, ఆజన్మక్రమాహితో బలవాఙ్ జన
 నీస్నేహః, వాంఛానుకూలం హృదయమ్, అమోచ్యం తావ త్తాతచరణ
 శుశ్రుమాసుఖం, ప్రమాధీ మన్తథహతకః, హరిణీ గురుజనలాలనా,
 దుస్సహాన్యతృంతితాని, అనుబంధినీ బాంధవస్త్రీతి, కుతూహలి న్యధి

నవప్రార్థనా, ముఖావలోకినగి కులక్రమాగతా రాజానః, జీవితఫలం
ప్రియతమాముఖావలోకనమ్, అనురక్తాః ప్రజాః, గరియాన్ గంధర్వ
రాజసుతానురాగః, దుస్త్వజా జన్మభూమిః, పరిగ్రాహ్య దేవీ కాదంబరీ
కాలాతిపాతా(న)వహం మనః, విప్రకృష్ట మంతరం హేమకూట
వింధ్యాచలయోః' ఇతి. ఏవం చింతయన్నేవ ప్రతీహార్యోపదిశ్యమాన
వర్తా పత్ర లేఖాకరావలంబీ జననీసమీప మగాత్. తత్రైవ చ త మనేక
ప్రకారజననీలాలన 'సుఖానందితంచింతదుర్విషహ హృదయోత్కంఠో
దివసమనయత్.

ఉపనతాయాం చాత్తచింతాయా మివ అంధకారితదశదిశి
శర్వర్యాం అనివార్యవిరహవేదనోస్తథ్యమానమానసాకులేషు కలక
రుణముచై యై ర్వ్యాపారత్ను చక్రవాకయుగళేషు ఉత్తేజితస్తరశ(రం)
రస ముత్పర్వమాణేషు చంద్రమసోజ్జ్వల్లధూలిధూసరాలోకేష్వగ్రమ
యూఖేషు విజృంభమాణకుముదినీశ్వాసపరిమళగ్రాహిణి మంద మంద
మావాతుమారభే ప్రదోషానిలే చ శయనవర్తి నిమిలతలోచనోఽ
ప్యప్రాప్తనిద్రావినోదః హేమకూటాగమనభేదా నిపత్య విశ్రాంతే
నేవ పాదపల్లవచ్ఛాయాయాం జంఘాసుసారాధిరోహణాలగ్నై నేవ
సుసంహతయో రూర్వోః లిఖితేనేవ విస్తారిణి నితంబఫలకే మగ్నై
నేవ నాభిముద్రాయాముల్లసితే నేవ రోమరాజ్యా మారూఢే నేవ
త్రివలీసోపానహరిణి మధ్యభాగే కృతపదే నేవ ఉన్నతవిస్తారశాలిని
స్తరతటే ముక్తాత్తనేవ బాహ్వోః కృతావలంబనేనేవ హస్తయోః
ఆశ్లిష్టేనేవ కణ్ఠే ప్రవిష్టే నేవ కపోలయోః ఉత్క్లిష్టే నే వాధరపుటే
గ్రధితేనేవ నాసికాసూత్రే సమున్నలితే నేవ లోచనయోః స్థితే నేవ
లలాటశాలాయా మన్వితే నేవ చికురభారాంధకారే ప్లవమానే నేవ
సర్వతోదికృతప్లావిని లావణ్యపయఃపూరప్లవే మనసా సస్తార స్తరాయ
తనభూతస్య కాదంబరీరూపస్య.

సముత్పన్నాత్మీయబుద్ధి శ్చ నిర్భరన్నేహర్ద్రచేతా స్తత ఏవ
వాసరా దారభ్య తాం ప్రతి గృహీతరక్షాపరికర ఇవ యతో యత

ఏవ మండలితకుసుమకార్డుకం మకరధ్వజ మస్యాం ప్రహరంత మాలో
 కిరవా తత స్తత ఏ వాత్సాన మంతరేఽర్పితవా. ఏవ మన్లున
 మాలతీ కుసుమకోమలతనో నిర్మలం ప్రహర న్న లజ్జసే ఇ త్యుపాలభ
 మాన ఇవ దివసు ఉత్తరళతారయా ¹ సుతబాష్పార్ద్రయా దృష్ట్యా
 కుసుమచాపం పునః స్తరళరప్రహరమూర్ఛితాం సుజ్ఞా మివ లంభ
 యితుం తా మవయన్తై రువాహ స్వేదజలలవ ముత్సస్త్వ చ దీర్ఘదీర్ఘ
 ని శ్వాసమూరుతా. త చేతనాలంభముదిత ఇవ చ సర్వాంగీణం ఓణ
 మపి న ముమోచ రోమాంచం. సహ్యతే హృదయేన వేదనా న వేతి
 తద్వార్తాం ప్రప్తు మివ నియుక్తేన మనసా శూన్యతా మధాక్షిత్,
 తత్ప్రతివార్తాకర్ణనాయేవ చ గృహీతమాన స్సర్వ దై వాత్మివత్. తదాన
 నాలోకనాంతరిత మివ సర్వ మేవ నాద్రాక్షిత్. చంద్రబింబేఽపిచాస్య
 దృష్టి ర్నారమత. తదాలాపపరిపూరితశ్రోత్రేంద్రియ ఇవ న కిం చి దపర
 మంతరి కిర్ణే కృతవా. వీణాధ్వనయోఽప్యస్య బహిరేవాసక, సుభా
 పితా న్యపి న ప్రవేశ మలభంత, సుహృద్వాచోఽపిపరుషా ఇవాభవక,
 బాంధవజనజల్పితా న్యపి నా సుఖాయంత భావావగమభీత్యేవ యథా
 పూర్వం న కస్య చిద్దర్శన మదాత్. అనవరత ముక్తజ్వాలేనమదనమలత
 భుజాంతర్దహ్యమానోఽపి గురుజనత్రపయాన సద్య స్సముద్భృతార్ద్రాగ్రిర
 విందశయన మభజత. న సరసబిసలతాజాలాని గాత్రేష్వకరోత్. న జల
 మాక్షికిక్షోదతారకితాని అజతరషద్దీప్తిత్రాణి పార్శ్వేఽప్యకారయత్.
 న కుసుమపల్లవప్రప్తరచనామాదిదేశ. నానవరతథారానిపాతోల్లసిత
 శిశిరశీకరాబద్ధదుర్దినం దదర్శాపి థారాగృహం న మకరందసంతత
 సంసారశీతలాభ్యంతరాణి హర్షోద్భ్యానలతాభవనా న్య ప్యసేవత.
 న మలయజజలలులితపృష్ఠేషు మణికుట్టిమేష్వప్యలుతదిచ్ఛయా న
 తుహినకరనికరసుక్రాంతిహృద్యేషు లలనాకరకలితచంద్ర కాంతమణిదర్పణే
 వ్య ప్యసంక్రామయదాత్మసంతాపమ్. కిం బహునా. నాశ్యానహరిచందన
 రసచర్చా మప్యాచరణా దదాపయత్.

ఏవ మేవ కేవలం రాత్రే దివా చాకృతనిర్వృతినా జ్వలతా
 ౭పి అదహనాత్త కేన దహతాపి అక్షత స్నేహేంధనేన దుగ్ధాను
 భావనా యైవ భస్మసా దకుర్వతా మదనదహనే నాంతర్భహి శ్చ క్వాభ్య
 మానదేహః శోష మగాత్. ఆర్ద్రతాం పునః ప్రతిక్షణాధీయమాన
 వృద్ధిం నాత్యాక్షీత్. ఏవం చ నిష్ప్రతిక్రియతయా దుస్త్వజతయా
 చాతివిసుష్టులేనాయాస్యమానో౭పి మదనేనాకార మేన లోకలోచ
 నేభ్యో రక్ష న్న కుసుమశరసాయకేభ్యో జీవితం. తనో రేవ తానవ
 మంగీచకార న లజ్జాయాః శరీరస్థితా వే వానాదరం కృతవాన్ న కుల
 క్రమస్థితౌ. ప్రజా ఏ వా న్వరుధ్యంత న మన్తభోక్తులికాః సుఖమే
 వావధీరయామాస న ధైర్యమ్. ఏవం చాస్య పురః కాదంబరీ రూప
 గుణావష్టంభాహితప్రాణేన బలవతా౭నురాగేణాకృష్యమాణస్య
 పశ్చాద్గురుజనప్రతిబంధదృఢతరేణ మహీయసా స్నేహేన చ వార్య
 మాణస్య గభీరప్రకృతేః సరిత్పతే రివ చంద్రమసా సుదూర ముల్లాస్య
 మానస్యాపి మర్యాదావశా దాత్మానం స్తోభయతః కథం కథ మపి
 కలిపయే ష్యపి సహస్రసంఖ్యాయమానే ష్వతిక్రాంతేషు వాసరేషు.
 ఏకదా రణరణకసకాశాది వాంతరలభావస్థానో నిర్గత్య బహి ర్నుగ
 ర్యాస్తరంగసంగశీకరాసారమరుంతి కలక్వణితకలహంసచక్రవాళాక్రాంత
 సరససుకుమారపై కతాని శిప్రాతటా న్యనుసర న్నాతిదూర మివ చర
 ణాభ్యామేవ బభ్రామ భ్రామ్యం శ్చ ¹రుద్రసుతాయతనే రయేణాగ
 చ్చుతః సావష్టంభయా గత్యా త్వరితఖురసంచారాన్ యుజ్యమానాం
 శ్చ విరభీభవత శ్చ సంఘట్టమానాం శ్చ విశ్లిష్యత శ్చోత్సహమానాం
 శ్చ లంబమానాం శ్చ పరావతత శ్చ విచ్ఛిన్నపంక్తిచ్యవస్థానాన్
 ఫలతో౭పి పతతో౭ప్యనసీదతో౭పి చ యథాశక్తిసాదిభి రుత్పీడితా
 న్నిస్సహతయాదూరాగమనభేద మతిత్వరయా చాగమనకార్యగౌరవ
 మావేదయతో దూరా దేవాతిబహూ నివ తురంగమా నద్రా
 ణీత్. దృష్ట్వా చోత్పన్నకుతూహల స్తేహం పరిజ్ఞానా యాన్యతమం
 పురుషం ప్రాహిణోత్. ఆత్మనా ప్యూరుదఘ్నేన పయ సోత్తీర్య శిప్రాం

స్తిన్నేవ భగవతః కార్తికేయ స్యాయతనే తత్ప్రతివార్తం ప్రతి
పాలయన్నతిష్ఠత్.

తత్రస్థ శ్చ కుతూహలా తస్మిన్నేవ వాణిబృందే నిక్షిప్త
దృష్టిః పార్శ్వస్థితాం హస్తేనాకృష్య పత్రలేఖామవాదీత్.—‘పత్ర
లేఖే! పశ్యయ ఏష పురుషః పుర ఏ వార్కకిరణనివారణోల్లాసితయా
ప్రేఖదాలోలంబశిఖయా మయూరపింఛమయ్యా ఛత్రికయా దుర్వి
భావ్యవదనోఽశ్వవారో జ్ఞాయతే కేయూరకోఽయ మితి.’యావత్తయా
సహైవం నిరూపయ త్యేవం తావత్తస్మాత్ ప్రహితపురుషా దుప
లభ్యాత్తావస్థానం దృష్టిపథ ఏవావతీర్య తురంగమా దాపతంతం దూరాత్
ద్రుతాగమనధూళీ ధూసరశ్యామికృతశరీరం పరివర్తిత మి వేతరాకా
రేణ ఉజ్జ్వితాంగరాగసంస్కారమలినే నేవ వపుషా విషాదశూన్యేన
ముఖే నాంతర్దుగ్ధిసంభార పిశునయా చ దృష్ట్వా దూరత ఏవాపృష్టా
మపి కష్టాం కాదంబరీసమవస్థా మనక్షర మావేదయంతో కేయూరక
మద్రాక్షీత్. దృష్ట్వా చ దర్శితప్రీతి ‘రే హ్నేహి’ త్యాహూయ ససం
భ్రమప్రణయప్రణతోపసృత మలిదూరప్రసారితాభ్యాం దోర్భ్యాం
పర్యష్యజత తమ్. ఉపసృత్య పునః కృతనమస్కారే తస్మిన్ననామయ
ప్రశ్నవచనా సంవర్ధ్య సర్వా నేవ తత్సహాయాః పునః స్థితం పునఃపున
స్సస్పృహ మాలోక్ష్న కేయూరక మవాదీత్ —‘కేయూరక! త్వద్దర్శ
నే నైవ భద్రం దేవ్యా స్సపరివారాయాః కాదంబర్యా ఇ త్యేత దా
వేదితమ్. ఆగమనకారణ మపి విశ్రాంత స్సుఖతః కథయిష్యమి’ త్యుక్త్వా
సమ్భ్రాంతాగతారోహకథాకీతాం కరిణీ మారుహ్య ‘కుతోఽస్య జన
స్య సుఖ’ తే త్యభిదధాన మేవ కేయూరకం పృథతః కృత్వా పత్ర
లేఖాం చారోప్య స్వభవన మయానీత్. తత్ర చ నిషిద్ధాశేషరాజలోక
ప్రవేశః ప్రవిశ్య వల్లభోద్ధ్యానం శుభరివారేణ కేయూరకేణ సహా
త్తామ్య చేతసా అచేతిత మేవ దివసకరణీయం నిర్వర్తయామాస. నిర్వ
ర్త్య చ పత్రలేఖాద్విప్రీయః శుదూరోత్సాహితపరిజనః కేయూరక మా
హూయా బ్రవీత్. ‘కేయూరక! కథయ దేవ్యాః కాదంబర్యాః సమద
లేఖాయాః మహాశ్వేతాయా శ్చ శుదేశమ్.’

ఇ త్సభిహితవతి చంద్రాపీఠే పురః సప్రశ్రయ ముపవిశ్య కేయూ
రకోఽప్యవాదీత్. — 'దేవ ! కిం విజ్ఞాపయామి ?' నాస్తి మయి సందేశల
వోఽపి దేవ్యాః కాదంబర్యాః సమదలేఖాయాః మహాశ్వేతాయావా,
య దైవ పత్రలేఖాం మేఘనాదాయ సమర్ప్యతగతేన ప్రతినివర్త్యమ
యాఽయం దేవ సోఽజ్ఞయినీగమనవృత్తాంతో నివేదితః తదై వోర్ధ్వం
విలోక్య దీర్ఘ ముష్ణం చ నిశ్వస్య సనిర్వేద మేత ది త్యుక్తోత్థాయ
మహాశ్వేతా పున స్తపసే స్వ మే వాశ్రమపద మాజగామ, దేవ్యపి
కాదంబరీ ఝటితి హృదయే 'అయోఘనే నే వాభిహతా హ్యతర్కి
తాపతితకుష్మాశని నేవ మూర్ధ్ని తాడితా అంతఃపీఠాకూణననిమిలి
తేన చతుషా మూర్ధ్ని తేవ ముషితేవ పరిభూతేన వంచి తేన చోన్ము
క్తేన చాంతఃకరణే నావిదితమహాశ్వేతాగమనవృత్తాంతా చిర మివ
స్థితోన్మీ స్తీల్య నయనే విలక్షే 2వలక్షీ తేవ విస్మయ తేన విస్మయ స్తభ
దృష్టి ర్మహాశ్వేతాయాః కథ యేతి సాసూయ మివ మామాదిశ్య మద
లేఖాయాం పున ర్వలితముఖ సవిలక్షస్థితం 'మరలేఖ! అస్తి కేన చి దప
రే శైతత్ కృతం కరిష్యతే వా య త్కుమారేణ చంద్రాపీఠే' నేతి
ఏవ మభిదధతి ఉత్తాయ నివారితాశేషపరిజనప్రవేశా శయనీయే నిప
తోత్తరవాససోత్తమాంగ మవకుంత్య నిర్విశేషహృదయవేదనాంమద
లేఖా మ ప్యనాలపంతీ సకల మేవ తం దివస మస్థామ, అపరేద్యు శ్చ
స్రాత రే వోఽస్మతం మా మేవం దృఢతరశరీరేషు 3ధ్రియమాణేష్వే
వ 'భవతు అహ మిదృశీ మవస్థా మనుభవా' మి త్యుపాలభమా
నేవ 'న మే భవద్భిః పార్శ్వవర్తిభిః కార్య' మితి నిర్భర్తనయంతీవ 'కిం
మే పుర స్తిష్ఠ' నీ త్యంతర్మన్యవేగేన తర్జయం తీవ చ బాష్పపూరో
ద్రేకోత్కంప పర్యాకులయా దృష్ట్యా చిర మాలోకితవతీ, తథా దృష్ట
శ్చ తయా దుఃఖితయా దేవ్యా ఆదిష్ట మేవ గమనాయాత్తానం మ
న్యమానోఽహ మనివే ద్యైవ దేవ్యై దేవపాదమూల ముపాగతో
ఽస్తి, త చ్చ దేవై కశరణజనజీవితపరిత్రాణాకులమతేః కేయూరకస్య
విజ్ఞాపనాకర్ణనావధానదానేన ప్రసాదం కర్తు మర్హతి దేవః,

దేవ! శ్రూయతాం, యదైవ తే ప్రథమాగమనేనామోదినా మల
యానిలేనేవ చలితం సమస్తమేవ తత్కన్యకాలతావనం తదైవ
సకలభువనమనోభిరామం భవంత మాలోక్య వసంత మివ రక్షాశోక
తరులతా మి వారూఢవాక్ మకరకేతన స్తామ్, ఇదాసీం తు మహాంత
మాయాస మనుభవతి త్వదర్థే కాదంబరీ, తస్యా హి దినకరోదయా
దారభ్య దివసకరకాంతోపలానలస్యేన నిశ్శబ్దస్యాపవనేరితస్యాధూ
మస్యాభస్వనః ప్రజ్వలతో మకరధ్వజహతభుజో న పరిజనకరకమలకలిత
కోమలవల్లవలాస్యలీలయా ప్రసరభంగః, నానుత్తలతాళవృంతవాంత
జలజడకణికాసారసేకేన నివృత్తిః, న సరసహరిచందనపంకచ్ఛటాచ్ఛ
రణేన ఛేదః, న విదళితముక్తాఫలవాలుకాపటలోద్ధూననేన వ్యుసరముః,
నోత్క్లిలిత విదంతమయకలహంసపంక్తిముక్తాంబుధారేణ ధారాగృ
హేణప్రశముః, యథా యథాచలితజలయంత్రవిగళితాభి రతిశిశిరశీకర
నికరతారకీతాభి రంబుధారాభి రాహన్యతే తథా తథా వైద్యుతానల
సహోదర ఇవ స్ఫురతి మదనపావకః, సుతరాం చ శిశిరః కుండకలి
కాకలాపమంజరీ మివ వికాసయతి స్వేదజలలవజాలకసంతతి ముప
చారః, చిత్రం చేదం, మకరకేతుహతభుజా దహ్యమాన మగ్నిశౌచ
మంశుక మివ నితరాం నిర్భ్రీభవతి లావణ్యమ్, మన్యే చ మృదుస్వ
భావ మపి జల మివ ముక్తాఫలతా ముపగతం కఠినిభవతి ఉత్కంఠితం
హృదయ మబలాజనస్య, యత్తాదృశే నాతిసంతాపే నాపి న విలీయతే,
బలవతీ ఖలు వల్లభజనసంగమాళా య త్తథావిధ ముపన్యనుభవవేద
నావిహ్వలితప్రాణ మతికష్టం ప్రాణ్యతే, కిం కరోమి?, కథయ కథం
కథ్యతే? కయా వృత్త్యా వర్ణ్యతే? కీదృశేనోపాయేన ప్రదర్శ్యతే? కేన
ప్రకారేణావేద్యతే? కయా యుక్త్యా ప్రకాశ్యతే? కతమయా వేదన
యోపమీయతే? బలవతీ తదుత్కంఠా, స్వప్నేషు విగళితచేతనాః
స్ఫుటం ప్రాణినః, ప్రతిదినం దృశ్యమానోఽపి య స్మ చశ్యసి తాదృశీ
మవస్థామ్, ప్రచండదినకరకిరణసహస్రాతపసహాని కమలాని శయనీకృ
తాని ఘ్నాని ముపనయంత్యా దివసకరమూర్తి రపి నిరితా తయా
నిజోద్భవా, నిష్కరుణేన చాకారణవామేన కామేన మథ్యమానా

తాస్తా శ్చేష్టాః కరోతి, తథా హి:—సాసోఽమదనవేదనే త్వ మతి
 కఠినే మనసి నివస సీతి మృదుని కుసుమశయనే కథ మపి సఖజనేన
 పాత్యతే, కుసుమశయనగలా చ సంతాపగళితచరణతలాల క్తకలవ
 పాటలితై శ్చ శయ్యాకుసుమైః కుసుమశరణ శరతా ముచనీతైః సమ
 ధిరై రివ హృదయా తృప్తితై ర్భయ ముచజనయతి సఖీనాం, సర్వాం
 గీణ మనంగళరనివారణాయ కవచ మివ భవద సుస్థరణరోమాంచ
 ముద్వహతి, రోమాంచనికుచయుగళే శ్వాపగళిత మంశుకం నివధానా
 త్వత్పాణిగ్రహణత్పష్టయా కంటకశయనవ్రతేలీలా మివ దక్షిణం కర
 కమల మనుభావయతి, వామం తు వామకపాలభరజడాంగుళి ముల్లస
 ల్లోలపద్మరాగవలయప్రభాంశురజ్యమానం జ్వలితమదనహుతాశనవిష్య
 ప్త్యమాణ మివ హస్తకమలం విధునోతి, నభినీదళవ్యజనపవనవిక్షిప్త్య
 మాణకర్ణకువలయదళం వదన మజస్త్రస్తవదశ్రుభయపలాయమాన
 లోలలోచన మివ బిభర్తి, ప్రతిక్షణం ధౌమతాం న్రజంతీ న కేవలం
 మంగళవలయం పతనభయేన డోలాయమానం హృదయ మపి ముహూ
 ర్తుహుః పాణిఁగల్గవేన రుద్రాద్ధి, శిశిరవారిక్షోదకూరిణ్యా లీలాకమల
 మాలికయేన వపుషి నిహితయా సఖజనహస్తపరంపరయా పరిక్లామ్యతి,
 తథా చరణయుగళేన రశనాకలాపం నితంబవిస్తారేణ మధ్యభాగం
 సంగమాశయా హృదయం హృదయేన భవంత మురసా బిసినీపలాశ
 ప్రావరణం కంఠేన జీవితం కరకమలేన కపాలపాళీం త్వదాలాపే
 నాశ్రుపాతం లలాటఫలకేన చందనలేఖికా మంసేన వేణీ మధునా
 ధారయతి, త్వద్విద్యుత్తయా విఘటమానం హృదయ మభివాంఛతి,
 గోత్రస్థలితే నేన జీవితేన లజ్జితే, ప్రియసఖ్యేన మూర్ఛయా మనసి
 ముహూ ర్తుహుః స్పృశ్యతే, పరిజనేనేవ చ రణరణకేన పరవశా
 కుసుమశయనా దుష్టాప్యతే, పరిచారికయే వార్త్యా సస్తాంగీ సంచా
 ర్యతే, ముహూః పవనప్రేంఖోలిత ముత్కంఠావ్యజనపల్లవభంగభయ
 కంపిత మివ లతామండప మధివసతి, ముహూః సత్కౌశలకళికం బిస
 వలయసంరక్షణరచితాంజలిపుట మివ స్థలనభినీవన మధికేతే, ముహూ
 రుద్బంధనభయా దివ నిరంతరకిసలయాచ్ఛాదితలతాపాశ ముద్యావ
 మాసేవతే, ముహూ ర్నిపతదవితరోదనాతామ్రనయనప్రతిబింబం

ప్రస్తరాస్తరణత్రాసనిమజ్జత్కమలమివోప వనసరో జలమవగాహతే,
తస్మా దుక్థాయ తమాలవీధీ ముపైతి, తస్యాం శాఖామవలంబోద్ధృష్ట
భుజలతానిసీతనిమిలితలోచనవదనా చంపకదళమాలికోద్బుద్ధదేహ
శంకా ముత్పాదయంతీ ముహూర్తం విశ్రమ్య సంగీతక గృహమా
విశతి, తతో మధురమురజరవలయలలితలాస్యలీలయోద్వేజ్యమానా
మయూ రీన ముక్తవారిధారం ధారాగృహ మభివతతి, తతోఽపి ఘన
జలధారాశీకరపులకితకాయా కదంబకళితేన కంపమానా శుద్ధాంతకమలి
నీతీర ముపస్పృతి, తస్మా చ్చ భవనకలహంసరవ మస హమానా ప్రస్థితా
తత్కాలావతారితనూపురయుగళా నిపుణప్రేక్షామివ క్షామతా మభి
నందతి, వలయరచనామ్లాయితమృణాలశకుపితై రివ భవనవాసీ చక్రవాక
మిఖునైః కూజితేన ఖర్యతే, శయ్యావిలాసమృగిత కుసుమసంచయా
మర్మితై రివ ప్రమదనమధుకరకులై ర్విగుతే నోద్వేజ్యతే, నిర్భరో
త్కర్వగీత నిర్జితరసరోషితై రివాంగణసహకారపికబృందైః కలకలే
నాకులి క్రియతే, మదనపాండుగండ పరిభూతగర్భపత్రికాంతిభిర్విద్యే
వోద్వానకేతకీసూచిభి రుద్భూతవేదనా భవతి, ఏవం స్త్రాయైశ్చ మదన
దుశ్చేష్టితాయానైః పరిణామ ముపైతి దివసః.

చంద్రోదయే చాస్యాస్తిమిరమయీవాపైతి ధృతిః, కమలమయ
మివ దూయతే హృదయం, కుముదమయ ఇవ విజృంభతే మకరకేతనః,
చంద్రకాంతమణిమయ మివ ప్రక్షరతి నయనయుగళమ్, ఉదధి జలమ
యానీవ వర్ధంతే శ్వసితాని, చక్రవాకమయా ఇవ విఘటంతే మనో
రథాః, శీతజ్వరాశు రేవ మణికుట్టమోదరసంక్రాంతస్య తుషార కిరణ
మండలస్యోపరి వేపభువిలులితతరళాంగుళినికరం కరయుగళం ప్రసార
యంతీ శశినః సంతాప మనక్షరం కథయతి, సీత్కారేషు దశనాంశు
వ్యాజేన మన్తథశరనిర్జితహృదయప్రవిష్టా నిందుకిరణా ని వోద్గిరతి, వేప
భుషు వ్యజనికృతకదంబీదళకంపాపదేశ మివ గృహ్యతి, విజృంభికాసు
కంతనాళాగతజీవితనిర్గమమార్గ మి వోపదిశతి, గోత్రస్థితవిలక్షి తేషు
హృదయనిపతితమదనశరకుసుమరజ ఇవ వమతి, బాష్ప మోక్షేషు

స్థూలాశ్రుసంతానవేణికావాహినీ నిలీయత ఇవ, శశిమణి దర్పణేషు విస్ఫురితానేక ప్రతిబింబనిభేన శతభేన విదళతి, కుసుమశయనేషు పరిమళలాలసా గతాచిమాలామలితా ధూమాయత ఇవ, కమలప్రస్తరేషు కింజల్కరజోపుంజజర్జరితా జ్వల తీవ, స్వేదప్రతీకారేషు విశదకర్పూర ఊదధూచిధవళితా భస్మీభవ' తీవ, న విజ్ఞాయతే కిం ముగ్ధతయా కిం విలాసేన కి మున్నాదేన సంగీతకమృదంగధ్వనితేషు కేకాశంకయా ధారా గృహమరకతమణిమయూరముఖాని స్థగయతి, దివసావసానేషు విశ్లేష భీతా మృణాలసూత్రై శ్చిత్రభిత్తివిలిఖితాని చక్రవాకమిథునాని సంఘట్టయతి, చింతారతారంభేషు మణిప్రదీపానవతం సోత్పలై స్తాడయతి, ఉత్కంఠాలేభేషు సంకల్పసమాగమాభిజ్ఞానాని లిఖతి, దూతీసంప్రేషణేషు స్వప్నాపరాధోపాలంభాః సందిశతి.

అపి చ. తస్యా శ్చందనపరిమళ ఇవ దక్షిణానిలేన సహ సమూగచ్ఛతి మోహః, చక్రావృతాప ఇవ నిశయా స హాపతతి ప్రజాగరత్రాసః, ప్రతిరుతా నీవ వలభీఃపోతకూజితైః స హావిర్భవంతి దుగ్ధిభాని, మధుకర ఇ వోపవనకుసుమ మామోదేన స హాపసర్పతి మరణాశిలాపః, తథా చ జలకణి కేవ పద్మినీపలాశస్థితా కంపతే, ప్రతిచ్ఛా యేన స్ఫుటికోపలసలిలమణిదర్పణకుట్టిమతలేషు దృశ్యతే, నభి నీవ శశికర స్పర్శేన హ్లాసయతి, హం నీవ సరసమృణాలికాహారవ్యతికరేణ జీవతి, శర దివ కుముదకువలయకమలసంపర్కమనోహరగంధవహా సకుసుమ బాణా చ విజృంభతే, చంద్రమూర్తి రివ కమలప్రకరస్థలితపాదపల్లవా సంచరంతీ నిశాం నయతి, కుముది నీవ రజనీకరకిరణకృతప్రజాగరా దివస మలీకనిద్రయాఽతివాహయతి.

మురరిపుజలశయనలీలేవ మందోచ్ఛ్వసితశేషా నిమిలిత లోచనా కి మపి చింతయతి, మలయనిమ్నగేవ సరసహరిచందన కిసలయ లాంఛితేషు శిలాతలే ష్యభిసతతి. కుందకలికేవ తుమారసిక్తపల్లవ వర్తి నీవ నానిలే నాయాస్యతే, భుజంగీవాసహ్యసంతాపాలింగిత చందనశాఖాశిఖశకుంతకులకోలాహలేన తామ్యతి, హరి ణీవ కేసరికా

ననం పరిహరతి, కుసుమఘటితశీలీముఖమనోహరా న్నదనచాపా దివ
ప్రమదవనా త్రస్యతి, జాన కీవ పీతర క్తేభ్యో రజనిచరేభ్య ఇవ చంప
కాశోకేభ్యో బిభేతి, ఉషేవ స్వప్న సమాగమేనాపి కృతార్థతా మేతి,
గ్రీష్మనిశాలక్ష్య రి వానుదిన మతితామా భవతి సర్వథా తస్యాః కం
దర్పవేదనయా అంగాని దివనై ర్రివితసంధారణవస్తూని వలయరచనయా
గృహకమలినీమృణాళాని ఉపదేశైః సఖవచనాని శయ్యాపరికల్పనేనో
పవనకుసుమాని అనవరతమోక్షేణ మదనాయుధాని నిశ్చేషం క్షీణాని.
కింబహునా?, సంప్రతి తస్యాస్తవ్నామా సర్వతః సఖజనః-త్వత్సంబద్ధా
నిసర్వరహస్యాని-త్వత్సమాగమోపాయాన్వేషణః సర్వే సమవాయాః-
త్వదార్తోపాలంభనతత్పరాఃసర్వప్రశ్నాః-త్వద్వృత్తాంతముఖరఃపరిజనః-
త్వదాలాపనిర్నితాః సర్వవినోదాః త్వదాకారమయ శ్చిత్రకలాభ్యాసః-
త్వదుపాలంభగర్భాః మాగధీమంగళగీతయః - త్వద్దర్శనపునరుక్తాః
స్వప్నాః-త్వత్పరిహాసప్రాయా మదనజ్వరదాహవిప్రలాపాః - త్వన్నామ
గ్రహణైకోపాయగమ్యప్రబోధా మోహమహావేగాః.'

ఇత్యావేదయంతం చ కేయూరకః—'భవతు సంప్రతి నశకో
మృతః పరం శ్రోతు' మి త్యామీలనదత్తసంజ్ఞేవ కాదంబరీవ్యథా
శ్రవణవేదనాసంభవానుకంప యేవ చంద్రాపీడ మాక్రమంతీ మూర్ఛా
న్యవారయత్. న తు పున రవస్థానివేదనపరిసమాప్తిః.

తథా మూర్ఛానిమీలిత శ్చ తా మేవానుభూయ న్నివ ససం
భ్రమప్రసన్నశరీరేణ కేయూరకేణ సంభావితతాలవృంతయాచ పత్ర
లేఖయా ఆనుభావ్యార్థసజ్జయాచ నియత్యా సంజ్ఞాం లంభితశ్చద్ద్రాపీడః
స్వకృతపీడాపరాధేన భతమివ విలత మివ నిభృతస్థితం కేయూరక మం
తర్బాహ్లోపరుధ్యమానకంతః కి మపిస్థలితాక్షరం ప్రత్యువాచ—
'కేయూరక! యేన ప్రకారే దైవ మేకాంతనిష్ఠురహృదయ మాత్మ
న్యనుత్పన్నానురాగ మేవ మాం సంభావ్య దేవ్యా కాదంబర్యా పున
ద్దూరీకృతమదాగమనసంభావనయా న త్వ మాగమనా యాదిష్టో న
సందిష్టం వా కిం చి న్న హాశ్వేతయా సముపహృతానుబంధయా మద
లేఖయా వా త్వస్తుభేన నోపాలభ్యోఽస్మి తథా మయి పత్రలేఖయా

సర్వ మాఖ్యాతం, తదభిజాతతయా మహానుభావత్వా దుదారతయా
సమానశీలతయా దక్షిణతయా చైకాంతవేశలతయా చ స్వభావ
స్యాత్తాన మాత్తనా చ న కలయతి దేవీ కాదంబరీ చంద్రమూర్తే
రాలోకేనాపి నిశ్చేతసస్య చంద్రకాంతాఖ్యస్య పామాణఖండ స్యాద్భ్ర
భావోఽగమన మే వాయత్తం న పున స్తత్కరాకర్షణం, నితరాం య
పాతితోఽపి చ మధుకరస్యాభిగమన మే వాధీనం, మకరందలాభే తు
కలికాశ్రయిణీజ్యంభి కైవ ప్రభవతి, దివసంతాపాక్లాంతేన చ ఉన్ముఖ
తా కుముదాకరేణ కరణీయా, వికాసయతి న పునస్తం బోధితాన్ని
భిరామా రజ నేయ, నిర్భర మంతః సరసతాయాం సత్యా మపి మధు
మాసలక్ష్మీపరిగ్రహ ద్విना పల్లవానురాగదర్శనస్య కృతే కిం కరోతు
పాదః?, తత్ర దేవ్యాః కాదంబర్యా ఏవాజ్ఞా అపరాధినీ, యయా
అధరస్పందితమాత్రప్రతీక్ష్యే పురఃస్థాయినీ దాసజనే నిష్కరుణతయా
త్తాన మవ్యాపారయంత్యా సుఖపరిపన్థినీ దుగళదానైకనిపుణా పర
హృదయ పీడాన వేషిణీ లజ్జావేషితా న జివితసం దేహదాయినీ
దేవ్యాః సమవస్థా, అథ వా దేవ్యాః పరిజనస్యాపి కోఽయ మేనం
విధోవ్యామోహాః?, య దనిచ్ఛం త్యపి బలా దశా న వ్యాపారితా,
కీదృశీచరణతలప్రతిబద్ధస్య దాసజన సోఽపి లజ్జా?, కీదృశంవా గౌరవం
కోవానురోధః?, అవిశ్వస్తవిత్తతావా కేయ మీదృశీ?, యదేవ మాత్ర
నః శిరిషపుష్పకోమలస్యే య మతిదారుణా పీడాంగీకృతా న కృతార్థో
మేమనోరథః, అథ వాక్రమాగత మంతర్ధానం వామలోచనానాం
విశేషతో పరిత్యక్తనిశ్చేషబాలభావానా మనత్ప్రబుద్ధముగ్ధమనశిశ
యానాం కన్యకానాం, లజ్జాన పారితా నామాన్తిజ్జనే పరిత్యక్తుం దేవ్యా,
మదలేఖా తు ద్వితీయం హృదయ మస్యాః, తయా కి మేవమహార్యసం
యమధనైర్దునిభిర ప్యసంరక్షితహృదయాపహరేణానిగ్రాహ్యాచౌర్యే
ణశుచిభిరన్యపహార్యపుర్యేనాబహిష్కార్యచండా లేన భస్తీకృతాపర్య
వసానప్రాణిసహస్రేణానిర్వాన్యశ్చకానాగ్నినా సర్వదోషాశ్రయేణాశ
రీరవ్యాధినారూపాపహరిణాఅకాండవ్యాధేన మర్తభేది నాల్లికధనుర్ధ
రేణసద్యః ప్రాణాపహరతు మేణాకాలమృత్యునా అనిరూపితస్థానాస్థాన
ప్రవర్తినాపరోపకారకృతార్థేనహృదయవాసినా పరప్రత్యయేన స్వయా

నినాకామేన దురాత్మనా ఆయాస్యమానం దేవీశరీర ముపేక్షితం, కిమితి తత్ర త్యన్వేష్య మే కర్ణేవావేదితమ్?, అధునా శ్రుత్యాపిదివసక్రమగమ్యే ౭ధ్వని కిం కరోమి?, మలయానిలాహతలతాకుసుమపాత స్యాప్యసహం దేవీశరీరం, వజ్రసారకఠినహృదయై రస్వద్విధై రపి దుర్విషహస్సరేషుః, న జ్ఞాయతే నిమేషే ధైర్యం కిం వా భవతీతి, ప్రాయేణ చ దేవ్యాప్యనుభవనీయ ఏ వాయ మర్హః, యథా చాస్య దుఃఖైకదాన వ్యసనినో దుర్బుటఘటనాపంఙ్కితస్య యత్కించనకారిణో నిష్కారణ కుపితస్య హతవిధేః సర్వతో విసంఘటం సమారంభం పశ్యామి తథా జానామి నైతావతా స్థాస్యతీతి, అన్యథా క్వ నిష్ప్రయోజనా శ్వముఖమిథునానుసరణేనామానుషభూమిగమనం? క్వ చ తత్ర తృప్తీత స్యాచ్ఛోభదర్శనం?, క్వ తత్తీ రే విశ్రాంతస్యామానుషగీతధ్వనే రాకర్ణనం?, క్వ తజ్జిజ్ఞాసాగతస్య మహాశ్వేతావలోకనం?, క్వ తత్ర తరళికయాసహ తవాభిగమనేన మద్గమనప్రస్తానః?, క్వ మహాశ్వేతయా సహపేమకూటగమనం?, క్వ తత్ర దేవీవదనదర్శనం?, క్వాను రాగోత్పత్తి రస్తిక జనేదేవ్యాః?, క్వ వా అపరిపూర్ణమనోరథస్య మే పితురనునీయ గమనాజ్ఞా తత్సుదూర మారోప్య పాతితా వయం ఖల్వనేనాకార్యకారిణా స్తత్కర్తృబలనియోగదక్షేణ దగ్ధవేధనా, తథాపి దేవీం సంభావయితుం ప్రయతామహే.'

ఇత్యభిదధత్యేవ చంద్రాపీదే 'నితరామయ మనేనైవ కాదంబరీ వృత్తాంతేనసంతాపితస్త త్కిమపర మహ మేన మాత్మరేజినానసంతాపయామి' ఇత్యుత్పన్నదయ ఇవ భగవాం స్తిగ్ధదీధితి రుత్తప్తకనకద్రవ స్ఫులింగపింగలద్యుతి దిగ్వికీర్ణధూర్జటిజటామండలాను కారి సంజహార కరసహస్రమ్. ఆస్తానుసారేణ చ రవే గ్వాసరోఽపి యథోచ్ఛ్రితతరుశిఖ రావలంబినో రక్తాతపచ్ఛేదా నాకర్ష న్నపససార. క్రమే ధైర్యం సంజాత కరుణానుబంధయేవ సంధ్యయాఽపూర్వపరిజాలార్ద్రపట ఇవ ప్రసార్యమా దే స్వరాగఽటలే నిశాగమే నా ప్యేవ మస్య శూన్యతా విక్లబస్య మా భూద్దర్శన మి త్యాప్తే నేవ సర్వతో నీలీపరిలంబమానాయా మివ

భ్రామ్యమాణాయాం తిమిరలేఖాయాం కమలేష్వపి దుఃసహత్వాచోష్ఠి
 షకారిణః సంతాపస్యాలృకలృనాభీతే ష్వివ సంకుచత్సు కుముదేష్వపి
 శుచిస్వభావతయాఽఽర్ధ్రాఽర్ధ్రేషు శయనసంపాదనాయే వాహమహ
 మికయోద్ధలత్సు చక్రవాకే ష్వపి సహచరివిరహవిధురేషు కాదంబరీస
 మీపగమనోపదేశదానాయేవ కలకరుణ ముచ్చైర్ముహూర్తముర్వ్యాహ
 రత్సుచంద్రమస్యపి భగవతి సమస్తభువనైకాతపత్రేసుధారజతకలశేపూ
 ర్వదిగ్వధూపదనచందనతలకే గగనతలలక్ష్మీలావణ్య మహాహ్రదే సకలలో
 కాహ్లాదకారిణి సుధాలిక్తైః కరైరివ స్పృష్టు ముచ్ఛాస్సహేతునా తం
 బోఽస్మాజ్జలేన చ సేక్తు ముదయగిరిశిఖర మారూఢే ప్రాఢే ప్రదోష
 సమయే చంద్రాపీడస్తస్మిన్నేవ వల్లభోద్యానే చంద్రాతఃస్పర్శరశ్మిత
 విశదజలలవోద్భేదహారిణి చంద్రమణిశిలాతలే విముచ్ఛ్యాంగాని చరణ
 సంవాహనోపవృతం కేయూరక మవాదీత్ — 'కేయూరక! కిం మాక
 లయసి!, యావత్ వయం పరాపతామస్తావత్ ప్రాణాః సంధారయి
 ష్యతి దేవీ కాదంబరీ, పారయిష్యతి వా తాం వినోదయితుం మరలేఖా,
 అగమిష్యతి వా తత్సమాశ్వాసనాయ మహాశ్వేతా, మత్పరిచయో
 ద్వేజితా ప్రతిపత్స్యతే వా శరీరస్థితయే తయోరభ్యర్థనాం, ద్రక్ష్య
 మి వా పున స్తస్యాః స్థైరస్థుకోఽస్మాంత మాలోలతారక ముత్త్రస్త
 హారిణశాబకాయతేక్షణం ముఖమితి.

స తు వ్యజ్ఞానయత్ — 'దేవ! ధైర్యం సమవలంబ్య గమనాయ
 యత్నగ క్రియతామ్, తిష్ఠతు తావ దాసన్నవర్తీ సఖిజనః పరిజనో వా,
 తస్యా హి త్వదాలోకనే చ్ఛైర న్వేచ్ఛమా నిమేషితుమపి నదదాతి,
 సమాగమాశయై వావప్తభృం హృదయం, శ్వసిత మేవ ముఖే వహితం,
 రోమాగచ ఏవ క్షణ మపి శరీరం న ముంచతి, దివానిశం బాష్ప ఏవ
 లోచనపథస్థాయీ, ప్రజాగర ఏవ రాత్రావపి దత్తవృష్టిః, అరతిరేవ న
 ఏకాకిన్యాః క్షుమ్య త్యవస్థానం, జీవిత మేవ కంఠస్థానా న్నాపరసతీ'.

ఏవం వదంత మేవ మాదిదేశ విశ్రాంతయే కేయూరకమ్. అత్త
 నాపి గమనచింతాం ప్రావిశత్ యది తావ దకథయిత్వా అనిపత్య

చరణయో రనాఘ్రతః శిరసి అగ్రహీతాశీః సహసా ¹ఉచ్ఛ్వాంఖలిత
 ఏవ తాతే నాంబయా వక్తవ్య మవ్యపక్రమ్య గచ్ఛామితతో గతస్యాపి
 మమ కుతః సుఖం కిం శ్రేయః కుతో వాఫలావాప్తిః, కీదృశీ వా హృ
 దయనిర్వృత్తిః, అథవా తిష్ఠతు తావ దియ ముత్తరకాలాగామినీ
 చింతా, అపక్రమ్య గత ఏవ కథమహమ్!, యత్తాతేన ²దుస్తారడుగభా
 ర్ణవోత్తరణమహాసేతుబంధాత్ ఆవంధ్యవాంఛితఫలదానకల్పద్రుమా
 దహితవిక్రాంతియశోనిష్క్రాంతిద్వారార్గళదండా దశేషభువనోత్తం
 భనస్తంభాత్ స్వభుజా దవారోప్య మయ్యేవ రాజ్యభారః సమారో
 పితః, తదనాఖ్యాయ పద మపి నిర్యాతే మయ్యవశ్యం అపరిమితకరి
 తురగరథగమనసంక్షోభితధరాతలై రాలోలకదళికాకాననాకులీకృత
 భాస్వద్గభస్తిభి రూర్ధ్వద్రియమాణధవళాతపత్రమండలచ్ఛాయాన్తరిత
 వాసరవ్యతికరైః అతిబహుళరేణుగ్ధమావిచ్ఛేదాపూరితభువనకుహరైః
 పురః ప్రసృతజవనవాజిభి రనుసంతానలగ్నవేతండస్రాయసాధనైః శ్రాం
 తైరపి బుభుక్షితైరపి అకృతగతివిలంబై రాపయోధే రహ్మాభ్యోదిగోభ్య
 రాజభిరవశ్య మనుధావితవ్యమ్, తిష్ఠంతు తావత్ సేవాపరా రాజానః,
 సుఖపరిభుక్తాః ప్రజా అపి తాతన్నేహ త్పరిత్యక్తపుత్రదారాః పృష్ఠతో
³లిగివ్యం తీతి మే చేతసి చింతా, అపి చ తాతస్యాపి కోపరోస్తి
 యస్తి న్నదీయం స్నేహం సంక్రమయ్య మయ్యపక్రాంతే యాతు కిమ
 నేన గతేన వా ఇ త్యనినయకోపితో² వప్తంభం కృత్వాస్థాస్యతి, కస్య
 వా పరస్య ముఖ మాలోకయంతి సుఖాయమానహృదయా మత్ప్ర
 త్యానయనాయ కృతార్తప్రలాపా న తాత మేవా కులీకరో త్యంబా,
 తాతే చ పృష్ఠతో లగ్నే అష్టావశదీప్తపమాలినీ మేషి న్యేవ లగ్నా
 భవతి, తదా మయా క్వ గతం?, క్వ ప్రస్థితం?, క్వ విశ్రాంతం?, క్వ
 యాతం?, క్వ భుక్తం?, క్యాపస్పృతం?, క్వాత్తా మయా గోపయితవ్యః?,
 సమాసాదితేన వా²త్ర కథం మయావదనం దర్శయితవ్యం?, పృష్ఠేన
 వా కి ముత్తరం దాతవ్యమ్?, అథాపి కథం చి ద్దైవనియోగాన్నిః
 సృతోస్తి, తథా²పి అనాయాసనీయం తాత మేవం మహీయస్యా

యాసే తాతప్రసాదా దదృష్టదుఃఖా మంబాం వా నిజాపక్రమణ
 శోకాల్లవే పాతయామి కిం కృతం భవత్యపుణ్యవతా, అపి చ స బహు
 దివసప్రవాసోపతప్తః స్కంధావారోఽపి మే అద్యాపి న పరాపతతి,
 తేనాపరసంవిధానా దర్శపథా దేవ నివృత్య పునర్ధావితవ్యమ్, అథా
 వేద్య తాతస్యాంబాయా శ్చ తాభ్యాం చ విస్మితః సంవిధానేన
 గచ్ఛామి, తత్రాపి కిం కథయామి!, మమ స్నేహదుఃఖతా గంధర్వరాజ
 పుత్రీ కాదంబరి మా ముద్దిశ్య మకరకేతునా ఆయాస్యమానా దుగళిం
 తిష్ఠతీతి, కిం వా బలవాన్తే తస్యా మనురాగో న తయా వినాఽహం
 ప్రాణాః సంధారయా మీతి, కిం తస్యా మమ చ ద్వయో రపి జీవిత
 నిబంధనహేతుభూతయా మహాశ్వేతయా తత్పరిణయనాయ మేసందిష్ట
 మీతి, కిం వా తద్దుగళి మపారయన్ సోధు మయం కేయూరక స్తన్భక్త్యా
 మాం నేతు మాగత ఇతి, అత్యపరోఽపి నా కశ్చిద్వ్యపదేశో న శక్యతే
 ఏవ పునర్గమనాయ కర్తుం, సంప్రత్యేవ సమధికాద్వర్షత్రయాత్
 ప్రసాద్య వసుధాం ప్రత్యాగతోఽస్మి, అద్యాపి సాధన మేవ న పరాప
 తితి, అకథయిత్వాచ గమనకారణం కథ మాత్మానం మోచయామి!,
 కథం మాం ముంచతు తాతోఽంబా వా!, తత్సుహృత్సాధ్యేన్దిన్నధేఽ
 నర్థః పతితః కిం కరో మ్యేకాకీ!, వైశంపాయనోఽప్యసన్నిహితః పార్శ్వే
 మే, కిం కరోమి!, కం పృచ్ఛామి!, కేన సహనిరూపయామి!, కో మే సము
 పదిశతు!, కోవాపరో మే నిశ్చయాధానం కరోతు!, కస్యాపరస్య వా
 వివేకీనీ ప్రజ్ఞా!, కస్య వాన్యస్య శ్రుతం శ్రోతవ్యం వా!, కో వా పరో
 వేత్తా వక్తుం!, కస్య వా పరస్య మయ్యసాధారణః స్నేహః, కేన వా
 పరేణ సహ సమానదుగళి భవామి!, కో వాపరో మయి దుగళితే
 దుగళి సుఖితే సుఖి!, కోవాపరో రహస్యావేదనస్థానం!, కస్యాపరస్య
 పరి కర్తవ్యభార మవక్షిప్య నిర్వృత్యాత్మా తిష్ఠామి!, కస్య వా పరస్య
 మత్కార్యే పర్యాకులతా!, కో వా పరో మయాను కోపితం తాత
 మంబాంచ పరిబోధ్య మాం నేతుం సమర్థః ఇతి.

ఏవం చింతయత ఏవాస్య సా నిశా దుఃఖదీర్ఘాపి క్షయ మగ
 మత్. స్రాత రేవ చ కిం వదంతీం శుశ్రావ. యథా కల దశమ్రం యా

వత్ పరాగతః స్కంధావార ఇతి. తాం చ శ్రుత్వా సముచ్చాస్విత
చేతా శ్చకార చేతసి—‘అహో! ధన్యోస్మి, అహో! విధే ర్భగవతో
నుగ్రహోస్మి, యస్య మే లుభానానంతర మేవ పరాగతో
ద్వితీయం హృదయం వైశంపాయనః’ ఇతి. ప్రహర్షపరవశ శ్చ ప్రవి
శంత మాలోక్య దూరత ఏవ కృతప్రణామం కేయూరక మవాదీత్.—
‘కేయూరక! కరతలవ ర్తినీం సిద్ధి మధునా లవధారయ, ప్రాప్తో హి
వైశంపాయన’ ఇతి.

స తు తదాకర్ణ్య గగనపరిలంబకృతయా చింతయా లతాశూన్య
ఏవ భద్రక మాపతితం ‘మహతీ హృదయనిర్వృతి ర్దేవస్యజా’ తేత్యభిదధ
దేవోపసృతోపవిశ్య పార్శ్వే వైశంపాయనాగమనాలాప మే వాను
బధ్యముహూర్తమివ సంజ్ఞోత్సారితసమస్తపరిజనం చంద్రాపీడం వ్యజ్ఞాప
యత్.—‘దేవ సర్వతో విస్ఫురంతీ తపి దివ బలాహకోన్నాదం ఉపా
రూఢశ్యామికా మేఘలేఖేన సలిలాగమన ముపదర్శితపాండుచ్ఛవిః
ప్రాచీనచంద్రోదయం పరిమళగ్రాహిణీమలయానిలాగమనముపదర్శిత
పాండుచ్ఛవిః ప్రాచీనచంద్రోదయం పరిమళగ్రాహిణీ మలయానిలాగతి
రివ వసంతమాసానతార మభ్యుచ్చితమకరధ్వజా మధుమాసలక్ష్మీ రివ
శల్లవోద్భేద ముల్లసితరాగా శల్లవోద్గతి రివ కుసుమనిర్గమం వికసితకాశ
కుసుమమంజరివ శరదారంభ మవస్థైర్యేయ మావేదయతి నిస్సంశయం
దేవస్య గమనమ్, అవశ్యం చ దేవస్య దేవీప్రాప్త్యా భవితవ్యం, కేన
కదా వా లవలోకితో బ్యోత్సన్నరహిత శ్చంద్రమాః?, కమలాకరో
వా మృణాలికయా వినా, ఉద్యాన భాగో వా లతాశూన్యః?, అపి
చ న రాజత ఏవ సహకారకుసుమమంజరీ పరిగ్రహమంతరేణ సర్వజన
సుఖగోలపి కుసుమమాసః, అసంభావితదానలేఖాలక్ష్మీకం వా వదనం
యూథాధిపతేః, కిం తు యావ దై వైశంపాయనః పరాపతతి యావచ్ఛ
లేన సహ గమనసంపదానం నిరూపయతి దేవ స్తావత్ అవశ్యం కాల
క్షేపేణ భావ్యమ్, యాదృశీ వా ల కాలక్షమా దేవ్యాః శరీరావస్థా
తాదృశీ నివేది తైవ మయా, సర్వోలపి ప్రత్యాశయా ధార్యతే,

దేవ్యాస్తుపునర్దేవదర్శనోఽద్యయావత్, నిష్ప్రత్యాశ మేవ హృదయం
 కేనాశ్వసనేన వర్తతాం?, మద్వారోపలంభాదేత దుత్పత్స్యతే చేతసి
 యథా అస్తి కార్యం మే జీవితేన దుగిభావ్యసి సహంతి ధారయామ్యేత
 దితి, అతో విజ్ఞాపయామి, చేతసాత్పగ్రతో గత ఏవ దేవః శరీరేణా
 ప్యనుపద ముచ్చలిత ఏవ, కిమపరం మయాఽత్ర స్థితేనాపి సాధనీయం?,
 తద్దేవాగమనోత్సవావేదనాయ గమనానుజ్ఞాయా ప్రసాదం క్రియమాణ
 మిచ్చతి మే ప్రణయప్రసాదదుర్లలితం హృదయ మిదానీ మేవ'.

ఇతి విజ్ఞాపితే కేయూరకేణ అంతఃపరితోషవికసితయా వికచ
 నీలోత్పలపుంజమాలికయేన దృష్ట్వా దర్శితచంద్రప్రసాద శ్చంద్రాపీడః
 ప్రత్యువాచ.—'కి ముచ్యతే?, కస్యాపరస్యేదృశీ దేశకాలజ్ఞతా?,
 గోవాపరోఽస్మా స్వేన నిర్వాప్యజభక్తిః?, క స్యాపర స్యేదృశీ అస్తద్విభా
 సహిష్ణుతా అనపేక్షితస్వశరీరశక్తి రుత్సాహ శ్చ?, త త్సాధు చింతితం,
 గమ్యతాం దేవ్యాః ప్రాణసంధారణాయ, మదాగమనప్రత్యయార్థం చ
 పత్రలేఖాఽప్యగ్రత స్త్వయైవ సహ ప్రయాతు దేవీపాదమూలం, ఇయ
 మపి ప్రసాదభూమి రేవ దేవ్యాః, ఇమా మప్యాలోక్య కిమ త్యపి ధృతి
 రవశ్య ముత్పత్స్యతే ఇతి మే చేతసి, అపి చాస్యా అపి దేవ్యామస్త్యేన
 స్నేహో భక్తి శ్చ' ఇత్యభిధాయ పృథత స్సముపవిష్టా'మేవ తాం పత్ర
 లేఖా మద్రాక్షీత్. సా తు కిం చి దవసతముఖ 'నిజాజ్ఞాక్షరాణి ప్రయ
 చ్చతు దేవ' ఇతి వ్యజ్ఞాపయత్. కృతప్రస్థితనిశ్చయాయాం చ తస్యాం
 మేఘనాదాహ్వనాయ ప్రతీహరీ మాదిదేశ. ఆదేశానంతర మేవ
 చాగతం దూరతః ప్రణత మాజ్ఞాప్రతీక్షం స్వయ మే వాహూయ పోష
 గ్రహ మాదిదేశ.—మేఘనాద! యస్యాం భూమా పత్రలేఖానయ
 నాయ మయా త్వం ప్రస్థాపితః-తాం భూమి మేవ పత్రలేఖా మాదాయ
 కేయూరకేణ సహ అగ్రతో గచ్ఛ, అహ మపి వై శుశానున మాలోక్య
 అనుపద మేవ తే తురంగమైః పరాగతః' ఇత్యాదిశ్య 'యదాజ్ఞాపయతి
 దేవ' ఇతి కృతనమస్కృతో త్వరితగమనసంవిధానాయ నిష్క్రింతే
 మేఘనాదే 'దేవ! కి మతఃపరం విలంబేఽనే'త్యభిధాయ మేఘనాదనిర్గ
 మనానంతరం గమనప్రణామోత్థితం కేయూరకం సన్నేహ మాహూయ

సబాష్పయా దృష్ట్యా పునః పున రాలోక్య పరిష్కరణ చ సపులకాభ్యాం
దోర్భ్యాం ఆత్మకర్ణాదపనీయానేకవర్ణదుచిరం సందేశ మివ కర్ణాధరణ
మన్యకైక్యత్వాకంఠాగతబాష్ప¹గర్లదికాక్షర మవాదీత్. — కేయా
రక! త్వయా తు మే చేపిసందేశో నానీత ఏవ, త త్కిం తవ హస్తే తద
నురూపం ప్రతిసందితా మ్యపూర్వం!, విజ్ఞాపయితవ్యా చేపి, త త్రాపి కి
మలీకలజ్జాజాలభారోద్వహనేన త్వామాయాసయామి, యాత్యేవ పత్ర
లేఖా చేపిపాదమూలమ్, ఇయం విజ్ఞాపయిష్యతి² ఇత్యభిరథ దేవాతర్కి
తోపనతాత్మవిరహపీడా మమంగళశంకయా కృతయత్నా మపి బాష్ప
వేగ మపారయంతీం సంధారయతు³ ముత్కుల్లాబద్ధలక్షణూన్యదృష్టిసం
చారణాం చరణపాతాభిముఖం పత్రలేఖాం ప్రణయే నాభిముఖో
భూత్వా బద్ధాంజలి రభాషత

పత్రలేఖే! సాంజలిబంధేన శిరసా ప్రణమ్య మదీయేన విజ్ఞాప్త్యా
చేపి కాదంబరీ, యేన శిరస్వాభిలషణీయేన తథా ప్రథమదర్శనే నాపి
వత్సలత్వా త్వభావస్య దర్శితప్రసాదాతిశయాం చేపిం ప్రణామీ నా
ప్యసంభా వ్యాగచ్ఛతాం సర్వఖిలానాం ధురి లిఖితేన ప్రజ్ఞా జడతయా-
జ్ఞానం మాధ్యేన-ధీరతా తారణ్యేన-స్నేహలతా రోష్యేణ-గౌరవం
లఘుతయా - ప్రియంవదతా పారుష్యేణ-మృదుహృదయతా నైష్ఠు
ర్యేణ-ఘైర్యం సం(చం)చలతయా-ఘైర్యం భీరుతయా-దయాభుతా ని
స్త్రింశ త్వేన-ఆర్జవం మాయాజాలేన - సత్యవాదితా అలీకకాకుంపాద
నేన దృఢభక్తితా అవజ్ఞానేన - వేశలతా కౌటిల్యేన-లజ్జాభావ్యేన-బౌదా
ర్యంతు ద్రతయా-దాక్షిణ్యం(అ)మహానుభావతయా-ప్రశ్రయోఽభిమా
నేన-కృతజ్ఞతా కృతఘ్నుతయా - శీలం పారోభాగ్యేణ-సర్వగుణా ఏవ
దోషైః పరివర్తితా స్స కథ మి వాచరం గుణ మవలంబ్య పునః పరి
గ్రహాయ విజ్ఞాపయతు?, కేన వాఙ్గీకరోతు చేపి?, కి ముపదర్శితాలీకా
త్వాప్యనేన ప్రతారితం దేవ్యా హృదయ మితి!, కి ప్రకృతివేశలం
హృదయ మపహృత్య నాపక్రాంతోఽస్తి తి!, కి మియం ప్రాణసందేహ

1. గర్లదికగృహ్యమాక్షర. 2. ముత్కుల. 3. సర్వఖిలానాంధురిలేఖనీయేన
తథా ప్రథమదర్శనే.

కారిణీ నిష్కరుణేన శరీరావస్థా నోపేక్షితేతి, కి మహ మస్యా స్పంది
 శామి న కారణ మితి, ఏతత్సర్వదోషాశ్రయేణాన్యమనృత్యై చరణా
 వారాధితా వితి వా, త దేనమాత్తనా సర్వగుణవిహీనస్యాపి మే దేవీ
 గుణా ఏవావలంబనమ్, ఇయ మేవ తే స్వభావసరసా దూర్ఘమపి మాం
 మదనహలతభుజా దహ్యమానం రక్షత్యేవసరళతా, ముహూర్తహల¹రా
 హలాయత్యేవ స్నేహలతా, ఆనయత్యేవస్థిరప్రజ్ఞతా, ధౌకయత్యేవదక్షి
 ణతా² ఆభ్యుప పద్యత ఏవ వత్సలతా, చరణపతితం న నిర్భర్త్యయ త్యేవ
 మృదు హృదయతా, ఉత్థాప్య సుభావయ త్యేవ మహానుభావతా, ఆలప
 త్యేవ ప్రియవాదితా, దదాత్యేవ హృదయేఽవకాశ మత్కుదారతా,
 య చ్చ తథాపి గత్వా నిర్లజ్జహృదయః పున ర్వదనదర్శనదానసాహస
 మంగీకరోమి అత్రాపి సత్ప్రకృతయో దేవీప్రసాదా ఏవ కారణమ్, ఏతే
 హి విశదత్వా దుదారభావా త్సంగతత్వా చ్చ ఊణపరిచితా అపి సమా
 రోపిత జీవితప్రత్యాశాః న కిం చి న్న కారయంతి, స్థారయంతి సేవ్యతాం
 దేవ్యాః, చరణపరిచర్యాయై సముత్సాహయంతి, శిక్షయంతి సేవాచాతు
 ర్యం, ఉపదిశంతి ఆరాధనోపాయాః, చాటుకారో భవేత్యసకృదాజ్ఞా
 పయంతి, ఏవం స్థీయతా మితి స్వయ మే వోదర్శయంతి, ముఖావలో
 కిత మకాలోపసర్పణశోప మనునయంతి, పరితోషావసరేఽనుగృహ్యంతి,
 గుణానువాదేన లజ్జాపస్పృతం హతా దాకృ ష్యోఽసర్పయంతి, నాన్యత్ర
 ఊణ మపి దదత్యేవస్థాతుం, అపి చైతేఽనుగ్రాహకత్వా దే వాపరి
 త్యాజ్యాః, గురుత్వాదేవ కృతావప్తంభాః, విస్తీర్ణత్వా దేవ అలంఘ
 నీయాః, ప్రభూతత్వా దేవాఽపరిహార్యాః, త దేభి రహం వివాఽప్యగ
 మనాజ్ఞయా సుదూర మపక్రాంతోఽపి బలాదేవాకృష్య దేవీపాద
 మూల మానీయ, ఇతి. యయా చానపేక్షితగమనాజ్ఞయా నిర్యంత్ర
 ణత్వా ద్గతోఽహ మితి విజ్ఞప్తం నైవ వాణీ విజ్ఞాపయతి, యథా చ
 మే శినిష్ఠుల మాగమనం భవతి జగ ద్వా శూన్యం తథా దేవ్యాత్మసం
 భారణా యాత్మ నైవ యత్నః కార్యః.

ఇతి సందేశ్య పున రాహ. — 'పత్ర లేఖే! త్వయాపి యాంత్యాఽ
 ధ్వని న మద్విరహపీడాభావనీయా, నశరీరసంస్కారేఽనాదరః కరణీయః,

నాహారవేలాఽతిక్రమణీయా, న యేన కేన చిదజ్ఞాతేన పథాయాతవ్యం, నయత్రతత్రై వానిరూపాన్యన్యస్థాతవ్య ముపితవ్యంవా, న యస్యకస్యచిదపరిజ్ఞాయమాన స్థాంతరం దాతవ్యం, స్వదా శరీరే ప్రమాదిన్యాభావ్యం, కిం కరోమి?, త్వత్తోఽపి మే వల్లభతరా దేవీప్రాణా, యేనైవ మేకాకీనీ లేమాం సంధారణాయ విసరితాసి, అపి చ మమ జీవితమపితవైవ హస్తే వర్తతే, 'తదాత్తాయత్నేన పరిరక్షణీయః' ఇ త్యుక్త్వా సన్నేహం పరివ్యజ్య కేయూరకం చ పున స్తవవధానదానాయ సంవిధాయ మహాశ్వేతాశ్రమం యావ త్పున స్త్వయా స యైవశివా మన్నయనాయాగంతవ్య మి త్యాదిశ్య వ్యవర్జయత్.

నిర్గతాయాం చ కేయూరకేణ సహ-చత్రలేఖాయాం కిం శీఘ్రమేతే యాస్యంతి నేత్యంతరా వాగచ్ఛతాం విలంబ ఉత్పత్స్యతే న వేతే కియచ్ఛి ర్వాదివస్తైః పరాపతిష్యంతి త్యన యై వ చింతయాశూన్యహృదయః క్షణమివ స్థిత్యా స్కంధావారవార్తాస్ఫుటికరణాయ వార్తాహరం విసర్జ్య బహుదివసాంతరితదర్శనస్యవై శంపాయనస్యప్రత్యుద్గమనాయాత్తానం మోచయితుం పితుః పాదమూల మగాత్. తత్ర చోభయతః ససంభ్రమాపసృతప్రతీహారమండలవితీర్ణవి స్తీర్ణాలోకనమార్గే దూరా దే వాపసవ్యజానుకరతలావలంబితవిమలమణికుట్టమోదరసంక్రాంతప్రతిమో ద్విగుణాయమానాయతకుంతలకలాపః పితుగ ప్రణామ మకరోత్.

అథ తారావీడ స్తథా దూరత ఏవ కృతప్రణామం చంద్రావీడ మాలోక్యనిర్భరన్నేహగర్భేణ సలిలభరమంధరేణ నవజలధరధ్వనిగంభీరేణ స్వరేణ ధీరం 'ఏవీ' త్యుక్త్వా ససంభ్రమప్రధావితమపి సంభావితశుకనాసప్రణామ ముచసృత్య పార్శ్వే భూమా వేన సముపవిశంత మాకృష్య హతా త్పాదవీలే సముపవే శ్యాపరిసమాప్తావలోకనస్పృహేణ చతుషా సుచిర మాలోక్యా స్థోపారాధయావనభరాభిరామతరా ణ్యంగ ప్రత్యంగాని పాణినా స్పృష్ట్వా దర్శయన్ శుకనాస మవాదీత్. — 'శుకనాస! పశ్యేయ మాయుష్షత శ్చంద్రావీడ స్థోత్సర్పిణీ మహానీలమణిప్రభేన కనకశిఖరిణో గండమండలోద్భాసినీ మద

1. తన్నియశం త్వయాత్తాయత్నేన. 2. నవజలయా. 3. ఏవేహ్యేహిత్యాహూయ.

లేఖన గంధద్విపస్య ఉపహితకాంతి పరభాగా లక్ష్యాచ్యయేవ చంద్ర
మసో వికాసశోభాపేక్షిణీ మధుకరావలీన కమలాకరస్య రూపాలేఖ్యో
స్తీలనకాలాంజనవర్తికాతారుణ్యభగజలధరోద్దామ శ్యామికోజ్జ్వల
త్కందర్పప్రసీపః జ్వలశిఖా స్ఫురత్ప్రీతాపానలధూమరాజీ మకరధ్వ
జోఽవసతమాలవల్లి మనోభవవికాసదోషారంభ బాలతిమిరోద్ధతిరు
ద్వాహమంగళప్రాసంజ్ఞా శ్శశ్రురాజీలేఖా సమంతా త్సముద్భిన్నా,
వివాహమంగళయోగ్యాం దశామారూఢోఽయం, త ద్వేవ్యా విలాస
వత్స్యా సహ సమస్త్రాభిజనరూపా నిరూప్యతాం కాచి శిజగతీఽతి
కన్యకా, దృష్టం హిదుర్లభదర్శనం వత్సస్య వదనం, సంప్రతివధూముఖ
కమలదర్శనే శివానందయ మే ఆత్మానమ్' ఇత్యుక్తవతి తారాపీడే శుక
నానః ప్రత్యువాచ.

‘సాధు చింతితం దేవేన’ అనేన తుసహృదయేన హృదయే సమా
రోపితా ఏవ సర్వవిద్యాః, సంభావితా ఏవ సర్వాః కలాః, స్వీకృతా
ఏవ సర్వాః ప్రజాః, గృహీతా ఏవ సర్వవిగ్వధూనాం కరాః,
స్థాపితైవ నిశ్చలా కుబుంబినీపదే రాజలక్ష్మీః, ఊర్ధ్వైవ చతురుదధి
మేఖలాకలాపభూషణా భూః, కి మపర మవశిష్యతే య దనేన న పరి
ణీయతే' ఇత్యభిహితవతి శుకనానే లజ్జా వనమ్రవదనశ్చంద్రాపీడశ్చకార
చేతసి—‘ఆహా! సంవాదో యేన మే కాదంబరీసమాగమోపాయచి
న్తాసమకాల మేవ ఈదృశీ తాతస్య బుద్ధి రుత్పన్నా, తద్యదుచ్యతే, ఆం
ధకారే ప్రవిష్టస్యాలోకోవనగహనప్రవిష్టస్యా దేశికదర్శనం మహర్ణవ
పతితస్య యానపాత్రాభ్యాగమో మ్రియమాణ సోఽపరి అమృతవృష్టి
రితి, తదేవాపతితం మయి, సర్వథా వై శంపాయనదర్శనమాత్ర కాంతరి
తా వర్తతే మే కాదంబరీప్రాప్తిః, శిలేవ చంద్రాపీడే క్షితిపతి
రుత్తస్థా ఉత్థాయ చ త మేవ వినయావనమ్రపూర్వకాయం సమవలం
బ్యాంసదేశే సకలమేదినిభారోద్వహనగురుణా దోర్దండేన శనై స్సం
చరణ శుకనానే నానుగమ్యమానో విలాసవతీభవన మగమత్ గత్వా
చ ససంభ్రమకృతాభ్యుత్థానా మిందూదయావలోకనవిలోలా మివ

సముద్రవేలాం విలాసవతీ మూర్ధస్థితవవావాదీత్ — దేవి! పశ్యేమా
త్వ మపి చ వధూముఖావలోకనసుఖస్య కృతో నోత్తామ్య సీ త్యుపా
లభమానేవ దేవీం వత్సస్య యావనభారారంభసూత్రపాతరేఖా ఆవ
యోస్తారుణ్యదుర్విలసితేచ్ఛావినివర్తనాజ్ఞావిజృంభమాణా శ్శశురాజి
శోభా వివాహమంగళసంపాదనాయాదిశత్రు, త్వమపరం కి మాదిశసీ
తి ప్రప్తవ్యా తదాదిశతు దేవీ, కథ్యమానేఽపి కిమపర మ ద్యాపహ
రసి వదన మన్యతో వ్రీడయా, పృష్టా వా కర్తవ్యం నాజ్ఞాపయసి, వర
మాతాసి సంవృత్తా, జానామి చంద్రావీడ స్తోఽపర్యప్రీతి రేషా యదే
వ మేతత్కార్యే స్వనాదరోఽవధీరణా చ' ఇ త్యేవం విధౌ ర్నర్తప్రా
యై రాలాపైః సుఖాయమానచేతా శ్చిర మివ స్థిత్యా శరీరస్థితిసంపాద
నాయ నిరగాత్.

చంద్రావీడోఽపి శుకనాసముఖే నైవ వై శంపాయనప్రత్యుద్గమ
నాయాత్తానం మోచయిత్వా జననీభవన ఏవ నిర్వర్తితశ్చిరస్థితిర్వై
శంపాయనప్రత్యుద్గమనసంవిధానవిరోదే నైవ తం దివస మనయత్.

అవతీర్ణాయాం చ తస్యాం యామిన్యాం సుహృద్ధృష్టాత్పుక్త్యే
న శయనగతోఽపి జాగ్రదేవ సమధిక మివ యామద్వయం స్థిత్యాపరి
వర్తయద్భి రివ స్వకాంత్యా నీలిమాన మంబరతలస్య అపహరిద్భి రివహరి
తతాం తరుగహనానాం అథస్తా వపి ఛిద్రయిత్యేన ప్రవిశద్భి ర్నిర్వాస
యద్భి రివ తరుతలచ్ఛాయాం దరిగహనకుంజోదరేష్వపి నిలసం తిమిర
మక్షాంత్యేన ప్రవిశ్యోత్పాటయద్భి ర్వివరప్రవేశవ్యాజేన చ రసాతల
మివ ప్రవేష్టు మారబ్ధై రన్యథా పునర్ధవళయద్భి రివ ధవళతాం సాధా
నాం ఉద్ధాళయద్భి రివ కర్పూరరేణునా దిబ్బుఖాని లింపద్భి రివ సాంద్ర
చందనద్రవేణ యామినీ మున్నామయద్భి రివ మేదినీ ముపనయద్భి రివ
ద్యాం సంక్షిపద్భి రివ తారకాగ్రహనక్షత్రమండలాని విస్తారయద్భి రివ
సరిత్పులినాని పృథక్పృథక్ క్కమలవనా న్యుత్పీడ్యైవ భారయద్భి రివ
ఉద్దలితదళవికాసానేకీకుర్వద్భి రివ కుముదాకరా నపి చ పర్యస్తై రివ
శిఖరిశిఖరేష్వావర్జితై రివ జలతరంగేషు ప్రాసాదమూర్ధసు పిండిభూయ

వహుద్భి రివ రథ్యాముభేషు తరద్భి రివ జలతరంగేషు ప్రసారితై రివనై
కతస్థలేషు హంససార్థైః స హైకీభూతై రివ సంవిభక్తై రివ చంద్రాశ్రయ
ప్రసుప్తకామినీకపాలావణ్యేన టాలితై రివ చంద్రకాంతచ్యుతజల
థారాసహస్రై స్తథా చ గర్భగృహేష్వప్యవిహతప్రవేశై ర్దంత
వలభీభ్యోఽపి లబ్ధపరభానైః పద్మినీపత్రపండేష్వపి అఖండితధవళి
మబి రారామేష్వపి దివసబుద్ధి ముత్సాదయద్భిగి పరస్పరోద్భిన్న క్రమే
ణోద్గిరద్భి రివ ఆవర్జయద్భిరివ విక్షిపద్భి రివ విస్తారయద్భిరివ ప్రసర్తయ
ద్భి రివ వర్షద్భి రివ సర్వజ్యోతస్సాన్నిప్రవాహం కాదంబరీసమాగమత్వ
రాదానాయ స్తరసర్వాస్త్రమోక్ష మివ కుర్వద్భి శృంధ్రపాదైర్ద్విగు
ణీకృతగమనోత్సాహో గమనసంజ్ఞాశంఖనాదాయాదిదేశ.

అథ గగనతలలబ్ధవిస్తారో విజృంభమాణః ఇవ దిక్కుంజేష్వావర్త
మాన ఇవాభ్రంలిహనగరీస్తాకారమండలాభ్యంతరేషు సమారోహ
న్నివోత్తుంగగోపురాట్టాలకశిఖరాణి వలన్నివ హర్ష్యాంతరాశేషు విక
సన్నివ చతుష్కుచత్వరేషు ప్రసరన్నివ రాజమార్గేషు పరిభ్రమన్నివ
భవనసంకటేషు ప్రవిశన్నివ ఉద్యాననగగహ్వరేషు సంమూర్ఛన్నివ
స్రాసాదకుక్షిషు తత్క్షణప్రతిబోధితానాం గృహసరోజినీసారసానా
మనువర్త్యమాన ఇవ తారతరదీర్ఘై రణితేన విచ్ఛిద్యమాన ఇవ ము
హుర్ముహుస్స్వభావగద్గదేన భవనకలహంసానాం కలరవేణ నిర్ధార్య
మాణ ఇవ చ శ్రోత్రప్రవేశినా గమనవేలాప్రణామసమ్భ్రాంతస్యవా
రాంగనాజనస్య చలచపలనూపురరశనాగుణకలకలేన తారదీర్ఘ తరఃశం
ఖధ్వని రుదతిష్ఠత్. ఆనంతరం చ ఉత్థాప్యమానై శ్చోఽథితై శ్చాకృష్య
మాణై శ్చాకృష్టై శ్చారోప్యమాణపర్యాణై శ్చ పర్యాణితై శ్చనీ
యమానై శ్చానీయమానై శ్చ విలభ్యమానై శ్చాచ్ఛిద్యమానై శ్చా
గచ్ఛద్భి శ్చాగతై శ్చ పూజ్యమానై శ్చ పూజితై శ్చ పక్షిస్థితై
శ్చ వాహ్యమానై శ్చ తిష్ఠద్భి శ్చాప్రతిపాలయద్భి శ్చనిష్ఠ
తద్భి శ్చాపర్యాప్తరాజద్యారాంగణై రప్రభుతచత్వరై ర్నిస్త
లితసకలరథ్యాంతరతయాంతరృహి శ్చ సంకటాయ మాననగరీ

విస్తారై స్తురంగమసహస్రైః తక్షణం కుంతవనమయ మి వాంతరిక్షం
ఖురవమయీవ మేదినీ హేమారవమయానీవ శోత్రవివరాణి ఘన
పిండ స్తబకమయ మివ యువరాజభవనద్వారాంగణం ఖలీనగవమయ్య
ఇవ దశదిశోఽశ్వాలంకారరత్న ప్రభామయా ఇవ భవనశళాంక రత్నయః.
అచిరాచ్చ గృహీతసమాధోగోఽంగణగత మింద్రయుధ మారుహ్య
పురస్తా చ్చలితే వాలోకహేతోః ద్వితీయచంద్రమండలేనేవ హంస
థామ్నా మంగళాతపత్రేణావేద్యమాననిగ్దమో యథాదర్శన మిత స్తత
'స్సమాగతై రేవ ప్రామ్యమానో రాజపుత్ర సహస్రైః రుసుప్తపుర
జనతయా సుబాధేనాపి రాజవర్తనా బహుత్వా త్తురజ్జమబలస్య
కృచ్ఛ్చలిబంధుచారః కథం కథ మపి నిర్జగమ నగర్యాః నిర్గత్య చాదూ
రత ఏవ నిర్భరత్వాత్ జ్యోతస్నిపూరస్యాచ్చతయా దుర్విభావ
పానీయా మ పుష్కరి కలకూజితానుమీయనోత్ర స్తహంససార్థోత్పల
వ్యతికరాం పులినాయమానా మివ సర్వతో జడతరతరంగానిలస్పర్శ
మాత్రోపలక్త్యలిలస్నిధి ముత్తీర్య శిస్తా మతిప్రభూతత్వా దసంక
టత్వా చ్చ వర్ధయ తేవ గమతోత్సాహ మతివిస్తీర్ణే నాపి పునర్విస్తా
రితే నేవ చంద్రపాదై ర్దశపురగామినా మార్గేణ ప్రావర్తత గంతుం.

అథోహ్యమానై రివ రయవాహినా సకలదిబ్బుఖప్రస్ఫుతేన
జ్యోతస్నిజలసోతసా వైశంపాయనాలోకనత్వరితస్య చంద్రాపీడమా
నస సైన్యేన తుల్యం వహతో జంఘునిలే నేంద్రాయుధస్య ఆకృష్యమా
దై రివ వాణిభి స్తావ త్యే వాపర రాత్ర వేలయా యోజనత్రితయమేవా
లంఘయత్ అథాధ్వశ్రమాపహరణా యేవ ప్రవృత్తే వాతు మాఘ్నః
దకారిణినిర్భరజ్యోతస్నిజలవగాహదాద్ధార్ద్రస్పర్శేఽవశ్యాయ శీక
రాకర్షిణి శిరయలులితవివిధవనపల్లవానిలవీజితే వినిద్రకుముదినీపరిమళన
లగ్నపరిమళే పరిమళాహితజమ్బి రజనీవిరామపిశునే మాతరిశ్వని
క్రమేణ చాపరదిగ్విధూవదనచుంబిని తదా కల్పకే నేవ దుర్విషహ
శర్వరీవిరహచింత యే వాసన్నదినకరోదయవిషాదే నే వా ప్రదోషా
దుత్తానితముఖైః కుముదరాశిభి రాపీయమానస్య థామ్నః పరిక్షయే

జేవ సర్వాంబరసరః పయః సాయపయోదవిభ్రమాశ్వరజః ¹సంఘాతే
నేవ పాండుతా ముషగతవతి చంద్రబింబే ప్రత్యగ్రగగనలక్ష్మీవియోగ
సంతాపాఙ్గితే ధవళోత్తరీయాంశుక ఇవ శశాంక లగ్నే గళతి చంద్రి
కాలోకే అపరజలధిపాతినా బ్యోతస్ని జలప్రవాహేణేవ సహసావేన
బుద్బుదావలీ ష్వివ న స్ఫుశంతీషు తారకాపంక్తిషు గళదవశ్యాయ
సలిలమౌళనా దివశనైశ్శనైశ్శీలితముక్తాగౌరం బ్యోతస్ని నుభావ ము
త్సృజంతీ మ్వాశాసు పున ర్విభావ్యమాన సహజశ్యామకాంతిషు సలిలా
ది వో న్నజత్సు తరులతావిటవేషు సముల్లసతి పూర్వదిగ్విధూకర్ణ
పూరరక్తాశోకపల్ల వేంబరసరస్తామరనే దివసముఖకరికుంభసిందూరరేణౌ
తరశిరథరక్తధ్వజాంశుకే సుధ్యారాగేసుధ్యారతప శివరిగతే మ్వల
గ్నదావానలే ష్వివ వయస్సంఘాతై ర్జనితారావ ముత్సృజ్యమానేషు
నివాసపాదవేషు సశేషనిద్రాలపై శ్చిప్రప్రసారణావిశదజంఘాంఘ్రిభి
ర్వశాదాకృష్టదీర్ఘపదసంచారిభి ర్చృగకదంబకై రున్ముచ్యమానాసు ఉష
రశయ్యాసు ఇచ్ఛానఖండితోణితపల్వలోపాంతప్రయాధ ముస్తాగ్రంధి
ష్వరణ్యగవ్వారాభిముఖేషు వరాహయూధేషు నిశావసానప్రచార నిర్గ
తైర్గోధనై రిత స్తతో ధవళాయమానాసు గ్రామసీమాంతాఽణ్య
స్థలీషు ఆలోక్యమానజనపదవినిర్గమేషు ప్రసూయమానే ష్వివ గ్రామే
షు యథార్కకరణావలోకోద్గమం చోన్నామ్యమాన ఇవ పూర్వదిగ్భా
గే సముత్సర్యమాణా స్వి వాశాసు అపసార్యమాణే ష్వి వారణ్యేషు
విస్తార్యమాణా స్వివ గ్రామసీమాసు ఉత్తానీభవ త్స్వివ పలరాశయేషు
అవచ్ఛిద్యమానే ష్వివ శిఖరిషు ఉద్ధ్రియమాణాయా మివ మేదిన్యామ
దృశ్యతా మి వోపయాంతీషు కుముదినీషు తిరోధానకారిణీం నీలతిర
స్కురణీ మివ కరై రుత్సర్య తిమిరమాలాం విరహవిధురాం కమలినీమి
వాలోకయితు మువయగిరిశిఖర మారూఢే భగవతి సప్తలోక
చక్షుషి సప్తవాహే విహాయస్తల ముద్భాస్య దిగంతరాణ్యుద్భాసయ
స్తీషు సకలజగద్దీపికాసు దివసకరదీధితిషు దృష్టిప్రసరక్షమాయాం సహ
నై వాగ్రతోర్ధ్వగపూతిమాత్ర ఇవ రాత్రిప్రయాణకాయాతం అస్తః

క్షోభభీతేన రసాతలే నే వోద్గీర్ణమాణ మసోఢసంఘాత భరయామేది
 న్యేన విఠీప్యమాణం పర్యాప్తప్రమాణాభి ర్దిగ్భి రివ సుప్రియమాణ
 మపరిమాణరజోనిరోధాశంకితేన గీర్వాణవర్జ నే వా వకీర్య మాణ
 'మర్కటిరణాలోకే నేన సహావిస్తీర్ణ మాయాసితాయతతరవృష్టిభి
 రపి అదృష్టపర్యంత మనుజీవిభూభృచ్చతసహస్రకలికావప్తంభం సం
 చారిణం ద్వితీయ మివ మేదిసీసన్ని వేశం అఖిలవాహినీప్రవేశగంభీరం
 ప్రాణిమయమ పర పార మష్టమ మివ మహాసముద్ర ముద్రిక్తరజః
 సుతతిపూరతయా చాపరిస్ఫుటవిభావ్యసర్వవృత్తాంత మపీత స్తతోవ
 లితధవళకదళిణోద్భాసితా నేకకరిఘటాసహస్రసంకుల మవిరళబలబలా
 కావలీవిభ్రాడితాంభోదసంఘాతం మూర్తిమంత మివ మేఘసమయా
 రంభ మావాసభూమిగ్రహణసంభ్రమాభిధావితాసంఖ్యకరితురగనర
 పరస్పరోర్చిసంబాధతయా అమందమంద రాస్ఫాలనలులితకల్లోలజాలా
 కులస్య మహాజలధే ర్గ్రిలయా నివిశమానం స్కంధావార మద్రాక్షీత్.

కృష్ణా చాకరోచ్చేతసి.—అహో! భద్రకం భవతి య ద్యచిం
 తితాగమన ఏవ ప్రవిశ్య వైశంపాయనం పశ్యా మి' ఇత్యేవం చింత
 యిత్వా ఛత్రచామరాదిభిః స్వచిహ్నైః సహ నివారితాశేషరాజ
 పుత్రలోకో జనవిశేషగ్రాహిభి స్త్రిచతురై స్తురంగమై రనుగమ్య
 మానో మూర్ధాన మావృత్యోత్తరీయేణ రయవిశేషగ్రాహిణౌ
 ద్రాయుధేన నానావ్యాపారవ్యగ్రసకలలోకమచింతిత ఏవ స్కంధా
 వార మాసపాద. ప్రవిశం శ్చ ప్రత్యావాసకం వహన్నేవ 'కస్మిన్
 ప్రదేశే వైశంపాయనావాసః?' ఇతి పప్రచ్ఛ. తత స్తత్సన్నిహితాభిః
 స్త్రీభి రితత్త్వా దప్రత్యభిజ్ఞాయ యథారబ్ధకర్షవ్యగ్రాభి రే వోద్భా
 ప్యశూన్యవదనాభి 'భద్ర! కిం పృచ్ఛసి కుతోఽత్ర వైశంపాయన' ఇ
 త్యావేద్యమానే 'ఆః పాపాః, కి మేన మసంబద్ధం ప్రలపథేతి! శూన్య
 హృదయ ఏవ తాః ప్రతారయ న్నంతర్భిన్నహృదయత్వా న్నాప
 రాః పృచ్ఛన్నేవోత్త్రస్త ఇవ హరిణశాబణో యూథపరిభ్రంశ
 విలోల ఇవ కరికలభిణో ధేనువిరళా దుల్కర్ణ ఇవ తర్లణో న కిం చి

త్పశ్యన్ న కిం చి దర్శదన్ న కిం చి దాలపన్ న కిం చి దాకర్ణయన్
న కిం చి న్నిరూపయన్ న కన్య చిత్తిష్టన్ న కం చి దాహ్వాయన్
క్వాగతోఽస్తి? కి మర్థ మాగతోఽస్తి? కన్య దలితోఽస్తి? కన్య గచ్ఛా
మి? కిం పశ్యామి? కి మూర్ఖా? కా ది గ్గంతవ్యా మయా? కిం వా కరో
మితి సర్వ మే వాచేతయమానోఽథ ఇవ బధిర ఇవ మూక ఇవ
జడ ఇ వావిష్ట ఇవ కటఃమధ్యదేశం యావ త్తాదృశే నైవ వేగే
నావహత్.

అథేంద్రాముఖప్రత్యభిజ్ఞానాద్వార్త యై వానుప్రధావిత
రాజపుత్రలోకదర్శనాచ్చ దేశశృంధ్రాపీడ ఇతి సమంతా త్సం
భ్రమప్రధావితానామచేతితో త్తరియస్థలనానాం ఉద్భాష్పశూన్య
ప్రస్థీనాం దూరాదేవ లజ్జయా ప్రణామక్రియయా చ సమ మే
వావనమతాం రాజన్యసహస్రాణాం ముఖాన్యవలోకన్య 'కన్యవై శంపా
యనః, ఇ త్యపృచ్ఛత్, తత స్సర్వే సమ మేవ విచారన్య అస్మిం స్త్రు
తలే అవతరతు తావ ద్దేవః తతో యథావస్థితం విజ్ఞాపయామః' ఇతి
న్యవేరయన్. చంద్రాపీడస్య తేన తేహం స్ఫుటాఖ్యానా దపి కష్ట
తరేణ వచసాఽంతశ్శిల్పగర్భం స్ఫుటిత మివ హృదయ మాసీత్. కే
వలం తత్కాలప్రణయినీ మూర్ఖా 'సాధారణ మకరోత్. తురగా ద
వతారితం చ కుఘోషవిష్టం చ పితు స్సమవయోభి రనతిక్రమణీమైః
మూర్ధాభిషి క్తస్థావై ర్భృత మాత్తానం తదానీం న పిచేతితవాన్. ఉప
లబ్ధసంజ్ఞోఽసి చ వై శంపాయనస్యాదర్శనా దాత్తన శ్చ (ఆత్మతత్త్వ)దర్శ
నాత్కి మేతత్? క్వాహం వరే? కిం వా మయైత చ్చరిత? మితి ప్రమా
రూఢ ఇవ ముహ్యద్భి రి వేంద్రియై సర్వ మే వానుత్ప్రేక్ష్యమాణః
కేవలస్కంధావారాగమనే నైవ త స్యాభావా దన్య దసంభావయన్
దుర్విషహపీడాభిహతేన చేతసా కిమూర్తామి? కిం హృదయ మవప్తభ్య
తూష్ణీ మాసే? కి మాత్తాన మాహత్య హృదయాత్పూర్ణై ర్వియోజ
యామి? కి మేకాకి కాం చి ద్దేశం గృహీత్వా ప్రవ్రజామి? ఇతి కర్తవ్య
తా మేవ నాధ్యగచ్ఛత్. అంతర్ద్రివ న్నివ దహ్యామాన ఇవ స్ఫుటన్నివ
సహస్రధా దుఃఖేన చకార చేతసి. — 'అహా! మే రమ్యోఽప్యర్థమ

ణీయః సంవృత్తో జీవలోకః, వసంతస్యపి సూర్యభూతా పృథివీ, సచక్షు
 షోఽప్యంధాః కకుభో జాతాః, సునిష్పన్న మపి హతం జన్త, సురక్షిత
 మపి ముషితం జీవితఫలం, కం పశ్యామి!, క మాలపామి!, క నై విస్త్రం
 భంకథమామి!, కేన సహ సుఖ మానే!, కిమద్యాపి మే జీవితేన కా
 దంబర్యాపి వా!, వైశంపాయనస్య కృతే క్వ గచ్ఛామి!, కం పృచ్ఛా
 మి!, కమభ్యర్థయే!, కో మే దదాతు పున స్తాదృశం మిత్రరత్నం!, కథం
 మయాతాతస్య శుకనాసస్య చాత్తా వైశంపాయనేన వినా దర్శయి
 తవ్యః!, కి మభిధాయ చ తనయశోకవిహ్వలా (ంతా) మనోరమా వా
 సంస్థాపయితవ్యా!, కిం భూమిః కా చి దసిద్ధా తాం సాధయితుం
 పశ్చాత్ స్థితః!, ఉత నరపతిః క శ్చి దసంఘటిత స్తత్సంఘటనాయ పశ్చా
 త్పరి లంబిభిరః!, క చ్చిద్విద్యా కాచి దగృహీతాం తాం గ్రహీతుం
 మయోత్సంకలితః' ఇ త్యేతాని చాన్యాని చాంతరాత్తనా చిర మథో
 ముఖ ఏవ వికల్ప్య హృదయాస్ఫుటనా ద్వీలక్ష మి వాపరాధిన మివ
 మహా పాతకిన మివ ఆత్మానం మన్యమానో వదన మదర్శయన్ శనైః
 కృచ్ఛాదీవ తా నప్రాక్షీత్.

‘మయ్యాగతే కిం క శ్చి దేవం విధోఽంతరే సంగ్రామ ఉత్ప
 న్నః, మహావ్యాధి ర్వా క శ్చి దాశుకారీ అసాధ్యరూపః సముపజాతః,
 యే నైత దతర్కిత మేవ మహావజ్రపతన ముపసతమ్’ ఇతి తే త్వేవం
 పృష్టా స్పర్శే సమ మేవ కరద్యయపహితశ్రుతయో వ్యజ్ఞాపయన్.—
 ‘దేవ! శాంతం పాపం, దేవశరీర మివ సాగ్రం వర్షశతం ధీయతే
 వైశంపాయనః’ ఇతి. ఏత దాకర్ణ్య తుజ్జీవిత ఇ వానందబాష్పనిర్భరః
 సంభావ్య తాన్ సర్వా కేవ కంతగ్రహేణావాసీత్ — ‘జీవతో వైశం
 పాయనస్యా న్యత్ర క్షణ మ ప్యవస్థాన మసంభావయతా మయైవం
 పృష్టా భవంశః, తజ్జీవతేత్యేని తు తావ త్కర్ణే కృతా న్యక్షరాణి,
 అథనా కింప్రత్యుస్య యేనాఽసౌ నాగతః. క్వ వా స్థితః!, కేన వా
 ప్రసంగేన స్థితః!, కథం వా తమేకాకిన ముత్సృజ్య యాతా భవంతః!,
 కథం వా భవద్భి ర్బలాదపి నానీతోఽసౌ వి త్యేత దవగంతు ముత్సా
 మ్యతి మే హృదయ’ మితి. తే చైవం పృష్టా వ్యజ్ఞాపయన్ ‘దే
 వ్రాయతాం యథావృత్తమ్.

పుష్పతః స్కంధావార మనుపాలయద్భి శ్శనై శ్శనై రైవశం
 పాయనేన సహ భవద్భిరాగంతవ్య మిత్యాదిశ్య గతవతి దేవే తస్మిం
 స్తు దివసే సుగృహీతత్వా ద్వాసేంధనాదికస్యాపకరణజాతస్య న దత్త
 మేన ప్రయాణం స్కంధావారణ, అన్యస్తిన్నహని ఆహతాయాం
 ప్రయాణభేర్యాం సజ్జీక్రియమాణే సాధనే ప్రాతరేవాస్తా వైశం
 పాయనోఽభ్యధాత్, అతఃపుణ్యం తదచోదసః పురాణే శ్రూయతే,
 త దస్తిక్ స్యాత్వా ప్రామ్య చా న్యైవ తీరభాజి సిద్ధాయతనే భగ
 వంతం శిభవాభవప్రభుం మహేశ్వరం శశాంకశకలశేఖరం వ్రజామః,
 'దివ్యజననేవితాకేన కదా పునః స్వప్నేఽపి భూమి రియ మాలోకితా'
 ఇత్యభిధాయ చరణాభ్యా మే వా చోద సర స్తీర మయాసీత్, తత్ర
 చాతరమ్యత యైవ సర్వతః¹ దత్తవృష్టిః సంచరన్నమరకామినీశ్రీతః²
 రాజోహణప్రణయోచితై స్తరంగానిలాహతివిలోలవృత్తిభిః కిసలయై
 రవిరళకుమమకరందలోభపుంజితానాం చ మత్తమధులిహం మంజునా
 శింజితరవేణ దూరా దాహ్వాయంత మివ మరకతమణిశ్యామయా
 ప్రభయాఽనులింపంత మివ సమం దశదిగ్భాగాః అదత్తదివపకరకిరణ
 ప్రవేశతయా దివాఽప్యంతర్నిశీథ మివ బిభ్రాణం చిరపరిచితై రపి మే
 ఘోర్దమాశంకయా ముహు ర్ముహు రుస్తు క్తమధురకేకారవై ర్వనశి
 ఖండిభి రుత్కుంధరై రవలోక్యమానం పద మివ జలదకాలస్య ప్రతిపత్తు
 మివ సర్వంతాపానాం నిజావాస మివ జడిమ్నా నిర్గమమార్గ మివ
 సురభిమాసస్య ఆశ్రయ మివ మకరధ్వజస్య ఉత్కంఠాభినోదస్థాన మివ
 రతే రాస్పర మివ సర్వరమణీయానా మనవరతవలితసురభిశీతలాచో
 దసర³ స్తీరజమానతాభివీజితాభ్యంతరశిలాతల మవ్యతమం తటలతా
 మండప మద్రాక్షీత్.

దృష్ట్వా చ త మతిచిరాంతరితదర్శనం శ్రాతర మివ తనయ మివ
 సుహృద మివ చానన్యదృష్టి ర్విస్మృతనిమేషేణ చక్షుషా విలోక
 యక్ స్తంభిత ఇవ లిఖిత ఇవ సుచిత మూర్ధ్వ ఏవ స్థిత్యా అపార
 యన్ని వాంగాని ధారయితు మాక్రమ్యమాణ ఇవ మూర్ఖ యోస్తుష్య
 మాన ఇ వేంద్రియై ర్ము త్యున్నక్తాంగ స్సముపవిశ్య భూమా కి మ

1. దచోదాఖ్యం సరః. 2. భవానీప్రభుః. 3. స్తరంగమారుతాభి. 4. ఉత్కీర్ణ
 ఇవ పుస్తకయ ఇవ.

వ్యంతరాత్తనా స్తరన్నివానుభ్యాయన్నివన్నిర్వికారోహృదయో
గళితలోచనమయోధారాసంతానస్తూష్టిమధోముఖస్తస్థా. తథావ
స్థితం తమవలోక్యాస్తాకమురపాదిచేతసిమితా, యేన కేన చిరపస్త్రి
యంత ఏవ రసిఃహృదయాః పరిణామధీరమతయోఽపి. కిం పునః కుతూ
హలాస్పదే ప్రథమే వయసి వర్తమానాః, తస్మాన్నియతమయమస్యేమా
మతిమనోహరాం భూమిమాలోక్యభావయతో హృదయవికృతి రిదృశీ
జాతేత, న చిరాచ్ఛతమేన మవదామవయం, దృష్టౌష్టా దర్శనీ
యానా మవధి రే(షః)మా, తదుత్తిష్ఠ, సంప్రతి నిర్వర్తయామః స్నాన
విధిమ్, అతిమహతీ వేలా జాతా, సజ్జీభూతం సాధనం ప్రయాణాభి
ముఖః సకలస్కంధావారస్తాన్విం ప్రతిపాలయన్నాస్తే కిమద్యాపి
విలంబితే నేతి, స త్వేన ముక్తోఽప్యస్తాభి రశ్రుతాస్తాదాలాప ఇవ జడ
ఇవ మూక ఇవ అశిక్షిత ఇవ వక్తుం న కించి దపి ప్రత్యుత్తరమదాత్,
తమేన కేవలమనిమేషపక్షణా నిశ్చలస్తబ్ధతారకేణ సంతతాశ్రుసోతసా
లిఖితే నేన చతుషా లతామండపమాలోకితవాన్.

పునః పునశ్చ అస్తాభి రాగమనాయ అనురుధ్యమానస్తద్భృత
దృష్టిరేవాస్తాః పరిచ్ఛేదసింధుర మాహస్త—మయా తు న యాత
వ్య మస్తా త్ప్రదేశాత్, గచ్ఛంతు భవంత స్కంధావార మాదాయ,
న యుక్తం భవతాం చంద్రావీడభుజబలపరిరక్షితం గతే తస్మిన్ మహా
సాధనం గృహీత్వా అస్యాం భూమా క్షణ ప్యవస్థానం కర్తుమ్, ఇ
త్యుక్తవంతం చ త మకస్తా న్నామ కిం చి దస్య వైవా దేవవైరాగ్య
కారణ ముత్పన్న మితి ఆశంక్య సానునయ మిరాగమనాయ పునః పునః
ప్రతిబోధ్య తాదృశాసంబద్ధానుష్ఠానేన జాతపీడాః సింధుర మప్యభిహిత
వంతో వయమ్, నివం న యుక్త మస్తాకం స్థాతుం, భవతః పున ర్దేవస్య
తారావీడ స్యానంతరా దార్యశుకనాసాల్లభజన్తనో దేవ్యా విలాస
వత్యా అంకలాలితస్య దేవేన చంద్రావీడేన స హైకత్ర సంవృద్ధస్య
తథా విద్యాగృహే మహతా యత్నే నైవం శిక్షితస్య యుక్త మిదం,
య జ్యేష్ఠే భ్రాతరి సుహృది వత్సలే భర్తరి జగన్నాథే చ గుణవతి

చ భవతి సర్వ మర్పయిత్వా గతే తత్పరిత్యాగే నాత్రావస్థానం, కస్య
 పరస్యేద్యుశో యుక్తాయుక్తః పరిచ్ఛేదః, తష్టతు తావ దస్తాకం తవోపరి
 స్నేహో భక్తి ర్వా, అస్మిం స్తు శూన్యారణ్యే భవంతి మేకాకిన ము
 త్సౌజ్య గతా స్సంతో దేవేన చంద్రశీతలప్రకృతినా చంద్రాపీడే నైవ
 కిం వక్తవ్యా వయం?, కి మన్యో దేవ శ్చంద్రాపీడోఽన్యో వాభవాత్?,
 త దున్మచ్యతా మయం సమ్మోహాః?, గమనాయ ధీరాధీయతామ్', ఇత్యు
 భిహితోఽస్తాభి రీష దివ విలక్షణానేన వదనే నాస్తా నవాదీత్.—
 'కి మహ మేతా వదసి న వేద్మి య ద్గమనాయ మాం భవంతః ప్రబోధ
 యంతి, అపి చ చంద్రాపీడేన వినా క్షణ మప్యహ మన్యత్ర న పా
 యామి స్థాతుః, ఏషైవ మే గరియసీ పరిబోధనా, తథాపి కిం కరో
 మ్యనే నైవ క్షణేన సర్వత్ర విగళితం మే ప్రభుత్వమ్, తథాహి.—
 స్వర దివ కిమపి మనో నాన్యత్ర ప్రవర్తతే, పశ్యం తీవ కి మపి న దృష్టి
 రన్యతో వలతి, అసక్త మివ క్వాపి హృదయం కి మపి న జానాతి,
 నిగళితా వివ అన్యత్ర పద మపి న దాతుం చరణా వృత్తహేతే, కీల
 తేన చాస్మి స్నేవ స్థానే తను స్తదాత్తనా త్వహ మసమర్థో యాతుమ్,
 అథ బలా ద్భవంతో మాం నీనీషవః, తత్రాపి చలితస్యాస్తాత్ ప్రదేశా
 దాత్తనో జీవితధారణం న సంభావయామి. అత్ర పున స్తేషతో య దేత
 దంతర్హృదయే కి మ ప్యవసీయమానం పరివర్తతే మే యే నైవ విధృ
 తోఽసి తే నై వావశ్యం ధార్యంతే ప్రాణా ఇతి చేతసి (మే,) త దలం
 నిర్బంధేన, గచ్ఛంతు భవంతః, అనుభూయంతు యావజ్జీవ మాతృప్తే
 శ్చంద్రాపీడముఖదర్శనసుఖమ్. అల్పపుణ్యస్య తు తన్నే ప్రాప్త మపి
 కరతలా దేవ మాచ్ఛిద్య దైవేన సీతం' ఇ త్యుభిదధాన శ్చకాతుకా
 'త్కి మేత ద్యేనైవం భాషసే నాయాసీ దేవాస్య చంద్రాపీడస్య స
 మీప' మి త్యుస్తాభిః పునః పునః పృష్టోఽభ్యథాత్. 'లజ్జేహ మేవం
 వక్తుం తథాపి శపామి వయస్యచంద్రాపీడ సైవ జీవితేన యది కిం చి
 దపి జానామి య త్కేన కారణేన న శక్నోమి గంతు మితి, అపి చ
 భవతా మపి ప్రత్యక్ష ఏ వాయం వృత్తాంతః, తద్వర్జంతు భవంతః,
 ఇ త్యుక్త్వా తూష్ణీ మశవత్.

ముహూర్తాదివ చోక్తాయ లేషు లేషు రమ్యతరేషు తరుతలేషు
 లతాగృహేషు సురస్తీరేషు తస్మిం శ్చ దేవాయతనే కి మపి నష్టమి
 వాన్విష్య న్ననన్యదృష్టి ర్భభ్రామ, భ్రాంత్యా చ చిర మివ భిన్నాంత
 రాత్తా సునిర్వేద మూర్ధ్వం చ నిశ్వస్యాన్యతరస్త్వి లతాగహనే పున
 రుపవిశ్య తస్థా, వయ మపి కృతవీరుత్సన్నిధానా స్తప్సృతి బోధనా
 ప్రత్యాశయా స్థితా ఏవ గతవతి సమధిక ఇవ యామద్వయే శరీరస్థితి
 కరణా యాస్తాభి రభ్యర్థితః ప్రత్యువాచ. 'వయస్యచంద్రాపీడస్య
 ఖల్వమీ స్వజీవితా దపి వల్లభతరాః ప్రాణాః, త ద్యది బలా దపి పరి
 త్యజ్య మాం గచ్ఛంతి తథా ప్యేషాం సంధారణే మయా ప్రయత్నగ
 తార్హః, కిం పున రగచ్ఛతా మేవ చంద్రాపీడదర్శనే నైన చాహ మర్థి
 న మృత్యునా తదభ్యర్థ నై వాత్ర నిష్ఫ లే' త్యభిధాయోక్తాయ
 స్నాత్వా కందమూలఫలై ర్వనవాసోచితాం శరీరస్థితి మకరోత్, నిర్వ
 ర్తితశరీరస్థితౌ తస్మి స్వయ మపి కృతవతః అనేన చైవ క్రమేణ విస్త్రి
 తాంతరాత్తనో రాత్రౌ చ దివా చ కి మేత దితి తం వృత్తాంత మే
 వానుభావయంతో దినత్రయం స్థిత్యా నిష్ప్రత్యాశా స్తదాగమ నాన
 యనయో స్సుకృతబలసంవిధానం తత్పరికరం తత్ర స్థాపయిత్వా
 చాగతా వయమ్, యచ్చాగ్రతో న ప్రేషితః సంవాద స్తదేకం తావ
 దంతరా గచ్ఛతో దేవస్యాసౌ న పరాతత్యేవ, అపరమపి చిరా
 త్ప్రవిష్టమాత్ర నైవ దేవస్య మా పునరాగమనక్షేపేభూ' దితి.

చంద్రాపీడస్య తు తం స్వప్నేఽప్యనుత్ప్రేక్షణీయం వై శంపా
 యనవృత్తాంత మాకర్ణ్య యుగపదుద్వేగవిస్త యాభ్యామాక్రాంత
 హృదయ స్థోదపాది చెతసిః—'కిం పున రీదృశస్య సర్వపరిత్యాగ
 కారిణో వనవానై కశరణస్య వై రాగ్యస్య కారణం భవేత్, స్వీయం చ
 న పశ్యామి కిం చిత్ స్థలితం, తాతప్రసాదా త్తు మా మివ త మపి చరణ
 తలలుతితమాడామణయోఽర్చయంత్యేవ రాజానో మ మేవ తస్యాపి
 వాంఛాధిక్షేషు సర్వోపభోగేషు న కిం చి దపి హీయతే, మ మేవ
 తస్యా ప్యాజ్ఞా న విహన్యతి ఏవ, అహమపిసోఽపిప్రసాదా కరోత్యేవ,
 మ త్ర ఇవ తస్మా దపి బిభే త్యేవాపరాధిజనః, మయీవ తస్మిన్నపి సర్వా

స్సంపదః, త మ ప్యాలోక్య మా మి వోత్పద్యతే స్పృహ లోక్స్య, అథాగచ్ఛం స్తాతే నాంబయా చార్య శుకనాసేన మనోరమయా చ తనయన్నే హోచితేన సాహార్దే న న సంభావితః, వినయాధిక్యేచ్ఛనా తాతేన శుకనాసేన వా కించిత్ పీడాకర మభిహితం, తాడితో వా, తత్రాపి నైవాసా వేవ¹ పంచనపిశునస్వభావో వా గురుజనాభక్తో వా గుణోపాదానవిముఖో వా తరళచిత్తో వా యత్కించనకారీ యః క శ్చ దివ త్సుద్రప్రకృతి రాధ్యపుత్రతా గర్వితో దుశ్శిక్షితో దుర్విసీతో వా పుత్రైక తాదుర్లలితో వా యో జన్తనః ప్రభృతి స్వప్రకారోపకారిణో గురుజన సోఽపరి భేద మేవం కుర్యా దనుబంధాత్ విరమే ద్వా, ప్రశ మస్యా పీద్యశస్య నైషకాలః, అద్యా ప్యసౌ విద్యజ్జనోచితే గారహస్య ఏవ న నివేశితో దేవ పితృమనుష్యాణా మాన్యణ్యమేవనోపగతః, అగత్వా చాన్యణ్య మృణత్రయేణ బద్ధః క్వ గతః?, న తేన పుత్రపాత్ర సుతత్యా వంశ (ః) ప్రతిష్ఠాం నీతః, నానంతక్షీణై ర్నహక్రతుభి రిష్టం, న సత్రకూప ప్రపాస్తాసాదతటాకారామాదిభిః ఆఘాతైః కీర్తనై రలం కృతా మేదినీ నాల్పస్థాయీ దిశోయాయీ యశోపప్రకీర్ణం, న గుర వోఽనువృత్త్యాసుఖం స్థాపితాః, న స్నిగ్ధబంధూనా ముపకృతం, న ప్రణయినో విశేషవిభవతాం నీతాః, న సాధవః పరివర్ధితాః, నాను జీవినః సంవిభక్తాః, నాభ్యాగతాః కృతా నిష్ప్రయః, నదృష్టాః శ్రుతా వా అంగనాః, న జాతేన జీవలోక సుఖాన్యనుభూతాని, న తేన పురుషార్థసాధనానాం ధర్మార్థకామమోక్షాణా మేకోఽపి హి ప్రాప్తః, కి మేత త్తేన కృతమ్?

ఇత్యాక్షిప్తచేతాశ్చింతయం స్తస్మిన్నేన తరుతలే స్థిత్యా శూన్యహృదయోఽపి యథాక్రియమాణప్రసాద సమ్మానసంభావనా సంభావితం విసర్జ్య సకల మేవ రాజక ముత్థాయ తత్క్షణకృత ముత్తం భితతుంగతరతోరణాబద్ధ చందనమాలముఖయపార్శ్వస్థాపితోత్పల్లవ ముఖపూర్ణ హేమకలశం ద్వారాత్ ప్రభృతి సిక్తసమ్మృష్టభూమిభాగ మంతర్బహి శ్చ ప్రకీర్ణసురభికుసుమప్రకర మిత స్తతః సంచరతా కర్తాం తికలోకేన గృహీతవివిధభృంగా రం మణిచామరతాలవృంతత్స

పాదుకాద్యుపకరణపాణిభి ర్వాసననితాభి శ్చాక్రీర్ణం వితానతలవర్తినా
మదామోదాధివాసిత¹దిబ్బండలేన రాజహస్తినా గంధమాదనేన సనా
భీకృతైకపార్శ్వమవరపార్శ్వేఽపి కల్పితేన్ధ్రియుధావస్థాన ముపవా
హ్యకరేణుకాక్రాంతబాహ్యంగణ మశేష ద్వారావస్థితబహువేత్రి
లోకం మహత్వా ద్గంభీరతయా²నేకసత్వశరణతయా చ మహాజలనిధి
మనుకుర్వాణం, తథాహి, సవేలావన మివ యామికస్థితానేకకరిఘటాపరిక
రేణాంతగప్రవిష్టమహాశైల మివ గంధమాదనేన సకల్లోల మివ సంచర
త్సంభ్రాంతకర్మాంతికలోకోర్తిపరంపరాభి స్సాసరత్ మివ ప్రాహరికజన
మండలావస్థానై స్ఫులక్ష్మీక మివ వరాంగనాభి స్సరత్న మివ మహాపు
రుషై స్సహంసమాల మివ సితపతాకాభి స్సఫేపటల మివ కుసుమ
ప్రకరైః హరి మి వానంతభోగపరికరం కాయమాన మవిశత్.

ప్రవిశ్య చాగ్రహీతప్రతికర్తతయా మలినవేషాభి రుద్విగ్న
దీనముఖభి రితి స్తతో వారాంగనాభి ర్యామికలోకేన కర్తాంతకై శ్చ
ప్రణమ్యమాన స్తూష్ణి మి వాలోకకారకే జేవ మదామోదే నావేది
తే నిస్సృష్టహన్యదృష్టి ర్గంధమాదనే శ్చనై శ్చనై ర్వాసభవన మయా
సీత్. తత్ర చావనీతసమాయోగో విముచ్ఛ్యాంగాని శయనీయే
శితనుతాలస్మృతానిలేన సువీజ్యమానో³ంగవాహకారిభి శ్చనై శ్చనై
రవనీయమానాగమనభేద స్సకలరజనీప్రజాగరభిన్నో⁴ఽపి చాస్తాప్తని
ద్రాసుభో దుగభాసికయా పున రపి దుగభాంతరహేతుం చింతా మేవా
విశత్ — 'యది తావ దప్రతిము క్తస్తాతే నాంబయా వా మహతి శోకా
ర్ణవే నిక్షిప్యతా తనయవిరహశోకవిక్లబం తాతం శుకనాస మంబాం చ
మనోరమా మనాశ్వా స్యాస్తా దేవ ప్రదేశా ద్గచ్ఛామి తదా మయాపి
వై శంపాయన స్యానుకృతం భవతి, నివృత్య పున ర్గమనేచాము క్షిప్య
మాశంకతే మే హృదయం, తత్కింకరోమి! అథ వా ఆస్థాన ప్రతిము క్తి
శంకా మే ప్రియసుహృ దా ఆత్మానం మాం చ పరిత్యజతా²వ్యపరేణ
ప్రకారేణ గమనమప్యృత్యాదయతా కాదంబరీసమీపగమనోపా
యచింతాపర్యాకులమతే రుపకృత మేవ, త దధునా వై శంపాయన

ప్రత్యానయనాయ యాంతం న తాతో నాంబాపి నార్యశుకనాసోఽపి
నివారయితుం శక్నోతి మామ్, గతశ్చ వై శంపాయనసహితః తే నైవ
పార్శ్వేనాగ్రతో గమిష్యామి' ఇతి నిశ్చిత్త్యతత్కాలకృతవై శంపాయన
వియోగ దుశఖం పరిణామసుఖ మాషధ మివ బహు మన్యమానో
ముహూర్త మివ స్థిత్యా విశ్రాంతసుఖతై రంగై రాపూరితే¹ప్య
తీతార్థయామశంభే శరీరస్థితికరణాయోగతిష్ఠత్.

ఉత్థాయ చ యత్రైవ కాదంబరీ తత్రైవ వై శంపాయన ఇతి
స్వధైర్యావప్తంభే నైవ సంస్తంభ్య హృదయం శూన్యాంతరాత్మా పున
రేవ సంవర్జితరాజలోకః శరీరస్థితి మకరోత్ కృతాహార శ్చ అంతర్జ్వల
తో మదనానలస్య వై శంపాయనవిరహశోకాగ్నే శ్చ బహిరపి సంతా
పదానాయ సాహాయక మివ కర్తు ముపరి స్థిత శ్చాలికప్త మప్తాస్వపి
దిక్షు యుగప త్ప్రసారితకరః కరోమ్యయత్నే నైవ సంతాప మిత్యా
కలయ్యేవగగనతలమధ్య మారూఢే సవితరి అతపవ్యాజేన రజతద్రవమి
వోత్తప్త ముద్గిరి రశ్మిజాలే నిర్భిద్య విశంతీ ప్లివ శరీర మాతపకణి
కాసు పుంజ్యమానప్రాణిసంఘాతాసు తలప్రవేశా త్సజ్జటాయమా
నాసు పాదపచ్చాయాసు బహి రాలోకయితుం చా ప్యపారయంతీషు
దృష్టిషు ఆలోకేషు జ్వల త్స్త్రివ దిబ్బుభేషు దుఃస్వర్గాసు భూమిషు
నిస్సంచారేషు పథిషు సజ్జటప్రపాకుటీరోదరోదపీఠిపింజితేష్వధ్వ
నేషు ²నాడింధమశ్వాసాతురేషు స్వనీడావస్థాయీషు పత్రగభేషు పల్వ
లాంతర్జలప్రవేశితేషు మహిషబృందేషు అరవిందశశకలకింజల్కవి
చ్ఛురితి మిచ్ఛానిలోడితోత్ప్రతితబిసకాండచ్ఛేదదంతురం నిపానసః
పంక మారోహత్సు కరియూధేషు రక్తతామరసకాంతిషు లలనాకపో
లోపాంతేషు దళితముక్తాక్షోదానుకారిణీషు విరాజమానాసు ఘృత్తజల
కణికావలీషు స్వర్ణమాణాయాంచ జ్యోత్స్నాయాం గృహ్యమాణేషు
తుమారగణేష్వావాం(వాం)చ్ఛమానేపయోదికాలాభ్యాగ మేఅభ్యర్థ్య
మానే దివసపరిణామే ప్రదోషదర్శనాకాంతీషు హృదయేషు ఉత్థాయ
సర స్తీరకల్పితమనవరతాపతజ్జలాసార సేకనివారితోష్ణకరకిరణసంతాప మేక
సంతానా³మలధారావేగవాహిన్యా నిర్పరిణ్యేవ కుల్యయా పరిక్షిప్త

1. శృతీయార్థయామ. 2. నాడింధమ. 3. గుణేషు. 4. వలీధారావర్ష వేగ.

మంత్రరాలంబితజలజంబూప్రవాళాహితాంధకార మాముక్తకుసుమపల్లవ
లతావృతాఖిలస్తంభసంచయ మంతనుహరిచందనచర్పార్ద్రం మరకత
శ్యామపద్మినీపలాశాస్తీర్ణసమస్తభూతల మామోడమానసరస్సుటితార
విందరాశిదత్తప్రకర మాక్షీర్ణసరసవిసకాండ మకాండఃపిత్త ప్రావృట్కూల
మితస్తతోవర్షంతీభిశ్చైవలప్రవాళమంజరీభిర్జలదేవతాభిరివ సద్యస్సాన్ని
నార్ద్రచికురహస్తాభి రుపగృహీతసుభికోమలజలాద్ధికాభి రనాశ్యావ
చందనాంగరాగహరిణీభి ర్ధారవలయమాత్రాభరణాభిరవతంసితబాలశై
వలప్రవాళాభిర్భూతాశితావృంతకర్పూరపటావాసహరిచందనచంద్ర
కాంతమణిదర్పణాద్యుపకరణపాణిభి ర్భవ్యభిర్వారాంగనాభి రుపేతం
పరిభవస్థాన మివ నిదాఘసమయస్య నిదాన మివ శీతకాలస్య నివేశన
మివ వారివాహనాం తిరస్కార మివ రవికిరణానాం హృదయ మివ సరస
స్పహోదర మివ హిమగిరేః ప్రకృతి మివ తుషారస్య స్వరూప మివ
జఃముః ఆవాస మివ విభావరీణాం ప్రభూత మివ దివసస్య జలమండప
మయాసీత్.

తత్ర చాతరమ్యతయా క్షుభితమకరధ్వజోత్కలికాసహస్రవిష
మం జలాసారశిశిరతయా సంధుక్షితసుహృద్వియోగౌర్వానలం మహా
సముద్ర మివ గంభీరం తం దివస మేకాకీ కథ మపి స్వధైర్యయానపా
త్రేణాలంఘయత్. లోహితాయమానాతపే చ సాయాహ్నా నిర్గత్య
బహుళగోమయోపలేపహరితే మందమందమారుతాహతోత్తరభాయ
మానధవళే కుసుమప్రకరశోభిని వాసభవనాంగణే క్షణ మివాస్థానే
సమాసన్న పార్థివై స్సహ వైశంపాయనాలాపే నైవ స్థిత్యా ద్వితీయ
ఏవ యామే చలితవ్యం సజ్జీకురుత సాధన మితి ఆదిత్య బలాధ్యక్షం
ఋక్షోదయ ఏవ విసర్జితాశేషరాజలోకో వాసభవన మధ్యవసత్.
అథాతిచిరాంతరితోజ్జయనీదర్శనోత్సుకో వినాపి ప్రయాణనాంద్యా
సకల ఏవ కటకలోక¹ స్సజ్జీభూయ స్తావర్తత గంతుమ్. ²సద్యోఽవతర
న్నేవ తృతీయే యామే తురగకరిణీస్తాయవాహనేనాసతిబహునా
రాజలోకేన సహ విరళకటకసమర్ధేన వర్తనా అవహత్. అథాధ్వ
నైవ సహ క్షీణాయాం యామవత్యాం రసాతలా దివోన్మజ్జతుస్స సర్వ

1. సంవృత్య. 2. అక్షనాభ్యుదయనిద్రావిరోధోఽవతర శ్లేష.

భావేషు ఉన్నీలంతి ద్వివ దృష్టిఁ పున రి వాన్యథా సృజ్యమానే జీవ
లోకే విభజ్యమానేషు నిమ్నాన్న తేషు విరళాయమానేద్వివ వస
గహనేషు సంకుచ త్స్వివ తరులతాగుల్నేషు గగనతల మారోహంత్యాః
పదే ఇవ (బహుల) లాఘోరసాలోహితే దివసశ్రియోఽవశ్యాయనేకా
న్నవశల్లవ ఇవోద్భిద్యమానే పూర్వాశాలతాయాః కమలినీరాగ
దాయినీ దివసకరబింతే విస్ఫుష్టే ప్రభాతసమయే కటకలోకే నైవ సహ
పరాపతితవా నుజ్జయినీమ్.

అథ దూత ఏవ ¹ప్రభృతిద్వంద్వస్థితైశ్చ పుంజితై శ్చ పుంజ్య
మానై శ్చాలబ్ధమండలై శ్చోర్ధ్వై శ్చోపవిష్టై శ్చలతై శ్చవలతై శ్చ
దత్తకతిపయశూన్యపదై శ్చ నివర్త్యమానై శ్చాగచ్ఛద్భి శ్చోన్ముఖై
శ్చాఘోముఖై శ్చోద్భాష్యదృష్టిశ్చ వివర్ణదీనవదనై శ్చ మహాకప్తశబ్ద
ముఖై శ్చ దుఃఖాధిక్యాహితమానై శ్చ మునిభి రశ్చి ముముక్షుభి
రపి వీతరాగై రపి నిస్సంగై రపి నిఃస్పృహై రపి ఉదాసీనై రపి దుర్జనై
రపి స్నేహపరవశైః పితృభి రివ సుహృద్భి రివ స్నేగబంధుభి రివ చ
నగరినిర్గతై రాత్యై పృచ్ఛ్యమానం కథ్యమానం చ ఆకర్ణ్యమానం చ
విచార్యమాణం చానుభవ్యమానం చానువర్ణ్యమానం చ వైశంపాయనవృత్తాంత
మేవ సమంతా చ్ఛుశ్రావ.

శృంగం శ్చ చకారచేతసి—‘బాహ్యస్య తావ జ్ఞన స్త్యేయ మీ
దృశీ సమవస్థా, కిం పున ర్యేనాసా వంకే స లాలిత స్సంవర్ధితో వా
బాలచాటవోఽస్యానుభూతాః, త దతికష్టం మే వైశంపాయనేన వినా
తాతస్య శుకనాసస్య అంబాయా మనోరమాయా వా దర్శనం’
ఇత్యేవం చింతయ న్నా సాగ్రనిహితోద్భాష్యదృష్టి రదృష్టస్వప్నవృత్తాంత
ఏవ వివేశోజ్జయినీమ్. అవతీర్య చ స రాజకులద్యారి విశన్నే
వార్యశుకనాసభవనం సహ దేవ్యా విలాసవత్యా ‘గతో రాజేతి
శుశ్రావ. శ్రుత్వా చ శివపుత్ర్య త త్రైవ జగామ. గచ్ఛం శ్చ సమీప
వర్తీ ‘హ! వత్స! వైశంపాయన! అద్యాపి మదంకలాలనోచితో బాల

1. ప్రసృతి (ప్రసృతః పాణిః ప్రసృతిః, కస్యో ద్వంద్వేన సంస్థితైః ఉభౌ
తమై ర్నియోజితాంజలిభిః ఇత్యర్థః.) 2. నివర్త్య.

ఏవాసి కథం త్వ మేతాః వ్యాశశతసహస్రభిషణే నిర్వానుషే తస్మిన్
 శూన్యాగ్నే స్థితః, కేన తే తత్రాపి సర్వసత్వవ్యామోతకారిణే శరీర
 రక్షా కృతాః, కేన వా వైషమ్యప్రతిపంధినీ శరీరస్థితి స్సంపాదితాః,
 కేన నిద్రాసుఖదాయ శయనీయ ముపకల్పితమ్, క స్త్వయి బుభుక్షితే
 తృప్తితే సుషుప్తుతి వా దుఃఖితః, మమోత్సంగముత్సృజ్య సమాన
 సుఖదుఃఖా వధూ రపి న పుత్రః! త్వయోపాత్తా, ఆగతమాత్ర స్త్యైవ
 తే పితర 'మభ్యర్థ్య వధూముఖమవలోకయిష్యా మితి యన్తయా
 చింతితం న కేవలం త న్నే మందపుణ్యానాః న సంపన్నం, అపరం తవాపి
 వదనదర్శనం దుర్లభభూతమ్, వత్స! యత్ర తేనస్థా తు మభిరుచితం
 నయస్య మా మపి తత్రైవ పితరం విజ్ఞాప్య, త్వా మవశ్యంతీన జీవామి
 తాత! త్వయాఽహం శైశవేఽపి నావహూని తా, కుత స్తవేయ మేక
 వద ఏవేద్యశీ నిఘృతా జాతా, (ఆ) జన్తనః ప్రభృతి న దృష్ట మేన
 యస్య కుపిత మాననం తస్య తే కుతోఽయమేవం విధో మ య్యోక్తా
 దేవ కోపః, య దేవం పరిత్యజ్య స్థితోఽసి, గతోఽప్యగచ్ఛ శిరసా
 ప్రసాదయామి త్వాం, కోఽపరోఽస్తి మే, దేశాంతరపరిచయా స్తుక్తో
 నామాస్తాసు స్నేహః, క్షణ మప్యంతరితదర్శనస్య చంద్రావీడ న్యోపరి
 కథం తవేద్యశీ నిఃస్నేహతా జాతా, తాత! న భద్రకం తే స మావతి
 తం, సర్వ ఏవ సుఖం స్థాపనీయో గురుజనో దుఃఖం స్థాపితః, న జానా
 మ్యేవం కృత్వాః! త్వయా ప్రాప్తవ్యమ్, ఏతాని చాన్యాని చాంత
 ర్భవగతాం ప్రత్యగ్రతనయవిరహశోకవిహ్వలాం స్వయం దేవ్యా విలా
 సవత్సా సంస్థాప్యమానా మపి మనోరమాం విప్రలవంతీ మశ్రేషీత్.

తేన చాతకరుణేన తత్ప్రీలాపవిషేణ పిహ్వల ఇవ నిద్రాగమే
 నేన ఘూర్ణమానో నిశ్చేతనతా మనీయత. కథం కథమపి సహజ సత్త్వా
 వప్తంభేనైవ సుస్తంభితాత్తా ప్రవిశ్య పితు రపి లజ్జమానో వదన ముప
 దర్శయితు మధోముఖ ఏవ నిష్పందసర్వాంగేణ మందరాద్రిణేవ శుక
 నాసేన సహ మథనావసాన స్తిమిత మివ మహోర్ణవం ప్రణమ్య పితరం

మాతర ఏవో పావిశత్ ఉపవిష్టం చ తం క్షణ మివ దృష్ట్వా రాజాంత
 రాబ్ధిభరగద్గదధ్వనినాఽభ్యర్ణవర్ష ఇవ జలధరోఽభ్యధాత్. 'వత్స!
 చంద్రావీడ! జానామి తే స్వజీవితా దపి సమభ్యధి'కా భా'తురుపరి
 ప్రీతిః. పీడా చ సుఖైకహేతో ర్వల్లభజనా దే వాసంభావ్యాయా
 సంభవతి తయైవ హి న కిం చిన్న క్రియతే, తజ్జన్తనః స్నేహస్య
 వయస శ్శీలస్య శ్రుతస్య గురుజనానుశాసనస్య వినయాధానస్య చ సర్వ
 స్యై వానుచిత మిమం భా'తు స్సుహృద శ్చ తే వృత్తాంత మాకర్ణ్య
 త్వద్దోష మాశంకతే మే హృదయమ్.' ఇత్యేవంవాదినో నరపతే
 'ద్యుగప దాక్షిణ్య వచనం శోకామర్షాభ్యా మంధకారితాననః ప్రాప్త
 దారంభ ఇవ తటిల్లతాదుష్ప్రీత్యో విస్ఫుర్జితే నైవ చ స్ఫురితాధ
 రేణ శుకనాసోఽబ్రవీత్.

'దేవ యది చంద్రమస్మాష్టా దహనే వా శీతలత్వ మంశు
 మాలిని వా తమ స్తమస్త్వ్యాం వా దివసో మహోదన్వతి వా శోషః
 క్షితే రథారణం వా శేషే పరాధానుద్యమో వా సాధో రప్రియ వచన
 నిర్గమో వా సజ్జ (స్వజ) నముఖా త్సంభావ్యతే తతో యువరాజేఽపి
 దోషః, త త్కి మేవ మే వానిరూప్య తస్యా పాతజ్ఞస్య మూఢ
 ప్రకృతే ద్ధర్మాతస్య రాజాపథ్యకారిణో మాతృపితృపూతిణో మిత్ర
 ద్రుహః కృతఘ్నస్య కర్తృచాండాలస్య మహాపాతకీనః కృతే కృత
 యుగావతారయోగ్య మాత్తనోఽపి గుణవంత మత్యుదారచరితం
 చంద్రావీడ మేవం సంభావయతి దేవః, న హ్యతః పర మపరం
 కష్టతరం కిం చి దపి పీడాకారణం యద్దుణేషు వర్తమానో దోషేషు
 సంభావ్యత ఇతరజనేనాపి, కిం పున గ్గురుజనేన? యో గుణిగుణై
 రేవా (రాధనీ) వబోధనీయః, కస్యాపరస్యాత్తా గుణవాననేన జ్ఞాప
 నీయః, అపి చ జన్తనః ప్రభృతి దేవస్య విలాసవత్త్యా దేవ్యా శృం
 కలాలనయా యో న గృహీత స్తస్య మరుత ఇవ దుర్గహప్రకృతే
 శ్చంద్రావీదోఽపి కిం కరోతు?, స్వయ మే వోత్పద్యంత ఏవంవిధాః

1. కాం...ప్రీతిం. 2. సముత్పద్యతే తతైవ హి. 3. ర్వచన మాక్షిణ్య
 యుగప చోపకామర్షాభ్యాం. 4. పాతజ్ఞస్య. 5. చండాలస్య.

శరీరసంభవా మహాకృమయః సర్వదోషాశ్రయా మహావ్యాధయో
 ఒంతర్విషా మహావ్యాధాః వినాశహేతవో మహాత్పాతాః భుజంగ
 వృత్తయో మహావాతకాః వక్రచారిణో మహాగ్రహాః తమోమయాః
 ప్రదోషాః మలినాత్మకాః కులసాంసవో నిఃస్నేహాః ఖలాః నిర్లజ్జాః క్షు
 ణకాః నిస్సంజ్ఞాః పశవః, అపి చ అకాష్టా దహనాః నిర్గుణా జాలినో
 తీర్థా జలాశయాః నిర్దోరవాః ఖరప్రకృతయో శివమూర్తయో మహా
 వినాయకాధిష్ఠితాః, యే సకలంకాః కృపాణా ఇవ స్నేహేనైవ సారు
 ష్యం భజంతే, మలినస్వభావాః కరికపోలా ఇవ దానేనైవ మలిన
 తరతా మాపద్యంతే, నిర్వర్తయో మణిప్రదీపా ఇవ ప్రసాదేనైవ
 జ్వలంతి, అంగలగ్నా భుజా ఇవ దాక్షిణ్యపరిగ్రహేణైవేతరే వామా
 స్సంజాయంతే, గుణముక్తా స్సాయకా ఇవ సపక్షాశ్రయేణ ఫలే
 నైవ దూరం విక్షిప్యంతే, సరాగాః పల్లవా ఇవ దివసారూఢ్యైవ అప
 రజ్యంతే, భూతిపరామృష్టా దర్పణా ఇవ ఆభిముఖ్యేన సర్వం ప్రతీకం
 గృహ్లాంతి, అంతరస్వచ్ఛవృత్తయ స్ఫులికాశయా ఇవ గాధావగాహనే
 నైవ కాలుష్య ముపయంతి, యే చ స్మి క్లేష్యపి రూక్షాః ఋజు ష్యపి
 వక్త్రా స్సాధు ష్య పృసాధవో గుణవ త్వపి దుష్టప్రకృతయః భర్త
 ర్య¹ పృమృత్సానో రాగి ష్యపి క్రుద్ధాః నిరీహా ద ప్యాదిత్సవో మిత్రే
 ష్యపి ద్రోహిణో విశ్వస్తానా మపి ఘాతకాః భీతే ష్యపి ప్రహరిణః ప్రీతి
 పరే ష్యపి ద్వేషిణో వినీతే ష్య పున్యధతాః దయాపరేష్యపి నిర్దయాః
 ప్రీష్యపి శూరాః భృత్యే ష్యపి క్రూరాః దీనే ష్యపి దురాణాః, యేహం
 చ విపరీతానాం గురవ ఏవ లభువో నీచా ఏ వోచ్చైః అగమ్యా ఏవ
 గమ్యాః కుదృష్టి రేవ సద్వర్తన మకార్య మేవ కార్య మన్యాయ ఏవ
 న్యాయోఽస్థితి రేవ స్థితిః అనాచార ఏ వాచారోఽయుక్త మేవ యుక్త
 మవి ద్యైవ విద్యా అవినయ ఏవ వినయః దౌర్బల్య మేవ సుశీలం
 అధర్మ ఏవ ధర్మోఽన్యత మేవ సత్యమ్, యేహం చ తుద్రాణాం ప్రజ్ఞా
 పరాభిసంధానాయ న జ్ఞానాయ - శ్రుత మాలజాలాయ నోపశమాయ -
 పరాక్రమః ప్రాణినా ముపఘాతాయ నోపకారాయ - ఉత్సాహో ధనా

రజనాయ న యశసే - స్థైర్యం వ్యసనాసుగాయ న చిరసుగతాయ - ధన
 పరిత్యాగః కామాయ న ధర్మాయ, కిం బహునా?, సర్వ మేవ యేషాం
 దోషాయ న గుణాయ, త దసా వపి ఈదృశ ఏవ కోఽప్యపుణ్య ఏవా
 సుత్పన్నో య సైవం కుర్వతో మిత్ర మహం చంద్రావీడస్య కథం
 తస్య ద్రోహ మాచరా మితి నోశ్చన్నం చేతసి, ఏవం కృతే చలిత
 వృత్తానాం శాసితాఽవశ్యం తారావీడో దేవః వీషితాంతరాత్మా మయి
 కోపం కరిష్యతీ త్యేవ మపి నాశంకితం మనసా, మాతు రహ మే వైకో
 జీవితనిబంధనం కథం మయా వినా వర్తిష్యత ఇత్యేతస్య సృశం
 సస్య హృదయే నాచలితమ్, పిండప్రదో వంశసంతానార్థ మహ ముత్సా
 దితః పిత్రా కథ మహ మననుజ్ఞాత స్తేన సర్వపరిత్యాగం కరోమి
 త్యేత దపి యథాజాతస్య న బుద్ధౌ సంజాతమ్?, త దేవ ము
 త్పథప్రసృతేన సప్తాత్తనా సుదూర ముద్భాసితేన దుర్ద ర్మ మదృష్టం
 తావ న్ననామ కుదృష్టినా దృష్టం?, దృష్ట మపి యేన న దృష్టం తస్యా
 జ్ఞాన తిమిరాంధస్య కింక్రియతా మపరమ్?, అసౌ తిర్యజ్చహతా
 యత్నేన శుక ఇవ పాఠితః పుష్ట శ్చ దేవేన, అథవా వినోదదానా
 త్తిరశ్చా మపి సఫల ఏవ శిక్షణాయాసో భవతి, లేఽపి పోషితాః పోషి
 తరి స్నేహ మాబధ్నంతి, లేఽపి కృతం జానంతి, లేఽపి పరిచయ
 మనువర్తంతే, లేషా మపి సహజన్మస్నేహో మాతాపిత్రో రుచి
 దృశ్యత ఏవ, న పున రస్య సప్తోభయలోకస్య పాపకారిణో దుర్జా
 తస్య యస్య సర్వ మే వాధస్తా ద్గతమ్, అపి చేదృశాచరితేన లేనా
 ప్యవశ్య మేవ కన్యాం చిత్త్యగ్యోనౌ పఠితవ్యం యేన తావ ద్ధురా
 త్తజాతేనకేవలం ¹దుగళం న స్థాపితా సుర్వ ఏవ వయమ్, అపి త్యేనం
 విధే దుగళాల్లవే నిపాతితాః, సర్వ ఏవ హ్యనాక్షిప్తచేతాః ప్రవర్త
 మానః స్వహితాయ పరహితాయ వా ప్రవర్తతే, తస్య తు పునస్తా
 నేవం దుగళే స్థాపయతో న స్వహితం న పరహిత మపి, కి మనే నైవ
 మాత్తద్రుహో కృతమితి మతి రేతావ న్న బోధపదవి మవ తరతి,
 సర్వథా దుగళా యై వాస్తాకం తస్య పాపకర్తణో గ్రహోపసృష్టస్య

జన్మ' ఇత్యుక్త్వా హేమంతకాలోత్పలినీ మి వోద్భాష్యాం వృష్టి ముద
వవాత్. ఉద్వేపితాధర శ్చ బహి రలభన్తమేణ స్ఫుట ని వాంత
ర్మన్యుపూరణ నిశ్చయ న్నే వావతన్తే.

తదవస్థం చ తం తారావీడః ప్రత్యువాచ—'ఏత త్థలు ప్రదీపే
నాగ్నేః ప్రకాశనం-వాసరాలోకేన భాస్వతః సముద్భాసనమ్. అవ
శ్యామ్¹లోకై రాహ్లాదన మమృతాంశోః-మేఘాంబుబిందుభి రాపూరణం
పయోధేః-వ్యజనానిలై ర(తి)భివర్ధనం ప్రభంజనస్య-య దస్సద్విధైః పరి
బోధన మార్యస్య, తథాపి స్రాజ్ఞః స్యాపి బహుశ్రుత స్యాపి వివేకి
నోఽపి భీరస్యాపి సత్వవతోఽపి ఆవశ్యం దుఃఖభాతినాతేన విశుద్ధ మపి
వర్షసలిలేన సర్ ఇవ మానసు కలుషీక్రియతే సర్వస్య, కలుషీకృతే చ
మానసే కి మిదమితి సర్వ మేవ దర్శనం నశ్యతి, న చిత్త మాలోచ
యతి, న బుద్ధి ర్బుద్ధ్యతే, న వివేకోఽపి వివినక్తి, యేన బ్రహ్మ,
అన్యో²దా తు లోకవృత్తమార్య ఏవ సుతరాం వేత్తి.

కి మస్తి కి శ్చి దసా వియతి జీవలోకే యస్య నిర్వికారం యా
వన మతిక్రాంతం, యావనావతారే హి శైశవే నైవ సహ గళతి
కిన్నహః, వయ నైవ సహరోహ త్యభినవా ప్రీతిః చక్షు నైవ సహవిస్తీ
ర్యతే వాంఛా, బలే నైవ సహ ఉపచీయతే మదః, దోర్ద్వయే నైవ
సహ స్థూలతా మాపద్యతే ధీః, మధ్యే నైవ సహ కార్య ముపయోతి
శ్రుతం, ఊరుయుగళే నైవ సహపచీయతే వినయః, శ్చశ్రుభి రేవ సహ
ఉజ్జృంభతే మలినతాహేతు ర్నాహః, ఆకారే నైవ సహవిర్భవంతి
హృదయా ద్వికారాః, త ద్యథా ధవళ మపి సరాగం సర్వథా దీర్ఘ
భవ దపి న దీర్ఘం పశ్యతి చక్షుః, అనుపహతేఽపి న ప్రవిశతి గురూప
దేశః శ్రోత్రే, ప్రీరాగి ణ్యపి న విద్యాంతరం విద్ధతి హృదయే, శ్చైర్య
మస్థి ప్రకృతౌ శరళతాయాం, పరిత్యాజ్యేషు వ్యసనే ష్వాసంగః.

వికారాణాం చ కారణానాం ప్రాయ స్సరసతా, సా చ సర్వ
మేవ జలప్రాయం కుర్వాణా వ(ర్షా)ర్షతి వృద్ధ్యేవోప జాయతే, అపి చ

1. వక్షే. 2. దస్సత్. 3. గురుజున్నేహః. 4. సహోపచీయతే హృదయ
మవిన్దుః. 5. కారణం.

దివసో దోషాగమాయ దోషాగమో నాలోకాయ అనాలోకోఽసర్వస్య
 నార్థ మసర్వస్య మవివేకాయ అవివేకోఽసన్మార్గప్రవృత్తయేఽసన్మార్గ
 ప్రవృత్తం చ మోహాంధం చేతో భ్రామ్య దవశ్యమేవ స్థలితే స్థలితే చ
 చేతసి తల్లగ్నా పత త్యేవ లజ్జా, త్రపావరణశూన్యేచ హృది ప్రవిశ్య
 పదం కుర్వత్ కేన వానివారితో దుర్నివార స్సర్వావిషయహేతుః
 (కుసుమధన్వా) ర్మకరకేతుః?, విలసతి చ కుసుకుమార్గణే కేన కార్యేణ
 చిద్రసహస్రాణి న భవంతి యై స్సత్వమే వాధస్తా ద్దృఙ్జితీ, సత్వే చాభో
 గతే కి మౌత్సత్వ న గళతి శీలం?, గళితే చ శీలే కి మవలంబనం విన
 యస్య?, కిం కరోత్వనాథారం ధైర్యం?, క్వ పద మాధత్తాం ధీః?, క్వ
 సమాధాన మాబధ్నా త్యవప్తంభః? కేనావప్తభ్య బలా నిశ్చలీకృతం
 మనః?, విప్రతిపద్యమానాని కేన నియంత్రితా నీంద్రియాణి?, జగన్నిం
 ద్యాని కేన నివారితాని దుశ్చరితాని?, కేన వా లోకభూతేన తమోభి
 వృద్ధిహేతురుత్పాదితో దోషాభిసంగో దృష్టే రుపహంతా?, కిం వా
 దృశ్యతా మసతి బహుదర్శిత్యే?, బహుదర్శిత్యం చ తావతః కాల స్త్యై
 వాసంభవాత్కూతః?, భవతు ప్రథమే వయసి, యేనాన్వయవ్యతిరేకా
 భ్యాం నిశ్చిత్త్య వర్జ్యతాం మలినతా, అపి చ పరిణామేఽపి పుణ్యవతాం
 కేమాం చి దేవ హి కేనై స్సహ ధవళిమాన మాపద్యంతే చరితాని,
 తస్మాదవిషమవిషయవిషమహాహృ మదవికారగంధమాతంగదర్శిణి
 తైకిరాజ్యే రతనిద్రావిలాసవేశాని నవరాగపల్లవోద్గమలీలాంతరవికేష
 దుశ్చరితచక్రవర్తిని తారుణ్యావతారే సర్వ స్త్యైవ విషమతరవిషయ
 మార్గపతితస్య స్థలిత మాపతితి, కి మేవ మార్కేణ లాలనీయస్య (పాలనీ
 యస్య) శిశుజనస్యోపర్యావేశో గరిమాన్ గృహీతో యదనుచిత మప
 త్యన్నేహ స్నాక్రోశగర్భ మేవ ముక్తం, స్వప్నాయమానానా మపి
 యద్గురూణాం శిశుషు ముఖేభ్యో నిష్కామతి శుభ మశుభం వా త
 దవశ్యం ఫలతి, గురవో హి దైవతం బాలానాం, యథై వాశిషో గురుజన
 విత్తిర్ణా వరతా మాపద్యంతే తథై వాక్రోశాః శాపతామ్, త ద్వైశంపా
 యన ముద్దిశ్య కోపావేశా దేవ మతిపరుష మభిదధత్యా ర్యేష హతే మే
 చేతసః పీడా సముత్పన్నా, స్వయ మారోపితేషు తరుషు శితావ దత్తు

ద్యతే స్నేహః, కిం పున సంకసంభవేవ్యవత్సేహః, త మత్సృజ్యతా మయ మమర్హావేగో వై శంపాయన స్యాపరి, విరూపకం తు తేన న కిం చి ద ప్యాచరితం, సర్వపరిత్యాగం కృత్వా స్థిత ఇ త్యేత దపి కారణ మవిజ్ఞాయ కి మేవం దోషపక్షే 'నిశ్చిప్తః, కదాచి ద్ధుణో భవ త్యేవ మయ మవినయనిష్పన్నో దోష ఏవ, ఆనీయతాం తావ దసౌ బుధ్యా మహే కి మర్థ మయ మేవంవిధః తస్య వయసోఽనుచితోఽపి సంవేగ ఉత్పన్నః, తతో యథా యుక్తం విభాస్యామః.'

ఇ త్యుక్తవతి తారావీడే పునః శుకనాసోఽభ్యథాత్. — 'అత్యు దారతయా వత్సలత్వా చ్చ ఏవ మాదిశతి దేవః, అన్య దితరిపరం (భవదపి) కి మి వాన్య నిరూపకం భవేద్య దద్య యవరాజ ముత్సృజ్య త్తణ మపి అన్యత్రావస్థాన మాత్మేచ్ఛయా చేష్టితమ్' ఇ త్యుక్తవతి శుకనాసే కళయే వాంతస్తాడితో దోషసంభావనయాఽనయా పితు రుద్బాష్పదృష్టిరుపవిష్టవ వోపసృత్య చంద్రావీడశ్శనై శ్శనై శ్శుకనాస మవాదిత్ — 'ఆర్య! యద్యపి నిరుక్తితో వేద్మి న మదీయేన దోషేణ నాగతో వై శంపాయనః ఇతి తథాపి తాతేన సంభావిత మేవ కిన్యసంభావనానోత్పన్నా, మిథ్యాపి త త్తథాయథాగృహీతం లోకేన విశేషతో గురుణా, ప్రసిద్ధి రత్రాయశనే యశనేవా దోషగుణాశ్రయాః ఫలతి, పరత్ర ఫలదాయా కుత్రోపయుజ్యతే పరమార్థః, తదస్యా దోషసంభావనాయాః ప్రాయ శ్చిత్త మార్యో దాపయతు మే వై శంపాయనానయనాయ గమనాభ్య నుజ్ఞాం తాతేన, నాన్యథాపేదోషశుద్ధి ర్భవతి, కిం కారణమ్, అనాగతే వై శంపాయనే తాత స్యానయా సంభావనయా నాపగంతవ్యం, అగతే చ మయి వై శంపాయనేన నాగంతవ్యం, యద్యపావన్యే నానేతు మేవ పార్శ్వత తదా తాత స్యా ప్యనుల్లంఘనీయవచనై రేభి రవనివతిన వాస్త్రై రానీత ఏవ తస్తాత్, తదా ఆర్యః కారయతు మే గమనాభ్య నుజ్ఞయా ప్రసాదం, నచతురంగమై ర్గచ్ఛతో మే కష్టాయాం భూమా స్వప్నేఽపి గమనపరిక్షేశః, వై శంపాయన మాదా యాగత మేవ మా మవధారయ త్వార్యః, అపి చ బాహ్యాభేదా దసహ్యాఽంతరిక భేదః

ఏవ మే¹ త ద్వివీతీయోఽంగజన్తా, అనుపద మేవ స్కంధావారమాదా
య గచ్ఛతీ త్యమునా హేతునా వినా తేనాగతోఽహమ్, అన్యథా
జన్తనః ప్రభృతి కదా మయా గతం స్థితం క్రీడితం హసితం వీత మశి
తం సుప్తం ప్రబుద్ధం ఉచ్ఛ్వసితం వా వినా వై శంపాయనేన, య చ్చ
శ్రుత్వా తస్మా దేవ ప్రదేశా న్న గతోఽస్తి తస్మా త్తే నైవ తుల్యోఽ
భూవ మితి, తదప్రతిగమనదోషా ద్రక్షతు మా మార్యః.'

ఇత్యభిహితవతి చంద్రాపీడేఽపి² రాగరక్తే రక్తతామరసాను
కారిణి ముఖే సపక్షిపాతాం³ బుదావలీ మివ దృష్టిం నివే శ్యైవ గమ
నాయ విజ్ఞాపయత యవరాజః కి మాజ్ఞాపయతి దేవ ఇతి శనై శ్శుకనా
సో రాజాన మప్రాక్షీత్.—తథా పృష్ట శ్చ శుకనాసేన కిం చి దివ
ధ్యాత్వా తారాపీడః ప్రత్యవాదీత్.—'అర్య! మయాజ్ఞాత మేతేష్యేవ
దివసేషు సంపూర్ణమండల న్యేంద్రోః జ్యోతిస్సా మివ కరావలంబినీం
వత్సస్య వధూం ద్రక్ష్యో మీతి యావ దయ మపరోఽంతరి తాశా
పథో జలదకాల ఇవ ప్రత్యూహకారి వై శంపాయనవృత్తాంతో⁴ మే
దుష్ప్రకృతినా విధాత్రా అంతరా పాతితః, యథా చాయుష్వతా
అభిహిత మే వైతత్, స త మన్యః శక్నోత్యానేతుం స చ తేన వి
నాఽయ మత్ర స్థాతుం, తదవశ్య మేవ తావన్నిస్తరితవ్యో వ్యసనార్హ
వోఽమునా పోతేన, వై శంపాయనప్రత్యానయనాయ చావశ్యం దే
వ్యపి విలాసవతీ విసర్జయిష్యత్యేవై న మిత నిశ్చయోమే, తద్యాతు,
కి స్త్వతిదూరం వత్సేన గంతవ్యం, తద్గణకైః స హదరా దార్యో
దివసు లగ్నం చ గమనాయాస్య నిరూపయతు సంవిధానం చ కార
య' త్వతి ఏత దభిధాయ శుకనాస ముద్బాష్ప లోచనం చిర మివ
చంద్రాపీడ మాలోక్యాహూయ చ వినయాననమ్ర మంసదేశే⁵ ధిరి
బాహ్వోశ్చ పాణినా స్పృశ న్నాదిశత్.—'వత్స గచ్ఛ త్వమేవ ప్రపి
శ్యాభ్యస్తరం మనోరమాసహితాయా మాతు రావేద యాత్త గమన
వృత్తాంతమి త్యాదిశ్య చన్ద్రాపీడ మాత్తనా శుకనాస మాదాయ స్వ
భవన మయాసీత్. చంద్రాపీడ స్తు తా మక్లిష్టవర్ణాం కాదంబరీవరణ

1. తద్వియోగజన్తా. 2. అంశః కీడోపరాగరక్తే. 3. పబుదావలీ మివ.
4. విరావ ప్రకృతివా. 5. లోచనశ్చిర.

స్రజ మిన గమనాభ్యనుజ్ఞాం హృదయే నోద్వహా ప్రహృష్టాస్తరాణ్ణా
 ప్యవహర్షదృష్టిః ప్రవిశ్య కృతనమస్కారో మాతు స్సమీపే సముప
 విశ్యాత్త దర్శనద్విగుణీభూతవై శంపాయనవిరహశోకవిహ్వలాం మనో
 రమా మాశ్వాస్యావాదీత్.

‘అంబ! సమాశ్వసిహి వై శంపాయనానయనాయ తాలేన మే
 గమన మాదిప్టం, త త్కృతిపయదివసాంతరితం వై శంపాయనానసదర్శనో
 త్సుకం మా మవికల్పం విసర్జయ త్వం, సా త్వేనమభిహితా ప్రత్యు
 వాచ. తాత, కి మాత్త గమనవచసా మాం సమాశ్వాసయసి! కః ఖలు
 మే త్వయి తస్మిం శ్చ ఏవేశమః త దేశథా త మేకం న పశ్యామి కఠిన
 హృదయం, త్వయి పున ర్గ తే య దపి తస్యా దర్శనే జీవితప్రతిబంధ
 హేతుభూతం త్వద్దర్శనం త దపి దూరీభవతి, త న్నగంతవ్యం వత్సేన
 ఏకేనాపి హి పుత్రేణావాం పుత్రవత్సో, అపి నాగతో నా మాసా
 నిఘరాత్తే’ త్యుక్తవత్స్యాం మనోరమాయాం విలాసవలీ ధీర మువాచ,
 ‘ప్రియసఖ! తవ మమ చైవ మేత ద్యథా త్వయోక్త మయం పున
 రైవై శంపాయనేన వినా కం పశ్యతు? త చాస్తాం, కి మేనం వారయసి
 వారితే నా ప్యనేన నైవ స్థాతవ్యం, మన్యే చ పిత్రాప్యయ మేతదేవా
 కలయ్య గమనాయానుమోదితః, త ద్మాతు, వర మావాభ్యాం కఠిపయ
 దివసా ననయో రప్యదర్శనకృతాః క్లేశాః అనుభూతాః స పునరస్య
 వై శంపాయనాననానసలోకనదుగ్గిరిసం దినే దినే ముఖ మీక్షీతుం, త
 దుత్తిష్ఠ గచ్ఛానో గమనసంవిధానాయ వత్సస్య చంద్రాపీడస్య’.

ఇత్యన మభిదధత్వేన మనోరమాం హస్తే గృహీత్వా త్థాయ
 చంద్రాపీడేనానుగమ్యమానా నిజావాస మయాసీత్. చంద్రాపీడోఽపి
 మాతు స్సమీపే గమనాలాపేనైవ క్షణ మిన స్థిత్యా స్వగృహ మగాత్.
 తత్రాపసిత సమాద్యోగో గమనాయోత్తామ్యతా హృదయేన గణకా
 నాహూయ రహస్యాజ్ఞాపితవాః. యథా వినా విలంబేన మే గమనం
 భవతి ‘తథా భవద్భిరార్య శుకనాసాయ పృచ్ఛతే తాతాయ వా దిన
 మావేదనీయమ్’ ఇత్యేన మాదిప్టాస్తే వ్యజ్ఞాపయః-‘దేవ! యథా సర్వ

ఏవగ్రహః స్థితాః తథా స్తన్నతేన దేవస్య గమనమేవ వర్తమానేవ
 శస్యతే, అపర మపి కర్తానురోధా ద్రాజేచ్ఛేచ్ఛవ కాల స్తత్ర స కార్య
 మేవ వాహర్నిరూపణయా కాలస్య కారణం యస్యా మేవ వేలాయాం
 చిత్తనిర్వృతిః నైవ వేలా సర్వకార్యే ష్వితి విజ్ఞాపితే మాహూర్తికైః
 పునస్తా నబ్రవీత్. 'తాతే నైవ మాదిప్త మితి బ్రవీమి, అన్యదా త్వయి
 కేషు కార్యేషు కార్యపరాణాం ప్రతిక్షణోత్పాదేషు చ దివసనిరూప
 ణైవ?, కీదృశీ తత్తథా కథయిష్యతే యథా శ్వ ఏవ గమనం భవే దితి,
 దేవః ప్రమాణ' మి త్యభిధాయగ తేషు చ తేషు శరీరస్థితికరణాయోద
 తిష్ఠత్. నిర్వృతితశరీరస్థితిచమాహూర్తికాస్తే ప్రవిశ్య శనైర్వృ
 వేదయత్. 'కృతోఽస్తాభి ర్దేవాదేశః, సిద్ధ శ్చ తనయవిరహవిక్లబతయా
 ౭౭ర్య శుకనాసస్య త దతిక్రాంతే శ్వస్తనేఽహని రాత్రావితః ప్రస్థా
 తవ్యం దేవే' నే త్యావేదితే తై స్సాధు కృతమితి తానభిష్టుత్య దృష్టి
 విషయవ ర్తినీం కాదంబరీం చ వై శంపాయనం చ మన్యమానో ప్రవి
 ష్టాయా మేవ పత్రలేఖాయాం పరాపతా మిశ్యగ్రతః ప్రథావితే నావ
 ధారయత్ చేతసా చతుస్సముద్రసారభూతా నింద్రాయుధరయానుగా
 మిన స్తురంగమా నగణేయా నవగణితేతురంగమనభేదానుత్సాహినో
 రాజపుత్రాం శ్చ నిరూపయ స్ననన్యకర్తా తం దివసం ఏకాం చ యా
 మినీం కథం కథ మప్యస్మాత్.

అథానురక్తకమలినీసమాగమాప్రాప్తిసంతాపా దివ సమం దివ
 నేనాస్త ముచగతవతి తేజసాం ఽత్యై తేజఃపతిచతనా చ్చితానల మివ
 సంధ్యా రాగ మపరాశయా సహ విశతి ఽశ్చిమే దిగ్గగనభాగే సంధ్యా
 నలస్ఫులింగనికర ఇవ స్ఫురతి తారాగణే దివసవిరామా న్మూర్ఛాగమే
 నేవ తమసా నిమిల్యమానేషు దిబ్బుభేషు నివాసాభిముఖముఖిరేషు
 వియద్వియోగ దుఃఖిభాదివా¹ర్త ప్రలాపేషు వయస్సమాహేషు జనిత
 ప్రకాశం జన్తైవ సమాలోక్య దోషాగమం నిరాలోకం గర్భమివ తమః
 ప్రవిష్టే పునర్జివలోకే నిజాలోకాద్వికాశితపూర్వదిగ్విధూపదినే జన్తాం
 తరాగత ఇవ ఉదయగిరివ ర్తిని నక్షత్రసమాగమసుఖ వనుభవతి

భగవతి భూయో భూయ స్వకాంతినిర్భరాన్నిష్కలంక ఇవ నక్షత్ర
నాథే విస్ఫుష్టాయాం నిశీథిన్యాం ప్రస్థానమంగళే ప్రణామాయోపగతం
చంద్రాపీడం పీడయాంతరివలీయమానేవ బాహ్యోత్పీడ మపారయంతీ
1వారయితు మత్యాయతాభ్యా మపి నేత్రాభ్యాం కృతప్రయత్నాన్య
మంగళశంకయా విలాసవతీ తం 2మన్యూర్ధమావేగగర్భితోపదుభ్య
మానాక్షరమవాదీత్.

‘తాత! యుజ్యతే హ్యంకలాలితస్య గర్భరూపస్య ప్రథమగమనే
గరియసీ హృదయపీడా 3యస్త్రిన్ మమ పున ర్మేద్యశీ ప్రథమగమనే
2పి తే పీడా సముత్పన్నా యాదృశీ తవ గమనే నాధునా యతోదీర్య
త ఇవ మే హృదయం, సముత్పాట్యంత ఇవ మర్తాణి, ఉత్ క్వభ్యత ఇవ
శరీర, 4ముచ్ఛ్యవత ఇవ చేతో, విఘటంత ఇవ సుధిబంధనాని ఉన్నత్య
త ఇవ మనః, నిర్భాంతీవ ప్రాణాః, న కిం చి త్సమాదధాతి ధీ, స్పర్శ
మేవ శూన్యం పశ్యామి, న పారయా మ్యాత్మన మివ హృదయం ధార
యితుం, ధృతో2పి బలా దాగచ్ఛతి మే బాహ్యోత్పీడః, ముహూస్సమా
హితాపి మంగళసంపాదనాయ చలతి మతి, ర్మజానామ్యేన కి ముత్ప
శ్యామితి, కిం నిమిత్తం, చే2య మీదృశీ హృదయపీడే త్యేత దపి న
వేద్మి, కిం బహుభోగ్య వివసేభ్యః కథ మ ప్యాగతో మే వతోస్స యుతి
త్యేన పున గ్దచ్చ తీతి 5వైశంపాయనవియోగా దుద్విగ్నస్య గమనమే
కాకిన స్తే సముత్ప్రే ిత్యేతి, 6ఉత వైశంపాయన వృత్తాంతా దాత్తన
వీవ దుగ్ధితతయేతి, న చైవంవిధయా పీడయా వైశంపాయనానయనా
య గచ్ఛత స్తే గమనం నివారయితుం పారయతి వాణీ హృదయం
పునర్మేచ్చ త్యేన త్వదీయం గమనం త దీదృశీం మే పీడాం, విజ్ఞాయ
యథా పురా స్థితం న తథా, క్వచి దానంగ మాబధ్య దీర్ఘకాలమా
యుష్షతా స్థాతవ్యమ్, ఆస్య చార్థస్య కృతే సాంజలిబంధేన శిరసా2భ్య
ర్థయే వత్సమి త్యాదిశంతీం స్వమాతరం సుదూరం ప్రసారితావనమ్ర
మూర్తి శ్శ్రుద్రాపీడోవ్యజ్ఞాపయత్. ‘మాత! స్తదా దిగ్విజయప్రసంగా
త్ 7స్థితో2స్త్రి ఆధునా పున రియా నేవ మే కాలక్షేపా యావ త్త

1. పాశయితు. 2. మయ్యరాగావేగ. 3. యస్త్రిన్ ప్రగమ మేవాంకాదవైరి.
4. ముత్త్యవత. 5. కిం వైశం 6. పునః వైశం. 7. స్థికం. 8. రయ మేవ.

ముద్దేశం పరాపతామి తత్పున శ్చిరాగమనకృతా మనా గపి న హ్యరయే
భావనీయా త్వయాపీదా' ఇ త్యేవం విజ్ఞప్తా చద్వాపీదేన సన్నిరు
ధ్యబాష్పవేగాః కథం కథ మపి సు స్తభ్యాత్మానం నివ ర్తితగమన
'మంగళప్రసవేన సింహంతి శిరసి చోపాఘా'య గాఢగాఢం సుచిర
మాలింగ్య గచ్ఛద్భి రివ ప్రాణైః కృచ్ఛాఘ్నైః స్తుమోచ తం మాతా.

ముక్త శ్చ మాత్రా పితుః ప్రణతయే వాస

భవన మగమత్. తత్ర చ 'దేవ! గమనాయ నమస్కరోతి యువరాజ'
ఇత్యావేదితే ద్వారరక్షితా ప్రవిశ్య ఊఁఁగితలనివేశితశిరా శ్చయనవర్తి
తో ననామ దూర్ఘత ఏవ పితుః పాదా, అథ తథా ప్రణత మాలో
క్య కిం చి దున్నామితపూర్వకాయః శయనగత ఏవావళూయ తం పితా
చక్షుషా పిబ నివ ప్రేష్టా పరిష్వజ్య గాఢ మప్రాఢ ఇవ సహసా
ద్భూతావిరళబాష్పపర్యాకులాఊఁఁతః ఊఁఁభవేగవిక్షిప్తాక్షరమవా
దీత్. 'వత్స! పిత్రా శిలనర్హదోషేషు సుభావిత ఇ త్యేవా మనాగపి
మనసి వత్సేన దుగభాసికా న కారాభి, వినయాధానాత్ ప్రభృతి
సమ్యక్పరీక్షితోఽస్యస్తాభిగి పరీక్ష్య చ గుణగణై రే వాధిగమ్య
రాజ్యభార స్త్వ య్యారోపితో న తనయస్నేహ దేవ, రాజ్యం హి నా
మైత త్పుథివీభారణై వాతిదురుద్వహం మహీభృత్సంబాధత యై
వాతిసంకటం కుటిలనీతి ప్రచారేణై వాతిదుస్సంచరం చతుస్సముద్ర
పర్యంతభువనవ్యాప్తై వాతిమహా న్నహాసాధనప్రసాధ్యత యై వాతి
దుస్సాధన మపర్యవసానకార్యతంత్రజాలే నై వాతిగహన ముత్తుంగ
వంశప్రతిష్ఠితత యై వాతిదురారోహ మహితసహస్రోద్ధరణే నై వాతి
దుర్ధర మపి చ సమవృత్తిత యై వాతివిషమ మనేకతీర్థకల్పన యైవ
దురవతారం కటకశోధనే నైవ దుర్గ్రహ మఖిల ప్రజాపాలనవ్యాపారే
ణైవ దుష్పాల్యం సర్వాశాస్త్రాప్త్యైవ చ దుష్ప్రసమ్. నామహా
సత్వే నాస్తిరప్రకృతౌ నాదాతరి నాస్థూలలక్ష్మే నాశుచౌ నావిక్రాంతే
నామహాత్సాహే నా ప్రియవాదిని నాసత్యసంధే నాప్రజ్ఞే నావివేకిని
నాకృతజ్ఞే నాపురుషాంతరజ్ఞే నానుదారవ్యవహృతౌ నాసంవిభాగశీలే
నాన్యాయవ ర్తిని నా ధర్మరుచౌ నాశాస్త్రవ్యవహారిణి నాశరణ్యే నాబ్ర

హృద్యే నాకృపాశౌ నామిత్రవత్సలే నావశ్యాత్తన నానియతేంద్రియే
 నాసేవకే వా పద మే వాదధాతి యగి ఖలు సమగై ర్గుణై రాకృష్ట
 బలా త్ప్రతిబంధ మస్య చంచలప్రకృతేః కర్తుం సమర్థః తత్తాఽస్తే,
 గురవోఽప్యగతస్థలితిభీతయ స్త త్రైవ సమారోపయంత్యేత దాలో
 చితపరావరాః, తదనే నైవ బోధవ్య మిదం వత్సేన నాస్తి మయి
 దోష ఇతి, ఆపి చ సుప్రతి క్షిప్త భార మవక్షిప్యామి మపి దోష
 మాచరసి, త్వ యైవ సకలలోకానురంజనే యతితవ్యం, గతః ఖలు
 కాలోఽస్తాకం, మయా ఆస్థలితే నైవ చిరం పదే స్థితం న పీడితాః
 ప్రజాః, లోభేన నోద్వేజితా గురవో మానేన న విముఖతా స్సంతో
 మదేన నోత్త్రాసితాః ప్రాచీనః శ్రోధేన, న హానిత ఆత్మా హర్షేణ న హతగి
 పరలోకః కామేన, రాజధర్మోనురుద్ధో న స్వగుచిః వృద్ధా స్సమానేవితాః
 నవ్యసనాని సతాం చరితా న్యనువర్తితాని నేంద్రియాణి, ధను రున్నా
 మితం న మనః, వృత్తం రక్షితం న శరీరం, వాచ్యా ద్భీతం న మర
 ణాత్, ఉపభుక్తాని చ సురలోకేఽపి దుర్లభాని సర్వవిషయోపభోగ
 సుఖాని, యశావనేన ఇచ్ఛయా పర్యాప్త మకార్యపరిహారా త్కార్యా
 నుపానాచోపార్జితః పారంపరోఽపి లోకః, ఇతి చేతసి మే త్వజ్జన్మనా
 చ తావత్కృతార్థ ఏవాస్తి త దయ మేవ మే మనోరథః, దారపరిగ్ర
 హాత్ ప్రతిష్ఠితే త్వయి సకల మే వేమం రాజ్యభార మారోప్య జన్మ
 నిర్వాహ లఘునా హృదయేన పూర్వరాజ్విగతం పంథాన మను
 యాస్యా మితి, ఆస్య చ మే తర్కిత ఏ వాయ మగ్రతః ప్రతిరోధణో
 వై శంపాయన వృత్తాంతః స్థితః, మన్యే చ న సంపత్తవ్య మే వానేన
 అన్యథా క్వ వై శంపాయనః, క్వ చైవంవిధ మస్య స్వప్నేఽస్య సంభవ
 నీయం సమాచక్షితం, తద్దలే నాపి తథా కర్తవ్యం వత్సేన యథా న
 చిరకాల మేష మే మనోరథోఽంతర్హృదయ ఏవ విపరివర్తత ఇత్యభి
 ధాయ కిం చి దున్నామితేన ముఖే నైవ సంపీడితం హృదయ మివ
 తాంబూల మర్పయిత్వా వ్యసర్జయత్.

చంద్రాపీడ స్తు తయా పితు స్సంభావనయా సుదూర మున్న
 మితోఽప్యవనమ్రతరమూర్తి రుచస్పత్య పునః ప్రణామే నోత్తంసితా
 త్తా నిర్యయా. నిర్గత్య చ శుకనాసభవన మయాసీత్. తత్ర చ తన

యచింతాపరిత మున్ను క మివేంద్రియై శూన్యశరీరం శుకనాస మవిర
తాశ్రుపాతోపహతముఖం చ మనోరహం ప్రణమ్య తాదృశాభ్యా
మేవ తాభ్యాం సంభావ్యాశిషా సమారోపయద్భ్యా మివ చ స్వదఃఖ
భార మనుగతో నివర్తనాయ తయో ర్నివర్తితాననో ముహు రాద్వా
రనిర్గతే ర్గత్వాఽగ్రతో ఢాకిత మపి కృతాపసర్పణ మకృతహేషారస
మనుత్కర్ణకోశ మసుఖముఖస్వర మనుస్కు మనావిష్కృతగమనో
త్సాహం దీన మింద్రాయుధ మాలోక్యాపి పున ర్నివారభారశంకయా
వైశంపాయనావలోకనత్వరయా కాదంబరీసమాగమాత్సుక్తేన చాక్య
తపరిలంబో మనా గ ప్యాదుహ్య రయే చైవ నిరగా న్నగర్యాః.

నిర్గత్య శివ్రాతతే తత్ప్రస్థానమంగళావస్థానాయోపకల్పితం కా
యమాన మప్రవిశ్య బహిరేవ గతో యువరాజ ఇతి జనితలోకకలకలే
నాతర్కితతత్కాలగమన సంభ్రాంతేన పరిజనేన రాజపుత్రలోకేనచేత
స్తతోధావతా ౭నుగమ్యమానోగమ్యతిత్రితయమివచగత్వాసులభప
యోయవనే ప్రదేశే నివాస మకల్పయత్ ఉత్తామ్యతా హృదయేనా
ప్రభాతాయా మేవ యామిన్యా ముత్థాయ పున రవహత్. వహంశ్చ త
స్మా దేవవాసరాదార శ్చైవ మచేతితవీవ పరావత్య కృతాపక్రాంతే స్త్ర
పయా పృష్ఠతో ౭నుగమ్య బలాద్దత్తకంఠ గ్రహః క్వ పరం పలాయ్యత
ఇతివై శంపాయనస్య వైలక్ష్మ్య మపనయామి ఏవం తత్సమాగమసుఖ మ
నుభూయ నిష్కారణప్రసన్నా మనఃకా మతర్కితోపనతమదవలోకనోప
జాతహర్షవిశేషాం పురస్తా ద్దమనసిద్ధయే పున ర్మహాశ్వేతాం పశ్యామి
ఏవం మహాశ్వేతాశ్రమసమీపే పునః స్థాపితాశేషతురగసైన్య
స్తయా స హైవ హేమకూటం గచ్ఛామి ఏవం తత్ర మత్ప్రత్యభి
జ్ఞానసంభ్రమథావితేన ఇతస్తతః కాదంబరీపరిజనేన ప్రణమ్యమానః
ప్రవిశ్య మదాగమనవేదనోత్ఫుల్లనయపఖిజనేనాపహ్రియమాణపూర్ణ
పాత్రాం క్యాసా కేన కథితం కియ ద్దూరే వర్తత ఇతి తత్ప్ర
శ్నోస్తుఖం తత్తతోత్పన్నయా తాపోపశాంత్యా త్రపయా చ యుగప
దురసి నిహితపద్మినీవత్ర మపనీయోత్తరీయాంశుకాంచలం కుచావర
ణతా ముపనయంతీ మాభరణతా ముపనీతాని కమలినీమృణాళా న్య

పాస్య భూషణేభ్యోఽధికాం స్వశరీరశోభా మేవ సర్వాభరణస్థానేషు
 ధారయంతీ తాపోవశమా యార్పితహారమాత్రాభరణా వఃత్యుబ్బణ
 హరిచందనచర్పాంతరితలావణ్యశోభాన్యంగానికరపరామర్శ ప్రయత్నేన
 దర్శనీయతరతాం నయంతీ మంగలగ్నాని శయనీతకృత కమలకుముద
 కింజల్కకుమలయదళశకలాని పులకోద్గమే నైవాపాస్యంతీం కపోల
 సంగినీం చ మణిదర్పణే నాలోక్యాయథాస్థితాం కరేణకబరీ మంసదే
 శేవినివేశయంతీ మానందజన్తనా నేత్రపుటావర్జితేన బాష్పసలిలే నైవ
 మకరధ్వజానలసంతాపాయ జలాంజలి మివ ప్రయచ్ఛంతీం ఉత్సృప్త
 శేషేణాశ్శాన్యమలయజరసే నై వాంగలగ్నేన భస్మనేవ మదనహు
 తభుజో నివృత్తి మావేదయంతీ మభ్యుక్తానప్రసంగే నైవ కుసుమ
 శయ్యాం దూరికుర్వంతీం కాదంబరీ నూలోకయన్ దర్శనీయావలో
 కనఫలేన చతుషీ కృతార్థతాం నయామి ఏవం మదలేఖాం సాంజలి
 ప్రణామేన కంఠగ్రహేణ చ సంభావయామి చరణపతితాం పత్ర లేఖాం
 సంభావ్యకేయూరకం చ పునః పరిష్వజ్య నిర్భర మేవ మృహశ్వేతోప
 సాదితోద్వాహమంగళ స్త్వరితసఖిబృందనిర్వర్తిత నైవాహికన్నానమం
 గళవిధేర్భువ ఇవవర్తాభిషిక్తాయాః కరగ్రహణం నిర్వర్తయామితి ఏవ
 మతిబహుళ కుంకుమకుసుమధూపధూహానులేపనామోద్ధిష్టితహృద
 యజన్తని వాసభవనే శయనవర్తి మత్సమీపే సముపవిశ్యక్షణ మివ
 కృతనర్తాలాపాయాం నిర్గతాయాం మదలేఖాయాం త్రపావనమ్రముఖి
 మనిచ్ఛంతీం కిల బలాద్దోర్భ్యా మాదాయ శయనీయం శయనీయా
 దంకంఠంకా చ్చ హృదయందేవీం కాదంబరీ మారోపయామి ఏవ ము
 ద్గాఢనీవీగ్రంధిదృఢతరార్పితపాణి ద్వయాం త్రపానిమిలితలోచనే
 చుంబన్త వందితాత్తా చిరాద్భవామి ఏవంసురైరపి దుర్లభం త దధరా
 మృత మాత్మప్తే ర్నిపీయ సుజీవిత మాత్తానం కరోమి ఏవ మతికోమల
 తయాఽంతర్విలీయ విశంత్యా ఇ వాంగ మంగం గాఢాలింగనసుఖరస
 భరేణ మకరధ్వజానలదగ్ధశేషం నిర్వాపయామి శరీర మేవం పరవత్యాపి
 స్వేచ్ఛాప్రవృత్తయే నిష్ప్రియత్నయాప్యభియుంజాన యే వాపసర్పం
 త్యాపి కృతోపసర్పణ యేవ సంగోపితసర్వాంగ్యాప్యృపదర్శితభావ యే

వ దేవ్యా కాదంబర్యా సహ త త్కి మపి సర్వజన సులభ మపి యో
 గైకగమ్యం స్పర్శ విష మపి హృదయగ్రాహిమోహన మపి ప్రసాద
 నమింద్రియాణా ముద్దీపన మపి మదనవృత్తభుజో నిర్వృతికర ముపా
 హితసర్వాంగభేద మపి సశీతాకరపులకజనన మనుభూయమాన
 మ పుష్పతాపదితానుభవసస్పృహం సహస్రవారానుభూత మపి ఆపున
 రుక్తమతిస్పృష్ట మప్యనిర్దేశ్యస్వరూప మచింత్య శిసమాగమ మతుల
 స్పర్శ మనుపమరస మనాభ్యేయప్రీతికరం పరమధ్యానసహస్రాధిగతం
 నిర్వాణసుఖమి వాపరప్రకారం సురతాఖ్యం సుఖాంతర మనుభూయ
 నిమేష మప్యకృతవిరహస్తయైవ సహ లేషు లేషు రమ్యేషు దేశేషు
 రమమాణః శిష్యయమేవ రమ్యమపి రమణీయతరతాం యావన ముపన
 నయామి ఏనం సముత్పన్నసహస్రవిస్రంభం దేవీ మేవాభ్యర్థ్య
 వైశంపాయనస్యాపి మదలేఖయా సహ ఘటనాం కారయామి త్యే
 తాని చాన్యాని చ చింతయన్న చేతితక్షుత్పిపాసాతపశ్రమజాగరవ్యభో
 దివా రాత్రేచావహత్.

ఏవంచ వహతోఽచ్యుత్య దవీయస్తయాఽధ్వనోర్ధ్వధవన కాల
 సరోవరత్తనఃప్రబలోకంపోగ్రిష్టస్య నిశాగమో గభ స్తిమతఃస్వర్భాసుర
 మృతదీధితిః ధూమోద్గమో వజ్రనలస్ఫురితానాం మదాగమోమకర
 ధ్వజకుంజరస్యమరణాంధతమసప్రవేశో విరహాతురాణాం ఆమోఘ
 కాలపాశ వాగురోత్కంఠితోహరిణానా మభేద్యలోహగర్భవంఢో
 దిగ్వారణానా మచ్ఛేద్యహింజీరశృంఖలావాహనామనున్తోచ్య నిగ
 డబంధోఽధ్వగానామలంఘ్యకాంతారలేఖాప్రోషితానాం కాలాయస
 పంజరోపరోధో జీవలోకస్య ఉద్గర్జ న్నలికులమలినఘనఘటాభోగభీ
 షణో విఘ్నార్జితధ్వనిర్విషమతరతేఽద్ధృణాకర్ష మండలితవికటశక్రకార్ష
 ణోఽన వ ర త ధారాసారవర్షప్రహరి పురోమార్గ ముపయంధో
 విరుద్ధ ఇవాంధకారితముఖో నిస్త్రింశతసహస్రసంపాతదుష్పృ
 ఙ్గోఽఙ్గీణీ పతిఘ్నన్నివాళుగమనవిఘ్నకారీ బభూవ జలదకాలః.

1. విషయ. 2. మనమానంగ (వ విద్యలే సమానంగః సంబంధో యస్య కల్).
 3. స్వభావ. 4. పంజో. 5. కామిహరిణానాం 6. కులగపలమలిన.

తత్ర చ¹ ప్రథమ మస్య చేతనాహారిభి ర్భూర్భూవేగై రంధకార
 మనీయంత దశదిశ స్తతో జలధరైః అగ్రత సముష్టుతేన చేతనా
 క్వాఽప్యగమ్యత పృష్ఠతో హంసైః. పురస్తా త్పరిమళినోఽస్య నిశ్వాస
 మరుతిః ప్రావర్తంత పశ్చాత్కదంబవాతాః. పూర్వం కులితనీలో
 త్పలవనకాంతి నయనయుగళ మస్య సలిలం సముత్సస్జ చరమ మంభో
 ముచాం బృందమ్. ఆదావపూర్వమాపూర్వమాణ ముద్వేగోత్కలి
 కానహస్తపర్యాకులం మనోఽస్యాఽభవత్ అవసానే ప్రోతస్వినీనాం
 పాత్ర మపి చ దుస్తరై ర్నదీపూరై రేవ సహఽవర్తంత మన్తఘోన్నా
 థాః వర్షజలలులీలైః కమలాకరై రేవ సహ మమజ్జ కాదంబరీసమాగ
 మప్రత్యాశాధారారయాసహైః కందళై రేవ² సహ తామ్రతా మధత్ర
 నయనయుగ మంభోదవాతాహతైః కదంబకుట్టై రేవ సహోద
 కంఠతోత్కుంటకితా తనుః ఉత్కూలసలిలోఽభ్యమానమూలై స్సరితై
 టై రేవ సహఃపతక ప్రాణాః. పరిమళమయై ర్దాలతీకుసుమై రేవ సహ
 జృంభత రణరణకః తథా గురుభి ర్భునై రేవాభజ్యంత మనోరథా
³ స్తీష్ణాంతరకోటిభిః కేతకీసూచిభి రే వాతుర్యంత మర్తాణి ఉచ్చితైః
 శిఖిభి రే వాదహ్యంత గాత్రాణి. అంధకారితదిశా తమనై వావర్ధత
 మోహంధకారః. తిరస్కృతధ్వానేన తః దాతవేనై వాతన్యత సంతాః.
 గంభీరగర్జితై కసంతానోత్కంపితధరాపీతబంధై ర్నభసి నవఘనైర్ననజలధర
⁴ థారానిసాతరభసవాచాలితచంచుభి రంతరాళే చాతకై రుద్ధామమహా
 రావరావిభి రవనిమూలే దద్దురై రనవరతరుంకారరవజ్వరిత థారాం
 బుభి రాశాసు జలదానిలైః ఉన్నక్తమదకలకేకాశోలాహతైః కాన
 నేషు కలాపిభి రసమశిఖరోపలస్థలనకలకలముఖై ర్గిరిషు నిర్మలైః
 ఉల్లోలకల్లోలాస్ఫాలనవిస్ఫురితవిషమనిర్ఘోషయాంకారిభిః సరిత్సు పూరై
 స్వర్వత శ్చ వితలేన స్థలీషు సుభృతేన కందరేషూచ్ఛుదేన శిఖిషు
 కలకలేన అంబుషు పటునా పర్వతతటేషు మృదునా శాద్వలేషు
 చారుణా పల్వలేషు సాంద్రేణ శాఖిషు తనునా తృణోలపేషు ఉల్బ

1. ప్రథమస్య. 2. సహభిద్యత వృదయం అంభోదవాతాహతైః తనుః ఆన
 వరకజు పతనజర్జితపక్షిభిః శీలింధ్రై రేవ సహ తామ్రతా మధత్ర నయనయుగలం
 ఉత్కూల. 3. తీక్షణకర. 4. కుట్యంత. 5. ధారానిపాకవాచాలిక.

తాళిననేడు యథాథారాసంపతన మాకర్ణ్యమానేన స్వప్రకారము
 రేణ హృదయప్రవేశినా ధారారవేణోత్కలికాకలితో న రాత్రా నది
 వా న గ్రామే వారణ్యే నాంత ర్న బహి ర్న వనే నోపవనే న వ గ్న
 నావాసే నవహా న తిష్ఠా న వైశంపాయనస్మరణే న కాదంబరీ
 సమాగమానుభ్యానే న కథం చి దపి న క్వ చి దపి నిర్వృతి మే
 వాధ్యగచ్ఛత్.

అనధిగతనిర్వృతి శ్వాతికష్టతయా వజ్రానలస్యేవ జలదసమ
 యేంధనస్య మదనహుతభుజో భస్మసాత్కర్తు మి వోద్యతస్య కీరస్యభా
 వోఽపి ప్రకృతి మే వోత్సన్నజ్జప్తావితసకలధరాతలై ధారాజలై రప్యా
 శోష్యత ద్యోతితదశదిశా శతహ్రదాలోకే నాపి మూర్ఛాన్ధకారే ఊ
 ప్యత ఆహ్లాదితజీవలోకైర్జలదానిలై రప్యదహ్యత పయోభారమేదురై
 ర నై రపి తనుతా మనీయత పాటలితశాద్వలై శ్శక్రగోపకై రపి పాంశు
 తాం ప్రత్యచద్యత కుసుమధవళైః కుటజై రపి రాగపరవశో క్రియత
 తథాపి సకలజగజ్జీవన హేతునాపి జీవితసుదేహాదోలామారోపితోజలద
 కాలేన ఉత్కూలగామిషు విధివిలసితేషు సరిత్పురేషు చోల్లవమానో
 ఽనవరతవర్షజలజనితేషు మూర్ఛాగ మేషు పంకపటలేషు చ నిమజ్జా జల
 భరస్థగితేవ ర్తసి లోచనే చ స్థలవికాసినీషు కాదంబరీప్రాప్తిచింతాసు
 ధారాకదంబరజోవృష్టిషు చామీలక అనుబంధిషు గమనవిఘ్నేషు
 జలధరధ్వనితేషు చ ముహ్యా సుదుర్లంఘ్యవేగాన్యుత్కంఠితాని
 సహస్రశః స్తోతాంసి చోల్లంఘయన్ ఘనోపాహితవృద్ధినా కాదంబరీ
 సమాగమాత్సుక్త్యేన పయకష్టచరయేణ చోహ్యమానో జీవితప్రత్యా
 శా మనిర్వహతోస్తురంగమాంశ్చ పరిత్యజన్, తర్జ్యమాన ఇవ తపిద్భి
 రవష్టభ్యమాన ఇవ జలధరైః, నిర్భర్తన్యమాన ఇవ విఘ్నాజ్ఞితై, శ్శక్తి
 క్రియమాణ ఇవ శతశోనిస్త్రింశవృత్తిభి ర్ధారాసారైః, నిరుద్ధాస్వపి జల
 దకాలేనైవ ఆశుగమనవిఘ్న హేతుభూతాసు ఆశాసుకాదంబరీసమాగ
 మాశా సుతరాం నారుధ్యతాస్య యయా తాదృశోఽపి యథాస్థాననిగ
 డితసమస్తప్రాణిని ప్రాచ్యటూలే కలా మ ప్యకృతవిలంబోఽపి నాకత
 ధారాహతివికూణితాక్షేణ చ ముహు ర్దుహు ర్వవలితానమితా

ననేన శ్చోతదాసక్తిపిండితకేసరాగ్రే దైకసంతానకర్దమ¹మగ్నోన్మగ్న
ఖురేణాదృశ్యనిమ్నోన్నతస్థలగతినా విశీర్యమాణపర్వాణసమాయా
గేన ఉపద్యుపరి వాహినీ² పూరోత్తారసంతానావాసపుష్టేన అపచీయ
మానబలజవోత్సాహేన వాజినై న్యేన విశీర్యతానుగమ్యమానో జీవిత
సంధారణాయ యథాతథా నిర్వర్తితాశనమాత్రకోఽభ్యర్తితరాజ
లోకవచసాఽప్యప్రతిపన్నశరీరసంస్కారో దివస మవహదేవకేవలమ్.

వహం శ్చ త్రిభాగమాత్రావశిష్టేఽధ్వని వర్తమానం మేఘ
నాద మద్రాక్షీత్. దృష్ట్వా చ దూరత ఏవ కృతసమస్కారం తమ
ప్రాక్షీత్.—‘లిప్తతు తావత్పురస్తా త్పుత్ర లేభాగమవవృత్తాంతప్రశ్నో
వై శంపాయనవృత్తాంత మేవ తావత్పుచ్చామి, ³అపి దృష్ట స్త్వయా
చ్చోకసరసి వై శంపాయనః, పృష్టశ్చాపస్థానకారణం పృష్టేన, కించి
త్కథితం న వా, పశ్చాత్తాపీవా?, అస్తత్పురిత్యాగేన స్తరతి వాఽస్తాకం?,
పృష్టోఽఽసి వానేన కించిత్తదీయమ్?, ఉత్పన్నో వాలాపా యవయోః?
ఉపలబ్ధోవాభిప్రాయః?. మాతాపిత్రో ర్వా సంజిప్తం కిం చిత్?, పరిబో
ధితో వా త్వయాగమనాయ?, ఆవేదితం వాఽస్తదీయ మాగమనమ్?,
ఉపలక్షితో వాభిప్రాయః? త్వయా?, నా పయాస్యతి వా తస్మా త్ప్రదే
శాత్?, దాస్యతి వా దర్శనం? గ్రహీష్యతి వాఽస్తదనునయమ్?, అగ
మిష్యతి వా పునర్వయా సమా?, కిం కుర్వ్య దివసమాస్తే కో వా వినో
దోఽప్య లిప్త’ తీతి.

‘స⁴ త్వేన మాదిప్తో వ్యజిజ్ఞపత్. ‘దేవ! దేవేన తు వై శంపా
యనమాలోక్యానుసద మేవ తురంగమై రాగత ఏ వాహ మిత్యాదిశ్శ్చ
విసర్జితోఽహమ్, అథాచ్చోకసరసః ప్రతీపం వై శంపాయనో గత ఇత్స్యే
షాంతరావార్తైవ నోపకాతా, చిరయతి చ దేవే జలదసమయాకంభ
మాలోక్య కదా చి దేఘ దివనేఘ దేవేన తారాపీడేన దేవ్యా విలాస
వత్యార్యశుకనానేన చ కృతప్రయత్నోఽపి న ముచ్యత ఏవాగంతుం
దేవ శ్చంద్రాపీడ స్త్వయా వై కాకినా న స్థాతవ్య మేవాస్యాం భూమా

1. మానుమగ్నఖురేణ. 2. తీరోత్తార. 3. అయి దృష్ట. 4. ఏవం భృష్ట
వ్యజ్ఞపయత్.

పరాగతప్తాయా శ్చ వయం తన్నివర్తస్యాస్తాదేవ ప్రదేశా' దిత్సభి
 థాయ పత్ర లేఖయా కేయూరకేణ చ త్రిచతురైః ప్రయాణకై రస్తాప్త
 ఏవాచోఽనం యావద్భలాన్నివర్తితోఽస్తి' ఇత్యేవ మావేద్య వి
 గామ. విరతవచనం చ తం పున రప్యచ్ఛత్.—'కీమాకలయస్యస్య
 1 తేన యావత్పరాపతితా పత్ర లేఖానేత' స తు వ్యజిజ్ఞప్తత్.—'దేవ
 యది క శ్చి దంతరాంతరాయో న భవిష్యతి విలంబకారీ తదా వినా
 సుందేహేన పరాపతత్యేవ మనగచ్ఛతి మే హృదయమ్.'

'ఇత్యుక్తవతి మేఘునాదే ఘనసమయవర్ధితాభోగమకరధ్వజా
 ర్ణవమధ్యపాతినీం స్వానుమానా త్కదంబరీ ముత్ప్రేక్ష్య విక్లవీభవతః
 పర్యావర్తంత్యంత ఇ వాస్య జలధరాః కాలపురుషై స్తపితో మన
 నానలశిఖాభి రివ స్ఫూర్జితం ప్రేతపతిపటహస్వనేన ఆసారధారాః స్వరే
 షాభిః ఆమంద్రం గరితం మకరధ్వజధనుర్జ్యాగుండితాభోగేనకలాపికాః
 కాలదూతాలాపైః కేతకామోదో విషపరిమళేన ఖద్యోతాః ప్రళయా
 నలస్ఫులింగ(రాశి)రశ్మిభిః ఆలీవలయాని కాలపాశైః బలాకాశ్రేణయః
 ప్రేతపతిపతాకాభిః ఆపగాః సర్వక్షయమహాపూర్ణవై ర్దుర్దినాని కాల
 రాత్ర్యా కుటజతరవః కృతాంతహస్తైః. అపి చ శరీరేఽపి సత్త్వం
 కాలతరతయా బలం హృదయతయా కాంతి రైవనర్జ్యేన మతి ర్హోహేన
 ధైర్యం విషాదేన హసితం శుచా నయన మశ్రుణా ఆలపనం మానే
 న అంగాన్యసహనతయా కరణాన్యపాటవేన సర్వం చ అరత్యా
 ఉల్లిఖ్యమాన మి వానవరతరయవాహినాశ్రుధారాప్రవాహేణాప
 భజ్యమాన మివ సంతలై ర్నిశ్వాసప్రభంజనై రుత్పన్యమాన మివ మదన
 దుగళోత్కలికాసహస్రై రజస్రపాతిభి రితస్తతోజర్జరీ క్రియమాణ
 మివ మకరధ్వజశరాసారై ర్వపుషైవ సహ క్షీయమాణ మివ స్వల్పవ
 శేషవృత్తినా కాదంబరీశరీరే దేవ సహ కంతలగ్నం కథం కథమపి
 దీవితం ధారయన్ ధారాధరజలక్లిన్నతరుతల మాస్లావితో పాంతం
 హరితశాద్వలం ఆనేవ్యతటలతావనం అనవరతరోదోజలప్రవేశం కలు
 పితప్రాంత మవశీర్యమాణోద్దండకుముదదళగహన మామగ్నకమల

మండం ఉత్తరవమానాశ్యానకింజల్కదళశకలం ఆజర్ఘ్నితకల్పారకుమలయ
ముద్భాసితాళివలయ ముద్దీనహంసామూలం అనవస్థానసారసారసితక
రుణ మవశిష్టదళతళనిలీయమానోచ్చకితచక్రవాకయుగళ ముత్కంపిత
కాదంబకకదంబకాశ్రియమాణోఽనకూలనడ్వలం శిశుత్కలవింకకలా
పిబకబలాకాధ్యాసితో పాంతపాదపంఠిన్య ది వాద్యప్త పూర్వమి వా
ద త్తదృష్టిసుఖం అనుత్పాదితహృదయాహ్లాదం అనుజనితమానసప్రీతి
త దే వాచోద ముపాహితద్విగుణదుఃఖ మాససాద.

అసాద్య చోపసర్పన్నేవ సర్వా నశ్వవారా నాదిదేశ. కదాచి
దసా వైలక్ష్మ్య దస్తా నాలోక్యాపసర్పతేవ తచ్చతుర్వపి పార్శ్వేషు
అవహితా భవంతు భవంత ఇతి ఆత్మనాపి తురగగత ఏవ ఖిన్నో
ప్యఖిన్న ఇవ విచిన్వక లతాగహనాని తరుమూలాని శిలాతలాని లతా
మండపాం శ్చ సమంతా దృభామ. భ్రామ్యం శ్చ యదా న క్వచి
త్కించి దవస్థానచిహ్న ముద్రాక్షిత. —తదా చకార చేతసి 'నియత
మసా పత్రలేఖాసకాశాత్ మదాగమన ముపలభ్య ప్రథమ మే వాప
క్రాంతో యే నావస్థానచిహ్నమాత్రక మపి నోపలక్ష్మ్యతే, నిరుద్ధదేశం
గత శ్చ క్వాపి అస్తాభి రేవ మన్నిష్టోఽపి న దృష్టః, త త్కష్టతమ
మాపతితం వైశంపాయన మదృష్ట్యాఽస్తా త్ప్రదేశాత్పద మపి గంతుం
పాదా వేవ నోత్సహేతే మే, మన్తభశరవిక్షిప్తా శ్చ కాదంబరీదర్శన
మాత్రకావలంబనాః క్షణ మపి విలంబ మంతరికర్తు మక్షమాః క్షామ
తయాఽమీ ప్రాణా స్సర్వథా విసప్తోఽస్తి న దృష్టా దేవీ కాదంబరీ,
నాపివైశంపాయన' ఇత్యేవముత్పన్న నిశ్చయోఽప్యపరిచ్ఛేద్య స్వభా
వత్వా త్ప్రేత్యాశాయాః కదా చి దస్య వృత్తాంత స్యాభిజ్ఞా మహా
శ్వేతాఽపి భవత్యేవ త త్తాం తు తావ త్పశ్యామి తతో యథా
యుక్తం ప్రతిపత్స్య ఇ త్యారోప్య హృదయే తదాశ్రమ నైవ నాతి
దూరే నివేశితతురగపై న్య స్సమాయోగ మపనీయ నిర్దోకపరి లఘునీ
ఘనోజ్జితజ్యోత్సాభిరామే పరిథాయ వాససీ తథాస్థిత పర్యాణ
మే వేంద్రాయుధ మారుహ్య మహాశ్వేతాశ్రమ ముజగామ.

1. సార్థం. 2. ఉత్కలవిరుత. 3. ఉదాహరణప్రస్తుతాస్య దివ దృష్టతూర్వ
వద్య దృష్ట. 4. మాత్రం కథ మపి. 5. నిరుద్ధోదేశం. 6. మాయానిషః.

1 తత్రాప్రవిశ న్నేవావతీర్య మహాశ్వేతావలోకనకుతూహలాత్పశ్చాదా
కృష్టేన ఇంద్రాయుధేన పరిజనేన రాజపుత్రై శ్చానుగమ్యమానో వివేశ.
ప్రవిశ్య చ గుహద్వార ఏవ శిలాతలే సముపవిష్టామధోముఖీ మసహ్య
మన్యు వేగోత్కంపితసర్వావయవా మనవరతనయనజల వర్షిణీ ముద్గండ
వర్ష వాతాహతలతా మి వోద్భాష్పదీపదృష్ట్యా కథం కథమపి తరళి
యా విభృతశరీరాం మహాశ్వేతామశ్యత్. దృష్ట్యా చ తాం నతాక్షీ
మ స్యోరపాది హృదయే. — 'మానామ దేవ్యాగికాదంబర్యావనః
ప్యనిష్ట ముత్పన్నం భవేత్, యేనేయ మీదృశీ సమ వస్థా హర్ష హేతా
వపి మదాగమనేననుభూయతే మహాశ్వేతయా' ఇ త్యాశంకాభిన్న
హృదయః ఉడ్డనై రేవ ప్రాణైః పదేష్ఠల నివ పతన్నివ ముహ్యన్నివ
ఉపసృ త్యోపవిశ్య చ త సైన్యవ శిలాతల సైన్యక దేశేప్రోద్భాష్పవిషణ్ణ
వదనః 'కి మేత' దితి తరళికా మపుచ్ఛత్. సాతు తదవస్థాయా అపి
మహాశ్వేతాయా ముఖ మవలోకితవతీ.

అథానుసంహృతమన్యువేగాఽపి గర్గదికావగృహ్యమాణకంఠా
మహాశ్వేతేవ ప్రత్యవాదీత్. 'మహాభాగ! కి మితి నా వేదయతే
వరాకీ?, యయా దుగిఖాఽఘాతైః కఠినహృదయయా పున ర ష్యదగిఖ
శ్రవణార్హోస్యాత్తీయదుగిఖం శ్రావితః సై వాహం మందభాగ్యా మహా
భాగ జీవితవ్యసవీ నిర్లజ్జా నిర్మలా నిష్కరుణా చ దుగిఖ మిదం
శ్రూయతామ స్వహమ్, కేయూరకా వ్యవదాగమన మాకర్ణ్య విదీర్ణమా
నసా న మయా చిత్రరథస్య మనోరథః పూరితో న మదిరాయాః ప్రా
ర్థనా కృతార్థతా నాత్తనః సమీహితం సంపాదితం న గృహ త్వ్యేత్యా
గతస్య చంద్రాపీడస్య ప్రియ మనుష్ఠితం న చాపి హృదయవల్లభసమా
గమనిన్వృతా ప్రియసఖి కాదంబరీ వీక్షితే త్యుత్పన్నా నేకగుణ
వైరాగ్యా గాఢబంధా కాదంబరీన్నేహపాశా నపి భత్వా పునః కష్ట
తరతః శ్చరణా యాత్రై వాయాతా యావ దత్ర మహాభాగ సైన్యవ
తుల్యవయస మాకృల మంత ముస్తుక్త మి వాంతగకరణేన శూన్యశ
రీర ముత్తరళముఖముత్ స్థ తాబద్ధలక్ష్మ్యశూన్యయా దృష్ట్యా ప్రాప్త

1. తత్ర చ ప్రవిశత్. 2. కి మయ మావేదయతి. 3. చ దుశ్శృణోతి మః
శ్రవణయామి దుగిఖ మిదం. 4. తుల్యాకృతి ముస్తుక్త మివ.

మీన కి మ పీత స్తతో విలోకయంతం బ్రాహ్మణయువాన మపశ్యమ్ న
 తు మా ముపసృత్యానన్యదృష్టిరదృష్టపూర్వోఽపి ప్రత్యభిజానన్నివా
 సంస్తుతోఽపి పరిచిత ఇవాసంభావితోఽప్యపారూఢప్రేక్షప్రణయ ఇ
 వాన్నిగ్ధోఽపి పరవానివ ప్రేక్షాఽశూన్యోపి కి మపి స్తరన్నివ దుగభి
 తాకారోఽపి సుఖాయమాన ఇవ తూష్టిం స్థితోఽపి స్థారయమాన ఇవ
 ఆపృష్టో ప్యావేదయన్ని వాత్సీయా మవస్థా మభినిందన్నివ అనుశోచ
 న్నివ హృష్యన్నివ విషీదన్నివ బిభ్యదివ అభిభవన్నివ భీత ఇవ
 ఆకాంక్షన్ని వానుస్తరన్నివ కి మపి విస్తృతనిమేషేణ నిశ్చలధ్వస్త
 పక్షణా క్షరద్యాషుపూరాద్ద్రోణ కర్ణాంత చుంచినా వికసితే నే వాము
 కులితతారకేణ చతుషా మత్త ఇ వావిష్ట ఇవ నియుక్త ఇవాపిబన్ని
 వార్షయన్ని వాంతర్విశన్నివ ఆకర్షన్నివ సుచిర మాలోక్యా
 బ్రవీత్. 'సుతను! సర్వ ఏవ హి జగతి జన్మనో వయస ఆకృతే ర్వా
 సదృశమాచరన్న వచనీయతా మేతి, తవ పున రేకాంతవామప్ర
 కృతే ర్విధేరివ అసదృశానుష్ఠానే కోఽయం ప్రయత్నః, య దియ మ
 క్లిష్టమాలతీకుసుమసుకుమారా మాలేవ కంఠప్రణయైకయోగ్యాత
 సుర నుచితే నామునా కష్టతమేన తపశ్చరణపరిక్లేశేన హిమిని ముపనీ
 యతే, కిన్నిరూపవయసో రనురూపేణ సుమనోహరిణీ లలేవ రసాశ్ర
 యేణాఫలేన సంయోజ్యతే!' జాతస్య హి రూఢగుణహీన స్యాపి
 జన్మోపనతాని జీవలోకసుఖాని అనుభూయ శోభతే పరత్ర ఫలసంబంధీ
 తపశ్చరణపరి క్లేశః. కంపున రాకృతిమతో జనస్య?, తద్దుగభయతి మా
 మస్యాః స్వభావ సరసాయాస్తనో ర్మృణాలిన్యా ఇవ తుహివపాతః
 పరిక్లేశః, యది వాత్వాదృశీ జీవలోకసుఖేభ్యః పరాజ్ఞుభి తపసా
 క్లేశయ త్యాజ్యానం తదా వృథా వహతి ధను రధిజ్యం కుసుమకార్దుకః,
 నిష్కారణ ముదేతి చంద్రమాః, వ్యర్థో వసంతమాసస్యాగమః, నిష్ఫ
 లాని కుముదకువలయకల్తార కమలాకరవికసితాని, నిష్ప్రయోజనో
 జలనసమయారంభాడంబరః, నిరర్థకాన్యువనాని, కిం నా జ్యోత్స్నయా
 కిం వా లీలాసరి తుప్తీనై ర్మలయానిలోనే వేతి.

అహంతు దేవస్య పుండరీక సైవ్యవ నృతాంతా దవేతకాతుకా
స (రవ్యభాతం) రవ్యం తథా వదంత మపి 'కస్తవ్యం? కుతో వా సమా
యాతః? కిమర్థం వా మా మేవ మభివధాసి?' ఇత్యపు మైవ
వాన్యతోఽగచ్ఛమ్. గత్వా చ దేవతార్చనకుసుమా న్యుచ్చిష్వంతీ
తరళికా మాహూయా (బ్ర)బ్రువమ్ 'తరళికే! కోఽయం యువా
బ్రాహ్మణాకృతిః కోఽప్యస్య విలోకయతో వదత శ్చాన్యాయశ ఏ వాభి
ప్రామో మయోపలక్షితః తన్నివార్యతా మయం యథా న పునర
త్రాగచ్ఛతి అథ నివారితో యద్యాగమిష్యతి తదావశ్య మస్యై
వాభద్రకం భవిష్యతి' ఇతి. స తు నివార్యమాణోఽపి దుర్నివార్య
వృత్తేర్దనహతకస్య దోషైర్భవి తవ్యతయా చా నర్థస్య నాత్మాక్షీ
దే వానుబంధమ్. అతీతేషు కేషుచిద్విసనే మ్వేకదా గాఢాయాం రజన్యా
ముద్గిరత్స్వివ భరేణోద్దీపితం స్తరానలం జోత్స్నాపూర మిందుమయూ
భేషు లబ్ధ నిద్రాయాం తరళికాయా¹ మథవాఽప్తనిద్రాసుఖా సుతాపా
న్నిర్గత్యాస్తిన్నేవ శిలాతలే విముక్తాంగీ కల్తారసుగంధినా మందమందే
నాచ్ఛాదానిలే వీజ్యమానా వర్ణసుధాకూర్పకై రివ కరై ర్ధవళిత దశా
శాముభే చంద్రమసి నిహితవృష్టి రపి నామాయ మేభి రమృతవర్షిభి
రఖలజగదా హ్లాదకారిఃరై శ్చంద్రమా స్తమపి హృదయవల్లభం మే
వర్షేడిత్యాశంసాప్రసంగేన దేవస్య సుగృహీతనామ్నః పుండరీకస్య
స్వంతీ కథమభ్యాగై ర్చే మంద (పుణ్యా) భాగ్యాయాః తాదృశే
స్యాపి దివ్యాకృతే ర్మహాపురుషస్య నభసోఽవతీర్ణస్య భాషిత మళిక
ముఃజాతం జాతానుకంపేన వా యథా కథం చి జ్ఞేవతు జీవితప్రియా
తపస్విని త్యేవ మేవ సమాశ్వాసితాస్తి యేన పున ర్ధర్మవ మే వాసేన
మే న దత్తం కింకరోతు దేవ సుగృహీతనామా పుండరీకో యః పరాసు
రేవోత్తిష్ట నీతః పింజల స్తు జీవన్ముతః కథ మియతా కాలేన గతే నాపి
నిష్కరణేర వార్తాపి మే న సంపాది తే' త్యేతాని చాన్యాని² ఆజా
లాని యద్దుర్జీవిత గృహీతా జాగ్రత్యే వాత్థిమమ్.

అథ నిభృతపదసంచరణా³ దుత్కంటకేత మనవరతపతితమదన

శరశల్యనికరనిచిత మివ శరీర మున్వహంత ముద్వికాసి కేతకీరజఃపటల
 ధవళం ప్రథమతరమేవ భస్మసాత్కృత మివ మదనమాలత ఘృణా
 గ్రేణ కుండలీకృతం మృణాలీకావలయ మపర్యుషితం శాసనవలయ మి
 వావశ్యం మరణాయ సకలజగదప్రతిహతశాసనేన కుసుమధన్వనా
 విసర్జితముద్భూతసాధ్వసోత్కంపతరళితయా కేతకీగర్భసూచ్యా 'క్వాఽ
 పరం గమ్యతే? రే హతోఽసి మ'యేతి మన్తథప్రథమసహాయస్య చం
 ద్రమసుః కరశాఖ యేన కర్ణాంతలగ్నయా తర్జ్యమాన ముద్వేగావర్జితేన
 నయనసలిలస్తోతసాఽఽత్తనే జలాంజలి మివ ప్రయచ్ఛంత మాత్మేచ్ఛ
 యైవ మకరగ్రహణాయ నిర్వర్జితస్నాన మివ స్వేదాంభసా న యుక్త
 మేన తే పరహ్యాయ మవిజ్ఞాయోపగంతుమితి పదే పదే నివార్య
 మాణ మివ గురుణోరుస్తంభే శినాదూరత ఏవ మదాలింగనాలీకా
 శయా ప్రసారితభుజగయుగళ ముత్కలీ కాసహస్రవిషమం రాగసాగర
 మివ ప్రతిరంత మనవరత ప్రవృత్తే రాకృష్యమాణ మివ పురస్తా ద్ద్విరై
 ర్నిశ్వాసమరుద్ధి రుహ్యామానమివ దిబ్బుఖిన్నావితజ్యోత్స్నిహారేణ
 రణకశూన్య ముచ్చుష్మాననం ప్రోస్తుక్తం సత్వేన ప్రతిపన్నం కృపణ
 తయా అవధీరితం ధైర్యేణ సంగృహీతం తరళతయా విసర్జితం లజ్జయా
 'ధిక్కృతం ధార్మ్యేన దూరికృతం పరలోకభీత్యా శీలంగీకృతం స్వరు
 చ్యా విముక్తం యుక్తాయుక్తవివేకేన సంకల్పజన్తన ఏవ కేవలస్య
 వశే స్థిత మావిష్ట మివ మత్త మివ ఉన్మాదా దాపతంతం దూరతోఽపి
 దివసనిర్విశేషేణ చంద్రాతపేన విభాష్యమానం త మేవ యువాన మ
 ద్రాక్షమ్.

దృష్ట్వా చ తం శాదృశం నిస్పృహఽస్యాత్మని పరం భయ
 ముపగతవతి ఛేతస్యోకరవమ్—'అహో! కష్టతర మాపతితం,
 యద్యయ మేవ మున్నదా దాగత్య పాణినాపి స్పృశతి మాం, తదా
 మయేద మప్యూహతకం శరీర ముత్సృష్టవ్యం, తచ్చిరా ద్వేషస్య
 పుండరీకస్య పుండర్మనప్రత్యాశయా దుఃఖోత్తరమప్యంగీకృత్య

వర్జితా¹ మేవ యాతం ప్రాణసంధారణ' మితి, స త్వేవం చింతయంతీ
 మేవ మా ముపస్మత్యాబ్రవీత్.—చంద్రముఖ! హంతు ముద్యతో
 మా మయం కుసుమశరశశికిరణాభ్యా' మితి, అహం తు తదా తదాన్విత్య
 రక్ష మా మశరణ మనాథ మార్త మప్రతీకారాక్షమ మాత్మనా, త్వ
 దా²య త్తం మే జీవితమ్, శరణాగతపరిత్రాణం హి తపస్వినా మపి ధర్మ
 వన, త ద్యది న మా మాత్మప్రదానేన సంభావయసి తదా హతో³హ
 మాభ్యాం కుసుమశరశశికిరణాభ్యా' మితి, అహం తు తదా తదాన్విత్య
 ఝటిత్యుత్తమాంగనిర్గతజ్వాలేన రోషానలేన నిర్దహంతీవ త ము
 న్నిషద్బాష్పస్ఫులింగయా దృష్ట్యా తదా తర్జనాయైవాపాదతలా
 దుత్కంపితగాత్రయష్టి రావిష్టేవాత్తాన మ ప్యచేతయమానా క్రోధా
 వేగరూక్షాక్షర మవదమ్.—'ఆః పాప! కథ మేవం గదతో మాముత్త
 మాం గేన తేనివతితం వజ్రం?, అవశీర్ణా వా సహస్రధానజిహ్వ?, నిహ్వల
 తాం గతా వా న వాణీ?, నష్టాని వా నాక్షరాణి?, మన్యే చ న సు
 త్యేవ తే⁴స్తి శరీరే సకలలోకశుభాశుభసాక్షిభూతాని పంచమహా
 భూతాని, యే నైవం వదన్నాగ్నినా భస్మీకృతో⁵ఽసి-న వాయునా
 పహృతో⁶ఽసి-న పయసా స్లావితో⁷ఽసి-న ధాత్ర్యా రసాతలే ప్రవేశి
 తో⁸ఽసి-న వాయునా⁹పహృతో¹⁰ఽసి-నాపి తక్షణ మేవ ఆకాశేనాత్మ
 నిర్విశేషతాం నీతో¹¹ఽసి, త్వవస్థితే¹²స్తి లోకత్రయే కుత స్త్వము
 త్పన్న ఏవంవిధః?, య స్త్విర్జగతి రివ కామచారి న కిం చి దపి వేత్సి
 యేనైవ ఖలు హతవిధినా సముపదర్శితవదనరాగః స్వపక్షపాతమాత్ర
 ప్రవృత్తి రనిరూపితస్థానాస్థానవాదీ శుక ఇవ వక్తుమ్, ఏవం శిక్షిత స్తే
 నైవ, కి మితి తస్యా మేవ జాతౌ న ఓప్తో¹³ఽసి?, యే నై కాంతహాసహే
 తు రేవ వదన్ క్రోధ మపి నోత్పాదితవాససి?, తద్ధురుక్తే¹⁴ స్తేహం
 సంవిభాగ మిమం కరోమియేనాత్మవచనానురూపాం జాతి మాపన్నో¹⁵నై
 వాస్తద్విధాః కామయసే' ఇ త్యుక్త్వా చంద్రాభిముఖీ భూత్వాకృతాం
 జలిః పున రవదమ్—'భగవన్! పరమేశ్వర! సకలభువనచూడామణే!
 లోకపాలా యది మయా దేవస్య పుండరీకస్య దర్శనా త్ప్రభృతి మ

1. మే యాతం. 2. య త్త జీవితం. 3. అవ్యస్థితోవ్యవస్థితే¹²స్తి. 4. త్వమక్తే
 దుఃఖతాహం లే సంవిభాగ మిమం.

నసాఽప్యపరః పుమాన్ న చింతితః, తదాఽనేన సత్యవచనే నాయ మరీ
కకామీ మదుదీరితాయా మేవ జాతౌ పతత్విరి, స తు మద్వచనాం
తర మేవ న వేద్ధి, కి మసహ్యవృత్తే ర్షదనజ్వరస్య వేగా దుత సద్యో
విపాకస్యాత్తనో దుష్కృతస్య గౌరవాత్! ఆహో స్వి! న్న ద్వచస ఏవ
సామర్థ్యా దాచ్ఛిన్నమూల స్తకు రి వాచేతనః క్షితా వపతత్, అతి
క్రాంతజీవితే చ తస్మిన్ కృతాక్రందా త్తప్పరిజవతః శ్రుతం యథాఽ
సౌ మహాభాగ నైవ మిత్ర' మిత్యుక్త్వా త్రపావనవ్రముఖి మహీం
మహీయసాఽశ్రుష్టావితేన తూష్ణీ మే వాప్లావితవతి.

చంద్రాపీడస్య తు త త్త దాకర్ణ్య 'కర్ణాంతాయతలోచనద్య
యామీలనభగ్నృపృష్టేష్టనచసౌష్ఠ్యస్య భగవతి కృతప్రయత్నా
యా యపి భగవత్యా మప్రణ్యాభాజాఽస్మిన్ జన్మని న మయా ప్రాప్తం
దేవ్యాః కాదంబర్యా శృంగపరిచర్యాసుఖం, తజ్జన్మాంతరేఽపి భగవతీ
సంపాదయిత్రీ భూయా' వితి గతత ఏవ కాదంబరిసమాగమాప్రాప్తి
దుఃఖే నైవ భేదోస్తుఖం ముకుళ మివ శిలీముఖా ఘాతస్వభావసరసం
హృదయ మస్ఫుటత్. అథ మహాశ్వేతాయా శృరీర ముత్సృజ్య
సంసంభ్రమప్రతిపన్న చంద్రాపీడశరీరాయాం 'భర్తృదారికే! కిం లజ్జయా!,
పశ్య తావ దస్య దైవః కథ మ ప్యాస్తే దేవ శృంద్రాపీడోఽయం,
భగ్నో వాస్య గ్రివా న మూర్ధానం ధారయతి, విచాలితోఽపి న కించి
దపి చేతయతే, నాంతః ప్రవిష్టతారకే లోచనే సమున్మీలయతి, నాయం
యథాస్థితానాం గాత్రాణా 'మిష్టే, న మనాగ ప్యుచ్ఛ్వస త్వేవ,
హా దేవ! చంద్రాపీడ! చంద్రాకృతే! కాదంబరీప్రియ! క్వేదాసీం త్వయా
తయా వినా గమ్య'తే!, ఇత్యుక్తుక్తార్తవచసి తరః కాయాం తిర్యగా
భుగ్నచంద్రాపీడముఖనిహితనిశ్చలస్తబ్ధవృష్టి ర్ని శ్చేష్టాయామేవ మహా
శ్వేతాయాం 'ఆః! పాపే! దుష్టతాపసి! కి మిదం త్వయా కృతమ్?, అపాకృ
తాఖిలజగత్పీడస్య దేవస్య తారాపీడస్య కుల ముత్పాదితమ్, అనాథికృ
తాః ప్రజా సృహస్తాభిః, భగ్నాః పంథానః, గుణానా మర్గలితాః కుకుభో
ఽర్థిలోకస్య, ఇదాసీం కస్య వదన ముద్వీక్షతాం లక్ష్మీః!, కోఽవలంబనం

భవతు భూమేః, కం సేవంతాం సేవకాః! త్వయా వినా సంప్రతి వ్యసన
 మేవ సేవాసంవృత్తా, వృత్తం సమానశీలత్వమ్, అస్తమితా శ్రాంతపరిజ
 నశ్లాభూ, లఘుశ్చతో భృత్యాదరః, దూరంగతాని ప్రియాలపితాని,
 సమాప్తా పరిత్యాగకథా, కథం కథావశేషీభూతోఽసి? భూతపూర్వాః
 క ముపయాంతు సాంప్రతం ప్రజాః! 1, కిం సంప్రతి సమాధానం సాధూ
 నామ్? అధునా దుర్ధరే త్వయి విపన్నే క సుమువ్యహతు దేవేన తాదా
 పీడే నోఢాం ధురం? ధీరస్యాపి తే కథం కాలతర స్యేవ శుచా భిన్నం శరీ
 రం? దయాభోరపి కేయ మద్యేదృశీ నిర్ద యతా జాతాస్తాసు తే! దేవ!
 ప్రసీద, సకృద ప్యాజ్ఞాపయ, అపధేహి భక్తజనాభ్యర్థనాం, ప్రతిపద్యస్వప్రా
 తాః, న త్వయా వినా ఊణ మపి ప్రాణితి పుత్రవత్సలో దేవ స్తారాపీఢాన
 దేవీ విలాసవతి నార్యః శుకనాసో న మనోరమా న రాజానో నాపి
 ప్రజాః, పరిత్యజ్య చ సర్వా నేకాకీర్తి ప్రప్థితోఽసి? కుత స్తవేయ మేక
 పద ఏవేదృశీ నిష్ఠురతా జాతా? క్వ సా గురుజన సోఽపరి భక్తి ర్య దేవ
 మనవేక్ష్య ప్రయాసీత్యుక్తవ త్యననితలవిముక్తాత్త న్యారటతి పరిజనేత
 దాశిక్యోత్కర్షణి 'హా హా! కి మేత, ది త్యుఃస్థాప్తిం తే రాజపుత్రలోకే
 సముల్లలితోత్పత్తినయనదర్శిని చంద్రాపీడవచనవేళితదృశి దీనతర
 హేమారవకృతాక్రందే శుచేవ పర్యాయోత్తిప్తఖురచతుష్కాహత
 త్తాతలే ముహు ర్దుహు రాత్తోన్తోచనాయేవాచోఽతిభరభరీన
 కనకశృంఖలయోగే తురంగతాం మముక్షులీవేంద్రాయుధే పత్రలేఖా
 నివేదితచంద్రాపీడాగమనా చంద్రోదయోల్లాసినీ వేలేవ మహాదధే
 సుమకరధ్వజా వ్యాజీకృత్య కాదంబరీదర్శనం మాతాపిత్రోః పురః
 ప్రతిపన్నశృంగారవేషాభరణా రణ శ్శూపురేణ ముఖర మేఖలా
 దామ్నా రమ్యోజ్జ్వలవాససా కల్పితానంగబలవిభ్రమేణ గృహీత
 సురభిమాల్యానులేపనపటవాసాద్యుపకరణేన నాతిబహునా పరిజనాను
 గమ్యమానా పురః కేయూరకే నోపదిశ్యమానమార్గా పత్రలేఖా
 వాస్తావలంబినీ మదలేఖయా సహ కృతాలాపా 'మదలేఖే! పత్రలేఖా
 కథయ త్యన్య దహం పున స్త నైకాంతనిష్ఠురహృదయస్య

1. క్వ. 2. కర్ణనోత్కర్ణే. 3. ఉద్భాసితమనసి సమాపతతి రాజపుత్రలోకే.
 4. శూపురయుగేవ.

శతమతే¹ నిస్త్రింశ స్వాగమన మేవ న శ్రద్ధధే² కిం న స్మరసి
త త్రస్య మదవస్థా³ మశ్రద్ధధానస్య హిమగృహాకే మద్విమర్శాయ
దుర్విదగ్ధబుద్ధే ర్యక్తభాషితం యత్ర సస్థిత మాలోకితయా తస్యయై
వాస్తవై సుతరా మేవ సంశయకారి ప్రత్యుత్తరం దత్తం తదసా
మరణోఽపి మే న శ్రద్ధధాత్యేవేమా మవస్థామే. అన్య చ్చ యది
మదరే⁴ దుగిఖ మేవ మియ మనుభవతీ త్యేత⁵ ిదస్య చేతస్యభవిష్య
త్తథా గమన మేవ నాకరిష్యత్. తత్ర గతోఽప్యసా యత్కి మపి
వక్తవ్య స్త్వ యైవ మయా పునర్దృష్టోపి నాలపితవ్యో నోపాలభ్యవ్యో
న చరణపతిత స్యా ప్యచనయో గ్రాహ్యో నాహం ప్రియసఖ్యాప్రసా
దసి⁶ యే త్యభిదధా నైవా చేతితాగమనభేదా కాదంబరీ చంద్రావీడ
దర్శనాయోత్తామ్యంతీ త త్రై వాజగామ.

ఆగత్య చోద్ధృతా మృత మివ రత్నాకర, మిందువిరహిత
మివ నిశాప్రబంధ, మస్తమితతారాగణ మివ గగన, మపచితఫలకుసుమ
శోభ మి వో పవన, ముఖాతకర్ణిక మివ కమల, ముత్తండితాంకుర మివ
మృణాల, మవలు పుతరభమణి మివ హార, మున్దుక్తజీవితం చంద్రావీడ
మద్రాక్షీత్. దృష్ట్వా చ తం సహసా కి మివ మిత్యథోముఖి ధరా
తల ముపయాంతీ కథం కథ మపి ముక్తాక్రందయా మదలేఖయా థా
ర్యత కాదంబరీ. పత్రలేఖా పున రున్దుచ్య కాదంబరీకరతల మచేతనా
క్షీతి ముసాగమత్. చిరా చ్చ లబ్ధసంజ్ఞా కాదంబరీ త దైవ మూ
ధేవ నిశ్చలస్తబ్ధ దృష్టిరావి ష్టేవ స్తంభి లేవ నిష్క్రియత్నా నిశ్చ సీతు
మపి విస్మృతా విస్మితే వాఽంతర్వన్యభరనిష్పందేవ చంద్రావీడ
వదనసిందానితాక్షీ శ్యామారుణాననా గ్రహోపరక్తేందుబిందేవ
పార్శ్వమాసీనిశా నిశితఃపరశుపానోత్కంపినీ లతేవ వేపితాధరకిలయా
లిఖితేవ స్త్రీస్వభావవిరుద్ధేన చేతసా తస్థా. తదాస్థితాం తు తాము
న్దుక్తార్తనాదా సపాదపతనం మదలేఖాఽబ్రవీత్ 'ప్రియసఖ! ప్రసీ
దోత్సృజై నం మన్యుసంభార మనారటంతీ బాష్పమోక్షేణాము
చ్యమానేఽస్మిన్ని యతమపీ అతిజలభరభారోఽప్రీడితం తటాక మివ మృ

1. నిర్భయమున నొప్పుచుండునగు మేవ. 2. ఆశ్రద్ధ. 3. వాసంశయ. 4. దహ్యభవిష్యత్ తదా. 5. నమస్కరితాక్ష. 6. కేవలం.

దుసరసం సహస్రథా స్ఫుటతీ తే హృదయ మిద మితి అవేక్షస్య దేవీం
మదిరాం దేవం చిత్రరథం చ త్వయా వినా కులద్వయ మపి నాస్తి.'

ఇత్యుక్తవతీం మదలేఖాం కాదంబరీ విహస్య ప్రత్యవాదీత్.
"అ పుష్పత్తీకే! కుతోఽస్య మే వజ్రసారకఠినస్య హృదయస్య స్ఫు
టనం ఆలోక్యైవ యన్న సహస్రథా స్ఫుటితమ్. అపి చ యా జీవతి
తస్యా స్వస్య మిదం మాతా పితా బంధు రాత్నా సఖ్యః పరిజన ఇతి
మయా పునర్నియమాణయా జీవితభూతం కథ మపి సమాసాదిత మి
దం ప్రియతమశరీరం, య జీవ దజీవ ద్వా సంభోగే నానుమరణేన వా
ద్విధాపి సర్వదుగిఖానా మే వోపశాంతయే త త్కి మితి దేవేనాగచ్ఛ
తా మదర్థం ప్రాణాం శోచిత్సృజతా సుదూర మారోపితం గురుతాం
చ నీత మాత్మాన మశ్రుపాతమాత్రకేణ లఘూకృత్య పాతయామి.
కథం చ స్వర్గగమనోన్ముఖస్య దేవస్య రుదితే నామంగళం కరోమి! కథం
వా పాద ధూళి రివ పాదా వనుగంతు ముద్యతా హర్షస్థానే రోదిమి!
కిం మే దుగిఖమ్? అధునా తు మే సర్వదుగిఖా న్యేవ దూరీ భూతాని, కి
మద్యాపి రుద్యతే? యదర్థం కులక్రమో న గణితో గురవో నావే
క్షితాః ధర్మో నానుమద్ధో జనాపవాదా న్న భీతం లజ్జా పరిత్యక్తా
మదనోపచారైః సఖిజనః భేదితో దుగిఖతా మే ప్రియసఖి మహాశ్వే
తా తస్యాః కృతే ప్రతిజ్ఞాత కిమ ప్యవ్యథా జాతం మ 4 మే త్యేత దపి
చేతసి న కృతం తస్మిక్ మదర్థ మే వోజ్ఞిత ప్రాణే ప్రాణేశ్వరే
ప్రాణాక్ ప్రతిపాలయంతీ త్వ యైవ కిం ముక్తాఽహం అస్మిం స్తు
సమయే మరణమేవ శ్రేయో న జీవితం మే సర్వప్రకారలజ్జాకరంతు జీవి
తంన పునర్నరణం. త ద్యది మమోపరి స్నేహః కరోషి వా మత్ప్రియ
హితం తన్నదీయ మ ప్యాత్మని స్నేహ మారోఽప్య తథా కర్తవ్యం య
థా నతాతో నాంబా వా మచ్ఛికా చాత్మానం పరిత్యజతః యథా
చ మయి వాంఛితం మనోరథం త్వయి పూరయతః, యేన పరలోకగ
తాయా అపి మేజలాంజలిదాయీ పుత్రకో భవిష్యతి యథా వాపి
సఖిజనః పరిజనో వా న స్మరతి శూన్యం వా మద్భవన మాలోక్య న

1. ఆయుష్ష. 2. హతహృదయస్య 3. మన్యథా. 4. యే. 5. విపం కి
ముక్తాహం. 6. దానాయ పుత్రక స్త్యయి భవిష్యతి.

దిశో గృహ్లాతి తథా కరిష్యసి పుత్రకస్య మే భవనాంగణే సహకార
 పోతకస్య త్వయా మచ్చిత్తే యేవ మాధవీలతాయా స హో ద్వాహ
 మంగళం స్వయ మేవ నిర్వర్తనీయం మచ్చరణతలలాలితస్య బాలా
 శోకవిటపస్య కల్గపూర్ణా మపి నవల్లవలవః ఖండనీయో మత్సంవర్ధి తా
 యా మాలత్యాః కుసుమాని దేవార్చనాయై వా¹దేయాని. వాస
 భవనే మే శిరోభాగనిహితః కామదేవపటః పాటనీయః స్వయం రోపి
 తా శూత్రవృక్షకా మే యథాఫలం గృహ్లాతి తథా సంవర్ధనీయాః.
 పంజరబంధదుగ్ధా ద్వరాకీ కాళిందీ శారికా శుక శ్చ పరిహాసో ద్వా
 వపి మోక్షవ్యా మదంకకాయినీ నకుళికా స్వాంక ఏవ శాయయిత
 వ్యా పుత్రకో మే బాలహరిణ స్తరళకః² క్వ చిత్తపోవనే సమర్పణే
 యః పాణితలసంవర్ధితం జీవంజీవకమిథునం - యథాక్రీడాపర్వతకే న
 విషద్యతే తథా క్షా³మ్. పాదసహచారి హంసకో యథా న హన్యతే
 కేన చిత్తథా విధేయమ్. ఆపరిచితగృహవసతి స్తపస్విని బలా ధృతా
 వనమానుషికా వన ఏ వోత్సృష్టవ్యా. క్రీడాపర్వతః కన్దై చిదుపశాం
 తాయ తపస్వినే ప్రతిపాదయితవ్యః. శరీరోపకరణాని మే సర్వా జ్యేవ
 బ్రాహ్మణసాత్కుర్తవ్యాని వీణాపి పున రాత్తన ఏవాంక ప్రణయినీ
 కర్తవ్యా అపర మపి యత్తే రోచతే త త్స్వీకర్తవ్యమ్, అహం పున
 రిమ మమృతకీరణశ్చి భి రనాశ్యానచందనచర్మాభి రనవరత ధారాగృహ
 సా⁴నేకై రనేకసంతానతానతుహినకరకిరణనికరతారకిత తారహారార్పణై
 ర్నణిదర్పణప్రణయనేన మలయజజలార్ద్రపద్మినీ పత్రా స్తరణేన సరసవిసకి
 సలయప్రస్తరై రకరోరమృణాళినీతల్పకల్పన యోర్వికాసక మల
 కుముదకువలయశయనై శ్చ దగ్ధశేష ముజ్వలిత చితాసలే జ్వాలా
 మాలిని దేవస్య చంద్రా⁵వీడస్య కంఠలగ్నా నిర్వాపయా మ్యాత్మానమ్.
 ఇత్యభిదధానా కృతమరణానుబంధాకృతవిధారణానుబంధా మదలేఖా
 మవచ్చిద్యాపపుత్ర్యచ మహాశ్వేతాం కంఠే గృహీత్వా నిర్వికారవద
 నై వ పునరవాదీత్.

‘ప్రియసఖ! తవాస్తి కిదృశ్యపి ప్రత్యాశాయయానురాగ పర

1. వోచ్ఛయాని. 2. కన్దై శ్చ క్తవా. 3. య. 4. బ్రాహ్మణభ్యః ప్రతి
 పాదనీ యాని. 5. ద్వికస.

వశా పునః సమాగమాకాంక్షిణీ తుణే మరణా దధికాని దుఃఖాని
అనుభవంతి జీవిత మలజ్జాకర మననుశోచ్య మనుచహసనీయ మవా
చ్యం ధారయతి మమ పునః సర్వతో వాతాశాయాః సాపి నాస్తి
తదా మంత్రయే ప్రియసఖ పున ర్జన్మాంతరే సమాగమా యే' త్యభి
ధాయ ఉత్పంజ్యమానపులక కేసరోద్భాసిన్యసమసాధ్వసానిలాహతో
త్కంపో త్తరంగాయమాణానందబాష్పవే గోర్తి తరళసంగళ త్వేదమక
రందబిన్దునిష్కంధినీ ముకుళాయమాననయనకుముదా కుముదినీవ చన్ద్రా
వీడచంద్రాస్త మయవిధురా తదవస్థేఽపి హృదయవల్లభే సమాగమ
సుఖ మి వానుభవంతి సరభస ముపరివర్త్యస్తచికురహస్తోద్వాంతకుసు
మనివహేన మూర్ధ్నా అర్చయిత్వా చంద్రావీడచరణౌ స్రవత్సేదదా
మృతార్ద్రాభ్యాం హస్తాభ్యా ముత్తి ప్యాంకేన ధృతవతీ. అథ తత్కర
స్పర్శేన సముచ్ఛ్విసత ఇవ చంద్రావీడదేహత్. ఝటితి తుహిన మ
య మివ తం సకల మేవ ప్రదేశం కుర్వదవ్యక్తరూపం కి మపి చంద్ర
ధవళం జ్యోతి రి వోజ్జగామ అంతరం చాంతరిక్షే తురంతివామృ
తమశరీరిణి వాగత్రాయత. 'వత్సే! మహాశ్వేతే! పున రపి త్వం మ యై
వ సమాశ్వాసితా వర్తనే పుండరీకశరీరం మల్లోకే మత్తేజసాఽప్యాయ
మాన మవినాశి భూయ స్త్వత్సమాగమాయ తిష్ఠ త్వేన. ఇవ మపరం
మత్తేజోమయం స్వత ఏవావినాశి విశేషతోఽమునా కాదంబరీకర
స్పర్శే నా పాయమానం చంద్రావీడస్య శరీరం శాపదోషా ద్విము
క్త మపి ¹ఆత్మనా కృతశరీరసంక్రాంతే ర్యోగిన ఇవ శరీర మ త్రైవ
భవతోఽస్య సుప్రత్యయాథ మాశాపక్షయాదాస్తాం నైత వీడపి సం
స్కార్య ముదకే వాక్షేప్తవ్య ముత్సృష్టవ్యం వా ప్రయత్నతః పరి
పాలనీయ్య మాసమాగమస్తాప్తే' రితి.

తాం తు శ్రుత్వా కి మేత దితి విస్తయాక్షిప్తహృద(య)యా
స్ప(ర్శ)ర్వావవ(పరిజనః)గగనతలనివేశిత నిర్ని మేష చృష్టయా లిఖితా
ఇవపత్ర లేఖావర్జ మతిష్ఠా. పత్రలేఖా తు లేన తస్య జ్యోతిష సుషార
శీతలే నాన్లదహేతునా స్పర్శేన లబ్ధసంజ్ఞోత్థాయావిష్టేన వేగాద్ధావి

త్వా పరివర్తకహస్తాదాచ్ఛిద్యేంద్రాయుధమస్తద్విధానాం యథా తథా
భవతు త్వం పున రేవ మేకాకీ వినా వాహనం దూరం ప్రస్థితే దేవే క్షణ
మన్వ్యసస్థాతుం న శోభనే' ఇ త్యభిషధానా తే నై వేంద్రాయుధేన స
హత్వాన మచ్ఛేదసరస్వతీవత్.

అథ తయోర్నిమజ్జనసమయానంతరమేవ తస్మా త్సరస్వలిలా
చైవలలోత్కర మివ శిరసి లగ్నం గళజ్జలబిందుసందోహమయథాతథా
లంబి దీర్ఘశిఖం ముఖోపరి పరస్పరాసక్తే రసంస్కారమలినతయా చోఽ
సూచితచిరోర్ధ్వబంధం జటాకలాప ముద్వహా జలార్ద్రదేహసక్తేన
బిసతంతుమయేనేవ బ్రహ్మసూత్రేణ సముద్భాసమానో మ్లానారవిందినీ
పలాశపృష్ఠపాంశు(రేణ)నా జీర్ణమందారవల్కులే నాబద్ధపరికరః కరేణా
ననావరోధినీ రజ్జటాః సముత్సారయన్ ఆశ్రుజలచ్ఛలే నాచ్ఛేదసరస్వలిల
మి వాంతఃప్రవిష్ట మాతామ్రాయతాభ్యాం లోచనాభ్యా ముద్వహన్
ఉద్విగ్నాకృతి స్తాపసకుమార స్సహ సై వోదతిష్ఠత్, ఉత్థాయచ
దూరత ఏ వోద్ధామబాష్పజలనిరోధపర్యాకులయాస్యాబద్ధలక్ష్మ్యయా
దృష్ట్వా విలోకయంతీం మహాశ్వేతా ముచస్పత్య శోకగద్గదమవాదీత్,
'గంధర్వరాజపుత్రి!' జన్మాంతరగతః ప్రత్యభిజ్ఞాయతేయం జనో న వేతి.
సా త్యేవం పృష్టా శోకానందమధ్యవర్తినీ ససంభ్రమాకుల ముత్థాయ
కృతఃప్రణామా ప్రత్యవాదీత్. 'భగవన్ కపిం జల మేనం విభాపుణ్యవతీ
శియా త్వయా ప్యాత్మనః కారణాదేవం సంభావితా అథవా యుక్తై
వేద్యశీ మయ్యనాత్మజ్ఞాయాం సంభావనాయాహ మేకాంత ఏవ
వ్యామోహహతా స్వర్గం గతేఽపి దేవే పుండరీకే జీవామి త త్కథయ
కే నాసాఽప్రత్యక్ష నీతః కిమర్థం వా నీతః కిం వాస్య వృత్తం క్వ వా
వర్తతే కిం వా త వోపజాతం యే నై తావతా కాలేన వార్తా మపి న
దత్తవా నసి కుతో వా త్వమేకాకీ దేవేన విన్నై వాగతోఽసీతి.'
స త్యేవం పృష్టా మహాశ్వేతయా విస్తయోన్ముఖేన కాదంబరీపరిజనేన
చంద్రాపిదానుగామినా చ రాజపుత్రలోకేన ఉపర్యుపరి పాలినా వీర్య
మాణః ప్రత్యవాదీత్.

1. రాదివాగతోఽపి. 2. పాదమదనా. 3. యా భవంత మపి న ప్రత్యభిజానామి.

‘శ్రూయతాం గంధర్వరాజపుత్రి! తథా కృతార్తప్రలాపా
 మపి త్వామహమేకాకినీ ముత్సృజ్య వయస్యస్నేహా దాబద్ధపరికరః
 క్వమే ప్రియసుహృద మపహృత్య గచ్ఛసీ త్యభిధాయ పురుషం త మను
 బద్నన్ జవేన ఉదవతమ్. స తు మే ప్రతివచన మదత్తై వగీర్వాణ
 వర్తని విస్తయోత్ఫుల్లనయనై రాలోక్యమానో వైమానికై రవ
 కుంతితముఖభి రున్ముచ్యమానగగనమార్గో దివ్యాంగనాభిరభిసారికాభి
 రాలోలతారకేక్షణాభి రిత స్తతః ప్రణమ్యమానః తారకాభిరంబరసః
 కుముదాకరం తారకాగణ మతిక్రమ్య చంద్రాభిరామసకలలోకం
 చంద్రలోక 'మాగమమ్. తత్ర చ మహోదయాఖ్యాయాం సభాయా
 మిదుకాంతమయే మహతి పర్యంకే తత్పుణ్డరికశరీరం స్థాపయిత్వా మా
 మవాశీత్. 'కపింజల! జానీహి మాం చంద్రమస మహం ఖిలూదయ
 గతో జగ దనుగ్రహాయ స్వవ్యాపార మనుత్థిష్ఠ న్న నేన తే ప్రియ
 వయస్యేన కామాపరాధా జ్జీవితం సముత్సృజతా నిరపరాధ స్సంశయః
 దురాత్మ స్నిందుహతక యథాహం త్వయా కరై స్సంతాపితః ఉత్పన్నా
 నురాగోఽప్రాప్తహృదయవల్లభాసమాగమసుఖః ప్రాజ్ఞై ర్వియోజిత
 స్తథా త్వమపి కర్తభూమిభూతేఽస్మిన్ భారతే వర్తే జన్మని జన్మ న్యేన
 మేన ప్రాప్తానురాగోఽప్రాప్త ప్రియాసమాగమసుఖః తీవ్రతమా
 హృదయవేదనా మనుభూయ జీవిత ముత్సృజ్య' సీతి. అహం తు తే
 నాస్య శాపహుతభుజా శిధిగి త్యుద్దీపిత ఇవ నిరాగాః కి మనే నాత్మ
 దోషానుబంధేన నిర్వివేకబుద్ధినా శస్తోఽస్మి త్యుత్పన్నకోప స్త్వ మపి
 మత్తుల్యసుఖదుగిఖ ఏవ భవిష్యసీతి ప్రతిశాప మస్తే ప్రాయచ్ఛమ్.
 అపగతామర్షశ్చ వివేక మాగతయా బుద్ధ్యా విమృశన్తహాశ్వేతా
 న్యతికర మ స్యాధిగతవా నస్మి. వత్సా తు మహాశ్వేతా మన్మయూఖ
 సంభవా నప్సరసః కులా ల్లబ్ధజన్మని గౌర్యా ముత్పన్నా తయా చాయం
 భర్తా స్వయంవృతోఽనేన చ సంప్రతి స్వయంకృతా కిదేవ శాపదోషా
 న్మయా సహ మర్త్యలోకే వారద్యయ మవశ్య ముత్పత్తవ్యమ్,
 అన్యథా జన్మని జన్మనీ త్యేషా వీవైస్సిన న చరితార్థా భవతి.
 తద్భావ దయం శాపదోషా వ్యవైతి తావ దస్మాత్తనా విరహితస్య

శరీరస్య మా వినాశోఽభూ దితి మయేక ముత్తి ప్యాసీతమ్. వత్సా చ మహాశ్వేతా సమాశ్వాసితా, త దివ మత్ర మత్తేజసా ప్యాయిత మా శాపక్షయాత్ఫితి మధునా త్వం గత్వా వృత్తాంత మిమం శ్వేతకేతవే నివేదయ మహా ప్రభావో సా కదా చిదత్ర ప్రతిక్రియా మపి కాంచి త్కరో' తి త్యుక్త్వా మాం వ్యసజ్జయత్.

అహం తు వినా కృతో వయ స్యేన శోకావేగాంధో గీర్వాణ 1వర్తనా ధావ న్నన్యతమ మతిక్రోధనం వైమానిక మలంఘయమ్. స తు మాం దహ న్నిన రోషహుతభుజా భృకుటివికరాశేన చక్షుషా నిరీక్ష్యబ్రవీత్. 'దురాత్మణ! మిథ్యాతపాబలగర్విత యదేవ మతి విస్తీర్ణే గగనమార్గే త్వయాహ ముద్దామప్రచారిణా తుంగమేదే వోల్లంఘిత స్తస్మా త్తురంగమ ఏవ భూత్వా మర్త్య లోకేఽవతర. (ఇతి) అహం తు త ముద్బాష్పపక్షౌ కృతాంజలి రవదమ్. 'భగవణ! వయస్య శోకాంధేన త్వం మయోల్లంఘితో నావజ్ఞానాత్తత్ ప్రసీద ఇమం శాప ముపసంహ' రేతి. స తు మాం పున రవాదీత్. 'దత్త ఏవ శాపః సంప్రతి మయా నాన్యథా భవతు మర్త్య తి త దేతత్తే కరోమి కియంతమపి కాలం యన్యైవ వాహ్యతా ముపయాస్యసి తన్యైవావ సానే స్నాత్వా విగతశాపో భవిష్యసి' ఏవ ముక్త స్తు పున రహ మవదమ్, 'భగవణ! య ద్యేనం తతో విజ్ఞాపయామి. తేనాపి మే ప్రియవయస్యేన చంద్రమసా సహ శాపదోషా న్నర్త్యలోక ఏ వో త్పత్తవ్యం త దేతావంత మపి భగవాన్ ప్రసాదం కరోతు మేదివ్యేన చక్షుషాఽవతరోక్య యథా తురంగమత్వేఽపి మే తేనైవ సహవియో గేన కాలో యాయా' దితి. సత్వేన ముక్తోముహూర్త మివ ధ్యాత్వా పున ర్తా మవాదీత్. 'అనయా స్నేహాలతయా తే మమార్పితం హృదయం త దాలోకితం మయోజ్ఞయిన్యా మపత్యస్య హేతో స్తప స్యతః తారాపీడనామ్నా రాజ్ఞ స్సనిదస్సనం చంద్రమసా తనయత్వ ముపగంతవ్యం వయస్యే నాపి తే పుండరీకేణ తన్మంత్రిణ ఏవ శుకనాస నామ్న స్త్వ మపి త న్యైవ పరమోపకారిణ శృంధ్రాత్తనో రాజ

పుత్రస్య వాహనతా ముపయాస్య' సీతి. అహం తు తక్షచనానంతర
మే వాధస్థితే మహాదధా వ్యవతమ్ తస్మాచ్ఛ తురంగీభూయోఽ
తిష్ఠమ్. సుజ్ఞా తు మే తురంగ! మ త్వేపి నై వాపయాతామే నాయం
మయావైవాధస్య కృతే కిన్నరమిథునానుసారీ భూమి మేతా మాసీ
తస్త దేషచంద్రమసోఽవతార శ్చంద్రాపీడః యో ప్యసౌ ప్రాక్తనా
దేవానురాగసంస్కారా దభిలషం స్త్వయా అజానంత్యా శాపాగ్ని
నా నిర్దగ సోఽపి మే వయస్యస్య పుండరీకస్యావతార' ఇతి.

తత్ శ్రుత్వా మహాశ్వేతా 'హ దేవ! పుండరీక! జన్మాంతరే
శ్శివస్త్రితమదనురాగ! మత్ ప్రతిబద్ధజీవిత! మచ్ఛరణ! మన్తుఖావ
లోక! మన యసకలజీవలోక! కథం లోకాంతరగతస్యాపి తేఽహ
మేవ రాక్షసీ వినాశాయోజితా దగ్ధప్రజాపతే రియదేవ మన్నిర్ధానే
దీర్ఘజీవితప్రదానే చ ప్రయోజనం నిష్పన్నం య త్పునః పునస్తే
వ్యాపాదనం స్వయం హత్వా పాపకారిణీ క ముపాలభే? కిం బ్రవీమి?
కస్తై కథయామి? కి మాక్రందామి? క ముపయామి శరణం? కో వా
కరోతు మయి దయాం? యాచేఽహ మాత్మ నై వాపరాధమధునాదేవ!
ప్రసీద కురు దయాం దేహి మే ప్రతివచన' మి త్వేతాన్యక్షరాణి
ఉచ్చారయం త్యపి 'లజ్జే మనేగ్నే చ తవా పుత్రత్వన్న మేవ మయి మంద
భాగ్యాయాం వై రాగ్యం యే నైవ మపి విలపంత్యాన ప్రతివచనం మే
దదాసి హా! హతాస్తి! అనే నై వాత్మనో జీవిత సోఽప ర్యనిర్వేదనా'
ఇత్యున్మక్తార్తనాదా సోరస్తాడన మవనావాత్తాన మపాతయత్.

కపింజల స్తు తథా కృతార్తప్రలాపాం తాం సానుకంప మవా
దీత్, 'గంధర్వరాజపుత్రి! కస్త వాత్త దోషో యే నైవ మనిందనీయ
మపి ఆత్తానం నిందాపదై ర్యోజయసి కో వాధునా సుఖ(పాకే)మాత్ర
కేఽనుభవనీయే దుఃఖిన్యావసరః. 1. య దేవం శుచాత్తానం వ్యాపాదయ
సి య దసహ్యతరం తత్తు త్వయా నిర్వ్యాధం దృఢీకృతం హృదయం,
యథా వయస స్యాన్వైవ సమాగ(మప్రత్యా)మాపత్యాశయా యథా
వా శాపదోషాదిదముప క్షిన్య(గ)తం భవత్యోర్ద్వయో రపి దుఃఖం

1. మత్వే నాపి న వ్యవగతా. 2. యే నై వాత్తానం శుచా వ్యా. 3. గత
భవత్యో.

దుయా తథా కథితమ్. అపి చ చంద్రమసోఽపి భావతీ భవతీభ్యాం శ్రుతైవ తస్యచ్యతా మయ మాత్తనో వయస్యస్య వాఽశ్రేయస్కర శ్శోకానుబంధా వేగో ద్వయో రపి శ్రేయసే య దేవ భవతాంగీకృతం త దేవానుబధ్యతాం వ్రతపరిగ్రహోచితం తపః. తపసో హి సమ్యక్కృతస్య నా స్త్యసాధ్యం నామ కించిత్. దేవ్యా హి గౌర్యా తపః ప్రభావా దతిదురాసదం స్తురారే రపి యావ దాసాదితం దేహార్థపదం ఏవం త్వ మపి అచిరా త్తదైవ మే వయస్యస్యాంకే నిజతపఃప్రభావా త్పదమవాప్యసి నీతి మహాశ్వేతాం పర్యవోధయత్.

ఉపశాంతమన్యువేగాయాం చ మహాశ్వేతాయాం విషణ్ణదీన ముఖ కాదంబరీ కపింజల మస్తాక్షిత్. 'భగవన్! కపింజల! పత్ర లేఖయా త్వయా చాస్తి సరసి జలప్రవేశః కృత స్తత్కిం తస్యాః (సం) వృత్త మిత్యావేదనేన ప్రసాదం కరోతు భగవా' నితి స తు ప్రత్యవాదీత్. 'భగవతి! సలిసాతానంతరం నకశ్చి దపి వృత్తాంతో మయా జ్ఞాతః త దధునా క్వ చంద్రాత్త కస్య చంద్రావీడస్యాత్తా పుండరీకాత్త కస్య వైశం పాయనస్య జన్మ కిం వాస్యాః పత్ర లేఖాయాః వృత్త మితి సర్వశిష్యై వాస్య వృత్తాంత స్వావగమాయ గతోఽహం ప్రత్యక్షలోక త్రయస్య తాతస్య శ్వేతకేతోః పాదమూల' మిత్యభిదధాన ఏవ గగన ముదపతత్.

అథ గతే తస్మిన్ విస్తయాంతరితశోకవృత్తాంతా(తా)తే చంద్రావీడ మాలోక్యాలోక్య గి(గ)తనయనయసి యథాస్థాన మనస్సత్కాప సృత్య స్థితవతి సురిజనే రాజపుత్రలోకే కాదంబరీ మహాశ్వేతా మవాదీత్. 'ప్రియసఖ! తుల్యదుగ్ధితాం శిఖర్వతా తేన నిరా ఘ్నద్య సుఖం స్థాపితాస్తి భగవతా విధాత్రా అద్య మే శిర స్సుముద్ఘాతిత మద్య వదనం తే దర్శయంతీ ప్రియసఖ'త చాభాష మాణా న లజ్జే తవా ప్యహ మద్యైవ ప్రియసఖ జాతా సంప్రతిమరణం జీవితం వా దుగ్ధితాయ మే తతోఽపరః ప్రప్తవోమయా కేన వా పరేణో పదేష్టవ్యమ్. త దేవంగతే య త్కరణీయంత దుపదిశతు మే ప్రియసఖ నాహ మాత్తనా కించి దపి వేద్మి కిం కృత్వా శ్రేయః'

1. రాజపుత్రి. 2. ప్రవాస్య. 3. గమనాయ. 4. త్వయా సహ నయతా సఖిన్య సుఖ.

ఇత్యుక్తవతీం కాదంబరీం మహాశ్వేతా ప్రత్యవాదీత్. 'ప్రియసఖ! కి
మత్ర ప్రశ్నేనోపదేశేన వాయ దేవేయ మనతిక్రమణీయా ప్రియ
తమసమాగమప్రత్యాశా కారయతి త దేవ కరణీయం పుండరికవృత్తాంత
స్త్యవ్య కపింజలహస్తాత్ స్ఫుటిభూతః తదా తు వాఙ్మత్రకేణైవ
సమాశ్వాసితయా మయా న సారిత మన్య త్కిం చిదపి కర్తుం తత్త్వ
మన్యత్కిం కరోషి యస్యాః ప్రత్యయస్థాన మిదం చంద్రా పీడశరీర
మంకి ఏవాస్తే తవన్యథాత్వేఽశ్య కరణీయా చింతా యావ త్పున రిద
మవినాశి తావ ద స్యానువృత్తిం ముక్త్వా కి మన్య త్కరణీయ మప్రత్య
క్షాణాం హి దేవతానాం మృదశ్చ కాష్ఠమయాః ప్రతిమాః శ్రేయసే
పూజానమస్కారే ణోపచర్యంతే కిం పునః ప్రత్యక్షదేవస్య చంద్రస్య
చంద్రాపీడనామాంతరితస్య చంద్రమసో మూర్తి రనారాధితప్రసన్నా?'.
1. ప్రసన్నా. 2. భరణా. 3. రక్షవలయా.

ఇత్యుక్తవత్యాం మహాశ్వేతాయాం తూష్ణీ మే వోత్థాయ తరళి
కయా మదలేఖయా చ స హోత్థాప్య తామఖేదార్థాం చంద్రా పీడతను
మన్యతరస్త్వి శీతవాతాతపవర్షాదిద్వంద్వదోషరహితే శిలాతలే శనై
శ్చనై రభేదయంతీ స్థాయిత్యా అనీతశృంగారవేషగ్రహణా మంగళ
మాత్ర కావస్థాపి తై కకరీభూషణా స్నాతా శుచి ర్భూత్వా పరిధాయ
ధాతశుచినీ దుకూలే ప్రత్యుశ్య పునః పున గ్రాహణమధరకింజయే
తాంబూలరాగ ముప ర్యుపరి నిమిలితాగత బాష్పవేగోత్తరశలో
చనా అన్య దేవ కిం చి ద ప్య చింతిత మనుత్ప్రేక్షిత మశిక్షిత మ
భ్యస్త మనుచిత మపూర్వం బ(బా)లా ద్విలోభప్రకృతినా కార్యపండి
తేన దగ్ధవేధనా కార్యమూణా యా న్యేన సురభికుసుమధూపానులేప
నాదీని సురతోపభోగాయాసీతాని తైరేవ దేవతోచితా మపచితిం
సంపాద్య చంద్రాపీడమూర్తౌ మూర్తిమ తేవ శోకవృత్తి రార్తరూపా
రూపాంతర మివ తస్మ ణే నై వోపగతా గతజీవితేన శూన్యముఖ
ముఖావలోకినీ చంద్రాపీడస్య పీడోత్పిడితహృదయా(పి)ని రక్షంతీ
బాష్పమోక్షముద్దామవృత్తేః శోకా దపి మరణా దపి చ కష్టతమా

మనస్థా మనుభవంతి తథై వాంకే సమారోపిత చంద్రావీడచరణ
ద్వయా దూరాగమన ఖన్నేనాపి బుభుక్షితే నా ప్యప్రతిపన్నస్నాన
పానభోజనేన ముక్తాత్మనా రాజపుత్రలోకేన స్వపరిజనేన చ సహ నిరా
హారా తం దివస మక్షపయత్.

యథైవ చ దివస మశేషం తథైవ తాం గంభీరమేఘావరోధ
భీమా మనవరతగర్జితధ్వానకంపితహృదయబంధా మాబద్ధకలకలాపికుల
కేకాకోలాహలాకులితచోతోవృత్తి ముద్దామదర్దురారతిబధిరత శ్రోత్రేం
ద్రియాం దుర్దర్శ తడితస్సంపాతపీఠ¹దృశ మశనినిర్వాదతర్జనాపాదిత
భువనజ్వరాం జ్వలత్ప్రద్యోతనివహ జర్జరితతరుగహనతలతమః ప్రసర
భీషణతమాం శితమన్వినీ మపి దూరికృత్యాబలా సహభువం భీతి మపరి
త్యక్తచంద్రావీడ చరణా అచేతిత(స్వ)శరీరభేదా జాగ్రతి సముపవిష్టే
వక్షసాం క్షణామివ క్షపితవతి స్రాత శ్చ తడన్తీలితం చిత్రమివ చంద్రా
వీడశరీర మాలోక్య శనై శ్చనైః పాణినా స్పృశంతీ పార్శ్వస్థితాం
మదలేఖా మాభాష్య ఇద మబ్రవీత్. 'మదలేఖే! న వేద్మి కిం
రుచే ర్వశా దుత నిర్వికారత యై వేతి అహం తు తాదృశీ మేవ
ఇమాం తను మాలోకయామి తత్త్వ మపి తావ దాదరతో నిరూప
యేతి. ఏవ ముక్తా మద లేఖా తాం ప్రత్యవాదీత్. 'ప్రియసఖ! కి
మత్ర నిరూపణీయ మంతరాత్తనో విరహా ద్వాన్విపారమాత్ర మ సోపర
తమన్య తాదృశ మేవేదం సకోశశతపత్రాకారం మనా గ ప్యను
స్తుక్తం శ్రీయా వదనం తథై వాయం సంవల్లితాగ్రభాగః స్నిగ్ధకుంతల
కలాప స్తథై వేయ మిందుశకలానుకారిణః కాంతి ర్గలాటస్య తా
దృశమే వేద మాముకులిత నీలోత్పలద్యుతిహారికర్ణాంతాయతంలోచన
యుగళం తథైవ చేమావహసతోఽపి విహసితా వివోద్భాసిత
కపాలమూరౌ స్పృక్తోపాన్తౌ తాదృశ ఏవ చాయ మ్మూనకిసుల
యచ్ఛవి రధర స్తథైవ చేదం విద్రుమాలోహితనఖాంగులీతలం పాణి
పాదం త దే వేద మవిగళితసహజలావణ్య సౌకుమార్యాణాం సౌప్తవ
మంగానాం లావణ్యం తత్ప్రత్యాసౌ భారతి కపింజలావేదిత శ్చ శాప

వృత్తాంత' ఇతి సంభావయామి త్యుక్తవత్త్వాం మనలేఖాయా మానంద
 నిర్భరా మహాశ్వేతాయై దర్శయిత్వా చంద్రావీడచరణతలనిబద్ధ
 జీవితాయ రాజపుత్రలోకాయాపి దర్శితవతి సతు విస్తయోత్సుక్తి
 లోచనః సర్వ ఏవావనితలనివేశితరః ప్రణమ్య చంద్రావీడ చంద్రా
 రచితాంజలిర్జానువ్యయే నావనౌ స్థిత్యా కాదంబరిం వ్యజ్ఞపత్
 'దేవి! త్వత్ప్రభావోఽయం య దేవ మస్తా నపుణ్యవతః పరిత్యజ్య
 దూరం గత స్యాపి దేవస్య తథై వేరం ప్రసన్నప్రభ మిందు
 మండలద్యుతిహారి వీక్ష్యతే వదనమ్. తథైవ చేరం చరణ మవికారి
 పురేవ ప్రోత్సుక్తి తామరసచ్ఛాయమ్ తథైవ చ పునః ప్రసాదానుభవ
 ప్రత్యాశోరాలసం హృదయమ్. అన్య చైవ తన్ననుష్యేషు కేన కదా
 దృష్టం శ్రుతం అనుభూతం వా య దస్తాభి¹రి త్యభినిహితవతే రాజ
 లోకే సుఖజనా సుమివారా చోత్థాయ స్వయై వాపచితదేవతార్చన
 కుసుమా స్నాత్వా నిర్వర్తితచంద్రావీడశరీరపూజాసంస్కారా శరీరస్థితి
 కరణాయాదిదేశ² రాజలోకమ్ నిర్వర్తితస్నానాశనే చ తస్మిన్ రాజ
 లోకే ఆత్మ నాపి మహాశ్వేతయోపనీతాని తయైవ సహ సుమివారా
 ఫలా న్యుపయుక్తవతి. కృతాహారా చ తథైవ చంద్రావీడచరణా
 వంకే కృత్వోద్వహంతి త మపి దివసమనయత్. అన్యేషు శ్లోప
 జాతదృఢతర ప్రత్యయా చంద్రావీడశరీరావినాశం ప్రతపద్య మ
 లేఖా మవాదీత్ 'ప్రియసఖ! దేవస్య శరీర మిద ముపచరంతీభి రవశ్య
 మాశాపక్షయా దస్తాభి రత్ర స్థాతవ్యం త దిమ మద్భుతరూపం
 వృత్తాంతం తాతస్యాం బాయా శ్చ గత్వా నివేరయ యేన నాన్యథా
 మాం సంభావయతః దుగభేన వా మదియేన న తిష్ఠతః. యథా చ మా
 మేవం విధాం దుగభిభాగినీ మాగత్య న పశ్యత స్తథా కరిష్యసి చ
 శక్నోమ్యహం తాత మంబాం చ దృష్ట్వా దుగిభావేగం ధారయితుం.
 యయా చోపరత మపి దేవ మాలోక్య స రుదితం సా కి మపర మధు
 నానిస్సంశయితజీవితే దేవే రోది' మీ త్యభిధాయ తాం వ్యపర్జయత్.
 గతాగతయా చ తయా 'ప్రియసఖ! సిద్ధం తేఽభివాంఛితం ఏవం సుదిష్టం
 తే తాతేన చిత్రరథేనాంబయా చ మదిరయా గాఢతరమాలింగ్య

శిరస్సుపాఘ్నాయ చ వక్తవ్యా వయో ర్వచనా ద్వత్సే! కాలమేతా
వంతం నై త దావయో రాసీత్ యథా జామాతృసహితా వత్సా
ద్రష్టవ్యేతి త దయ మావయోః పర మానందో యద్వత్సయైవ
స్వయం జామాతా వృతః త త్రా ప్యపరం భగవతో లోకపాలస్య
చంద్రమసోఽవతారః. త త్కృతిపయే నైవ కాలేన కల్యాణైః శాపావ
సానే జామాత్రా స హై వానందబాష్పనిర్భర మాననారవిందం తే
ద్రక్ష్యేవ' ఇతి ఆవేదితే నిర్వృతేనాంతరాత్మనా దైవతవదుపచరంతీ
తచ్చంద్రాపీడశరీర మతిష్ఠత్.

అథాపగతవతి జలదసమయే ఘననిరోధా ద్భంధా దివోస్తుక్తే
జీవలోకే, ప్రసరంతి ప్వి వాశాసు, ¹కణిశభ్రావనమ్రకలమవనపింజ
రాసు గ్రామసీమాసు, కాశకుసుమధవళా స్వరణ్యస్థలీఘ, సేవ్యతా
ముపాగ తేఘ ²పాదకతలేఘ, కల్తారహారిఘ, పల్వలేఘ, ³కుసుమామో
దశీతలాసు యామవతీఘ, శేఫాలకాపరిమళగ్రాహిఘ నిశావసానమాత
రిశ్వసు, చంద్రప్రభాఞిరామేఘ, ప్రదోషేఘ ఉద్దామఘల్లేంకీవరజో
వాససురభిఘ ⁴సలిలాశయేఘ, సలిలాపసరణక్రమతరంగ్యమాణపాం
దుసు కుమారతీరసై కతరేఖాసు, సుఖోత్తారతా మాసన్నాసు ఆపగాసు,
పంకపరిహరణకుష్మేఘ అప్రహతహృథోపలచ్చన్నేఘ మాదాశ్యాన
కర్దమోద్భిద్యమానాభివచదవీకేఘ పున రపి పాంథలోకేన ప్రవర్తితేఘ
స్రాంజలవర్తసు, జంబూలపగమా త్వర్వత స్తురగఘురసహసు సంజా
తాసు భూమిఘ, ఏకదా చంద్రాపీడచరణమూలోపవిష్టాం కాదంబరీ
ముపస్పృత్య మేఘనాదో వ్యజ్జాపయత్.—'దేవి! దేవో యువరాజ
శ్చిరయ తి త్యుత్తామ్యతా దేవేన తారాపీడేన దేవ్యా విలాసవత్త్యా
ఆర్యశుకనాసేన చ వార్తాహరాః ప్రహితాః, తే చ దేవ్యా ఏవ శోక
శల్యఘటనాం పరిహరద్భి రస్తాభి ర్యథావృత్తం సర్వమాఖ్యాయ అస్తాభి
రభిహితాః, భవతాం తు హస్తేన దేవేన చంద్రాపీడేన కిం చి త్ప్రీతిసం
దేష్టవ్యం, నాపి దేవ్యా కాదంబర్యా, తదకృతవిలంబా గత్యైవం
వృత్తాంతమఖిలలోకార్తిహరా యావనితలహరయే దేవాయ తారాపీ

దాయ ఆవేదయ'తే త్యభిహితా శ్చ తేఽస్తా న్నన్యనిర్భరాః ప్రత్య
 'వోచన్.—'యథాభవద్భిః కథితం తత్తథా, తిష్ఠతు తావత్ క్రమా
 గతస్నేహోభక్తి రనువృత్తిర్వా, కార్యగౌరవకృతం శాతూహలమేవ
 దేవావలోకనంప్రతి బలాత్కారయ త్యస్తాన్, యది భవతాం వార్తా
 మాత్రకోపలభ్య ఏవాయ మర్థః తతో యుజ్యత ఏవాస్తాకం భవద్భ్య
 సుముపలభ్య ప్రతిగమనం, అపి చ వయ మపి నేదృశా ఏవ కేఽప్యగుణా
 అప్యూకర్తాణోయే నవశ్యంతి దేవమ్, అస్తాభి రపి చిరతరం దేవ చరణ
 పరిచర్యయాపవిత్రిత ఏవాత్మా, అస్తాక మపి సర్వదా దర్శనగోచరావస్థా
 నేన ప్రసాదంకృతవా నేవ దేవః, కి మద్య జాతం యేనదేవస్య పాదార
 విందవందనా ప్రసాదేన అసంవిభజ్య విసర్జ్యామహే, త ఏవ వయం
 పాదలగ్నా శ్చరణరేణవః త, ద్విజ్ఞాప్య దేవీం దేవస్య యువరాజస్య
 పాదప్రణామే నాస్తాకం సఫలయతు భవా నాగమనశ్రమం, అన్యథా
 భూమి మేతావతీ మాగత్యసంభవే స త్య స్య ప్రత్యక్షీకృతశరీరాగతా
 స్సంతః కిం దేవేన తారాపీదేన వక్తవ్యా వయం?, కిం వాఽప్యస్తాభి
 ర్దేవో విజ్ఞాననీయః, ఇతి ఆవేదితే దేవీ ప్రమాణ' మితి విజ్ఞాప్య త్పూర్ణిం
 సీతవతి మేఘునాదే తత్కాలసముత్ప్రేక్షి తా నాశ్వాస్య శ్వశురుకుల
 వైక్లబ్యాద్విలీయమానేన శుచాఽంతస్సంచితం బాష్ప మాకులితతర
 శతారకాభ్యా మాపిబంతీ లోచనాభ్యా ముద్గద్గదికయాఽవగృహ్యమా
 ణకంఠీ కథం కథమపి చిరా త్కాదంబరీ ప్రత్యువాచ.—'స్థాన ఏవ హి
 తై రగమన మంగీకృత మనాలో కైవ దేవ మేన మేవ యాతా స్సంతః
 కిం ముచ్చంతాం?, త ఏవ అపి చాయ మేవంఽథో లోకాతీతో వృత్తాం
 తోయత్రావలోకనే నాపి న సంప్రత్యయః సముత్పద్యతే, కిం పున రనా
 లోకనే నాపి?, కైతవమాత్రోపదర్శితప్రేమశీల వల్లభతమదీనితా
 వయమపి యావ త్పశ్యామస్తం తావ దనపేక్షితప్రాణవృత్తయః స్నేహ
 సద్భావనీయా స్సద్భృత్యా న పశ్యం తీతి అఘటమాన మిదం, త దవి
 లంబితం ప్రవేశ్యతాం, పశ్యంతు దేవం, సఫలయంత్యాగమనపరిశ్ర
 మేణ సార్థం లోచనే తతో యాస్యం' తీతి, ఆజ్ఞానంతరం చ మేఘ
 నాదేన ప్రవేశితా దూరత ఏవ సమం బాష్పపాతేన పంచాంగాలిజ్జే

తమహితలాం శ్చన్ద్రాపీడచరణారవిందవందన సద్భావనిహితోత్పత్తని
భృతదృష్టిం స్తా ననన్యదృష్టి శ్చిర మవలోక్య కాదంబరీ స్వయ మే
వాలవత్.

‘భద్రముఖాః పరిత్యజ్యతా మయంకుల క్రమాగతస్నేహసద్భావ
సులభ శ్శోకావేగః, య త్థ ల్వనాలోచితావధిదుగిభావసాన మేవ
దుగిఖం తన్నరణభీరో ర్భవతు నామ శోకావేగాయ, య త్పున స్సుఖో
దర్శం త త్పునస్థితయా సుఖప్రత్యాశ యై వాంతరితం నాపతతి
హృదయే, త దేష వృత్తాంత ఏవంవిధో యేన న కేవల మత్ర నిరవ
కాశతా శోకస్య ప్రత్యుత సుదూరవృత్తే ర్విస్తయ స్యా ప్యవసరః,
కిమత్రపరిబోధనేన?, అన్యత్రాదృష్టపూర్వోమనుష్యేషుప్రత్యక్షీకృత
ఏవాయం వృత్తాంతః, భవద్భి రపి దృష్టో దృష్టం చ పురే వాఽవికృత
తతో ద్వేషస్య వదనం, సంభావనాపి యా జీవా ద్విना న సంభవతి సాపి
సంభావి తైవ, త ద్గమ్యతా మధునా వార్తోత్సుకమతే ద్వేషస్య పాద
మూలమ్, నచాయం ప్రత్యక్షదృష్టోఽప్యవరతశరీరావినాశవృత్తాంతః
ప్రకాశనీయః, దృష్టోఽస్తాభి రచోర్చిత సరసి తిష్ఠత్యేత దే వావేద
నీయమ్, కిం కారణముపరతః ఖిల్వవశ్యంభావినీ ప్రాణినాం న కథం
చిత్ప్రత్యయ ముచ్ఛాదయతి, శరీరావినాశః పునః ప్రాణై ర్విनाశకృతా
నాం దృశ్యమానోఽప్యశ్రద్ధేయ ఏవ, తస్యా వేదనేన సుదూరస్థిత మపి
గురుజనం మరణసంశయే నిక్షిప్య వర్తమానే ప్రయోజన మేన నాస్తి,
ప్రత్యాగతజీవితే జీవితేశ్వరే స్వయ మే వాయ మద్భుతభూతోఽర్థో
గురుజనే జనే వా ప్రకటిభవిష్యతి’ ఇత్యేవ మాదిష్టాస్తు తే వ్యజ్ఞా
పయః—‘దేవి! కిం విజ్ఞాపయామో ద్వాభ్యా మేవాపరిజ్ఞాన మస్య
వస్తు న స్సంభవే దగమనేన వాఽస్తద్దీయేనాకథనేన వా, త దస్తాకం తు
హస్తా ద్ద్వయ మ ప్యేత న్నాస్తి, యువరాజవైశంసాయనయో
ర్వార్తయా వినా దుగిఖం తిష్ఠతా దేవేన తారాపీడేన దేవ్యా విలాస
వత్సాఽఽర్య శుకనానేన చ సంభాష్య ప్రేషితానాం అప్రోషితజీవితా
నామగమనం దూరతఏవ, గత్వాపి దయితతమతనయవార్తాశ్రవణాల

సస్య రాజ్ఞో దేవ్యా ఆర్యశుకనాసస్య చ దుగఖిప్లుతాక్షీణి ముఖా
 స్యుస్వీక్ష్య నిర్వికారవదనానా మస్తాక మనస్తాన మశక్య మేవ,
 ఇతి విజ్ఞాపితా తైః ఏవ మేత' ది త్యుక్త్వా కాదంబరీ మేఘనాదమవా
 దీత్. — 'మేఘనాద! వేద్మి సంస్తుతజన సైవ్యత దనుచిత మితి, తథాపి
 గురూణాం చేతఃపిదా మపేక్షమాణయా మయాఏవమభిహితమ్, ఇతర
 దపి దుగఖి మతః కీదృశం భవతి? 'కిం పున రిదం మహీవజ్రపతనసదృశం,
 త దపి భవ త్వేభి స్స హాపరః కశ్చి చ్ఛృద్ధేయవాక్యః ప్రత్యక్షితసకల
 వృత్తాంతో వ్రజతు సంప్రత్యయాయ' ఇత్యేవమాదిప్త స్తు మేఘనాదో
 వ్యజ్ఞాపయత్. — దేవి రాజలోకేతు కా కథా భృత్యవర్గేఽపి సకల
 ఏవాయం కందమూలఫలాశీ నిశ్చయం కృత్వా స్థితో యథాఽస్థాకిం
 మథ్యా దేకే నాపి దేవపాదాన్ వినా న ప్రతీపం గంతవ్యం, భృత్యా
 అపి త ఏవ యే సంపత్తే ర్విఽత్తా సవిశేషం సేవంతే, సమున్నమ్యమానా
 స్సుతరా మవనమంతి, అలప్యమానా న సమానాలాపా జాయంతే,
 స్తూయమానా, నోత్సిచ్యంతే, క్షీప్యమాణా నాపరాధం గృహ్లాంతి,
 ఉచ్యమానా న ప్రతీపం భాషంతే, పృష్టాః ప్రియహితం విజ్ఞాపయంతి,
 అనాదిప్తాః కుర్వంతి, కృత్వా న జల్పంతి, పరాక్రమ్య న వికత్థంతే,
 కథ్యమానా అపి లజ్జా ముద్యహంతి, మహాహవే ష్వగ్రతో ధ్వజ
 భూతా లక్ష్మ్యంతే, దానకాలే పలాయమానాః పృష్ఠతో నిలీయంతే,
 నాపిన్నేహం బహుమన్యంతే, జీవితా త్పురో మరణ మభివాంశంతి,
 గృహా దపి స్వామిపాదమూలే సుఖం తిష్ఠంతి, యేహం చ తృప్తా
 చరణపరిచర్యాయా మసంతోషా హృదయారాధనే వ్యసన మాన
 నావలోకనే వాచాలతా గుణగ్రహణే కార్యణ్య మపరిత్యాగేభర్తుః,
 యే చ విద్యమానేఽప్యాత్మని న స్వాధీనసకలేంద్రియవృత్తయః -
 పశ్యంతో ప్యంధా ఇవ - శృంగ్వంతోఽపి బధిరా ఇవ - వాగ్నినోఽపి
 మూకా ఇవ - జానంతోఽపి జడా ఇవ - అనుపమాతకరచరణాలపి కుణయ
 ఇవ - పంగవఇవ - క్షీబా ఇవ, అకించిత్కరాః స్వాత్మనా స్వామి
 చిత్రాదర్శే ప్రతీబింబవ ద్వర్తంతే, తత్సర్వ ఏ వాయ మేవం స్థితో
 భృత్యజనః, దేవస్య చ స్థానే దేవీ వర్తతే, త దాజ్ఞాపితం కృత మవధా

రయతు దేవీ' ఇత్యుక్త్వా మేఘనాద స్వరితకనామానం కుమారనేవక
మావళాయ తై స్సహ వ్యసర్జయత్.

అథ సుబహుదివసాపగమే చ వార్తయా వినోత్తామ్యం(౧)తీ చం.

ద్రావీడ సైన్య వాగమనాయోపయాచితం కర్తు మవంతీ నగరీ దేవతా
నా మవన్తిమాత్యూణా మాయతనం నిగతా విలాసవతీ 'దేవి! దిప్త్యా
వర్ధనే ప్రసన్నా స్తేఽవంతిమాతరః పరాగతా యువరాజీవార్తేతి సహ
సైవ ససమ్భ్రమప్రధావితాత్ పరిజనా దుపశ్రుత్వానందబాష్పజల
లులితయా జలార్ద్రేంద్రీవదళస్ర జేవ విత్తేచద్విర్లుయా దృష్ట్వాఽర్చయం
తీవ చిరం దృష్ట్వా కకుభో మృగాంగనేవ పరిభ్రష్టబాలవౌతకా ఘా
త్యైత్య స్రాకృతే వార్తా కేనేవ మమృతం మే వాక్ ఛలా ద్వౌష్టం
కస్యానకంపాఽస్తి జనే జాతా కేన వా దృష్టః కియద్దూరేవర్తతే
కిం వానేన కథితం కుశలం మే వత్స స్యేతి పృచ్ఛంత్యే వాద్రాక్షిత్
ఇత స్తతో యథాదర్శనం సంఘశః ప్రధావితేన నరఃప్రిప్రతిబద్ధే నా
ప్రతిబద్ధేన చోజ్జయిసినివాసినా జనేనాయతో యువరాజః కియద్దూరే
భవద్భిః పరిత్యక్తో దివసే మ్వేతేషు వా క్వ వర్తతే క్వ వా భవద్భి
ర్గత్వా దృష్టః క్వ వాతికష్ట స్తే నాతివాహితో వాహనమాత్రసా
ధనేన ధారాధరాగమ స్తురగపృష్ఠగతస్య మన్యే వహత ఏ వాపక్రాంతః
త్వరితక ఏత ద్వేత్తి కి మనేన విదితే నాపి ఏత త్కథయ య దర్శమయం
కృతః క్లేశో యువరాజేన ఏ దృష్టో వైశంపాయనః ప్రత్యానీతో వా
మిళితో వా తస్య పత్ర లేఖాసహితో మేఘనాదః న దత్తః క శ్చి దపి
సందేశో వా దేవవర్ధనేన మేమిత్ర మేవాసౌ అద్యారభ్య రాధసికతయై
వార్తనా (వినాశం) బలా ద్గతస్య బాలధర్మణో వత్సస్య బిభేష్యే వ
వార్తాం ప్రప్తు మపి జీవత్యసౌ ఆస్య వాడీయోయువరాజేన ప్రసాదీ
కృతః ప్రసీదత సాదినాం ప్రథమస్య పృథువర్తనో మాతులస్య మే కథ
యత వార్తాం ఉత్పేక్షామహే మహా నశ్వవార్తై రపి అనుభూతక్లేశః
కుశలం మహాశ్వపతే రశ్వసేనస్య శ్వశురోఽసా వస్తాకం విస్తయః
కృతోఽస్తత్ప్రత్రా యచ్చిహ్నాక మపి భవతాం హస్తే న కిం చి దపి

ప్రహితమ్. అహితభర ఏవాసౌ యువరాజభవనే దృష్టో భవద్భిరే
భ్రాతా భరతసేన స్వపరిజనస్య సేనాపతే ర్భద్రం భద్రసేనస్య సేవావ్య
సనీ సూను ర్దే కపాల(కుమార)వర్తా తత్రావలగతి బలాధిక్యత స్తస్య
కా వార్తాఽవంతిసేనస్య రోషిత స్తే నాసీ న్నాసీరార్థం యువరాజో
రాజకులే కః ప్రసాదవితో¹ వర్తమానేమాన్యతే వాకేనవా కిం లబ్ధమే
తావద్భి ర్దివస్యై రాజీవనికా బహవః ఖల్వభినవసేవకాః జాతా²యుతా
తావ త్సర్వ మే వాన్యత్ యేన దృష్ట స్స కథయతు సర్వసేనసూనో
రీరసేనస్య వార్తాం పితృయపరతే ప్రథమ మే వాసౌ ప్రవిష్టో యాత్రాం
మాత్రాస్య దుఃఖాంతరితప్రత్యగ్గతిమరణశోకాదశనక్రియైవ పరి
త్యక్తా న వేద్ధ ఏవం కథం సా జీవ తీ త్యేతాని చాన్యాని చ ప్రతిపదం
పుచ్చమానా న వ్యద త్తప్రతివచనాన్నాసాగ్రస్థితమన్యగ్భద్రష్ట్రీనా
విష్టాని వాధ్వశ్రమనిస్సహా నపి పదాకృష్టిసంభావితోద్యమాయాసిత
యా గత్యా గచ్ఛత శ్చాతిమలినతరపటచ్చరాచ్ఛాదితా నసంస్కార
మలినకాయా ననేకదై వోద్బద్ధాధ్వధూళిపరుషమూర్ధజా³ ధ్వజా ని
వాధ్వక్షేశస్యా⁴ శ్రమా నివ శ్రమ స్యావాసా నివ ప్రవాసస్య పద
న్యాసా నివ దౌర్జన్యస్య సందర్భా నివ సర్వదుఃఖానా మదూరత స్త్వ
రితకసమేతాం స్తా⁵ లేఖహరకా⁶ స్త్రాలోక్య చ తస్మిన్నేవ మాతృ
గృహజ్ఞణే స్థిత్యా తేహ మాహ్వనాయాదిదేశ.

అనంతరం చాతర్కితాపతితద్దర్శనో త్పాదితద్విగుణదుఃఖావే
గా⁷ ముషితా ని వోస్తుక్తాని వేంద్రియై ర్దారుమయా నివ శూన్యశ
రీరాన్నిర్జీవితా ని వోఽస్పృతః పురస్తాత్పతంతీ బాష్పాంథా సాధ్వస
స్థలితచరణాని కతి చిద్గత్వా పదాని సగద్గదస్వర ముచ్చైచ రకృతప్ర
ణామా నే వావాదీత్. 'భద్రా! కథయతాశు వత్సస్య మే వార్తామ్,
ఇదం త్వన్య తైవ కథ మపి కరోతి మే హృదయం, ధీయతే మే వతో⁸
దృష్టో వా భవద్భిరీ త్యేవం పృష్టాస్తు తే సహసాగతబాష్పవేగ మవని
తలనివేశితోత్తమాంగాః ప్రణామాపదేశే నోత్సృజ్య కృచ్ఛాచ్ఛిదివాభి

1. వర్తమానో మాన్యతే. 2. యాతు. 3. శ్రయా. 4. అప్రత్యయమేవా
శ్రయతే వతోస్స.

ముఖ మున్నిమితవనా వ్యజ్ఞాపయ 'దేవి! దృష్టోఽస్మాభి రచోద్దమ
 స్తీరే యువ రాజః, శేష మేషత్వరితకో నివేదయిష్యతి' ఇత్యేవమభివధత
 ఏన తా నువ్బాష్పముఖ విలాసవతీ ప్రత్యువాచ 'కిం పఠత మయం
 తపస్వీ నివేదయిష్యతి, దూరతః ప్రభృత్య(పసు)సుదతప్రహర్షేణై వాప
 స్పదే న ప్రతిలేఖమాలికాకూన్యైః శిరోభి రావిషణ్ణదూనై రాననైః
 ప్రయత్న సూక్ష్మతాశ్రుమోక్ష¹దుఃస్థితాభ్యాం లోచనాభ్యాం శిష్యుభే
 దపమవధారణేన చ దృష్టే ర్య దావేదితవ్యం తద్భవద్భిరేవావేదితం,
 హా! వత్స! జగదేకచంద్ర! చంద్రావీడ! చంద్రానన! చంద్రశీతలప్రకృతే!
 చంద్రాభిరామగుణ! లోచనానందభూత! కిం భూతం తే యేన నాయా
 తోఽసి?, తాత! చంద్రావీడ! శిషితా బ్రవీమి న కోపా దుపాలంభనం, న
 యుక్త మేత త్తవ 'అంబ! న విలంబం మనా గపిశరో' మితి తథా మే
 పుః ప్రతిజ్ఞాయ త్తవ మ ప్యవ్యత్ర క్వా ప్యవస్థాతుం, వత్స గచ్ఛత
 ఏన తే మయాఽస్య హతహృదయస్య శంఖయైవ జ్ఞాతం దుర్లభం మే
 వత్సస్య పున ర్ముఖావలోకన మితి, బలా ద్గతోఽసి, కిం కరోమి?, కో
 వాత్ర వోహో వత్సస్య, మందభాగ్యాయా మ మై వైతా న్యపుణ్యా
 నాం విలసితాని, భవం త్యపుణ్యవతోఽపి లోకే న పున ర్తయా సదృశీ
 పాపకారిణీ, యస్యా స్త్వ మేక ఏవావచ్ఛిర్య క్వాపి నీతోఽసి,
 విప్రలభ్యా స్తి దగ్ధవేధసా, వత్స! దూరం గత స్యాపి తే ప్రపతామి
 పాదయోః, నివర్త నైకవారం, అంతేత్యాలవత స్తే వదన మాలోక
 యితు ముత్కంఠితం మే హృదయం, జాతదుర్లభక న జానా మ్యేవ కి
 మాజన్తనః శైశవం తే స్పృత్వా శోచామి, కి మాత్తాన మనుశోచామి?,
 ఉత యతావనాభోగహరిణీం వర్తమానాం రూపశోభాం?, ఆహా
 స్వి దవప్టంభధీరా ముత్ప్రేక్ష్యోత్ప్రేక్ష్యాగామినీం ప్రభుతా'మిత్యేవం
 విలపంతీం మా మవలోక్య హృదయస్థితోఽపి మైవం కృథా శ్చేతసి
 పుత్ర! యథా వినాపి మయా జీవత్యేవ విలాసవతీ, తాత! త్వయా
 వినా జీవంత్యా పితు రేవ తే కథం మయా వదనం దర్శితం?, న వేద్మి
 కి మితి ప్రియతయా తే కి మాకృతేః ప్రత్యయా దుత స్త్రీజన సహ
 భువో మూఢభావా దే వే త్యద్యాఽపి న శ్రద్ధధాతి మే హృద

య మనిష్టం తే, యేన సహస్రథా స్ఫుటతి స్ఫుటికః. త్తం చ వార్తాం తే
త్వరితకా ద్భీ తేవ నేచ్ఛామి పర మనాక ద్యై వాశ్రవణీయ ముపరతా
నీతి తాత! కిం బ్రవీమి? తథాఽపి, కి మనేన స్నేహానుచితేన లజ్జాక
రేణ వైక్లవ్యే నేత్యేషా స్థితాస్తి తే వత్స వచనా త్త్వాన్తి సరోదిమా
త్యభిదధా నై వాసన్మ సఖిజనావలంబితశరీరా మోహ మగాత్.

అక్షైకదా త్వనేకసహస్రసంఖ్యేన ప్రథావతా విలాసనతీపరిజనే
నావేదితే, తస్మిన్ స్వప్నాంతో, మందరాస్థాలనే నే వోచ్చలితోమహం
భోధి రుద్భాసితచేతాః, సుంభ్రమ ముఖా యార్య శుకనాసద్విలీ
యో యామావస్థితాం ప్రజనీం కరేణుకా మారుహ్య రయాదాపి
బన్నివ పురో రాజమార్గం, కి మేత ది త్యున్ముక్తనాదకలకలేన స్వతః,
ప్రథావతా జనపదాఘేనాకర్ష, ని వావర్జయ, ని వ ఉద్వాసయ,
ని వ విపర్యాసయ, ని వ పృష్టతః సగోపురాట్టాలకప్రాకారభవన
తోరణా ముజ్జయినీం నిర్జగామ నరపతిః ఉవేత్యచ అవంతీమాతృకా
గృహ మనతీర్థ తిర్యగ్విపణ్ణోద్భాష్యవదనేన మలయజ జలై శ్చ పిం
చతా కదలీదత్తై శ్చ వీజయతా జలార్ద్రైః పాణి పల్లవై స్సంవాహసం
కుర్వతా కథం కథ మపి చేతనాం ప్రతిపద్యమానాం, పరిజనే నార్థోస్తీ
లితలోచనయుగళా ముష్టకాలకమలినీ, మివ విలాసనతీ ముశ్యోత్.
దృష్ట్వా చ, సహసా ప్రవృత్తేన నేత్రాంభసా మూర్ఛనశేషాపనయనా
యే వాసించకా సముపవిశ్య పార్శ్వే స్పృశ్యామృతపక్షిణా కరేణ లలా
తే చతుషి కపోలయో రురసి బాహ్వో శ్చ స్పృశ్క శనై శ్చనై
ర్భాష్యగర్జద మవాదీత్. 'దేవి! యది సత్య మేవా న్యాదృశం, కి మపి
వత్సస్య! చంద్రాపీడస్య! తతో న జీవ్యత ఏవ, కి మర్థ మయ మాత్తా
వత్సస్య కృతే సకలలోకసాధారణే నామునా వైక్లవ్యోపగమేన తుచ్ఛ
తాం నీయతే! ఇయంతి శుభా న్యుపాత్తాని కర్తాణి, కి మపరం, క్రియతే,
నాతోఽధికస్య సుఖస్య భాజనం వయ మను పాత్తం హి వృద్ధయస్య
తాడన మపి కుర్వద్భి ర్న లభ్యత ఏ వాత్రాత్తేచ్ఛయా విధి ర్నా
మాపరః కోఽప్య త్రాస్తే య త్తస్మై రోచతే, త త్కరోతి, నాఽసా
కస్య చి దపాయ త్తః. ఏవం చ పరాధీనవృత్తా సర్వస్మిన్న, కిం వాస్తాభి

ర్లబ్ధం, వత్స స్వాతిదుర్లభో జన్మోత్సవః సంభావితః, అజ్ఞగతస్య ముఖ మవలోకితమ్, ఉత్తానశయస్యోచ్చుబ్ధ చరణా వృత్తమాంగే కృతౌ, జానుసంచారిణో రేణుధూపరశరీరకస్యాంకే 'లగతః స్పృశుఖ మను భూతమ్, అవ్యక్తమనోహరిణి ప్రథమజన్మితాని శ్రోత్రే కృతాని, విచేష్టమానస్య బాలచాటవో దృష్టాః, గృహీతవిద్యస్య గుణవత్తయా నిందితం హృదయమ్, ఉపారూఢ యావనస్యామానుషీ రూపశోభా శక్తిశ్చ ప్రత్యక్షీకృతా, అభిషిక్తస్య చ యావరాజ్యే శిరస్సమా ఘ్రాతం, దిగ్విజయాగతస్య ప్రణమతః పరిష్కృతావ్యంగానివితావదేవ మనోరథశతవాంఛితస్య వస్తునోన సంపన్నం యద్వధూసమేతస్య నిజ పదే ప్రతిష్ఠాంకృత్వా తపోవనే 'గంతవ్యం, సర్వాభివాంఛితస్తాప్తి స్తు మహతః పుణ్యరాశేః ఫలమ్. అపర మపి కిం వృత్తం వత్సస్య త్యేత ద ద్యాపి న పరిస్ఫుటం కేన చి దత్ర కథితమ్, ఏతావత్తు మయా వ్యక్త మేవ త త్పరిజనా త్కథయతః 'శ్రుతం, యథాఽస్మత్ప్రేహితై ర్లోభహాతకై స్సహ అపరోవత్సస్య మే బాలసేవకః త్వరితక ఆయాతః, స తు వేత్తి పర్యం వృత్తాంతం, సోఽపి త్వయా న పృష్ట ఏవేతి, తం తు తావత్పుచ్చామః, తతో జీవితమరణయో రన్యతరదంగీకరిష్యామ' ఇ త్యభివద త్యేవ రాజని పరిజనాంతరితం త్వరితం త్వరితక మాహూయ ప్రతీహార స్త్వరితకమారా న్తహీతలనివేశితో త్తమాంగ మాలోకయతు దేవ ఇతి దర్శితవాః.

రాజా తు తథా త మాలోక్య చంద్రాపీడస్నేహ 'దేహ్యా పీ'త్యావూయ హస్తే నోత్తమాంగే స్పృష్ట్యా దిష్టవా 'భద్ర! కథయ కిం వృత్తం వత్సస్య వేగే(యే)నాగమనాయ మయా తన్వత్తా చామాత్యేన చ లిఖితేఽపి స నాయతః, అనాగమనకారణం వా న కిం చి ల్లిఖితవా' ఇతి స త్వేన మాదిష్టో రాజ్ఞా గమనతః ప్రభృతి యథా వృత్తం కథయితు మారేభే రాజా తు చంద్రాపీడహృదయ స్ఫుటన వృత్తాంతం యావదాకర్ణ్యాతుభితశోకాన్ల వాక్రొంతివిహ్వలః ప్రసార్య కర మార్తస్వర స్త్వరితక మవాదీత్ 'భద్ర! విరమ, త్వయా కథితం సంప్రతి కథనీయం, త న్తయాఽపి శ్రుతం య చో్చితవ్యం, పూర్ణో

మే ప్రశ్నదోహదః, నివృత్తం శ్రవణకాతుకం, కృతార్థీభూతా శ్రుతిః, అనందితం హృదయం, సముత్పన్నా ప్రీతిః, సుఖం స్థితోఽస్తి, హ! వత్స! త్వయై కాకినా స్ఫుటతో హృదయ స్యానుభూతా వేదనా, నిర్వ్యాధా త్వయా వై శంపాయన సోమపరి ప్రీతిః, వయం దుగభిభాగినో నిస్త్రీంశాః కర్తృచాండాలాః, యేషాం త వాపి హృదయస్ఫుటనే నిర్వికారమే వేదం, దేవి! వజ్రసారతోఽపి కఠినతర మావయోర్హృదయం, యచ్ఛ్చుత్వా వ్యేవం న స్వయం స్ఫుటతి సహస్రథా, న చాపి మరణదుగభి భీరవోఽమీ వత్స మనుగచ్ఛంతి స్వయం ప్రాణాః, త దుత్తిష్ఠయావదేవాదిదూరం న ప్రయాత్యే కాకీ వత్స స్తావ దేవానుగమనాయ ప్రయతామహే, 'ఆః! శుకనాస! కి మద్భ్యాపి తిష్ఠసి, ఆయం కాలః స్నేహస్య, మహాకాలాయతనసమీపే సమాదిశ శిసుపరిచారి కాచితా రచనాయ, ఉపసయత యుజితీ కాష్ఠాని కాష్ఠికాః, కిం తిష్ఠత ఏవ సంకుచితాః కందుకినః, గత్వా నిష్క్రామయత హుతాశనప్రవేశోపకరణాని, నిష్కారణమితి నేన కి మధునా? శిపురోధః పరిలంభా ద్వి నా ప్రనిశ్య దాపయాశేషం ద్విజేభ్యః కోశం, కస్య కృతేఽద్యాపి పాల్యతే, పాలనాదికం కరణీయ మే వాధునాక్షీణం క్షీణపుణ్యస్య మేయాత యథాభూమిం భూమిపతయః, ఉత్పప్తాః స్థ, యథా చ నాద్యై వానాథతా దుగభిం జానంతి ప్రజా స్తథా కరిష్యథ, కథావశేషీభూతో మే వత్సః, క మపరం సంవిధాపయామి, ఏవ మార్తం ప్రలపంతం చ తారావీడ మచేతితాత్పరీడయా చ విలాసవత్స్యా విధృతశరీర మార్తం స్త్వరితకో వ్యజ్ఞాపయత్. 'దేవ యథా త్వం హృదయే సంభావయసి న తథా స్ఫుటితే హృదయే ధ్రియతే శరీరేణ యువరాజః, శావదోషాద్వై శంపాయనస్య చ యథా జన్మ తథా నిరవశేషం శృణోతు తావద్దేవః' ఇతి.

తారావీడ స్తు త దద్భుత మాకర్ణ్య కాతుకాంతరితశోకా వేగో విగతనిమేషేణ చతుషావిష్ట ఇవ దత్తావధాన స్తేన కథ్యమానం యథాద్భుతం యథాశ్రుతం యథానుభూతం చ నిరవశేషం తత్సర్వ మశ్రాపీత్. శ్రుత్వా చ త మనేకచిహ్నాత్పాదితప్రత్యయ మశ్రే

దేయం చ నిరతిశయశోకకారకం చ విస్తయాస్పదభూతం చ దుశ్శృవం
చ కాతుకకరం చ యువరాజవైశంపాయనయో ర్వృత్తాంత మీష దివ
నివర్తితాననోవిమర్ష స్తిమితతారకాం దృశం నిర్విశేషావస్థే శుకనాసము
ఖే న్యపాతయత్. సుహృద స్తు స్వయం దుఃఖితా అపి విస్తృత్యాత్మ
దుఃఖం సుహృద్దుఃఖాపనోదా యైవ వర్తంతే యత శుకనాస స్తదవ
స్థోఽపి స్వస్థవ దవనిపతి మువాచ.

‘దేవ! చిత్రేఽస్తికా సంసారే చరత్సు సుఖదుఃఖమోహమయేషు
దేవత్యగోగ్ధానిమానుషేషు త్రిగుణాత్తనః ప్రధానస్య పరిణామా త్పర
మాణ్యాదే ర్భృహండపర్యంత స్తోత్పత్తిస్థితిప్రళయకారణస్యేచ్ఛయా
వాధర్మాధర్మసాధనానా మిష్టానిష్టకర్తృఫల సంబంధకారిణాం కర్తృణాం
వా శుభాశుభానాం విపాకా త్వభావా ద్వా శ్రయ మే వానేకప్ర
కార ముత్పద్యమానస్య తిష్ఠతో వినశ్యతో వా నియతవృత్తే స్థావరజం
గమస్య న కదా చి దవస్థా సా యా న సంభవతి, త త్కిం కృతోఽ
యం దేవ స్యాత్ర వస్తుని విమర్శః, యది ముక్తే ర్విచారా త్కియం
త్వత్త్ర యుక్తిహితాని ఆగమప్రామాణ్యా దే వాఘ్యుపగతాని అవిసం
వాదిని దృశ్యంతే, ముద్రాబద్ధా ధ్యానా ద్వా విషమప్రసుప్త స్తోథా
పనే కీదృశీ యుక్తిః, అయస్కాంతస్య చాయస స్సమాకర్షణే భ్రమణే
వా, మంత్రాణాం వా వైదికానా మవైదికానాం వానేకప్రకారేషు
కర్మసుసిద్ధౌవా, నానావిధసంయోగవ్రవ్యాణాం వా మరణోమదమాం
ద్యోత్వానాః పారణవశీకరణాదిషు శక్తే స్సముత్పాదనాత్, అన్యే
షాంచ బహుతరాణా మేవంవిధానాంచ తత్ర తత్ర సర్వస్మిన్నే వాగ
మాః ప్రమాణమ్, ఆగమేషు చ సర్వేష్వేవపురాణేషు రామాయణమహా
భారతాదిషు సంత్యనేకప్రకారా శ్శాసనాంతాః, తద్యథా—మహేంద్ర
పదవర్తినో నహుషస్య రాజర్షేరగస్త్యశాపదోషా దజగరతా సౌదా
సస్య చ వసిష్ఠసుతశాపా న్నానుషాదత్వమ్, అమరగురుశాపా చ్చయయా
తే స్తామణ్య ఏవ జరసా భంగః, త్రిశంకోశ్చగురుపుత్రశాపాచ్ఛండా
భావః, శ్రూయతే చ స్వర్గవాసీ మహాభిషా నామ రాజాన్తికా లోకే,

శంతనుపత్నిత్వ ముపగతాయాం గంగాయాం శాపదోషా దష్టానా
మపి వసూనా¹ ముత్పత్తిః, తిష్ఠతు తావ దన్యత్, అయ మాదిదోషో
భగవా నజ స్సవన జమదగ్నే రాత్తజతా ముపగతః, శ్రూయతే చ
పున శ్చతుర్థా² ౭౭త్తానం విభజ్య రాజన్వే ర్దశరథస్య త త్తైవ చ పున
ర్మధురాయాం వసుదేవస్య, త న్తనుష్యేషు దేవతానా ముత్పత్తి ర్నై
వాసంభావితా, న చ పూర్వమనుష్యేభ్యో గుణైః పరిహీయతే దేవః,
స చైవం భగవతః కమలనాభాదతిరిచ్ఛతే చంద్రమాః, కి మత్ర సు
భావనీయమ్?, అపి చ గర్భారంభసంభవే దేవేన దేవ్యా వదనే విశం
శ్చంద్రమా ఏవ దృష్టః, తథా మమాపి స్వప్నే పుండరీక స్త్యైవ
దర్శన ముపజాతం, తదుత్పత్తిం ప్రతి తయో ర్నా స్త్యైవ సందేహః,
వినష్టయో శ్చరీర స్యావినాశః కథం కథం వా పునర్జీవితప్రలంభ ఇ
త్య త్రాఖిలలోక ప్రఖ్యాతప్రభావ మనృత మేవ కారణ నూపేదితం,
త చ్చంద్రమపి వర్తతే ఇ త్యేషా ప్యస్త్యైవ వార్తా, తోత్పత్య మిథ
మే వావగచ్ఛతు దేవః, అన్యచ్ఛేనృశాకారకాంతే రఖిలలోకాష్టాంశ
కారణోఽన్యత్ర సుభవ ఏవతస్య నాస్తి, తత్కల్యాణైర చిరాచ్ఛాపా
వపానే నిర్వర్తితగంధర్వసుతో ద్వాహమంగళస్య గళన్నయనపయసో
వభాసహ పాదయోః పతతః పుత్రత్వ ముపగతస్య చంద్రా³ పీడనామాం
తరితస్య లోకపాల స్త్యైవ చంద్రమసో దర్శనేన జన్మకృత మేవ
సంతాపం పరిత్యక్యతి దేవః, త త్తయో రయం శాపః అస్థాకం పున
ర్వర ఏన, త దస్తి⁴ వస్తుని మనాగపి న దేవేన దేవ్యా వా శోకః
కార్యః, మంగళాన్యభిధ్యాయంతామ్, అభిమతదేవతారాధ నేన ధనా
తిసృజేన చాన్యజ్ఞోపార్జితం కుశల మభిబధ్యతామ్. అకుశల మప్య
పార్జిత మతికష్టతమేన. ఉపవాసాదియమనియమకష్టవ్రతోప వాసాదినా
తపశపరిక్లేశేన క్షయ ముపనీయతామ్, అపర మపి య ద్య దవగతం
శ్రేయస్కరం శ్రూయతే జ్ఞాయతే త త్తద దైవ వారభ్య క్రియ
తాం కార్యతాం చ కర్త, కర్తణాం ఖటు వైదికానాం అవైదికానాం
వా అసాధ్యం నామ కిం చి దపి నాస్తి, ఉత్పత్తి రపి తయోః కృచ్ఛం⁵ లిబ్ధ
యోరీదృశే నైవ ప్రకారణోపజాతా.'

ఇ త్యుక్తవతి శుకనానే సశోక ఏవ రాజా ప్రత్యవాదీత్.—
 'సర్వ మేవ మే తద్య(దా)థాఽర్యేణాభిహితం కోఽన్యో బుధ్యతే,
 కేనవాచరేణ వయం పరిబోధనీయాః, కస్య వా పరస్య అస్తాభి ర్వచనం
 కరణీయం?, కిం తు త ద్వత్సస్య మే వై శంపాయనదుఃఖాత్ స్ఫుటనం
 హృదయస్య అగ్రతో దృష్టిలగ్నం సర్వ మే వాన్య 'దంతరపతితం
 తదేవ పశ్యామి, త దేవ శృణోమి, త దేవోత్ప్రేక్షే, త దేవ మప్రత్య
 ష్ఠితేవత్సస్య వదనే సంప్రంభ మేవాత్తనో న శక్నోమి కర్తుమ్, యత్ర
 చ మ మాప్యయ మీదృశః ప్రకార స్తత్ర దేవ్యాః పరిబోధనం దూరా
 పేత మేవ, శిద్ధమనాదృతేఽన్య ఉపాయ ఏవ నాస్తి జీవితసంభారణాయ,
 ఇత్యేవ మవధారయ త్వార్యః' ఇత్యుక్తవతి తా రావీడే చిరా త్తనయపీ
 డయా పశ్యుః పురః పరిత్యజ్య లజ్ఞాం విలాసవతీ కృతాంజలి రుచ్చై
 ర్జగాద. 'ఆర్యపుత్ర! య ద్యేవం తథాఽపి కి మపరం విలంబితే న, నిర్గ
 తా ఏవ వయం. దీయతాం ప్ర(యా)మాణమ్, ఉత్తామ్యుతి మే హృద
 యం వత్సస్య దర్శనాయ, యదపి దుఃఖానోదనార్థం క్షిప్యతి త మ
 స్యాశంసితహృదయస్యాసీత్, త దపి సంప్రతి దర్శనాకాంక్షయా న
 రోచత ఏవ, జానామి వరం దీర్ఘ కాల మపి దుఃఖా న్యనుభవంతీ సకృదపి
 వత్సస్య దర్శనాయ జీవితాస్తి. న పున రసహ్యదుఃఖోపశాంతయే సంప్ర
 త్యేన మృతా స్తీతి, త దస్య కిదురాశానిబంధనస్య సర్వాత్మయనివా
 రణోపాయస్య వత్సాననావలోక కి నో న్ముఖస్య గమన మపి హృదయస్య
 తావ ద్విరోధతాం వ్రజతు' ఇతి వదంతీ మేవ విలాసవతీ కిమాగ
 త్యాన్యతమః శుకనాసస్యాఽత్తమః పరిణీతవయాః పట్కర్తవా
 సముపసృత్య స్వస్తీ త్యుక్త్వా వ్యజ్ఞాపయత్.—'దేవి సర్వ త్రైవాపరి
 స్ఫుటే నామునా వార్తాకలకలే నాకుశ్రీయమాణహృదయా మనో
 రమా స్వయ మే వాగతా, రాజ్ఞో లజ్జమానా నోపగతా స్థానమిదం,
 త దేమా మాతృగృహస్య పృష్ఠత స్తిష్ఠతి, పృచ్ఛతి చ దేవీం' కిమేభిః
 కథితం?, జీవతి మే వతో వై శంపాయనః, స్వస్థశరీరో వా?, ధాకిలేవాపు
 న ర్యువరాజస్య?, కావార్తా?, క్వవా వర్తతే?, తా నాగమిష్యతోవా?,

1. దంతరయతి. 2. స్ఫుటన మంగీకృతమాసీత్. 3. పునరాశా. 4. నోక్తు
 కస్య. 5. మాసాద్య.

కి యద్భిర్దివనై రితి' రాజా తు తమపరతివార్తాయా అపి కష్టతమ మాకర్ణ్య దీర్ఘ ఇవ శుచా శతగుణీభూతశోకోత్ ఫ్లా¹తాక్షీం విలాస వతీ మవాదీత్, 'జేవి! నశ్రుతం వత్సయోః కృతే కం చి దపి ప్రియస భ్యా తే, అన్యత శ్చశ్రుత్వా కదా చిజ్జీవితేనైవ వియుజ్యతే, తదుత్తిష్ఠ స్వయ మేవ ధైర్య మాలంబ్య సర్వవృత్తాంతానుకథనేన సంస్తమ్భయ ప్రియసఖంతయా ప్యార్థ్య శుకనానేన సహ యాతవ్య మే² వేత్సుణ్ణా ప్య సురిజనాం విలాసవతీం వ్యసర్జయత్. ఆత్మనాఽపి శుకనానేన సహ గమనసంవిధాన మకరోత్.

అథ తథా ప్రసితే రాజని రాజానురాగా చ్చంద్రాపీడన్నే హేన చాశ్చర్యవర్ణనకుతూహలా చ్చ ప్రథమగతపితృపుత్రభ్రాతృమిత్ర స్వజనదర్శనాయ చ గృహరక్షకవర్జ ముజ్జయిన్యాః సర్వ ఏవ లోకోగం తు ముదచలత్. రాజా తు శీఘ్రగమనవిఘాతహేతు³ సర్వా నేన నివర్త్య ప్రలఘుపరికరః పిబన్నివ పంథాన మేకదివసే నైవ పరాప తితు మీహమానః స్తోకత ఏ వాధ్వనః ప్రభృత్యుత్తామ్యుతా హృదయేన కియ త్యధ్వ స్య ద్యాపి వర్తామహే కతిఃప్రయై ద్దిననైః పరాపతా మ ఇతి చ ముహూర్తుహు స్తురంగమారోపితం త్వరితక మాహూయ పృచ్ఛన్ అవిచ్ఛిన్నై శ్చ ప్రయాణకై ర్వహా న్నాతిబహుభి రేవ దివ నై రాససాదాచ్ఛిరమ్. ఆసాద్య చ వికల్పశతడోలాధిరోహణః సితే నాం తరాత్తనా దూకస్థిత ఏవ ప్రథమమాప్తతమా నశ్వవారా⁴ వార్తాన్వేషణాయ త్వరితకేన సహ ప్రహితవాత్.

అథ తైః స హగచ్ఛంత ముజ్ఞితాత్మసంస్కారోమలినీకృతశ రీర శివవనితల మివ ప్రవేష్టు మీహమాన మహామహామికయా పర స్పరావరణే నై వాత్మచననదర్శన మభిరక్షంత మక్షత మపి హతమివ సపరిచ్ఛద మపి ముషిత మివ జీవంత మపి మృత మివ ససమ్భ్రమకృణా గమన మపి ప్రతీప మాకృష్యమాణచరణ మివ అంగై రేవ సహ గళ తోత్సాహం బాష్పే ణేవ సహ ముక్తాత్మానం వైక్లభ్యే నైవ స హా పసర్పంతం మేఘనాదపురస్సరం సకల మేవ చంద్రాపీడచరణతలనిబద్ధ

1. తాంగీం. 2. తదా యదార్థ. 3. మలినకృశకరీరం. 4. అవనితలనివేతి⁵ త్రహంగమ దృష్టవినీతరదృష్టిః జీవితలజ్ఞానా రసాశలమివ. 5. అత్తదర్శన.

జీవితం రాజపుత్రలోక మాలోక్య ఉల్లసితతనయశోకోరి వేగాక్రాంతోఽపి ఉచ్చ్వసిత ఇవ దృఢీభూతచంద్రాపీడదేహవిశాళప్రత్యయే నాంతరాత్తనా నివృత్త్య సావరణపర్యాణవర్తిసిం విలాసవతీ మవాదీత్.. 'దేవి! దిష్ట్యా వర్ధనే, ధ్రియతే సత్య మేవ శరీరేణ వత్సః, యేన సకల ఏవాయం తచ్ఛరణకమలానుజీవీ రాజపుత్రలోక స్తత్సాదమూలాదా గతః' ఇతి సా తు తదాకర్ణ్య కిం చి దాత్తపాణి నై వోత్సారితావరణ సిచయాంచలా నిశ్చలయా దృష్ట్యా చిర మివ విలోక్య తనయనిర్వి శేషం రాజపుత్రలోక మవిచ్ఛిన్నాశ్రుధారాపి ధైర్య ముత్సృజ్యో చైవ రారటితవతీ హ! వత్స! కథం సహ పాంసుక్రీడిత సైత్యతావతో రాజపుత్రలోకస్య మధ్యే త్వమే వైకో నదృశ్యనే' ఇతి. తథారటంతీం తు తాం దూరత ఏవ సమాశ్వాస్య రాజా సమం సర్వలోకే నావనితలనివేశితో త్రమాంగం మేఘనాద మితో ధౌకస్వే 'త్యాది శ్వా ప్రాక్షిత్. 'మేఘనాద! కథయ కో' వృత్తాంతో వర్తతే మే వత్స స్యే'తి. స తు వ్యజ్ఞాపయత్. — 'దేవ! చేతనావిరహాత్ చేష్టామాత్రక మే వాపగ తం శరీరే పున ర్జాయతే, దివసేఽభ్యధికా కాంతి స్సముపజాయతే' ఇతి రాజా తు త చ్ఛ్రిత్యా జీవితప్రతిలంఘే సముపజాతప్రత్యాశః శ్రుతం దేవ్యా మేఘనాదస్య వచనం తదేహి చిరా త్పునః కృతార్థయామో దర్శనే నాత్మానం షశ్యామో వత్సస్య వదన మి త్యభిరథాన ఏ వాభి వర్ధితగతివిశేషయా కరేణ్యా మహాశ్వేతాశ్రమ మగమత్.

అథ సహనైవ చంద్రాపీడగురుజనాగమన మాకర్ణ్య పునః ప్రక్షిప్తతారముక్తానుకారినయనజలబిందుసందోహం 'హ! హతాస్తి! మందపుణ్యా దుఃఖైకభాగినీ న జానామ్యేవ విస్మృతమరణాకియద్యావ దహ మనేనానేకప్రకారఖలీకారదానైకపండితేన దగ్ధవేదనా పరం దగ్ధవ్యే' త్యభిరథానా ఏవ ధావిత్యా హ్రియా మహాశ్వేతా గృహ భ్యంతర మవిశత్. చిత్రరథతనయాపి సత్వరోపసృతసఖికదంబకావలం బితశరీరా తూష్ణీ మేవ మోహంధకారమ్. తదవస్థయా శ్చ తయో శ్చూకనాసావలంబితశరీరో రాజా వివేశ ఆశ్రమపదం, తదను చ మనో రమానులంబితశరీరా పురః ప్రధావితోతో ఘృతాయతతదృష్టిః క్వ

వత్స ఇతి ¹వదంతీ విలాసవతీ. ప్రవిశ్య చ సహజయా కాంత్యా
 అవిరహిత ముపరతస్వప్రయత్నం ²ప్రస్తరమయ మివ తం పుత్ర
³వత్సలః పుత్ర మాలోక్య యావన్న పరాపతత్యేవ తారా
 పీడ స్తావద్విలాసవతీ విధారయంతీ మనోరమా మప్యాక్షిప్య దూరత
 వన ప్రసారితబాహులతాద్వయా రయోన్ముక్తజర్జరాభర్నయనజలథా
 రాభిః ప్రసవేణ సిందంతీ మహీతలం హి జాతదుర్లభక చిరా
 ద్దృష్టో⁴ఽసి దేహి మే ప్రతివచన మాలోకయ సకృదపి మా మను
 చితం తాత! త వైత దవస్థాన ముత్థాయాంకోపగమనే న మే
 సంపాదయ తనయోచితం స్నేహం ¹అవకర్ణితపూర్వం బాల్యే²ఽపి
 త్వయా మద్యచన మద్య కి మేవం ప్రలసంత్యా అపి శృణోషి జాత
 కేన రోషితో³ఽసి ఏషా తోషయామి వత్స పాదయో ర్నిపత్య పుత్ర
 చంద్రాపీడ ప్రణమ తావ త్పృత్యుద్గమ్య త్వత్స్నేహం దేవ అతి దూర
 మాగత స్యాపి పితుః పాదో క్వ సాగతా తే గురుజనభక్తిః క్వ తే
 గుణాః క్వ స స్నేహాః క్వ సా ధర్మజ్ఞతా క్వ తత్పితృపక్షపాతిత్వం క్వ
 సా బంధుప్రీతిః క్వ సా పరిజనవత్సలతా కథ మభ్యాగ్రై ర్దై స్వ మేక
 వద ఏ వోత్సృజ్యైవ మాదాంస్య మవలం బ్యావస్థితో⁴ఽసి. అథ వా
 యథాత్మసుఖం తథా తత్త్వ వయ మనుదాసీనహృదయా స్త్వ యీతి
 కృతార్తప్రలాపా సముపసృత్య పునర్గాఢగాఢ మాలింగ్యాంగాని
 శిర స్సమాఘ్రాయ కపోశా చుంబయిత్వా చంద్రాపీడస్య చరణా
 వుత్తమాంగే¹ ఏత్వా ముక్తకంఠ మరోదీత్. తత స్తథా రుదంతీం
 తు తా మంతరితనిజపీడ స్తారాపీడ శృంద్రాపీడ మపి అపరిష్కజ్యైవ
 సర్వప్రజాపీడాపహరణక్షమాభ్యాం దోర్భాగ్న మవలంబ్యాబ్రువీత్.
 'దేవి! య ద్య ప్యావయో స్సుకృతై రపత్యతా ముపగత స్తథాపి
 దేవతామూర్తి రయ మశోచనీయః త దున్ముచ్యతా మయ మిదాసీం
 మనుష్యలోకోచితః శోచితవ్య వృత్తాంతః అస్మిన్ శోకే కృతే కించి
 దపి న భవతి కేవలం గళ ఏవ స్ఫుటతి రటతో న హృదయం నిర
 ర్థకం ప్రలపిత మేవ నిర్భాతి పరం వదనాన్న జీవితం నిరాసుంగం నయన
 జల మేవ పతితి న శరీరమ్ అపి చ వత్సస్యాదర్శనమాత్ర మే

వావయోః వీడాకరం, త చ్చైవ మాలోక్యమానేముఖేఽస్య దూరా
వేతమ్, అపర మస్యా మవస్థాయా మావాభ్యాం ద్వాభ్యా మపి తావ
త్పర మవష్టంభం కృత్వా మనోరమా శుకనాస శ్చ సంధారణీయా
యయో గ్లోకాంతరితో వైశంపాయనః, తిష్ఠతాం తావ దేతా వపి,
యస్యాః ప్రభావా త్పునరనుభవనీయోఽస్య జీవితప్రతిలంభాభ్యుదయ
మహోత్సవ స్సేయం గంధర్వరాజతనయా వధూస్తే ఽస్తదాగమనశో
కోర్చి సంక్రాంతిమూఢా సనామగ్రహణ ముస్తుక్తాక్రందాభిః ప్రియ
సఖిభి ర్గృహ్యమాణా ఽప్యద్యాపి సంజ్ఞాం న లభతే, త దేనాం తావ
దంకే కృత్వా ఉత్థాప్య చేతనాం లంభయ, తతో యథేచ్ఛం రోదిష్యతి.'

1. విలాసవతీ తు త చ్చుత్వా ససంభ్రమోస్తుక్తచంద్రాపీడచరణా
'త త్త్వ సా మే జీవితప్రతిలంభ హేతు ర్వత్సస్య వధూ రితి భావ
మానా చోపసృత్య తదవస్థాం తు తా ముక్తా ప్యాంకే కృత్వా మా
ర్శానిమిలనాహితద్విగుణతరనయనశోభం వదన మాలోక్యానవర
తనయనసలిలస్నాద్గ్రీ మిందుశకలశీతలం స్వకపోలం కపోలయో ర్గ
లాటే లోచనయో శ్చ నివేశయంతీ చంద్రాపీడస్పర్శశీతలేన చ పాణి
నా హృదయం స్పృశంతీ సమాశ్వసిహి మే మాత స్త్వయా వి నా
ద్యైవ ప్రభృతి కేన సంధారితం వత్సస్య మే చంద్రాపీడస్య శరీరం మాత
స్త్వ మమృతమయీ జాతాసి యేన వత్సస్య పున ర్వదన మాలోకిత'
మి త్యవాచీత్. కాదంబరీ తు లేన చంద్రాపీడనామగ్రహణేన లేన చ
నిర్విశేషసృత్తినా విలాసవతీశరీరస్పర్శేన లబ్ధసంజ్ఞా లబ్ధావనప్రముఖ
ప్రతిపత్తిమూఢా మదలేఖయాఽంకా దవతార్య పరనల్పేన యథా
క్రమ మకార్యత వందనాం గురూణామ్. ఆయుష్షతి! దీర్ఘ కాల మవిధ
వా భవేతి కృతాశీర్వాదా శనై దృఢాప్యమానాఽతినికటే విలాస
వత్యాః పృథతః సముపవేశ్యాధ్యార్యత. అథ ప్రత్యాపన్న చేతనాయాం
చిత్రరథతనయాయాం చంద్రాపీడ మే వోజ్జీవితం మన్యమానో రాజా

1. ఇత్యభిహితా రాజ్ఞా విలాసవతీ క్వ సా మే వత్సస్య జీవితవిబంధనధూరిత్య
భిదధల్నేన ససృభ్రమ ముచస్యకృతప్రతిపన్నసృజ్ఞామే వాంకే నాదాయ కాదంబరీ
కరణ మార్శానిమిలనాహిత.

చిర మి వాస్య గాఢ మంగ మాళింగం శుంబం శ్చ పశ్యం శ్చ స్పృశం శ్చ స్థిత్యా మదలేఖామాహూయాదిదేశ. — 'దర్శకసుఖమాత్రక మస్తాకంవిధీయమానం, త చ్చాస్తాభి రాసాదితం, త ద్యాదృశేనై వోపచారే ఙ్జైతావతో దివసా నుపచరితవతీ వధూ ర్యత్సస్య శరీరం స ఏవోపచారో నాస్తదుపరోధా ల్లజ్జయా వా మనాగపి పరిహరణీయః, వయం నిష్ప్రయోజనా ద్రష్టార ఏవ కేవలం, కి మస్తాభి రత్ర స్థితై ర్గతై ర్వా? యస్యాః కరస్య సంగేనాప్యాయిత మేత దవివాశి శరీరం నైవ వధూః పార్శ్వైః స్య తిష్ఠతు' ఇత్యాదిశ్య నిర్జగము నిర్గత్య చోపకల్పితం నిజవాస మగ త్వైవ తపస్వివాసోచితేనృతమస్మి న్నా సన్న ఏ వాశ్రమస్య శుచిశిలాతలసనాథే తరులతామణ్డపే సముపవిశ్య నిర్విశేషదుఃఖం సకల మేవ రాజచక్ర మాహూయ సబహుమాన మవాదీత్ — 'భవద్భి రవగంతవ్యం యథాఽద్య శోకావేశా దేత దహ మంగీకరోమి, పూర్వచింతిత ఏవాయ మథో యథా వధూసమే తస్య చంద్రావీడస్య వదన మాలోక్య సంక్రామితనిజభరణ మయా క్వాపి గత్వాఽఽశ్రమపదే పశ్చిమం వయః క్షిపితవ్య మితి, స చాయం మే భగవతా కృతాంతేన పుగాకృతైః కర్తృభి ర్వా విరూపై రేవం సముపనమితః, కి మపరం క్రియతే? అగ్నిమణియా నియతిః, ఆప్రాపణీయం నానుభూత మాత్మచేష్టాకృతం వత్సస్య క్షిముఖం, ప్రజాపరిపాలనఫల బలం పున ర్భవద్భుజేష్వేవ అవక్షతేష్వహత మస్త్యేవ, ఆస్య థాఽపి హి చేష్టమానే ష్వస్తాసు సర్వ మే వాఽస్థితం, త దిచ్ఛామి చిరకాంక్షితం మనోరథం పూరయితుం, ధన్యా శ్చ జరావీతసారతనవ స్తవయే భ్రాతరి వాత్సభర మాసజ్య లఘుశరీరాః పరలోకగమనం సాధయంతి, తచ్చ బలాన్లశే పాద మాధాయ యదా తదాఽనిచ్ఛతో ప్యాచ్ఛిద్యత ఏవ కృతాంతేన, త ద్దది పాత్రే క్వాపి స్థాపయిత్వా నిజవదం జరాపరిభుక్తశేషేణ నిష్ప్రయోజనస్థినా స్వసుఖబాహ్యోన మాంసపిండేన శరీరకేణ పరలోకసుఖాన్యుపార్జ్యంతే లాభ ఏవాయం, తస్య వస్తునః కృతే భవంతో మయా ప్రార్థనీయాః' ఇత్యుక్త్వా సన్నిహితాన్యపి పరిత్యజ్యో చితాన్యుభోగసుఖాన్యను

చీతా న్యంగీకృత్య చ వన్యాని తపోవనదుగ్ధాని స్థితః తథా హి:—
 వార్షబుద్ధిం వృక్షమూలేషు, అంతగృహస్థీప్రీతిం లతాసు, సంస్తుతజన
 స్నేహం హరిణకేషు, నివసనరుచిం చీరవల్కలేషు, కుంతలరచనాభి
 యోగం జటాసు, ఆహారసౌహార్దం కందమూలఫలేషు, శస్త్రధారణవ్య
 సన మక్షిసూత్రే, ప్రజా ప్రతిపాలనశక్తిం సమిత్కుశ కుసుమేషు, నర్తా
 లాపం ధర్మసంకథాసు, సమరరస ముపశమే, జయేచ్ఛాం పరత్రే,
 శోశస్పృహం తపసి, ఆజ్ఞాం మానే, సర్వోపభోగరాగం చ వైరాగ్యే,
 తరుషు తనయస్నేహం, సంక్రమయ్య తథా తపస్విజనోచితాః క్రియాః
 కుర్వత్ గంధర్వలోకోచితా నహ రహ రుపచారా తాదంబర్యా
 కథ మపి సముత్సృప్తలజ్జయా మహాశ్వేతయా చ క్రియమాణా నని
 చ్చ న్నవిచ్ఛేదా త్సయం ప్రాత శ్చానుభూతచంద్రాపీడదర్శనసుఖో
 దుగ్ధాన్య విగణయత్ సరపతి స్సపరివార స్సమం దేవ్యా శుకనాసేన
 చ తత్రైవాతిష్ఠత్.'

ఏవం చ కథయిత్వా జాబాలి ర్జ్వరాభిభవవిచ్ఛాయం స్థితం
 కృత్వా హరితప్రముఖా సర్వా నేవ తా శ్రావణా నవాదీత్—
 'దృష్టే మాయుష్కృష్ణి రిద మంతగీకరణాపహరిణః కథారసస్యాత్మేప
 సామర్థ్యం, య త్కథయితుం ప్రవృత్తోఽస్మి త త్పరిత్య జ్యైవ కథా
 రసా త్కథయ న్నతిదూర మతి క్రాంతోఽస్మి, త దయం సకామో
 పహతచేతా స్వయంకృతాదేవావినయా ద్దీప్యలోకతః పరిభ్రశ్య
 మర్త్యలోకే వైశంపాయననామా శుకనాసతనయః ఉత్పన్నః, స ఏష
 పునః స్వయంకృతేనావినయేన కోఽపి తస్య పితౄ రాక్రోశాన్తహః
 శ్వేతాకృతాచ్చ సత్యాభిధ్యానాదస్యాం శుక(బాతౌ)యోనౌపతితః.

ఇత్యేవం వరత్యేన భగవతి జాబాలా బాల్యేఽపి మే సుప్త
 ప్రబుద్ధ స్థేవ పూర్వజన్మాంతరోపాత్తా స్సమస్తా ఏవ విద్యాః జిహ్వ
 గ్రేఽభవత్. సకలాసు చ కలాసు ఉపదేశకౌశల ముపజాతం. 'మనుజ
 స్థేవ విష్ణుప్రవర్ణాభిధానా భారతి సంవృత్తా విజ్ఞానం చ సర్వవస్తువి
 షయం స్మరణం చ కిం బహునా.—మనుష్యశరీరా దృతే త త్వర్వ
 మన్య త్తత్త్వేన ఏవ సంవృత్తమ్ సవనచంద్రాపీడ స్యాపి స్నేహా నై నవ

కామపరతా స ఏవ మహాశ్వేతాయా మనురాగ సైన్య తదావా
 ప్తి ప్రత్యుత్సుకతా. కేవల మసంజాతపక్షతయా మే తస్మిన్ సమయే
 పూర్వ జన్మోపాత్తా చేష్టా నాసీత్. తథాపి చావిర్భూతసకలాన్యజన్మ
 వృత్తాంత స్సముత్సుకాంతరాత్తా. కిం మాతాపిత్రోః కిం తాతస్య
 తారావీడస్య కి మంబాయా విలాసవత్కాః కిం వయస్యస్య చంద్రా
 వీడస్య ఉత ప్రథమసుహృదః కపింజలస్య ఆహోస్వి న్నహాశ్వేతాయా
 ఇతి నాజ్ఞాసిష మేవ కస్య కథం కథం చాస్మృతవా నస్తీతి. తథా
 చోత్సుకాంతరాత్తా మహీతలన్యస్తశిరా శ్చిర మివ స్థిత్యా భగ
 వంతం బాబాలిం నిజావినయశ్రవణజ్ఞయా విలీయమావ ఇవ విశ
 న్నివ చ పాతాళం కథ మపి శనై ర్వ్యజ్ఞాపయమ్. 'భగవం స్త్వత్ప్ర
 సాదా దావిర్భూతజ్ఞానోఽస్తి సంవృత్తిః, స్మృతా మయా సర్వ ఏవ
 పూర్వబాంధవాః, మూఢతాయాం చ మే య తైవ మేలేషాం స్మరణం
 నా స్తి తథైవ విరహపీడాపి, అధునా పున స్తాన్ స్మృత్యాస్మృత్యా
 స్ఫుటతీవ మే హృదయం, న చ తథాఽన్యన్యథా చంద్రావీడం
 యస్య మదుపరతిశ్రవణమాత్రకా త్స్ఫుటితం హృదయం, దయా
 కరోతు భగవాన్, తస్మాపి జన్మాభ్యానప్రసాదప్రదానేన యేనాయం
 తిర్యగ్యోనివాసోఽపి మే లేన స హైవ వసతో న పీడాకర స్సంజా
 యతే' ఇతి. ఏవం చ విజ్ఞాపితో మయా సాసూయ మివ మామా
 లోక్య భగవాన్ బాబాలి సున్నేహకోపగర్భం ప్రత్యవాడిత్.
 దురాత్తన్! యయైతావతీం హృదయతరళదకా ముపగ తోఽసి
 కథం తా మేవ తరళహృదయతామనుబధ్నాసి? అద్యాపి పక్షా వేవ
 నోద్భిద్యేతే, తత్సంచరణక్షమ స్తు తావ ద్భవ, తతో మాం ప్రత్య
 సీతి. ఏవ ముక్తే భగవతా సముత్పన్న కుతూహలో హరితః పప్రచ్ఛ.
 'తాత! మహా నయం విస్తయో మే కథయ కథ మస్య మునిబాతౌ
 వర్తమానస్య తాదృశీ కామపరతా బాతా, యయా జీవిత మపి న
 సంధారయతుం పారితం, కథం చ దివ్యలోకసంభూతస్య తథాత్మ
 ల్ప మాయు స్సంవృత్తమ్' ఏవం చ పృష్ట సూనునా భగవాన్ బా
 బాలి రమలాభిః పాపమల మివ ప్రక్షళయ న్నే దశనదీధితిసలీలథా

రాభిః ప్రత్యవాదీత్. 'వత్స! విస్మయమే వాత్రకారణమ్, అయంహికామ రాగమోహమయా దల్పసారాత్ స్త్రీవీర్యా దేవ కేవలా దుత్పన్నః, శ్రుతౌ చ పత్యతే 'యాదృశా ద్వై జాయతే తాదృ గేవ భవ' తీతి, లోకే పి చ ప్రాయః కారణగుణభాంజ్యేవ కార్యాణి దృశ్యంతే, తథా చైతదాయుర్వేదేఽపి శ్రూయతే, యః కిలాల్పసారాత్ స్త్రీ వీర్యా దేవ కేవలా జ్ఞాతు రుత్పన్నతే స ఖల్వభావాత్ సారభూతస్య స్థైర్యహేతోః పురుషవీర్యస్య గచ్ఛే వా విలయ మాపద్యతే మృతో వా జాయతే జాతో వా దీర్ఘకాలం న జీవ' తీతి త దయ ముత్పన్న ఏవేద్యశో యేనాస్య తాదృశీ కామపరతా జాతా, మరణం చ మరణ జ్వరవేగసంజ్వరాసహిష్ణోస్తథోపనతమ్, అధునాఽపి తాదృశ ఏ వాయ మల్పాయు శ్శాపావసానోత్తరకాల మస్యా క్షయేణాయుషా యో గోభవిష్యతి.'

ఇత్యేత చ్చుత్వా పునఃస్యచనితలనివేళితశిరాః ప్రామ్య భగ వంతం వ్యజ్ఞాపయమ్. 'భగవాన్! అహ మప్రూణవా నస్యాం తిర్యగ్యో నౌ వర్తమాన స్వయం సర్వస్యాక్షమః, వా గపి మే భగవత్ప్రసాదా త్సంప్ర త్యే వాననే సుభూతా, భూతపూర్వం చ జ్ఞాన మంతరా త్సని, శరీరం పున రాయుస్సంవర్ధకకర్తయోగ్యం భగవతః ప్రసాదా దస్మిన్ జన్మని భవే త్సేన ప్రకారేణాక్షయం త న్నే మహాకర్తసాధ్య మాయుర్భవిష్యతీత్యేతదాజ్ఞాపయతు భగవాన్.' ఇత్యేవం విజ్ఞా పిత స్తు మయా దిక్షు విక్షిప్య చక్షు ర్భగవా నాజ్ఞాపితవాన్. 'ఏత దపి యథా తథా జ్ఞాస్యస్యేవ ఆస్తాం తావ దియం కథా, రసాక్షపా దచేతిత్రైవాస్తాభిః ప్రభాతప్రాయా రజనీ, ప్రభావిరహా దన్తృప్తరజ తదర్పణాభ మిర మసరామ్బరాంతావలమ్బి వర్తతే రజనికరబింబమ్, ఏషా యథోద్దమనవిస్తారిణీ జరత్తామరసప్రతారుణా పాండుచ్ఛ్వి రుల్ల సతి సీమంతయంతీ తమః కేశసంఘాతమివ పూర్వస్యాః కకుభోఽరుణా గ్రకరవర్తిః, ఇమా స్స శేషతిమిరత యాఽంబరైక కాండపటకలుషం భాస్వత్ప్రభాలోక మారభాః క్రమేన యథా సూక్ష్మం తారకాః ప్రవే ష్టుమ్, ఏష పంపాసరశ్శాయిసాం ప్రదోధాశంసీ సముచ్ఛరతి కోలాహలః

శ్రోతఃకూరి విహంగమానామ్, ఏతే చ నిశీధినీపరిమళశీతలాశ్చలితవస
కుసుమపరిమళగ్రాహిణో వాతుం ప్రసృతైః ప్రభాతపిశునా వాయవః,
ప్రత్యాసన్నా చాగ్నివిహరణవేలా' ఇత్యభిదధాన ఏవ గోష్ఠీం భంక్త్వి
దతిష్ఠత్.

అథోత్థితే భగవతి జాబాలా వీతరాగాఽపి నిష్ఠాముకాపి
మోక్షమార్గావస్థానాపి సమస్తైవ సా తపస్విపరిషత్ కథారసా ద్విస్తృత
గురూచితప్రతిపత్తిః శృణ్వతీ వోత్కంటకీతకాయా విస్తయోత్కుల్ల
ముఖి యుగపదాగళితశోకానందజన్తనయనసలిలా హా కప్తశబ్దాను
బంధినీ పరాధీనేవ స్తంభితేన చిరమివ స్థిత్యా యథాస్థానం జగము.
హారితస్తు సన్నిహితైఽపి మునికుమారకజనే మాం నిజకరేణై వోత్తి
ప్యాత్తపర్ణశాలాయాం నీత్వా శనై ¹ ర్వేదీదేశే స్థాపయిత్వా ప్రా
భాతికక్రియాకరణాయ నిర్ణయా. నిర్ణతే చ తస్మిం స్తేన సర్వకార్యా
క్షమేణ తిర్వ్యగ్జాతిపతితేన దేహేన పీఠితాంతరాత్తా చింతాం ప్రావిశ
మ్. 'అత్ర తావ దనేక భవసుకృతశతసహస్రాధిగమ్యం మానుష్య
మేవ దుర్లభం, తత్రాపి శివరం సకలజాతివిశిష్టం బ్రాహ్మణ్యం, తత్రాపి
విశిష్టతర మాసన్నామృతపదం మునిత్వం, తస్యాపి విశేషాంతరం కి
మపి దివ్యలోకనివాసిత్వం, త ద్యే నైతావతః స్థానా తస్యదోషే ణై
వాతా పాతితః తేన కథ మధునా సర్వక్రియావిహీనేనాస్యా స్తిర్య
గ్జాతేః సముద్భృతః స్యాత్, కథం వా పూర్వజన్తాహితస్నేహైః సహ
సమాగమసుఖ మనుభూతమ్? అననుభవతశ్చ తన్నిష్ప్రయోజనేనాము
నా జీవనే నైవ. కిం మే పరిరక్షితేన పతతు యత్ర తత్రాపరత్ర క్వాపి
శియాతు శరీరం, సుఖం తు నానుభ వితవ్య మే వామునా దుఃఖైకభాజ
నేన, తత్పరిత్యజామ్యేనాం తనుం, పూర్వతా మస్తద్వ్యసనదానైక
చింతాదుగస్థితస్య విధే ర్త్వవోరథః' ఇతి. ఏవం చ జీవితపరిత్యాగచింతా
మీలితం సముచ్చాస్వసయన్నివ వికాసహాసినా ముఖేన సహసా
ప్రవిశ్య హారితోఽభ్యధాత్. 'భ్రాతః! వైశంపాయన! దిష్ట్యా వర్ధసే,
పితు స్తే భగవతః క్వేతకేతోః పాదమూలా త్కపింజలక స్త్వా మేవా
న్విష్య న్నాగతః' ఇతి.

అహం తు తచ్చుత్తా తత్తణోత్పన్నపక్ష ఇవోత్పత్త్య సమీపం
 విహాయ పైవ ప్రాప్త మభివాఞ్ఘ స్సుద్ధీవావలోకి క్వాసావితీ తమ
 ప్రాక్షమ్ స త్వకథయ 'దేష తాత పాదమూలే వర్తత' ఇతి ఏవంవా
 దినం త మహం పున రనగమ్.—'యద్యేనం తతః ప్రాపయతు మాం
 త త్రైవ భగవాన్, ఉత్తామ్యతి మే హృదయం తద్దర్శనాయే' తి. ఏవం
 వదన్నే వాగ్రతో గగనాగమన వేగాదయథాస్థితజటాకలాపం అనిల
 పథసూచరణవేగచలితై కాంచ 'లయోత్త రీయతరుత్వచా దృఢాబద్ధ
 పరికర మర్థత్రుటితయజ్ఞోపవీత సనాథాస్థిశేషోరఘం నిశ్శేషసుర
 పథావతరణశ్రమాయాసీతశరీరం సమీరణాపహృతమపి మరుత్పథోత్పత
 (న్న)నభేదసంభృత ముదకప్రవేశాన్నిష్యందమానం స్వేద మాననేన
 మరచలోకన దుగభాగతం చ బాష్పజలలవపిసర మీక్షణాభ్యాం
 యుగప దుత్సృజంతం ముముక్షు మపి మత్సే హేనాముక్తం
 వీతరాగ మపి మత్ప్రియాహితరతం నిస్సంగ మపి మత్సమాగ
 మోత్సుకం నిస్పృహ మపి మదర్థసంపాదనపర్యాకులం నిర్తమ మప్య
 పారూఢస్నేహం నిరహంకార మపి అహ మే వాయ మితి మాం
 మర్యమానం సముజ్ఘ్రేతక్షేత మపి మదర్థే క్లిశ్యమానం సమలోష్టాశ్చ కాం
 చనసుఖ మపి దుగభితం కృతజ్ఞ మకృతజ్ఞః స్నేహాలప్రకృతిం రూక్షచే
 తా స్సకృతిన మప్యూవాన్ అనుగతం వామస్యభావః భావార్ద్రహృ
 దయ మేకాంతనిష్ఠః మిత్రం వైరీ వచనకర మనాశ్రవో మహాత్మానం
 దురాత్మాహం కపింజల మద్రాక్షమ్. దృష్ట్వా చ నిర్భరగళితనయన
 పయా స్తాన్యశోఽసి కృతాభ్యుద్గమనప్రయత్నః పూత్రోత్త్య తమ
 వదమ్.—'సఖే! కపింజల! ఏవం జన్తద్వయాంతరితదర్శన మపి త్వాం దృ
 ష్ట్వా కిం సరభస ముక్తాయ దూరత ఏవ ప్రసారితభుజద్వయో గాధా
 లింగనసుఖ మనుభవిష్యామి?, కిం కరేణావలం బ్యాసనపరిగ్రహం కార
 యిష్యామి?, కిం సుఖాసీనస్య గాత్రసంవాహనం కుర్వన్ శ్రమ మపనే
 ష్యా' మితి. ఏవ మాత్మాన మనుశోచంత మేవ మాం కపింజలః కర
 ద్వయే నోత్కృప్య మద్విరహదుగభి దుర్బలే వక్షసి నివేశ్య చిర
 మివాంతః ప్రవేశయన్ని వాలింగన సుఖం కిల తథా మేఽనుభూయ

భూయసా మన్యువేగేనోత్తమాంగే కృత్వా మచ్ఛరణా వితరవ
దరోదీత్.

తథా రుదంతం(తు)తం వాజ్ఞాత్రప్రతీకారః పునరవదమ్—‘సఖే!
కపింజల! సకలక్షేత్రపరిభూతస్య మందా(పాపా)త్తనో మమేదం యుజ్యతే
యత్త్వయా స్రారబం, త్వం పున రాబ్ధిలోఽపి న సృష్ట్య ఏవామిభిః
రాగాదిభిః సంసారబంధాత్తకై ర్నిర్వాణమార్గపరిపంథిభి ర్దోషైః, త
త్కిమమునా మూఢజనగతేన వర్తనా, సముపవిశ్య కథయ, అపి కుశలం
తాతస్య? స్మరతి వా మాం?, దుఃఖితో వా మదీయేన దుఃఖేన?, మద్వృ
త్తాంత మాకర్ణ్య కి ముక్తవాః?, కుపితో న వా?, ఇతి స త్యేవ ముక్తో
మయాహరితశిష్యోపనీతే పల్లవాసనే సముపవిశ్యాంకే మాం కృత్వా
హరితోఽనీతేనాంభసా ప్రత్యుశ్య ముఖ మాఖ్యాతవాః.

‘సఖే! కుశలం తాతస్య, అయం చాస్తద్వృత్తాంతః ప్రథమతర
మేవ తాతేన దివ్యేన చతుషా దృష్టః, దృష్ట్వా చ ప్రతిక్రియాయై కర్త
స్రారబం, సమారబ్ధ ఏవ కర్తణి తురగభావా ద్విముక్త స్పృగతోఽ
స్తి తాతస్య పాదమూలం, గతం చ మాం దూరత ఏవోద్బాష్పదృష్టి
ర్విషణ్ణదీనవదనం భయా దనుపసృంత మాలోక్యావళాయాజ్ఞాపిత
వాః—‘వత్స! కపింజల! పరిత్యజ్యతాం స్వదోషశంకా మ మై వాయం
ఖలు శతమతే స్సర్వ ఏవ దోషః, యేన జానతాఽపుత్యైత్తి సమయ ఏవ
వత్సస్య కృతే నేద మాయుష్కరం కర్త నిర్వర్తితమ్, అధునా సిద్ధప్రా
య మే వేదం న దుఃఖాసికా భావనీయా, మత్పదమూలే తావత్ప్రీ
యతామ్, ఇ త్యేవ మాజ్ఞాపిత స్తు తాతేన విగతభీ ర్విజ్ఞాపయమ్—
‘తాత! యది ప్రసాదోఽస్తి తతో యత్రై వాసా వుత్పన్న స్తత్రైవ
గమనా యాజ్ఞాపయతు మాం తాత’ఇతి. ఏనం విజ్ఞాపితో మయా తాతః
పున రాజ్ఞాపితవాః—‘వత్స! శుకజాతా వసా పతితః తద్గత్వాఽపి త
మద్గత నైవ వేత్సి నా ప్యసా త్వాం వేత్తితి తత్త్రిష తావ’దితి. అద్య
చ స్రాతరేవావళాయ మామాజ్ఞాపితవాః ‘వత్స! కపింజల! మహాము
నేచ్ఛాబాలే రా శ్రమపదం సుహృత్తే స్తాప్తః, జన్మాంతరస్థరణం చా సోఽ
పజాతం, త ద్దచ్చ సంప్రతి తం ద్రష్టుం, మదీయయా చాశేషాను గృహ్య
వక్తవ్యః, ‘వత్స యావ దిదం కర్త పరిసమాప్యతే తా వ త్వయాస్తి

న్నేవ జాబా(లే: పాదమూలే)లే రాశ్రమే స్థాతవ్య' మితి, అపి చ త్వద్దగభిరుగభితాంబా శ్రీరవ్యస్తి న్నేవ కర్తణి పరిచారికా వర్తతే, తయాపి శివ స్యుపా ఘాగ్రైత దేవ పునః పున స్సమాదిప్తమ్. ఇత్యేవ ముక్త్యా అకరోరశిరిషకుసుమశిఖాసూక్ష్మోద్భేదవత్ప్రలాని గాత్రాణి మే పునః పునః పాణినా పరామృశ్యాంతర్వృదయేనాదూయత. తథా దూయమానహృదయం చ తమవదమ్. 'సఖే! కపింజల! కిం దూయసే! త్వయాపి మందపుణ్యస్య మమ కృతే తురగతా మావన్నేన పరాధీ నవృత్తినా బహుతరాణ్యేవ దుఃఖాన్యనుభూతాని, కథం సోమపానో చితేనామునాఽన్యేన సముత్పాదితసఖేనరక్తస్రవాః ఖరఖలీనక్షతయో విసోధాః. కథమయ మకరోరశిసలయశయనై కసుఖసేవాసుకుమార స్సదాపర్యాచితస్య న శీర్ణః పృష్ఠవంశః కథమేషు కుసుమోచ్ఛయ పతితబాలవనలతాస్పర్శమాత్రక్షమేషు గాత్రేషు కళాభిఘాతా నిపతితాః! కథం చ బ్రహ్మసూత్రో ద్వాహిని దేహేఽస్తి' 'వబ్రోత్పి డన కృతాః పీడా స్సముపజాతాః' ఇత్యేభిరన్వైశ్చ పూర్వవృత్తాంతా లాపై స్తత్కాలవిస్తృతతిర్కణ్ణాతిదుఃఖస్సుఖమాతిష్ఠన్. ఉపారోహతి చ మధ్య మహ్న స్సవితిరి హారీత స్సహ కపింజలేన మాం యథోచిత మాహార మకారయత్. కృతాహారశ్చ కపింజలః క్షణమివ స్థిత్యా మామబ్రవీత్—అహం హి తాతేన త్వాం సమాశ్వాసయితుం జాబాలిపాదమూలా దాకర్తపరిసమాప్తేర్న త్వయా చలితవ్య మిత్యేత చ్చాదేష్టుం విసర్జితః, అహ మపి త త్రైవ కర్తణి వ్యగ్రతర ఏవ తద్వృజామి సంప్రతి' అహం తు తచ్చుత్వా విషణ్ణవదనస్తు ప్రత్యవ దమ్—సఖే! కపింజల! ఏవం గతే కిం బ్రవీమి! కిం చ తాతస్యాంబాయా వా సుదిశామి! సర్వం త్వమేవ వేత్సీ!తి స త్వేవముక్తో మయా పునః పున స్తత్రా వస్థానాయ మాం సంవిధాయ హారీతం చానుభూతాస్తదా లింగనసుఖో విస్తయోస్తుభేన మునికుమారకజనేనేత్యమాణోఽంతరిక్ష మతిక్రమ్య క్వా వ్యదర్శన మగాత్. గతే చ తస్మిన్ హారీత స్సమా శ్వాశ్య మాం శరీరస్థితికరణాయోదతిష్ఠత్. ఉత్థాయ చాన్యతము మునికుమారకం మత్పాశ్చేష్టాపయిత్వా నిరగాత్. నిర్గత్య చ నిర్వ

ర్థితస్నానాదిక్రియాకలాపశ్చత్తనైవ సహ సా'యాహ్నాసమక్షే
పునర్దామాహార మకారయత్.

ఏవం చావహితచేతనా హరితేన సంవర్ధ్యమానః కలిపయై రేవ
దివనై స్సంజాతపక్షోఽభవమ్. ఉత్పన్నోత్పతనసామర్థ్యశ్చ చేతస్యకర
వమ్—'గమనక్షమస్తు సంవృత్తోఽస్మి, తత్ర నామ తావచ్చంద్రా
పీఠోత్పత్తిసరిజ్ఞానం, మహాశ్వేతా పున నైవానై, తత్కి ముత్పన్న
జ్ఞానోఽపి తద్గర్భనేన వినాఽఽత్తానం నిమేషమపి *దుగళే స్థాపయా
మి, భవతు తత్రైవ గత్వా తిష్ఠామి' ఇతి నిశ్చిత్త్య ఏకదా ప్రాతర్విహార
నిర్గతపవోత్తరాం కకుభం గృహీత్వా అవహమ్. అబహుదివసాభ్యస్త
గమనతయా స్తోకమేన గత్వా అవశీర్యంత ఇవ మేఽంగాని శ్రమేణ,
అశుష్యత చంచుపుటం పిపాసయా, నాడింధమేనాధ్ధాయత కంఠః
శ్వాసేన, తదవస్థశ్చ శిథిలాయమానపక్షుతిః అత్ర పతామ్యత్ర పతా
మీతి *పతన్నేవాహితగమనప్రయతోఽన్యతమస్య తమస్వీనీతిమి
సంఘాతస్యేన *దృష్టిహరిణో వారితఘన నిబిడపల్లవభరావనమ్రస్యాస
న్నతరస్య సర స్తీరజుబూనికుంజస్యోపరి ఆత్తాన మమంచమ్
*దూరాదివోస్తుక్తాధ్వశ్ర మక్లమోఽనతీర్య శీతలతరులచ్చాయాస్థితో
దళగహనసంరోధశిశిర మరవిందకింజల్కరజోవాససురభినిబిడరసకషా
యమధుర మాపీయమాన మేవోత్పాదితా పునరుక్తపానస్పృహ
మాత్పప్తేః పయో నిపీయ యథాప్రాప్తై రకరోరకమలకర్ణికాబీజై స్తీర
తరుపల్లాంకురైః ఫలైశ్చ కృత్వా క్షుధః ప్రతీకారమపరాహ్లాసమయే
పునః కీయంత మప్యధ్వానం యాస్యామీతి మనసి కృత్వాఽధ్వశ్రమ
నిస్సహన్యంగాని విశ్రమయితు మన్యతమా మవిచ్ఛిన్నచ్చాయాం
శాఖా మారుహ్య చ తరోర్ధూలభాగ ఏవాతిష్ఠమ్ తథా స్థితశ్చ
ధ్వశ్రమసులభాం నిద్రా మగచ్ఛం చిరా దివ లబ్ధప్రబోధో బద్ధమా
త్తాన మనున్తోచనీయై స్తంతుపాశై రవశ్యమ్ అగ్రతశ్చ పాశవిహిత
మివ కాలపురుష మతికఠినతయా కాలిమ్నా చ వపుషః కాలాయసవర
మాణుభి రివ నిర్మితం ప్రేతపతి మి వాపరం ప్రతిపక్ష మివ పుణ్యరాశేః
ఆశ్రయమివ పాపనో వినాపి క్రోధకారణాద్బద్ధభీషణభృకుటీరౌద్ర

1. అపరాహ్ణ. 2. దుఃఖం. 3. భరవాశేవాన్యకమస్య. 4. అర్కకరతిరస్సా
రిణో. 5. చిరాది.

తరణాననేన రక్తతరకనీనికేన చక్షుషా చ సకలజనభయంకరస్య
భగవతః కృతాంతస్యాపి భయ మివోపజనయంత మాశయే కేశేషు
చాన్నిగ్ధ మాననే జ్ఞానే చాంధకారితం వల్లె చరితే చ కృష్ణం నివసనే
కర్పణే మలినం వపుషి వచసి చ పరుష మదృష్టశ్రుతానుభూతమ
స్యాకారప్రత్యయా దేవానుమీయమాన క్రూర్యదోషం పురుషమద్రా
క్షమ్. ఆలోక్య చ తం తాదృశ మాత్మన ఉపరి నిష్ప్రత్యాశ ఏవాపృ
చ్ఛమ్. 'భద్ర! కస్త్యం! కిమర్థం చ త్వయా బద్ధోఽస్మి! య ద్యామిష
తృష్ణయా తత్కి మితి సుప్త ఏవ న వ్యాపాదోఽస్మి! కిం మయా
నిరాగసా బంధుదుగిఖ మనుభావితేన! అథ కాతుకాత్, తతః కృతం
కాతుకం, ముంచతు మా మిదానీం భద్రముఖః, మయా ఖలు వల్లభ
జనదర్శనోత్కంఠితేన దూరం గంధవ్యమ్, అకాలక్షేపక్షమం చ వర్తతే
మే హ్యాయం, భవానపి ప్రాణిభర్తేషు వర్తత ఏ' వేతి. స త్వేవ
ముక్తో మాం ప్రత్యవాదీత్—'మహాత్మా! అహం ఖలు క్రూరకర్తా
జాత్యా చాండాళః, న చ మయా త్వమామిషలుభేన కుతూహలేనవా
బధః మమ ఖలు స్వామీ పక్కణాధిపతి రితో నాతీదురే మాతంగ
ప్రతిబద్ధాయాం భూమా కృతావస్థానః, తస్య దుహితా కాతుకమయే
ప్రథమే వయసి వర్తతే, తస్యా స్త్యం కేనాపి దురాత్మనా కథితో
యథా కిల 'జాతాలే రాశ్రమే ఏవం గుణవిశిష్ట 'శుక స్తీష్ఠ' తీతి. త
యా చ శ్రుతోత్పన్న కాతుకయా తర్గిహణాయ బహవ ఏవాప
రేఽపి మాదృశా స్సమాదిప్తాః, త తద్య పుణ్యై ర్మయాఽఽసాదితో
ఽసి, త్వాం తత్పాదమూలం నయామి, అద్యాహం బంధే మోక్షే
చాధునా సా తే ప్రభవ' తీతి.

అహం తు తచ్చుత్వా శుష్మాశనినేన తాడిత శ్శిరసి సంవి
గ్నాంతరాత్తా చేతస్యకరవమ్.—'అహో! మందభాగ్యస్య దారుణతరః
కరణాం విపాకః, యేన మయా సురాసురశిశ్నేఖరాభ్యర్చితచరణ
సరసేజాయాః శ్రియో జాతేన జగత్ప్రయనమస్యస్య మహామునేః క్వేగ
కేతో స్వహస్తసంవర్ధితేన దివ్యలోకాశ్రమనివాసినా భూత్వా మ్లేచ్ఛ
జాతిభిరపి దూరతః పరివృతప్రవేశ మధుసా పక్కణం ద్రష్టవ్యం, చం

దాలైసు హైకత్ర స్థాతవ్యం ¹జనంగమాంగనయోపనీతైః కబళైః
ఆత్మా పోషణీయః, చండాలబాలకజనస్య క్రీడనీయేన భవితవ్యం,
దురాత్మకా! పుండరీకహతక! ధిక్ జన్మలాభం తే, యస్య కిర్తణోఽయ
మీదృశః పరిణామః, కిమథం ప్రథమగర్భ ఏవ న సహస్రథా విశీర్ణోఽసి!
మాతః శ్రీ రశరణజనశరణచరణపంకజేఽతి గహనభీషణాద్రక్ష మా
మస్తా న్నహనకపాతాత్, తాత! భువనత్రయత్రాణక్షమ! త్రాయస్య
కులతంతు మేకం, త్వయైవ సంవర్ధితోఽస్మి, వయస్య! కపింజల! యది
పరావత్య త్వయా అస్తా త్పాపాత్ న మోచితోఽస్మి తదా జన్తాం
తరేఽపి పున ర్ద్వాకృథా మత్సమాగమప్రత్యాశా² మి త్యేతాని
చేతసా విలప్య తం పున రభ్యర్థనాదీన మవదమ్.

‘భద్రముఖ! జాతీస్తరో ముని రస్మి జాత్యా, త త్తవాపి మా
మస్తా న్నహతః పాపసంకటా దుద్భృత్య ధర్మో భవే దే వాదృష్టసుఖ
హేతుః, దృష్టేఽపి చ తే కేనచి దపరేణాదృష్టస్య మన్తు క్షీకృతః
ప్రత్యవాయో నా న్ద్యేచ, త స్తుంచతు భవా న్తా³ మి త్యభిదధానశ్చ
పునః పునః పాదయోరపరమ్. స తు మాం విహస్యాబ్రవీత్ — “అరే!
మోహంధ! యస్య శుభాశుభకర్తృసాక్షీభూతాః పంచలోకపాలాః
తవై వాత్మ శరీరే స్థితాః న పశ్యంతి సోఽన్యస్య కస్య భయా దకార్యం
నాచరతి, త న్నితోఽసి మయా స్వామ్యాజ్ఞయే⁴ త్యేవ మభిదధాన
ఏవ మామాదాయ పక్కణాభిముఖ మగమత్.

అహం తు తేన తద్వచసాఽభిహత ఇవ మార్ధ్వి మూకతా
మాపన్నః కేహం పునః కర్తృణాం మే ఫల మిద మి త్యంతరాత్తనాఽభి
ధ్యాయకా ప్రాణపరిత్యాగం ప్రతి కృతనిశ్చయోఽభవమ్. నీయమాన
శ్చ తథా తే నాత్తనో మోచనప్రత్యాశయై వాగ్రతో దత్త దృష్టి
రావిష్టేరివ బీభత్సవిన్యాసై ర్వాన్యవృత్తైశ్చ ప ర్తకానా⁵ ముపరిభ్రమణ
నిభృత్తైశ్చమృగావపాటితజీర్ణ వాగురాసంగ్రధనవ్యక్తైశ్చ త్పుటితకూట
పాశ(సం)గ్రధనాయ నైశ్చ హస్తస్థితసకాండకోదండైశ్చ⁶ పాశప్రచండ
దండపాణిభిశ్చ భల్లగ్రాహిభిశ్చ లగుడిభిశ్చ లాసకగ్రాహిభిశ్చ నానా

1. జరస్తాతంగాంగనాకరోపనీతైః. 2. కర్తృణా మయ. 3. వితాని చాన్యాని.
4. శేమోహంధ. 5. యపరి. 6. ప్రాస ప్రచండపాణిభిశ్చ శేలగ్రాహిభిశ్చ నానా
విధగ్రాహక.

విధగ్రాహకవిహంగవాచాల(న)నాకుశలైశ్చ కౌలేయకముక్తిసంచారణ
చతురైశ్చ చండాలశిశుభిర్భృష్టశోదిశి దిశి మృగయయా క్రిడద్భి
ద్దూరత ఏవావేద్యమాన మితస్తతో విస్తగంధి ధూమోద్ధమాను
మీయమానసాంద్రవంశవనాంతరితవేశ్చస్నివేశం సర్వతః కరంక
ప్రాయోరభ్యావకరకూట ముత్కృత్తమాంసమేదోవసా కర్దమప్రాయ
కుటీరాజిర మాభేటకప్రాయాజీవం పిశితప్రాయాశనం వసా ప్రాయ
స్నేహం కౌశేయప్రాయపరిధానం చర్మప్రాయాస్తరణం సారమేయ
ప్రాయపరివారం ధవలీప్రాయవాహనం స్త్రీమద్యప్రాయపురుషార్థ
మస్యకృప్రియదేవతాబలిపూజనం షహూషహారప్రాయధర్మక్రియం ఆక
రమివ సర్వసరకాణాం, కారణమివ సర్వాకుశలానాం సన్నివేశమివ
సర్వశ్శానానాం, పత్తనమివ సర్వపాపానాం, ఆయతనమివ సర్వయా
తనానాం, స్తర్మమాణమపి భయంకరం, స్త్రూయమాణ మప్యద్యేగ
కరం, దృశ్యమానమపి పాపజననం, జన్మకర్తతో మలినతరజనం జనతో
శిస్సస్పృతరలోకహృదయం లోకహృదయేభ్యో నిర్ఘృతరసర్వసంవ్య
వహారం సమస్తపురుషావిశేషాచారబాలయువస్థవిరం అవ్యవస్థితగమ్యా
గమ్యాంగనోఽభోగం అపుణ్యకరై కాపణం పక్కణ మవశ్యమ్.

దృష్ట్వా చ తం తాదృశం నరకవాసినామప్యద్యేగకరం
సముత్పన్నఘృణోఽంతరాత్త న్యకరవమ్.—‘అపి నామ సా చండాల
దారికా దూరత ఏవ మా మాలోక్యోత్పన్నకరుణా మోచయే
న్న జాతిసృశ మాచరిష్యతే! భవిష్యం త్యేవంవిధాని మే పుణ్యాని,
నిమేష మష్యత్ర పదం న కుర్యా’ మిత్యేవం కృతాశంసమేవ మాం
నీత్వా స చండాల స్తథాఽనుద్ధతతరవేషాయై దూరత ఏ వావస్థితః
ప్రణ ‘మ్యేష స మయా ప్రాప్త’ ఇతి తస్యై చండాలదారికాయై
దర్శితవాః. సాతు ప్రహృష్టవదనా శోభనం కృతమితి తమభి
ధాయ తత్కరాత్ స్వకరయుగళేనాదాయ మాం ‘ఆ పుత్రక!
ప్రాప్తోఽసి సాంప్రతం క్యాపరం గమ్యతే వ్యవసయామి తే సర్వ
మిదం కామ చారిత్ర్య’ మిత్యభిదధానైవ ధావమానః చండాలబాల

కాపనీతేర్థాశ్యానలోమశదుర్గంధిగోచర్తవద్ధికావనద్ధే 20తర్ద్ధాబద్ధ
దారుమయభోజనపానపాత్రే మనాగుడ్డాటితద్వారే దారుపంజరే సమం
మహాశ్వేతావలోకనమనోరథై రాక్షిపార్థ లితే¹ద్వారపిథానా సమా
వేదయత్. — 'యథాత్ర నిర్వృతస్సంప్రతి తిష్ఠ' ఇత్యభిధాయ తుష్టి
మస్థాత్. అహం తు తథా పంజరే సంపద్ధశ్వేతస్యకరవమ్. ²అహా!
సంకశు పతితో²స్తి, యది తావ దావేదితాతావస్థ శ్శిరసా ప్రణిపత్య
ముక్తయే విజ్ఞాపయామ్యేనాం తదా య ఏవ మే గుణో దోషతా
మాపద్య బంధనాయోపజాత స్సవీవ సంవర్ధితో భవతి, సాధు జల్పతి
ఇత్యేవాహ మనయా గ్రాహితః, కస్యాశ్చ (కస్యా) మదీయయా బంధన
పీడయా పీడా, నాహ మస్యాస్తనయో న భ్రాతా న చ బంధుః, అథ
మాన మాలంబ్య తిష్ఠామి, తత్రాపి శాత్యప్ర(కు)కోపితా కదాచిదతో²
ప్యధికకష్టతరా మవస్థాం ప్రాపయతి మాం, నృశంసతమా హి జాతి
రియమ్, అథ వా వరమితో²ప్యధికముపనతం(న)పునశ్చాన్డా²లైస్సహ
వాగపి మిశ్రితా, అపి చ గృహీతమానం కదాచిన్ని ర్వేదాన్ముంచ
త్యేవ, వదంస్తు పున ర్న మోక్తవ్య ఏవాహ మనయా, అపి చ య
ద్దివ్యలోకతో భ్రంశో య స్తర్జ్యలోకే జన్మ య త్త్రివ్యగోళసా పత
నం య చ్చాన్డా²లహస్తోపగమనం య చైచ్చనంవిధం పంజరబంధదుఃఖం
సర్వ ఏవాయ మనియతేంద్రియత్వ నైవ దోషః, తత్కి(మేకయా)ం
సు మైకయా వాచా, సర్వేంద్రియాజ్ఞేన నియమయా' మితి నిశ్చిత్య
మానగ్రహణ మకరవమ్. అలప్యమానో²ప్యాతర్జ్యమానో²ప్యాపాన్య
మానో²పి చ తుద్య(త్రుట్య)మానో²పి చ బలా న్న కించివప్యవదం,
కేవలముచైచ్చశ్చైరమేవాముంచం. ఉపనీతే²పిసానాశనే తం దివసమన
శనే నైవాత్యవాహయమ్ అపరేద్య శ్చాతిక్రామత్యశనకాలే మే
దూయమానహృద యేవ సా స్వపాణినోపనీయ నానావిధా న్యపక్వాని
చ ఫలాని సురభీశీతలం చ పానీయ మప్రతీపన్నతదుపయోగం మా
మారోధితలోచనా స్నిహ్యంతీ వావోచత్. 'తుత్పిపాసోచితానాం
హి పశుఃక్షీణాం నిర్వికారచిత్తవృత్తీనా ముపనతే హ్యహారే ష్యమప
యోగో న సుభవ త్యేవ, తద్యద్యేవంవిధ స్త్వం కో²పి భోజ్యాభోజ్య

వివేకకారీ పూర్వజాతిస్స రోఽస్తదీయమావళంపరిజహాసి, తథాఽపి తా
వద్భక్త్యభివేకరహితాయాం తిర్యగ్జాతౌ వర్తమానస్య తే కిం
వా అభివ్యక్తిం? యన్న భక్షయసి, యేన చోత్కృష్టతమాం జాతిం స్రా
ప్యాత్తనై వేద్యశం కర్తృకృతం యేన తిర్యగ్యోనౌ పరితస్స త్వం కి మవరం
విచారయసి, ప్రథమమేవాత్మా వివేకే న స్థాపితః, అధునా స్వకర్తౌ
పాత్రజాతినదృశ మాచరత స్తే నాస్త్యేవ దోషః, అపి చ యేషా మపి
భక్త్యభివ్యక్తియమోఽస్తి తేషామపి అపత్కాలే స్రాణానాం సంభా
రణ మభోక్ష్యోపయోగేనాపి తావద్విహితం, కిం పున స్త్వాదృశస్య?
న చేదృశం కించి దప్యాహారాయ తే మయోపనీతం యాదృశేన
చండాలాశనాశంకా సముత్పద్యతే, ఫలాని తు తత్తాపి ప్రతిగృహ్యంత
ఏవ, పానీయమపి చండాలభాండాదపి భువి పతితం పవిత్ర మేవే త్యేవం
జనాః కథయంతి, త త్కిమర్థ మాత్మానం తుథా పిపాసయా!వా
యాసయసి? యన్న భక్షయసి అమూని మునిజనోచితాని వనఫలాని
న పిబసి పానీయమ్.' అహంతు తేన తస్యాశృండాం జాత్యనుచితేన వచ
సా వివేకేన చ విస్తృతాంతరాత్తా తథేతి ప్రతిపద్య శాపనిఘ్నో
ఘృణాం పరిత్యజ్య జీవితతృప్తయ్యా తుత్పిపాసోపశమాయాశనక్రియా
మంగీకృతవాస్తి. మానం తు పున త్నా త్యాజ్యమేవ.

ఏవ మతిక్రామతి చ కాలే క్రమేణ చ తరుణతా మాపన్నే
మయ్యేకదా ప్రభాతాయాం చ యామిన్యా మున్తిలితలోచనోఽద్రాక్షం
అస్తిక్ కనకపంజరే స్థితి మాపన్నమాత్మానం చాండాలదారికా మీదృ
శీమ్. సాపి చాండాలకన్యకా యాదృశీ తాదృశీ దేవేన దృష్టైవ సకల
మేవ తత్సక్తా మమరపురసదృశమాలోక్యాప శిగతచాండాలవసతి
సంజేగో విస్తృతాంతరాత్తా కిమేతదితి కుతూహలా తృప్తకామో
యావ న్నపరిత్యజామ్యేవ మానం తావ దేషా మా మాదాయ దేవ
పాదమూల మాయాతా. తల్క్నేయం కి మర్థ మనయా చాండాల
తాత్పర్యః ఖ్యాపితా కి మర్థం వాఽహం బద్ధో బద్ధ్యా వా కి మర్థమి
హనీత ఇత్యత్ర వస్తు న్యహనుపి దేవ ఇవానపగతకౌతుక ఏవ" ఇతి.

రాజా తు తచ్చుత్వా సముపజాతాభ్యధికకుతూహల స్తదా హ్యనాయ పురః స్థితాం ప్రతీహారి మాదిశత్. అచిరా దేవ త యోష దిశ్యమానమార్గా ప్రవిశ్య సా పురస్తా దూర్ధ్వస్థి తైవ రాజాన మభిభ వంతివ స్వథామ్నా ప్రాగల్భ్యేన చాబభాషే. “భువనభూషణ! రోహి ణీపతే! తారారమణ! కాదంబరీలోచనానందచంద్ర! సర్వస్త్వ యాస్య దుర్జతే రాత్తనశ్చ పూర్వజన్తవృత్తాంతః శ్రుత ఏవ, అత్రాపి జన్తసి యథాఽయం నిషిద్ధోఽపి పిత్రా కామరాగాంధః పితృరాజ్ఞా ముల్లం ఘృ వధూసమీపం ప్రస్థితః త(థా)ద ప్యనేన స్వయమేవ కథితం, తదహ మస్య దురాత్తనో జననీ శ్రీః, తథా ప్రస్థితమేనం దివ్యేన చతు షా దృష్ట్యాఽస్య పిత్రాఽహం సమాదిష్టాస్మి, సర్వ ఏవ హ్యవినయప్రవృ త్తోఽనుతాపా ద్విసా న నివర్తతే, త దయం తే తనయః కదా చిద స్యా అపి తిర్యగ్జాతే రథస్తా త్పతతి, త ద్యావ దిదం కర్త న పరిసమా ప్యతే తావదేనం మర్త్యలోక ఏవ బద్ధ్యా ధారయ, యథా చాను తాపోఽస్య భవతి తథా ప్రతివిధేయ(మన్యేతి)’ మితి. త దస్య వినయా యేకం మయా, సర్వం కృతమధునా తు తత్కర్త సమాప్తం, శాపావ సానసమయో వర్తతే, శాపావసానే(న)చ యువయో స్వమమేవ సుఖేన భవితవ్య మితి త్వత్సమీక్షమానీతో మయాయమ్, అత్రాపి యచ్ఛాం డాలజాతిః ఖ్యాపితా తల్లోక సంపర్కపరిహారాయ, త దనుభవతాం సంప్రతి ద్వావపి సమ మేన జన్తజరావ్యాధిమరణాదిదుఃఖబహుళే తనూ పరిత్యజ్యయథేష్టజన సమాగమసుఖ” మిత్యభిదధా నైవ సా యుడితి రణద్భూషణారవ¹రోధితాం తర ముత్ఫుల్లలోకలోచనో ద్వీక్షి తా ష్ఠితే ర్గగనముదపతత్.

అథ రాజ్ఞ స్తదవచనోమాకర్ణయణ స్త దైవాకృష్టకాన్తశో మకరేతు రగ్రతః పరమాస్త్రం కాదంబరీం కృత్వా జీవితాపహరణా య ప్రతిరోధక ఇవ నిరుద్ధసర్వాశోంతః పదం చకార. తత్పదాక్రాంతి నిర్వాసిత మివ కాదంబరీం శరణ ముపజగామోకరణమ్. తస్మాద్రణాభి

1. బధిరితాంతరిక్షం. 2. మాకర్ణ్య సంస్తృతజస్తాంతరస్య సఖే! వైశంపాయ నాఖ్య! పుండరీక! దిష్ట్యా తుల్యకాలక్షయమేవావయోః శాపావసానం సంజాత మిత్యభిదధక్య ఏ వాకర్ణా కృష్టకాన్తశో. 3. అంతరా. 4. అంతరరణం.

హతిభీతా ఇవ దేహ ముత్సృజ్య నిర్జగ్గు రజడాః శ్వాసమరుతః. తద్బా
 ణపక్షవాతాహత మి వాకంపత తరళం శరీరమ్ తచ్ఛరశల్య¹నికరకీలి
 తే వోత్కంటకీనీ తను రజాయత. తద్విశిఖరజోరూపిత మివ నయన
 యుగళ మశ్రుజల ముత్సృజ్య. అపాండుతాం చ సద్యో వదనలావణ్య
 మయాసీత్. తద్ధనుర్గుణధ్వానాకర్ణనోద్దేజిత మివ హృదయవేదనావి
 కూణితత్రిభాగం నయనయుగళ మభవత్. అంతర్జ్వలిష్యతో మదన
 దహనస్య ధూమోఽహత మివ వేపమానమధరకిసలయం శోష
 మగాత్. తత్తాపవిరస మాననాన్నిష్ఠిడితం సరాగం హృదయ మివ
 తాంబూల మవతత్. అర్దస్య దారుణో ద్రవ ఇవ దహ్యమాన స్థాం
 గేభ్యోనిరగమత్ స్వేదః. మదనశరశల్యనికరకీలితానీవ తావలైవక్షణే
 నాంగాని పరవశాన్యజాయంత. తథా చ కాదంబరీం పురస్కృత్య
 కుసుమధన్వనాఽఽయాస్యమానస్య తదవయవరూపశోభాఽనిర్జితాని తా
 పాపహరక్షమాణ్య ప్యస్యాః కిం చి త్కరాణ్యభవత్. తథా పి—
 కమలకిసలయాని పాణిపాదేన, కుసలయ(దళ)ప్రజో దృష్ట్యా, మణిది
 ర్పణాః స్తనకపోలేన, మృణాలాని బాహులలికయా, శశాంకరక్షయో
 నఖమయూతైః, ఘనసారధూళిః స్థితప్రభయా, ముక్తాదామాని దశన
 కిరణైః, అమృతకిరబింబం ముఖేన, బోధితాన్ని లావణ్యేన, మణికుట్టిమ
 వేదికా నితంజేన. ఏవం చ విహతస్వబాహ్యప్రక్రియస్య హృదయేఽ
 ప్యనుభూయమానసకలాన్యచినోదస్య తామే వాక్యధ్యాయతః, తామేవో
 త్ప్రేక్షమాణస్య, తామేనశ్లిఖతః, తామేన పశ్యతః, తామాలపతః,
 తామాలింగతః, తయా సహ తిష్ఠతః, తాం ప్రకోపయతః, తామనున
 యతః, తస్యాః పాదయోః పతతః, తయా సహ కేళిం కుర్వతః, తాం
 రమమాణస్య, ముక్తసర్వాన్యక్రియస్య, దివా ప్యనున్తిలితలోచనస్య,
 నిశ్యన్యనువహాతనిద్రస్య, సుహృజ్జన మప్యనుభూషయతః, శిశురూప
 ప్యనుమస్యతః, ధర్మక్రియా మప్యకుర్వాణస్య, సుఖాదప్యనర్థినః, దుఃఖా
 దప్యనుద్విజమానస్య²మరణాదప్యభిభ్యతః, గురుభ్యోఽప్య పేతలజ్జస్య,
 అత్తస్య ప్యన్నేహస్య³కిం బహునా? కాదంబరీసమాగమేఽప్యనుద్యమస్య
 కేవల⁴మేవ ముహుర్ముహుర్ధూర్ఘసగమనచ్ఛలేన జీవితోత్సర్గ

1. భరాలపోత్కంటకీ. 2. అభిలషక. 3. శాశ్వతా న ప్యశానక. 4. మన్య.

యోగ్యా మివ తనుం కుర్వతో విహస్తేనాపి ప్రతిపన్నవివిధోపకరణేన గళితనయనసలిలేనాప్యచ్చుష్కాననేన ముషితవచనానకాశేనాపి వైశంపాయనాక్రోశపరేణ అనవరత మాచరణా ద్విక్రీర్ణచందనచర్మేణచరణతలనివేళితార్ద్రాగ్రవిందినీదళేన కరార్పితకర్పూరక్షోదదంతురతుషారఖండేన హృదయవినిహితార్ద్రగ్రహరదండేనకపాలతలస్థాపితస్ఫాటికమణిదర్పణేన లలాటతటఘటితచంద్రసుణినా అంసదేశావస్థాపితమృణాలేనకదళీదళవన్యజనవాహినా ఆనర్జితతాళవృంతేన జలార్ద్రాగ్రనిలసంచారిణా సకుసుమతల్పకల్పనాకులేన ధారాగృహజలయంత్రప్రవర్తనాహృతార్జినా మణికుట్టిమక్షౌళీనాయస్తేన సజలమంకజంజల్కకల్పారప్రకరప్రచారణసంభ్రాంతేన అంధకారశిశిరభూగృహభస్మంతప్రత్యవేక్షణదక్షిణ ఉద్ధానదీర్ఘికాతటలతాగహనమండపనేకశిశుతానకారణామలయజజలార్ద్రచంద్రాశ్రయావధానదానోద్యతేన చాస్తపరిజనేనోపచర్యమాణస్యాపి కాష్ఠీభూతవిదేహస్య దాహహేతుర్ఘటిత్యేవారురోహ పరాం కోటిం కామానలో వైశంపాయనస్య చ మహాశ్వేతోత్కంఠయా.

తస్మిన్నేవ చాంతరాళే తత్సంఘక్షణాయేన ప్రవర్తయన్ సరసశిలయలతాలాస్యోపదేశదక్షం దక్షిణానిల మాలోలరక్తపల్లవశిప్రలంభం స్తబకయన్ అశోకశాఖనో వికసితముకుళమంజరీభరేణానమయన్ బాలసహకారాన్ ఉత్కౌరకయన్ కుంభకైస్సహ వకుళతలకచంపకనీపాన్ ఆపీతయన్ కింకిరాలైః, కకుభో వికరన్నతిముక్తకామోదం ఉద్దామయన్ కింశుకవనాని నిరంకుశయన్ కామిజనమనాంసి నిర్దూలయన్ మాన మపమార్జయన్ లజ్జా మపాకుర్వన్ కోప మపనయన్ న్ననునయన్ వ్యవస్థాపయన్ దృఢచంబనాలింగనరతస్థిముల్లాసయన్ మకరధ్వజరక్తాంశుకాని సకల మేవ మహాజతమయమివ రాగమయ మివ రతిమయ మివ ఉత్సవమయ మివ దానమయ మివ రతిమయ మివ ప్రేమమయ మివ కలిమయ మివ బౌత్సక్యమయ మివ జనయన్ జీవలోకం కిసలయితసకల కాంతారకాననోపవనతరురుత్ఫుల్లచూతద్రుమకుసుమామోదవాసితదశాశాంతరో మధుమద

మధురకోకిలాలాపదుగితాధ్వగజనశ్రుతిః అనవరతమకరందశీకరాసార
దుర్ధినోన్మాదితనకలజీవలోకవ్యాయః మదాకులభ్రమద్భ్రమర్యంకార
చకిరవిరహాతురజనమనోవృత్తిః ఆత్మసంభవైకోల్లాసకారీ భరాత్ప్రవ
ర్తత సురభిమానః.

శీతేన చ కుసుమధన్వనః పరమాస్త్రీణా మధునా పర్యాకులిత
హృదయా కాదంబరీ సంప్రాప్తే భగవతః కామదేవస్య శిమహాత్సవే
మహాలా ప్రయత్నేన కథం కథ మపి అతినాహితదివసా శ్యామాయ
మానదశదిశి సాయాహ్నే స్నాత్వా నిర్వర్తితకామదేవపూజా
తస్య పుర శృంధ్రాపీడ మతిసురభిశీతలై స్నానపయిత్యామోఘభిః
ఆచరణా ద్విలిప్య మృగమదామోదినా హరిచందనేన సురభికుసు
మస్రగ్భిరుద్గ్రాహితం కుంతలకలాపం కృత్వైవ కర్ణారోపితసన్నిహితయా
అశోక స్తబకకర్ణపూరం కర్పూరకుసుమప్రామైః ప్రసాధ్యాభరణ
విశేషై ర్విస్తృతనిమేషా పిబంతీవ భావార్ద్రాయా దృష్ట్యా సుచిర
మాలోకోన్మోత్కంఠానిర్భరా పునః నిశ్వసోన్మోత్కంఠపయమానా
సాధ్వసేన స్విన్నసర్వాంగీ సముత్కంఠకితతనుచుష్కదధరవదనా
మహాశ్వేతావలోకనభయా న్తుహు ర్తుహు ర్దిక్షు విక్షిప్తాచృకిత
దృష్టి రతిచిర మి వోఽసృత్య పున స్థిన్వా ఆవిష్టేన పరవతీవ పరి
త్యాజితా బలా ల్లజ్జయా సహబలాజనసహజాం భీతిం భగవతా
భువనత్రయోన్మాదకారిణా మ న్న భేన ఆత్మాన మ ప్యపారయంతీ సంధా
రయితు మేకాంతే నిస్సహా సహసాభివత్య ముకుళితలోచనపంకజా
దీవంత మివ నిర్భరం కంఠే జగ్రహ.

చంద్రాపీడస్య తు తేనామృతసేకాహ్లాదినా కాదంబరీకంఠగ్ర
హేణ సద్యః స్పృహారగత మపి కంఠస్థానం పునర్జీవితం ప్రత్యపద్యతే.
దివసక్లమామిలితం కుముద మివ శరజ్జ్యోతాన్నిభిసాతా దుచ్ఛ్వి
సిత శిమాబబంధ హృదయమ్. ఉపసరామృష్టేందీవరముకుళలీలయా
ఉదమిలత్కర్ణాంతాయతం చక్షుః అంభోరుహవిభ్రమో చాజృం
భత వదనమ్. ఏవం చ సుప్తప్రతిబుద్ధ ఇవ ప్రత్యాసన్నసర్వాంగ
చేష్టశృంధ్రాపీడ స్తథా కంఠలగ్నాం కాదంబరీం చిరవిరహదుర్బ

లాభ్యాం ¹లోచనాభ్యాం పిబన్నివ కంఠే గృహీత్వా వాతాహతాం బాలకదళీ మివ భయేనోత్కంపమానాంగయప్తి ముద్గాఢతర మా మీలితాక్షీం వక్షస్యేవ ప్రవేష్టు మీహమానాం న మోక్షం న గ్రహీతు మాత్తనా పారయంతీం శ్రోతృహృదయ గ్రాహితాఽనుభూత పూర్వేణ స్వరేణానందయన్నవాదీత్.

“భీరు! త్యజ్యతాం భయం, ప్రత్యుజ్జీవితోఽస్మిత నై వామునా కంఠగ్రహేణ, త్వం ఖల్వమృతసంభవా దప్సరసాం కులా దుత్పన్నా, కిం న స్మరసి త స్తద్వచన మిదం, త త్రేజోమయం వపుః స్వత ఏ నావినాశి విశేషతోఽమునా కాదంబరీకరస్పర్శనాప్యాయిత మితి, త దేతావంత్యేవ దినాని పాణినా తే పృథ్వీమానో న య త్వృత్యుజ్జీవితోఽస్మిత చ్ఛాపదోమాత్, అద్య తు స మే ² వ్యవగత శ్వాః, పరిత్యక్తా సా మయా త్వద్విరహదుఃఖదాయినీ మానుషీ శూద్రకా భ్యా తనుః, ఏషాపి చ తవాస్యాం రుచిరుత్పన్నేతి త్వత్ప్రీత్యా ³ప్రతి పాలితా చ, త దయం లోక శ్చంద్రలోక శ్చ తే ద్వావప్యధునా చరణతలప్రతిబద్ధా, అపి చ ప్రియసఖ్యా అపి తే మహాశ్వేతాయాః ప్రియ తమో మ యైవ సహ విగతశ్వాః సుజాతః” ఇ త్యభిదధత్యేవ చంద్రా పీడశరీరాంతరితవపుషీ చంద్రమసి చంద్రలోకావస్థానలగ్నమమృత పరిమళ మేవ కేవల ముద్వహా న్నంగై రన్యతమ స్తాదృశే నైవ వేషేణ యాదృశేన మహాశ్వేతోత్కంఠయోఽరత స్త ధైవ కంఠే నై కావలీం ధారయం స్తతై వాకల్పనిస్సహై రంగై స్తతై వాపాండు ట్మమకపాలవాహినా ముఖేనాంబరతలా దవతరన్నదృశ్యత కపిం జలకరావలంబీ సముత్స్పృష్ట శుకశరీరః పుండరీకః.

దృష్ట్వా చ తం దూరత ఏవ ఉన్ముక్తచంద్రాపీడవక్షస్థలా కాదంబ రీ స్వయమేవ ధావిత్యాదత్తకంఠగ్రహ మహాశ్వేతాం తేన పుండరీకా గమనమహోత్సవేన యావన్న వర్ధయత్యేవ తావత్పుండరీకోఽవతీర్య పరమోపకారిణీ చంద్రాపీడవపుషే శశాంకాయాఢాకత. చంద్రాపీడస్తు తం కంఠేగృహీత్వాఽబ్రవీత్. “సఖే! పుండరీకాయ ద్యపి ప్రాగ్జన్మసంబద్ధా

1. దోర్భ్యాం గాఢతరం కంఠే. 2. ద్వితీయవారం త్వదధ మేవానుభూతమర్వివ కామదనజ్వరదాహ వేదనాపరమదుఃఖస్య వ్యవగతః. 3. ప్రతిపన్నా పాలితా. 4. పుండరీకః.

జ్ఞామాతాసి తథా పృథగంతరజన్తాహితసుహృత్సేహసద్భావేనేవ
 మయా సహ వర్తితవ్యం భవతా" ఇత్యేవం వదత్యేవ చన్ద్రాపీడేచిత్రరథ
 హంసా దిప్త్యా వర్ధయితుం కేయరకో హేమకూట మగమత్. మదలే
 భాసి ధావమానా నిర్గత్య మృత్యుంజయజపవ్యగ్రస్య తారాపీడస్య
 విలాసవత్కాశ్చ పాదయోః పతిత్వా "దేవా! దేవ్యా సహదిప్త్యా వర్ధనే,
 ప్రత్యుజ్జీవితో యువరాజః సమం వై శంపాయనేన" ఇత్యానందనిర్భర
 ముచ్చైర్జగద. రాజా తు తచ్చుత్వా శరీరసంస్కారవిరహోద్ధతా
 విరళస్థి పరుషపతితలోమశ ప్రకోష్ఠాభ్యాం దోర్భ్యాం గాఢం పరిష్వ
 జ్య తాం తదను హర్ష పరవశో విలాసవతీం కంఠేడవలంబ్య జరాభంగ
 పలీశిథిలితమూలేన బాహు నోత్తి హ్లోత్రరీయాంచలః స్వయమేవాశి
 షీతలయావినంస్తులైః పదైర్నృత్యన్ని వోత్ఫుల్లనలయననరపతిసహస్ర
 పరిష్పతోఽంభోజాకర ఇవ మలయమరుత్ప్రింభోలనావివర్తితో మద
 లేఖా పునః పునః "క్వాఽసౌ క్వాసౌ" ఇతి పృచ్ఛత్ పునః పున
 ర్నిర్విశేషవృత్తిం శుకనాసం కంఠే సంభావయం స్తత్రైవాగచ్ఛత్.
 గృప్త్యా చ తథా పుండరీకకంఠే లగ్నం చంద్రాపీడమానందనిర్భర
 శ్శుకనాస మవాదీత్. — 'దిప్త్యా నై కాకినా మయా తనయప్రత్యుజ్జీవ
 నోత్సవసుఖ మనుభూత" మితి. చంద్రాపీడ స్తథా హర్షపరవశం పితర
 మాలోక్య సంభ్రమోన్ముక్తపుండరీకః పున రేవ పృథ్వీతలనివేశిత
 శిరాః చరణయో రపతత్. అథ సత్వరోపసృత స్తం తథా ప్రణత
 మున్నమయ్య తారాపీడోఽభ్యధాత్. — "పుత్ర! య ద్యపి పితాఽ
 హంతవశాపదోషా త్వపుణ్యైర్వా సంజాతః తథాపి జగద్వందనీయో
 లోకపాల స్త్వమ్, అపి చ మయ్యపి యో నమస్యోఽంశ స్సోఽపి మ
 యా త్వయ్యేవ సంక్రామితః, త దభయథాపి త్వ మేవ నమస్కా
 ర్యః" ఇత్యభిదధదేవ సమం రాజపుత్రలోకసహస్రైః ప్రతీప మస్య పా
 దయో రపతత్. విలాసవతీ తు తం పునః పున శ్శిరసి పున ర్గలాటే
 పున శ్చ కపోలయో శ్చుంబిత్యా గాఢ గాఢం సుచిర మాలింగ ఉన్ము
 క్తశ్చ మాత్రా ఉపసృత్య శుకనాసం ప్రణనామ ఆశీస్సహస్రాభివర్ధితే
 శ్చ తేనాత్మనాపసృత్య యథాక్రమం పిత్రో శ్శుకనాసస్య మనోరమా

1. తదా పిత్రా ప్రణతే కస్మిన్ చరితోషేణ స్వాంగే వివహంతుం శం.

యా “శ్చైవ వో వైశంపాయన” ఇతి పుండరీకం విలక్షణమవదన మదర్శయత్.

అస్మిన్నేవ ప్రస్తావే సముపసృత్య కపింజలశ్శుకనాస మవాదీత్ — “ఏవం సందిప్ట మార్యస్య భగవతా శ్వేతకేతునా, అయం ఖలు పుండ రీక స్సంవర్ధిత ఏవ కేవలం మయా, ఆత్మజః పున స్తవ. అస్యాపి భవ త్స్వేవ లగ్నః స్నేహః, తద్వైశంపాయన ఏవాయ మిత్యవగత్త్యాచి నయేభ్యో నివారణీయః, పరోఽయ మితి కృత్వా నోపేక్షణీయః, య చ్చాపగతశాపాఽప్యాత్మ సమీపం నానీతః తత్తవైవాయ మితి, అ న్యచ్చ ఆత్మాన మస్మిన్నాచూద్రసమకాలీనాయుషి స్థాపయిత్వా కృతార్థ స్సంప్రతి అస్మద్విద్యలోకా ద పుష్పరిష్టా ధ్గతు ముద్యతం మే సత్త్వాఖ్యం జ్యోతి” రితి. శుకనాస స్తు వినయావనమ్రం పుండరీకం పాణినాంఽసేఽవలంబ్య కపింజలం ప్రత్యవాదీత్. — “కపింజల! సకలజగ దాశయజ్ఞేన సతా భగవతా కిమి త్యేవ మాదిప్టం, సర్వథా స్నేహాస్యా య మసంతోషః, ఇత్యేవంవిధై రవైశ్చ పూర్వజన్త సంస్తరణాలా పై శ్చ పరస్పరాలోకనసుఖోత్ఫుల్లలోచనానాం సర్వేషామేవ తే షా మచేతితైవ సాక్షణదా ప్రభాతా. ప్రాత రేవ చ సకలగంధర్వ లోకానుగతా సమం మదిరాగౌరిభ్యాం చిత్రరథహంసా గంధర్వరాజా వపి తత్రై వాజగృతుః ఆగతయో శ్చ తయోః లజ్జితాత్మజోపగమన ముదితవృషాయయో ర్జామాతృదర్శనసముత్ఫుల్లనయనయో స్తారా పీడశుకనాసాభ్యాం సహానుభూతసంబంధకోచితసంవాదకథయో స్స హాస్రగుణ ఇవ మహోత్సవామోదః ప్రావర్తత.

అథ(ప్ర)వర్తమాన ఏవ తస్మిం శ్చిత్రరథ స్తారాపీడ మవాదీత్ “విద్యమానే స్వభవనే కి మర్థ మరణ్యే మహోత్సవః క్రియతే? అపి చ యద్యస్తాక మేవం పరస్పరాభిరుచినిష్పన్నో ధర్మో వివాహః తథాపి లోకసంవ్యవహారోఽనువర్తనీయ ఏవ, తద్గమ్యతాం తావ దస్తదీయ మవస్థానం, తత స్వభూమిం చంద్రలోకం వా గమిష్యథ” తారాపీడ స్తు తం ప్రత్యువాచ. — “గంధర్వరాజ! య త్రైవ నిరతిశయం సంపత్సు ఖం త దేవభవనం, త దీదృశం క్వాపరత్ర సంపత్సుఖం మయా ప్రా

ప్రమ్! అన్య చ్చ(సుప్రతి)సర్వ¹గృహసుఖాన్యేవ మయా జామాతరి
సంక్రామితాని, తస్యయస్య వధూసమేతం త మే వాదాయ గమ్యతాం
గృహసుఖానుభవా” యేతి. చిత్తరథ స్తథా²భిహితో³ రాజర్షిణా
“యథా తే రోచత” ఇ త్యుక్త్వా చంద్రావీడ మాదాయ హేమ
కూట మగాత్. గత్వా చ చిత్తరథః కాదంబర్యా సహ సమగ్ర మేవ
స్వరాజ్యం చంద్రావీడాయ న్యవేదయత్. పుండరీకాయాపి సమం
మహాశ్వేతయా నిజపదం హంసః. తా తు హృదయరుచితవధూలంభ
మాత్ర కేణైవ కృతార్థా న కించి దస్యపరం ప్రత్యవద్యేతామ్.

అన్యదాజన్తాభివాంఛితహృదయవల్లభలాభముచితా సర్వస్వజన
మధ్యో హేయమనిర్వృతాపి చ కాదంబరీ బాహ్వుత్తరళలోచనా విషణ్ణ
ముఖ వాసభవనగతం చంద్రావీడమూర్తిం చంద్రమస మప్రాక్షిత్.
“అర్యపుత్ర! సర్వే ఖలు వయం మృతా స్సంతః ప్రత్యుజ్జీవితాః పరస్పరం
సంఘటితా శ్చ, సా పున ర్వరాకీ పత్ర లేఖా⁴స్తాకం మధ్యే న దృశ్యతే,
న విద్యః కిం తస్యాః కేవలాయాః వృత్త” మితి. చంద్రావీడమూర్తిశ్చం
ద్రమాః తచ్చుత్వా⁵ అర్ధితాంతరాత్తా ప్రత్యవాదీత్. — “ప్రియే! కు
తో²త్ర?, సా ఖలు మద్దగఖదగఖతా రోహిణీ శస్తం మా ముపశ్రుత్య
కథం త్వ మే వై కాకీ మర్త్యలోకనివాసదుగఖ మనుభవసి ఇత్యభిధా
య నివార్యమాణాపి మయా ప్రథమమేవ మచ్ఛరణపరిచర్యామై
మర్త్యలోకే జన్తాగ్రహీత్, ఇత శ్చ జన్తాంతరం గచ్ఛతా మయా
మదుపరమసమున్నత శరీరా పున రపి మర్త్యలోక మవతరంతి బలా
దావ ర్జ్యమరలోకం విసర్జితా తత్ర పున స్తాం ద్రక్ష్య” నీతి. కాదంబరీ
తు త చ్చుత్వా రోహిణ్యా స్తయోదారతయా మహానుభావతయా
స్నేహాలతయా పతివ్రతతయా వేశలతయా చ విస్తృతహృదయా పరం
లజ్జితా న కించి దపి వక్తుం శశాక.

అత్రాంతరే జన్మద్వయాకాంక్షితం కాలప్రభో శ్చంద్రమను
కాదంబరీసంభోగసుఖ మివోపసాదయితు మపససార వాసరః. అనురాగ
కవోష్ణతయా²పరసంధ్యా వధూత్ర సావరణాయేవ వితస్తార తమో

-
1. గృహశ్యేవ. 2. రాజక్షే. 3. గమననిర్వృతా. 4. ప్రీతాంతరాత్తాతాం.
5. పతాకేశోల్లసదపరసంధ్యా...వికస్తార వాసతేయా.

వాని వాసతేయ. చంద్రోదయాభిరామం చ సమగ్ర మేవ జగదభి
వత్. ఏవం చ భరణావతీర్ణాయాం రజన్యాం చంద్రాపీడశ్చిరాభిలషిత
మున్నీ లితనయనకువలయమున్న స్తనీవీ ప్రసృతకరనివారణానుబంధ మను
భూతప్రత్యాలింగసమఖమప్రార్థితసురతపరిసమాప్తితపాసుభగం కాదంబ
రీప్రథమసురతసుఖమనుభూయైకదివసమివ దశరాత్రం స్థిత్యా పరి
తుష్టహృదయాభ్యాం శ్వశురాభ్యాం విసర్జితః పితుః పాదమూల
మాజగమ.

అగత్య చ సమకాల మేవానుభూతక్షేత్రం రాజలోకమాత్మ
సమం కృత్వా సమారోపితరాజ్యభారః పుండరీకే పిత్రోః పాదా
వనుచరణ కదాచి దత్యద్భుతోత్కుల్లనయననై గమజనావలోకితో జన్మ
భూమిన్నే హృదజ్ఞయన్యా కదాచిగంధర్వరాజగౌరవేణానుపమ రమణీయ
తరమహిమ్ని హేమకూటే కదాచిదమృతపరిమళాధివాస సురభిశిర
సర్వప్రదేశహరిణి రోహిణీబహుమానేన చంద్రలోకే కదా చిదహర్ని
శోత్కుల్లసహస్రపత్రనివహోదకపశాఘవాహిని పుండరీక ప్రీత్యా లక్ష్మీ
నివాససరసి కాదంబరీరుచ్యా చ సర్వ త్రైవాపరత్వపి రమ్యవనేషు
లేషు లేషు రమ్యతరేషు స్థానేషు తయా సహ జన్మద్వయా కాంక్ష
యై వాపరిసమాప్తాన్యపునరుక్తాని చ తాని తాని న కేవలం చంద్రమాః
కాండబర్యా సహ కాదంబరీ మహాశ్వేతా తు పుండరీకేణ సహ పుండరీ
కోఽపి చంద్రమసా సహ పరస్పరావియోగేన సర్వవివ సర్వ కాలం సర్వ
సుఖాన్యనుభవంతః పరాం కోటిమానందస్యాధ్యగచ్ఛత్.

ఇతి శ్రీ బాణకవీంద్రతనయవీరచిత్తః

కాదంబర్యాః ఉద్వాహరూపః

ఉత్తరభాగః.

51568

1. చరిత్యక్తసర్వన్యకార్యయోః. 2. మహాశ్వేతయా సహ మహాశ్వేతా తు.

చెన్నపుర్యాః : వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్ ఇత్యేతైః
'వావిళ్ల' ముద్రణాలయే ముద్రితా.—1965 - 1000 కాపీలు.

